Ενατενίσεις

Τεύχος 10

Ιανουάριος - Απρίλιος 2010

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Ενατενίσεις

Κυριακή των Μυροφόρων Γυναικών

Προσκύνημα των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών στην Ιερά Μονή Κύκκου

Κοινό γεύμα στον όμορφο Κάμπο

Χριστός Ανέστη!

(Φωτ. Από τον Αναστάσιμο Όρθρο στο προαύλιο του Μετοχίου του Αγίου Προκοπίου της Ι.Μ. Κύκκου στη Λευκωσία)

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

● **Τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου**
Κύκκου καί Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

Μέσα σέ τούτη τή φιλήδονη ὕπνωση τῆς ὑλιστικῆς καί μηχανοκρατούμενης ἐποχῆς μας καί μέ τήν ἀπιστία νά στερεῖ ἀπό τόν κόσμο τό οὐράνιο μέλλον, τό φαιδρό τῆς Ἀναστάσεως κήρυγμα ἔρχεται καί πάλι νά καταυγάσει τίς ψυχές μας καί νά μᾶς μεταδώσει τήν ἔκσταση καί τό θεῖο ρῖγος, τήν εὐλογία καί τήν εἰρήνη, τήν ἐλπίδα καί τή χαρά τῆς ἀθανασίας καί τῆς αἰωνιότητας.

Ἀπό τή βαριά καταθλιπτική νύκτα, πού μᾶς κυκλώνει, ὑψώνεται χαρμόσυνη φωνή, φωνή ἐγερτήρια τῶν ψυχῶν, φωνή ἀθανασίας: Χριστός Ἀνέστη! καί οἱ καμπάνες τῶν ἱερῶν ναῶν μας χαρμόσυνα τραγουδοῦν τή νίκη τοῦ Χριστοῦ καί τήν ἐξουθένωση τοῦ θανάτου.

Ἡ λαμπροφόρα Ἀνάσταση τοῦ κυρίαρχου τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διέρρηξε τίς πύλες τοῦ Ἅδη,

κατάργησε τόν θάνατο, καί ξανάνοιξε τήν κλειστή πόρτα τῆς αἰωνιότητας, τή μουσκεμένη ἀπό τά δάκρυα καί τούς καημούς τῶν ἀνθρώπων. Μέ τά σεπτά πάθη καί τή ζωηφόρο Ἀνάστασή Του, λύτρωσε τό ἀνθρώπινο γένος ἀπό τό καταθλιπτικό βάρος τοῦ θανάτου, καί τό ὁδήγησε στή χαρμόσυνη βεβαιότητα τῆς ἀθανασίας.

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι συνανάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι θρίαμβος τῆς ἠθικῆς ὡραιότητας. Εἶναι ὁ ἀνακαινισμός τῆς παλαιωθείσης φύσεως, εἶναι ἡ ἀφθαρτοποίηση τοῦ θεωθέντος ἀνθρώπου, εἶναι ἡ νεοποίηση τῶν πάντων. Ἡ ἁμαρτία καί ὁ θάνατος, οἱ αἰτίες τοῦ πόνου, τῶν δεινῶν καί τῆς φθορᾶς τῆς ἀνθρωπότητας κατατροπώθηκαν. Ἀπό τόν ζωοδόχο τάφο ἀνέτειλε σωτηρία καί ἁγιασμός, ἀφθαρσία καί ἀθανασία, πηγές αἰώνιας χαρᾶς καί ἀγαλλίασης.

Δίκαια, λοιπόν, ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ τή θεμελιωδέστερη ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καί ἀπό τήν ἀρχή ὑπῆρξε ἡ βάση τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, μέ τόν θεῖο τῶν ἐθνῶν ἀπόστολο Παῦλο νά διακηρύττει ὅτι: «εἰ Χριστός οὐκ ἐγήγερται, κενόν ἄρα τό κήρυγμα ἡμῶν, κενή δέ καί ἡ πίστις ἡμῶν» (Α΄ Κορ. ιε΄ 14).

Γιά τήν πρωταρχική αὐτή σημασία του τό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως πῆρε κεντρική θέση στή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας, ὄχι μόνο στόν ἐτήσιο κύκλο τῶν ἑορτῶν, ἀλλά καί στόν ἑβδομαδιαῖο, ὥστε ἡ Κυριακή, ὡς κατ᾽ ἐξοχή ἡμέρα ἀναμνήσεως τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως, νά ἀποβεῖ ἡ ἱερότερη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἡ δέ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας δίκαια νά χαρακτηρισθεῖ ὡς ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως.

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ὅμως, δέν εἶναι ἁπλά ἡ ἐτήσια ἀνάμνηση ἑνός γεγονότος, ἀλλά ἡ ἀληθινή, ἐμπειρική, βιωματική συνάντηση μέ τή ζωή, τό φῶς, τή χαρά, τήν ἀλήθεια, πού εἶναι ὁ Ἀναστημένος Χριστός.

Κανένας δέν μπορεῖ νά προσεγγίσει τό ἀλάλητο θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μέ αἰσθήσεις ἀκάθαρτες, γιατί τότε ἡ Ἀνάσταση γίνεται μιά ἐξωτερική, κοσμική γιορτή, καί ὄχι ἕνας βαθύς, μέγας σεισμός τῆς ὕπαρξής μας. Γι᾽ αὐτό καί ὁ θεόπνευστος καί θεόγλωσσος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός μᾶς προτρέπει: «Καθαρθῶμεν τάς αἰσθήσεις καί ὀψόμεθα τῷ ἀπροσίτῳ φωτί τῆς Ἀναστάσεως, Χριστόν ἐξαστράπτοντα καί χαίρετε φάσκοντα, τρανῶς ἀκουσόμεθα, ἐπινίκιον ᾄδοντα».

Γιά νά μετάσχουμε βιωματικά στή λαμπρή πανήγυρη τοῦ Ἀναστημένου Χριστοῦ, πρέπει νά λαμπρυνθοῦμε κατά τόν ἔσω ἄνθρωπο. Ἡ Ἀνάσταση προϋποθέτει θάνατο, νέκρωση τῆς ἁμαρτίας. Γιά νά γίνουμε λοιπόν κοινωνοί τῆς νέας ζωῆς, πού ἀναδύθηκε ἀπό τόν τάφο τοῦ Σωτῆρά μας Ἰησοῦ, πρέπει νά νεκρώσουμε τόν παλαιό ἑαυτό μας «σύν τοῖς παθήμασιν καί ταῖς ἐπιθυμίαις» (Γαλ. ε΄ 24).

Νά τιμοῦμε ἑπομένως πρέπει πάντοτε τήν Κλητή καί Ἁγία αὐτή ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, πού εἶναι «ἑορτή ἑορτῶν καί πανήγυρις πανηγύρεων», μέ πνεῦμα Χριστοῦ, μέ ἀγάπη πρός ὅλους, ἀκόμα καί πρός αὐτούς, πού μᾶς μισοῦν, μέ συγχωρητικότητα καί συγκατάβαση καί μακροθυμία, ἀλλά καί μέ ἔργα φιλαλληλίας πρός τούς ἐνδεεῖς καί πάσχοντες ἀδελφούς μας.

Ἀλλά γιά μᾶς τούς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔχουμε συνυφασμένη τή ζωή μας μέ τήν Ὀρθοδοξία, ἡ Ἀνάσταση εἶναι συνδεδεμένη, καί ταυτίζεται μέ τήν ἐθνική μας ζωή καί τήν ὑπόσταση τοῦ Γένους μας. Μέσα στούς μακρούς αἰῶνες τῆς δουλείας ὁ Σταυρός τοῦ Χριστοῦ ἦταν καί ὁ σταυρός τοῦ ἔθνους, καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἐνίσχυε καί ἐνδυνάμωνε τήν ἐλπίδα γιά τήν ἀνάσταση τοῦ Γένους. Σήμερα, πού, ὡς κυπριακός ἑλληνισμός, βλέπουμε τήν ἀδικία νά ἐπικρατεῖ στήν ἀκρωτηριασμένη, ἡμικατεχόμενη μαρτυρική μας πατρίδα, βλέπουμε τήν κακία νά κατισχύει, τη βία νά θριαμβεύει, τή δικαιοσύνη νά σταυρώνεται καί τήν ἐλευθερία νά διώκεται, ἄς μή μᾶς ἀποθαρρύνουν τά ἀγκάθια καί οἱ σταυροί τῆς δοκιμασίας, καί ἡ πρός ὥραν ἐπικράτηση τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ. Στόν ἀγῶνά μας ὑπέρ τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, ὑπέρ τῆς ἀλήθειας, τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς ἐλευθερίας συμπαρίσταται μαζί μας ὁ νικήσας τό διάβολο καί τόν Ἅδη Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Πέραν τῶν θλίψεων καί πέραν τοῦ Σταυροῦ ὑπάρχει ἡ Ἀνάσταση, ἡ ἀσφάλεια καί ἡ ἐγγύησή μας πώς, κι ἄν ἀκόμα ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα τῶν ἐθνικῶν μας παθῶν ἐπί πολύ παρατείνεται, τελικά ὁ Ἀναστάς Κύριος θά δώσει τήν ἔκβαση, θά κυλήσει τήν πλάκα τοῦ τάφου, καί θά ἔλθει καί στόν τόπο μας ἡ ἀνάσταση τῆς δικαιοσύνης καί τῆς ἐλευθερίας. ■

1

12

16

20

Περιεχόμενα

1 **Η Ανάσταση του Χριστού και η εποχή μας,** Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

6 **Η θέση της γυναίκας μέσα στην Ορθοδοξία,** Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

12 **Επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου Καρελίας και Πάσης Φιλλανδίας κ.κ. Λέοντος στην Ιερά Μονή Κύκκου**

16 **Επίσκεψη της Βασίλισσας Σοφίας στην Ιερά Μονή Κύκκου**

20 **Το Λύκειο Κύκκου Πάφου τίμησε τον Μητροπολίτη Κύκκου κ.κ. Νικηφόρο**

30 **Ο Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς και η εποχή μας,** Γεωργίου Μαντζαρίδη

34 **Τα Θεία Πάθη και η Ανάσταση του Χριστού,** Ιωάννη Καραβιδόπουλου

40 **Το Πάθος του Κυρίου μέσα από την υμνογραφία της Μεγάλης Εβδομάδας,** Γεωργίου Φίλια

46 **Το θεολογικό νόημα της εργασίας,** Βασίλειου Γιούλτση

54 **Piae Causae,** Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδη

57 **Γυναίκα και γάμος στην Αγία Γραφή,** Σωτήρη Δεσπότη

72 **Ο Ρηγίνος Κωνσταντίας Κύπρου και η συμβολή του στο έργο της Γ' Οικουμενικής Συνόδου,** Ελένης Γιαννακοπούλου

78 **Ἡ προσφορὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες,** Μιχαὴλ Τρίτου

84 **Οι Τρεις Ιεράρχες,** Χάρη Χαραλάμπους

88 **Η ποιμαντική της Εκκλησίας,** Γεώργιου Κουννούσιη

92 **Πλωτινική Ανθρωπολογία,** Κλείτου Ιωαννίδη

94 **Χριστιανικά σύμβολα και πολιτική προπαγάνδα στις πηγές της υστερορωμαϊκής περιόδου,** Φωτεινής Ντανταλια-Δράκου

102 **Το Πανεπιστήμιο της Μαγναύρας,** Αντώνη Πρωτοπαπά

106 **Φτωχός αλλά έντιμος, ήρωας, Νικηταράς,** Χαραλάμπη Μπούσια

108 **Σπυρίδων Βλάχος,** Ρένου Κυριακίδη

40

88

78

108

Ενατενίσεις

Περιοδική Έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας
Τεύχος 10, Ιανουάριος – Απρίλιος 2010
ISSN: 1450-4472

ΕΚΔΟΤΗΣ
Εκκλησιαστική Διακονία Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας
Μετόχιο Κύκκου, Τ.Θ. 24850, 1304 Λευκωσία
Τηλ. 22390647-22390648, Fax: 22390795
Email: imktdiakonia@yahoo.com

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
Νίκος Νικολαΐδης, Διευθυντής Εκκλησιαστικής Διακονίας Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
Χρίστος Χριστοφόρου, Έρικ Σεργίου. Θεολόγοι Εκκλησιαστικής Διακονίας Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας

ΣΕΛΙΔΩΣΗ-ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Άντρη Κωνσταντίνου
Ηλεκτρονική διεύθυνση: andri.con@hotmail.com

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Άντρη Χριστοδουλίδου,
Μαίρη Κωνσταντίνου

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Μενέλαος Χριστοδούλου-φιλόλογος,
Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας Ιεράς Μονής Κύκκου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
Μάριος Ευτυχίου, Χρίστος Κωνσταντίνου, Χάρης Γεωργάκης

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Αγγελίνα Φούρναρη (Ψυχολόγος, Λειτουργός Κέντρου Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης Ιεράς Μονής Κύκκου), **Αιμιλία Ποϊζη**, **Αλέξανδρος Ταπάκης** (Θεολόγος, Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης), **Ανδρούλα Πετρίδου** (Εκπαιδευτικός), **Άντρος Παυλίδης** (Ιστορικός-Ερευνητής), **Ανθέμιος** (Αρχιμανδρίτης) **Κυκκώτης**, **Άντρος Μιχαηλίδης** (Δημοσιογράφος), **Δρ Αντώνης Πρωτοπαπάς** (Ιστορικός-Ερευνητής), **Βασίλειος Γιούλτσης** (Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ), **Βασιλική Λυσάνδρου** (Αρχαιολόγος), **Γαβριήλ** (Αρχιμανδρίτης-Ηγούμενος Ιεράς Μονής Αποστόλου Βαρνάβα) **Σιόκκουρος**, **Γεώργιος Γεωργίου** (Ιατρός), **Δρ Γεώργιος Κάκκουρας** (Θεολόγος), **Γεώργιος Κόκκινος** (Λειτουργός Γραφείου Πρόληψης ΥΚΑΝ), **Γεώργιος Κουννούσης** (Θεολόγος), **Γεώργιος Μαντζαρίδης** (Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ), **Γιώργος Πέτρου** (Κοινωνιολόγος-Λειτουργός Κέντρου Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης Ιεράς Μονής Κύκκου), **Γεώργιος Φίλιας** (Καθηγητής ΕΚΠΑ), **Δεσπότης Σωτήριος** (Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΚΠΑ), **Δημήτρης Πετρίδης** (Εκπαιδευτικός), **Δρ Δήμος Χρήστου** (πρώην Διευθυντής Αρχαιοτήτων

114

134

144

158

164

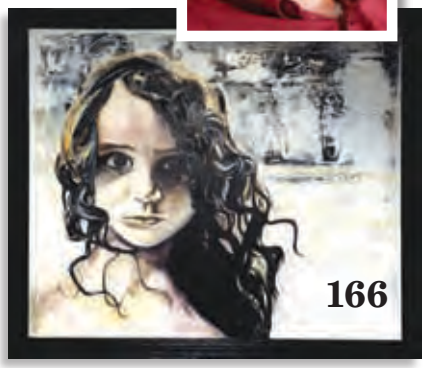
166

114 **Μακεδονικός Ελληνισμός,** Κωνσταντίνου Κάζου
122 **Η γλώσσα της ποίησης του Κάλβου,** Στάλως Λοϊζίδου
124 **Οι Περιβαλλοντικές Αλλαγές στο Γαλάζιο Πλανήτη και ο Ρόλος του Ανθρώπου,** Ιωάννη Πασχαλίδη
128 **Εντομοφάγα ή σαρκοφάγα φυτά,** Ιωάννη Μελιφρονίδη
130 **Έξοδος από τη μεγάλη ύφεση,** Νίκου Σύκα
134 **Κοινωνικοποίηση,** Γιώργου Πέτρου
140 **Μαγειρική,** Καίτης Μαντζαρίδου
142 **Βιβλιοπαρουσίαση: «Εχθρός του λαού»,** Γεώργιου Παπαγεωργίου
144 **Το Μετόχιο του Αγίου Προκοπίου,** Κωστή Κοκκινόφτα
149 **Η Ιερά Μονή Κύκκου μέσα από παλιές φωτογραφίες**
150 **Νεοαποκτηθέντα έγγραφα αρχιεπισκόπων Κύπρου εμπλουτίζουν το αρχείο της Μονής Κύκκου,** Στυλιανού Περδίκη
154 **Εικόνες του Θεοδόσιου Δ. Θεοδωρίδη από τον ναό του Αγίου Γεωργίου Βαρίσειας,** Στυλιανού Περδίκη
158 **Δημοσιογραφική διάσκεψη του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου**
162 **Η βιβλιοθήκη του Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου,** Χαράλαμπου Στρόππου
164 **Μίκης Θεοδωράκης,** Ντίνου Αυγουστή
166 **Κλαούντια Μούσουλου**
170 **Αδελφοποίηση Κοινότητας Μάσσαρι με Δήμο Αρχαγγέλου Ρόδου,** Λυγίας Χριστοφόρου-Αντωνίου
174 **Βασίλης Σιακαλλής: Ναυπηγοξυλουργός στο Καραβοστάσι,** Κυριάκου Κοφτερού
178 **«Πρόσκληση στον Παντοκράτορα»,** Άννας Κελεσίδου

182 **Αθλητισμός και Πολιτισμός: Εκμετάλλευση ανηλίκων,** Σάββα Κοσιάρη
186 **Τα Ολύμπια,** Νίκης Καραγιώργη
188 **Βράβευση έργων του Αγίου Νεοφύτου.** Συνέντευξη Αρχιμ. Αλεξίου Εγκλειστριώτη
196 **Εορτασμός των εθνικών επετείων 25ης Μαρτίου και 1ης Απριλίου στον Πύργο Τηλλυρίας.** Πανηγυρικός Νίκου Νικολαΐδη
202 **Εορτή του Αγίου Χαραλάμπους στα Πηγαίνια Τηλλυρίας**
204 **Θεία Λειτουργία στον ιερό ναό Αγίου Νικολάου Τσακκίστρας**
207 **Συνάντηση Ναρέκ Αλεμεζιάν επισκόπου του Αρμενικού Πατριαρχείου Κιλικίας με τον Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο**
208 **Μια εκδρομή με πλούσιες εμπειρίες**
213 **Εκδηλώσεις-δραστηριότητες**
215 **Ομιλία Ανδρέα Νεοκλέους, με την ευκαιρία της επετείου της 1ης Απριλίου 1955**
219 **Προσκυνηματική ἐπίσκεψη τῶν ἱεροσπουδαστῶν τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς «Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος ὁ Γ΄» στήν Κύπρο**
221 **Ξυλογλυπτική και χρώμα στην Κύπρο,** Γιώργου Γεωργίου
224 **Πορεία προς την Ανάσταση**
226 **Εγκαίνια Ιερού Ναού Αποστόλου Μάρκου,** Λουκά Παναγιώτου. Ομιλία Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου και Πρωτοπρεσβυτέρου Παρασκευά Π/Μιχαήλ.
236 **Δίψα για Ανάσταση!** Χαραλάμπη Μπούσια
240 **«Κοινωνικός αποκλεισμός», Ημερίδα.** Ομιλία Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου και Νίκου Νικολαΐδη.
248 **Εορτή των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών - Κυριακή των Μυροφόρων,** Ανδρούλας Πετρίδου. Ομιλία Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

188

207

213

215

221

248

Κύπρου), **Ελένη Γιαννακοπούλου** (Επίκουρη Καθηγήτρια ΑΠΘ), **Έλενα Ιακώβου** (Ψυχολόγος), **Ελένη Χατζημπέη** (Διαιτολόγος, Διατροφολόγος), **Ελένη Χριστινάκη** (Καθηγήτρια ΕΚΠΑ, Κοσμήτορας Θεολογικής Σχολής), **Δρ Ελευθέριος Αντωνίου, Δρ Ευτυχία Γιούλτση** (Θεολόγος), **Επιφάνιος** (Αρχιμανδρίτης) **Οικονόμου, Ιωάννης Αντωνίου** (Οικονομολόγος, Στρατιωτικός), **Ιωάννης Καραβιδόπουλος** (Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ), **Ιωάννης Μελιφρονίδης** (Γεωπόνος), **Καίτη Μαντζαρίδου** (Εκπαιδευτικός), **Κατερίνα Γεωργάκη** (Σύμβουλος Κέντρου Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης Ιεράς Μονής Κύκκου), **Δρ Κλείτος Ιωαννίδης** (Θρησκειολόγος-Καθηγητής Φιλοσοφίας), **Κυριάκος Κοφτερός** (Επιθεωρητής Πλοίων-Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας), **Κωνσταντίνος Κάζος** (Ιστορικός-Ερευνητής), **Κωστής Κοκκινόφτας** (Ερευνητής Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου), **Κωνσταντίνος Χαραλαμπίδης** (Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ), **Λουκάς Παναγιώτου** (Διευθυντής Ραδιοσταθμού «Λόγος»), **Μαρία Ποστεκκή** (Λειτουργός Τμήματος Υδάτων), **Μάριος Μπέγζος** (Καθηγητής ΕΚΠΑ), **Μίκης Παπαϊωάννου** (Καθηγητής Πληροφορικής), **Μιχαήλ Τρίτος** (Καθηγητής ΑΠΘ), **Μιχάλης Μιχαήλ** (Θεολόγος, Αγιογράφος), **Μιχάλης Σπύρου** (Θεολόγος), **Νίκη Καραγιώργη** (Καθηγήτρια-Συγγραφέας), **Νίκος Σύκας** (Επικοινωνιολόγος), **Ντίνος Αυγουστή** (Καθηγητής ΤΕΙ), **Παρασκευάς Παπαμιχαήλ** (Πρωτοπρεσβύτερος-Διευθυντής Γραφείου Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας), **Παύλος** (Μητροπολίτης) **Ιωάννου**, **Ρένος Κυριακίδης** (Φυσιογνώστης), **Σάββας Κοσιάρης** (Αθλητικογράφος), **Σάββας Παύλου** (Φιλόλογος-Συγγραφέας Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου), **Στάλω Λοϊζίδου** (Φιλόλογος, Κέντρου Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας Ιεράς Μονής Κύκκου), **Δρ Στυλιανός Γερασίμου** (Θεολόγος - Μουσικός), **Στυλιανός Περδίκης** (Διευθυντής Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου), **Φίλιππος Γεωργιάδης** (Υγειονομικός Επιθεωρητής), **Δρ Φωτεινή Ντανταλία-Δράκου**, **Δρ Χαραλάμπης Μ. Μπούσιας** (Μέγα Υμνογράφος της των Αλεξανδρέων Εκκλησίας), **Χαράλαμπος Στρόππος** (Διευθυντής Βιβλιοθήκης Κέντρου Μελετών Ι.Μ. Κύκκου), **Δρ Χαράλαμπος Χοτζάκογλου** (Αρχαιολόγος-Βυζαντινολόγος), **Χάρης Γεωργάκης**, **Χρήστος Οικονόμου** (Καθηγητής ΑΠΘ, Πρόεδρος Τμήματος Ποιμαντικής Θεολογίας), **Χριστόδουλος Βασιλειάδης** (Θεολόγος-Μουσικολόγος), **Χρυσόστομος** (Μητροπολίτης) **Σαββάτος**, Καθηγητής ΕΚΠΑ, **Χρυσόστομος** (Αρχιμανδρίτης) **Κυκκώτης**, **Χρυστάλλα Βικέτου-Δημητρίου** (Φιλόλογος Κέντρου Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας Ιεράς Μονής Κύκκου)

● **Οι συγγραφείς των άρθρων φέρουν την απόλυτη ευθύνη των απόψεων που εκφράζουν**

Αβλεπτήματα:
Στην προηγούμενη έκδοση «Ενατενίσεις», τεύχος 9, σελ. 196, να διορθωθεί η λεζάντα: Ο κ. Nader Nader είναι ο Πρέσβης της Συρίας στην Κύπρο. Στη σελ. 54, η κα Φωτεινή Ντανταλία-Δράκου σχολιάζει την εισήγηση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σισανίου και Σιατίστης κ. Παύλου.

Εξώφυλλο: Εικόνα της Παναγίας του Κύκκου, 1789, έργο Ιωάννη Κορνάρου. Διαστάσεις: ύψος 111 εκ., πλάτος 77,3 εκ. Μουσείο Ιεράς Μονής

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

● **Του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου**

Ευσεβείς γυναίκες των Χριστιανικών Συνδέσμων Χριστός Ανέστη!

Μέσα στη χαρά της Αναστάσεως του Κυρίου. Μέσα στην εόρτια περίοδο του Πεντηκοσταρίου, με ιδιαίτερη χαρά σας υποδεχόμαστε σήμερα εδώ, στον ιερό αυτό χώρο, που φυλάσσει ως θησαυρό πολύτιμο τη θαυματουργό και πάνσεπτη εικόνα της Θεομήτορος, της Ελεούσας του Κύκκου, στη χάρη της οποίας καταφεύγει ο λαός μας, για να μεταφέρει την απέραντη λατρεία, τον σεβασμό και την ευγνωμοσύνη του και να ζητήσει το έλεος, τη χάρη και τη μεσιτεία της.

Σας καλωσορίζουμε εδώ στο θερμοκήπιο αυτό της ορθοδόξου πίστεως και ευσέβειας, στην κυψέλη αυτή της πνευματικής και κοινωνικής δραστηριότητας, όπου μυροβόλο αποπνέει παντού της

χριστιανικής αγάπης το άρωμα.

Σας καλωσορίζουμε στην Ιερά Μονή Κύκκου, το σέμνωμα αυτό της Ορθοδοξίας, που, για εννέα αιώνες, πνευματικά, θρησκευτικά και εθνικά την Κύπρο καταυγάζουσα, έπαλξη εθνικοθρησκευτική επίφθονος υφίσταται. Κατάφορτος από ιστορία εκκλησιαστική και εθνική ο τόπος αυτός παραμένει και σήμερα, σε πείσμα των καιρικών δυσχερειών, ως ιερός και άφθαρτος χώρος μετάνοιας, αγνισμού και αδιαλείπτου υμνολογίας προς τον Κύριο και Κέντρο αγάπης και ευποιΐας.

Τρίτη Κυριακή από το Πάσχα σήμερα, και η Εκκλησία μας τιμά τις ευσεβείς και αφοσιωμένες στον Κύριο Μυροφόρες Γυναίκες, που αξιώθηκαν της αγγελικής οπτασίας και πληροφορήθηκαν πρώτες αυτές το μεγάλο και χαρμόσυνο γεγονός της Αναστάσεως του Χριστού, αλλά και πρώτες αυτές αξιώθηκαν να δουν το αναστημένο σώμα του.

Κατά τους Πατέρες της Εκκλησίας μας, το γεγονός αυτό συσχετίζεται μεταξύ της Εύας και των Μυροφόρων Γυναικών. **Η Εύα, αφού συνομίλησε με το πονηρό πνεύμα, το διάβολο, έπεσε και έφερε το πικρό μήνυμα της πτώσεως στον Αδάμ. Τώρα οι Μυροφόρες Γυναίκες, αφού συνομίλησαν με τον ολόφωτο Άγγελο του Θεού και είδαν τον αναστημένο Χριστό, έφεραν το γλυκύ μήνυμα της Αναστάσεως στους άνδρες Αποστόλους. Έτσι έχουμε την αποκατάσταση της γυναικείας φύσεως. Καταργείται η απόδοση της ευθύνης στη γυναίκα για την πτώση.**

Η γυναίκα, που πρωτοστάτησε στην πτώση, πρωτοστατεί τώρα και στο μυστήριο της θείας οικονομίας, από τη Γέννηση του Χριστού με την Παναγία, που την περίμεναν όλοι οι αιώνες, μέχρι την Ανάστασή του με τις Μυροφόρες Γυναίκες, που έγιναν οι Ευαγγελίστριες της Αναστάσεως και οι Απόστολοι των Αποστόλων. Γι' αυτό στο πρόσωπο της Παναγίας, αλλά και των Μυροφόρων Γυναικών, τιμάται ιδιαίτερα η γυναικεία φύση.

Έχοντας υπόψη το γεγονός αυτό, δεν θα μπορούσε το θέμα της σημερινής ομιλίας μου να μην αναφερόταν στο γυναικείο φύλο. Το θέμα λοιπόν, που με συντομία θα προσπαθήσω να αναπτύξω, είναι: «Η θέση της γυναίκας μέσα στην Ορθοδοξία», πώς τοποθετείται δηλαδή απέναντι στη γυναίκα η Ορθόδοξη Εκκλησία.

Πριν όμως παρουσιάσω τη θέση της γυναίκας μέσα στην Ορθοδοξία, καλό θα ήταν να δούμε ποια ήταν η θέση της γυναίκας στον προχριστιανικό ειδωλολατρικό κόσμο, για να γίνουν ακόμα πιο αισθητά τα θετικά αποτελέσματα, που έφερε η Εκκλησία στον τομέα εξύψωσης της γυναίκας.

Στον προχριστιανικό ειδωλολατρικό κόσμο η γυναίκα θεωρείτο και αντιμετωπίζετο ως κτήμα και δούλη του ανδρός και σκεύος ηδονής, όργανο ικανοποιήσεως των ανδρικών ενστίκτων. Στην αρχαία ελληνική κοινωνία η γυναίκα θεωρείτο και αντιμετωπίζετο περισσότερο ως πράγμα, παρά ως ον λογικό και ελεύθερο.

Μεγάλοι φιλόσοφοι, ποιητές και νομοθέτες εξέφρασαν αντιλήψεις και απόψεις, οι οποίες υποβάθμιζαν το γυναικείο φύλο σε σχέση με το ανδρικό.

Ο Πλάτων έλεγε ότι «η γυναικεία φύση από απόψεως αρετής είναι κατώτερη της αρετής των αρρένων».

Ο Αριστοτέλης έλεγε ότι, «έξω από την τάξη των ανθρώπων υπάρχουν δύο άλλες τάξεις, των δούλων και των γυναικών». Και ότι το *«άρρεν»* είναι εκ φύσεως *«άρχον»* και *«δεσπόζον»*, το δε θήλυ εκ φύσεως *«αρχόμενον»* και «δούλον».

Ο Ευριπίδης απεχθανόταν όλες τις γυναίκες και τις αποκαλούσε *«κίβδηλον κακόν»* για τον άνθρωπο.

Και ο Σιμωνίδης ο Αμοργίνος έλεγε ότι ο Δίας έκαμε αυτό το *«μέγιστον κακόν γυναίκες»*.

Ακόμη πιο τραγική ήταν η θέση της γυναίκας στις κοινωνίες της Ανατολής. Στην αρχαία Σινική θρησκεία η γυναίκα δεν είχε το δικαίωμα να ζήσει μετά το θάνατο του συζύγου της, γι' αυτό την έθαπταν ζωντανή μαζί του. Στις Ινδίες, κατά την τελετή της καύσεως του νεκρού ανδρός, έκαιγαν ζωντανές μαζί του και τις γυναίκες του.

Στην Αραβία, αργότερα δε και στο Ισλάμ, η γυναίκα εξευτελιζόταν στο χαρέμι και στην πολυγαμία.

Ακόμη και η ανδροκρατούμενη Ιουδαϊκή κοινωνία υποτιμούσε τη γυναίκα, η οποία δεν μπορούσε να παραστεί ως μάρτυρας, ένεκα της «ελαφρότητας και της θρασύτητας» του γυναικείου φύλου της, όπως γράφει ο Ιουδαίος ιστορικός Ιώσηπος. Ο δε Ιουδαίος νομοδιδάσκαλος δεν είχε το δικαίωμα να συνομιλεί με γυναίκα, ούτε και με την αδελφή του.

Ακόμη και δύο αιώνες μετά το Χριστό, ο Ιουδαίος ραββίνος Σαμουήλ συνιστούσε στους μαθητές του να ευχαριστούν κάθε μέρα το Θεό, γιατί γεννήθηκαν άνδρες, και όχι γυναίκες.

Με τη σάρκωση όμως του Θεού από την αειπάρθενο Θεοτόκο η γυναίκα καταξιώνεται. Με

τη θεία γέννηση του Χριστού από την Παναγία, από την οποία δανείστηκε την άχραντη σάρκα του, τίμησε, δόξασε και αποκατάστησε πλήρως τη γυναίκα.

Ο ίδιος ο Κύριος πρόβαλε τη γυναικεία αξιοπρέπεια και ομοτιμία προς τον άνδρα με πολλούς τρόπους.

Μέσα στην ανδροκρατούμενη Ιουδαϊκή κοινωνία, όπου ο Ιουδαίος νομοδιδάσκαλος δεν είχε το δικαίωμα να συνομιλεί με γυναίκα, έστω και με την αδελφή του, ο Κύριος δέχεται να συνοδεύεται και να υπηρετείται, όχι μόνο από τον όμιλο των δώδεκα μαθητών, αλλά και από ευλαβείς γυναίκες, όπως τη Μαρία τη Μαγδαληνή, τη Μαρία τη μητέρα του Ιακώβου, τη Σαλώμη τη μητέρα των υιών του Ζεβεδαίου και πολλές άλλες γυναίκες, όπως αναφέρονται στην Καινή Διαθήκη.

Ο ίδιος ο Κύριος δέχεται την πίστη της Χαναναίας, που επίμονα ζητά τη βοήθειά του για την άρρωστη κόρη της. Θεραπεύει την αιμορροούσα, που ταλαιπωρείται από μακροχρόνια αρρώστια. Συμπεριφέρεται με αγάπη και θαυματουργεί στη χήρα της Ναΐν, που θρηνεί για το θάνατο του μονάκριβου παιδιού της, όπως και στη θυγατέρα του Ιαείρου.

Επαινεί τη χήρα, που προσφέρει το δίλεπτο.

Βραβεύει την πίστη της Μάρθας και της Μαρίας.

Δεν διστάζει να συζητήσει με την αμαρτωλή, αλλοεθνή και αλλόθρησκη Σαμαρείτιδα και της αποκαλύπτει θεϊκές αλήθειες.

Δικαιώνει την πόρνη στο σπίτι του Φαρισαίου, γιατί έδειξε αγάπη. Δέχεται με μακροθυμία εκείνην, που, οργισμένοι, οι Φαρισαίοι απαιτούσαν να λιθοβοληθεί αμέσως, γιατί την είχαν συλλάβει επ' αυτοφώρω να αμαρτάνει.

Δείχνει επιείκεια σ' όλες τις αμαρτωλές γυναίκες, που τον πλησιάζουν μετανοημένες.

Σ' όλες αυτές ο Κύριος προσφέρει φιλάνθρωπα τη λύτρωση και με τον τρόπο αυτό καθιστά τη γυναίκα πρόσωπο ιερό και σεβαστό. Επί πλέον αναδεικνύει τη γυναίκα πρώτο κήρυκα της Αναστάσεως, ιεραπόστολο και ισαπόστολο και κήρυκα της αγάπης του σε άρχοντες και λαούς.

Κατά το παράδειγμα του Κυρίου, αντιμετώπισαν τη γυναίκα και οι Απόστολοί του. Πολλές γυναίκες διακονούσαν στις ανάγκες του ιεραποστολικού έργου των θεοπνεύστων Αποστόλων, ιδιαίτερα του Παύλου.

Στις επιστολές του Αποστόλου Παύλου αναφέρονται ονόματα γυναικών, οι οποίες *«πολλά εκοπίασαν εν Κυρίω»*, (όπως η Πρίσκιλλα, η Τρύφαινα, η Τρυφώσα, η Ευδοκία, η Συντύχη, η Λυδία, η Φοίβη και άλλες).

Στα πρώτα χρόνια της Εκκλησίας οι γυναίκες είχαν αναπτύξει μεγάλη κοινωνική και ιεραποστολική χριστιανική δράση, ώστε ο μέγας πολέμιος της Εκκλησίας εθνικός φιλόσοφος Κέλσος να ονομάζει το Χριστιανισμό *«θρησκεία των γυναικών»*.

Ιδιαίτερα στα χρόνια των διωγμών πολλές ήταν οι γυναίκες, που αντιμετώπισαν με θαυμαστή ανδρεία το μαρτύριο. Ενώ άλλες αποδείχθηκαν, κατά

τη φράση του ιερού Χρυσοστόμου, «ανδρειότεραι ανδρών» και επέτυχαν *«αγγέλων την απάθειαν»*.

Δίκαια, επομένως η γυναίκα αποκτά μέσα στον Χριστιανισμό τους ευγενέστερους τίτλους. Γίνεται μαθήτρια, μυροφόρα, ισαπόστολος, ευαγγελίστρια, παρθένος, διακόνισσα, μάρτυρας, αγία.

Η θέση λοιπόν της γυναίκας αναβαθμίζεται με την έλευση του Χριστού και την επικράτηση του Χριστιανισμού. Η φιλάνθρωπη αντιμετώπισή της από τον θεάνθρωπο Ιησού, μαζί με την επαναστατική για την τότε εποχή διακήρυξη του Αποστόλου Παύλου,

***«ουκ ένι άρσεν και θήλυ»* (Γαλ. γ΄ 28), σπάζουν τους φραγμούς των διακρίσεων άνδρα και γυναίκας και σαρώνουν κυριολεκτικά τις θεωρίες και αντιλήψεις περί ανισότητας των δύο φύλων.**

Στην Ορθόδοξη του Χριστού Εκκλησία η γυναίκα θεωρείται ως το αναφαίρετο και ομότιμο στοιχείο της ζωής. Άνδρας και γυναίκα μαζί και παράλληλα ως δύο φύλα του ενός και αδιαιρέτου ανθρωπίνου γένους απαρτίζουν το πλήρωμα της Εκκλησίας.

Άνδρας και γυναίκα, πλασμένοι *«κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν»* (Γεν. α΄ 26) Θεού, μετέχουν από κοινού στη σωστική ενέργεια του Χριστού και στα χαρίσματα και στις δωρεές του Αγίου Πνεύματος, χωρίς καμμιά διάκριση.

Για την Ορθόδοξη Εκκλησία η γυναίκα δεν είναι κατώτερη από τον άνδρα. Δεν είναι όμως ίδια με τον άνδρα. Δημιουργήματα και οι δύο ισότιμα του ενός Θεού, είναι πρόσωπα της ίδιας αξίας, με ίσα δικαιώματα, έχουν όμως διαφορετικά λειτουργήματα, ανάλογα με τη θέση και τη φύση τους. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία η ετερότητα και ιδιαιτερότητα των δύο φύλων, ούτε διαιρεί, ούτε χωρίζει τον άνδρα και τη γυναίκα. Εκφράζουν την ανάγκη της ενότητάς τους για την ουσιαστική συμβολή τους στη διατήρηση της θεϊκής τάξεως στην καθημερινή ζωή, στην κοινωνία και στον κόσμο.

Οι ρόλοι του άνδρα και της γυναίκας διαφέρουν στην ψυχολογική τους θεμελίωση και έκφραση, αλλά είναι σύστοιχοι, ισότιμοι, ομογενείς και του ιδίου ηθικού επιπέδου.

Οι ρόλοι επομένως των δύο φύλων δεν πρέπει να ισοπεδώνονται από τον οδοστρωτήρα της ομοιομορφιάς.

Πραγματικός φεμινισμός είναι ισότητα, ισοτιμία, και όχι ισοπέδωση στη σχέση των δύο φύλων. Όχι ισοπεδωτική ομοιότητα, που ακυρώνει τη συμπληρωματικότητα και δημιουργεί αντιθέσεις, αλλά ισότιμη ιδιαιτερότητα, που συνεπάγεται τη δυνατότητα συνεργασίας και αλληλοσυμπλήρωσης.

Η ισότητα, ή, καλύτερα, η ισοτιμία του άνδρα και της γυναίκας, βρίσκεται μέσα στους λόγους του Αποστόλου Παύλου: *«ούτε γυνή χωρίς ανδρός, ούτε ανήρ χωρίς γυναικός εν Κυρίω»* (Α΄ Κορ. ια΄ 11).

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία οι ψυχοσωματικές και βιολογικές διαφορές ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα εξυπηρετούν το διαφορετικό ρόλο, που τους ανέθεσε ο Θεός, για τη συνέχιση της ανθρώπινης ζωής.

Ο άνδρας και η γυναίκα μέσα στο γάμο είναι ένα και αλληλοσυμπληρώνονται. Ο ένας δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τον άλλο. Δεν μπορεί η γυναίκα μόνη της να γεννήσει παιδί, ούτε ο άνδρας μόνος του, χωρίς τη γυναίκα.

Άνδρας και γυναίκα έχουν τα ίδια δικαιώματα και ευθύνες στο γάμο, στη συζυγική ζωή, στην οικογένεια, που είναι θεσμός θεοΐδρυτος και δεσμός ισόβιος.

Η υψηλή και θεία αποστολή των συζύγων, μέσα στο θεοΐδρυτο θεσμό της οικογένειας, είναι να φέρουν στον κόσμο παιδιά και να τους δώσουν

αγωγή χριστιανική. Να τα αναθρέψουν *«εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου»* (Εφ. στ΄ 4) σύμφωνα με την προτροπή του Αποστόλου Παύλου.

Ο Δημιουργός Θεός διαφοροποίησε τα χαρίσματα των δύο συζύγων, ώστε ο κάθε ένας να αισθάνεται την ανάγκη του άλλου. Οι δύο σύζυγοι να αλληλοσυμπληρώνονται και να αλληλοβοηθούνται, ώστε η οικογένεια να είναι κοινωνία αγάπης.

Γενικά το πρόβλημα της γυναίκας έχει βρει τη λύση του μέσα στο φως του Ευαγγελίου. Μέσα στο χώρο της Εκκλησίας η γυναίκα δεν είναι ένα σκεύος ηδονής, μια δούλη του άνδρα, μια παιδοποιητική μηχανή, που απλά γεννά παιδιά. Μέσα στο χώρο της Εκκλησίας η γυναίκα ανακτά την αξία της και την ισοτιμία της προς τον άνδρα, με την οποία την προίκισε ο Θεός ήδη από τη δημιουργία των πρωτοπλάστων.

Ευσεβείς Γυναίκες των Χριστιανικών Συνδέσμων,

Η Εκκλησία μας τιμά σήμερα τις Μυροφόρες Γυναίκες, γιατί πρώτες αυτές δέχτηκαν το μήνυμα της Αναστάσεως του Χριστού.

Οι Μυροφόρες Γυναίκες πήγαιναν στον τάφο, έχοντας μαζί τους μύρα, για να αλείψουν με αυτά το Σωτήρα και Λυτρωτή μας. Έφυγαν όμως από τον τάφο, διαλαλώντας την Ανάσταση του Κυρίου.

Κι εσείς να γίνετε πρέπει οι σύγχρονες μυροφόρες και να φέρνετε το αναστάσιμο άγγελμα και το Ευαγγέλιο του Χριστού μέσα στο σύγχρονο κόσμο.

Οι Μυροφόρες γυναίκες νίκησαν το χρόνο, και η παρουσία τους στον κόσμο μένει ανεξίτηλη, γιατί το αλαβάστρινο μυροδοχείο της ψυχής τους ήταν γεμάτο με αρώματα αγάπης και αφοσίωσης.

Κι εσείς να μην κρατάτε απλώς στα χέρια σας τα μύρα, αλλά να έχετε μέσα στην καρδιά σας το μύρο το ακένωτο, το Χριστό, που είναι η καλωσύνη, η αγάπη, *«η οδός, η αλήθεια και η ζωή»* (Ίω. 14,6).

Σήμερα, στην εποχή αυτή της γενικής αποστασίας από το Θεό και από τη ζωή της Εκκλησίας. Σήμερα, που η έκλυση των ηθών έχει πάρει τρομακτικές διαστάσεις και οι άνθρωποι, ιδιαίτερα οι νέοι μας, παρασυρμένοι από τον υλισμό και τον ευδαιμονισμό, όλο και περισσότερο αποπροσανατολίζονται και παραστρατούν, αργο-πεθαίνοντας μέσα στα δίκτυα των ναρκωτικών, η αγαπώσα γυναικεία καρδιά σας να μην ησυχάζει. Να δίνετε την *«καλήν μαρτυρίαν»* σας μέσα στους ανθρώπους της ενορίας σας, του χωριού σας, της πόλεώς σας. Να είστε ιεραπόστολοι Κυρίου μέσα στην ενορία σας. Να οδηγείτε τα παιδιά σας, τους νέους μας στην λατρευτική και μυστηριακή ζωή της ενορίας, στο αναστάσιμο δείπνο, που παρατίθεται στην Αγία Τράπεζα, για να μεταλαμβάνουν το θεανθρώπινο Σώμα και το Αίμα του Χριστού μας, και να ζουν την πραγματική χαρά και ευτυχία. Γιατί μακριά από το Χριστό υπάρχει υπαρξιακό κενό, δυστυχία, πλήξη, άγχος και ανία, ανειρήνευτη ζωή και απελπισία.

Σήμερα, σε μια κοινωνία βουτηγμένη στο έγκλημα, στη βία, στα ναρκωτικά, στη χαμηλή ζωή των ενστίκτων, αλλά και στην αφθονία

των διαζυγίων, που απειλούν τη συνοχή της οικογένειας, να είστε πρέπει τα γερά αναχώματα, που θα κρατήσουν άμυνα στην επέλαση του κακού. Να είστε πρότυπα ορθοδόξου χριστιανικής συζύγου. Με το χριστιανικό σας ήθος να μεταβάλλετε την οικογένειά σας σε μια *«κατ' οίκον Εκκλησία»* (Φιλ. 2). Οι οικογένειες είναι τα κύτταρα της κοινωνίας. Και όταν πληγούν τα κύτταρα, τότε καταρρέει και ο οργανισμός της κοινωνίας.

Η κοινωνία δεν μπορεί να σταθεί χωρίς υγιείς οικογένειες, όπως και οι οικογένειες δεν μπορούν να σταθούν χωρίς υγιή μέλη.

Μέσα στη σύγχρονη πλημμυρίδα του κακού να είστε οι φλεγόμενες από αγάπη στο Χριστό και τον πλησίον νέες μυροφόρες, που ποθείτε την άνθηση της χριστιανικής ζωής μέσα στο σύγχρονο κόσμο. Να δουλεύετε με το αίμα της καρδιάς σας, με φλόγα και ζέση για τη δόξα του Χριστού.

Οι Μυροφόρες Γυναίκες του Ευαγγελίου δείχνουν το σωστό δρόμο. Είναι μια αγία συντροφιά. Συνεργάζονται για μια ιερή υπόθεση, για ένα ιερό σκοπό.

Και οι Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικών πρέπει να είναι μια αγία συντροφιά, που θα ασχολείται με *«όσα εστίν αληθή, όσα σεμνά, όσα δίκαια, όσα αγνά, όσα προσφιλή, όσα εύφημα»* (Φιλιπ. δ' 8). Μία αγία συντροφιά, που θα αξιοποιεί το χρόνο της σε ανώτερες απασχολήσεις.

Οι Μυροφόρες του Ευαγγελίου δεν συγκεντρώνουν αποκλειστικά στον εαυτό τους το ενδιαφέρον και την αγάπη τους, αλλά στρέφουν την προσοχή τους στον ενταφιασμένο Χριστό. Τα αρώματα, που αγόρασαν, δεν τα χρησιμοποιούν για τον εαυτό τους, αλλά για να αλείψουν το σώμα του Χριστού. Σπεύδουν δηλαδή να κάνουν ένα έργο αγάπης χριστιανικής.

Κι εσείς μέσα στο καμίνι του ατομισμού, που δέρνει την κοινωνία μας, να αναζωπυρώσετε πρέπει, με την εδώ προσκυνηματική επίσκεψή σας, τον ένθεο ζήλο σας και να πολλαπλασιάσετε την προσφορά σας και, σαν άλλες Μυροφόρες, να διακονείτε το Χριστό και το λαό του. Να συμπάσχετε με τον πονεμένο και να συγχαίρετε με τον χαρούμενο. Να γίνετε μια άλλη Ταβιθά. Να σκουπίζετε τα δάκρυα των πονεμένων, να επουλώνετε πληγές, να προλαμβάνετε δράματα.

Στο έργο της αγάπης και φιλανθρωπίας, όπως αποδεικνύουν οι διακόνισσες της αρχαίας Εκκλησίας με κορυφαία την Ολυμπιάδα, βρήκε εκκλησιαστικά η γυναίκα την υψηλότερη καταξίωσή της. Η φιλανθρωπία είναι προέκταση και συμπλήρωση του πνευματικού έργου και της μυστηριακής διακονίας της Εκκλησίας.

Τα έργα της αγάπης, που αποτελούν προσφορά για τους άλλους, εκδηλώσεις αυταπαρνήσεως και θυσίας, που γίνονται για τους αδελφούς του Κυρίου, τους αρρώστους και πονεμένους, τους φτωχούς και τους αδύνατους, τους γέροντες, τους πολύτεκνους, τους περιθωριακούς και τους κατατρεγμένους, είναι πολύτιμα αρώματα, που αρωματίζουν, όχι μόνο τη γυναίκα, αλλά και την κοινωνία ολόκληρη.

Γνωρίστε, λοιπόν, τις μαθήτριες του Χριστού, τις Μυροφόρες, τις ισαποστόλους, τις παρθένους, τις διακόνισσες, τις μάρτυρες, τις αγίες της Εκκλησίας μας. Μελετήστε τη ζωή τους. Θαυμάστε την αρετή τους. Ζηλέψτε τη δράση τους. Μιμηθείτε το παράδειγμά τους.

Αυτός είναι ο υπέροχος κοινωνικός ρόλος. Αυτή είναι η μεγάλη κλήση και αποστολή για κάθε ορθόδοξη χριστιανή γυναίκα. Η ορθόδοξη γυναίκα μόνο «ως χριστοφόρος μπορεί να είναι Μυροφόρος».

Η Ορθόδοξη Εκκλησία του Χριστού, αιώνες πριν εφευρεθούν οι «παγκόσμιες ημέρες» προς τιμή της γυναίκας, της μάνας, της τροφού, καθόρισε την τρίτη Κυριακή του Πάσχα, ως εορτή των Μυροφόρων Γυναικών. Η ημέρα αυτή, όπως πολύ σωστά λέχθηκε, θα μπορούσε κάλλιστα να χαρακτηριστεί, ως η πρώτη παγκόσμια ημέρα της γυναίκας.

Εύχομαι να αποκομίσετε πολλή πνευματική ωφέλεια από την εδώ παραμονή σας. Να αντλήσετε δυνάμεις. Να τονωθείτε ψυχικά και να ανανεώσετε την απόφασή σας για προσφορά στο χώρο της Εκκλησίας.

Εύχομαι τέλος η χάρη του Αναστάντος Χριστού, δια πρεσβειών της υπεραγίας Θεοτόκου να είναι πάντοτε μαζί σας, μέσα στις οικογένειές σας. Να σας παρηγορεί στις δοκιμασίες σας, και να σας αξιώνει να δίνετε την καλή μαρτυρία, να σκορπίζετε γύρω σας το μύρο της Αγιοπνευματικής χάρης, ως *«ύδωρ αλλόμενον»*, προς δόξαν της Εκκλησίας μας και του εν Τριάδι προσκυνητού Αγίου Θεού μας. ■

Γενική άποψη της Ιεράς Μονής Κύκκου (από βορειοδυτικά)

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΡΕΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΦΙΛΛΑΝΔΙΑΣ κ.κ. ΛΕΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΥΚΚΟΥ

Μέσα στα πλαίσια της επίσημης επίσκεψής του στην Κύπρο (5-12 Φεβρουαρίου 2010), ως προσκεκλημένος της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας μας, ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Καρελίας και πάσης Φιλλανδίας κ.κ. Λέοντας πραγματοποίησε συνοδευόμενος από την Α.Μ. τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομο και προσκύνημα στην Ιερά Μονή Κύκκου στις 8 Φεβρουαρίου.

«Περιχαρής και εόρτια» υποδέχτηκε την Α.Σ. τον Αρχιεπίσκοπο Καρελίας και πάσης Φιλλανδίας κ.κ. Λέοντα «η ιερά χορεία των μοναχών» της ιστορικής Μονής της Ελεούσας του Κύκκου και πλήθος πιστών.

Με τις προσήκουσες τιμές, τις καμπάνες και τα σήμαντρα να ηχούν χαρμόσυνα, ο ιερός κλήρος κι ο ευσεβής λαός της Μητροπολιτικής Περιφέρειας Κύκκου και Τηλλυρίας, με επικεφαλής τον Ποιμενάρχη τους και Καθηγούμενο της Μονής κ.κ. Νικηφόρο, υποδέχθηκαν τον Προκαθήμενο της εν Φιλλανδία Εκκλησίας, ο οποίος πραγματοποίησε επίση-

μη επίσκεψη στην Κύπρο, ύστερα από πρόσκληση του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσοστόμου Β'.

Στην ανατολική πύλη της Μονής ο Πανιερώτατος καλωσόρισε τον Αρχιεπίσκοπο Καρελίας, ο οποίος, αφού ενεδύθη αρχιερατικό μανδύα, εισήλθε στο καθολικό της Μονής και με πολλή συγκίνηση έσπευσε για να προσκυνήσει, γονυπετής, την σεπτή και θαυματουργό εικόνα της Παναγίας της Κυκκώτισσας. Αμέσως μετά χοροστάτησε πανηγυρικής Δοξολογίας.

Στο τέλος της Δοξολογίας ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, προσφώνησε τον Αρχιεπίσκοπο Καρελίας, λέγοντας:

"Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Καρελίας καί πάσης Φιλλανδίας κ.κ. Λέοντα,

Ἡ ἱερά χορεία τῶν μοναχῶν τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς Μονῆς, περιχαρής καί ἑόρτια ὑποδέχεται σήμερα τήν ὑμετέρα Σεβασμιότητα καί τή συνοδεία σας, ἐδῶ στή θεοφρούρητη αὐτή καθέδρα τῆς Παναγίας, τῆς Ἐλεούσας τοῦ Κύκκου, ἡ ὁποία καί καθέδρα τυγχάνει τῆς νεοσύστατης Μητρόπολης Κύκκου καί Τηλλυρίας.

Μέ βαθιά συγκίνηση καί κατάνυξη ἱερή σᾶς ἀπευθύνουμε τό «καλῶς ἤλθατε». Σᾶς καλωσορίζουμε ἐδῶ στό ὀχυρό τοῦτο τῆς ψυχῆς καί τοῦ πνεύματος, πού ἀποτελεῖ τιμαλφές τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας θησαύρισμα, καύχημα τῆς Ὀρθοδοξίας καί μοναδικό παγχριστιανικό προσκύνημα.

Ὡς εὐλογία Θεοῦ δεχόμαστε τήν παρουσία σας ἐδῶ, στόν καθαγιασμένο αὐτό χῶρο, στό Μοναστήρι τοῦ Κύκκου, πού ἱδρύθηκε κατά τό τέλος τοῦ ἑνδεκάτου αἰώνα ἀπό τόν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιο Κομνηνό καί πού προστατεύεται καί περιφρουρεῖται ἀπό τήν περίπυστη εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τῆς Ἐλεούσας τοῦ Κύκκου, ἡ χάρη τῆς ὁποίας, ὡς ποταμός ἀείροος, ἀρδεύει καί ζωογονεῖ τόν Ἀμπελῶνα αὐτό τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας.

Μέ πολλή ταπείνωση καρδιᾶς θερμά ἱκετεύουμε, Σεβασμιώτατε, πλούσιες τίς πατρικές καί θεοπειθεῖς εὐλογίες σας, ὡς ἐχέγγυο θείας ἐνισχύσεως καί στηριγμοῦ γιά τήν πρόοδο καί εὐημερία τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Ἀδελφότητος καί ὁλοκλήρου τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς θεοσώστου ταύτης Μητροπόλεως.

Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί τά συναισθήματα αὐτά παρακαλοῦμε νά δεχθεῖτε ἐκ μέρους ὅλης τῆς Ἀδελφότητος ἕνα ἀργυροῦν δίσκο

Στιγμιότυπα από την ανταλλαγή αναμνηστικών δώρων μεταξύ του Σεβασμιωτάτου Αρχιεπισκόπου Καρελίας και Φιλλανδίας κ.κ. Λέοντα και του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου, μετά τη δοξολογία που τελέστηκε στο Καθολικό της Μονής

μέ ἀνάγλυφη τήν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, τῆς Ἐλεούσας τοῦ Κύκκου, ὡς ἐλάχιστο ὁρατό δεῖγμα τῆς πολλῆς καί εἰλικρινοῦς ἀγάπης μας καί ὡς ἐνθύμιο παντοτινό τῆς ἐδῶ ἐπίσκεψής σας, εὐχόμενοι, ὅπως ὁ Μονογενής Υἱός Της, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, σᾶς χαρίζει ὑγεία καί μακροζωΐα, γιά νά συνεχίσετε ἐπί ἔτη πολλά τήν ἄξια διακονία σας ἐπί τοῦ θρόνου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Φιλλανδίας. Εἰς ἔτη πολλά, Δέσποτα!"

Μετά το τέλος της προσφωνήσεως αυτής και της προσφοράς ως αναμνηστικού δώρου στον Προκαθήμενο της Εκκλησίας της Φιλλανδίας ενός αργυρού δίσκου με ανάγλυφη την εικόνα της Θεομήτορος, της Ελεούσας του Κύκκου, ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Καρελίας και πάσης Φιλλανδίας κ. Λέων, στην αντιφώνησή του εξέφρασε, τη συγκίνηση και συναισθήματα χαράς, αλλά και το δέος που αισθάνεται ως προσκυνητής της σεβασμίας και περιλάλητης

Από το τρισάγιο που τελέσθηκε στον τάφο του αειμνήστου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στο Θρονί

Μονής της Παναγίας του Κύκκου. «Η χαρά μου είναι πάρα πολύ μεγάλη που έχω την ευκαιρία να βρίσκομαι εδώ σε ένα τόσο πολύ σημαντικό και σπουδαίο κέντρο της Ορθοδοξίας», σημείωσε χαρακτηριστικά.

Στη συνέχεια ο Καρελίας Λέων μίλησε για τις στενές πνευματικές σχέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Φιλλανδίας με την Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου, αλλά και τις σχέσεις των δύο λαών. Ανέφερε επίσης ότι «είναι πάρα πολλοί οι προσκυνητές από την Φιλλανδία, οι οποίοι κάθε χρόνο έρχονται εδώ ως προσκυνητές στην Ιερά Μονή Κύκκου». «Η Ιερά Μονή Κύκκου είναι πάρα πολύ γνωστή, όχι μόνο στην Κύπρο, αλλά και σε όλη την Ορθοδοξία, σ' όλο τον ορθόδοξο κόσμο», συμπλήρωσε.

Ο Προκαθήμενος της Φιλλανδικής Εκκλησίας έκανε ιδιαίτερη αναφορά και στον «εκ των επιφανεστέρων αδελφών» της Μονής αοίδιμο Εθνάρχη Μακάριο τον Γ', τον οποίο, όπως τόνισε, «αγαπάμε και σεβόμαστε πάρα πολύ στη Φιλλανδία και χαίρομαι πολύ γιατί σήμερα μπορούμε να περάσουμε από τον τάφο του και να κάνουμε δέηση υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του».

«Γνωρίζω επίσης πολύ καλά», ανέφερε, ακόμη, ο Σεβασμιώτατος, «ότι ένας από τους αδελφούς της Μονής είναι Φιλλανδός, ιεροδιάκονος, και εύχομαι να είναι μια ευλογία για την Μονή και ξέρω ότι εκτιμά και σέβεται που έχει την ευκαιρία να εγκαταβιώνει εδώ, ως αδελφός της Μονής».

Σε ανάμνηση της επίσκεψής του προσέφερε ως δώρο στη Μονή ένα Ευαγγέλιο στη Φιλλανδική γλώσσα για να αναγιγνώσκεται το ευαγγέλιο, όπως χαρακτηριστικά είπε, «από τον εκ Φιλλανδίας ιεροδιάκονο, στον εσπερινό της Αγάπης το Πάσχα».

Στο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρο χάρισε μία εικόνα του Νεομάρτυρα Αγίου Αλεξάνδρου Hotovitzky, ο οποίος φονεύθηκε το 1936 στη Ρωσία, και μίλησε για το βίο και την δράση του.

Μετά τη Δοξολογία, ο υψηλός Επισκέπτης της Εκκλησίας της Κύπρου, ανήλθε στο Θρονί, όπου τέλεσε τρισάγιο και κατέθεσε δάφνινο στεφάνι «μνήμης, τιμής και ευγνωμοσύνης» στον τάφο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

Στη συνέχεια παρακάθισε με τη Συνοδεία του και την Α.Μ. Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομο σε επίσημο γεύμα, το οποίο παρετέθη προς τιμήν του από τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας και την Αδελφότητα της Μονής και αμέσως μετά επισκέφθηκε και ξεναγήθηκε στο περίφημο Μουσείο της Μονής. ■

Ο Αρχιεπίσκοπος Καρελίας και πάσης Φιλλανδίας κ.κ. Λέων

Επίσκεψη της Βασίλισσας της Ισπανίας Σοφίας στην Ιερά Μονή Κύκκου

Ο Πανιερώτατος υποδέχθηκε τη βασίλισσα Σοφία στην είσοδο της Μονής, όπου και την καλωσόρισε στην ιστορική αυτή Μονή. Με τη συνοδεία του Πανιερωτάτου, Πατέρων της Μονής και πλήθους κόσμου, η βασίλισσα Σοφία μετέβη στο Καθολικό της Μονής, όπου προσκύνησε την θαυματουργό εικόνα της Ελεούσας του Κύκκου.

Ιστάμενος στον Αρχιερατικό Θρόνο και έχοντας ακριβώς απέναντι του τη βασίλισσα Σοφία, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος αναφέρθηκε στην ιστορία και προσφορά της Μονής, στην παράδοση της άφιξης της θαυματουργού εικόνας της Θεοτόκου από την Κωνσταντινούπολη στην Κύπρο και επεξήγησε το ιερό έθος στη Μονή και στη συνείδηση του λαού μας, που θέλει την αγία Εικόνα καλυμμένη.

Λαμπρότατη υποδοχή επιφύλαξε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος και η Αδελφότητα της Ιεράς Μονής Κύκκου και πλήθος λαού στην ελληνικής καταγωγής βασίλισσα της Ισπανίας Σοφία, η οποία πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Ιερά Μονή Κύκκου, την Πέμπτη, 11 Μαρτίου 2010.

Στη συνέχεια, ο Πανιερώτατος υπέδειξε στη Βασίλισσα το μοναδικό μικρό άνοιγμα, που αποκαλύπτει μέρος της αγίας Εικόνας, και της πρόσφερε ως ευλογία βαμβάκι με λάδι από την ακοίμητη κανδήλα που βρίσκεται ακριβώς πάνω από την Εικόνα.

Ως αναμνηστικό δώρο της ιστορικής αυτής επίσκεψης, φιλόφρονα ο Πανιερώτατος πρόσφερε στη Βασίλισσα της Ισπανίας αργυρό αντίγραφο της εικόνας της Ελεούσας του Κύκκου, και εκείνη, με καταφανή συγκίνηση, ευχαρίστησε τον Πανιερώτατο για την ευγενική του χειρονομία.

Μετά το πέρας του προσκυνήματος στο Καθολικό, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης κ.κ. Νικηφόρος συνόδευσε τη βασίλισσα Σοφία στο Μέγα Συνοδικό της Μονής, όπου την φιλοφρόνησε με παραδοσιακά κεράσματα και τη γνωστή παραδοσιακή κόκκινη-κυκκώτικη ζιβανία. Στο Μέγα Συνοδικό η Βασίλισσα και ο Πανιερώτατος συνομίλησαν για τη Μονή και άλλα θέματα του τόπου μας για αρκετή ώρα.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής της στον Κύκκο, η βασίλισσα Σοφία ξεναγήθηκε από τον Πανιερώτατο στο Μουσείο της Μονής, όπου φυλάσσονται ιστορικοί και εκκλησιαστικοί θησαυροί της Κύπρου, και όχι μόνο. Ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσαν στη Βασίλισσα οι αρχαίες εικόνες που φιλοξενούνται στο Μουσείο, η παλιά αγία Τράπεζα που χρονολογείται τον 4ο μ.Χ. αιώνα και το πολύ παλιό χειρόγραφο Ευαγγέλιο της Επτακώμης.

Η Βασίλισσα της Ισπανίας συνεχάρη τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο για το σημαντικό και πολύπλευρο του έργο και εξέφρασε τον ενθουσιασμό της γι' αυτά που είδε στη Μονή. Πριν την αναχώρησή της από τη Μονή, η βασίλισσα Σοφία ευχαρίστησε θερμότατα τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη κ.κ. Νικηφόρο για τη φιλοξενία του, και σε ένδειξη ευγνωμοσύνης προς το πρόσωπο του, του πρόσφερε αναμνηστικό (αργυρό) δώρο. Από την πλευρά του ο Πανιερώτατος, απηύθυνε πρόσκληση προς την Βασίλισσα, όπως επισκεφθεί ξανά την ιστορική Μονή, συνοδευόμενη αυτή τη φορά από το σύζυγο της, βασιλιά της Ισπανίας Χουάν Κάρλος.

Η βασίλισσα Σοφία βρέθηκε στην Κύπρο για να παραστεί στα εγκαίνια της Έκθεσης «Ο Miro της Μαγιόρκα» του μεγάλου Ισπανού καλλιτέχνη Joan Miro, η οποία έγινε στο Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λευκωσίας.

Προσφορά αναμνηστικού δώρου από τη βασίλισσα Σοφία προς τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο

Αναμνηστική φωτογραφία στη νότια είσοδο της Μονής. Διακρίνονται ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, η βασίλισσα Σοφία, ο Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας, ο πρέσβης της Ισπανίας στην Κύπρο κ. Juan José Urtasun Erro και η σύζυγος του Υπουργού Εξωτερικών της Ισπανίας, όπως και ο Πανοσιολογιώτατος Έφορος της Μονής Κύκκου και Πρωτοσύγκελλος της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Αγαθόνικος.

Το Λύκειο Κύκκου Πάφου τίμησε τον Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο

Με αφορμή τη γιορτή των Τριών Ιεραρχών, που τιμάται ως η Ημέρα των Ελληνικών Γραμμάτων, το Λύκειο Κύκκου Πάφου διοργάνωσε εκδήλωση την Παρασκευή, 29 Ιανουαρίου 2010, και ώρα 10.30 π.μ. στην Αίθουσα Τελετών του Σχολείου, όπου τίμησε τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο για το πολυμερές και πολυσχιδές πνευματικό, πολιτιστικό, κοινωνικό και φιλανθρωπικό του έργο, καθώς και για τη μεγάλη προσφορά του στο Λύκειο Κύκκου Πάφου.

Η Ιερά Μονή Κύκκου ανήγειρε στο Λύκειο Κύκκου Πάφου Αίθουσα Τελετών, που αποτελούσε αναγκαιότητα για το Σχολείο. Το όραμα ανέγερσης Αίθουσας Τελετών έγινε πράξη χάρη στην Ιερά Μονή Κύκκου και την απλοχεριά του τότε Ηγουμένου κ.κ. Νικηφόρου (νυν Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας) και των άλλων πατέρων, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν θετικά στην παράκληση της Διεύθυνσης και του Καθηγητικού Συλλόγου.

Στις 14 Μαΐου 1989 ο τότε Διευθυντής του Λυκείου, αείμνηστος Χρύσανθος Κακογιάννης, κατά την τελετή εγκαινίων της Αίθουσας Τελετών, είπε: «Αδύναμος ο λόγος να εκφράσει όσα πρεπούμενα αρμόζουν στην περίσταση για να ξεπληρωθεί η οφειλή μας στους χορηγούς τούτου του έργου. Επιτέλεσε ο Ηγούμενος και η Μονή Κύκκου πράξη θεάρεστη με την ανέγερση Αίθουσας Τελετών στο Λύκειο Κύκκου Πάφου».

Στιγμιότυπα από την υποδοχή του Πανιερωτάτου στο Λύκειο Κύκκου Πάφου

Στην ομιλία του, ο τότε Ηγούμενος της Ιεράς Μονής Κύκκου κ.κ. Νικηφόρος, μεταξύ άλλων, ανέφερε: «Θα ήταν παράλειψη αν δεν εξέφραζα την ευαρέσκεια και τις ευχαριστίες μου προς τη Διεύθυνση και τους καθηγητές του Σχολείου αυτού για την ευγενική χειρονομία τους να δώσουν στο εκπαιδευτήριο αυτό, σαν ένδειξη ευγνωμοσύνης και τιμής το όνομα της παλαίφατης και ιστορικής του Κύκκου Μονής». Στη συνέχεια, ο φιλόστοργος πνευματικός πατέρας, που έχει αγκαλιάσει το Λύκειο Κύκκου Πάφου μέσα στην ορθάνοικτη αγκαλιά του, είπε: «Δηλώνουμε ως από δώματος υψηλού πως από σήμερα το Λύκειο Κύκκου Πάφου θα βρίσκεται κάτω από την προστασία της περίπιστης ανά την ορθοδοξία Ιεράς Βασιλικής και Σταυροπηγιακής Μονής Κύκκου».

Άποψη από την Εκδήλωση. Διακρίνονται (στο κέντρο) ο τιμώμενος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Πάφου κ. Γεώργιος (δεξιά), ο Θεοφιλέστατος Χωρεπίσκοπος Χύτρων και Ηγούμενος της Ιεράς Μονής Αγίου Νεοφύτου κ. Λεόντιος και άλλοι επίσημοι

Διακρίνονται, εκτός από τον Πανιερώτατο κ.κ. Νικηφόρο, ο Δήμαρχος Πάφου κ. Σάββας Βέργας (αριστερά) και ο Διευθυντής του Λυκείου Κύκκου κ. Χάρης Χαραλάμπους

Η Βοηθός Διευθύντρια κ. Νίκη Παύλου, ενώ διαβάζει το χαιρετισμό του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού κ. Ανδρέα Δημητρίου

Ο Πανιερώτατος είναι μια δραστήρια ορθόδοξη, πολυσχιδής και χαρισματική προσωπικότητα, ένας αληθινός Ιεράρχης ο οποίος εκπέμπει πνευματική αρχοντιά. Ένας κορυφαίος θρησκευτικός ηγέτης, ένας ευφυής, οξυδερκής, μεγάλος λόγιος με πλούσιο πνευματικό έργο. Πρόσφατα το τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και η Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών του απένειμαν την ύψιστη διάκριση του επίτιμου Διδάκτορος, αναγνωρίζοντας την ευρυμάθεια, την επιστημονική συγκρότηση, το φιλελεύθερο πνεύμα και το διεθνώς αναγνωρισμένο πολυεπίπεδο έργο του. Σε διάστημα 27 ετών έχει προσφέρει στην Κύπρο και στην Οικουμενική Ορθοδοξία πολλά.

Τον πανηγυρικό της ημέρας εκφώνησε ο Διευθυντής του Λυκείου Κύκκου Πάφου κ. Χάρης Χαραλάμπους, ο οποίος αναφέρθηκε στη σημασία του εορτασμού της ημέρας των Γραμμάτων στην οποία συνδέεται μια κοινή πορεία του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνορθόδοξης πίστεως με την παρουσία των Τριών Ιεραρχών. (Την ομιλία παραθέτουμε ολόκληρη σε άλλη σελίδα του περιοδικού μας).

Η Γιορτή των Τριών Ιεραρχών και των Γραμμάτων είναι η καλύτερη ευκαιρία για να αποδοθούν τιμές σε πνευματικούς ανθρώπους, που υπηρετούν τα ελληνικά γράμματα, τον πολιτισμό και προσφέρουν πολυσήμαντο έργο. Έτσι, στην ενότητα «ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ», ο κ. Χαραλάμπους, εκ μέρους του Καθηγητικού Συλλόγου του Λυκείου Κύκκου Πάφου, αναγνωρίζοντας το αξιόλογο έργο και τη

Ο Διευθυντής του Λυκείου Κύκκου κ. Χάρης Χαραλάμπους

μεγάλη προσφορά του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου, ανταπέδωσε το ελάχιστο, μικρό δείγμα εκτίμησης και αγάπης με αναφορά στην προσωπικότητα και το έργο του, ενώ η Β.Δ. Α΄ κ. Χριστίνα Νεοκλέους αναφέρθηκε στο βίο του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη.

Η Βοηθός Διευθύντρια Α΄ κ. Χριστίνα Νεοκλέους, ενώ αναφέρεται στην προσωπικότητα και το πολυσχιδές έργο του Πανιερωτάτου, ως ακολούθως:

«Γιορτή των Ελληνικών Γραμμάτων σήμερα και οποιαδήποτε απόφαση απονομής επαίνου σε αυτούς, οι οποίοι διαχρονικά συνέβαλαν καθε οιονδήποτε τρόπο στην ανάπτυξη της παιδείας αποτελεί ακριβοδίκαιη και επιβεβλημένη ενέργεια. Το Λύκειο Κύκκου Πάφου τιμά το Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας, Ηγούμενο της Ιεράς Μονής Κύκκου, κ. Νικηφό-

ρο, ο οποίος στήριξε και στηρίζει το σχολείο μας και γενικά με την πλούσιά του δράση και το πολυδιάστατο έργο του ωφέλησε τα μέγιστα τον τόπο μας.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης γεννήθηκε στις 2 Μαΐου 1947 στην Κρήτου Μαρόττου της Επαρχίας Πάφου. Φοίτησε στο Δημοτικό Σχολείο της κοινότητάς του και όταν αποφοίτησε προσελήφθη στην Ιερά Μονή της Παναγίας του Κύκκου, ως δόκιμος μοναχός.

Για έξι χρόνια στην Ιερά Μονή Κύκκου, φοιτούσε ταυτόχρονα στην τριτάξια Ελληνική Σχολή, η οποία λειτουργούσε εντός της Μονής. Ακολούθως, ως υπότροφος της Μονής, συνέχισε τη φοίτησή του στο Λύκειο Κύκκου, στη Λευκωσία, από το οποίο αποφοίτησε το 1969.

Την 6η Απριλίου 1969 χειροτονήθηκε από τον τότε Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ' στον πρώτο βαθμό της Ιεροσύνης και το 1970 ενεγράφη στη Νομική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από την οποία αποφοίτησε το 1974.

Συνέχισε τις σπουδές του στη Θεολογική Σχολή του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με υποτροφία της Ιεράς Μονής Κύκκου και αποπεράτωσε τις σπουδές του το 1978.

Στις 8 Σεπτεμβρίου 1979 χειροτονήθηκε από τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο Α' στο δεύτερο βαθμό της Ιεροσύνης και προεχειρίσθη σε Αρχιμανδρίτη.

Από τότε υπηρέτησε για έξι περίπου χρόνια ως καθηγητής στην Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας» στη Λευκωσία, για πέντε χρόνια ως πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου Λευκωσίας και για τρία χρόνια ως Γραμματέας της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Κύπρου, ενώ παράλληλα υπηρέτησε από το 1979-1983 στην Ιερά Μονή Κύκκου, ως μέλος του Ηγουμενοσυμβουλίου.

Στις 28 Δεκεμβρίου 1983 εξελέγη, με μυστική ψηφοφορία, από την αδελφότητα της Ιεράς Μονής Κύκκου, ως Ηγούμενος της Μονής, όπου στις 14 Ιανουαρίου 1984 έγινε η τελετή της ενθρόνισής του. Έχοντας πλήρη επίγνωση του σημαντικού έργου που καλείτο να αναλάβει, ανάμεσα σε άλλα, καταθέτει στον ενθρονιστήριο του λόγο: «...Γνωρίζω ότι η οδός της ζωής μου από σήμερον δεν είναι ανθόσπαρτος. Είναι οδός μαρτυρίου –via dolorosa- και σταυρού. Αλλά ελπίζω και χαίρω, διότι είναι και οδός θριαμβική, αφού εμπράκτως την όδευσε πρώτος ο «Υιός του Ανθρώπου», ο σταυρωθείς και αναστάς Κύριος»!

Για το πολυδιάστατο έργο που ανέπτυξε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης και τη σημαντική προσφορά του θα αναφερθεί στη συνέχεια σε ομιλία του, ο Διευθυντής του Σχολείου μας, κ. Χάρης Χαραλάμπους.

Στις 18 Φεβρουαρίου 2002 εξελέγη από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Κύπρου, Επίσκοπος Κύκκου, ενώ στις 11 Μαΐου 2007 εξελέγη παμψηφεί, από την Κληρικολαϊκη Εκλογική Συνέλευση, Μητροπολίτης της νεοσύστατης τότε Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας και η ενθρόνισή του έγινε στις 13 Μαΐου 2007.

Η Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, αναγνωρίζοντας τη γενικότερη προσφορά και το πολυδιάστατο έργο του τιμώμενου Ιεράρχη, τον αναγόρευσαν σε Επίτιμο Διδάκτορα.

Ευχαριστούμε τον Πανιερώτατο που μας τιμά σήμερα με την παρουσία του και του ευχόμαστε υγεία και δύναμη παρά Κυρίου για να είναι πάντα παρών στα προβλήματα του λαού. Πιστεύουμε και ευελπιστούμε ότι ο Πανιερώτατος θα συνεχίσει να προσφέρει στην πατρίδα, θα εξακολουθήσει να ευεργετεί την εκπαίδευση και θα συντρέξει άμεσα και δυναμικά, σε οποιοδήποτε τυχόν πρόβλημα παρουσιασθεί και διαταράξει την ομαλή λειτουργία του Σχολείου μας, που επάξια φέρει το όνομα Λύκειο Κύκκου.

Σας ευχαριστώ».

Τιμητική αναφορά στην προσωπικότητα και στο έργο του Πανιερωτάτου κ.κ. Νικηφόρου έκαμε και ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Γονέων και Κηδεμόνων του Λυκείου Κύκκου Πάφου κ. Χριστάκης Τσέλεπος

Στιγμιότυπο από την επίδοση τιμητικής πλακέτας προς τον τιμώμενο Μητροπολίτη από τον Πρόεδρο του Συνδέσμου Γονέων και Κηδεμόνων κ. Χριστάκη Τσέλεπο

Η εκδήλωση περιλάμβανε το ψαλτοτράγουδο «Ωδή προς την Παναγία Κυκκώτισσα Ελεούσα» και το θρησκευτικό θεατρικό δρώμενο «Η ΠΡΟ-

Η μαθήτρια Παναγιούλα Λάμπρου, ενώ παρουσιάζει το πρόγραμμα της Εκδήλωσης

Η μαθήτρια Ιωάννα Φιλίππου, ενώ απαγγέλλει

Η μαθήτρια Εβίτα Κουντουρέσιη, ενώ τραγουδά σόλο

Η μαθήτρια Χάρις Εφραίμ, ενώ απαγγέλλει

Ο μαθητής Θεοφάνης Θεοφάνους, ενώ παίζει βιολί

ΣΤΑΓΗ ΤΗΣ ΚΥΚΚΩΤΙΣΣΑΣ», έργα της συγγραφέως Χρυσοθέμιδος Χατζηπαναγή.

Τη διδασκαλία και την επιμέλεια του έργου ανέλαβε η Βοηθός Διευθύντρια κ. Γιαννούλα Βασιλειάδου. Σκηνικά οι καθηγήτριες Τέχνης κ. Αθανασία Δημοσθένους και κ. Σεσήλια Ελευθερίου.

Την τιμητική τελετή επένδυσε μουσικά η Χορωδία και Ορχήστρα του Λυκείου Κύκκου Πάφου υπό τη διεύθυνση της κ. Ιωάννας Ταλιώτου, η οποία μελοποίησε το ψαλτοτράγουδο και τους Ύμνους του Σχολείου. Την επιμέλεια της εκδήλωσης είχε η φιλόλογος κ. Μαρία Ιακώβου.

Στιγμιότυπο από την θρησκευτική παράσταση «Η προσταγή της Κυκκώτισσας»

ΟΜΙΛΙΑ

του Διευθυντή του Λυκείου Κύκκου Πάφου κ. Χάρη Χαραλάμπους κατά την τελετή απόδοσης τιμής στον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο

Η σύνδεση της Γιορτής των Ελληνικών Γραμμάτων με την απόδοση τιμής στον χαρισματικό, λαοφιλή και θεοπρόβλητο Ιεράρχη, τον κοσμήτορα της Εκκλησίας του Αποστόλου Βαρνάβα, Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο, είναι πέρα για πέρα δικαιολογημένη και επιβεβλημένη, γιατί οι οραματισμοί, η οξυδέρκεια, η εργατικότητα των Τριών Ιεραρχών συνέχουν και τον Πανιερώτατο, ο οποίος είναι μια λάμπουσα πνευματική προσωπικότητα, ένας αληθινά φιλοσοφημένος και καλλιεργημένος εκκλησιαστικός πατέρας.

Έχουμε την ευλογία να υπάρχει σήμερα στις τάξεις της Ιεραρχίας ένας αξιόθεος, αθλοφόρος Ιεράρχης, ο οποίος τιμά την Εκκλησία, την πίστη μας, τιμά το πνεύμα και όλο το λειτούργημα. Ένας Ιεράρχης που με τις πράξεις του επιβεβαιώνει την αξιοπιστία του λόγου του. Και εμείς με τη δική μας σειρά τον τιμάμε. Τιμάμε την ημέρα τούτη των Γραμμάτων ένα σοφό δάσκαλο, ο οποίος, παρόλον ότι σταμάτησε να διδάσκει στην Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας», την οποία υπηρέτησε ως καθηγητής για έξι χρόνια, διδάσκοντας τη χριστιανική θρησκεία, το λόγο του Θεού, εξακολουθεί να ενδιαφέρεται για τη μόρφωση των κληρικών, ούτως ώστε να έχουν τον οπλισμό που χρειάζονται.

Πανηγυρίζουμε και τιμάμε σήμερα μια ισχυρή, ανήσυχη, δραστήρια ορθόδοξη προσωπικότητα προικισμένη με πολλές και σπάνιες αρετές, ένα αληθινό κόσμημα της Εκκλησίας της Κύπρου, ένα ευφυή και μεγάλο λόγιο, γνωστό για τη ρητορική του δεινότητα, ο οποίος δεν περιορίζεται στα της Εκκλησίας μόνο, αλλά παρεμβαίνει και προσφέρει στα πνευματικά, πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα.

Πίσω από κάθε μεγάλο επίτευγμα υπάρχει ένα ανήσυχο, ακοίμητο πνεύμα, ένας άνθρωπος που δεν εφησυχάζει, δεν επαναπαύεται, αλλά βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση, αποφασισμένος για τα μεγάλα. Και ο Κύκκου και Τηλλυρίας Πανιερώτατος, ένας άνθρωπος του πνεύματος, της έμπνευσης, της δράσης, της δημιουργίας, είναι ο ιδρυτής της Βιβλιοθήκης στην Ιερά Μονή Κύκκου, όπου φυλάσσονται 16.000 τόμοι βιβλίων από τα οποία οι 2.000 είναι παλαίτυπα. Δημιούργημά του είναι επίσης το Πολιτιστικό Ίδρυμα Αρχάγγελος, το οποίο αποτελεί σταθμό στα γράμματα, στην παιδεία, στην επιστήμη και γενικότερα στον πολιτισμό. Κάτω από την ομπρέλλα του πολιτιστικού αυτού ιδρύματος στεγάζονται και λειτουργούν το Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου, το Κέντρο Θησαυρού της Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας, το Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου, το Εργαστήριο Συντήρησης Ιερών κειμηλίων και εκκλησιαστικών αντικειμένων, το Διεθνές Βήμα συνάντησης θρησκειών και Πολιτισμού και η Σχολή Βυζαντινής Μουσικής της Ιεράς Μονής Κύκκου.

Ο Πανιερώτατος δείχνει, επίσης, έντονο ενδιαφέρον για τους θησαυρούς της κατεχόμενης Κύπρου, τους οποίους εμπορεύονται Τούρκοι και άλλοι αρχαιοκάπηλοι, και για την επαναπόκτησή τους καταβάλλει σημαντικό κόπο και χρήμα.

Δικαίως το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, αναγνωρίζοντας την ευρυμάθεια, την επιστημονική συγκρότηση, το φιλέρευνο πνεύμα και το διεθνώς αναγνωρισμένο πολυεπίπεδο έργο του, του απένειμαν την ύψιστη διάκριση του Επίτιμου Διδάκτορος.

Ο τιμώμενος έχει χαρακτηρισθεί ως ο εκφραστής της φιλανθρωπικής δράσης, ως ο Ιε-

ράρχης της αγάπης για την προσφορά του στο κοινωνικό σύνολο. Εργάζεται ακούραστα, μεθοδικά και άοκνα και αποδεικνύει έμπρακτα το ενδιαφέρον του για την παιδεία. Χαρίζει μεγάλες εκτάσεις γης για την ανέγερση σχολείων και πολιτιστικών κέντρων. Κατασκευάζει εργαστήρια με όλο τον εξοπλισμό τους και προσφέρει σε όσους έχουν ανάγκες, όπως αυτό της ειδικής σχολής για δυσπροσάρμοστα παιδιά, επιχορηγεί ή αναλαμβάνει δαπάνες για τις ανάγκες επιπρόσθετων κτηριακών εγκαταστάσεων στα σχολεία, δημιουργεί κέντρα ηλεκτρονικών υπολογιστών σε διάφορα εκπαιδευτήρια. Επιχορηγεί εκδόσεις σχολείων και χορηγεί υποτροφίες σε άπορους, αλλά επιμελείς νέους, ανοίγοντάς τους το δρόμο για να προχωρήσουν, να πορευθούν το δρόμο της δημιουργίας και της ολοκλήρωσης.

Ο Πανιερώτατος έχει θέσει στις προτεραιότητές του και το πρόβλημα των ναρκωτικών, που αποτελεί μια κοινωνική μάστιγα και εξαρθρώνει τα νεότερα κυρίως μέλη της κοινωνίας, τη νεολαία μας. Ερευνά επίσης με κάθε σοβαρότητα άλλα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα, όπως εκείνα του AIDS, της ανεργίας, της εγκληματικότητας και της βίας. Αποδείκτηκε ακόμα ότι διακατέχεται από φιλάνθρωπα αισθήματα προς τους πάσχοντες και δυστυχούντες. Είναι πάντοτε ανοιχτός στο λαό, γενναιόδωρος, δείχνοντας πραγματική ευαισθησία και αγάπη για τους γύρω του, έτοιμος πάντοτε να προσφέρει.

Πανιερώτατε,

Η παρουσία σας σ' αυτή την Αίθουσα Τελετών, στο δικό σας σπίτι πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας την ξεχωριστή αυτή ημέρα αποτελεί για μας ιδιαίτερη τιμή, χαρά και συγκίνηση και θέλουμε να σας εκφράσουμε τις οφειλόμενες ευγνώμονες ευχαριστίες μας για όσα έχετε προσφέρει σε τούτο το εκπαιδευτήριο.

Όταν ο τότε Διευθυντής του Σχολείου, αείμνηστος Χρύσανθος Κακογιάννης, ένας άνθρωπος με όραμα, απαράμιλλο ζήλο, αστείρευτη έμπνευση και δημιουργικότητα, έκανε παράκληση προς εσάς για την κατασκευή αίθουσας τελετών, εσείς, ως φιλόστοργος πνευματικός πατέρας, ο οποίος έχει αγκαλιάσει το Λύκειο Κύκκου Πάφου μέσα στην ορθάνοικτη πατρική αγκαλιά, υπακούσατε στο κάλεσμα τέτοιας προτροπής, ανταποκριθήκατε και πράξατε το χρέος σας, συμβάλλοντας με το δικό σας τρόπο στους στόχους και επιδιώξεις του Σχολείου μας. Θα θέλαμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι τα μεγάλα ποσά που δαπανήσατε για την κατασκευή και εξοπλισμό της Αίθουσας Τελετών αξιοποιούνται με τον καλύτερο τρόπο, γιατί η ύπαρξη αυτής της αίθουσας αποτελεί ουσιαστικό κίνητρο για στροφή προς την ποιοτική, καλλιτεχνική δημιουργία. Σ' αυτά τα 25 χρόνια έχουμε συνειδητοποιήσει την ωφελιμότητα αυτής της αίθουσας, που αποτελεί κύτταρο πολιτιστικής ζωής. Έχει φιλοξενήσει σχολικές γιορτές, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ποιοτικές θεατρικές και χορευτικές παραστάσεις, συναυλίες και έχουμε ζήσει αμέτρητες συγκινήσεις.

Έχετε, Πανιερώτατε, συμβάλει στην πρόοδο του πολιτισμού, του ηθικοπνευματικού πολιτισμού, γιατί με το έργο σας έχετε βοηθήσει τους νέους να προσεγγίσουν υψηλές αξίες, να καλλιεργήσουν ευρύτατα ενδιαφέροντα, να πορευθούν προς την αρετή. Η συμμετοχή και η επαφή των νέων με το θέατρο, το χορό και με τις άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες, εξευγενίζει την ψυχή, αναβαθμίζει την αισθητική αντίληψη, συμβάλλοντας μ' αυτό τον τρόπο στη γενικότερη πνευματική ανάσταση.

Σας είμαστε ευγνώμονες και η ευγνωμοσύνη συνιστά την ευγενέστερη έκφραση της ανθρώπινης συνείδησης. Ο Καθηγητικός Σύλλογος του Λυκείου Κύκκου Πάφου ξέρει πολύ καλά το χρέος του, γι' αυτό ομόφωνα αποφάσισε να σας τιμήσει, θεωρώντας σας ένα καταξιωμένο Ιεράρχη, έναν ακούραστο αγωνιστή της Εκκλησίας. Η απόφασή μας να σας τιμήσουμε αποτελεί επιβεβλημένη ενέργεια, επιβραβεύοντας το πολυσήμαντο έργο και την προσφορά σας.

Πανιερώτατε,

Σας παρακαλούμε να δεχθείτε την τιμητική πλακέτα και τον πιο βαθύ σεβασμό μας, μαζί με τις θερμές και εγκάρδιες ευχές μας. Σας ευχόμαστε εκ βαθέων η Παναγία η Κυκκώτισσα, που τόσο ευλαβείσθε και τιμάτε, να σας χαρίζει υγεία και δύναμη για να συνεχίσετε το αξιόλογο έργο σας, την πνευματική σας δημιουργία και να ποιμαίνετε για πολλά ακόμα χρόνια το ποίμνιο που Εκείνος σας έχει εμπιστευθεί.

Πολλά τα έτη σας, Πανιερώτατε.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ
ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΒΡΑΒΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ ΚΥΚΚΟΥ ΠΑΦΟΥ
ΣΤΙΣ 29 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2010

Κυρίες καί Κύριοι,
Μαθητιῶσα νεολαία,

Ἐκφράζω τίς εὐχαριστίες μου πρός τόν ἐλλόγιμο Λυκειάρχη καί τόν Καθηγητικό Σύλλογο τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτηρίου, τοῦ Λυκείου Κύκκου Πάφου, ὡς ἐπίσης καί πρός τόν Σύνδεσμο Γονέων καί Κηδεμόνων, γιά τήν αὐθόρμητη καί εὐγενική χειρονομία τους νά τιμήσουν μέ τή σεμνή αὐτή τελετή τήν ταπεινότητά μου.

Θεωρῶ ὅτι ἡ εὐγενική αὐτή χειρονομία, ἀφ' ἑνός μέν ἀπηχεῖ τά αἰσθήματα σεβασμοῦ, ἀγάπης καί ἀναγνωρίσεως τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου πρός τήν Ἐκκλησία καί τήν πατρίδα, καί ἰδιαίτερα πρός τήν παιδεία, ἀφ' ἑτέρου δέ ἀποτελεῖ προσπάθεια ἐνίσχυσης καί ἐνθάρρυνσης πρός συνέχιση τοῦ πολυδιάστατου ἐθνικοθρησκευτικοῦ, κοινωνικοπολιτιστικοῦ καί φιλανθρωπικοῦ της ἔργου.

Αὐτό πού οὐσιαστικά τιμᾶτε σήμερα, κύριε Λυκειάρχα, δέν εἶναι τή δική μου πενιχρή προσφορά, ἀλλά τήν ἀειθαλῆ ζωτικότητα καί τόν ἀπαράμιλλο δυναμισμό τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Κύκκου, πού καί σήμερα, χωρίς νά χάσει τήν ἰκμάδα τῆς ζωτικότητάς της καί τήν τόλμη τῶν πρωτοβουλιῶν της, προσπαθεῖ μέ ἄγρυπνο τόν λύχνο τῆς συνείδησής της νά ἀπαντήσει ἀποδοτικότερα στή θεία της κλήση καί νά ἀνταποκριθεῖ πληρέστερα στήν ἐθνική της ἀποστολή.

Σήμερα, μέσα στόν δαιμονικό ὑλικό οἶστρο τῆς ἐποχῆς μας, ἡ Ἱερά Μονή Κύκκου παραμένει πηγή θείων ὁραματισμῶν καί ἀπογειώσεων ἀπό τόν κόσμο τῶν γηΐνων περιπλανήσεων πρός τόν ἀληθινό καί μόνο κόσμο τοῦ ἀπολύτου καί ὑπερβατικοῦ. Ταυτόχρονα ὅμως, μέσα στήν προμηθεϊκή αὐτή ἐποχή τῆς τεχνολογίας καί τῆς ἰσοπεδωτικῆς παγκοσμιοποίησης, συνεχίζουσα τήν ἀνά τούς αἰῶνες ἀκτινοβολία της, ὡς κάστρο τῆς ὀρθοδοξίας καί τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὑψώνεται ὡς ἀντίσταση, ὡς ἀντίλογος, ὡς ἄμυνα τῆς συνείδησής μας καί ὡς ὀχύρωμα τῆς ψυχῆς μας ἀπό τήν καταστροφική ἐπήρεια τῶν ἀντιρρόπων ἐπιρροῶν τῆς ἑλληνορθοδόξου ταυτότητάς μας.

Μέσα στά πλαίσια αὐτά ἡ Ἱερά Μονή Κύκκου ἐκδηλώνει, καί θά ἐκδηλώνει πάντοτε, ἔντονο τό ἐνδιαφέρον της γιά τήν παιδεία καί ἀρωγός θά

προσέρχεται στίς ἀνάγκες της, γιατί γνωρίζει ὅτι ἐπί τοῦ πεδίου της διακυβεύεται οὐσιαστικά ἡ ὑπόστασή μας ὡς φυλῆς καί ὡς ἔθνους καί γιατί συναισθάνεται ὅτι μόνο πάνω στό γρανίτη τῆς ἀληθινῆς παιδείας εἶναι δυνατό νά θεμελειωθεῖ ἀρραγῶς μιά ἐθνική ἀναγέννηση, βασική προϋπόθεση ἐπιτυχίας τοῦ δύσκολου ἀγώνα, πού διεξάγουμε σήμερα γιά φυσική καί ἐθνική ἐπιβίωση.

Ἡ Ἐκκλησία ὅμως, ὅταν ὁμιλεῖ γιά παιδεία, δέν ἐννοεῖ ἁπλῶς τή συσσώρευση γνώσεων, ἀλλά τή συστηματική ἀνάπτυξη ὅλων τῶν ψυχικῶν καί πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἐναρμόνια διάπλαση τοῦ νοῦ καί τῆς καρδίας. Ἡ παιδεία, δηλαδή, νά εἶναι πρέπει, ὄχι ἁπλῶς γνωστική, ἀλλά διαπλαστική χαρακτήρων καί ἤθους.

Ἡ σχολική ἀγωγή νά εἶναι πρέπει τό ἀντιφέγγισμα τῶν ἀντιλήψεων καί βιωμάτων πού μᾶς κληρονόμησαν οἱ ἑορταζόμενοι σήμερα Τρεῖς Ἱεράρχες, οἱ ἀείροοι αὐτοί ποταμοί τοῦ πνεύματος, πού δέν ἦσαν μόνο οὐρανοφάντορες μελῳδήσαντες, τό ἐναρμόνιο μέλος τῆς θεολογίας, ἀλλά καί προσγειωμένοι παιδαγωγοί, ρηξικέλευθοι σκαπανεῖς τῆς καθ' ὅλα ἀληθινῆς προόδου. Ἡ οὐσία τῆς ἀγωγῆς, κατά τούς Τρεῖς Ἱεράρχες, τά ὠκεάνια αὐτά ρεῖθρα τοῦ πνεύματος, καταξιώνεται μέσα στό φῶς τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι ὁ ἀγῶνας *«ὁμοιωθῆναι Θεῷ κατά τό δυνατόν ἀνθρώπου φύσει»*.

Γιά τούς Τρεῖς Ἱεράρχες ἡ παιδεία δέν νοεῖται σάν μιά ξηρή μετάδοση γνώσεων, σάν πολυμάθεια, ἀλλά σάν *«ἀνατροφή μετ' εὐλαβείας»* καί *«μετάληψις ἁγιότητος»*. Δέν εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνο νοῦς. Ἔχει πυρήνα ἐσώτερο, τοῦ ὁποίου τό ὀντολογικό βάθος εἶναι μεταφυσικό. Γι' αὐτό καί τό μορφωτικό ἰδεῶδες, γιά νά εἶναι ἀληθινό, πρέπει νά ἀπευθύνεται στή διπλή φύση τοῦ ἀνθρώπου, νά συμπεριλαμβάνει τήν ἀγωγή τοῦ νοῦ, ἀλλά καί τῆς ψυχῆς νά καλύπτει ὅλες τίς ἀνάγκες τοῦ «δεινοτέρου τῶν δεινῶν» ἀνθρώπου, κατά τή σοφόκλεια ἔκφραση.

Καί λόγου γενομένου γιά τόν τραγωδό τῆς ἀρχαιότητος Σοφοκλῆ, πρέπει νά τονισθεῖ παρενθετικά ὅτι οἱ ἀρχαῖοι στόχοι τῆς παιδείας δέν εἶχαν μόνο τή γνώση, ἀλλά παράλληλα, καί περισσότερο, τή μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου. Ἡ θεοσέβεια καί ἡ ἀρετή ἦταν οἱ θεμελιώδεις σκοποί τῆς μορφώσεως.

Τελικό σκοπό τῆς ἀγωγῆς, *«τέλος»*, ὅπως τόν ὀνόμαζε ὁ Σωκράτης, θεωροῦσαν οἱ ἀρχαῖοι τό νά πετύχει ὁ ἄνθρωπος τόν ὑψηλό πνευματικό καί ἠθικό προορισμό του, τήν «ἡμέρωσιν» τῆς ψυχῆς του. Γι' αὐτό καί τήν παιδεία τήν ὀνόμαζαν *«ἐπιμέλειαν ψυχῆς»*.

Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀπό τόν Ὅμηρο καί τόν Ἡσίοδο μέχρι τόν Ἰσοκράτη καί τόν Πλούταρχο, φρονοῦσαν καί δίδασκαν, πολύ σωστά, ὅτι παιδεία εἶναι κυρίως *«ἐπιμέλεια ψυχῆς»*, τῆς ὁποίας ἡ κατόρθωση ἔχει σάν ἄμεση εὐάρεστη γιά τό ἄτομο καί τήν κοινωνία συνέπεια, τό *«ἀγαθῶς ζῆν»*, κατά Πλάτωνα. Σήμερα ἑπομένως, στήν ἐποχή αὐτή τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας, στήν ἐποχή τοῦ διαδικτύου καί τῆς πληροφορικῆς, τῆς μικροπλεκτρονικῆς καί τῆς τηλεματικῆς, ἡ παιδεία μας δέν πρέπει νά σκοπεύει στή μετάδοση μόνο ξηρῶν γνώσεων πρός ἐμπλουτισμό τοῦ νοῦ μόνο, γιατί ὁ ἄνθρωπος, ὅταν προάγεται μόνο διανοητικά, ἀλλά ὑποτονεῖ πνευματικά καί ἠθικά, τότε, παρά τή νοησιαρχική πρόοδό του, ζεῖ μέσα σέ μιά ἀτμόσφαιρα διάχυτης ὑπαρξιακῆς ἀγωνίας.

Δέν πρέπει νά παραθεωρεῖται καί νά παραμερίζεται ὁ καθ' αὐτό ἄνθρωπος, ἡ καρδιά, ἡ ψυχή, τό ἦθος. *«Πᾶσα σοφία, χωριζομένη ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται»*, διακηρύττει ὁ Πλάτωνας ἤδη προχριστιανικά. Οἱ γνώσεις ἀποξενούμενες ἀπό κάθε ἠθικό ὑπόβαθρο, κατεργάζονται τόν νοῦν *«ἀσκόν πεφυσιωμένον»*, κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο, καί, συσκοτίζοντες *«τό ὀπτικόν τῆς ψυχῆς»*, ὁδηγοῦν σέ ἀξιολογική ἀμβλυωπία.

Σήμερα χρειαζόμαστε μία παιδεία, πού πάνω ἀπ' ὅλα καί πέρα ἀπό κάθε χρησιμοθηρική σκοπιμότητα θά στοχεύει στή μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, στήν πνευματική, δηλαδή, ὁλοκλήρωσή του καί στήν ἠθική ἀρτίωσή του. Ὁπλισμός νοητικός, μόρφωση καί καταρτισμός ἀπαιτεῖται, ἀπαραίτητος ὅμως εἶναι καί ὁ πνευματικός ἐξοπλισμός, ὁ πολιτισμός τῆς ψυχῆς, ὁ στολισμός της μέ τίς ἀρετές, τούς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως τίς ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Σήμερα, πού ἡ κατοχή τῆς μισῆς σχεδόν πατρίδας μας ἀπό τόν τουρκικό Ἀττίλα συνεχίζεται καί ἡ μιαρή πράξη τῆς διχοτόμησης παραμένει προκλητική, ἡ παιδεία μας ὀφείλει, συντηρῶντας τήν ἑλληνορθόδοξη παράδοση, νά σμιλεύει στίς ψυχές τῶν νέων μας τήν ἑλληνική ἀρετή καί νά συνδαυλίζει τή βούληση γιά θυσία, βασικές προϋποθέσεις γιά τόν ἀγῶνα μας πρός ἀνάκτηση τῶν σκλαβωμένων ἐδαφῶν καί τῶν πατρογονικῶν μας ἑστιῶν.

Μέ αὐτές τίς σκέψεις ἐπιδαψιλεύουμε σέ ὅλους, διδάσκοντες καί διδασκομένους, πλούσιες τίς εὐλογίες μας καί ἀπό καρδίας εὐχόμεθα τό ἄξιο αὐτό ὀστράκινο σκεῦος τῆς παιδείας μας, τό Λύκειο Κύκκου Πάφου, νά ἐξακολουθήσει νά ἀκτινοβολεῖ τό ἱλαρό φῶς τῆς ἀκατάλυτης θρησκευτικῆς καί ἐθνικῆς πίστεως τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ καί νά καταρδεύει τίς ψυχές τῶν νέων μας μέ τά ὑγιῆ διδάγματα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος καί τίς αἰώνιες ἀλήθειες τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως. Ἰδιαίτερα, ὅμως, πρός τή μαθητιῶσα νεολαία μας διερμηνεύω τά αἰσθήματα τῆς ἀγάπης μου καί ἐπιδαψιλεύω ἐγκάρδιες τίς εὐχές μου γιά σταθερή ἀνοδική πορεία πρός τήν ἀρετή. ■

Η Ελεούσα του Κύκκου

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ
καὶ ἡ ἐποχή μας

● **Τοῦ Γεωργίου Ἰ. Μαντζαρίδη**
Ὁμότιμου Καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς (1296-1359) εἶναι ἕνας ἀπό τούς μεγαλύτερους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁρισμένες φορές τοποθετεῖται ὡς τέταρτος Ἱεράρχης μαζί μέ τόν Μ. Βασίλειο, τόν Γρηγόριο Θεολόγο καί τόν Ἰωάννη Χρυσόστομο. Σέ μιά κρίσιμη ἐποχή, κατά τήν ὁποία ὁ χριστεπώνυμος οὐμανισμός ἀμφισβητοῦσε τήν πεμπτουσία τῆς Ἐκκλησίας ὡς «κοινωνίας θεώσεως», ὁ ἅγιος Γρηγοριος ὁ Παλαμᾶς πρόβαλε τή διδασκαλία γιά τή θέωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τή μετοχή του στήν ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Δέν παρουσίασε καινούργιες θεολογικές ἀλήθειες πού δέν ὑπῆρχαν προηγουμένως στήν Ἁγία Γραφή καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Χρησιμοποιώντας ὅμως τή γλώσσα, τούς ὅρους καί τίς ἔννοιες τῆς ἐποχῆς του, ἀνέτρεψε τίς ἀμφισβητήσεις καί προσβολές τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ζωῆς μέ τή διαχρονική ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας.

Κεντρική θέση στή θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ ἔχει ἡ διάκριση ἀνάμεσα στήν οὐσία καί τήν ἐνέργεια ἤ τίς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ. Ἡ διάκριση αὐτή, πού ἔχει τίς ρίζες της στήν Ἁγία Γραφή, ἀναπτύχθηκε θεολογικά ἀπό τούς Πατέρες τῆς Καππαδοκίας. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος χρησιμοποίησε τή διάκριση αὐτήν ὑπογραμμίζοντας τόν ἄκτιστο χαρακτήρα τῆς θείας ἐνέργειας. Ἡ ὑπογράμμιση αὐτή δέν συνιστᾶ θεολογικό νεωτερισμό ἀλλά μόνο θεολογικό τονισμό. Κάθε φύση ἔχει καί τήν ἀντίστοιχη ἐνέργειά της. Ἡ κτιστή φύση ἔχει κτιστή ἐνέργεια, ἐνῶ ἡ ἄκτιστη ἔχει ἄκτιστη ἐνέργεια.

Ὁ Θεός δέν παραμένει ἀπρόσιτος καί ἀκοινώνητος στόν ἄνθρωπο οὔτε τόν προσεγγίζει καί κοινωνεῖ μέ αὐτόν χρησιμοποιώντας κτιστά μέσα, ἀλλά ἔρχεται σέ ἄμεση σχέση καί προσωπική κοινωνία μαζί του μέ τήν ἄκτιστη ἐνέργεια ἤ τίς ἄκτιστες ἐνέργειές του. Μέ τόν τρόπο αὐτόν ὁ ἄνθρωπος μετέχει ἄμεσα καί προσωπικά στή θεία ζωή καί γίνεται θεός κατά χάρη. Ὁλόκληρη ἡ παλαμική θεολογία καταλήγει σέ τελική ἀνάλυση στήν προάσπιση τῆς ἀλήθειας αὐτῆς· τῆς ἀλήθειας τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως καί θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή τῆς ἀναδείξεώς του ὡς προσώπου «καθ΄ ὁμοίωσιν Θεοῦ».

Ὅπως εὔστοχα ἐπισήμανε ὁ γέροντας Σωφρόνιος, «ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς εἶναι ἐκεῖνος πού μᾶς ἐξήγησε, πῶς νά στεκόμαστε μπροστά

[1] *Ἀρχιμ. Σωφρονίου(Σαχάρωφ), Ὁμιλία πρός τήν Κοινότητα, στίς 19 – 11 – 1989.*

στόν Θεό, πῶς νά τόν γνωρίζουμε μέ ἕναν καταφατικό τρόπο»[1]. **Ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι κάποια ἀόριστη δύναμη ἤ ὑπερδύναμη. Ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός· εἶναι «ὁ ζῶν Θεός», πού γίνεται προσιτός καί μεθεκτός στόν ἄνθρωπο. Μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ζοῦμε τόν ζῶντα Θεό μέσα στήν ἱστορία καί στή ζωή μας.**

Στήν πολεμική πού ἀνέπτυξε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀναιρώντας τήν κακοδοξία τοῦ Βαρλαάμ γιά τόν κτιστό χαρακτήρα τῆς θείας ἐνέργειας, ἐπισήμανε καί τήν πρόταξη τοῦ προσώπου. Ἀκολουθώντας ὥς ἕνα σημεῖο καί κατά λεξη τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο ὁ Παλαμᾶς λέει: «**Καί τῷ Μωυσῇ δέ χρηματίζων ὁ Θεός, οὐκ εἶπεν ἐγώ εἰμι ἡ οὐσία, ἀλλ΄ἐγώ εἰμι ὁ ὤν**[2]**· οὐ γάρ ἐκ τῆς οὐσίας ὁ ὤν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὄντος ἡ οὐσία· αὐτός γάρ ὁ ὤν ὅλον ἐν ἑαυτῷ συνείληφε τό εἶναι**»[3].

Ἡ ἀναγωγή τῆς οὐσίας στό ὄν δέν σημαίνει καί πρόταξη τοῦ ὄντος ἀπέναντι τῆς οὐσίας, πράγμα πού θά σήμαινε σέ τελική ἀνάλυση καί ὕπαρξη ὄντος χωρίς οὐσία. Τό λάθος αὐτό σημειώθηκε πρόσφατα στόν θεολογικό χῶρο κατά τή συζήτηση τῆς ἐννοίας τοῦ προσώπου, μέ τήν ἐπίκληση μάλιστα καί τοῦ παρατεθέντος χωρίου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ. Ἀλλά ἔτσι ἀποφεύγεται μέν ὁ οὐσιανισμός, τόν ὁποῖο ὀρθῶς ἀπορρίπτουν οἱ ὀρθόδοξοι θεολόγοι, ἀναδύεται ὅμως στή θέση του ἕνας ἀνούσιος περσοναλισμός. Ὁ περσοναλισμός αὐτός εἶναι τελείως ξένος πρός τήν πατερική παράδοση καί τή θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ. **Ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος, διακρίνουμε τήν ὑπόσταση ἀπό τήν οὐσία καί πα-**

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (1296-1359/60 μ.Χ.)

[2] *Βλ.Ἔξοδ. 3,14.*

[3] *Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἡσυχαζόντων 3,2,12, ἔκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Συγγράμματα, τόμ. Α΄, Θεσσαλονίκη 1962, σ.666. Πρβλ. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 45,3, PG 36,625C.*

[4] *Γρηγορίου Παλαμᾶ, Πρός Γαβρᾶν 30, ἔκδ. Π. Χρήστου, ὅ.π.,τόμ. Β΄, σ. 358-359.*

ρουσιάζουμε τή διαφορά της ἀπό ἐκείνην, ἀλλά δέν μποροῦμε νά βροῦμε ὑπόσταση χωρίς οὐσία· «οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ὑπόστασιν χωρίς οὐσίας»[4]. Οἱ θεῖες ὑποστάσεις δέν εἶναι μέρη τῆς θείας οὐσίας, γιατί σέ κάθε ὑπόσταση ὑπάρχει «ὅλη καί τελεία ἡ θεότης»[5].

Ἡ ἀνθρώπινη φύση δημιουργήθηκε σέ σχέση καί ἀναφορά πρός τή θεία φύση. Δημιουργηθήκαμε, σημειώνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἐπαναλαμβάνοντας τόν Ἀπόστολο Πέτρο, «ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοί φύσεως»[6]. Αὐτό σημαίνει, ὅπως συμπληρώνει ὁ ἴδιος, ὅτι δέν εἴμασταν προηγουμένως οὔτε γίναμε ἐξαρχῆς μέ τήν δημιουργία μας κοινωνοί αὐτῆς τῆς φύσεως[7]. Καί ἐνῶ ἔπρεπε νά προχωρήσει ὁ ἄνθρωπος πρός τό «καθ'ὁμοίωσιν», ὄχι μόνο δέν τό ἔπραξε, ἀλλά καί βάδισε πρός τήν ἀντίθετη κατεύθυνση. Ἡ διπλή αὐτή ἐκτροπή προκλήθηκε ἀπό τήν ἔπαρση τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτή τόν ἀλλοτρίωσε ἀπό τήν κατά φύση ἐνάρετη ζωή καί τόν ὁδήγησε στήν παρά φύση ἐμπαθή ζωή. Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ταπεινωθεῖ καί ἀνακτήσει τή φυσική ἀναφορά του πρός τόν Θεό, τότε αἴρεται ἡ ἀντίθεση πού ὑπάρχει μέσα του, εἰρηνεύει καί ζεῖ τήν κατά φύση ἐνάρετη ζωή[8].

Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν δέν καλεῖται νά νικήσει τή φύση του ἤ νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό αὐτήν, ἀλλά νά ἀντιταχθεῖ στήν ἐκτροπή της, νά νικήσει τά πάθη της καί νά τήν κατευθύνει στόν σκοπό γιά τόν ὁποῖο ἐξαρχῆς δημιουργήθηκε·«στό καθ' ὁμοίωσιν», στή μέθεξη τῆς «θείας φύσεως». Μέσα σέ αὐτήν ἀκριβῶς τήν προοπτική καλεῖται ὁ ἄνθρωπος νά πολεμήσει τή σάρκα του ἤ καί νά μισήσει τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του[9]. Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική διεξάγεται καί ἡ χριστιανική ἄσκηση, πού ἀποτελεῖ κεντρικό ἄξονα στή ζωή καί τή διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου. Καί ἐπειδή ἡ ἔπαρση ἦταν ἡ αἰτία τῆς ἐκτροπῆς τοῦ ἀνθρώπου, γι'αὐτό ἡ ταπείνωση καί τό πένθος προβάλλονται ὡς κύρια φάρμακα γιά τήν ἀνόρθωσή του.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὅπως σημειώνει ὁ βιογράφος καί ἐγκωμιαστής του Φιλόθεος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, διέθετε

[5] *Γρηγορίου Παλαμᾶ, Πρός Παῦλον Ἀσάνην 9, ἔκδ. Π. Χρήστου, ὅ.π.,τόμ. Β΄, σ. 371.*

[6] *Βλ. Β΄ Πέτρ. 1,4.*

[7] *Βλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Θεοφάνης 15, ἔκδ. Π. Χρήστου, ὅ.π.,τόμ. Β΄, σ.239.*

[8] *Βλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Πρός μοναχήν Ξένην 54, ἔκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Συγγράμματα, τόμ. Ε΄, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 222.*

[9] *Βλ. Λουκ. 14,26.*

ἀκρότατη ταπείνωση καί ἀνυπόκριτη «ἐκ καρδίας ἀγάπη»· εἶχε βαθύτατη κατάνυξη, πένθος καί ἀείροα δάκρυα[10]. Τέλος μέ ἀπόλυτη πειστικότητα καί ἀκατάβλητη δύναμη ὑπερασπίστηκε τήν ἀδιάλειπτη προσευχή, ἀντικρούοντας τόν Βαρλαάμ τόν Καλαβρό πού τήν ἔβλεπε ὡς διανοητική διαδικασία.

Ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου, ἤ ἡ τελείωση καί καταξίωσή του ὡς προσώπου, ἔρχεται ὡς ἐπιστέγασμα μακρᾶς καί ἐπίπονης ἀσκητικῆς πορείας. Ἡ πορεία αὐτή ἀποκαθιστᾶ τήν εἰρήνη στήν ψυχή τοῦ πιστοῦ καί μετατρέπει τά δάκρυα τοῦ πένθους καί τῆς μετανοίας σέ χαρά καί ἀγαλλίαμα τῆς καρδιᾶς. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώνεται ἀπό τά γήινα πάθη, γεύεται τή θεία μακαριότητα καί καταυγάζεται ἀπό τό ἄκτιστο φῶς· γίνεται ἐπίγειος ἄγγελος τοῦ Θεοῦ καί προσάγει μέ τόν ἑαυτό του στόν Θεό ὁλόκληρη τήν κτίση, γιατί καί ὁ ἴδιος μετέχει σέ ὅλα, ὅπως καί στόν Θεό πού βρίσκεται ἐπάνω ἀπό ὅλα, γιά νά εἶναι ἀκριβής εἰκόνα του[11].

Στό σημεῖο αὐτό ἀξίζει νά ἐπισημάνουμε καί τή σπουδαιότητα τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ γιά τή σωστή θεολογική προσέγγιση καί ἀντιμετώπιση τῆς σύγχρονης οἰκολογικῆς κρίσεως. Ἡ κρίση αὐτή δέν εἶναι ἐπιφανειακή οὔτε ἀντιμετωπίζεται μέ νομοθετικά μόνο μέτρα ἤ ἀκόμα καί μέ τήν ἁπλή ἀλλαγή τῆς ἐξωτερικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου. **Ἡ οἰκολογική κρίση πηγάζει ἀπό τήν ἐσωτερική κρίση τοῦ ἀνθρώπου, ἀπό τή διάσπαση τοῦ νοῦ ἀπό τήν καρδιά του. Πηγάζει ἀπό τήν ἀποτυχία του νά ἀγκαλιάσει μέ ἀγάπη ὁλόληρη τήν κτίση καί νά τήν ἀναφέρει μαζί μέ τόν ἑαυτό του στόν Θεό.**

Ἡ οἰκολογική κρίση ξεκινᾶ ἀπό τήν ἐσωτερική κρίση τοῦ ἀνθρώπου· ἀπό τήν κρίση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεως. Καί ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος ἀντανακλᾶ τήν ἐσωτερική μόλυνση τοῦ ἀνθρώπου· τή μόλυνση τοῦ νοῦ καί τῆς καρδιᾶς του. Χωρίς τήν κάθαρση τῆς καρδιᾶς ἀπό τίς ἐμπαθεῖς διαθέσεις καί τοῦ νοῦ ἀπό τά ἐμπαθή νοήματα δέν εἶναι δυνατό νά ὑπάρξουν σωστές σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν κόσμο καί τά πράγματα τοῦ κόσμου. *Ἄν δέν ξεκινήσει ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν κρίση πού ὑπάρχει μέσα του, δέν μπορεῖ νά ἀντιμετωπίσει σωστά τήν οἰκολογική κρίση.* Ἡ ἀνακαίνιση τοῦ κόσμου προϋποθέτει τήν ἀνακαίνιση τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεως.

Ἡ ἀλήθεια τῆς θεώσεως δέν ἐμφανίζεται μόνο στή διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἀλλά αἰσθητοποιεῖται καί στή ζωή του. Ἄλλωστε ἡ περιγραφή τῆς θεώσεως μέ τόν ἀνθρώπινο λόγο εἶναι ἀδύνατη, γιατί, ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος, «καί λεγομένη ἄρρητος ἐκείνη μένει, μόνοις ἐνώνυμος...τοῖς εὐμοιρηκόσιν αὐτῆς»[12]. **Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς εἶχε τήν εὐτυχία νά γεννηθεῖ καί νά ἀνατραφεῖ σέ οἰκογένεια πού ἀγωνιζόταν γιά τήν ἁγιότητα. Ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογένειάς του εἶχαν ἐμφανή γνωρίσματα ἁγιότητας, γι' αὐτό καί κατά τόν τελευταῖο καιρό ἔγινε ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἡ ἁγιοκατάταξή τους.**

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς δέν στήριξε τήν ἀνθρωπολογία του στά φιλοσοφικά ρεύματα τῆς ἐποχῆς του. Τήν στήριξε στήν βιωμένη παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, πού ἔζησε καί γνώρισε ὁ ἴδιος ἐκ τῶν ἔνδον. Βέβαια, χρησιμοποίησε τή γλώσσα, τούς ὅρους καί τίς ἔννοιες τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ἔκαναν καί οἱ προγενέστεροι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό ὅμως δέν ἐπηρέασε τήν οὐσία τῆς διδασκαλίας του. Ἀντιθέτως ἡ χρήση τῶν ὅρων καί τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν ἄνοιξε νέους ὁρίζοντες καί στήν ἴδια τή φιλοσοφική σκέψη.

Ἡ ἐπιστημονική ἀνάλυση τῶν πατερικῶν κειμένων, ὅπως καί στήν προκειμένη περίπτωση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, προσπαθεῖ νά βρεῖ τίς πηγές, ἀπό τίς ὁποῖες αὐτοί ἄντλησαν τήν διδασκαλία τους. Ἔτσι διαπιστώνει π.χ. στόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ πλατωνικές ἤ νεοπλατωνικές ἐπιδράσεις. Καί πραγματικά, μιά ἐπιφανειακή ἀνάγνωση τῶν ἔργων του μπορεῖ ἴσως νά δημιουργήσει τέτοιες ἐντυπώσεις. Ὅταν ὅμως ἐπιχειρηθεῖ ἡ βαθύτερη ἀνάγνωσή τους, ἡ ἐντύπωση πού ἀποκομίζεται εἶναι τελείως διαφορετική. Οἱ λέξεις καί τά ἐκφραστικά σχήματα δέν ταυτίζονται μέ τήν ἀλήθεια, ἀλλά ἀποτελοῦν ἁπλά μέσα γιά τή σχετική πάντοτε ὑποδήλωσή της. Καί ἡ κατανόηση τῆς ἀλήθειας αὐτῆς δέν εἶναι εὔκολη ἀλλά οὔτε καί δυνατή ἔξω ἀπό τό πνεῦμα τῆς κοινωνίας αὐτῶν πού τήν διατύπωσαν· ἔξω ἀπό τό πνεῦμα τῆς «κοινωνίας τῆς θεώσεως».

---

[10] *Βλ. Φιλοθέου Κωνσταντινουπόλεως, Λόγος εἰς ἅγιον Γρηγόριον Παλαμᾶν , PG 151, 569 AB.*

[11] *Βλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Πρός μοναχήν Ξένην 59 καί Πρός Ἰωάννην καί Θεόδωρον τούς φιλισόφους 18, ἔκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Συγγράμματα, τόμ. 5, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 224 καί 239.*

[12] *Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἡσυχαζόντων 3,1,32, ἔκδ. Π. Χρήστου, ὅ.π., τόμ. Α΄, σ.644.*

ΤΑ ΘΕΙΑ ΠΑΘΗ και η Ανάσταση του Χριστού

Μελέτη και ανάλυση των σχετικών Ευαγγελικών κειμένων

● **Του Ιωάννη Δ. Καραβιδόπουλου**
Ομότιμου Καθηγητή Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ι

Η κατ' έτος λειτουργική βίωση των γεγονότων του Πάθους – ή των Παθών κατά την επικρατήσασα λειτουργική ορολογία - και της Αναστάσεως του Χριστού στηρίζεται σε ορισμένες γραπτές πηγές. Ποιες είναι αυτές οι πηγές; Με το ερώτημα αυτό θα ασχοληθούμε στο παρόν άρθρο.

Οι βασικές πηγές της ιστορίας των Παθών και της Αναστάσεως του Χριστού είναι κατ' αρχήν τα Ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης. Εκτός όμως από τα Ευαγγέλια και ήδη πριν από αυτά η πίστη της πρώτης Εκκλησίας συμπυκνώθηκε σε σύντομες ομολογίες πίστεως που παραθέτουν ο Απ. Παύλος και οι άλλοι συγγραφείς επιστολών της Καινής Διαθήκης. Κατόπιν, η συνεχής και επαναλαμβανόμενη λειτουργική βίωση των σωτηριωδών αυτών γεγονό1των, όπως αποτυπώθηκε στους ύμνους της Εκκλησίας και την πλούσια λειτουργική της ζωή, υπογράμμισε ανά τους αιώνες τη σημαντική θέση που κατέχουν αυτά για τη σωτηρία των ανθρώπων. Επίσης, η Πατερική ερμηνεία των σχετικών ευαγγελικών διηγήσεων, καθώς και των λοιπών Καινοδιαθηκικών αναφορών, συνετέλεσε στην έξαρση της υπαρξιακής σπουδαιότητας του σταυρού και της αναστάσεως για τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά.

Τα γεγονότα αυτά ενέπνευσαν τους βυζαντινούς αγιογράφους, οι οποίοι με πολύ θεολογικό βάθος και μεγάλη καλλιτεχνική δύνα-

μη τα αισθητοποίησαν σε πολλούς εικονογραφικούς κύκλους και σε ποικιλία επιμέρους θεμάτων, ώστε όχι απλώς να κοσμούν τις εκκλησίες αισθητικά αλλά και να δημιουργούν το κατάλληλο πνευματικό κλίμα για την πνευματική ανάταση των πιστών. Ενέπνευσαν, επίσης, στη διάρκεια των αιώνων τους καλλιτέχνες σ' Ανατολή και Δύση, ώστε από το δράμα του 4ου αιώνα *Χριστός Πάσχων*, που αποδίδεται στον άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο, μέχρι τις νεώτερες ζωγραφικές και μουσικές δημιουργίες να εμπλουτίσουν τον πολιτισμό με αριστουργήματα που ομορφαίνουν τη ζωή και εκφράζουν το βαθύτερο νόημά της.

1. Αρχίζοντας με τις Ευαγγελικές διηγήσεις περί των θείων παθών πρέπει να παρατηρήσουμε ότι, ενώ οι πληροφορίες των τεσσάρων ευαγγελίων για τον βίο, τα έργα και τη διδασκαλία του Ιησού είναι αποσπασματικές και δείχνουν ότι από τις πολλές πληροφορίες της πρωτοχριστιανικής παραδόσεως επιλέγονται ορισμένες μόνον, όσες χρειάζονται για την πίστη και τη σωτηρία (βλ. Ιω. 20, 30 – 31), οι διηγήσεις του θείου πάθους είναι λεπτομερέστερες, συμπαγέστερες και αποτελούν το σημείο όπου συγκλίνουν και συναντώνται οι διηγήσεις και των τεσσάρων ευαγγελιστών. Κι αυτό είναι φυσικό, αφού ο σταυρός του Χριστού μαζί με την ανάστασή του συνιστούν το κέντρο της πίστεως της πρώτης Εκκλησίας, γύρω από το οποίο στρέφονται οι πρώτες συλλογές διηγήσεων για τον Χριστό, η λειτουργική ζωή, οι πρώτοι ύμνοι, η διδαχή των μελών της Εκκλησίας και το ιεραποστολικό κήρυγμα προς τους εκτός της Εκκλησίας.

Ο κάθε ένας από τους τέσσερις ευαγγελιστές διασώζει αφ' ενός μεν ορισμένες λεπτομέρειες μη αναφερόμενες από τους άλλους και αφ' ετέρου παρουσιάζει κάποιες ιδιαίτερες θεολογικές τάσεις. Ο ευαγγελιστής Μάρκος είναι ο πρώτος συγγραφέας συνεχούς διηγήσεως του θείου πάθους και γενικά ο πρώτος χρονολογικά ευαγγελιστής, κατά την κυρίαρχη στη σύγχρονη επιστημονική έρευνα άποψη. Η διήγησή του χαρακτηρίζεται από συντομία, ζωηρότητα και παραστατικότητα. Μολονότι δε η διήγησή του βρίσκεται σχεδόν εξολοκλήρου σους άλλους δυο Συνοπτικούς ευαγγελιστές (πιστότερα στον Ματθαίο, με κάπως διαφορετική διαδοχή των επιμέρους γεγονότων στον Λουκά), σώζονται μόνο σ' αυτήν ορισμένες λεπτομέρειες, όπως π.χ. η παρουσία του νεανίσκου, που τυλιγμένος με σινδόνη παρακολουθεί τη σύλληψη του Ιησού (Μάρκ 14, 51). Ήδη από τα πρώτα κεφάλαια του ευαγγελίου προετοιμάζονται οι μαθητές και ο αναγνώστης για τα Πάθη του Υιού του Ανθρώπου, γι' αυτό και κάποιος νεώτερος ερμηνευτής χαρακτήρισε το κατά Μάρκον ευαγγέλιο ως «ιστορία των παθών του Χριστού με μακρά εισαγωγή».

Η διήγηση του Ματθαίου έχει εντονότερο το Χριστολογικό στοιχείο, διαποτίζεται δηλαδή από την πίστη ότι ο οδεύων προς τα πάθη και τελικά σταυρωθείς Ιησούς είναι ο Αναστάς Κύριος της δόξης, καθώς και από τη σύνδεση των εκτιθεμένων γεγονότων προς τις αντίστοιχες προρρήσεις της Παλαιάς Διαθήκης. Αυτά δείχνουν ότι η εκκλησία του Ματθαίου βρίσκεται σε συνεχή διάλογο με τον ιουδαϊκό κόσμο προς τον οποίο διακηρύσσει ότι οι Γραφές πραγματοποιήθηκαν στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού. Γεγονότα που αναφέρει μόνο ο Ματθαίος είναι ο θάνατος του Ιούδα, το όνειρο της γυναίκας του Πιλάτου, η νίψη των χεριών του Πιλάτου, η έγερση κεκοιμημένων κατά την ώρα της σταυρώσεως του Χριστού, η φρούρηση του τάφου του Χριστού.

Η διήγηση του Λουκά κυριαρχείται από την πίστη ότι ο σταυρωμένος Ιησούς είναι γενικά ο αδίκως πάσχων δίκαιος, ο μάρτυς, αλλά και ειδικότερα ο πάσχων δούλος του Θεού για τον οποίο έγραψε ο προφήτης Ησαΐας. Χαρακτηρίζεται επίσης από την τάση ακριβέστερης ιστορικής τοποθετήσεως των γεγονότων. Η θανάτωση του Ιησού παρουσιάζεται ως η κατ' εξοχήν ώρα της σατανικής εξουσίας του σκότους και παράλληλα ως το αποκο1ρύφωμα της θείας αγάπης και συγχωρητικότητας. Ο Ιησούς επάνω στον σταυρό δεν είναι ο ηττημένος από τον σατανά αλλά ο νικητής του. Ο Λουκάς, μόνος από όλους τους ευαγγελιστές, παρουσιάζει τον Ιούδα ως κινούμενον από τον σατανά, αφηγείται την ευλογία δυο ποτηρίων κατά τον Μ. Δείπνο, διασώζει τη συζήτηση του Ιησού με τους μαθητές κατά τον Μ. Δείπνο περί διακονίας, αναφέρει τη θεραπεία του αφτιού του δούλου του αρχιερέως που απέκοψε ένας μαθητής (ο Πέτρος κατά τον Ιωάννην), την παρουσία αγγέλου ενισχύοντος τον Ιησού στη Γεθσημανή, την πολιτική κατηγορία των Ιουδαίων περί του Ιησού στον Πιλάτο, την αναπομπή του κατηγορούμενου Ιησού από τον Πιλάτο στον Ηρώδη Αντύπα, τον θρήνο των γυναικών, την συγχώρεση των σταυρωτών από τον Ιησού, τη μετάνοια του ενός ληστή.

Ο Ιωάννης, στα τέλη του α΄ αιώνα, παρουσιάζει το τι σήμαινε για την Εκκλησία το πρόσωπο του Ιησού Χριστού, υπογραμμίζοντας παράλληλα τις επανειλημμένες προσπάθειες του ρωμαίου επάρχου της Ιουδαίας Πιλάτου για αθώωση του αναίτια

από τους Ιουδαίους κατηγορουμένου Ιησού. Η Εκκλησία - θέλει να πει προς τις ρωμαϊκές πολιτικές αρχές ο ευαγγελιστής - δεν είναι ένα «ζηλωτικό» επαναστατικό κίνημα στρεφόμενο κατά των ρωμαϊκών αρχών. Γι' αυτό και ο ευαγγελιστής διασώζει κάπως εκτενέστερη συζήτηση του Πιλάτου με τον Ιησού και παρουσιάζει την απόφαση του Πιλάτου ως οφειλόμενη σε φορτική πίεση εκ μέρους των Ιουδαίων. Επίσης διασώζει, μεταξύ άλλων που δεν παραδίδουν οι Συνοπτικοί, τη στιχομυθία του Ιησού με τους στρατιώτες που τον συλλαμβάνουν, κάνει λόγο για σπείρα και χιλίαρχο, για προανάκριση του Ιησού από τον Άννα, την παρουσία της μητέρας του Ιησού και του Ιωάννη στον σταυρό, τον λογχισμό της πλευράς του Ιησού από ρωμαίο στρατιώτη, και εισάγει τον Νικόδημο μαζί με τον Ιωσήφ στη σκηνή της ταφής του Ιησού.

ση των ίδιων λόγων του Ιησού ή των λόγων άλλων προσώπων προς τον Ιησού. Είναι αξιοπρόσεκτη στο σημείο αυτό η ακόλουθη παρατήρηση του Ευθυμίου Ζιγαβηνού: «Χρη δε καθόλου γιγνώσκειν, ότι οι ευαγγελισταί ποτέ μεν κατά τάξιν απαγγέλλουσι τας διδασκαλίας και τα θαύματα του Χριστού, νόμω ιστορίας. ποτέ δε, ου τηρούσι τάξιν, σπεύδοντες μόνον εις τα απαγγέλλειν αυτά».

Οι ευαγγελιστές δεν συγγράφουν κατά κόσμον ιστορικά έργα ούτε εκθέτουν τους ιστορικούς παράγοντες που οδήγησαν στη σύλληψη και θανάτωση του Ιησού, αλλά παρουσιάζουν το μυστήριο του σταυρού, όπως, σύμφωνα με την θεία βουλή, εκτυλίσσεται μέσα στην ιστορική σκηνή και συντελείται για τη σωτηρία των ανθρώπων. Γι' αυτό και οι διηγήσεις τους είναι λιτές και σύντομες, χωρίς συναισθηματικές εξάρσεις ή δραματικές περι-

Παρά τα ιδιάζοντα στοιχεία που έχει η διήγηση του κάθε ευαγγελιστή, οι διηγήσεις και των τεσσάρων παρουσιάζουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

α) Οι εν λόγω διηγήσεις των ευαγγελιστών ονομάζονται διεθνώς «ιστορία των Παθών» (Passionsgeschichte), δεν αποτελούν όμως κατά κυριολεξία ιστορία αλλά ερμηνεία των Παθών και θεολογική αποτίμησή τους για την Εκκλησία. Για τους ευαγγελιστές προέχει όχι τόσο η ξηρή ιστοριογραφική ακριβολογία αλλ' η θεολογική ερμηνεία, χωρίς αυτό να σημαίνει με κανένα τρόπο αδιαφορία για την ιστορικότητα των γεγονότων. Έτσι εξηγείται το ότι μερικές φορές είναι διαφορετική η διαδοχή των επί μέρους γεγονότων από τον ένα ευαγγελιστή στον άλλο, διαφορετική η διατύπω-

γραφές της ψυχικής καταστάσεως των δρώντων προσώπων που αποβλέπουν στην πρόκληση συγκινήσεων στον αναγνώστη. Στόχος των διηγήσεων είναι η έξαρση του σωτηριολογικού χαρακτήρα των γεγονότων και η ανάδειξη της σημασίας τους για την Εκκλησία.

β) Οι ευαγγελιστές συνδέουν στενά τα σχετικά με το πάθος του Χριστού γεγονότα προς τις σχετικές προρρήσεις της Παλαιάς Διαθήκης, είτε προσάγοντας αυτούσια τα εκπληρούμενα στα γεγονότα αυτά γραφικά χωρία, είτε αφηγούμενοι τα γεγονότα με ορολογία των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης. Θέλουν έτσι να τονίσουν ότι τα ιστορούμενα γεγονότα σχετίζονται άμεσα με την οικονομία του Θεού για τη σωτηρία της ανθρωπότητας, όπως η οικονομία αυτή διατυπώθηκε προπαρασκευαστι-

κά μέσα στην Παλαιά Διαθήκη. Τα πάθη λοιπόν του Ιησού δεν προσδιορίζονται από ενδοκοσμικούς παράγοντες αλλά από τη βουλή του Θεού Πατέρα για τη λύτρωση των ανθρώπων.

Τέλος, **γ)** στις διηγήσεις των παθών παρατηρείται κάποιος απολογητικός τόνος, που έχει δυο κατευθύνσεις: Από τη μια μεριά υπογραμμίζεται η εκούσια παράδοση του Ιησού στο θάνατο και η εκ των προτέρων γνώση του γι' αυτό και από την άλλη εξαίρεται η προσπάθεια του ρωμαίου επιτρόπου της Ιουδαίας για την αθώωσή του, ώστε να επιρριφθεί η ευθύνη για τη θανάτωσή του στους Ιουδαίους. Το τελευταίο αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί απολογητική απευθυνόμενη προς τους εκτός της Εκκλησίας και μάλιστα προς τις ρωμαϊκές αρχές, ενώ το πρώτο απολογητική προς τα μέλη της Εκκλησίας.

II

Ηδη πριν από τη συγγραφή των Ευαγγελίων (του κατά Μάρκον λίγο πριν από το έτος 70, των ευαγγελίων Ματθαίου και Λουκά στη δεκαετία μετά το 70 και του Ιωάννη στην τελευταία δεκαετία του α΄ αιώνα), ο Απ. Παύλος τόσο με το ιεραποστολικό του έργο που διασώζουν οι Πράξεις των Αποστόλων, όσο και με τις επιστολές του κηρύττει «Χριστόν εσταυρωμένον» που για μεν τους Ιουδαίους είναι «σκάνδαλον» και για τους εθνικούς «μωρία», για τους πιστούς όμως αποτελεί «Θεού δύναμιν και Θεού σοφίαν» (Α΄ Κορ. 15, 14 εξ.). Προβάλλει παράλληλα την ανάσταση του Χριστού ως τη βάση της χριστιανικής πίστεως και της υπάρξεως της Εκκλησίας. Χωρίς την ανάσταση η πίστη των χριστιανών είναι «κενή» και «ματαία» (Α΄ Κορ. 15, 14 εξ.).

Παράλληλα ο Απόστολος Παύλος διασώζει ομολογίες πίστεως, στις οποίες σε σύντομες φράσεις συμπυκνώνονται η πίστη της Εκκλησίας, ή ύμνους που δοξολογούν τον Θεό για τη σωτηρία που προσφέρθηκε στην ανθρωπότητα με το έργο του Χριστού. Η σπουδαιότερη ομολογία από πλευράς αρχαιότητας και συμπυκνώσεως της πρωτοχριστιανικής πίστεως στο λυτρωτικό θάνατο και την ανάσταση του Χριστού παρατίθεται από τον Παύλο στο Α΄ Κορ. 15, 3 - 5: «παρέδωκα γαρ υμίν εν πρώτοις ο και παρέλαβον, ότι Χριστός απέθανεν υπέρ των αμαρτιών ημών κατά τας γραφάς, και ότι ετάφη, και ότι εγήγερται τη τρίτη ημέρα κατά τας γραφάς, και ότι ώφθη Κηφά, είτα τοις δώδεκα...». Ως παραδείγματα ύμνων αναφέρουμε τους παρατιθέμενους στην προς τους Φιλιππησίους επιστολή 2, 6 - 11, προς Κολοσσαείς 1, 15 - 20, προς Εφεσίους, 1, 3 - 14, Α΄ προς Τιμόθεον 3, 16 (βλ. και Α΄ Πέτρου 3, 18).

Ο σταυρός του Χριστού και η λύτρωση που απέρρευσε απ' αυτόν δεν συνέχουν μόνο τη καρδιά των χριστιανών, η οποία εκφράζεται με ύμνους και προσευχές και διατρανώνει έτσι την αγάπη του Θεού προς τον κόσμο, αλλά αποτελούν και βασικό στοιχείο του ιεραποστολικού κηρύγματός τους προς τους εκτός της Εκκλησίας Ιουδαίους και εθνικούς, που προσκαλούνται να μετάσχουν των λυτρωτικών αγαθών. Το πρωτοχριστιανικό αυτό κήρυγμα απηχούν οι λόγοι των μαρτύρων του Λόγου στις Πράξεις των Αποστόλων (2, 14 - 39. 3, 12 - 26. 5, 29 - 32. 10, 34 - 43. 13, 16 - 41. 17, 22 - 31). Στους λόγους των πρώτων χριστιανών ιεροκηρύκων τονίζονται τα εξής κύρια σημεία: α) στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού, που κατάγεται από το γένος του Δαβίδ, πραγματοποιούνται οι προφητείες της Παλαιάς Διαθήκης, β) Ο Χριστός σταυρώθηκε υπέρ των αμαρτιών ημών, γ) Τάφηκε, δ) Ηγέρθη κατά την τρίτη ημέρα, ε) Υψώθηκε στα δεξιά του Θεού Πατέρα, στ) Θα επανέλθει ως κριτής, και ζ) Προτροπή για μετάνοια.

III

Ολα τα ευαγγέλια της Καινής Διαθήκης τελειώνουν με την ανάσταση του Χριστού. Για την ακρίβεια αναφέρουν μαρτυρίες γι' αυτήν (επίσκεψη των Μυροφόρων και ορισμένων μαθητών στον κενό τάφο και εμφανίσεις του Αναστάντος), χωρίς να περιγράφουν αυτό το ίδιο το γεγονός της αναστάσεως. Δεν είναι δυνατόν να δει κανείς και να πε-

ριγράψει την ανάσταση, γιατί αυτή εγκαινιάζει ένα νέο κόσμο, που δεν υπάγεται στη νομοτέλεια του παρόντος κόσμου της φθοράς. Την ανάσταση την βλέπει ο πιστός με τα μάτια της πίστεως και τον Αναστημένο Κύριο τον συναντά στα μυστήρια της Εκκλησίας (βλ. Λουκ. 24, 30 όπου οι δυο μαθητές στην Εμμαούς αναγνωρίζουν τον Αναστημένο Χριστό όταν ευλόγησε τον άρτον). Γι' αυτό και στη Βυζαντινή τέχνη δεν απεικονίζεται αυτό τούτο το γεγονός της Αναστάσεως (ο Ιησούς εξερχόμενος του τάφου) αλλ' οι ανθρωπολογικές του συνέπειες (ο Αναστάς εγείρει από τον Άδη τον Αδάμ και την Εύα, και κατ' επέκταση όλη την ανθρωπότητα).

Πριν τελειώσουμε τα σύντομα αυτά σχόλια για τις αναστάσιμες διηγήσεις των ευαγγελίων θεωρούμε απαραίτητο να κάνουμε λόγο για την συζητούμενη στην Ορθόδοξη ερμηνευτική παράδοση παρουσία της Μαρίας, της Παναγίας μητέρας του Ιησού, στις διηγήσεις της επισκέψεως των μυροφόρων στον τάφο. Στο κατά Ματθαίον ευαγγέλιο διαβάζουμε την εξής πληροφορία που κατακλείει τη διήγηση του ενταφιασμού του Ιησού: «Ην δε εκεί Μαρία η Μαγδαληνή και η άλλη Μαρία καθήμεναι απέναντι του τάφου» (Ματθ. 27, 61) και αμέσως παρακάτω: «Οψέ δε σαββάτου, τη επιφωσκούση εις μιαν σαββάτων ήλθεν Μαρία η Μαγδαληνή και η άλλη Μαρία θεωρήσαι τον τάφον και ιδού σεισμός εγένετο μέγας...και απελθούσαι ταχύ από του μνημείου μετά φόβου και χαράς μεγάλης έδραμον απαγγείλαι τοις μαθηταίς αυτού. Και ιδού Ιησούς υπήντησεν αυταίς λέγων. χαίρετε» (28, 1. 2, 8 - 9). Βλ. και Μάρκ 15, 40. 16, 1. Λουκ 24, 10. Ιω 19, 25.

Ποια είναι η «άλλη Μαρία» των παραπάνω χωρίων; Ένα μεγάλο ρεύμα της ερμηνευτικής παραδόσεως που ξεκινάει από τον Εφραίμ τον Σύρο (ίσως και ενωρίτερα) καθώς και από τους Ιωάννη Χρυσόστομο, Γρηγόριο Νύσσης, Ευσέβιο Αλεξανδρείας, περνάει από τους Γεώργιο Νικομηδείας, Αναστάσιο Σιναϊτη, Συμεών τον Μεταφραστή, και φθάνει μέχρι του αγίου Γρηγορίου Παλαμά κι ακόμη μέχρι του Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου και του αγίου Νεκταρίου, στην «άλλη Μαρία» αναγνωρίζει τη Μητέρα του Κυρίου. Δειγματοληπτικά από τους εκπροσώπους αυτής της παραδόσεως παραθέτουμε τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά: «**..Το της Κυρίου αναστάσεως ευαγγέλιον πρώτη πάντων ανθρώπων, καθάπερ και προσήκον υπήρχε και δίκαιον, η Θεοτόκος παρά του Κυρίου εδέξατο, και αύτη τούτον αναστάντα προ πάντων είδε, και της αυτού θείας ομιλίας απήλαυσε, και ουκ είδεν οφθαλμοίς μόνον αυτόν, και αυτήκοος αυτού γέγονεν, αλλά και χερσίν ήψατο πρώτη και μόνη των αχράντων εκείνου ποδών, καν οι ευαγγελισταί ταύτα πάντα φανερώς ου λέγωσι, μη θέλοντες την μητέραν προσφέρειν εις μαρτυρίαν, ίνα μη τοις απίστοις υποψίας αφορμήν δώσιν.....**» (Ομιλ. ΙΗ', Τη Κυριακή των Μυροφόρων, PG 151, 237 εξ.)

Η ίδια παράδοση απηχείται ευρύτατα και στην υμνογραφία της Εκκλησίας. Και πρώτα - πρώτα στο αναστάσιμο απολυτίκιο του πλ. βαι ήχου: «Αγγελικαί δυνάμεις επί το μνήμα σου και οι φυλάσσοντες απενεκρώθησαν. Και ίστατο Μαρία εν τω τάφω ζητούσα το άχραντόν σου σώμα. Εσκύλευσας τον Άδην, μη πειρασθείς υπ' αυτού. Υπήντησας τη παρθένω δωρούμενος την ζωήν. Ο αναστάς εκ των νεκρών, Κύριε, δόξα σοι». Επίσης, και στην αεωδήν του κανόνος των Μυροφόρων: «Αναστάντα κατιδούσα σον Υιόν και Θεόν και χαίροις συν αποστόλοις, θεοχαρίτωτε αγνή.....», καθώς και στο γνωστό τροπάριο της θαι ωδής του αναστάσιμου κανόνα: «Ο άγγελος εβόα τη κεχαριτωμένη. Αγνή Παρθένε Χαίρε...»

Αξίζει επίσης να παρατεθεί ο στίχος ιγαι του Ρωμανού του Μελωδού από το Κοντάκιό του της αγίας και Μεγάλης Παρασκευής: «Ως ήκουσε ταύτα ο πάντα γινώσκων πριν αυτών γενέσεως, Μαριάμ απεκρίθη. Θάρσει μήτερ, ότι πρώτη με οράς από των τάφων, έρχομαι γαρ δείξαι πόσου σκότους τον Αδάμ ελυτρωσάμην...»

Τέλος, στο Συναξάρι της Κυριακής του Πάσχα που έγραψε ο Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος σημειώνεται: «Και πρώτον μεν η ανάστασις τη του Θεού Μητρί γνώριμος γίνεται, απ' εναντίας καθημένη του τάφου, ως φησίν ο Ματθαίος, συν τη Μαγδαληνή». Άλλωστε, πρέπει ακόμη να προσθέσουμε ότι στην Ορθόδοξη εικονογραφία μαζί με τις Μυροφόρες γυναίκες εικονίζεται και η Θεοτόκος, είτε να ακούει το μήνυμα της αναστάσεως από τον άγγελο, είτε να περιπτύσσεται τον Αναστημένο Χριστό.

* * *

Η Ορθόδοξη Εκκλησία χαρακτηρίζεται συνήθως ως «Εκκλησία της Αναστάσεως», γιατί και στην λειτουργική πράξη της δίνει προέχουσα θέση στο γεγονός της αναστάσεως του Χριστού και στη θεολογία της εξαίρει τις ελπιδοφόρες συνέπειες της αναστάσεως για τους ανθρώπους. Πρέπει όμως να τονισθεί παράλληλα ότι σταυρός και ανάσταση αποτελούν μια αδιάσπαστη ενότητα: Ο επί του σταυρού αποθανών Ιησούς είναι ο «θανάτω θάνατον πατήσας και τοις εν τοις μνήμασιν ζωήν χαρισάμενος». ■

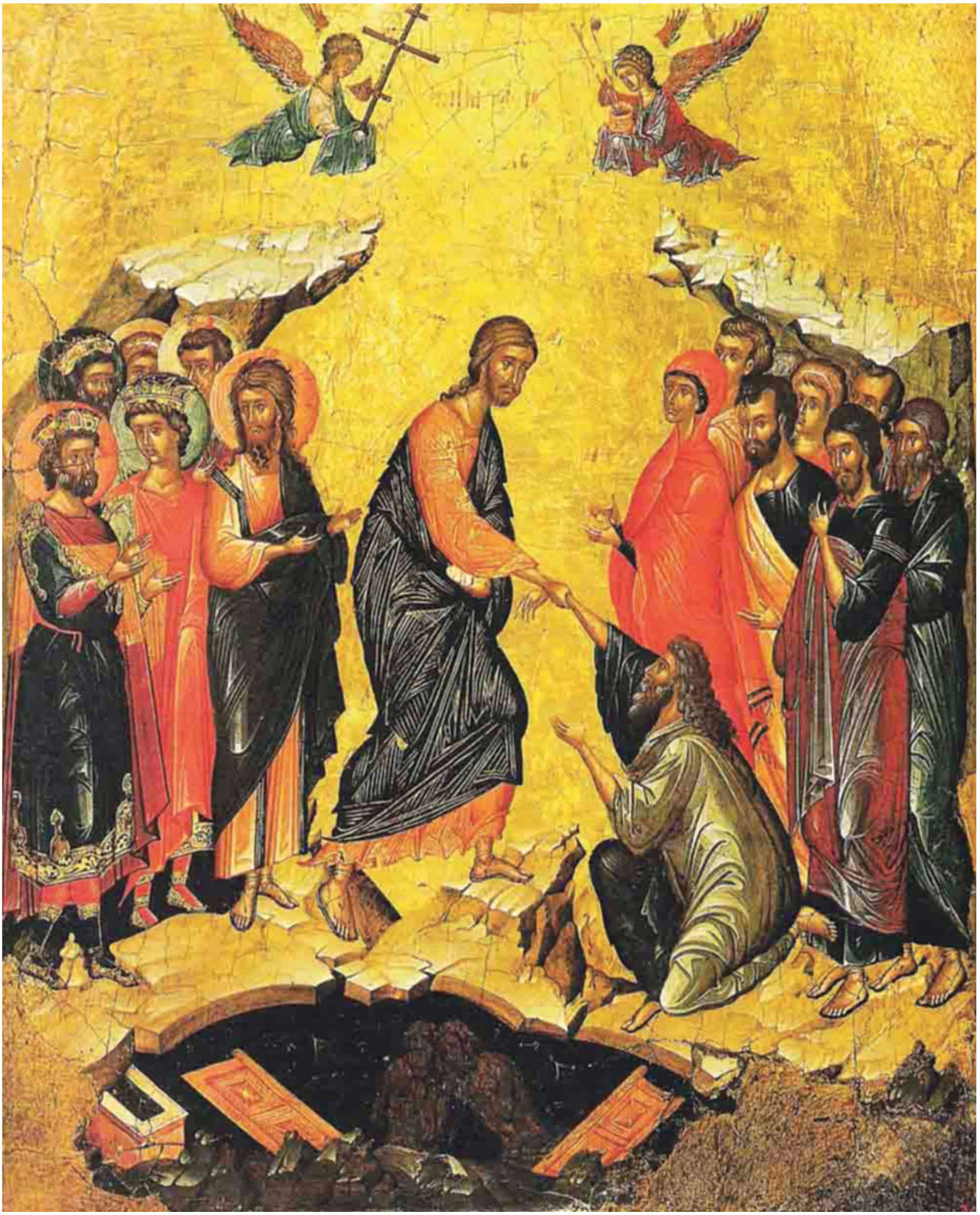

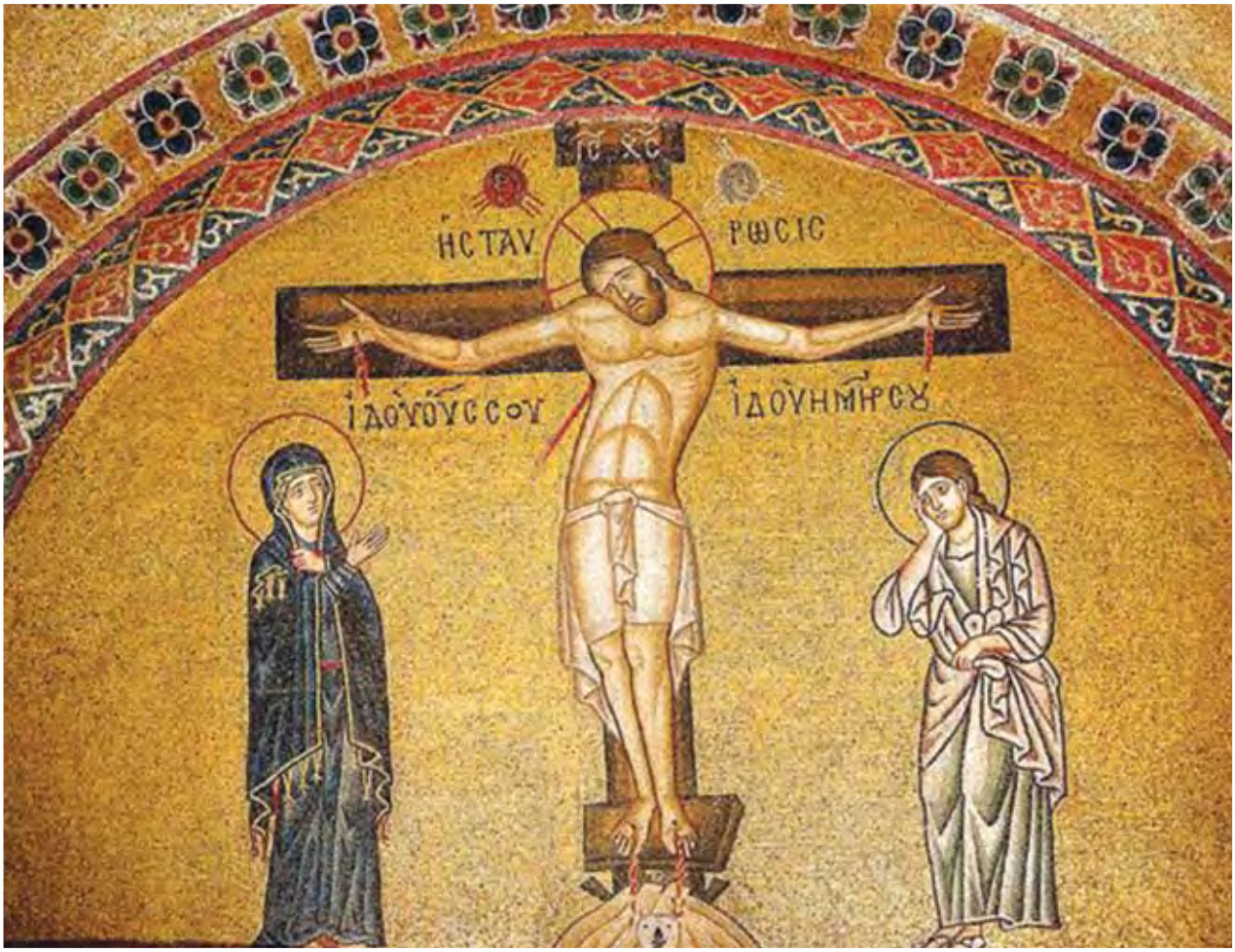

ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

● **Τοῦ Γεωργίου Ν. Φίλια**
Καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

έσα ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στὶς Ἀκολουθίες τῆς Μ. Ἑβδομάδας, οἱ πιστοὶ καλοῦνται νὰ «συμπορευθοῦν καὶ νὰ συσταυρωθοῦν» μὲ τὸν Κύριο, ὥστε νὰ βιώσουν τὸ κορυφαῖο γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεώς του. Πρὸς τὴν ἐπίτευξη τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς, σημαντικὴ συμβολὴ ἔχουν οἱ ὕμνοι τῆς Μ. Ἑβδομάδας. Ἡ παρακάτω θεματικὴ ἐπιλογὴ καὶ ταξινόμηση τῶν ὕμνων ὡς πρὸς τὸ κεφαλαιῶδες θέμα τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου στοχεύει στὴν μεγαλύτερη οἰκειοποίηση -ἀπὸ τοὺς πιστοὺς- τοῦ μυστηρίου τοῦ Πάθους καὶ, κατ᾽ἀκολουθίαν, στὴν οἰκειοποίηση τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας μας.

1) Ἡ τραγικότητα τοῦ Πάθους

Ἂς ξεκινήσουμε ἀπὸ ἕνα μὴ ὑμνολογικὸ κείμενο, ἀλλὰ ἄκρως περιγραφικὸ τῆς τραγικότητας τοῦ Πάθους· πρόκειται γιὰ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἑορτῆς, ἔτσι ὅπως καταχωρίζεται στὸ Τριῴδιο κατὰ τὸν Ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς:

Τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, τὰ ἅγια καὶ σωτήρια καὶ φρικτὰ Πάθη τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτελοῦμεν· τοὺς ἐμπτυσμούς, τὰ ραπίσματα, τὰ κολαφίσματα, τὰς ὕβρεις, τοὺς γέλωτας, τὴν πορφυρᾶν χλαίναν, τὸν κάλαμον, τὸν σπόγγον, τὸ ὄξος, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην καὶ πρὸ πάντων τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, ἃ δι᾽ ἡμᾶς ἑκὼν κατεδέξατο.

Στὸ κείμενο αὐτὸ γίνεται λεπτομερὴς ἀναφορὰ στὴν τραγικότητα τοῦ Πάθους. Ἀλλὰ καὶ ἕνας ὕμνος ἀναφέρεται λεπτομερῶς στὸ Πάθος. Πρόκειται γιὰ ἕνα Ἰδιόμελο τῶν Αἴνων κατὰ τὸν Ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς:

Ἕκαστον μέλος τῆς ἁγίας σου σαρκὸς ἀτιμίαν δι᾽ ἡμᾶς ὑπέμεινε· τὰς ἀκάνθας ἡ κεφαλή, ἡ ὄψις τὰ ἐμπτύσματα, αἱ σιαγόνες τὰ ραπίσματα, τὸ στόμα τὴν ἐν ὄξει κερασθεῖσαν χολὴν τῇ γεύσει, τὰ ὦτα τὰς δυσεβεῖς βλασφημίας, ὁ νῶτος τὴν φραγγέλωσιν καὶ ἡ χεὶρ τὸν κάλαμον· αἱ τοῦ ὅλου σώματος ἐκτάσεις ἐν τῷ σταυρῷ· τὰ ἄρθρα τοὺς ἥλους καὶ ἡ πλευρὰ τὴν λόγχην.

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση καὶ τραγικότητα. Οἱ ἀναλύσεις ποὺ θὰ ἐπιχειρήσουμε σὲ ἐπιμέρους θέματα ἔχουν σκοπὸ νὰ προσεγγίσουμε σημαντικὲς πτυχὲς αὐτοῦ τοῦ Πάθους.

2) Ὁ Ἴδιος ὁ Κύριος ἀποδέχθηκε τὸ Πάθος

Πρόκειται γιὰ ἕνα σημαντικότατο θέμα, τὸ ὁποῖο μὲ ἔμφαση τονίζεται στὴν ὑμνολογία τῆς Μ. Ἑβδομάδας: ὁ Χριστὸς «ἐπείγεται» (βιάζεται) *τοῦ παθεῖν ἀγαθότητι* (Κάθισμα τοῦ Ὄρθρου τῆς Μ. Δευτέρας). Πρόκειται περὶ «ἑκουσίου σφαγῆς», ἡ ὁποία εἶχε ἤδη προαναγγελθεῖ ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα (Στιχηρὸ Ἰδιόμελο τῶν Αἴνων, Ὄρθρος Μ. Πέμπτης) καὶ ὁ Κύριος ὑπέμεινε τὸ Πάθος ἐκπληρώνοντας αὐτὴ τὴν προφητικὴ ἐξαγγελία· γιαὐτὸ οἱ Προφητεῖες ἦσαν «ἄδηλες καὶ κρύφιες» (Τροπάριο τοῦ Ζ΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς), ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ Χριστὸς «ἑκὼν ὑπέμεινε, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ» (Τροπάριο τῆς Γ΄Ὥρας, Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὡρῶν).

Ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦ μαρτυρεῖται ὅτι, «ὁ κτίστης τῶν ἁπάντων προσάγεται ὡς ἀμνὸς τῇ ἰδίᾳ βουλήσει» (Δοξαστικὸ τῶν Στιχηρῶν, Ἑσπερινὸς τοῦ Μ. Σαββάτου). Ἐπρόκειτο, λοιπόν, περὶ «βουλήσεως», περὶ οἰκειοθελοῦς θυσίας. Τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου ἦταν «ἑκούσιο» καὶ ἡ ὑμνολογία τῆς Μ. Ἑβδομάδας τονίζει αὐτὴ τὴν πραγματικότητα ὅταν, ἀπευθυνόμενη πρὸς τὸ Χριστό, διακηρύσσει τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια: *Κύριε, ἐπὶ τὸ Πάθος τὸ ἑκούσιον παραγενόμενος* (Τροπάριο τοῦ

ΣΤ΄ Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)· καὶ *...ἐσιώπας δὲ Χριστέ, παθεῖν θέλων* (Τροπάριο τοῦ Η΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς).

Κυρίως, ὅμως, οἱ ὑμνολογικὲς μαρτυρίες γίνονται ἀποκαλυπτικὲς τοῦ ἐθελούσιου χαρακτῆρα τοῦ Πάθους, ὅταν ὁ Ἴδιος ὁ Κύριος ἀναφέρεται στὸ Πάθος Του: *Διακονῆσαι αὐτὸς ἐλήλυθα... θεῖναι ἐμήν τε αὐτοῦ ψυχὴν ἀντίλυτρον* (Τροπάριο Α΄Ὠδῆς τοῦ Κανόνα, Ὄρθρος Μ. Δευτέρας). Στὸ Τροπάριο αὐτό, ἡ Σταυρικὴ Θυσία τοῦ Κυρίου ἀναφέρεται ὡς «Διακονία». Ὁ Κύριος ἀναφέρεται στὸ Πάθος

σὲ Α΄ ἑνικὸ πρόσωπο, δηλώνοντας ὅτι τὸ Πάθος δὲν τοῦ ἐπιβλήθηκε χωρὶς τὴ θέλησή Του, ἀλλὰ ὅτι ὁ Ἴδιος τὸ ἐπέλεξε: *Τὸν νῶτον μου ἔδωκα εἰς μαστίγωσιν, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπεστράφη ἀπὸ ἐμπτυσμάτων· βήματι Πιλάτου παρέστην καὶ σταυρὸν ὑπέμεινα διὰ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν* (Καὶ νῦν τῶν Αἴνων, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς).

Ἡ ἑκούσια προσφορὰ τοῦ Κυρίου διακηρύσσεται καὶ ἀπὸ τὶς ὑμνολογικὲς ἀναφορὲς ὅτι, *Κύριος ὢν πάντων... σεαυτὸν προετίθης* (Τροπάριο Α΄ Ὠδῆς τοῦ Κανόνα, Ὄρθρος Μ. Πέμπτης) καὶ *...αὐτὸς γὰρ σεαυτὸν ἱερούργεις· πίετε βοῶν τὸ Αἷμά μου καὶ πίστει στερεωθήσεσθε* (Τροπάριο Γ΄Ὠδῆς, Ὄρθρος Μ. Πέμπτης).

Ἡ ἑκούσια θυσία τοῦ Κυρίου εἶναι βασικότατη παράμετρος τῆς θεολογίας περὶ τοῦ Θείου Πάθους, διότι ἀποκαλύπτει τὴν ἔννοια τοῦ Πάθους ὡς τῆς κορυφώσεως τῆς θεϊκῆς ἀγάπης· μιᾶς ἀγάπης ἀπροϋπόθετης, ὅπου ὁ Θεὸς προσφέρεται, ἄν καὶ μποροῦσε νὰ ἐπικαλεστεῖ «περισσότερες ἀπὸ 12 λεγεῶνες ἀγγέλων» (ὅπως ἀναφέρει ἄλλος ὕμνος).

3) Ἡ ἔννοια τῆ σωτηρίας μέσα ἀπὸ τὸ Πάθος

Οἱ ὕμνοι μαρτυροῦν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔρχεται «*..ὑπ' ἀνδρῶν παρανόμων κτανθῆναι, ἡμῶν τὸ κατάκριμα κατακρίνων τὸ πάθει του*» (Κάθισμα τοῦ Ὄρθρου τῆς Μ. Δευτέρας). Τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου, λοιπόν, ὑπῆρξε ἕνα «κατάκριμα» (μιὰ καταδίκη) τῆς δικῆς μας καταδίκης (πρβλ. τὴ φράση ἀπὸ τὴν Εὐχὴ τῆς Ἀναφορᾶς τῆς Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθε στὸν κόσμο «κατακρῖναι τὴν ἁμαρτίαν»). Ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφαση γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἡ ὁποία προερχόταν ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸ Θεό, ἐξαφανίζεται μὲ τὴ σταυρικὴ θυσία τοῦ Κυρίου. Τὸ «χαρτὶ» αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως σχίζεται· γιαὐτὸ ἕνας ὕμνος διακηρύσσει ὅτι ὁ Κύριος «διέρρηξε τὸ χειρόγραφό μας πάνω στὸ Σταυρό» (Τροπάριο τῶν Μακαρισμῶν, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς).

Ὅμως, ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου, δὲν συνίσταται μόνο στὴν ἐξάλειψη τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐξάλειψη τῆς αἰτίας της: τῆς ἁμαρτίας. Ἡ ὑμνολογία τονίζει ὅτι ὁ Κύριος «... ἦλθε ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τοῦ παθεῖν, ἵνα ἡμᾶς ἐλεθερώσῃ ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ» (Ἀπόστιχο Ἰδιόμελο, Ὄρθρος Μ. Πέμπτης), ἀλλὰ καὶ ὅτι «... πάντα παθεῖν κατεδέξατο, σῶσαι θέλων ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν τῷ ἰδίῳ Αἵματι» (Τροπάριο τοῦ ΙΓ΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς).

Ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐπέφερε ἡ ἁμαρτία, ἐστέρησε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ζωή. Ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἔδωσε τὴν ἄφεση τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἁμαρτία, ταυτοχρόνως ὅμως ἔδωσε τὴ ζωή, ὅπως μὲ γλαφυρότητα τονίζει ὁ ἀκόλουθος ὕμνος: *Ἐσταυρώθης δι' ἐμέ, ἵνα ἐμοὶ πηγάσῃς τὴν ἄφεσιν· ἐκεντήθης τὴν πλευράν, ἵνα κρουνοὺς ζωῆς ἀναβλύσῃς μοι* (Τροπάριο τῶν Μακαρισμῶν, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς). Γιαὐτὸ τὸ

Πάθος τοῦ Κυρίου παρομοιάζεται μὲ τὸν Παράδεισο ποὺ συντηρεῖ τὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία: *Ἡ ζωηφόρος σου πλευρά, ὡς ἐξ Ἐδὲμ πηγὴ ἀναβλύζουσα, τὴν Ἐκκλησίαν σου Χριστέ, ὡς λογικὸν ποτίζει Παράδεισον* (Τροπάριο τῶν Μακαρισμῶν, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς).

Ὁ ἄνθρωπος εἶχε πλασθεῖ ἀθάνατος· ἡ ἁμαρτία, ὅμως, ὄχι μόνο τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸν Παράδεισο, ἀλλὰ τοῦ ἐστέρησε τὸ μεγάλο δῶρο τῆς ἀθανασίας. Ἡ σταυρικὴ θυσία τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ Παραδείσου, ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως καὶ τὴν πηγὴ τῆς ἀθανασίας, ὅπως τονίζεται στὸ Κάθισμα τοῦ ΙΕ΄ Ἀντιφώνου, στὸν Ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς: *...τῷ Σταυρῷ προσπλωθεὶς καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθείς, τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις.*

Αὐτὴ εἶναι ἡ σωτηρία ποὺ ὁ Χριστὸς «εἰργάσατο ἐν μέσῳ τῆς γῆς» (ὅπως τονίζει τὸ Τροπάριο τῆς ΣΤ΄ Ὥρας κατὰ τὴν Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὡρῶν). Ἡ σταυρικὴ θυσία τοῦ Κυρίου ἦταν τὸ «λύτρο ὑπὲρ τοῦ κόσμου» (Ἀπόστιχο Ἰδιόμελο, Ὄρθρος Μ. Πέμπτης), ἡ «ἐξαγορὰ ἐκ τῆς κατάρας». Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἶχε ἀμαυρωθεῖ μετὰ ἀπὸ τὴν πτώση τῶν πρωτοπλάστων. Ἡ μεταπτωτικὴ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου ἦταν φοβερή. Αὐτὴ τὴν ἀλήθεια περιγράφει ὁ ὑμνωδός, ὅταν ἀπευθύνει τὴν προσευχή του στὸ Σταυρωθέντα: *τὴν δυσείμονά μου μορφὴν τῶν πταισμάτων ἀπαμφίασον, τῇ μεθέξει τῶν παθημάτων σου* («ἀφαίρεσε τὸ ἄσχημο ἔνδυμα τῆς ἁμαρτίας, μὲ τὴ συμμετοχὴ στὸ Πάθος Σου», Ἀπόστιχο Ἰδιόμελο, Ὄρθρος Μ. Τρίτης).

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ τρόπος οἰκειοποιήσεως τῆς σωτηρίας ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ Σταυρὸ: τὸ νὰ πραγματοποιήσουμε, δηλαδή, τὸ κάλεσμα τοῦ Βαπτίσματός μας, νὰ σηκώσουμε τὸν προσωπικό μας σταυρὸ καὶ νὰ ἀκολουθήσουμε τὸ Χριστό, συμμετέχοντας ἔτσι στὸ Πάθος Του. Κι αὐτὴ ἡ συμμετοχὴ εἶναι ὁ μοναδικὸς δρόμος ἐπανόδου στὸν Παράδεισο, ὁ μοναδικὸς τρόπος νὰ ζήσουμε τὴν Ἀνάσταση, ὅπως μὲ γλαφυρότητα τονίζει ὁ ὑμνογράφος:... *πάντα ὁ ἀναμάρτητος ἑκουσίως καταδέχεται, ἵνα πᾶσι δωρήσηται τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν* (Στιχηρὸ Ἰδιόμελο τῶν Αἴνων, Ὄρθρος Μ. Πέμπτης). Ἡ πρόσκληση αὐτὴ τοῦ Σταυρωθέντος ἀφορᾶ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γι᾽ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν εἰκονογραφικὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, ὁ Ἐσταυρωμένος δὲν κρέμεται ἀπὸ τὸ Σταυρό, ἀλλὰ ἔχει ἁπλωμένα τὰ χέρια, ἀγκαλιάζοντας ἔτσι ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ καλώντας τους στὴ σωτηρία (ἄς θυμηθοῦμε τὴν ἴδια ἀλήθεια, ὅπως διατυπώνεται σ᾽ ἕνα Τροπάριο τῆς ΣΤ΄ Ὥρας, κατὰ

τὴν Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὡρῶν: *... ἐπὶ σταυροῦ τὰς ἀχράντους σου χεῖρας ἐξέτεινας, ἐπισυνάγων πάντα τὰ ἔθνη).*

4) Ἡ Θεία Φύση τοῦ Κυρίου κατὰ τὴ σταυρικὴ θυσία

Προσεγγίζοντας, ὅμως, ὅλο καὶ περισσότερο τὶς πτυχὲς τοῦ Θείου Πάθους, ὅπως ξεδιπλώνονται μέσα στὴν ὑμνολογία, ἐρχόμαστε σ᾽ ἕνα ἐξαιρετικῶς εὐαίσθητο θέμα: τὴ Θεία Φύση κατὰ τὴ σταυρικὴ θυσία. Κι εἶναι, μὲν, σαφὲς ὅτι ὁ Κύριος πάσχει ὡς ἄνθρωπος, ὅπως μαρτυροῦν τὰ διάφορα Τροπάρια *[...πάσχω γὰρ ὡς ἄνθρωπος καὶ σώζω ὡς φιλάνθρωπος* (Τροπάριο τοῦ Ε΄ Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)/ *...ἀλλ᾽ ὁ φύσει σώματος δι᾽ ἐμὲ πάσχων* (Καὶ νῦν τῶν Ἀποστίχων, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)/ *... ἐπὶ ξύλου θνήσκεις, σαρκὶ πηγνύμενος* (Τροπάριο τοῦ ΙΕ΄ Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)]. Μέσα, ὅμως, ἀπὸ τὶς ἀναφορὲς στὴ σταυρικὴ θυσία, διαδηλώνεται ἡ θεότητα τοῦ Κυρίου.

Κατὰ πρῶτον, οἱ ὑμνογράφοι ὑπενθυμίζουν στοὺς Ἰουδαίους ὅτι Αὐτός, τὸν Ὁποῖο σταυρώνουν, εἶναι ὁ Ἴδιος ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων τους: Αὐτὸς εἶναι ποὺ «διεχώρισε τὰ κύματα τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας καὶ ἔθρεψε τὸ λαό Του στὴν ἔρημο» *[αὐτὸς γὰρ ἐστιν ὁ ἐν θαλάσσῃ σώσας καὶ ἐν ἐρήμῳ θρέψας* (Τροπάριο τοῦ ΙΒ΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)], ποὺ «ἀπέστειλε τοὺς Προφῆτες», ποὺ «ἔφτιαξε τὸ νόμο καὶ ἔδωσε τὸ μάννα» (Τροπάριο τῶν Μακαρισμῶν, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς). Ὁ Σταυρωθείς, ἄν καὶ ἀποθνήσκει ὡς ἄνθρωπος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, παραμένει ὁ «ἐκ Θεοῦ Θεὸς Λόγος» (Τροπάριο τοῦ Η΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς), ὁ «ἀθάνατος Λόγος που καταδικάζεται σὲ θάνατο (Δόξα ΣΤ΄ Ὥρας, Ἀκολουθία τῶν Μ.Ὡρῶν).

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἀκριβῶς, ἑστιάζεται τὸ μυστήριο: «ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπέκυψε μέχρι παθῶν ἀπαθῶς» (Εἱρμὸς τῆς Ε΄ Ὠδῆς τοῦ Κανόνα, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς), παρέμεινε Θεὸς μέσα στὸ Πάθος, ὅπως τονίζει ἡ Θεοτόκος στὸ Κοντάκιο τοῦ Κανόνα κατὰ τὸν Ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς: *... εἰ καὶ Σταυρὸν ὑπομένεις, σὺ ὑπάρχεις ὁ Υἱὸς καὶ Θεός μου.* Ἀμέσως μετὰ τὸ συγκεκριμένο Κοντάκιο, οἱ ποιητικοὶ στίχοι ἐπαναλαμβάνουν τὴ συνύπαρξη τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ Πάθος, ἀποκλείοντας κάθε περίπτωση δοκητικῆς ἤ πατροπασχητικῆς αἱρέσεως: *Ζῶν εἶ Θεὸς σὺ, καὶ νεκρωθεὶς ἐν ξύλῳ, Ὦ νεκρέ, γυμνὲ καὶ Θεοῦ ζῶντος Λόγε.*

Ἡ ὑμνολογία ἀποκαλύπτει κι ἄλλες πτυχὲς τῆς συνυπάρξεως τῶν δύο φύσεων κατὰ τὴ Σταύρωση: *Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον (ψαλμικὴ φράση περὶ τοῦ Θεοῦ)... ῥάπισμα ἐδέξατο ὑπὸ χειρῶν, ὧν ἔπλασεν* (Τροπάριο τοῦ Ι΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)/ *... ὁ ἥλιος ἐσκότασε, μὴ φέρων θεάσασθαι Θεὸν ὑβριζόμενον, ὅν τρέμει τὰ σύμπαντα* (Τροπάριο τοῦ Ι΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)/ *...Ὅν πάντα φρίσσει καὶ τρέμει καὶ πᾶσα γλῶσσα ὑμνεῖ, Χριστὸν Θεοῦ Δύναμιν καὶ Θεοῦ Σοφίαν, οἱ ἱερεῖς ἐρράπισαν καὶ ἔδωκαν αὐτῷ χολὴν* (Τροπάριο τοῦ ΙΓ΄Ἀντιφώνου, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς)/ *... ἀνεδήσω γὰρ στέφανον ὕβρεως, ὁ τὴν γῆν ζωγραφήσας τοῖς ἄνθεσι· καὶ τὴν χλαίναν χλευαζόμενος ἐφόρεσας, ὁ νεφέλαις περιβάλλων τὸ στερέωμα· τοιαύτῃ γὰρ οἰκονομίᾳ ἐγνώσθη σου ἡ εὐσπλαγχνία Χριστὲ* (Ἰδιόμελο τῆς Γ΄Ὥρας, Ἀκολουθία τῶν Μ.Ὡρῶν)/ *Θᾶμβος ἦν κατιδεῖν τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον* (Ἰδιόμελον τῆς Θ΄Ὥρας, Ἀκολουθία τῶν Μ.Ὡρῶν)/ *Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου, ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας/ ...Μέγα θαῦμα!Ὅτι ὁ Κτίστης τοῦ κόσμου εἰς χεῖρας ἀνόμων παραδίδοται* (Ἰδιόμελον, Ἑσπερινὸς Μ. Σαββάτου)/ *...ὑπὸ τῶν ἰδίων δούλων ἐμπαίζεται ὁ Πλάστης τῶν ἁπάντων* (Δόξα τῶν Στιχηρῶν, Ἑσπερινὸς Μ. Σαββάτου).

Γι᾽αὐτὸ ἡ ἁμαρτία ἐκείνων ποὺ σταύρωσαν τὸν Κύριο καθίσταται μεγαλύτερη: διότι θέλησαν νὰ φονεύσουν «τὸν ζωῆς κρατοῦντα παλάμῃ» (Εἱρμὸς τῆς Η΄Ὠδῆς τοῦ Κανόνα, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς), νὰ σύρουν ὡς κοινὸ κατάδικο στὸ Σταυρὸ «τὸν κτίστην τῶν ἁπάντων» (Τροπάριο τῆς Θ΄Ὠδῆς τοῦ Κανόνα, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς), νὰ «σφαγιάσουν ἀδίκως τὸν πάντων Δεσπότην», νὰ καταδικάσουν εἰς θάνατο «τὴν ζωὴν τῶν ἁπάντων». Γι᾽ αὐτό, παραλλήλως, ἐξαίρεται ἡ μετάνοια τοῦ Ληστῆ: διότι «Θεὸν ὡμολόγησε τὸν κρυπτόμενον» (Τροπάριο τῶν Μακαρισμῶν, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς), συνειδητοποίησε δηλαδὴ τὴ Θεϊκὴ Φύση τοῦ συσταυρωμένου του, ὅτι πάνω στὸ διπλανὸ Σταυρὸ ἦταν κρεμασμένος «ὁ πάντων κτίστης καὶ Θεὸς» (Ἀπόστιχο Ἰδιόμελο, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς).

Ἡ συνειδητοποίηση αὐτὴ ἀπὸ τὸ ληστὴ τῆς Θείας Φύσεως τοῦ Κυρίου προέρχεται ἀπὸ τὰ φαινόμενα ποὺ συνόδευαν τὸ Θεῖο Πάθος, ὅπως χαρακτηριστικῶς τονίζει τὸ Τροπάριο τῆς Θ΄Ὥρας, κατὰ τὴν Ἀκολουθία τῶν Μ.Ὡρῶν: *Βλέπων ὁ ληστὴς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον, ἔλεγεν· εἰ μὴ Θεὸς ὑπῆρχε σαρκωθεὶς ὁ σὺν ἡμῖν σταυρωθείς, οὐκ ἄν ὁ ἥλιος τὰς ἀκτίνας ἐναπέκρυψεν, οὐδὲ ἡ γῆ σειομένη ἐκυμαίνετο.*

5) Ἡ συμμετοχὴ τῆς φύσεως στὸ Θεῖο Πάθος

Τὰ φυσικὰ φαινόμενα ποὺ συνόδευαν τὴ σταυρικὴ θυσία ἀποτελοῦν τὴν ἀδιάψευστη μαρτυρία περὶ τῆς θεότητας τοῦ Κυρίου. Τὸ θέμα αὐτὸ τῆς συμμετοχῆς τῆς φύσεως στὸ Θεῖο Πάθος ἀποτελεῖ ἕνα ἀκόμη ἀντικείμενο τῶν ὑμνολογικῶν κειμένων.

Τὸ Ἰδιόμελο τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Μ. Σαββάτου εἶναι ἄκρως ἐνδεικτικὸ: *Πᾶσα ἡ κτίσις ἠλλοιοῦτο φόβῳ, θεωροῦσά σε ἐν σταυρῷ κρεμάμενον Χριστέ· ὁ ἥλιος ἐσκοτίζετο καὶ γῆς τὰ θεμέλια συνεταράττετο· τὰ πάντα συνέπασχον, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι.* Ἡ τελευταία φράση τοῦ Ἰδιομέλου συνιστᾶ τὴν αἰτιολόγηση αὐτῆς τῆς συμμετοχῆς τῆς φύσεως στὰ Πάθη τοῦ Κυρίου: ἡ κτίση συμπάσχει διότι στὸ Σταυρὸ εὑρίσκεται ὁ Κτίστης της («πάσχει ἡ κτίσις ἐν σταυρῷ καθορῶσα τὸν Κύριον», ὅπως διακηρύσσει ἕνα Τροπάριο τῶν Ἀποστίχων κατὰ τὸν Ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς). Ἡ κτίση δὲν ὑπομένει

αὐτὸ ποὺ ὑπέμειναν οἱ σταυρωτές, δηλαδὴ νὰ βλέπει τὸ Θεὸ καὶ δημιουργό της ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.

Γι᾽ αὐτὸ ἡ φύση διαταράσσεται, ὅπως σημειώνει ἕνα Τροπάριο τῶν Μακαρισμῶν κατὰ τὸν Ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς: *Σταυρουμένου σου Χριστὲ πᾶσα ἡ κτίσις βλέπουσα ἔτρεμε· τὰ θεμέλια τῆς γῆς διεδονεῖτο, φόβῳ τοῦ κράτους σου· φωστῆρες ἐκρύπτοντο καὶ τοῦ ναοῦ ἐρράγη τὸ καταπέτασμα· τὰ ὄρη ἐτρόμαξαν καὶ πέτραι ἐσχίσθησαν.* Ὅπως διαπιστώνουμε ἀπὸ τὰ Τροπάρια αὐτά, ὁλόκληρη ἡ φύση συμπάσχει μὲ τὸ Δημιουργό της. Ἡ ὑμνολογία προσωποποιεῖ τὴ φύση, ἡ ὁποία λαμβάνει πρωτοβουλίες διαμαρτυρίας (θὰ λέγαμε) ἀπέναντι στὸ ἔγκλημα ποὺ διαπράττει ἕνα ἄλλο τμῆμα τῆς κτίσης: ὁ ἄνθρωπος.

Γι᾽ αὐτὸ τὰ Τροπάρια τονίζουν ὅτι «ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁ ἥλιος τὰς ἀκτίνας ἀπέκρυψε, Δεσπότην ὁρῶν σταυρούμενον» (Ἰδιόμελον τῶν Αἴνων, Ὄρθρος Μ. Παρασκευῆς). Πρόκειται γιὰ μία συγκινητικὴ πτυχὴ τοῦ Πάθους: ἡ ἄψυχη κτίση συναισθάνεται τὰ γεγονότα περισσότερο ἀπὸ τὴν ἔμψυχη.

Ἐν ἐπιλόγῳ

Οὕτως εἰ ἄλλως, ἡ ἔμψυχη κτίση ὄχι μόνο δὲν συναισθάνθηκε τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ στὴ θεϊκὴ ἀγάπη ἀνταπέδωσε τὸ Σταυρό. Ἡ ὑμνολογία ἀποτυπώνει ἀνάγλυφα τὸ παράπονο τοῦ Κυρίου γιαὐτὴ τὴν ἀνταπόδωση ἀγνωμοσύνης: *Τάδε λέγει Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις· λαός μου, τὶ ἐποίησά σοι, ἢ τί σοι παρηνώχλησα; Τοὺς τυφλούς σου ἐφώτισα, τοὺς λεπρούς σου ἐκαθάρισα, ἄνδρα ὄντα ἐπὶ κλίνης ἠνωρθωσάμην. Λαός μου, τὶ ἐποίησά σοι καὶ τὶ μοι ἀνταπέδωκας; Ἀντὶ τοῦ μάννα χολήν, ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με σταυρῷ με προσηλώσατε* (Ἰδιόμελο τῆς ΣΤ΄Ὥρας, Ἀκολουθία τῶν Μ.Ὡρῶν). Καὶ στὸ Δοξαστικὸ τῶν Στιχηρῶν κατὰ τὸν Ἑσπερινὸ τοῦ Μ. Σαββάτου τὸ παράπονο αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται μὲ ἐπίταση: *...λαός μου, τὶ ἐποίησα ὑμῖν; οὐ θαυμάτων ἐνέπλησα τὴν Ἰουδαίαν; οὐ νεκροὺς ἐξανέστησα μόνῳ τῷ λόγῳ; οὐ πᾶσαν μαλακίαν ἐθεράπευσα καὶ νόσον; τὶ οὖν μοι ἀνταποδίδοτε; εἰς τὶ ἀμνημονεῖτέ μου, ἀντὶ τῶν ἰαμάτων πληγάς μοι ἐπιθέντες· ἀντί ζωῆς νεκροῦντες· κρεμῶντες ἐπὶ ξύλου ὡς κακοῦργον τὸν εὐεργέτην, ὡς παράνομον τὸν νομοθέτην, ὡς κατάκριτον τὸν πάντων βασιλέα;*

Ἡ ὑμνολογία ἐπεξεργάζεται τὸ θέμα αὐτό, θέλοντας νὰ τονίσει τὸ δράμα τοῦ Θείου Πάθους: *...τὶ ὑμᾶς ἐλύπησα; ρωτάει ὁ Κύριος τοὺς Ἰουδαίους· ἢ ἐν τίνι παρώργισα; πρὸ ἐμοῦ τὶς ὑμᾶς ἐρρύσατο ἐκ θλίψεως; καὶ νῦν τὶ μοι ἀνταποδίδοτε; πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν; ἀντὶ στύλου πυρός, σταυρῷ με προσηλώσατε· ἀντὶ νεφέλης τάφον μοι ὠρύξατε· ἀντὶ τοῦ μάννα χολήν μοι προσηνέγκατε· ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος με ἐποτίσατε* (Ἰδιόμελο τῆς Θ΄Ὥρας, Ἀκολουθία τῶν Μ.Ὡρῶν).

Τὸ θέμα αὐτὸ τῆς ἀγνωμοσύνης πρὸς τὸ Θεὸ ἂς μὴν ἀποτελέσει μόνο ἀντικείμενο μελέτης τῶν ὑμνολογικῶν κειμένων. Δὲν ἦσαν ἀγνώμονες μόνο οἱ Ἰουδαῖοι. Ἡ «ἀνταπόδοση χολῆς ἀντὶ τοῦ μάννα», δηλαδὴ ἡ ἀνθρώπινη ἀγνωμοσύνη ἀπέναντι στὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, εἶναι θλιβερὸ φαινόμενο ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ἡ προσπάθεια εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ Θεὸ πρέπει νὰ εἶναι ὁ μόνιμος στόχος τῆς μεταβαπτισματικῆς πορείας τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Σὲ Τροπάριο τοῦ Ὄρθρου τῆς Μ. Παρασκευῆς διατυπώνεται ἡ προτροπὴ «νὰ μὴν γιορτάσουμε τὸ Πάσχα ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι». Ἡ προτροπὴ αὐτὴ ἀφορᾶ, προφανῶς, στὴν ἀπόρριψη τῆς ἀγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κτίστη τοῦ κόσμου. Παράλληλα, ὅμως, ἡ προτροπὴ αὐτὴ δημιουργεῖ τὶς πνευματικὲς προϋποθέσεις, ὥστε ὁ πιστὸς νὰ ἀπευθυνθεῖ πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένο Κύριο μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ Τροπαρίου τῶν Μακαρισμῶν κατὰ τὸν Ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς: *τοῖς ἥλοις προσήλωσαι, ἵνα ἐγώ, τῷ βάθει τῶν παθημάτων σου, τὸ ὕψος τοῦ κράτους σου πιστούμενος, κράζω σοι· Ζωοδότα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.* ■

ΤΟ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

● **Τοῦ Βασίλειου Τ. Γιούλτση**
Ὁμότιμου Καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

λάχιστες λέξεις ὄχι μόνο στή δική μας γλώσσα, ἀλλά καί σέ ὁλόκληρη τήν παγκόσμια φιλολογία εἶναι τόσο πλούσιες σέ σημασιολογικό περιεχόμενο ὅσο ἡ ἐργασία, τό ταυτόσημό της ἔργο καί τά παράγωγά τους, ρῆμα καί ἐπίθετα. Συνδέεται μέ ὅλες σχεδόν τίς πλευρές τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Εἶναι φυσικά βιολογική ἀναγκαιότητα, γιατί συγκρατεῖ τίς ὀργανικές ἰσορροπίες καί ἀποτρέπει τόν ἐκφυλισμό τοῦ σώματος καί τοῦ πνεύματος. Ἡ ἐργασία εἶναι θεμέλιο τῆς οἰκονομίας, γιατί ἐξασφαλίζει ὁριζόντια συλλογική ἐπιβίωση. Εἶναι ρυθμιστής τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, γιατί μέ τόν καταμερισμό τοῦ ἔργου τῶν ἐπαγγελμάτων συγκρατεῖ τόν κοινωνικό ἰστό καί μᾶς φέρνει σέ ἐπικοινωνία μέ τούς ἄλλους. Εἶναι ἠθική ἀξία, γιατί προσδιορίζει τή γνησιότητα τῆς σχέσης ἀνάμεσα στήν προσφορά τοῦ ἔργου καί στήν ἀμοιβή του. Εἶναι θεία ἐντολή καί, τέλος, μετοχή στή συνδημιουργία καί πρόνοια γιά ὁλόκληρη τήν κτίση, ἀφοῦ δημιουργία καί κτίση ἀποτελοῦν ἔργο τῆς ὑπερφυοῦς ἀγαθότητας καί καρπό τῆς θείας πρόνοιας.

Ἡ ποικιλία αὐτή τῶν μορφῶν, μέσα ἀπό τίς ὁποῖες ἡ ἐργασία ἀποκτᾶ κάθε φορά καί ἄλλο νόημα, ἐπηρεάζει βαθιά τήν πνευματική μας ὑπόσταση, τό ἀνθρώπινο πρόσωπο. Συχνά γίνεται αὐτοσκοπός καί ταυτίζεται μέ τή ζωή, τίς λεπτομέρειες καί τίς χαρές της. Εἶναι τότε πού συμπαρασύρει τήν ὕπαρξη σέ θετικές ἀνατάσεις, ἱκανές νά τροφοδοτήσουν τό πρόσωπο μέ αἰσιοδοξία καί αὐτοπεποίθηση. Ἄλλοτε πάλι, κι ὄχι σπάνια, ἐπιβάλλεται στίς προθέσεις μας καί κυριαρχεῖ στή σφαίρα τῶν ἀτομικῶν ἐπιδιώξεων. Τότε καταφέρνει νά μεταβάλλεται σέ μοναδικό μέλημα καί ἀποκλειστικό ὅραμα τῶν ἀπώτερων σκοπῶν μας. Ἴσως μάλιστα δέν εἶναι ὑπερβολική ἡ δια-

πίστωση ὅτι στίς περιπτώσεις αὐτές ἡ ἐργασία συμβαίνει νά γίνεται ὑποκατάστατο πίστης καί ἀντικείμενο λατρείας, ἀφοῦ γιά χάρη της ὁ ἄνθρωπος θυσιάζει ἤ εἶναι ἕτοιμος νά θυσιάσει τό πᾶν, ἀκόμη καί τόν ἑαυτό του.

Αὐτή ἡ δεύτερη δυναστευτική κυριαρχία τῆς ἐργασίας στήν ἀνθρώπινη ζωή εἶναι ἕνα περίεργο φαινόμενο ἀλλοτρίωσης πού ἐξαφανίζει προοδευτικά τίς ποιότητες τῆς προσωπικότητας, καταπνίγει τίς συγκινησιακές της ἀντιδράσεις, μαραίνει τό συναίσθημα καί μεταβάλλει τόν ἄνθρωπο σέ μιά ἀξιοθρήνητη ζωντανή μηχανή. Τό παράδοξο εἶναι ὅτι ἡ ἀλλοτρίωση μπορεῖ νά ξεκινᾶ μέσα ἀπό τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο, ἀλλά νά ἐπιβάλλεται καί ἔξω ἀπό αὐτόν, ἀπό τήν κυρίαρχη στενότερη ἤ εὐρύτερη κοινωνία. Στήν πρώτη περίπτωση ἔχουμε ἕνα ἀτομικό φαινόμενο πού ἐκφράζει τήν κατάπτωση τοῦ προσώπου, ἐνῶ στή δεύτερη ἔχουμε ἕνα συλλογικό φαινόμενο πού ἀποκαλύπτει τήν ἐξαχρείωση τῆς κοινωνίας. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ ἐργασία μπορεῖ νά εἶναι ἡ χαρά, οἱ προσδοκίες καί οἱ φιλοδοξίες μας ἤ ἀκόμη τό ἄγχος, τό μαρτύριο καί ὁ Γολγοθᾶς μας, δικαιολογημένα, διατυπώνονται ἀπό τούς νέους συνήθως τά ἀμείλικτα διαζευκτικά ἐρωτήματα: εἶναι ἡ ἐργασία ἀγαθό ἤ μάστιγα, δῶρο ἤ τιμωρία, εὐλογία ἤ κατάρα;

Ἡ ἀπάντηση στά ἐρωτήματα αὐτά δέν μπορεῖ νά εἶναι οὔτε σύντομη οὔτε εὔκολη. Χρειάζεται νά δοῦμε μέ προσοχή τίς πρωτογενεῖς ἐκφάνσεις καί ἐκδηλώσεις τῆς ἐργασίας, πρίν ὁρίσουμε τήν αὐθεντική της ὑπόσταση καί παράλληλα τούς ἐκφυλισμούς, τίς ἀλλοτριώσεις καί λογικοποιήσεις της. Στήν πρώτη περίπτωση μόνη ἀσφαλής εἶναι ἡ βιβλική προσέγγισή της, καί ἐπίσης ἡ κατανόηση τοῦ θεολογικοῦ νοήματος τῶν σχέσεών της μέ τόν ἴδιο τόν Δημιουργό, αὐτόν τόν ἄνθρωπο καί ὁλόκληρη τήν κτίση.

Α΄

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟ ΣΤΗΝ *ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ*

Στήν ἀφήγηση τοῦ πρώτου κεφάλαιου τῆς Γένεσης ἡ ἐργασία, ὡς πρωτοβουλία καί ἀγαθοποιός παρέμβαση τοῦ Θεοῦ στή δημιουργία, συντελεῖται

Ἡ κατασκευή τοῦ ἀνθρώπου

μέ τό «λόγο» Του. Τό ρῆμα ἐποίησεν, ὡς γενικευτική ἔκφραση τοῦ ἀποτελέσματος, συνοδεύεται διευκρινιστικά ἀπό τούς πρώτους στίχους, καί μέ ἀναφορά στήν κάθε μία «ἡμέρα τῆς δημιουργίας», ἐννέα φορές ἀπό τή ρηματική ἐπιβεβαίωση: «*καί εἶπεν ὁ Θεός*»[1]. Εἶναι φανερό ὅτι ὁ «λόγος» τοῦ Θεοῦ λειτουργεῖ δημιουργικά. Ἐδῶ πίσω ἀπό τήν ἀνθρωποπαθή διατύπωση ὁ ἱερός συγγραφέας διαβλέπει τή βουλητική πρόθεση, ἄν καί, παρά τήν περίεργη σιωπή τῶν ἑρμηνευτῶν Πατέρων, δέν θά ἦταν ἄστοχη ἡ ταύτιση ἤ μᾶλλον ἡ ἀναφορά «λόγου» καί «εἶπεν» στό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, τόν Υἱό καί Λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἐνισχυτική πρός τήν κατεύθυνση αὐτή εἶναι ἡ θέση τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, ὅτι «*πρίν γενέσθαι τά ἔργα, ἦν μέν ἀεί ὁ Υἱός*»[2]. Ἄλλωστε κατά τήν ὀρθόδοξη θεολογία ἡ δημιουργία καί εἰδικότερα ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργο τῆς ὅλης Ἁγίας Τριάδος[3].

Τό πρῶτο κεφάλαιο τῆς Γένεσης, λοιπόν, ἀναφέρεται στή σχέση «λόγου» καί «ἔργου» τοῦ Θεοῦ. Ἡ «ἐνεργός» μετοχή τῆς Θεότητας στή δημιουργία ἐπιβεβαιώνεται στήν ἀρχή τοῦ δευτέρου κεφαλαίου, ὅπου διαβάζουμε: «*Καί συνετελέσθησαν ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ καί πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν. Καί συνετέλεσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτη τά ἔργα αὐτοῦ, ἅ ἐποίησεν, καί κατέπαυσεν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησεν*»[4]. Ἡ συνέχεια τοῦ κειμένου εἶναι ἰδιαίτερα σημαντική, γιατί ἀποκαλύπτει τή σημασία τῆς ὁλοκλήρωσης τοῦ ἔργου πού καταστέφεται ἀπό τόν «χρόνο» τῆς ἀνάπαυσης. Αὐτόν τόν χρόνο εὐλόγησε καί ἁγίασε ὁ Θεός «*ὅτι ἐν αὐτῷ κατέπαυσεν ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ποιῆσαι*»[w]. Τό κείμενο συνδέει ἄμεσα ἔργο καί ἀνάπαυση. Καί ἡ ἀνάπαυση εὐλογεῖται καί ἁγιάζεται, ἐπειδή τό ἔργο τῆς δη-

---

[1] ***Γέν. 1, 3· 6· 9· 11· 14· 20· 24· 26· 29.***
[2] ***Βλ. Κατά Ἀρειανῶν 2, 51 PG 26, 256B.***
[3] ***Βλ. Μ. Φωτίου, Ἀμφιλόχια ἤ Λόγων ἱερῶν καί ξητημάτων ἱερολογίαι, 252, PG 101, 1057B· πρβλ. Διήγησις περί τῆς Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως 3, 16, PG 102, 164D-165A.***
[4] ***Γέν. 2, 1-2.,*** [5] ***Ὅ. π., 2, 3.***

μιουργίας δηλαδή *«τά πάντα, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, ἰδού καλά λίαν»*[6].

Τά παραπάνω χωρία τῆς Γένεσης εἶναι ἐνδεικτικά τῆς σημασίας τῆς δημιουργίας ὡς καρποῦ ἐργασίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐργασία στήν προοπτική αὐτή ἐνέχει βαρύνουσα ἠθική σπουδαιότητα, ἀφοῦ ἐκτιμᾶται ὡς ποιότητα τῆς θείας ἀγαθότητας καί λεπτομέρεια τῆς προνοιακῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στόν κόσμο. Τά ἴδια στοιχεῖα συνδέουν ἀναλογικά τήν ἐργασία καί μέ τούς πρωτοπλάστους. Κι ἐδῶ ἡ ἀγαθότητα καί ἡ προνοιακή μέριμνα ἔρχονται νά ἀποτελέσουν οὐσιώδεις ποιότητες καί εὐθύνες τῆς παρουσίας τους στόν

Ἡ ἐξορία τῶν πρωτοπλάστων ἀπό τὸν Παράδεισο

παράδεισο[7]. Ἡ εὐθύνη τῆς ἐργασίας καί ἡ φύλαξη τοῦ παραδείσου γίνονται τρόποι ἀγαπητικῆς προσέγγισης τῆς κτίσης καί δυνατότητες τελείωσης μέ τήν ἀποδοχή τοῦ θελήματος τοῦ Δημιουργοῦ. **Ἡ ἐργασία ὅμως, καί εἰδικότερα στό πρῶτο κεφάλαιο τῆς Γένεσης, ἐκτιμᾶται στό πνεῦμα τῆς προπτωτικῆς της θέασης, γιατί μετά τήν πτώση οἱ ἄνθρωποι γενικά τήν ἀποτιμοῦν μέ ὅλα τά ἀρνητικά στοιχεῖα πού προέκυψαν ἀπό τήν παρακοή καί τήν ἐκδίωξή τους ἀπό τόν παράδεισο.** Τό σχετικό κείμενο, μέ τή χαρακτηριστική βιβλική του αὐστηρότητα, ἀποδεικνύει τό μέγεθος τῆς ἀσέβειας πρός τή θεϊκή ἐντολή καί τίς ὀδυνηρές συνέπειες πού θά ἔλθουν καί θά ἐπηρεάσουν ὁλόκληρη τή μεταπτωτική ἀνθρώπινη ζωή καί φυσικά κι αὐτή τήν ἐργασία. Ἡ ἀποστροφή πρός τόν Ἀδάμ εἶναι ἰδιαίτερα ἐνδεικτική τοῦ κοπιώδους καί ὀδυνηροῦ χαρακτήρα τῆς μεταπτωτικῆς ἐργασίας πού ἀναμένεται· *«...ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φάγῃ αὐτήν πάσας τάς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καί τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καί φάγῃ τόν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φάγῃ τόν ἄρτον σου ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τήν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης»*[8].

Β΄

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ *ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ*

Ὁ μεταπτωτικός ἄνθρωπος, στήν κατάσταση τῆς ἐμμονῆς στήν παρακοή, βιώνει ἀδιάκοπα τίς συνέπειες ἐκείνης τῆς ἀποστροφῆς. Ἡ ἔλλειψη μετα-μέλειας, πίστης, ἐλπίδας καί αἰσιοδοξίας καί ἡ ἀβεβαιότητα γιά τό μέλλον, καλλιεργοῦν συναισθήματα φοβίας, καί μάλιστα φοβίας θανάτου, πού μέ τή σειρά τους παρωθοῦν σέ ἐργασιακό παραλήρημα, γιά τήν ἐξασφάλιση περισσότερων ἀγαθῶν, μέ τά ὁποῖα πιστεύεται ὅτι θά μπορέσει νά κρατηθεῖ στή ζωή. Τότε ἡ ἐργασία μεταβάλλεται σέ ἀθεράπευτο πάθος καί ὁ ἄνθρωπος σέ αἰχμάλωτο τοῦ πάθους αὐτοῦ. Ἀγωνία, ἐφιαλτική ἐξοικονόμηση χρόνου, φιλαργυρία, δολιότητα, ὑποκρισία, ἀπάτη καί μισανθρωπισμός εἶναι τά κυριότερα χαρακτηριστικά αὐτοῦ τοῦ πάθους. Ἀντίθετα, ὁ πιστός μετέχει στήν προοπτική τῆς «καινῆς κτίσης» καί κατανοεῖ τή σημασία τῆς θείας ἐνανθρώπησης πού ἔχει ἀποκλειστικό σκοπό τήν ἀνάκληση τοῦ «πεπτωκότος» καί τήν ἔνταξή του στήν προοπτική τῆς Ἐκκλησίας. Στήν προοπτική αὐτή πληροφορεῖται ὅτι ἀκόμη καί μετά τήν «ἐπανάσταση» τῶν προπατόρων ὁ Θεός δέν ἔπαυσε νά μεριμνᾶ καί νά ἐργάζεται προνοιακά γιά τόν ἄνθρωπο καί τήν κτίση. Ἡ ἀποκάλυψη αὐτῆς τῆς συγκλονιστικῆς ἀλήθειας γίνεται ἀπό τόν ἴδιο τόν Κύριο, ὅταν διαβεβαιώνει τούς μαθητές του, ἀλλά καί τούς δύσπιστους Ἰουδαίους ὅτι *«ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγώ ἐργάζομαι»*[9]. Ἄλλωστε ἡ, κατά τίς τραγικές στιγμές τῆς πορείας πρός τό πάθος, ὑπόσχεση γιά τήν ἀποστολή τοῦ

---

[6] *Ὅ. π., 1, 31.*

[7] *«Καί ἔλαβεν κύριος ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασεν, καί ἔθετο αὐτόν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι αὐτόν καί φυλάσσειν». Γέν. 2, 15.*

[8] *Γέν. 3, 17-19.*

[9] *Ἰω. 5, 17.*

Παρακλήτου ἐμπεριέχει τή διαβεβαίωση πρός τούς μαθητές ὅτι δέν θά μείνουν μόνοι ἐάν μείνουν προσηλωμένοι σέ Ἐκεῖνον[10].

Ἄν μελετήσουμε τήν Καινή Διαθήκη, θά διαπιστώσουμε τήν ὕπαρξη ἑνός μεγάλου πλήθους σχετικῶν ἀναφορῶν πού ἑστιάζονται στή χρήση τοῦ ρήματος «ἐργάζομαι» καί τῶν οὐσιαστικῶν «ἐργασία», «ἔργον» καί «ἐργάτης». Δέν εἶναι δέ τυχαῖο τό γεγονός ὅτι τά σχετικά χωρία διακρίνονται ἰδιαίτερα γιά τό μεσσιανικό περιεχόμενο καί τήν ἠθική τους φόρτιση, προκειμένου νά ἐνταχθοῦν στήν προοπτική τῆς ἐσχατολογικῆς προσδοκίας, τῆς τελείωσης καί τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι πολύ χαρακτηριστικές ὁρισμένες ἐκφράσεις τοῦ Κυρίου καί μάλιστα καί γιά τήν ἐπιλογή τῆς χρονικῆς στιγμῆς καί τῆς συνάφειας τῶν γεγονότων πού συμβαίνουν. Στήν θεραπεία λ.χ. τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ ἀποκαλύπτει τήν δική του ἀποστολή, μέ ἀναφορά στήν ἐκτέλεση τῶν ἔργων πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ οὐράνιος Πατέρας προκειμένου νά δοξάζεται τό ὄνομά Του: ***«ἐμέ δεῖ ἐργάζεσθαι τά ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ ὅτε οὐδείς δύναται ἐργάζεσθαι»***[11]. **Μετά τούς Μακαρισμούς στήν ἐπί τοῦ ὄρους Ὁμιλία του καί ὅταν ὑποδεικνύει στούς μαθητές του νά γίνουν ἁλάτι καί φῶς τοῦ κόσμου, τελειώνει ἐπιγραμματικά μέ τήν προτροπή: «οὕτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα καί δοξάσωσι τόν πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»**[12].

Τά καλά ἔργα τῶν πιστῶν ἐκτιμῶνται ἀπό τόν ἴδιο τόν Κύριο ὡς δοξολογία τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρός, παράλληλα δέ οἱ ἴδιοι γίνονται φῶς τοῦ κόσμου μέ τή σημασία τοῦ φωτισμοῦ καί τῆς καθοδήγησης τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἔτσι τά «καλά ἔργα» ἀποκτοῦν διαπροσωπική καί διακοινωνική δυναμική μέ συστατικά τους στοιχεῖα τή φιλαδελφία καί κυρίως τήν ἀγάπη. Τέλος, κατά τή διάρκεια τῆς ἐναγώνιας προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ γιά τούς μαθητές του στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ζητεῖ τήν προστασία τους ἀπό τόν Πατέρα του, ἐπικαλούμενος τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἀποστολῆς του. Ἐδῶ τό «ἔργον» τοῦ Κυρίου ἐνέχει μεσσιανική σημασία. Ἐντάσσεται πλήρως στήν οἰκονομία τοῦ «μυστηρίου τῆς ἀναπλάσεως» καί ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς ἀπόλυτης ταύτισής του μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἀποκαλύπτοντας στόν κόσμο τό ὄνομά Του[13].

Ἰδιαίτερα κοινωνικό περιεχόμενο ἐμπεριέχουν οἱ ἔννοιες «ἔργον» καί «ἐργασία» στόν Ἀπόστολο Παῦλο. Ἡ ἱεραποστολική, κατηχητική καί ποιμαντική φύση τοῦ ἔργου του, τονίζουν τή σημασία τῆς προσφορᾶς ὡς ἔργου κενωτικῆς θυσίας καί ἀγάπης πρός τούς «ἀδελφούς». Ἡ προοπτική τῆς

Ὁ Χριστός προσευχόμενος στὴ Γεθσημανή

νεοσύστατης Ἐκκλησίας λειτουργεῖ μέ τούς γνωστούς συμβολισμούς τῆς οἰκογενειακῆς ἑνότητας πού ἀποδέχεται τόν Θεό ὡς οὐράνιο Πατέρα. Αὐτή ἡ φαινομενικά ἀρχική κλειστότητα πού συζητήθηκε ἔντονα στήν Ἀποστολική Σύνοδο τῶν Ἱεροσολύμων, μέ τήν παρέμβαση τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου θεμελιώνει προοδευτικά τή θεολογία τοῦ «μυστικοῦ σώματος» πού ἔχει κεφαλή του τόν Κύριο καί τά μέλη του εἶναι «ἀδελφοί ἐν Χριστῷ».

Ἀκριβῶς γι᾽ αὐτό ὁ Παῦλος ἀπευθυνόμενος πρός τούς Γαλάτες σημειώνει: *«Ἄρα οὖν ὡς καιρόν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τό ἀγαθόν πρός πάντας, μάλιστα δέ πρός τούς οἰκείους τῆς πίστεως»*[14]. Μέ τό ἴδιο πνεῦμα καί προκειμένου νά καταδείξει ποιός πρέπει νά εἶναι ὁ ἀνακαινιζόμενος ἄνθρωπος γράφει καί πρός τούς Ἐφεσίους: *«Διό ἀποθέμενοι*

---

[10] ***Βλ. Ὅ. π., 14, 15-31.***
[11] ***Ἰω. 9, 4. Πρβλ. καί Ἰω. 10, 37-38.***
[12] ***Ματθ. 5, 17.***
[13] ***«Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καί ἐπῆρε τούς ὀφθαλμούς αὐτοῦ εἰς τόν οὐρανόν καί εἶπε· Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τόν Υἱόν, ἵνα καί ὁ Υἱός δοξάσῃ σε, καθώς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὅ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωήν αἰώνιον. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τόν μόνον ἀληθινόν Θεόν καί ὅν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγώ σέ ἐδόξασα ἐπί τῆς γῆς, τό ἔργον ἐτελείωσα ὅ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω· καί νῦν δόξασόν με σύ Πάτερ, παρά σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρό τοῦ τόν κόσμον εἶναι παρά σοί». Ἰω. 17, 1-5.***
[14] ***Γαλ. 6, 9-10.***

τό ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετά τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅτι ἐσμέν ἀλλήλων μέλη... ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δέ κοπιάτω ἐργαζόμενος τό ἀγαθόν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι»[15]. Ἄλλωστε εἶναι γνωστό ὅτι μέ τήν ἱεραποστολική εὐαισθησία, πού τόν χαρακτήριζε, ὁ Ἀπόστολος φρόντιζε νά μήν ἐπιβαρύνει τούς πιστούς τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν μέ τή φιλοξενία καί τή διατροφή τοῦ ἰδίου και τῶν συνοδῶν του. Τό χωρίο[16] *Α΄ Θεσσαλονικεῖς* 2, 9· ἀποτελεῖ τήν πιό χαρακτηριστική περιγραφή τοῦ ἐργάτη τοῦ Εὐαγγελίου πού, ἐνῶ ἀγωνίζεται καί ἀγωνιᾶ γιά τήν μετάδοση τῆς πίστης καί τόν εὐαγγελισμό τῶν νεοφωτίστων, κατά τόν ἐλεύθερο χρόνο του ἐργάζεται ἀδιάκοπα γιά νά ἐξασφαλίσει τίς βιωτικές ἀνάγκες ὁλόκληρης τῆς ἱεραποστολικῆς ὁμάδας.

Ἀλλά τό ἐνδιαφέρον τοῦ Παύλου κινεῖται παράλληλα καί σέ θέματα κοινωνικῆς ἠθικῆς. Τόν ἀπασχολεῖ πολύ πέραν τῆς αὐστηρά πνευματικῆς προόδου καί ἡ κοινωνική συμπεριφορά τῶν πιστῶν. Ἔτσι, ὅταν πληροφορεῖται γιά τό φαινόμενο τῆς ὀκνηρίας ὁρισμένων, θλίβεται βαθύτατα[17]. Ἡ ἀεργία, γνωστό ἀπό τήν ἀρχαιότητα ἑλληνικό ἐλάττωμα, στήν περίπτωση τῶν Θεσσαλονικέων γίνεται ἀφορμή γιά τόν Παῦλο νά ἐπικαλεσθεῖ τόν ἴδιο τόν Κύριο, γιά νά ἐπισημάνει τό ἀρνητικό της περιεχόμενο. Πρός θεραπεία της δέ, προτείνει τήν ἀλλαγή στάσης καί τήν ἄμεση ἐργασιακή ἀπασχόληση γιά τήν ἐξασφάλιση τοῦ ἐπιούσιου ἄρτου, ὑπενθυμίζοντας καί παλαιότερη προφορική του ὑπόδειξη ὅτι *«εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδέ ἐσθιέτω»*[18].

Ἡ σχέση ἐργασίας καί ἀμοιβῆς πού ἐξασφαλίζουν τήν ἐπιβίωση, ἐπιβεβαιώνεται μέ ἀρκετά χωρία τῆς *Παλαιᾶς* καί τῆς *Καινῆς Διαθήκης*[19], πού καταδεικνύουν τή σημασία τῆς ἐργασίας, ταυτόχρονα μέ τήν εὐθύνη τόν ἐργοδοτῶν γιά τή δίκαιη μισθοδοσία τῶν ἐργαζομένων, καί ἐπίσης τήν ἀδικία καί ἁμαρτία πού συντελεῖται ὄχι μόνο μέ τήν παρακράτηση τοῦ μισθοῦ τοῦ ἐργάτη, ἀλλά καί μέ τήν ἁπλή καθυστέρηση στήν ἀπόδοση τῆς ἀμοιβῆς. Ἔτσι κατανοοῦμε ὅτι τά βιβλικά κείμενα θεμελίωσαν προοδευτικά τήν ἱερότητα τῆς ἐργασίας γιά νά τήν ἀντιπαραβάλλουν τελικά μέ τήν ἴδια τήν πίστη, ἀφοῦ κατά τόν ἅγιο Ἰάκωβο «ἡ πίστις χωρίς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι»[20].

Γ΄

ΤΑ ΚΑΛΑ ΕΡΓΑ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Ἡ γενικότερη βιβλική στάση ἀποτελεῖ κεντρική γραμμή στά ἐκκλησιαστικά κείμενα καί ἐκφράζει τό νέο πνεῦμα, μέ τό ὁποῖο εἶδε ὁ Χριστιανισμός τήν ἄσκηση τῆς ἐργασίας. Εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό νά σημειώσουμε, στήν προέκταση τῶν λόγων τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τή σημασία πού ἀπέδωσαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στή σχέση «δόγματος» καί «ἔργων». Ἀπό τό σημεῖο αὐτό ξεκινᾶ ἡ σχέση «δόγματος καί ἤθους», ἀφοῦ τό ἦθος δέν μπορεῖ παρά νά ἐκφράζεται ὡς ἔργο ἀδιάσπαστης καί ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης στήν κατακόρυφη καί ὁριζόντια συνάντηση τοῦ πιστοῦ μέ τόν «ἄλλο», εἴτε αὐτός εἶναι ὁ Θεός εἴτε ὁ ἴδιος ὁ πλησίον. Σέ ἕνα σύντομο κείμενό του ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων ἐπιβεβαιώνει μέ τά ἀκόλουθα λόγια τή σχέση δόγματος καί ἤθους: *«ὁ γάρ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τούτων συνέστηκε, δογμάτων εὐσεβῶν καί πράξεων ἀγαθῶν· καί οὔτε τά δόγματα χωρίς ἔργων ἀγαθῶν εὐπρόσδεκτα τῷ Θεῷ, οὔτε τά μή μετ' εὐσεβῶν δογμάτων ἔργα τελούμενα προσδέχεται ὁ Θεός»*[21]. Τήν ἴδια ἄποψη ὑποστηρίζει καί ὁ Μέγας Βασίλειος ὅταν, ἀναφερόμενος στόν αὐθεντικό τρόπο ζωῆς, τόν συνδέει μέ τήν φωτισμένη πίστη στόν Θεό, πού εἶναι ἀδύνατο νά χωριστεῖ ἀπό τά καλά ἔργα. Καί τά δύο πρέπει νά συνυπάρχουν[22].

Ἡ πατερική γραμματεία πλαισίωσε τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μέ ἕνα πλῆθος κει-

---

[15] *Ἐφ. 4, 25–28.*

[16] *«Ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἄν τροφός θάλπῃ τά ἑαυτῆς τέκνα· οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῶν ἐυδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τό εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί τάς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοί ἡμῖν γεγένησθαι. Μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τόν κόπον ἡμῶν καί τόν μόχθον· νυκτός γάρ καί ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρός τό μή ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τό εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ. Ὑμεῖς μάρτυρες καί ὁ Θεός ὡς ὁσίως καί δικαίως καί ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν». Πρβλ. καί Β΄ Θεσ. 3, 8.*

[17] *«Ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως. Μηδέν ἐργαζομένους, ἀλλά περιεργαζομένους· τοῖς δέ τοιούτοις παραγγέλλομεν καί παρακαλοῦμεν διά τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετά ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τόν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν». Β΄ Θεσ. 3, 11-12.*

[18] *Β΄ Θεσ. 3, 10.*

[19] *Δευτ. 24, 14 «Οὐκ ἀπαδικήσεις μισθόν πένητος καί ἐνδεοῦς ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ἢ ἐκ τῶν προσηλύτων τῶν ἐν ταῖς πόλεσίν σου· αὐθημερόν ἀποδώσεις τόν μισθόν αὐτοῦ, οὐκ ἐπιδύσεται ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πένης ἐστίν καί ἐν αὐτῷ ἔχει τήν ἐλπίδα· καί οὐ καταβοήσεται κατά σοῦ πρός κύριον, καί ἔσται ἐν σοί ἁμαρτία». Ματθ. 10, 10 «Ἄξιος γάρ ἐστιν ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ». Πρβλ. Λουκ. 10, 7. Α΄ Τιμ. 5, 18. Ἰακ. 5, 4.*

[20] *Ἰακ. 2, 26.*

[21] *Κατήχησις Δ΄, 2, PG 33, 456B.*

[22] *Ἐπιστολή 295, PG 32, 1040A.*

μένων πού ἀναφέρονται στήν ἱερότητα τῆς ἐργασίας, εἰδικότερα δέ στή σημασία τῶν καλῶν ἔργων καί κυρίως στούς σκοπούς τους πού πρέπει νά εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῶν ἀναγκαίων καί ἡ ὑπηρέτηση τῆς ἔνδειας τοῦ πλησίον. Στήν κατεύθυνση αὐτή εἶναι γνωστό ὅτι τό βυζαντινό κοινόβιο κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση φωτισμένων Πατέρων ἔστρεψε τόν μοναχισμό στή διακονία τῶν ἀναξιοπαθούντων ἀδελφῶν καί ὀργάνωσε πρότυπα φιλανθρωπίας πάνω στήν ἐθελοντική ἐργασία τῶν μοναχῶν[23]. Προκαλοῦν ἰδιαίτερη ἐντύπωση τά λόγια τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, πού σέ *Ὁμιλία* του δέ διστάζει νά προτείνει στό ποίμνιό του τά ἑξῆς: *«γενοῦ τῷ ἀτυχοῦντι θεός, τόν ἔλεον Θεοῦ μιμούμενος. Οὐδέν γάρ οὕτως ὡς τό εὐποιεῖν ἄνθρωπος ἔχει Θεοῦ»*[24]. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός γράφει ὅτι τίποτε δέν εἶναι πιό σημαντικό ἤ πιό φιλάνθρωπο γιά μᾶς ἀπό τό νά ἐλεοῦμε καί νά εὐεργετοῦμε αὐτούς πού πάσχουν, γιατί τίποτε δέν εἶναι πιό ἀρεστό ἀπό αὐτά στόν Θεό[25]. Ὁ Μέγας Βασίλειος, πού τό ὄνομα καί τά ἔργα τῆς περίφημης Βασιλειάδας του παραμείνουν ὡς ἀπαράμιλλα πρότυπα φιλανθρωπίας, στίς Ὁμιλίες «εἰς τό καθελῶ μου τάς ἀποθήκας»[26], *«εἰς τήν Ἑξαήμερον»*[27], καί *«πρός τούς Πλουτοῦντας»*[28], ὑποδεικνύει τήν ἀξιοποίηση τοῦ πλούτου, μέ μετατροπή του σέ καρπούς δένδρου ὅπως ἡ καρποφόρος ἐλιά γιά τήν ἄσκηση τοῦ ἐλέους πρός τούς πεινασμένους. Χρησιμοποιεῖ μάλιστα αὐστηρή γλώσσα ἀπευθυνόμενος σέ ὅσους εἶναι ψυχροί καί ἀνάλγητοι μπροστά στήν ἔνδεια τῶν ἀδελφῶν. *«Ἄν δέν εἶσαι ὁ ἴδιος εὔσπλαχνος, λέει, μήν περιμένεις νά βρεῖς ἔλεος. Ἄν ἀρνηθεῖς νά θρέψεις φτωχούς καί πεινασμένους, θά ἀποκλειστεῖς ἀπό τήν αἰώνια ζωή»*. Τέλος, ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής ὁρίζει τά καλά ἔργα, τά ἔργα τῆς ἀγάπης πρός τόν συνάνθρωπο ὡς τό ὑψηλότερο κατ' ἐξοχή γνώρισμα τοῦ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» πλασθέντος ἀνθρώπου. Σημειώνει μάλιστα ὅτι *«οἱ τέλειοι στήν ἀγάπη δέν βλέπουν καμμιά διαφορά ἀνάμεσα σέ δικούς καί ξένους, ἀνάμεσα στόν χριστιανό καί τόν ἀλλόθρησκο, ἀνάμεσα στόν ἐλεύθερο καί τόν δοῦλο, ἀνάμεσα στόν ἄνδρα καί τή γυναίκα. Εἶναι ἐλευθερωμένοι ἀπό τήν τυραννία τῶν παθῶν καί βλέπουν ὅλους τούς ἀνθρώπους ἴσους. Γι' αὐτούς δέν ὑπάρχει Ἕλληνας ἤ Ἰουδαῖος, δοῦλος ἤ ἐλεύθερος, ἄρσεν καί θῆλυ. Ὅλοι εἶναι ἕνα μέ τόν Χριστό»*[29].

Ἡ στάση, στό σύνολό της, τῆς πατερικῆς γραμματείας ἔναντι τῆς βυζαντινῆς φιλανθρωπίας ἐπιβεβαιώνει τό γεγονός ὅτι τό βάθρο πάνω στό ὁποῖο οἰκοδομήθηκε ἡ διακονία καί θεραπεία τοῦ παντοειδοῦς ἀνθρώπινου πόνου ἦταν ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας. Κριτήρια ἔξω ἀπό τήν κενωτική θυσία, τήν ἀνιδιοτέλεια, τήν ἀνωνυμία, τήν ταπείνωση καί γενικότερα τήν ἄσκηση δέν ἔγιναν ποτέ ἀποδεκτά, ὁποιαδήποτε κι ἄν ἦταν ἡ προσφερόμενη βοήθεια καί ἀρωγή. Κίνητρα ὅπως ὁ ἐγωισμός, ἡ ἐπίδειξη, ὁ οἶκτος κι ἡ μνησικακία στάθηκαν ἔξω ἀπό τή βυζαντινή φιλανθρωπία, πού συνδέθηκε ἀναπόσπαστα μέ τήν ἀρετή. Ἐπιπλέον καλλιεργήθηκε μεταξύ τῶν πιστῶν ἡ σταθερή πεποίθηση ὅτι ἡ προσφορά τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν δέν θεωρεῖτο ἀρκετή, ἄν δέν ὑπῆρχε ἔμπρακτη συμμετοχή μέ ἔκφραση συναισθηματικῆς εὐαισθησίας σέ ἐθελοντικές πράξεις ἀγάπης, σέ καλά ἔργα γιά τούς ἐνδεῖς, ἀφοῦ ἡ βίωση καί ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης θεωροῦνταν σπουδαιότερες ἀπό τίς ὑλικές προσφορές στούς φτωχούς[30].

Στήν ἴδια εὐθεία μέ τή φιλανθρωπία κινήθηκε καί ἡ ἱεραποστολή. Ἄν θέλουμε νά κατανοήσουμε τό περιεχόμενο καί τή σημασία τῆς ἱεραποστολῆς εἶναι ἀπαραίτητο νά γνωρίζουμε ὁρισμένες πτυχές τοῦ μοναχισμοῦ πού συνεργοῦν στήν ἔξοδο τῆς Ἐκκλησίας πρός τά «ἔθνη». Ἡ λεπτομέρεια αὐτή προσδιορίζει τήν ὀρθόδοξη ἱεραποστολή καί ἀποκαλύπτει τίς σχεδόν ἀθέατες δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας πού διαχρονικά συνδέονται μέ τό θαῦμα τῆς *«ἁλιείας ψυχῶν»*.

Τό βυζαντινό κοινόβιο στήν ἱστορική του πορεία καλλιέργησε μιά ζωντανή πνευματικότητα πού ξεκινᾶ ἀπό τήν κοινή λειτουργική ζωή καί ἐκδιπλώνεται στήν ὀντολογική μεταλλαγή τῶν ἀδελφῶν τῆς μονῆς. Ἄν ἐμβαθύνουμε στά χαρακτηριστικά αὐτά, θά γνωρίσουμε τήν πραγματική οὐσία τοῦ μοναχισμοῦ πού κινεῖται στήν προοπτική τῆς κενωτικῆς προσφορᾶς καί ἀθέατος ἀναλώνεται σέ πλῆθος ἔργων ἀγάπης. Μεγάλες ἀσκητικές μορφές μετατρέπουν τά μοναστικά κέντρα σέ τόπους πνευματικῆς ἀναψυχῆς. Ἐδῶ ἡ

---

[23] ***Εἰδικότερα γιά τήν βυζαντινή φιλανθρωπία βλ. Δ. Ι. Κωνσταντέλου, Βυζαντινή φιλανθρωπία καί κοινωνική πρόνοια, Ἀθῆναι 1983.***

[24] ***Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ὁμιλίαι 14,27, PG 35, 882C-893A.***

[25] ***«Τοῦ ἐλεεῖν καί εὐεργετεῖν, οὔτε προτιμότερον, οὔτε φιλανθρωπότερον ἐστίν ἡμῖν τι ἕτερον, ἐπεί μηδέ τῷ Θεῷ». Ἱερά Παράλληλα, PG 95, 1473C.***

[26] ***Ὁμιλία 3, PG 31, 265C.***

[27] ***Ὁμιλία 5, 6, PG 31,***

[28] ***Ὁμιλία 4, PG 31, 292B.***

[29] ***Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Κεφάλαια Περί Ἀγάπης, Α΄ ἑκατοντάς, 26, PG 90, 993B.***

[30] ***Βλ. Δ. Ι. Κωνσταντέλου, Βυζαντινή φιλανθρωπία καί κοινωνική πρόνοια, Ἀθῆναι 1983, σ. 56.***

φιλανθρωπία γίνεται διακονία ἀγάπης τῶν ἀναξιοπαθούντων. Οἱ ἱερές μονές γίνονται ὁρμητήρια κατά τῶν αἱρέσεων κι ἡ θεολογική γραμματεία πλουτίζεται καί ἀναπαράγεται ἀπό φωτισμένους μοναχούς. Τό σημαντικότερο ὅμως εἶναι ἡ ὀργάνωση κέντρων γιά τήν προετοιμασία τῶν ἱεραποστολῶν. Ὅλες οἱ ἱεραποστολές πρός τήν Αἴγυπτο, τήν Συρία, τήν Ἀρμενία, τήν Γεωργία, τήν Ἰνδία, τίς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς καί τοῦ Σλαβικοῦ Βορρᾶ ξεκίνησαν καί στηρίχθηκαν ἀπό μοναστικά κέντρα τῆς Νιτρίας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Βιθυνίας, τῆς Θεσσαλονίκης καί τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἡ ὀρθόδοξη ἱεραποστολή εἶναι ἡ ἀναπνοή τοῦ «ζῶντος σώματος», ἡ μυστική βεβαιότητα τῆς διαρκοῦς παρουσίας τοῦ Παρακλήτου, τό ἦθος, ἡ μέριμνα, ἡ ἀγωνία καί ἡ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας πού ἀρνεῖται τόν πειρασμό τῆς αὐτάρκειας καί τοῦ ἐφησυχασμοῦ. Γι' αὐτό καί ἡ ἱεραποστολή εἶναι ἡ ἔξοδος τῆς εὐθύνης, ἡ πορεία πρός τούς ἀδελφούς τοῦ Κυρίου τούς ἐλαχίστους. Κίνητρό της ἀποτελεῖ ἡ ἀνιδιοτελής ἀγάπη, ποιότητα τῆς θείας φύσης, πάνω στήν ὁποία οἰκοδομήθηκε ἡ θεανθρώπινη κοινωνία καί ὡς προέκτασή της ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, πού κατά τόν Μέγα Φώτιο ἀπό ἐκεῖ ξεκινᾶ, «ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς ἐκεῖθεν τό ἀγαθύνεσθαι»[31].

Ἡ ἀγάπη, λοιπόν, ἀποτελεῖ τό δυναμικό, τό θεοειδές καί γι' αὐτό τό πιό αὐθεντικό κίνητρο στήν ἔξοδο τῆς εὐθύνης. Αὐτή γιγαντώνει τίς ἀνθρώπινες ἀτέλειες, τίς ἀδυναμίες τῆς φύσης καί ἀπεργάζεται τό διαχρονικό θαῦμα τῆς ὀρθόδοξης ἱεραποστολῆς. Ἄν ἀνατρέξουμε στίς ἀφηγήσεις τῶν ἱεραποστολῶν, θά διαπιστώσουμε ὅτι σέ ὅλες τίς περιόδους κίνητρό τους στάθηκε σταθερά ἡ ἀγάπη πού τελικά ἐπισφράγισε μέ καλά ἔργα, μέ μαρτύριο καί θυσίες τό ἔργο τῶν ἱεραποστόλων. Ἔτσι μετά τόν Κύριο καί τόν πρωτομάρτυρα Στέφανο, ὁ Παῦλος, ὁ ἱεραπόστολος τῆς Εὐρώπης ἐπισφραγίζει μέ τό μαρτύριό του τήν ἔξοδο τῆς Ἐκκλησίας στά ἔθνη. Ὁ Πέτρος στά ἴδια βήματα θεμελιώνει τήν ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Ρώμης καί ὁ Ἀνδρέας μέ τό κήρυγμα καί τόν σταυρικό του θάνατο οἰκοδομεῖ τίς Ἐκκλησίες τοῦ Πόντου, τῆς Σινώπης, τοῦ ἑλληνικοῦ Βυζαντίου καί τῶν Πατρῶν. Ὁ Θωμᾶς ἁγιάζει μέ τή δική του θυσία τήν Παρθία, τήν Περσία καί τίς Ἰνδίες τῶν θεοσοφιῶν καί τῶν μυστικισμῶν τῆς ἀπραξίας. Καί ὁ Μάρκος εὐαγγελίζεται στήν Ἀλεξάνδρεια τή νέα πίστη πού ἀπομακρύνει ἀπό τήν πλάνη τῶν παγανισμῶν καί τῆς μαγείας, ποτίζοντας μέ τό αἷμα του τή διψασμένη γῆ τῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου.

Δ΄

ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἡ σύντομη ξενάγηση στό χῶρο τῆς ἐργασίας ἔδειξε πώς κατά τή θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας, κάθε ἐργασία καί κάθε ἔργο δέν μπορεῖ νά ἀποσπασθεῖ ἀπό τό σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας πού προσβλέπει στήν τελείωση τοῦ ἀνθρώπου. ***«Ἡ ἐργασία δέν εἶναι μόνο μέσο αὐτοσυντηρήσεως, ἀλλά ἔχει καί κοινωνικό σκοπό. Δέν ἀποβλέπει στήν ἰδιοποίηση πλούτου, ἀλλά στήν ἄσκηση τῆς ἀγάπης. Ὑπάρχει μάλιστα καί ἀκόμα πιό ὑψηλός σκοπός στήν ἐργασία. Ὅπως ἡ ἀγάπη κορυφώνεται στή θυσία γιά τόν πλησίον, ἔτσι καί ἡ ἐργασία βρίσκει τόν ὕψιστο σκοπό της στήν ἐξυπηρέτηση τοῦ πλησίον μέ πλήρη αὐταπάρνηση»***[32]**. Πέρα ἀπό τίς μεταπτωτικές ἐμμονές μας τό «ἐπάγγελμα τοῦ Χριστιανοῦ», κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης[33], μᾶς ὑποδεικνύει νά ἐντάξουμε τήν ἐργασία καί τό προσωπικό μας ἐπάγγελμα στήν προοπτική τῆς ἐν Χριστῷ τελείωσης. Στήν προοπτική αὐτή ἡ ἐργασία γίνεται λειτούργημα, διακόνημα, ἀληθινή δημιουργία. Ὡς τέτοια ἀπαιτεῖ νά τή σεβόμαστε στό πρόσωπο κάθε ἐργαζόμενου, κάθε βιοπαλαιστῆ, κάθε τεχνίτη, κάθε ὑπάλληλου, κάθε ἐπιστήμονα, κάθε ἀνθρώπου. Ὅλοι εἶναι εἰκόνες τοῦ Θεοῦ καί ἐργαζόμενοι γίνονται συνδημιουργοί Του.** ■

[31] *Βαλέττα, Ἰω., Φωτίου Ἐπιστολαί Α΄ αἷς δύο τοῦ αὐτοῦ παρήρτηται πονημάτια, Λονδῖνον 1864, 1, 139,*
[32] *Βλ. Γεωργίου Ἰ. Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ἠθική, Θεσσαλονίκη 2003, ΙΙ, σ. 350.*
[33] *Περί τοῦ τί τό τοῦ Χριστιανοῦ τό ἐπάγγελμα, ἔκδ. W. Jaeger, Gregorii Nysseni Opera, τόμ. 8,1, Leiden 1963, σ. 129-142, PG 46,237-249. Στό Γ. Ι. Μαντζαρίδη, ὅ. π., σ. 351, ὑποσημ. 18.*

Πίνακας του Βαν Γκογκ

PIAE CAUSAE

● **Του Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδη**
Ομότιμου Καθηγητή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Κατά τη νομική άποψη, η δημόσια αγαθοεργία στην προχριστιανική Εκκλησία ήταν διοργανωμένη και διαδιδόταν μέσω της αναγνώρισης και της άσκησης των λεγομένων στη λατινική γλώσσα «piae causae». Η έκφραση αυτή χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στη νομοθεσία του Ιουστινιανού και σήμαινε μια νομική υπόθεση ή οποιαδήποτε πράξη, inter vivos ή mortis causa (μεταξύ ζώντων ή ένεκεν νεκρών), που είχε για κύριο σκοπό ή σχέδιο την άσκηση ευσέβειας προς τους έχοντες ανάγκη ή την πρακτική των θρησκευτικών έργων.

Στη συνήθη πιο ευρεία σημασία, οι piae causae, ήταν ιδρύματα χαρακτηριζόμενα από τον προορισμό τους, της μακρονομίας τους με σκοπούς τη λατρεία και την φιλανθρωπία. Σχεδόν πάντοτε μνημονεύονται κοντά στις εκκλησίες και απολάμβαναν τα σχετικά προνόμια. Ήταν εκκλησιαστικά εγκαθιδρύματα, είτε για το σκοπό τους, είτε για το νομικό καθεστώς. Ο Λέων και ο Ανθέμιος θεωρούσαν, ότι στα παραπάνω ιδρύματα προετοιμαζόταν η μόρφωση και η συνδρομή των ορφανών παιδιών των ενδεών και των πτωχών, δηλαδή υπήρχαν όλα τα προνόμια, παρόντα και μέλλοντα, που ίσχυαν για τις εκκλησίες. Άλλες συνώνυμες εκφράσεις απόδοσης αυτών των ιδρυμάτων είναι η «pia consortia» (ευσεβή συνδικάτα ή ευσεβείς εταιρίες), «domus et loci venertibiles» (οίκος και τόπος σεβάσμιος και θρησκευτικότατος) (Ιουστινιάνειος κώδιξ κεφ. 3 βιβλίο Ι).

Από την εποχή εκείνη είναι γνωστά τα νοσοκομεία (nosocomia) με εκατό ή διακόσιες κλίνες,

τα ορφανοτροφεία (orphanotrophia) και τα βρεφοκομεία (brephotrophia) για την υποδοχή ορφανών παιδιών και εγκαταλελειμμένων βρεφών, τα γηροκομεία (gerontocomia), τα φτωχοκομεία (ptochotrophia) τα ξενοδοχεία (xenodochia), δηλαδή τα άσυλα-νοσοκομεία για την υποδοχή αλλοδαπών και προσκυνητών. Προς το μισό του Δ' αι. έπρεπε να είχαν μια ιδιαίτερη σπουδαιότητα στον κοινωνικό βίο, από τη στιγμή που ο αυτοκράτωρ Ιουλιανός συνιστά γι' αυτά την ίδρυση από ειδωλολάτρες ιερείς. Τέλος υπήρχαν οι διακονίες, δηλαδή ινστιτούτα που παρείχαν διαφόρους τύπους βοήθειας.

Η πραγματοποίησή τους, αίτημα επίσης και από τον εβδομηκοστό πέμπτο κανόνα της οικουμενικής συνόδου της Νικαίας, το 325, συνεπαγόταν από τον ιερό κλήρο, τους μοναχούς και τους λαϊκούς. Η κληρονομία όλων των ιδρυμάτων, αναγνωρισμένων ως ηθικών οργανισμών, ήταν ελεγχόμενη από το κράτος. Στον επίσκοπο αναγνωριζόταν ένας προέχων ρόλος, όσον αφορούσε στην ανέγερσή τους. Σ' αυτόν που είχε την εξουσία να τα επιβλέπει και να τα αντικαθιστά, σε περίπτωση κακής λειτουργίας τους, οι διαχειριστές όφειλαν να αποδίδουν λογαριασμό της διοίκησής τους. Εκκλησίες, μονές και ινστιτούτα ευποιίας είχαν λοιπόν νομική προσωπικότητα. Μπορούσαν να κληρονομούν, να δέχονται δωρεές από ιδιώτες και το κράτος. Στο χώρο της δημόσιας φιλανθρωπίας, κοντά σ' αυτή, ασκούμενη απευθείας από την Εκκλησία, αναγνωρισμένη από το κράτος, που νομοθετεί, παρεμβαίνει μια άλλη ομάδα, η λεγόμενη λαϊκή, αλλά πάντοτε υπό τον έλεγχο της Εκκλησίας. Κοινωνικά ινστιτούτα, ιδρύονται σε όλη την αυτοκρατορία, αλλά προ πάντων στην Ανατολή, όπου ο Χριστιανισμός επιβεβαιώθηκε και διαδόθηκε με πιο ταχύ τρόπο. Αυτά απέβησαν ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της πόλης. Αρχικά, μερικά βρήκαν μια έδρα σε ιδιωτικές κατοικίες προσαρμοσμένες στις νέες απαιτήσεις. Στο μεγαλύτερο μέρος των περιπτώσεων, όμως, υπήρχε προτίμηση στην κατασκευή κατάλληλων κτιρίων.

Αποτύπωση από το φιλανθρωπικό έργο του Μεγάλου Βασιλείου

Κατά τον ιστορικό Σωζομενό, το πρώτο ξενοδοχείο (xenodochium) πραγματοποιήθηκε στην Έδεσσα της Συρίας, το 370. Κατά τη διάρκεια μιας φοβερής έλλειψης τροφίμων, ο διάκονος Εφραίμ (306-378) έκλεισε με φράκτη πασσάλων μερικές στοές της πόλης, κερδίζοντας προσωρινά τριακόσιες θέσεις κλινών, στις οποίες κάθε ημέρα, χάρη στη συνεργασία των πιο πλουσίων πολιτών, εξασφάλισε φιλοξενία και κοινωνική βοήθεια σε όλους τους πεινασμένους και ασθενείς κατοίκους.

Πέντε χρόνια αργότερα ο Μέγας Βασίλειος, επίσκοπος Καισαρείας της Καππαδοκίας, πραγματοποίησε ένα ευρύ νοσοκομειακό συγκρότημα, θεωρούμενο ως το πιο μεγαλοπρεπές κοινωνικό-φιλανθρωπικό έργο της χριστιανικής αρχαιότητας. Οι διαστάσεις του ήταν τέτοιες, που έμοιαζε ως μια αληθινή και ακριβής δορυφορική πόλη, που ο λαός την ονόμασε Βασιλειάδα. Όπως στις σύγχρονες πολυκλινικές, περιελάμβανε διάφορα τμήματα, μερικά των οποίων ήταν για τις μολυσματικές ασθένειες. Οι λεπροί, καταδιωγμένοι από κάθε μέρος και εξαναγκασμένοι να γυρίζουν χωρίς σταθερή διαμονή, έγιναν δεκτοί για θεραπεία από τους ιατρούς και τους νοσηλευτές. Εκτός του νοσοκομείου, στην Βασιλειάδα υπήρχαν ξενοδοχεία (xenodochia) και διάφορα εργαστήρια, στα οποία προσφερόταν στους νέους ευκαιρία για την εκμάθηση ενός επαγγέλματος.

Σύγχρονος του Μεγάλου Βασιλείου, ο επίσκοπος της Κωνσταντινούπολης Ιωάννης ο Χρυσόστομος διοργάνωσε την κοινωνική βοήθεια, στους πτωχούς, κινητοποιώντας την αριστοκρατία της βυζαντινής πρωτεύουσας. Βοηθός του στο φιλανθρωπικό αυτό έργο ήταν η Ολυμπία, σύζυγος του πρώην νομάρχη Νεβριδίου, η Πεταδία, η Πρόκουλα, η Νικαρέτη και άλλες. Οι δομές αγαθοεργίας της πόλης μπορούσαν να δώσουν διατροφή καθημερινά σε τρεις χιλιάδες χήρες και παρείχαν βοήθεια σε φυλακισμένους, ασθενείς, προσκυνητές,

αναπήρους και άλλους. Για να κατασκευάσει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος νοσοκομεία, προτιμώντας τα από τις βασιλικές (εκκλησίες), αντλούσε τις χρηματικές δαπάνες από τα αγαθά του και έθετε για πώληση πλούσια μάρμαρα και πολύτιμους λίθους, που άνηκαν στους θησαυρούς της Εκκλησίας. Προέτρεπε όλους τους Χριστιανούς να διαμορφώσουν την κατοικία τους σε ένα μικρό ξενοδοχείο (xenodochium), στην οποία ένα μικρό δωμάτιο, με μια κλίνη, τραπέζι και φωτιστικό σώμα, έπρεπε να είναι πάντοτε έτοιμο για να υποδεχθεί τον πτωχό ή τον ξένο.

Στην Λαυσαϊκή ιστορία του Παλλαδίου (419-420) αναφέρεται, ότι στην Αλεξάνδρεια, ένας πρεσβύτερος με το όνομα Κασσιανός είχε ιδρύσει άσυλο για αναπήρους, στο εσωτερικό του οποίου ο πρώτος όροφος ήταν για τις γυναίκες και ο κατώτερος για τους άνδρες. Ο Πατριάρχης Ιωάννης Ελεήμων, ονομαζόμενος έτσι εξαιτίας της φιλανθρωπικής ιδιότητάς του, κατά τον Ζ' αι. ίδρυσε ορφανοτροφεία, νοσοκομεία και μαιευτήρια για τις γυναίκες, που είχαν ανάγκη. Στην παραπάνω πόλη, να σημειωθεί ότι κατά τον Εæ αι. λειτουργούσαν διάφορα νοσοκομεία, συντηρούμενα από μια αδελφότητα και εξυπηρετούμενα από εκατοντάδα νοσηλευτών, ονομαζομένων «παραβολάνοι» (;), αφιερωμένων στη θεραπεία μολυσματικών ασθενειών. Ο Πατριάρχης Ιωάννης ο Ελεήμων είχε κάνει για τους πτωχούς, τους κυρίους του, όπως έλεγε, κατάλογο και διένειμε καθημερινά την αναγκαία τροφή ή την χρηματική υποστήριξη.

Πλησίον της Νεκράς Θάλασσας, ο μοναχός Θεοδόσιος ο Κοινοβιάρχης (424 περιπου-529) θεμελίωσε ένα συγκρότημα κοινωνικής αλληλεγγύης για να προσφέρει διάφορες μορφές βοήθειας. Οι προσκυνητές και οι επαίτες ήταν αντικείμενο καθημερινών δωρεών τροφίμων. Οι ασθενείς μοναχοί ή λαϊκοί, πλούσιοι ή πτωχοί γίνονταν δεκτοί σε διακεκριμένα κτίρια. Οι ερημίτες, πολύ γέροντες, κατέλυαν σε γηροκομείο, οι ευσεβείς, ευεργέτριες σε νοσοκομείο και οι «ενεργούμενοι», δηλαδή οι τρελλοί, σε κατάλληλο άσυλο.

Στην Έφεσο, στην αρχή της βασιλείας του Ιουστινιανού, η Εκκλησία ήταν σε θέση να πραγματοποιήσει, με δικά της έξοδα και με δικές της διαρθρώσεις, την υπηρεσία των κηδειών της πόλης. Γνωστά είναι επίσης τα νοσοκομεία του Αγίου Σαμψών και του Αγίου Αρτεμίου στην Κωνσταντινούπολη, του Αγίου Δοσιθέου στη Γάζα και των Ιεροσολύμων της Ιουστινιάνειας περιόδου.

Επίσης στη Δύση, με καθυστέρηση σε σχέση με την Ανατολή, παρατηρείται άνθιση πολυαρίθμων ιδρυμάτων. Για τη θεραπεία των εγκαταλελειμμένων ασθενών σε πλατείες της Ρώμης, η ευγενής Φαβιόλα (399) κατασκεύασε το πρώτο νοσοκομείο της πόλης. Ο Ιερώνυμος σε μια επιστολή του γράφει, ότι στους θαλάμους του νοσοκομείου φαίνονταν ακρωτηριασμένες μύτες, άδειες κόγχες ματιών, μισοκομμένα πόδια, ξερά χέρια, εξογκωμένες κοιλιές, σκελετωμένοι μηροί, πόδια με ελεφαντίαση, σπηλαιώδεις και σαπρές σάρκες, γεμάτες με σκουλήκια. Το 338, ένας άλλος ρωμαίος ευγενής, ο Παμμάχιος, ίδρυσε ξενοδοχείο στο Porto (λιμάνι) της παραλιακής πόλις Ostia (το επίνειο της αρχαίας Ρώμης). Όταν παρέμεινε χήρος, αρνήθηκε όλες τις τιμές και αφιερώθηκε στην υπηρεσία των πτωχών, δαπανώντας τα πλούτη του για την ανακούφισή τους. Ο Παυλίνος, επίσκοπος της νοτιοανατολικής πόλης Νόβα από το 409, ανήγειρε κοντά στο επισκοπείο του τις cellae ospitales (θάλαμοι φιλοξενίας). Ο Πάπας Σύμμαχος (498-514) κατασκεύασε κατοικίες για τους πτωχούς, κοντά στις βασιλικές των Αγίων Πέτρου, Παύλου και Λαυρεντίου. Ο Πάπας Πελάγιος (579-590) μετέβαλε την κατοικία του σε κέντρο φιλοξενίας των πτωχών. Πριν από αυτόν, στην εποχή του πάπα Βιργιλίου (537-555) ο στρατηγός Βελισσάριος είχε ιδρύσει ένα ξενοδοχείο (xenodochium) κοντά στη via Lata, του ιστορικού κέντρου της Ρώμης. Αυτά είναι μερικά παραδείγματα εκ των πολλών που υπάρχουν στη ρωμαϊκή πρωτεύουσα.

Ο αυτοκράτορας Ιουλιανός (361-363), πεπεισμένος, ότι η φιλανθρωπία υπήρξε το μυστικό της χριστιανικής επιτυχίας, και κρίνοντας επονείδιστη την έλλειψη κάθε κοινωνικής πρωτοβουλίας μεταξύ των ειδωλολατρών, για να ζωογονήσει την ειδωλολατρία, εφεξής αποθνήσκουσα, αναζήτησε να απομιμηθεί τους θεσμούς της Εκκλησίας. Προέτρεψε λοιπόν τον μεγάλο ιερέα της Γαλατίας Αρσάκιο να κηρύξει την ευποιία μεταξύ των ιερέων και να εγκαθιδρύσει πολυάριθμα ξενοδοχεία (xenodochia) σε όλες τις πόλεις, χάρη των οποίων παρήγγειλε μια ετήσια χορήγηση τριάντα χιλιάδων μοδίων σιτηρών και εξήντα χιλιάδων ημίλιτρων κρασιού. Για τον αποστάτη αυτοκράτορα ήταν όνειδος, που και οι ειδωλολάτρες πτωχοί, απολάμβαναν την φιλανθρωπία από τους χριστιανούς. ■

Σημ. Για το θέμα αυτό βλ. B. Bagutti, Alle origini della Chiesa, 2 τόμοι, Citta del Vaticano 1981-1982. V Grossi, P. Siniscalco, Lavita Cristianei primi secoli, Roma 1988.

R. Hermanu, La charite de l' Eglise des ses origines a nos jours, Paris 1961. Ugo Falesiedi, Le chiconie. I servizi assisteuzi-ali mellu chiesa antica, Roma 1995.

ΓΥΝΑΙΚΑ & ΓΑΜΟΣ στην Αγία Γραφή

● **Του Σωτήρη Δεσπότη**
Αναπληρωτή Καθηγητή Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Θεογονία και Κοσμογονία

Έλληνας **Ησίοδος** το 700 π.Χ. στα δύο μεγάλα έργα του, *Θεογονία* (570-612 π.Χ.) και *Έργα και Ημέρες* (53-105 π.Χ.), περιγράφει τη δημιουργία της γυναίκας, αποτυπώνοντας ανάγλυφα την αρχαιοελληνική πατριαρχική στάση απέναντι στο γυναικείο φύλο. Οι άνθρωποι στο Χρυσό Αιώνα της Ιστορίας τους ζούσαν απαλλαγμένοι από κόπους, φροντίδες και αρρώστιες που οδηγούν το ανθρώπινο γένος στο θάνατο. Όταν ο τιτάνας Προμηθέας έκλεψε το πυρ των θεών, προκειμένου να το προσφέρει στους θνητούς, ο Δίας θέλησε να τιμωρήσει τους βρωτούς. Γέλασε σαρκαστικά όταν επινόησε τη γυναίκα, έτσι ώστε οι άνθρωποι μέσω της γοητείας αυτής της «Κίρκης» να κατακαίονται από τη φλόγα των σεξουαλικών επιθυμιών τους *(ᾧ κεν ἅπαντες τέρπωνται κατὰ θυμὸν ἐὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες* (Θεογονία 57-58). Το εγχείρημα αυτό αναλαμβάνει να το υλοποιήσει ο Ήφαιστος ζωογονώντας το χαριτωμένο πήλινο αγαλμάτινο δημιούργημά του. Το ***καλόν κακόν*** αυτό πλάσμα (Θεογ. 585) ονομάζεται **Πανδώρα**, όχι επειδή προσφέρει το ίδιο τα δώρα του σε όλη την κτίση μιμούμενο τη *μητέρα Γέα (Δή-μητρα)*, αλλά επειδή δέχεται από όλους τους θεούς και μια προσφορά, προκειμένου με τη χάρη του (κυριολεκτικά) να σαγηνεύει τους άνδρες. Παρά τις προειδοποιήσεις του Προμηθέα, ο Επιμηθέας νυμφεύεται τη γυναίκα, η οποία από περιέργεια ανοίγει το πιθάρι με τα δεινά της ανθρωπότητας. Το μόνον που καταφέρνει να περισωθεί είναι η ελπίδα[1].

Η γυναίκα, σύμφωνα με τον ελληνικό μύθο, αποτελεί την ενσάρκωση της τιμωρίας των ανδρών για ένα τιτάνιο έγκλημα που εκείνοι δεν διέπραξαν. Είναι μια φιγούρα τραγική από την ίδια τη φύση της, αφού ζει προορισμένη να δηλητηριάζει και να νεκρώνει ως άλλη Μήδεια τη ζωή, την οποία η ίδια κυοφορεί στα σπλάχνα της και ανασταίνει με τις ωδίνες και τις οδύνες της. Αυτή την αμφίθυμη αντιμετώπιση του γυναικείου φύλου επιβεβαιώνουν ο Αριστοφάνης και ο Ευριπίδης, δύο ποιητές που ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με το γυναικείο φύλο. Στα δράματά τους αποτυπώνονται η επιθυμία και ο φόβος, η εξάρτηση και το μίσος που αισθανόταν η αθηναϊκή ανδρική κοινωνία απέναντι στη γυναίκα: *Όντας αυτή που γεννά τα παιδιά, φροντίζει το σπίτι και την εστία η γυναίκα κατέχει κεντρική θέση σε ό,τι ασφαλές, θαλπερό, ζωογόνο. Αλλά με την παθιασμένη και συναισθηματική της φύση και τη βιαιότητα των σεξουαλικών ενστίκτων, τα οποία οι άνδρες νοιώθουν ότι δεν είναι ικανή να τιθασεύσει, θεωρείται* ***παράλογη, ασταθής, επι-***

[1] ***Τη γυναικεία εκδικητικότητα περιγράφει και ο μύθος της Νέμεσης.***

κίνδυνη. *Έτσι από τη μια μεριά τη βλέπουν σαν οργανικό τμήμα της δομής της πόλης και από την άλλη σαν απειλή για τη δομή αυτή. [...] Έχει τη θέση της στον προφυλαγμένο χώρο του σπιτιού, αλλά συνδέεται και με τον άγριο απολίτιστο κόσμο των θηρίων έξω από τα τείχη της πόλης*[2] .

Σύμφωνα με τη Γένεση, η οποία δεν περιγράφει τη Θεογονία αλλά την Κοσμογονία, η γυναίκα αποτελεί το τελευταίο δημιούργημα, την κορωνίδα της αλυσίδας των όντων που κατασκευάζει ο Θεός. Η ίδια δεν είναι ούτε από τη φύση της, ούτε από τη βούληση ενός εκδικητή Θεού πηγή συμφορών, αλλά αντίστροφα δημιούργημα κατ' **εικόνα του Θεού**: *καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· **κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν**· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν **αὐτούς**. καὶ πυλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς λέγων: Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς* (1, 27-28). Ενώ, σύμφωνα με το Συμπόσιο του Πλάτωνα, ο **έρως**, το παιδί της φτώχειας και του κορεσμού, αποτελεί συνέπεια της θύμησης της πρότερης σφαιρικής ανδρόγυνης οντότητάς μας και οφείλεται στη λαχτάρα για απόκτηση ενός κομματιού του εαυτού μας που έχει αποκοπεί εντελώς αυθαίρετα από το είναι μας με την ανοχή ή την προσβολή της θεότητας, στη *Γένεση* η *φιλία*, η σχέση, των δύο φύλων, αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της φύσης ανθρώπου. Αυτός ο βρωτός έχει πλαστεί κατ' εικόνα του Θεού των Πατέρων, ο Οποίος κατά τη δημιουργία του ανθρώπου ομιλεί σε πληθυντικό (ποιήσωμεν), προκειμένου να αποκαλύψει την τριαδικότητα των θείων Προσώπων και να φανερώσει αιώνες πριν τη Σάρκωση του Λόγου ότι δεν ταυτίζεται με το θεϊκό κινούν ακίνητο των Φιλοσόφων αλλά είναι αγάπη, σχέση, Τριαδικότητα. ***Ο άνθρωπος δημιούργημα της αγάπης και ελευθερίας του Θεού καλείται να κατοπτρίσει στη σχέση άνδρα και γυναίκας το θείο πρωτότυπο. Το μυστήριο του ενός-τριαδικού Θεού φωτίζει το μυστήριο του ενός-δυαδικού ανθρώπου. Εικόνα της τριαδο-μονάδας ο άνθρωπος, δημιουργείται άρσεν και θήλυ για να εικονίσει το είναι του Θεού: είναι-προς-τον-άλλον [...].*** *Την πραγμάτωση αυτής της αγαπητικής ενότητας επιτυγχάνει ο άνθρωπος με τη χάρη του Θεού, με την ασύγχυτη και αδιαίρετη ένωση μαζί του.* ***Η αληθινή αγάπη δεν εγκλωβίζεται στο δυαδισμό.*** *Έτσι ο Θεός είναι ο τρίτος, αυτός πού ελευθερώνει το ζεύγος από το δίφθογγο εγωισμό. Ο Θεός προκαλεί το άνοιγμα του ζεύγους έξω από τον εαυτό του, οδηγεί στην καθολικότητα*

[2] ***C. Segal, The Menace of Dionyus: Sex Roles and Reversals in Euripides Bacchae, Arethusa 11 185-202, 185. Η παραπομπή Ελήφθη από το D. Cohen, Νόμος, Σεξουαλικότητα και Κοινωνία. Η Επιβολή της Ηθικής στην Κλασική Αθήνα. Αθήνα: Ιστορητής 1999, 177.***

της αγάπης. Άλλωστε η αγάπη μεταξύ άνδρα και γυναίκας εικονίζει την αγάπη του Θεού για τους ανθρώπους. «ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου καὶ ἀδελφιδός μου ἐμοὶ» (Άσμ. Ασμ. 6, 3)· ιδού ο σκοπός της ανδρόγυνης ενότητας. «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ. 2, 20)· ιδού ο σκοπός της θεανθρώπινης ενότητας[3]. Έτσι και τα δύο φύλα δέχονται την ευλογία: *Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.* Σημειωτέον ότι το εβρ. ρήμα **radah**, το οποίο μεταφράστηκε λεκτικά από τους Ο' και «ουσιαστικά» από το σύγχρονο δυτικό πολιτισμό ***ως κατά-κυριεύω***, υποδηλώνει την πρόνοια, τη φροντίδα που πρέπει να επιδείξει ως διαχειριστής της «καλής» δημιουργίας του Θεού ο *Αδάμ* για την *Αδαμά-τη* μητέρα γη από την οποία προήλθε και στην οποία θα καταλήξει.

Πέρα από την κατ' αρχήν αναφορά στη δημιουργία και στη δημιουργικότητα των δύο φύλων, η οποία προέρχεται από τον Ιερατικό Κώδικα (που συγγράφεται στη βαβυλώνια αιχμαλωσία), η Γένεση επισυνάπτει και μια δεύτερη λεπτομερέστερη απεικόνιση της δημιουργίας του άνδρα και της γυναίκας προερχόμενη από το Γιαχβιστή, ο οποίος πιθανότατα γράφει στην αυλή του Σολομώντα, όπου σημειωτέον ζούσαν χίλιες γυναίκες που είχε συζευχθεί ο περίφημος ισραηλίτης μονάρχης (Δ' Βασ. 11, 1) όχι μόνον ως αντικείμενα πόθου αλλά και ως «αντάλλαγμα» συμμαχίας με τους όμορους λαούς. Σε αυτήν τη διήγηση η γυναίκα προβάλλεται ως η τελείωση και την κορωνίδα της Δημιουργίας. Λίγο πριν τη δημιουργία της, ο άνδρας, παρά την εγγύτητά του προς το δέντρο της ζωής και την επαφή του με το ζωικό βασίλειο, το οποίο και ονοματοδοτεί, αισθάνεται την απόλυτη μοναξιά: *τῷ δὲ Ἀδὰμ οὐχ εὑρέθη βοηθὸς* ***ὅμοιος αὐτῷ.*** **Παρότι βρίσκεται στο μέσον του Παραδείσου, ζει ίσως μια πρώτη αμυδρή εμπειρία της κολάσεως,** ενώ και ο αναγνώστης του ιερού κειμένου συνειδητοποιεί ότι ο τα πάντα λίαν καλώς κατασκευάσας Θεός στην περίπτωση του Αδάμ έχει προς στιγμή «αποτύχει», αφού αυτός αισθάνεται κυριολεκτικά *αβοήθητος* και ανολοκλήρωτος. Ήδη μετά από τη στερεότυπη επανάληψη *καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν*, ο ίδιος ο Θεός αναγνωρίζει ότι ***Οὐ καλὸν*** *εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ* ***βοηθὸν*** *κατ' αὐτόν* (2, 18). Ο όρος *βοηθός* (εβρ: *ezer*) δεν πρέπει να ταυτίζεται με την «οικιακή βοηθό», καθώς χρησιμοποιείται συχνά στην Α.Γ. για να χαρακτήσει τον προσωπικό Θεό της ελευθερίας και της σωτηρίας (πρβλ. άσμα Μαριάμ: ***Βοηθὸς*** *καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν/ Οὗτός μου Θεός καὶ δοξάσω αὐτόν. Θεὸς τοῦ πατρός μου καὶ ὑψώσω αὐτόν.* Έξ. 15, 2)[4].

Αυτό ακριβώς το γεγονός τεκμηριώνεται με την πλάση της γυναίκας. Ο Αδάμ μετά από μια μάταιη αναζήτηση εταίρου αποκοιμάται. Ο ύπνος, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση του Ιωνά, αποτελεί σύμπτωμα φόβου, αμφιβολίας, εξάντλησης, θανάτου που αισθάνεται ο μοναχικός Αδάμ. Ανασταίνεται μόνον όταν ο Θεός ως νυμφαγωγός

«...και ύπνωσε και έλαβε μίαν των πλευρών αυτού... και ωκοδόμησεν... εις γυναίκα...». (Γεν. Β' 21-22). (Μωσαϊκό 12ου αιώνα)

[3] *Βλ. Σ.Σ. Φωτίου, Εις σάρκα μίαν, Σύναξη 77 (2001) 5-12.*

[4] *Σύμφωνα με τον Φωτίου, ό.π., η λ. «βοηθός» ετυμολογείται από το ουσ. «βοή» και το ρήμα «θέω», που σημαίνει «τρέχω». Η εικόνα είναι έξοχη: ο άνδρας κραυγάζει για αλληλοσυμπλήρωση και αλληλοενύπαρξη, για μέθεξη και κοινωνία. Κι η γυναίκα τρέχει να ανταποκριθεί σε αυτήν την κλήση, τρέχει να τον συναντήσει για να δημιουργηθεί η γυναίκα είναι βοηθός του άνδρα για να τον βοηθά να εξέλθει από το εγώ του να συναντήσει το Συ, να ολοκληρωθεί στο εμείς.*

[5] *Η μτφρ. από το Πρωτότυπο είναι βασισμένη σε αυτή της Βιβλικής Εταιρείας 1997. Η μτφρ. των Ο΄ είναι η εξής: καὶ εἶπεν Αδαμ τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου αὕτη κληθήσεται γυνή ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήμφθη αὕτη ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν καὶ ἦσαν οἱ δύο γυμνοί ὅ τε Αδαμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἠσχύνοντο. Στο Παρ. 5, 18 σημειώνεται: συνευφραίνου μετὰ γυναικὸς τῆς ἐκ νεότητός σου.*

οδηγεί ενώπιόν του τη γυναίκα του, οπότε και αυτός ξεσπά στο πρώτο ερωτικό άσμα της ιστορίας:

Αυτό επιτέλους είναι κόκκαλο από τα κόκαλά μου
και σάρκα από τη σάρκα μου.
***Ανδρίς** (Γυναίκα) αυτή θα λέγεται*
γιατί απ' τον άνδρα πάρθηκε.
Γι' αυτόν τον λόγο θα εγκαταλείπει ο άντρας τον πατέρα του και τη μητέρα του
και θα ενώνεται με τη γυναίκα του. Θα γίνονται ένα σώμα[5].

Με το άσμα αυτό ο άνδρας, αισθανόμενος **έκπληξη** μπροστά στην ομορφιά της αγάπης, επιχειρεί να ονοματίσει και να ανακαλύψει την ταυτότητα και συνάμα την ετερότητα της γυναίκας και ταυτόχρονα μέσα από τα μάτια του άλλου φύλου να προσδιορίσει το στίγμα του, τον εαυτό του και την αποστολή του στον κόσμο. Το οστό από τα οστά του, η σάρκα από τη σάρκα του είναι η ***ανδρίς*** (έτσι μεταφρ. τον όρο issa ο Σύμμαχος) και ο ίδιος δεν είναι απλώς ο Αδάμ, ο άργιλος, ο πηλός, το χώμα, αλλά **ο άνδρας (is)**. Δεν προέρχεται ούτε απλώς από χώμα, ούτε από τα πόδια ή την κεφαλή του Πρωτοανθρώπου αλλά από την πλευρά, το «σημείο» της καρδιάς του! **Πριν τη δημιουργία τής Εύας ο Αδάμ δεν ορίζεται ως άνδρας αλλά αντιπροσωπεύει απλώς την ανθρώπινη φύση. Μόνο μετά τη δημιουργία της Εύας ορίζονται ρητά τα δύο φύλα.** Η αγάπη αποτελεί μια διαρκή προσπάθεια να προσδιορίσει κανείς τη μυστηριώδη ουσία του αγαπημένου. Ενώ μάλιστα ο εθιμικός νόμος ορίζει ότι η γυναίκα πρέπει να εγκαταλείψει τον οίκο του πατρός της προκειμένου *να επιθυμήσει ο βασιλεύς του κάλλους της* (Ψ. 44 [45], 6), στο αρχέγονο αυτό ερωτικό άσμα ***τοῦτο νῦν ὀστοῦν***... είναι ο άνδρας, αυτός ο οποίος αποκόπτεται όχι απλώς τοπικά αλλά κυρίως ψυχολογικά - υπαρξιακά από τον πατέρα αυτού και κυρίως τη μητέρα, για προσκολληθεί σ' αυτήν και να γίνουν όχι πνεύμα (όπως θα ήθελαν όλοι εκείνοι που διχάζουν τον άνθρωπο σε κορμί και ψυχή) αλλά **σάρκα μία** *απαλλαγμένη από κάθε αίσθημα ντροπής στην αρχέγονη ακεραιότητα*. Γι' αυτό και το παραπάνω άσμα κατακλείεται με την παρατήρηση: *Ο Αδάμ και η γυναίκα ήταν και οι δυο γυμνοί και δε ντρέπονταν.*

Από τη σύγκριση της θεογονίας και της κοσμογονίας προκύπτει το συμπέρασμα **πρώτον** ότι η γυναίκα στη διήγηση της Γενέσεως δεν έχει τα *τραγικά* χαρακτηριστικά της ελληνικής μυθολογίας. Δεν αποτελεί φορέα συμφορών αλλά μέσον ολοκλήρωσης. Μόνον διά της αμαρτίας που διαπράττει η *ανδρίς παρά* τη (γυναικεία) *φύση* της,

και ενάντια στον προορισμό της και στο θέλημα του Θεού, από κοινού όμως με τον άνδρα της υπεισέρχεται στον κόσμο η τιμωρία, η φθορά και ο θάνατος. Σημειωτέον ότι ο Αδάμ ενώ στέκεται δίπλα της τη στιγμή του τραγικού διαλόγου με τον όφι, δεν αντιστέκεται στην πρόκληση σε αντίθεση προς την Εύα, αλλά γεύεται ασυζητητί τον καρπό της γνώσης. Αυτός (ο καρπός) θεωρήθηκε μάλιστα ως *μήλο* (καταρχάς στη δυτική τέχνη) όχι μόνο ένεκα του γαμήλιου συμβολισμού του, αλλά και της παρανόησης της λατινικής μετάφρασης τού Γέν. 3, 6 στη Βουλγάτα: *eritis sicut Deus, scientes bonum* ***et malum***. Το *malum* σημαίνει στα λατινικά τόσο το κακό όσο και το μήλο, το οποίο εισήχθη από τη Δύση στην Ανατολή μόλις το 19ο αι.! Η υποταγή της γυναίκας στον άνδρα καθώς επίσης και οι ωδίνες του τοκετού δεν αποτελούν στοιχεία της φύσης και της εικόνας της που οδηγούν στην ακαθαρσία, αλλά συνέπεια της αμαρτίας.

Ένα **δεύτερο** στοιχείο που εξάγεται από την ανάγνωση της Γενέσεως είναι ότι σε αυτήν ως **πτώση** δε θεωρείται η αφύπνιση της γενετήσιας ορμής, όπως συμβαίνει με τους περισσότερους μύθους που αποτυπώνουν την τροχιά του Σύμπαντος, όπου έρως και θάνατος, ηδονή και οδύνη αναπαράγονται δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο. Παρότι στους αρχέγονους λαούς η γενετήσια ορμή είχε μετατεθεί στον κόσμο της θεότητας, ο Ισραήλ δε τη δαιμονοποιεί. Στη *Γένεση* το ανθρώπινο ζεύγος δεν αμαρτάνει, ούτε χάνει την Εδέμ διά της γαμήλιας συνάφειας. Αντίστροφα διά της αμαρτίας, της υβριστικής προσπάθειας αυτοθέωσης και γνώσης-διαχείρισης των πάντων χωρίς Θεό και χωρίς

αγάπη η οποία εκκινά από την παραμόρφωση του Θεού από Πατέρα σε μοχθηρό και απάνθρωπο τύραννο, η θεόσδοτη γενετήσια ορμή μετατρέπεται και αυτή σε μέσον εγωιστικής κατάκτησης του άλλου. Έτσι γίνεται πλέον λόγος για σεξουαλικότητα. Ο όρος προέρχεται από το λατ. **Sexus** που συνδέεται με το secare και πρωταρχικά σημαίνει «διαίρεση, διαχωρισμό» και στη συνέχεια «γένος, φύλο», δηλ. αυτό που διαιρεί τον άνθρωπο σε δύο διακριτές υπάρξεις, αρσενικό και θηλυκό. Το ίδιο το ρήμα του γάμου αποτελεί μέχρι σήμερα στην Καθομιλουμένη (αργκώ) έκφραση της έσχατης επιθετικότητας προς τον άλλον. Το ***έτερον ήμισυ*** μεταβάλλεται είτε σε όργανο ικανοποίησης των ορέξεων του αρρωστημένου εαυτού είτε σε «αντικείμενο» στο οποίο μετατίθεται η ενοχή. Όταν μετά τη συγκλονιστική ερώτηση του Θεού «Αδάμ, Πού είσαι;» ακολουθεί η επόμενη (ερώτηση) «ποιος σου είπε ότι είσαι γυμνός»; εκείνος αποσείει το βάρος της ενοχής με την απάντηση: η γυναίκα που εσύ μου έδωσες, εκείνη μου πρόσφερε έναν καρπό και έφαγα! (Γέν. 3, 11). *Στην έκτρωση, στην πορνεία, στο βιασμό, η ευθύνη θα βαραίνει αποκλειστικά τη γυναίκα (πρβλ. την επ' αυτοφώρω σύλληψη της μοιχαλίδας όχι όμως και του μοιχού και την αντίδραση του Ιησού!* Ιω. 8, 3-11).

Η απομάκρυνση από την Εδέμ οδηγεί έτσι το Λάμεχ **στην πολυγαμία**, ενώ ο βιασμός των θυγατέρων των ανθρώπων από τους «υιούς του Θεού», τους απογόνους του Σήθ ή τους δυνάστες προκαλεί τον κατακλυσμό[6]. Από φορέας ευλογίας το γενετήσιο ένστικτο έτσι γίνεται αιτία ολοκληρωτικής οικο-λογικής καταστροφής. Και παρ' όλα αυτά για τη μητέρα των ζώντων (3, 20) η γονιμότητα θα παραμείνει μια μόνιμη θεϊκή ευεργεσία (4, 15 κε.). Αμέσως μετά την εξορία από τον παράδεισο και την ένδυση των δερμάτινων χιτώνων, σημειώνεται ότι *ὁ Ἀδὰμ* ***ἔγνω*** *τὴν Εὔα*. Αυτή γεννά παιδί και φωνάζει με ενθουσιασμό: ***Απέκτησα άνθρωπο με τη βοήθεια του Κυρίου (Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ!).*** Όπως αποδεικνύεται σε ολόκληρο το βιβλίο της *Γενέσεως*, ο Θεός κρατά τα κλειδιά της γυναικείας μήτρας. Ενώ πολλές θρησκείες εξομοιώνουν τη γυναίκα με τη γη, η Βίβλος αμέσως μετά την πτώση την ονομάζει *Εύα* και την ταυτίζει με τη ζωή. Παρότι γεννά *ἐν λύπαις*, όμως θριαμβεύει πάνω στο θάνατο έχοντας την ελπίδα ότι *το σπέρμα αυτής* (και όχι του Αδάμ!) θα συντρίψει την κεφαλή του φιδιού. Σημειωτέον ότι το όνομα **Εύα** (εβρ. Chawwa) συγγενεύει με το Jahve, το κατεξοχήν όνομα του Θεού στην Π.Δ. και δε σημαίνει μόνο τη μητέρα της ζωής, αλλά κι αυτή που συν-ομιλεί και νοηματοδοτεί. Εντυπωσιακό επίσης είναι το γεγονός ότι σε ολόκληρη την Π.Δ. μόνο μία φορά σε εξαιρετικά ύστερο κείμενο του αλεξανδρινού Ιουδαϊσμού (Σοφ. Σολ. 2, 24) αποδίδεται η αμαρτία κάποιου επώνυμου ή ανώνυμου πρωταγωνιστή της στην κληρονομικότητα του προπατορικού ή μάλλον προμητορικού αμαρτήματος (πρβλ. Ψ. 50 [51], 7). Επίσης σπανιότατα αποδίδεται η αμαρτία στην επήρρεια του διαβόλου.

Αυτή η βιβλική στάση αγνοείται από τον νομικό εκ Καρθαγένης **Τερτυλιανό** (150-220 μ.Χ.), ο οποίος επηρέασε βαθύτατα τη δυτική θεολογία. Υποστηρίζει ότι *κάθε γυναίκα είναι φορέας της ενοχής της πτώσης*. Αναφέρεται στις σύγχρονες του

---

[6] ***Πρβλ. Σ. Δεσπότη: Ο Ιησούς ως Χριστός και η Πολιτική Εξουσία στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές, Αθήνα: Άθως 2006, 49-50: ως γίγαντες πρέπει να θεωρηθούν όλοι εκείνοι οι αυτοκράτορες, οι οποίοι ακολουθώντας το πρότυπο του θεμελιωτή της ασσυριακής και βαβυλωνιακής αυτοκρατορίας Νιμρώδ, οικοδομούσαν τον πολιτικό τους απολυταρχισμό και επεκτατισμό στο μύθο ότι είναι υιοί Θεού. Αυτός ο πανάρχαιος μύθος, συνδυασμένος με αυτόν του ιερού γάμου θεών και ανθρώπων, προβλήθηκε ως φορέας γονιμότητας και διατήρησης της αρμονίας και ισορροπίας στο Σύμπαν και μέσον επιβολής της καθεστηκυίας πολιτικής τάξης πραγμάτων και της κυριαρχίας 'εκλεκτών' δυναστειών και λαών σε άλλους. Αυτή η ιδέα, η οποία συναντάται για πρώτη φορά στα ουγαριτικά κείμενα (όπου ο θεός Ελ προβάλλεται ως ο πατέρας του Κερέτ), κυριάρχησε ως πολιτική ιδεολογία στην Αίγυπτο, όπου ο Φαραώ ονομαζόταν ως υιός Ρε. Με την ευλογία του Νώε στους υιούς Σήμ και Ιάφεθ και την κατάρα του προς το Χαναάν, ο οποίος εκμεταλλευόμενος την κατάσταση μέθης του πατέρα του ασκεί πρακτικές οργιαστικών τελετών γονιμότητας, φαίνεται να θεμελιώνεται θεολογικά και στην Π.Δ. και μάλιστα να επευλογείται η κυριαρχία των Σημιτών και των Φιλισταίων επί των Χαναναίων/Παλαιστινίων. Η συγκεκριμένη περικοπή, όμως, είναι παράλληλη των κεφ. Γεν. 2-3. Σε αντίθεση προς τις μυθολογίες των όμορων λαών, στη Γένεση τόσο η υποδούλωση της γυναίκας από τον άνδρα, όσο και η επιβολή του νόμου του ισχυροτέρου στις σχέσεις των λαών δεν προβάλλουν ως γεγονότα θεϊκά και φυσικά, αλλά ως συνέπειες διαστρέβλωσης του αρχικού θελήματος του Πλαστουργού. Κάθε είδος φυλετικής ή πολιτικής κυριαρχίας αποτελεί, σύμφωνα με τη διήγηση της Γενέσεως, το έσχατο σημείο απομάκρυνσης του ανθρώπου από το ζωτικό κέντρο της κοινωνίας με το Θεό, το δέντρο της ζωής και συνιστά κατάλυση της θεϊκής τάξης.***

[7] ***Το κείμενο ελήφθη από D. Ford, Διαφορές μεταξύ των Σπουδαιοτέρων Πατέρων της Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας σχετικά με τη Γυναίκα και τη Σεξουαλικότητα, Σύναξη 77 (2001) 32-48, 33. Τονίζει εν συνεχεία ο ίδιος ερευνητής: Σε αντίθεση με τα παραπάνω, ο Άγιος Ειρηναίος (Μικρά Ασία -Γαλατία, 130-200 μ.Χ.), πού έγραφε ελληνικά κι αντιπροσώπευε τη χριστιανική σκέψη της Μικράς Ασίας, οπού είχε ανατραφεί […] δίνει έμφαση στο ρόλο μιας άλλης γυναίκας στην αποκατάσταση της ζημίας: «Τα δεσμά που οφείλονται στην παρακοή της Εύας λύθηκαν με την υπακοή της Μαρίας. Γιατί όσα ήταν δεμένα από την παρθένο Εύα με την απιστία, τα έλυσε ή Παρθένος Μαρία με την πίστη». Και παρά το ότι μεταγενέστεροι Πατέρες της Ανατολής συνεχίζουν κι αυτοί την ανάπτυξη του θέματος της «παρακοής της Εύας», από την άλλη πλευρά αποδίδουν πλήρως την Πτώση στην ελεύθερη συνθηκολόγηση του Αδάμ απέναντι στη γυναίκα του κι επισημαίνουν ότι δε θα υπήρχε Πτώση, αν ο Αδάμ αντιστεκόταν. Αλλά μακροπρόθεσμα ήταν σημαντικότερο το γεγονός ότι η Ανατολή δε σπίλωσε όλες τις γυναίκες με την ενοχή της Εύας, ίσως επειδή ακριβώς στην Ανατολική Εκκλησία το προπατορικό αμάρτημα ποτέ δε θεωρήθηκε ότι επιφέρει την ενοχή του Αδάμ σε κάθε ανθρώπινο πρόσωπο, όπως έφτασε να θεωρείται στη Χριστιανική Δύση, με τον Τερτυλλιανό και τον Αυγουστίνο.***

Η παραβολή των Δέκα Παρθένων. (Ψηφιδωτό). (Έργο Γ. Κεπόλα)

γυναίκες: *«Μήπως δε γνωρίζετε ότι η κάθε μία σας είναι μία Εύα; Η καταδίκη του γι' αυτό το φύλο, που είναι το δικό σας, κρατάει από εκείνη την περίοδο: έτσι, η ενοχή σας επιζεί κι αυτή αναγκαστικά μέχρι σήμερα. Είσαστε η πύλη του διαβόλου: έχετε παραβιάσει την εντολή για εκείνο το [απαγορευμένο] δέντρο. Ταυτίζεστε με την πρώτη λιποτάκτρια του θείου νόμου. Ταυτίζεστε μ' αυτήν πού έπεισε εκείνον, εναντίον του οποίου ο διάβολος δεν είχε τη γενναιότητα να επιτεθεί. Με τόση ευκολία καταστρέψατε την εικόνα του Θεού, τον άνθρωπο*[7]. Κι όμως το Πνεύμα του Θεού μεταμορφώνει αρκετές γυναίκες σε προφήτισσες (*Μαριάμ Έξ. 15, 20. Δεββώρα Ιαήλ*. Κρ. 4, 4-5, 31. Όλδα Δ' Βασ. 22,14-20).

Μόνο σε κείμενα του Ιουδαϊσμού της εποχής που γεννάται ο Μεσσίας Ι. Χριστός ως απαρχή της πτώσης δε θεωρείται η βρώση του καρπού της γνώσης, αλλά η συνουσία των αγγέλων (με τους οποίους λανθασμένα ταυτίστηκαν οι υιοί του Θεού του Γέν. 6)[8] με τους ανθρώπους. Είναι η εποχή κατά την οποία η γενετήσια σφαίρα περιβάλλεται με την ακαθαρσία και η πορνεία θεωρείται ως το κατεξοχήν θανάσιμο αμάρτημα, καθότι οδηγεί στο συγκρητισμό (άρα και την αμφισβήτηση του μόνου Θεού) και στην επιμηξία του «μόνου» εκλεκτού λαού! *Οι πολλές όμως διατάξεις της ΠΔ που αφορούν τη σεξουαλικότητα δεν προέρχονται από κάποια επιθυμία απόρριψης της γενετήσιας ορμής ούτε από υπερβολική ηθική προσοχή, αλλά από μια αμυντική απέναντι στο διεστραμμένο κόσμο, ο οποίος κάλυπτε τον ερωτισμό του κάτω από το μανδύα της θρησκείας*[9]. Δεν πρέπει να λησμονείται ο παιδαγωγικός ρόλος του Νόμου, ο οποίος μεριμνούσε για την υγιεινή του λαού του Θεού και αποσκοπούσε στο σεβασμό του ρυθμού της γυναικείας υπάρξεως. Η ίδια η γαμήλια σχέση που εξυμνείται στο *Άσμα Ασμάτων* και στον *Τωβίτ* χρησιμοποιείται άλλωστε για την έκφραση της σχέσης – διαθήκης του Ισραήλ με το Θεό του (Ωσ. 2, 19. Ησ. 54, 4 κ.ε.. 62, 4. Ιεζ. 16, 7 κ.ε.)[10].

2. Ο Ιησούς και η γυναίκα

Τα χρόνια της Κ.Δ. ήταν σύνηθες ο άνδρας να είναι κύριος μιας γυναίκας. Εξαιτίας όμως των νόμων της αγιότητας και της καθαρότητας, που είχαν επεκταθεί από τους ιερείς και στον απλό λαό προ-

[8] ***Πρβλ. Α' Ενώχ 6 κε.. 19, 1. Ιωβηλ. 4, 21 κε. 5, 1. συρ. Βαρούχ 56, 10-12. Ιώσ. Αρχ. 1, 73. Διαθ. Ρουβ. 5. Ο Αλεξανδρινός Κώδικας μεταφράζει τα bene elohim ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. πρβλ. Α' Ενώχ 6 κε.. 19, 1. Ιωβηλ. 4, 21 κε. 5, 1. συρ. Βαρούχ 56, 10-12. Ιώσ. Αρχ. 1, 73. Διαθ. Ρουβ. 5.***

[9] ***Xavier Leon Dufour, Γενετήσια Ορμή, ΛΒΘ 200-204.***

[10] ***Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Το Βιβλίο της Προφητείας. Λειτουργική και Συγχρονική Ερμηνευτική Προσέγγιση, Τόμ. Β', Αθήνα: Άθως 2007, 295-298.***

κειμένου να διαφυλαχθεί ο Ισραήλ «αμόλυντος» από τα έθνη, η γυναίκα ένεκα της γέννας των παιδιών και του έμμηνου κύκλου της εθεωρείτο το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της ως λατρευτικά ακάθαρτη: *αν μια γυναίκα έχει ροή αίματος και πρόκειται για τη συνηθισμένη ρύση της περιόδου της, θα είναι ακάθαρτη για εφτά ημέρες. κι όποιος την αγγίξει θα είναι ακάθαρτος ως το βράδυ. Κάθε τι που πάνω του θα κοιμάται ή θα καθήσει όσο θα είναι στην κατάσταση αυτή θα είναι ακάθαρτο* (Λευ. 15, 19-21). Είναι χαρακτηριστικό ότι εάν το νεογνό ήταν κορίτσι ο καθαρισμός διαρκούσε (όχι σαράντα ημέρες όπως εάν ήταν αγόρι) αλλά ογδόντα ημέρες (Λευ. 12). Ο Φίλων ταυτίζει τον άνδρα με τη λογική και τη γυναίκα με τις αισθήσεις και το παράλογο. Ο ιερέας Φαρισαίος Ιώσηπος τεκμηριώνει την αγαμία των Εσσαίων με τη σημείωση *ότι δεν απορρίπτουν το γάμο αλλά θέλουν να προστατευτούν από την ακολασία των γυναικών αφού θεωρούν ότι καμιά τους δεν παραμένει πιστή σε έναν άνδρα* (Πόλ. 2.120 κε.), ως αιτία έκδοσης διαζυγίου σε μια γυναίκα θεωρεί οποιαδήποτε αφορμή (Αρχ. 4.253. πρβλ. Δτ. 24, 1-4), ευθυγραμμιζόμενος έτσι με τη σχολή Χιλέλ, ενώ στο *Κατά Απίων* (2. 201) τη θεωρεί κατώτερη από τον άνδρα σε κάθε τι.

Στην αρχή της ιστορικής πορείας του Ιησού βρίσκεται η παρθενική γέννησή του από την Παρθένο Μαρία: *Η Παναγία είναι η τελείωση της γυναίκας, της νέας Εύας που αποκαθίσταται* ***στη μητρική παρθενικότητα****. Ο Θεός εκλέγει τη Μαρία και δανείζεται τη σάρκα της, γιατί η Μαρία* ***ήθελε*** *να του τη δανείσει. Ενσαρκώνεται με την ελεύθερη θέλησή του. Κατά τον ίδιο τρόπο ήθελε και η μητέρα του να τον γεννήσει ελεύθερα και με τη συγκατάθεσή της. Καθετί που επιβάλλεται με τη βία καταλήγει στο κακό. Η σωτηρία του κόσμου οφείλεται στην παντοδυναμία του Θεού. Ο Θεός μπορεί να άρει όλες τις ανομίες ως το θάνατο, δεν μπορεί να απαντήσει στη θέση του ανθρώπου, να πει το 'Γενηθήτω'. [...] Ανάμεσα στον Άγιο και τους αγίους υπάρχει κοινωνία φύσεως, που επιτρέπει* ***στον Λόγο*** *να «έλθει στα ίδια». Στο 'Γενηθήτω' του Δημιουργού αντιστοιχεί* ***το 'Γενηθήτω'*** *του δημιουργήματος:* «ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου. γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα Σου» (Λκ. 1, 38). [...] Ο άνθρωπος επιτρέπει στο πλήρωμα της θεότητας και της ανθρωπότητας να φανερωθεί στα έσχατα χρόνια. [...] Στη θεία Πατρότητα ως συστατικό γνώρισμα της θείας ουσίας που γεννά τον Υιό και εκπορεύει το Άγ. Πνεύμα, απαντά η γυναικεία μητρότητα, ως ειδική θρησκευτική λειτουργία της ανθρώπινης φύσεως. Το θεανδρικό μυστήριο τελειώνεται στην anima. Από την πλευρά του ο Ιωσήφ παρουσιάζει την πατρότητα των ανδρών και μπροστά στο μυστήριο είναι σιωπηλός. Περνά πέρα για πέρα τις σελίδες του Ευαγγελίου χωρίς να πει ούτε μια λέξη. Ο γενόμενος σάρξ Λόγος είναι το παιδί της σιωπής του ανδρικού στοιχείου και του 'Γενηθήτω'τού μητρικού στοιχείου (Ευδοκίμωφ).

Ο ίδιος **ο Ιησούς** δε νυμφεύθηκε, όπως συνήθιζαν οι ραββίνοι της εποχής του, οι οποίοι θεωρούσαν το γάμο και τη γυναίκα κυρίως ως μέσον/όργανο απόκτησης απογόνων[11]. Σημειώνεται στο Μαλ. 2, 14-15[12]:

Ο Γιαχβέ υπήρξε μάρτυρας
μεταξύ σου και της γυναίκας της νεότητάς σου,
προς την οποία εσύ φέρθηκες άπιστα,
ενώ αυτή είναι κοινωνός (σύντροφός) σου και γυναίκα
της διαθήκης σου.
Δεν έπλασε διαφορετικός (Θεός) τη γυναίκα,
που έγινε με το υπόλοιπο του εμφυσήματος (του Θεού).
*Αλλά εσείς λέγετε: «****Τι άλλο ζητάει ο Θεός παρά σπέρμα;****»*

Σε αντίθεση προς αυτούς που έθεταν ως αποκλειστικό σκοπό του γάμου την τεκνογονία και εγκατέλειπαν κατόπιν τη γυναίκα της νεότητος, ο Προφήτης θέτει ως σκοπό τη συντροφικότητα και την αλληλοσυμπλήρωση. Κι όμως οι ραββίνοι ενώ δογμάτιζαν ότι *το να μην τεκνοποιείς είναι σα να χύνεις αίμα ανθρώπινο, καθημερινά δοξολογούσαν το Θεό: Ευλογημένος ο Θεός που δε με έπλασε ούτε ειδωλολάτρη, ούτε γυναίκα, ούτε αμαθή. Αντιθέτως η*

---

[11] ***Αυτό διακρίνεται στο Μαλ. 2,14-15: ὅτι Κύριος διεμαρτύρατο ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου· ἣν ἐγκατέλιπες· καὶ αὐτὴ κοινωνός σου καὶ γυνὴ διαθήκης σου. καὶ οὐκ ἄλλος ἐποίησεν· καὶ ὑπόλειμμα πνεύματος αὐτοῦ. καὶ εἴπατε Τί ἄλλο ἀλλ΄ ἢ σπέρμα ζητεῖ ὁ Θεός; καὶ φυλάξασθε ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν· καὶ γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς· ἀλλὰ ἐὰν μισήσας ἐξαποστείλῃς· λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ισραηλ· καὶ καλύψει ἀσέβεια ἐπὶ τὰ ἐνθυμήματά σου· λέγει κύριος παντοκράτωρ. καὶ φυλάξασθε ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν καὶ οὐ μὴ ἐγκατα λίπητε. Σε αντίθεση προς αυτούς που έθεταν ως αποκλειστικό σκοπό του γάμου την τεκνογονία και εγκατέλειπαν κατόπιν τη γυναίκα της νεότητος, ο Προφήτης θέτει ως σκοπό τη συντροφικότητα και την αλληλοσυμπλήρωση.***

[12] ***Η μτφρ. προέρχεται από τον Σεβασμ. Ιερ. Φούντα, Περί Τεκνογονίας, Θυμίαμα 25 (1997) 1403-1451, εδώ 1411. Το κείμενο των Ο' είναι το εξής: ὅτι Κύριος διεμαρτύρατο ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου· ἣν ἐγκατέλιπες· καὶ αὐτὴ κοινωνός σου καὶ γυνὴ διαθήκης σου. Καὶ οὐκ ἄλλος ἐποίησεν· καὶ ὑπόλειμμα πνεύματος αὐτοῦ. Καὶ εἴπατε: Τί ἄλλο ἀλλ΄ ἢ σπέρμα ζητεῖ ὁ Θεός; Καὶ φυλάξασθε ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν· καὶ γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς· ἀλλὰ ἐὰν μισήσας ἐξαποστείλῃς· λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ· καὶ καλύψει ἀσέβεια ἐπὶ τὰ ἐνθυμήματά σου· λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Καὶ φυλάξασθε ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν καὶ οὐ μὴ ἐγκαταλίπητε. Το Μασορ. διαφοροποιείται: Καὶ δὲν ἔκαμεν ὁ Θεὸς (τους δύο) ἕνα; Καὶ ὅμως αὐτὸ εἶχεν ὑπεροχὴν πνεύματος. Καὶ διὰ τί ἕνα; Διὰ νὰ ζητήσῃ σπέρμα θεῖον. Διὰ τοῦτο προσέχετε εἰς τὸ πνεῦμά σας, καὶ ἂς μὴ φέρηται μηδεὶς ἀπίστως πρὸς τὴν γυναῖκα τῆς νεότητος αὐτοῦ.***

γυναίκα αρκούνταν στο: Ευλογημένος ο Κύριος που με έπλασε κατά το θέλημά Του. Από την άλλη πλευρά ο Ιησούς ούτε αποσύρθηκε στην έρημο, όπως ο Ιωάννης, ούτε εγκλωβίστηκε μαζί με τους μαθητές του σε ένα κοινόβιο, όπως έπρατταν οι άγαμοι (στην πλειοψηφία τους) Εσσαίοι για να αυτοαφοριστούν από τα παιδιά του σκότους, το άνομο και ακάθαρτο περιβάλλον.

Τα κίνητρα της παρθενίας του Ιησού, όπως και του Παύλου και του Ιωάννη, δεν οφείλονται στην απέχθειά τους προς το γυναικείο φύλο, αλλά στην αφιέρωσή τους στην πραγμάτωση της Βασιλείας του Θεού και στην εξακτίνωση της αγάπης τους σε όλα τα πλάσματα απαθώς. Ο ίδιος, όπως αναφέρει ο επίσης παρθένος μαθητής του Ιωάννης, ξεκίνησε τη δράση Του από το **γάμο της Κανά**. Με τη μεταβολή του ύδατος (που προοριζόταν για τους ιουδαϊκούς καθαρμούς) σε οίνο ο γάμος που τελεσιουργείται ***την τρίτη ημέρα*** (την ημέρα της Παράδοσης ***της Διαθήκης*** και της Ανάστασης του Ιησού) λαμβάνει «ευχαριστιακή» διάσταση και γίνεται η «αρχή των σημείων του Ιησού». **Ακολουθείται από την κατάλυση του Ναού και του Νόμου, τα οποία υποκαθιστούν ή και «ειδωλοποιούν» την προσωπική σχέση Θεού και ανθρώπου**. Μέσω της μετοχής του Χριστού στο γάμο *ο έρως σταυρώνεται για να αναστηθεί εκείνη η αγάπη*, η οποία στη φύση «νικά το θάνατο, ποτέ όμως το γάμο» (αφού εκφυλίζεται σε συνήθεια και ανοία). Η αποδοχή του γυναικείου φύλου από τον Ιησού αποδεικνύεται από τη συμμετοχή και γυναικών στον κύκλο των μαθητών, γεγονός μοναδικό για τα δεδομένα των ραββίνων της εποχής του. Μνεία **της μαθητείας των γυναικών** γίνεται στα Ευαγγέλια ουσιαστικά σε δυο περιπτώσεις: στο **Μκ. 15, 40** κε. (Μτ. 27, 55. Λκ. 23, 49) και στο **Λκ. 8, 2**. Ο Μάρκος σημειώνει ότι τη στιγμή της προοδευτικής και πλήρους εγκατάλειψης του Ιησού από τους μαθητές Του και φαινομενικά και από τον ίδιο το Θεό Πατέρα Του, *κοντά στον Ιησού* και συνάμα *ἀπὸ μακρόθεν* (αποστασιοποιημένες από τη δράση των ανδρών εμπαικτών) θεωρούνται η ***Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ*** *καὶ* ***Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ*** *καὶ* ***Ἰωσῆτος μήτηρ*** *καὶ* ***Σαλώμη*** και άλλες γυναίκες που είχαν συναναβεί μαζί του *εἰς Ἱεροσόλυμα* αλλά δεν κατονομάζει (15, 40 κε.)[13]. Παρότι στο περίφημο «Πιστεύω» (Credo) της Α' Κορ. 15, 5-8 προτάσσεται ως πρώτος μάρτυς της ανάστασης ο Κηφάς, ο αρχαιότερος Ευαγγελιστής Μάρκος (ο οποίος μάλιστα ήταν μαθητής του Πέτρου) δε διστάζει να πληροφορήσει τους αναγνώστες του ότι πρώτες ανακάλυψαν τον κενό τάφο και άκουσαν το μήνυμα της αναστάσεως οι γυναίκες παρότι στον Ιουδαϊσμό θεωρούνταν αναξιόπιστοι μάρτυρες στα δικαστήρια. Είναι αξιοσημείωτο επίσης ότι ο αρχαιότερος ευαγγελιστής μέχρι το τέλος του Ιησού δεν έχει δώσει (σκοπίμως προφανώς) κανένα στοιχείο για τον όμιλο αυτό των μαθητριών που χρημάτισαν «απόστολοι των αποστόλων». Τις παρουσιάζει μόνο τη στιγμή που ανατέλλει η καινούργια εποχή, χρησιμοποιώντας γι' αυτές δύο σημαντικότατα ρήματα σε χρόνο (παρατατικό) που υποδηλώνει διάρκεια: *αἳ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ* ***ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ***, *καὶ* ***ἄλλαι πολλαὶ*** *αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.* Το ***ἀκολουθεῖν*** αποτελεί το κατεξοχήν χαρακτηριστικό των μαθητών του Ιησού, ενώ το ***διακονεῖν*** δε χρησιμοποιείται μόνον για να δηλώσει το «σερβίρισμα των τραπεζών» (όπως στους 1, 13. 31, όπου έτσι επιβεβαιώνεται η αποκατάσταση της υγείας της πενθεράς του Πέτρου). Προβάλλεται από τον ίδιο τον Ιησού στο φινάλε της δράσης Του στη Γαλιλαία (10, 43-45) ως η κατεξοχήν αποστολή των μελών της Εκκλησίας, στο χώρο της οποίας ανατρέπονται οι σχέσεις εξάρτησης και κυριαρχίας. Σημειωτέον ότι στο Μκ. η μαθητεία κοντά στον Ιησού, ενώ προϋποθέτει την εγκατάλειψη των γονέων, **δεν απαιτεί εγκατάλειψη των συζύγων** (10, 29), όπως συμβαίνει στον *Ματθαίο* (19, 29) και στον *Λουκά* (18, 29). Σύμφωνα, άλλωστε, με το Α'Κορ. 9, 5 ο Κηφάς συνοδευόταν στο κήρυγμα από τη γυναίκα του. Βεβαίως στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι ο Μάρκος δεν ονομάζει τις γυναίκες *μαθήτριες*, αφού ούτε κάποια ιδιαίτερη *κλήση* τους μνημονεύει, ούτε κάποια παραχωρηθείσα από τον Ιησού εξουσία για διδασκαλία, θαυματουργία ή εξορκισμό, όπως αντιστρόφως συμβαίνει με τους μαθητές (6, 6-13). Από τον Λουκά μαθαίνουμε ότι η μαθητεία της Μαρίας της Μαγδαληνής οφείλεται στην απελευθέρωσή της από επτά δαιμόνια, ενώ η αποστολή των μαθητριών περιορίζεται στην υλική εξυπηρέτηση του Ιησού και των μαθητών (8, 1-3).

Το αξιοσημείωτο ότι αυτές οι γυναίκες με τη συνειδητή επιλογή τους να ακολουθούν τον ανέστιο Ιησού απαξίωναν ακόμη περισσότερο τον

[13] ***Μνημονεύονται επίσης η Μάρθα από τη Βηθανία, αδελφή της Μαρίας και του Λαζάρου, η Σαλώμη (η μητέρα των Ζεβεδαίων;), η Ιωάννα η γυναίκα του Χουζά αξιωματούχου του Ηρώδη και η Σουσάννα. Οι δυο τελευταίες αναφέρονται μόνον στο Λουκά. Εκτός της κατηγορίας της εκπόρνευσης.***

εαυτό τους, αφού ανέτρεπαν το καθιερωμένο (γυναικείο) image της εποχής τους που τις ήθελε να υπηρετούν τον οίκο τους (πρβλ. την «κλασική» Ωδή στην ***ανδρεία*** γυναίκα στο Παρ. 31, 10 κε.). Αντίθετα η συνεχής δημόσια παρουσία τους σε έναν ανδρικό κύκλο και ιδιαίτερα στα γεύματα του Ιησού, όπου σύμφωνα με το Μτ. (21, 31-2) δε συμμετείχαν μόνον τελώνες αλλά και πόρνες, κινούσε πολλές υποψίες για το ήθος τους. Και στο ελληνικής προέλευσης ακροατήριο, όπως αυτό του Λουκά, η παρουσία γυναικών ήταν αποδεκτή μόνο στο πρώτο μέρος του γεύματος (δείπνο/βρώση) και όχι στη δεύτερη (συμπόσιο), οπότε και η παρουσία της συνδέεται με έλλειμμα ήθους και κατ' επέκταση με την πορνεία. Αυτό το στοιχείο δικαιολογεί την κατάπληξη (το σοκ) που προκάλεσε η είσοδος της αμαρτωλής εκείνης γυναίκας που έχρισε με μύρο τον Ιησού κατά τη διάρκεια του συμποσίου που του παρέθεσε ο φαρισαίος Σίμων (Λκ. 7, 36 κε.), και ακολούθως η συμμετοχή γυναικών στις *αγάπες*, στη θεία Ευχαριστία. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι στο ίδιο το γενεαλογικό δέντρο του Ιησού, το οποίο αποτελούσε «συστατικό» της τιμής και υπόληψης κάθε προσώπου στην ελληνορωμαϊκή κοινωνία, φιγουράρουν τέσσερεις γυναίκες και μάλιστα αλλοδαπές που συνέλαβαν με τρόπο παράνομο (Μτ. 1, 1-17) ενώ και τον ίδιο τον Ιησού δεν τον προσφωνούν ως γυιο του Ιωσήφ (ben Josef) αλλά της Μαριάμ (ben Mirjam. Μκ. 6,1-6 κ. παρ.).

Στο Μκ. μνημονεύονται τέσσερεις συνολικά *δυνάμεις*, που πραγματοποίησε ο Ιησούς σε γυναίκες: η θεραπεία της πενθεράς του Πέτρου (1, 29-34), της επί δώδεκα έτη αιμορροούσας που συνδυάζεται η ανάσταση της δωδεκάχρονης κόρης του Ιαείρου (5, 21-43) και ο εξορκισμός του διαβόλου από την κόρη μιας αλλοδαπής, της Συροφοινικίσσης (7, 24-30). Ο διάλογος που προηγείται της τελευταίας θεραπείας είναι ο μοναδικός όπου ο Ιησούς ηττάται και υποχωρεί από κάποιον αντίπαλο. Ο Λουκάς προσθέτει και τη θεραπεία της *Συγκύπτουσας* (13, 10-17). Με όλα αυτά τα θαύματα γκρεμίζονται ταμπού που συνέδεαν τη γονιμότητα, την εμμηνόρροια ή και ακόμα και το άγγιγμα των νεκρών με την ακαθαρσία και την ακοινωνησία, ενώ ταυτόχρονα σημαίνεται η μετοχή των γυναικών σώων/ σεσωσμένων σωματικά και ψυχικά στην καινούργια κοινωνία της Βασιλείας του Θεού. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις Παραβολές του Ιησού πρωταγωνιστούν και τα δύο φύλα[14] και μάλιστα σε ζεύγη. Η καθημερινότητα της γυναίκας που ζυμώνει ή που ψάχνει με αγωνία τη δραχμή, που ήταν κρεμασμένο ως περιδέραιο στο λαιμό της γίνονται διαφάνειες της Βασιλείας αλλά και της εικόνας του ίδιου του Θεού. **Ήδη στη σοφιολογική γραμματεία ο Λόγος ονομάζεται και δρα ως Σοφία.**

Στο *Κατά Ιωάννη* δεσπόζουν οι διάλογοι του Ιησού με τη Σαμαρείτισσα (κεφ, 4) και τη Μαρία τη Μαγδαληνή μετά την Ανάσταση (20, 1.11-18). Ο πρώτος, ο οποίος διαδραματίζεται στο πηγάδι τής Συχέμ (το οποίο αποτελεί στην Α.Γ. χώρο γνωριμίας του Ισαάκ με τη Ρεβέκκα, του Μωσέως με τη Σεπφώρας), την *έκτη ώρα*, στις 12:00 το μεσημέρι (όταν σύμφωνα με τη ραββινική παράδοση υπέκυψε η Εύα στον όφι) αφορά στη δίψα και τελειώνεται με την κορυφαία μεσσιανική αποκάλυψη του Ιησού, βρίσκεται σε αντιθετικό παραλληλισμό προς το νυκτερινό διάλογο με το νομοδιδάσκαλο Νικόδημο. Αυτός **του αναστημένου Ιησού με τη Μαγδαληνή** βρίσκεται σε αντιθετικό παραλληλισμό προς αυτή με τον δύσπιστο Θωμά (20, 11-18). Έχει προηγηθεί η εξαγωγή από την πλευρά Του *αίματος και ύδατος* (19, 34), βάσει των οποίων δημιουργείται/συγκροτείται η νέα Εύα, η Εκκλησία. Η εξαγωγή αυτή διαδραματίζεται μετά τις φράσεις του Ιησού *Διψῶ* και *Τετέλεσται*, το οποίο δε συνδέεται μόνον την πλήρωση της Γραφής (19, 28. 36-37), αλλά και με την ολοκλήρωση της εκδήλωσης της αγάπης που υποδηλώνεται στην αρχή της αφήγησης του Πάθους (13, 1). Το σκηνικό εκτυλίσσεται **σε κήπο** πλησίον του Γολγοθά, ο οποίος γίνεται η νέα Εδέμ[15], αφού συμβολίζει τη ζωή που τελικά νικά το θάνατο. Σημειωτέον ότι σε κήπο διαδραματίζεται μόνο στο Ιω. (το οποίο εκκινά την αφήγησή του με ύμνο στη δημιουργία των πάντων υπό του Λόγου και με την παρουσία του Βαπτιστή στην *έρημο*) και η σύλληψη του Ιησού. Ο Ιησούς ερωτά τη Μαρία, αφού οι μαθητές «ἀπῆλθον», όπως και στην περίπτωση της Σαμαρίτιδος: *γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς;* (20, 15). Η απάντηση της γυναίκας παραπέμπει στο Άσμα 3, 1-2 *(τις νύχτες στο κρεβάτι μου γύρευα εκείνον που αγαπώ. Τον γύρευα μα δεν τον βρήκα. Θα σηκωθώ και θα γυρίσω όλη την πόλη μέσα στους δρόμους και τις πλατείες και θα γυρέψω εκείνον που αγαπώ. Τον γύρεψα μα δεν τον βρήκα. Με συναπάντησαν οι φύλακες που τριγυρνάνε μες στην πόλη. «Είδατε τον αγαπημένο μου;» τους ρώτη-*

[14] ***Πρβλ. παραβολές της μουστάρδας και της ζύμης (Λκ. 13, 18. 20 κε.) του απωλεσθέντος προβάτου και της δραχμής (15,3-10), τα παραδείγματα του Σολομώντα και της βασιλίσσης του Σεβά (12, 41κε.)***

[15] ***Σύμφωνα με τον Πασκάλ «σε ένα κήπο χάθηκε ο Κόσμος και σ'ένα κήπο σώθηκε». Η ρήση αυτή λήφθηκε από το άρθρο που μνημονεύεται αμέσως κατωτέρω.***

σα. Μόλις τους είχα προσπεράσει και βρήκα εκείνον που αγαπώ. ***Τον άδραξα και δε θα τον αφήσω*** *ώσπου στης μάνας μου το σπίτι να τον φέρω στον κοιτώνα εκείνης που με γέννησε* (Άσμα 3, 1-4. Μετάφραση Βιβλικής Εταιρείας 1997). Μόλις ο Ιησούς, ως ο *καλός Ποιμήν* την προσφωνεί με το όνομά της *(Μιριάμ)*, εκείνη απαντά *ραββουνί* αφού όμως πάλι **στραφεί**. Ενώ στον κήπο της Εδέμ η συνάντηση της Εύας με τον όφι μετήλλαξε την παραδείσια χαρά σε πόνο και δάκρυ, η συνάντηση της Μαρίας με τον Κύριό της στον κήπο της ταφής και της ανάστασης του Ιησού μεταβάλλει την ωδίνη/οδύνη (πρβλ. 16, 21-22) σε χαρά. Αυτή η μεταμόρφωση γίνεται μετά την υπαρξιακή στροφή της νέας Εύας Μαρίας προς τον αληθινό Κύριό της (εβρ. *ραββουνί*). Η εντολή του Ιησού στην Μαρία να μην τον αγγίξει ανακαλεί τον λόγο της Εύας σχετικά με τη θεϊκή απαγόρευση να εγγίσει το *ξύλο της ζωής*. Η Μαρία έπρεπε να μάθει ότι ο Ιησούς δεν ήταν στην ίδια κατάσταση όπως προτού σταυρωθεί αφού είχε εισέλθει σε κατάσταση δόξας. Το τέλος αυτής της αφήγησης ταυτίζεται με τον ευαγγελισμό των 'άλλων', οι οποίοι σ' αυτήν την περίπτωση δεν είναι Σαμαρείτες αλλά οι ίδιοι οι μαθητές. Η νέα Εύα φέρνει το μήνυμα της ελπίδας στο δύσπιστο Αδάμ[16] κι έτσι γίνεται η απόστολος των αποστόλων: *ἔρχεται Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ ἀγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἑώρακα τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ* (20, 18).

Ολόκληρη η Α.Γ. κατακλείεται με το γάμο του Νυμφίου Ιησού με την Εκκλησία που περιγράφεται στην Αποκάλυψη που κατακλείεται με την τολμηρή γαμήλια κραυγή *Έρχου Κύριε* σε αντίθεση προς το Φύγε του Άσματος (8, 14). Η Β. Καλογεροπούλου σημειώνει εμφαντικά: «Ο λαμπρότερος ύμνος της γυναίκας συντίθεται στην *Αποκάλυψη του Ιωάννου* (12,1). [...] Η Ιστορία αρχίζει έτσι με την δημιουργία του άνδρα, αλλά τελειώνει με το θρίαμβο της γυναίκας»[17].

3. Η γυναίκα στις Πράξεις και στις Επιστολές του Παύλου[18]

Το 1/5 των ογδόντα προσώπων που αναφέρονται στις Πράξεις του Λουκά και στις Επιστολές του Παύλου (Π.) είναι γυναίκες. Στις πρωτοχριστιανικές Εκκλησίες το ποσοστό, όμως, πρέπει να ήταν πολύ μεγαλύτερο. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι κατά την ανάδειξη της Εκκλησίας την ημέρα της Πεντηκοστής, στο υπερώο της Ιερουσαλήμ παρευρίσκεται η Θεοτόκος, η οποία με την κατάφασή της στην πρόκληση του Αρχαγγέλου εγκαινίασε την τελείωση του μυστηρίου της θείας Οικονομίας, αλλά και άλλες γυναίκες: *οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ* ***σὺν γυναιξὶν καὶ Μαριὰμ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ*** *καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ (Πρ. 1, 14)*[19]. *Έτσι εκπληρώνεται η προφητεία του Ιωήλ: καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν* ***καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν*** *καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται· καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου* ***καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μο****υ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσιν* (2, 17-18 = Ιωήλ 3, 1-2).

Ένα μεγάλο μέρος των πρώτων γυναικών Χριστιανών ήταν **Ιουδαίες** ή βρίσκονταν σε στενή επαφή με την ιουδαϊκή Συναγωγή[20]. Ο σύζυγος των περισσοτέρων (παραδόξως) δεν αναφέρεται (π.χ. Λυδία, Φοίβη, Νυμφά). Μόνον η Πρίσκα είναι σίγουρα έγγαμη, ενώ για άλλες (όπως π.χ. τις Ιουλία, Ιουνία, Απφία) μπορούμε να το υποθέσουμε

---

[16] *U.Früchtel, Mit der Bibel Symbole Entdecken, Göttingen 1991, 469-472.*

[17] *Β.Καλογεροπούλου, Η Γυναίκα στην καθ ημάς Ανατολή, Αθήνα: Αρμός 1992, 19.*

[18] *Πολλές πληροφορίες του κεφ. αυτού προέρχονται από το Hermann-Josef Venetz, Frauen von Rang und Namen. Ein anderer Blick in Paulinischen Gemeinden, BiKi 57 (2002) 127-133.*

[19] *Στο Πρ. 5, 14 ανάμεσα στους πιστούς μνημονεύονται και γυναίκες κάτι που επιβεβαιώνεται και στο 6, 1 όπου γίνεται λόγος για τις χήρες των Ελληνιστών που παραθεωρούνταν. Στους 8, 3 και 22, 4 επίσης γίνεται αναφορά σε διωγμό και των γυναικών πιστών. Ονομαστικά αναφέρονται η Σαπφείρα (5, 1) και η Μαρία μητέρα του Μάρκου (12, 12) οι οποίες διαθέτουν μάλιστα κάποια στοιχειώδη περιουσία, η Ταβιθά /Δορκάς στην Ιόππη, η οποία ονομάζεται μαθήτρια (9, 36) καθώς και η δούλη Ρόδη (12, 12 κε.), η μητέρα του Τιμόθεου (16, 1), η Λυδία στους Φιλίππους (16,14 κε.), οι φοβούμενες στη Θεσσαλονίκη και στη Βέροια (17, 4. 12), η Δάμαρις στην Αθήνα (17, 34), ο Ακύλας και η Πρίσκιλλα στην Κόρινθο (18, 2), όπως επίσης και οι γυναίκες στην Τύρο (21, 5 κε.).*

[20] *Stegemann, Urchritliche Sozialgeschichte, 332.*

αφού αναφέρονται ως μητέρες (του Ρούφου ή του Τιμοθέου). Καμιά δεν παρουσιάζεται ως θυγατέρα. Αρκετές μάλιστα ηγούνται της ***κατ' οίκον*** Εκκλησίας. Όσο για το κοινωνικό τους στάτους, οι περισσότερες προέρχονταν από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα (δούλες ή απελεύθερες). Στην υψηλή κοινωνία ανήκανε οι γυναίκες της Θεσσαλονίκης και της Βέροιας, για τις οποίες, όμως, δεν αναφέρεται η βάπτισή τους. Οικονομική άνεση φαίνεται ότι διέθετε και η **Φοίβη**, η οποία ονομάζεται *προστάτις (πάτρωνας)*, όπως επίσης και η πρώτη «Ευρωπαία» Χριστιανή που ήταν όμως μικρασιάτισσα στην καταγωγή, η **Λυδία**, η οποία διέθετε, εμπορευόταν την αυτοκρατορική πορφύρα και πρωταγωνιστεί στο Πρ. 16, 11-40. Ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν **οι χήρες** (Α' Κορ. 7, 8. Α' Τιμ. 5, 3 κε.).

Ο Παύλος, ενώ στην προμνημονευθείσα διήγηση της δημιουργίας σημειώνεται *ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς*, διακηρύττει στους Γαλάτες ότι ***Πάντες*** *γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε· Χριστὸν ἐνεδύσασθε·* ***οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος καὶ Ἕλλην, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἄρσεν καὶ θῆλυ αλλά*** (πάντες δεν είναι ένα, αλλά) ***ένας, Χριστός*** (Γαλ. 3, 26-28). Παραδόξως στο Κολ. 3, 11 όπου παρατίθεται ο ίδιος βαπτισματικός παιάνας απουσιάζει η διάκριση άρρενος και θήλεος. Είναι χαρακτηριστικά επίσης τα πολλά γυναικεία ονόματα στον κατάλογο των χαιρετισμών του Παύλου στα πρόσωπα της Εκκλησίας της Ρώμης (κεφ. 16), όπου υπογραμμίζεται η προέλευση, η δραστηριότητα, το αξίωμα των προσώπων αυτών, καθώς επίσης και η σχέση τους με τον απόστολο[21]. Προφανώς τα περισσότερα πρόσωπα ήταν γνωστά στον Π. από τη δράση τους σε άλλες Εκκλησίες. Καταρχάς ο Π. συστήνει τη Φοίβη, η οποία δεν ανέλαβε απλώς το ρόλο του κομιστή-ταχυδρόμου, αλλά πιθανότατα και της ανάπτυξης του θεολογικού περιεχομένου της κατεξοχήν «δογματικής» παύλειας επιστολής: *Συνίστημι δὲ ὑμῖν* ***Φοίβην*** *τὴν* ***ἀδελφὴν*** *ἡμῶν· οὖσαν [καὶ]* ***διάκονον*** *τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς· ἵνα προσδέξησθε αὐτὴν ἐν Κυρίῳ* ***ἀξίως τῶν ἁγίων****· καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ* ***προστάτις*** *πολλῶν ἐγενήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ* (16, 2). Δεν πρέπει να λησμονείται ότι αφορμή για τη συγγραφή και της Α' Κορ. έδωσαν (εκτός των άλλων και) οι άνθρωποι του κύκλου της **Χλόης** (1, 10-11). Η Φοίβη ονομάζεται **αδελφή** του Π. κάτι που προδίδει την προσωπική πνευματική σχέση που είχε ο απόστολος μαζί της, ενώ επιπλέον χαρακτηρίζεται ***διάκονος***. Με αυτόν τον τίτλο χαρακτηρίζει ο ίδιος ο Π., τον αλεξανδρινό θεολόγο *Απολλώ* και τον ιδρυτή των Εκκλησιών της κοιλάδας του Λύκου *Επαφρά* (Κολ. 1, 7. 4, 12), ενώ έτσι ονομάζονται στα εξωβιβλικά κείμενα αξιωματούχοι της Πόλεως ή της Συναγωγής. Αυτό αποδεικνύεται και στο Φιλ. 1, 1 όπου ο όρος διάκονος δε σχετίζεται απλώς με τη διεκπεραίωση του κοινωνικού έργου, αλλά με τη διοίκηση της Εκκλησίας, όπως συμβαίνει και στο Α' Τιμ. 3, 11 αλλά και στην περίφημη επιστολή του Πλινίου (10.96.8: *ministrae*). Προφανώς η Φοίβη κατείχε ηγετική θέση στην Εκκλησία που βρισκόταν στο λιμάνι των Κεγχρεών, επτά χλμ. νοτιοανατολικά της Κορίνθου. Εκτός αυτού χαρακτηρίζεται και ως **προστάτης**. Έτσι χαρακτηρίζεται στη ρωμαϊκή κοινωνία ο **πάτρωνας**, ο οποίος αναλάμβανε νομικά και πολιτικά την κηδεμονία υποδεέστερων κοινωνικά προσώπων.

Στον κατάλογο των χαιρετισμών δεσπόζει ένα ζευγάρι που γνώρισε στην Κόρινθο, όπου είχαν μετακομίσει από τη Ρώμη μετά το πρώτο αντισημιτικό Πογκρόμ του αυτοκράτορα Κλαύδιου (49 μ.Χ.): *Ἀσπάσασθε* ***Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν*** *τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν·* ***καὶ τὴν κατ΄ οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίαν*** (16, 3-5). Είναι χαρακτηριστικό ότι πρώτα κατονομάζεται η Πρίσκα και κατόπιν ο ομότεχνος του αποστόλου Ιουδαίος από τον Πόντο Ακύλας (Πρ. 18, 1-4. 18. 24-26) χωρίς να δηλώνεται άμεσα εάν είναι σύζυγοι. Μαζί τους ταξίδεψε στην Έφεσο. Εκεί αυτοί μύησαν στη χριστιανική πίστη τον λόγιο αλεξανδρινό κήρυκα και θεολόγο Απολλώ και διηύθηναν την κατ' οίκον Εκκλησία κάτι που προδίδει τη θεολογική κατάρτισή τους[22]. Στο Ρωμ. 16, 6 ο Π. ασπάζεται **τη Μαριάμ** *ἥτις πολλὰ* ***ἐκοπίασεν*** *εἰς ὑμᾶς*. Το ρήμα ***κοπιᾶν*** χρησιμοποιείται από τον Π. στις επιστολές του για να δηλώσει τη σκληρή και επίπονη εργασία του ιδίου (Α' Κορ. 15, 12. Γαλ. 4, 11) και των συνεργατών του (Α' Θεσ. 5, 12. Α' Κορ. 15, 16) στον αγρό του Κυρίου (Ιω. 4, 38. Β' Τιμ. 2, 6). Εν συνεχεία στο 16, 7 απευθύνεται **στον Ανδρόνικο και την Ιουνία** τους οποίους χαρακτηρίζει **συγγενεῖς καὶ συναιχμαλώτους** του και *ἐπίσημους ἐν τοῖς*

[21] ***Διακρίνονται τρεις ομάδες προσώπων, που σχετίζονταν ίσως με τρεις Συνάξεις.***

[22] ***Στην αρχή της βασιλείας του Νέρωνα (54 μ.Χ.) επέστρεψαν στην εστία τους. Και οι δυο ρισκάρισαν τη ζωή τους και κατά το περιπετειώδες ταξίδι στην Έφεσο και κατά την παραμονή του εκεί.***

ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γέγοναν ἐν Χριστῷ (16, 6). Κατά το Μεσαίωνα η Ιουνιάς θεωρήθηκε άνδρας γιατί κανείς δεν θα μπορούσε να φανταστεί πώς μια γυναίκα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ***απόστολος, και μάλιστα επίσημος***. Τέτοιο ανδρικό όνομα όμως στην αρχαιότητα δεν απαντά, ενώ και όλοι οι μεγάλοι Πατέρες, όπως ο Ιερώνυμος και ο Χρυσόστομος[23], δεν είχαν πρόβλημα στο να αποδεχτούν το γυναικείο φύλο της Ιουνίας. Ακολούθως μνημονεύονται και άλλες γυναίκες όπως η μητέρα τού Ρούφου, η αδελφή του Νηρέα, η Ιουλία και η σύζυγος του Φιλολόγου. Για την πρώτη (τη μητέρα του Ρούφου), ο Π. μάλιστα επισημαίνει ότι χρημάτισε και δική του μητέρα: *ἀσπάσασθε* ***Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν*** *τὰς κοπιώσας ἐν Κυρίῳ. ἀσπάσασθε* ***Περσίδα τὴν ἀγαπητήν***· *ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ. ἀσπάσασθε* ***Ροῦφον*** *τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ* ***καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ.*** *[...] Ἀσπάσασθε* ***Φιλόλογον*** *καὶ* ***Ἰουλίαν***· ***Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ***· *καὶ* ***Ὀλυμπᾶν***· *καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους* (16, 12-15).

Στην *Προς Φιλιππησίους* ο Π. απευθύνει θερμή παράκληση σε δύο γυναίκες Χριστιανές, οι οποίες φέρουν τα ονόματα Ευοδία (καλό κατευόδιο/ταξίδι) και *Συντύχη* (συνάντηση), να έχουν το ίδιο φρόνημα εν Κυρίω: ***Εὐοδίαν*** *παρακαλῶ καὶ* ***Συντύχην*** *παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ. Ναὶ ἐρωτῶ καὶ σέ· γνήσιε* ***Σύζυγε***· *συλλαμβάνου αὐταῖς· αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ* ***συνήθλησάν*** *μοι μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου· ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς* (4, 2-3). Το ότι δεν πρόκειται για το δεσμοφύλακα της φυλακής των Φιλίππων *Συντύχη*, όπου διανυκτέρευσε ο Π. μαζί με το Σίλα, και τη γυναίκα του (όπως ισχυρίζονται ο Θεόδωρος Μοψουεστίας και ο Σευηριανός Γαβάλων), αποδεικνύεται από το ότι τα ονόματα είναι γυναικεία (όπως μαρτυρούν και οι επιγραφές), ενώ και ο Π. αναφέρεται στο στ. 3 στα πρόσωπα αυτά με το *αὐταῖς*. Σίγουρα πάντως η διάσταση μεταξύ των δύο γυναικών δεν ήταν μια απλή διένεξη, αλλά είχε προκαλέσει πρόβλημα ενότητας σε όλη την Εκκλησία, κάτι που σημαίνει ότι πρέπει να ασκούσαν επιρροή στις κατ' οίκον αυτών Συνάξεις. Ο πρωταγωνιστικός τους ρόλος συνάγεται από το ότι ο Π., παρά την έριδα που είχε προκύψει, αναφέρεται σε αυτές εξαιρετικά ευγενικά και επαινετικά. Σε αντίθεση με τους σκληρούς χαρακτηρισμούς (βλ. *κύνες* κ.ά.) που εκτόξευσε εναντίον των άλλων αντιπάλων του, στην περίπτωση των δύο γυναικών χρησιμοποιεί δύο φορές το ρ. *παρακαλώ*, ενώ για τη εν γένει δράση τους χρησιμοποιεί το πολύ σημαντικό για την ιεραποστολή του Ευαγγελίου ρ. ***συνήθλησαν***, ενώ τις κατατάσσει μαζί με τον Κλήμεντα και τους συνεργάτες του, των οποίων τα ονόματά τους είναι καταγεγραμμένα στη Βίβλο της ζωής, στην «οικογενειακή μερίδα» του Παραδείσου. Ειρηνευτικό ρόλο καλείται να παίξει ένας ***Σύζυγος***. Παρόμοιους ασπασμούς στέλνει ο Π. στον επίλογο της προς Κολοσσαείς στη **Νύμφα** και την Εκκλησία του Οίκου της: *Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς καὶ* ***Νύμφαν καὶ τὴν κατ΄ οἶκον αὐτῆς Ἐκκλησίαν*** (4.15)[24]. Η Απφία είναι η μοναδική γυναίκα που μνημονεύεται σε παύλεια εισαγωγική ευλογία, αυτή της *Προς Φιλήμονα: Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν καὶ* ***Ἀπφίᾳ τῇ ἀδελφῇ*** *καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν καὶ τῇ κατ΄ οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ* (1-2). Μάλλον δεν είναι αδελφή του παραλήπτη, όπως συνήθως εικάζεται, καθώς τότε ο Π. θα σημείωνε στην *κατ' οἶκόν* ***ὑμῶν*** *ἐκκλησίᾳ*. Ονομάζεται ἀδελφὴ, διότι όπως ο Τιμόθεος είναι εξέχουσα συνεργάτης του Αποστόλου των Εθνών που θα μπορούσε να επηρεάσει θετικά στην έκβαση της υπόθεσης του Ονήσιμου.

4. Οι «Εκκλησιάζουσες» της Κορίνθου

Κατηγορείται από ορισμένους φεμινιστικούς κύκλους ο απ. Παύλος, επί τη βάσει κυρίως της Α' Κορ. (κεφ. 7. 10. 14) ως μισογύνης εγκρατιστής που θέλησε να φιμώσει τη γυναίκα στη λατρεία και να την καθυποτάξει στον άνδρα. Δε λαμβάνονται, όμως, σοβαρά υπόψιν οι ιδιάζουσες συνθήκες, οι οποίες προκάλεσαν τη συγγραφή των συγκεκριμένων κεφαλαίων. Ιδίως οι γυναίκες *Εκκλησιάζουσες* της Κορίνθου ακούγοντας κατά τη βάπτισή τους τον παιάνα *οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ* (Γαλ. 3, 28) θεώρησαν ότι δια της μύησής τους στο Χριστιανι-

[23] ***Σημειώνει ο Ι. Χρυσόστομος με έκπληξη: Καίτοι καὶ τὸ ἀποστόλους εἶναι μέγα· τὸ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἐπισήμους εἶναι· ἐννόησον ἡλίκον ἐγκώμιον· ἐπίσημοι δὲ ἦσαν ἀπὸ τῶν ἔργων· ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων. Βαβαὶ· πόση τῆς γυναικὸς ταύτης ἡ φιλοσοφία·ὡς καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἀξιωθῆναι προσηγορίας (PG 60.670). Πρβλ. P. Artzt, Junia oder Junias yum textkritischen Hintergrund von Röm 16,7, F. V. Reiterer, P.Eder, 83-102. Brian J. Capper, To keep silent, Ask Husbands at Home, and not to Have Authority over Men, ThZ 61 (2005) 113-131. M. Gielen Frauen in den Gemeinden des Paulus. Von den Anfängen bis zum Ende des 1 Jahrhunderts, SaThZ 6 (2002) 182-191 Mh.H.Burer D.B.Wallace, Was Junia Really an Apostle? NTS 47 (2001) 76-91.***

[24] ***Πρβλ. Φιλημ. 1-2: Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀδελφῇ καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν καὶ τῇ κατ΄ οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ· Β' Τιμ. 4, 21: Σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. Ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος καὶ Πούδης καὶ Λίνος καὶ Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες.***

σμό, απελευθερώθηκαν από τις ιδιαιτερότητες του φύλου και από τις επιταγές και τις υποχρεώσεις της κοινωνίας και του κόσμου. Ο γάμος, οι γενετήσιες σχέσεις και η γέννηση των παιδιών με συζύγους «άπιστους»-μη χριστιανούς θεωρούνταν γι' αυτές που έγιναν διά της βαπτίσεως προφήτισσες, αγιασμένες στο κορμί (Α' Κορ. 7, 34), ως πράγματα, όχι απλώς ξεπερασμένα, αλλά ακάθαρτα-αμαρτωλά. Προκειμένου να κατανοηθεί η παρερμηνεία του παιάνα της ελευθερίας του Χριστιανισμού πρέπει να ληφθεί υπόψιν *ότι στην Κόρινθο και γενικότερα στο ελληνιστικό περιβάλλον υπήρχαν δύο τάσεις σχετικά τις γενετήσιες σχέσεις. Η μία με σύνθημα «**πάντα μοι έξεστιν**» θεωρούσε τη γενετήσια σχέση ως μια ηθικά αδιάφορη ικανοποίηση κάποιας φυσικής ανάγκης, όπως το φαΐ και το πιοτό. Πολλοί χριστιανοί δεν αντιλήφθηκαν τις ηθικές απαιτήσεις της νέας θρησκείας και ζώντας στο κέντρο της διαφθοράς (γνωστές οι εκφράσεις «Κορινθία παῖς», «κορινθιάζειν) παρεξήγησαν την χριστιανική ελευθερία ως εχέγγυο ηθικής ασυδοσίας. **Στους ειδωλολάτρες θρησκεία και ηθική ήσαν, άλλωστε, δυο πέρα για πέρα ξεχωριστά πράγματα. [...]** Άλλοι πάλι απέρριπταν κάθε γενετήσια σχέση ακόμα και την συζυγική ως κάτι το υποτιμητικό και βρώμικο, αφού μάλιστα πλησίαζε η Δευτέρα Παρουσία. Αυτή η θέση ήταν απόρροια της ελληνικής δυαλιστικής θεωρίας ότι το σώμα είναι εχθρός προς τον πνεύμα. **Ο Δημιουργός, έλεγε ο Μαρκίωνας, πρέπει να πεθάνει από πείνα, με αποχή από γάμο, με την απεργία των γεννήσεων**[25].*

Ο Π., παρότι ο ίδιος ήταν μάλλον άγαμος (αφού αφιερώθηκε στην Εκκλησία), προσπάθησε να άρει την παρεξήγηση που είχε δημιουργηθεί και μπορούσε να έχει τραγικές συνέπειες στην εικόνα του Χριστιανισμού προς τα έξω αλλά και στην κατανόησή του. Εφόσον στο κεφ. 6 καταδικάσει την πορνεία ως προσβολή του σώματος που συνιστά *Ναό του Θεού*, κατόπιν απαντά στο ερώτημα των Κορινθίων εάν *είναι καλό για τον άντρα να μη συνάπτει σχέσεις με γυναίκα* (στ. 1)[26], κάτι που θεωρείται από τον Ι. Χρυσόστομο και άλλους ερμηνευτές ως θέση τού Αποστόλου των Εθνών[27]. Ο ίδιος παρότι θα προτιμούσε όλοι οι άνθρωποι να ήταν όπως αυτός, αφιερωμένοι αποκλειστικά στο έργο του ευαγγελισμού της ελπίδας, υποδεικνύει ότι η αποχή από τη γενετήσια συνάφεια είναι 'αποδεκτή' μόνον ως κάτι το προσωρινό και μετά από συμφωνία και των δύο προκειμένου να υπάρξει καλύτερη επικοινωνία με τον Θεό: *Μη στερείτε ο ένας από τον άλλο, παρά μόνον πρόσκαιρα κι έπειτα από κοινή συμφωνία για να αφοσιωθείτε στη νηστεία και στην προσευχή. Μετά όμως και πάλι να σμίγετε για να μην πέφτετε στους πειρασμούς του Σατανά εξαιτίας της αδυναμίας σας*[28].

Το ζευγάρι, όταν κάποιος από τους δύο μυείται στο Χριστιανισμό, δεν πρέπει να χωρίζει/διαλύεται, διότι στην αγιότητα δεν ισχύει ό,τι και στη φύση όπου μεταδίδεται μόνον η ασθένεια και όχι η υγεία. Ενώ ήδη από τον Έσδρα απαγορεύονταν και μάλιστα διαλύονταν οι μεικτοί γάμοι για να μην μολυνθεί ο εκλεκτός λαός του Θεού, αντιθέτως στην εποχή της χάριτος το άθεο ή αντίθεο έτερον ήμισυ αγιάζεται/μεταμορφώνεται από τη σχέση. Συνεπώς η αγιότητα συνιστά «θετική ενέργεια» της Χάριτος που μεταμορφώνει και καινοποιεί τα πάντα: *τοῖς δὲ γεγαμηκόσιν παραγγέλλω· οὐκ ἐγὼ ἀλλὰ ὁ Κύριος· **γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι** ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ· μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. Τοῖς δὲ λοιποῖς λέγω ἐγώ· οὐχ ὁ Κύριος· **εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον· καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ΄ αὐτοῦ· μὴ ἀφιέτω αὐτήν· καὶ γυνὴ εἴ τις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον· καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ΄ αὐτῆς· μὴ ἀφιέτω τὸν ἄνδρα**. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί· καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ· ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστιν· νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν.*

Επιπλέον στην παλιά διάκριση άνδρας/γυναίκας έρχεται βέβαια στους έσχατους καιρούς να προστεθεί η έγγαμος/άγαμος, που είναι διάφορες και συμπληρωματικές κλήσεις μέσα στο Σώμα του Χριστού: *τοῦτο δέ φημι· ἀδελφοί· ὁ **Καιρὸς συνεσταλμένος** ἐστίν· τὸ λοιπὸν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν· καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες· καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες· καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες· καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου* (7, 29-30). Όπως σημειώνει ο Ignace de la Potterie, *για να εκπληρώσει την κλήση*

[25] *J. Holzner, Παύλος, Μτφρ. αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος Ιερωνύμου, Αθήναι 1973, 318-323.*

[26] *Πρβλ. Γ. Π. Πατρώνου, Θεολογία και Εμπειρία του Γάμου, Αθήνα: Δόμος 1992, 43-96. Θ. Α. Ιωαννίδη, Γάμος και Παρθενία εν Χριστώ (Διδ. Διατριβή) Αθήνα: Αρμός 1998.*

[27] *PG. 61.151.49: Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι.Ἔγραψαν γὰρ αὐτῷ· εἰ δεῖ ἀπέχεσθαι γυναικὸς· ἢ μή. Καὶ πρὸς ταῦτα ἀντιγράφων καὶ περὶ τοῦ γάμου νομοθετῶν· εἰσάγει καὶ τὸν περὶ τῆς παρθενίας λόγον· Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. Εἰ μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ σφόδρα ὑπερέχον ζητεῖς· φησὶ· βέλτιον μηδ΄ ὅλως ὁμιλεῖν γυναικί· εἰ δὲ τὸ ἀσφαλὲς καὶ βοηθοῦν σου τῇ ἀσθενείᾳ· ὁμίλει γάμῳ.*

[28] *Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους· εἰ μήτι ἂν α/ ἐκ συμφώνου β/ πρὸς καιρὸν ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε· ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.*

της η γυναίκα δεν πρέπει απαραίτητα να γίνει σύζυγος και μητέρα, μπορεί να παραμείνει παρθένος στην καρδιά και στο σώμα. Ανάμεσα στην εποχή της Π.Δ. οπότε η γονιμότητα ήταν ένα πρωταρχικό καθήκον για τη διαιώνιση του λαού του Θεού και στην Παρουσία οπότε ο γάμος θα καταργηθεί, προβάλλει και η αγαμία, όχι ως περιφρόνηση του γάμου αλλά ***ως ένα ολοκληρωμένο βίωμα του γαμήλιου μυστηρίου στο οποίο μετέχει κάθε χριστιανός ήδη με τη βάπτισή του***[29]. Γάμος και παρθενία δεν αποτελούν αντιθέσεις, αφού ο σκοπός είναι ο ίδιος, σωτηρία και η μετοχή στη Βασιλεία: *ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ'εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς* (Μκ. 12, 25).

Η παρερμηνεία της χριστιανικής ελευθερίας και ισότητας μπροστά στο κοινό Ποτήριο, είχε συνέπειες και στη στάση των γυναικών εντός της λατρείας, όπου επικρατούσε η αταξία, η οποία προκαλούνταν όχι μόνον από τις γυναίκες-προφήτισσες αλλά και από εκείνους που εκστασιάζονταν και εκστόμιζαν άρρητα ρήματα. Στο Α΄ Κορ. 11 δε στερεί από τη γυναίκα το δικαίωμα να προσεύχεται ή να προφητεύει, αλλά προτείνει αυτό να γίνεται με *κάλυμμα*. Από πολλούς έχει θεωρηθεί ότι αυτή η εντολή ότι αφορά στο μαντήλι. Όντως μέχρι σήμερα οι γυναίκες των Σλάβων προσέρχονται στο Ποτήριο φορώντας απαραίτητα στο κεφάλι φακιόλι. Στα ελληνορωμαϊκά χρόνια, όμως, δεν αποδεικνύεται από τις φιλολογικές και αρχαιολογικές πηγές ότι ήταν ***επιβεβλημένο*** για μια «σοβαρή» γυναίκα να κυκλοφορεί δημόσια με μαντήλι, έστω κι αν ο Πλούταρχος[30] θεωρεί ότι αυτό συνηθιζόταν. Αντιθέτως στο βωμό της Ειρήνης του Αυγούστου παρόμοιο κάλυμμα στο κεφάλι φέρουν και οι άνδρες, όπως συμβαίνει και σήμερα σε κλίματα με υψηλή θερμοκρασία. Γι' αυτό και σήμερα η έρευνα κλίνει προς την άποψη ότι η εντολή του Π. αφορά σε γυναίκες οι οποίες είτε κούρευαν την κόμη τους (πράγμα το οποίο ήταν όντως αποκλειστικό αντρικό χαρακτηριστικό) για να δείξουν ότι πλέον μετά τη βάπτιση έχουν υπερβεί τη διάκριση και τα χαρακτηριστικά του «ασθενούς» φύλου είτε την άφηνε λυτή. Το ***ακατακάλυπτος*** απαντά στο Λευ. 13, 45 (Ο΄) σε σχέση με τον λεπρό, ο οποίος πρέπει να αφήνει ελεύθερη την κόμη: *ὁ λεπρός· ἐν ᾧ ἐστιν ἡ ἁφή· τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔστω παραλελυμένα καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀκατακάλυπτος· καὶ περὶ τὸ στόμα αὐτοῦ περιβαλέσθω καὶ ἀκάθαρτος κεκλήσεται·* *Στο Αρ. 5, 18 το αποκαλύπτειν την κεφαλήν της γυναικός σημαίνει ότι σε περίπτωση υποψίας μοιχείας η γυναίκα αφήνει ελεύθερη την κόμη της: καὶ στήσει ὁ ἱερεὺς τὴν γυναῖκα ἔναντι Κυρίου καὶ ἀποκαλύψει τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς καὶ δώσει ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς τὴν θυσίαν τοῦ μνημοσύνου· τὴν θυσίαν τῆς ζηλοτυπίας· ἐν δὲ τῇ χειρὶ τοῦ ἱερέως ἔσται τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπι καταρωμένου τούτου.*

Σχολιάζει ως εξής ο **Σ. Σάκκος**[31] με αφορμή την ερμηνεία του δύσκολου χωρίου ***διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους***: *Εις τας περισσοτέρας ειδωλολατρικάς θρησκείας υπήρχεν εν τη λατρεία γυναικοκρατία. Η γυνή ως Ιέρεια και μάντις ηγείτο της λατρείας. Διά να δύναται καίτοι φύσει ασθενεστέρα να ασκεί ψυχολογική επιβολή, εχρησιμοποίει κυρίως την μακράν και ωραίαν κόμην της. Καθ' ην στιγμήν εμύει ή ετέλει μυστήρια ή εχρησμολόγει, είχεν άσκεπη την κεφαλήν και λελυμένην την κόμην της, ετίνασσεν αυτήν μεγαλοπρεπώς προς τα οπίσω, όπως η υπερήφανος φορβάς την χαίτην της και προεκάλει δέος και ρίγος. Διά του τρόπου αυτού η κυματίζουσα κόμη της την εξύψωνεν εις το επίπεδον του ταμπού και του υπερφυσικού οντος. Έχομεν πολλάς τοιαύτας εικόνας εις τα ειδωλολατρικά κείμενα, είτε είς τους επικούς ποιητάς όπου η Κασσάνδρα χρησμοδοτούσα τινάσσει μεγαλοπρεπώς την κόμην της, είτε εις άλλους ποιητάς οπού η Πυθία προκειμένου να μαντεύση περιποιείται ιδιαιτέρως την κόμην της. Δια τον αυτόν λόγον και μόνος εκ των θεών εφημίζετο επιμόνως δια την ώραίαν κόμην του ο μάντις Φοίβος. [...] Αυτά τα νοσηρά θέσμια της καταπτώσεως η χριστιανική πίστις δεν ήδύνατο παρά να τα αποβάλη [...] Φαίνεται ότι εις τας χαρισματούχους γυναίκας της Κορίνθου υπεισήλθεν ή ηπείλει να υπεισέλθη μία τοιαύτη τάσις. Ο Παύλος όμως πατάσσει αυτό το ειδωλολατρικόν κατάλοιπο. Απαγορεύει απολύτως εις τας γυναίκας το διοικείν και το διδάσκειν άνδρας. Όσον δε διά τα χαρίσματα, εφ' όσον το Πνεύμα χορηγεί τοιαύτα και εις τας γυναίκας, ο Παύλος δεν τα εξουθενεί, αλλά τα τοποθετεί εις την πρέπουσαν τάξιν. [...] Δι' όσων είπε προηγουμένως ο Παύλος αναφέρεται «εις Χριστόν».* ***Εντοπίζει την υπεροχήν του ανδρός έναντι μεν των αγγέλων εις την φύσιν του την προσληφθείσαν υπό του Κυρίου και όχι είς τα ποικίλα πρόσωπα, έναντι δε της***

[29] *Ignace de la Potterie, Παρθενία, ΛΒΘ 773-775.*

[30] *Αίτια Ρωμαϊκά 267: ἢ πένθους μὲν οἰκεῖον τὸ μὴ σύνηθες· συνηθέστερον δὲ ταῖς μὲν γυναιξὶν ἐγκεκαλυμμέναις· τοῖς δ΄ ἀνδράσιν ἀκαλύπτοις εἰς τὸ δημόσιον προϊέναι; καὶ γὰρ παρ΄ Ἕλλησιν ὅταν δυστυχία τις γένηται· κείρονται μὲν αἱ γυναῖκες κομῶσι δ΄ οἱ ἄνδρες· ὅτι τοῖς μὲν τὸ κείρεσθαι ταῖς δὲ τὸ κομᾶν σύνηθές ἐστιν.*

[31] *Η Έρευνα της Γραφής, Θεσσαλονίκη, 1969, 49.*

γυναικός εις την θέσιν του και όχι εις το φύλον. Και ακριβώς διά να μη παρεξηγηθή, προσθέτει εις την φύσιν και το φύλον ουδεμία διαφορά αξίας υπάρχει μεταξύ ανδρός και γυναικός «εν Κυρίω». [...] *Διατί προβάλλει εις τας γυναίκας ως υπόδειγμα μιμήσεως τους αγγέλους και όχι τους άνδρας; Διότι εκείνος, εις τον οποίον εννοεί ότι υποτάσσονται οι άγγελοι, είναι ο ανήρ. Είναι ως να λέγη· «Δεν βλέπεις, γύναι, ότι και οι άγγελοι υποτάσσονται εις τον άνδρα; υποτάγηθι λοιπόν εις αυτόν και συ η κατωτέρα των αγγέλων». Και οι άγγελοι λοιπόν υποτάσσονται εις τον άνδρα. ως φύσιν βεβαίως εννοεί τον άνδρα, ως πρόσωπον όμως τον Κύριον. Ο ανήρ διά μεν τους αγγέλους είναι ο Κύριος, δια δε την γυναίκα ο οιοσδήποτε ανήρ. Αλλά μήπως και εις τον οιονδήποτε άνδρα δεν υποτάσσονται οι άγγελοι, όταν αυτός τελών τα μυστήρια και κηρύσσων τον θείον λόγον επέχη την θέσιν του Κυρίου;*[32]

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. (Ψηφιδωτό Καθολικού Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου)

Η συλλογιστική του Π. βασίζεται σε μια ιεραρχία που υπάρχει στο Σύμπαν Θεός-Χριστός-ανήρ-γυνή, κάτι το οποίο δεν υποτιμά ουσιαστικά οντολογικά και κοινωνικά τη γυναίκα, όπως και δεν υποτιμά το γεγονός ότι ο Χριστός, ο οποίος, αν και ομοούσιος με τον Πατέρα, έχει κεφαλή τον Θεό. Όλη η ενότητα κατακλείεται με τη φράση: ***πλὴν οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς ἐν Κυρίῳ· ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός· οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ***. Από τα ανωτέρω καθίσταται κατανοητό ότι ο Π. στη συγκεκριμένη Προς Κορινθίους επιστολή δε θεσπίζει το κάλυμμα και τη σιωπή των γυναικών στη Λατρεία, επειδή ασπάζεται την ελληνιστική θεώρηση της γυναικός ως όντος που εκ φύσεως αποτελεί αντικείμενο - res. Αντιμετωπίζει την παρερμηνεία και την προβολή του Χριστιανισμού ως ενός επαναστατικού κινήματος που έρχεται να αλλάξει απλώς και τελικά να ανακυκλώσει τα σχήματα του κόσμου. Ο Χριστιανισμός ήρθε να κάνει κάτι πολύ βαθύτερο, να μεταμορφώσει την ανθρώπινη καρδιά. Δεν είναι καταρχήν ελευθερία ***από***, αλλά ελευθερία ***για να***. Υπό αυτή την έννοια και στο 14, 33β-36, αντιμετωπίζοντας συγκεκριμένη αταξία στις συνάξεις σημειώνει: *όπως συνηθίζεται σε όλες τις χριστιανικές Εκκλησίες οι γυναίκες οφείλουν στις συνάξεις να σιωπούν. Δεν τους επιτρέπεται να μιλούν αλλά καθώς το λέει ο νόμος να υποτάσσονται. Αν επιθυμούν να μάθουν κάτι καλύτερα, ας ρωτούν στο σπίτι τους άντρες τους, γιατί δεν είναι ταιριαστό στη γυναίκα να μιλάει μέσα στη σύναξη.* Η συγκεκριμένη περικοπή έχει θεωρηθεί ως γλώσσα που παρεισέφρησε στο κείμενο του Αποστόλου και αντιφάσκει προς την θέση του να προφητεύει, όπως αυτή διατυπώνεται στο 11, 4. Μέχρι σήμερα αυτό όμως δεν αποδεικνύεται από τη χειρόγραφη παράδοση.

Η Εκκλησία χωρίς να καταργεί αυτόν τον κόσμο, προσδίδει σε αυτόν νέο νόημα και νέα αξία. Ο Χριστιανισμός, σύμφωνα με τον αείμνηστο πατ. Α. Σμέμαν, ***δεν έφερε καινά πράγματα. Έκανε τα πάντα καινά.*** *Φύλο, γάμος, νόμος, ένδυμα, τέχνες επάγγελμα, πολιτική, τα έθνη, οι γλώσσες και οι διάλεκτοι, δεν αφανίζονται, γιατί τότε θα καταργούνταν η Ιστορία και θα εκβιάζονταν η έλευση της Δευτέρας Παρουσίας. Αλλάζουν όμως περιεχόμενο και αξιολόγηση. Ο τεμαχισμός φύλου από παράγων χωρισμού και διαιρέσεως μεταποιείται σε αφορμή κοινωνίας και ενότητας. Η πλήρης άρση της διάκρισης άρρενος και θήλεος θα βιωθεί στα τελικά έσχατα, στη Βασιλεία του Θεού.* ■

[32] ***Πρβλ. Σ. Αγουρίδη, Αποστόλου Παύλου Πρώτη Προς Κορινθίους Επιστολή, Θεσσαλονίκη: Πουρναρά 1985, 177-184.***

«Ο Ρηγίνος Κωνσταντίας Κύπρου και η συμβολή του στο έργο της Γ' Οικουμενικής Συνόδου»

● **Της Ελένης Γιαννακοπούλου**
Επίκουρης Καθηγήτριας Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας
της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Γενικά

Η Εκκλησία της Κύπρου στην Γ' Οικουμενική Σύνοδο (431 μ.Χ.) εκπροσωπήθηκε από πενταμελή αντιπροσωπεία, δηλ. τον Μητροπολίτη και Προκαθήμενό της, τρεις Επισκόπους και έναν χωρεπίσκοπο[1]. Η μέχρι σήμερα έρευνα έχει προβάλλει επαρκώς το έργο αυτής της αντιπροσωπείας και τη συμβολή της στις αποφάσεις της Γ' Οικουμενικής Συνόδου. Δεν πρόβαλε όμως σχεδόν καθόλου τη σημαντική συμβολή του Προκαθημένου της Εκκλησίας Κύπρου Ρηγίνου, πέρα από τη συμμετοχή του στη σχετική ψηφοφορία όπου ψήφισε τις ορθόδοξες θέσεις. Αυτή

[1] *Πρόκειται για τον Προκαθήμενο της Εκκλησίας της Κύπρου επίσκοπο-μητροπολίτη Κωνσταντίας Ρηγίνο, τον Επίσκοπο Πάφου Σαπρίκιο, τον Επίσκοπο Κουρίου Ζήνωνα, τον Επίσκοπο Σόλων Ευάγριο και τον χωρεπίσκοπο της πόλης Άρκης Καισάριο (βλ. ACO 1.1.2, 6).*

η σχετική σιωπή των ερευνητών για τον Ρηγίνο αδικεί κατάφορα και τον ίδιο και την συμβολή του στην Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο. Τούτο κρίνουμε ότι οφείλεται στο γεγονός ότι η μέχρι σήμερα έρευνα δεν εντόπισε και δεν αξιολόγησε μία πολύ σχετική σημαντική πηγή, που, αν και δημοσιεύτηκε στην γνωστή συλλογή των Πρακτικών της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου του E. SCHWARTZ, δεν έτυχε της προσοχής των ειδικών. Πρόκειται για μια ομιλία του Ρηγίνου, την οποία εκφώνησε ο ίδιος ενώπιον των μελών της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου μετά τη λήξη της 1ης συνεδριάσεως και κατά τη διάρκεια σχετικής Θείας Λειτουργίας. Η ομιλία φέρει τον τίτλο: «Ὁμιλία Ῥηγίνου ἐπισκόπου Κύπρου λεχθεῖσα ἐν Ἐφέσῳ μετὰ τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου»[2]. Η πλήρης και εξαντλητική επιστημονική διερεύνηση αυτής της ομιλίας θα αποτελέσει, ελπίζουμε, αντικείμενο ευρύτερης έρευνας και μελέτης μας. Επί του παρόντος κρίνουμε χρήσιμο να παρουσιάσουμε μέσα στα περιορισμένα πλαίσια του παρόντος δημοσιεύματος μόνο τα στη συνέχεια εκτιθέμενα θέματα.

2. Ο Ρηγίνος ως μέλος της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου

Στην 1η συνεδρία της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου καταδικάστηκε, ως γνωστόν, ο Νεστόριος και η διδασκαλία του και δικαιώθηκε ο Κύριλλος Αλεξανδρείας και η ορθόδοξη πίστη[3]. Ειδικότερα στη συγκεκριμένη συνεδρία τα παριστάμενα μέλη, μεταξύ των οποίων και ο Ρηγίνος, έκριναν τεκμηριωμένα ως αιρετική την διδασκαλία του νεστοριανισμού, αποδέχθηκαν το σύμβολο της Πίστεως της Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, καταδίκασαν τον Νεστόριο και το Συνέδριο των Αποστατών υπό τον Ιωάννη Αντιοχείας και δικαίωσαν τον Κύριλλο Αλεξανδρείας, τον Μέμνονα Εφέσου και τους Ορθοδόξους[4]. Ο Ρηγίνος Κύπρου ψήφισε τα ανωτέρω και υπέγραψε χωρίς κανένα δισταγμό την «***ἐξενεχθεῖσα κατὰ Νεστορίου***» απόφαση καθαιρέσεως[5]. Στη συνέχεια και μετά την εξαγγελθείσα απόφαση καθαιρέσεως του Νεστορίου από τη Σύνοδο, ο Ρηγίνος εκφώνησε την κατά του Νεστορίου προαναφερθείσα Ομιλία του[6]. Στην αρχή της Ομιλίας του ο μητροπολίτης Κωνσταντίας Ρηγίνος[7] αναφέρει ότι δεν είχε πρόθεση να ομιλήσει επί του θέματος του Νεστορίου, τιμώντας με την σιωπή του τους Πατέρες της Συνόδου που είχαν ομιλήσει σχετικώς και κρίνοντας με μεγάλη μετριοφροσύνη ότι σε σχέση με αυτούς η δική του Ομιλία ίσως αποτελούσε μνημείο "ἀπαιδευσίας"[8]. Την αρχική αυτή πρόθεσή του αποδεικνύει πλήρως και το γεγονός ότι πράγματι με εξαίρεση τις σχετικές ψηφοφορίες, ο Ρηγίνος δεν έλαβε τον λόγο επί της ουσίας του θέματος που συζητήθηκε στην 1η συνεδρία της Συνόδου, διότι προφανώς έκρινε επαρκή τη σχετική τοποθέτηση των λαβόντων τον λόγο ορθοδόξων επισκόπων και βεβαίως και του επισκόπου Κουρίου Ζήνωνος που μίλησε εκ μέρους της Εκκλησίας της Κύπρου[9]. Έτσι τελικώς ο Ρηγίνος περιορίστηκε να μιλήσει μόνο κατά την ψηφοφορία και να ψηφίσει αιτιολογημένα υπέρ της ορθοδόξου πίστεως, υιοθετώντας την διδασκαλία της Συνόδου και παραμένοντας σιωπηλός κατά τα λοιπά καθ' όλη τη διάρκεια της εκτενούς πρώτης συνεδρίας[10]. Μετά όμως τη λήξη της 1ης συνεδρίας και πιθανότατα στον ίδιο χώρο όπου συνεδρίαζε η Σύνοδος, δηλ. στον ναό της Θεοτόκου Μαρίας[11], εκφώνησε την ομιλία που μας απασχολεί, με αφορμή σχετική πρόκληση κάποιου «σοφοῦ» που δεν κατονομάζει. Από τη συνολική θεώρηση του κειμένου της ομιλίας βασίμως μπορεί να θεωρηθεί ότι ο «σοφός» πρέπει να ταυτοποιηθεί με τον ίδιο τον Νεστόριο[12], τον οποίο υπερασπίστηκε στη Σύνοδο ο κόμης Ειρηναίος, αξιωματούχος, φίλος, ομοϊδεάτης και συνήγορος του Νεστορίου, ο οποίος μάλιστα επισήμως και ενώπιον του Αυτοκράτορα υπεράσπισε προφορικώς, αλλά

---

[2] ***ACO 1.1.2, 70.***

[3] ***Βλ. ACO 1.1.2, 6.***

[4] ***Περί όλων αυτών, βλ. διεξοδικά: Ειρήνης ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ-ΓΛΑΡΟΥ, Τὸ Βιβλίο τοῦ Ἡρακλείδη καὶ ἡ καταδίκη τοῦ Νεστορίου. Ἱστορικοκανονικὴ θεώρηση, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2008.***

[5] ***ACO 1.1.2, 56.***

[6] ***Το πλήρες κείμενο αυτής βλ. ACO 1.1.2, 70-71.***

[7] ***Στο πηγαίο υλικό της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου γίνεται δύο φορές λόγος για την «μητρόπολη Κωνσταντείας» (βλ. ACO 1.1.7, 119 και 120). Επομένως αβίαστα συνάγεται ότι ο επίσκοπος που έχει την έδρα του στην πόλη αυτή, μπορεί και πρέπει να ονομάζεται «μητροπολίτης» ως ο προεστώς των λοιπών πλησιόχωρων επισκόπων.***

[8] ***«Ζήνων ἐπίσκοπος πόλεως Κουρίου τῆς Κύπρου εἶπεν· Τοῖς ὁρισθεῖσι παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν κατὰ Νίκαιαν καὶ τοῖς γραφεῖσι παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου συμφώνοις οὖσι καὶ ἡμεῖς συντιθέμεθα, τὴν αὐτὴν πίστιν ὁμολογοῦντες» (ACO 1.1.2, 30).***

[9] ***Για το πρακτικό αυτής της Συνεδρίας βλ. ACO 1.1.2, 3 επ.***

[10] ***ACO 1.1.2, 3. Κατά το χρονικό διάστημα των 18 ημερών που μεσολάβησε μεταξύ της 1ης (22 Ιουνίου 431) και 2ης (10 Ιουλίου) συνεδρίας στον ίδιο ναό τα μέλη της Συνόδου τελούσαν μυστηριακές συνάξεις και στη συνέχεια κάποια εξ αυτών εκφωνούσαν ομιλίες [επ' αυτού βλ. τη σχετική μαρτυρία από την επιγραφή ομιλίας του Κυρίλλου Αλεξανδρείας: «Ὁμιλία Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας λεχθεῖσα ἐν Ἐφέσῳ συνάξεων ἐπιτελουμένων καθαιρεθέντος Νεστορίου», ACO 1.1.2, 92. βλ. και ACO 1.1.2, 102].***

[11] ***Τις εσωτερικές μαρτυρίες του κειμένου, οι οποίες κατατείνουν αναμφίβολα στο συμπέρασμα ότι ο Ρηγίνος απευθύνεται στον Νεστόριο ή στον εκπρόσωπο και συνήγορό του κόμη Ειρηναίο, εκθέτουμε διεξοδικά στη μελέτη μας που θα δημοσιευθεί σύντομα.***

[12] ***Βλ. Ειρήνης ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ-ΓΛΑΡΟΥ, ό.π.***

και με γραπτή απολογία τον Νεστόριο, ζήτημα σημαντικό που έφερε σε φως με πρόσφατη ειδική (ad hoc) έρευνά της επί των πηγών, που δεν είχαν μέχρι σήμερα ερευνηθεί, η Ειρήνη Χριστινάκη-Γλάρου, αποδεικνύοντας με πλήρη απόδειξη ότι είναι αβάσιμη η κατά της Ορθόδοξης Εκκλησίας κατηγορία ότι ο Νεστόριος καταδικάστηκε ερήμην χωρίς την άσκηση του δικαιώματος απολογίας και ότι δήθεν αδικήθηκε και γι' αυτό πρέπει να επαναληφθεί η κρίση του, να εφαρμοσθεί η δυνατότητα απολογίας υπέρ αυτού και των θέσεών του και να αθωωθεί, διότι δήθεν ήταν αθώος[13]. Τα όσα πειστικότατα παρουσίασε η Χριστινάκη-Γλάρου, με βάση τα επίσημα Πρακτικά της Συνόδου και άλλες μαρτυρίες, επιβεβαιώνονται και από όσα αναφέρει ο Ρηγίνος Κύπρου, στην εδώ κρινόμενη ομιλία του. Μετά λοιπόν την πρόσκληση που δέχθηκε ο Ρηγίνος από τον μη κατονομαζόμενο «σοφό», δηλαδή τον Νεστόριο ή τον υπερασπιστή και συνήγορό του, έκρινε ότι δεν έπρεπε να τηρήσει την αρχική απόφασή του να μείνει σιωπηλός ως προς την ουσία του θέματος[14]. Έτσι εκφώνησε την ομιλία του, πράγμα που δείχνει την **παρρησία, το θάρρος της γνώμης, τις γνώσεις του επί της ουσίας του δογματικού θέματος, την ετοιμότητά του και την ικανότητα λόγου που διέθετε,** *αρετές που κοσμούσαν την προσωπικότητα του Ρηγίνου άγνωστες στην μέχρι σήμερα έρευνα.* Στην ομιλία του αυτή είναι ιδιαίτερα επικριτικός κατά του Νεστορίου και της αιρετικής διδασκαλίας του. Ιδιαίτερα μάλιστα ο Ρηγίνος επέκρινε τον «σοφό» Νεστόριο προς τον οποίο απευθύνεται όχι μόνο για την αιρετική διδασκαλία του, αλλά και για την όλη αμετανόητη στάση του. Η λεπτομερής επιστημονική διερεύνηση και επιστημονική έκθεση όλων των σημείων της τοποθετήσεως του Ρηγίνου συνδέεται με ειδικότερα προβλήματα, με τα οποία προτιθέμεθα να ασχοληθούμε σε άλλη εκτενέστερη μελέτη μας, επειδή αυτό δεν μπορεί να γίνει στα περιορισμένα πλαίσια του παρόντος άρθρου, στο οποίο εκτός των ανωτέρω κρίνουμε χρήσιμο να παρουσιάσουμε και τα στη συνέχεια εκτιθέμενα.

3. Η επιχειρηματολογία του Ρηγίνου κατά του Νεστορίου και της διδασκαλίας του

Ένα από τα σημαντικότερα επιχειρήματα του Ρηγίνου κατά του Νεστορίου, το οποίο δικαιολογεί και την καταδίκη του τελευταίου είναι ότι με την όλη συμπεριφορά και διδασκαλία του *ο Νεστόριος αποδείχθηκε χειρότερος όχι μόνο από τους Ιουδαίους, που σταύρωσαν τον Χριστό, αλλά και από τον αδελφοκτόνο Κάιν και τους αμαρτωλούς Σοδομίτες.* Ειδικότερα ο "σοφός", όπως ειρωνικά χαρακτηρίζει ο Ρηγίνος τον Νεστόριο, μπορεί να συγκριθεί σε βαρύτητα αμαρτημάτων με τους θανατώσαντες τον Κύριο, τους «κυριοκτόνους» Ιουδαίους, των οποίων μάλιστα τη «δυσσέβεια» αναζωπύρωσε[15]. Συγκρίνοντας περαιτέρω ο Ρηγίνος τον Νεστόριο με τον Κάιν, τον βρίσκει χειρότερο και σε δεύτερο πρόσωπο τον ερωτά σχετικώς αποκρινόμενος ο ίδιος και στο ρητορικό του ερώτημα: ***«Τι θα μπορούσε κανείς να πει δίκαια επιπλέον σε σένα; Τον άθλιο Κάιν; Αλλά τα όσα διέπραξε εκείνος είναι μικρότερα από τα δικά σου"***[16]. Το έγκλημα λοιπόν του πρώτου δολοφόνου και αδελφοκτόνου, του άθλιου Κάιν είναι κατά τον Ρηγίνο Κύπρου μικρότερο σε βαρύτητα από το έγκλημα του Νεστορίου. Ακόμη ο Νεστόριος είναι χειρότερος από τον ελεεινό Χαμ, ο οποίος «ἐπεγέλασε» με τη γυμνότητα του πατέρα του, δηλ. του Λωτ[17]. Ακόμη και από τα αμαρτωλά έργα των Σοδομιτών, είναι βαρύτερες οι "δυσφημίες", τις οποίες διέπραξε ο Νεστόριος, ώστε αν επρόκειτο μεταξύ Σοδομιτών και Νεστορίου να απαλλαγεί κάποιος από την κατάκριση, αυτοί θα ήσαν οι Σοδομίτες και όχι ο Νεστόριος[18]. Αυτές οι συγκρίσεις που παραθέτει ο Ρηγίνος αποδεικνύουν τον ίδιο γνώστη της Αγίας Γραφής και ικανό να αντλεί και να χρησιμοποιεί σωστά επιχειρήματα από αυτή. Το κακό που προκάλεσε ο Νεστόριος με την συμπεριφορά και τη διδασκαλία του είναι, κατά τον Ρηγίνο Κύπρου, πολύ μεγάλο. Τούτο φαίνεται σαφέστατα στο ακόλουθο απόσπασμα της ομιλίας του Ρηγίνου, ο οποίος, απευθυνόμενος στον Νεστόριο σε δεύτερο πρόσωπο του, λέγει: ***«εσύ σε σύντομο χρόνο συντάραξες την οικουμένη, επιδίωξες να ανατρέψεις την πίστη και προσπάθησες να καταλύσεις την άρρητη οικονομία της ενσάρκου παρουσίας του Μονογενούς στο μέτρο που εξηρτάτο από εσένα, ώστε μπορεί να λεχθεί για σένα ότι δεν μπορεί να τεθεί βάλσαμο στα τραύματά σου ούτε έλαιο, ούτε επίδεσμοι»***[19]. Οι επικρίσεις αυτές του Ρηγίνου κατά του Νεστορίου είναι ασφαλώς βάσιμες

[14] ***ACO 1.1.2, 70.*** [15] ***ACO 1.1.2, 70.***

[16] ***ACO 1.1.2,70. Τα εντός εισαγωγικών και με πλάγια γράμματα κείμενα αποτελούν ελεύθερη απόδοση στη νεοελληνική του πρωτότυπου αρχαίου κειμένου της ομιλίας.***

[17] ***ACO 1.1.2,70.***

[18] ***Το πρωτότυπο αρχαίο κείμενο, βλ. ACO 1.1.2, 70.***

[19] ***ACO 1.1.2, 71. Η τελευταία διατύπωση του Ρηγίνου υπενθυμίζει το Ησ. 1,6: «ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ ὁλοκληρία, οὔτε τραῦμα οὔτε μώλωψ οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα˙ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθῆναι οὔτε ἔλαιον οὔτε καταδέσμους».***

και επιβεβαιωμένες από την Ιστορία. Πράγματι, ο Νεστόριος στο σύντομο χρονικό διάστημα που υπήρξε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (428-431), συντάραξε με τη διδασκαλία και τη συμπεριφορά του ολόκληρη την Οικουμένη, δηλαδή ολόκληρη την Ορθόδοξη Εκκλησία. Ευθύς μετά την ανάρρησή του στον Πατριαρχικό θρόνο (10 Απριλίου 428) κινήθηκε μεθοδικά και οργανωμένα για τη διάδοση και επιβολή της αιρετικής του διδασκαλίας. Αναδείχθηκε σε αρχηγέτη και εισηγητή νέας αιρέσεως, η οποία, από το όνομά του ονομάστηκε Νεστοριανισμός, και έπληττε την περί Ιησού Χριστού ορθόδοξη δογματική διδασκαλία. Ο Ρηγίνος Κύπρου αποκρούοντας στην ομιλία του αυτή την αίρεση, αναδεικνύεται ταυτόχρονα σπουδαίος ιεράρχης της Εκκλησίας, με ορθόδοξο εκκλησιαστικό φρόνημα και υψηλού επιπέδου θεολογική-δογματική κατάρτιση.

4. Το αξιόποινο της συμπεριφοράς του Νεστορίου

Λόγω του μεγέθους του κακού που προκάλεσε ο Νεστόριος και η συμπεριφορά του σε ολόκληρη της Οικουμένη ο Ρηγίνος Κύπρου δεν διστάζει σε πολύ αυστηρή, ακόμη και κάπως σκληρή γλώσσα, να απευθυνθεί στον Νεστόριο και να του τονίσει χωρίς δισταγμό σε δεύτερο πάντα πρόσωπο ότι κανονικά θα ***«έπρεπε προς έλεγχο της βαριάς ασέβειάς σου από την αρχή, όταν ακόμη είχες τολμήσει μικρά εγχειρήματα, να αποβληθείς εσύ, και η στρατιά των οπαδών σου ή να παραδοθεί στις φλόγες της πυράς ή να αποκοπεί, για να φαινόταν στους απλούς πιστούς ότι έλαβες δίκαιη τιμωρία· από εμάς ήδη τιμωρήθηκες. Ο Θεός Λόγος, ο οποίος διαιρέθηκε από σένα και προέκυψε ένσαρκος από την Θεοτόκο Μαρία, θα καθορίσει αναπόφευκτη για σένα την τιμωρητική βάσανο σε ημέρα κρίσεως»***[20].

Εδώ πρέπει να παρατηρήσουμε ότι λέγοντας ο Ρηγίνος ότι θα έπρεπε η στρατιά του Νεστορίου να παραδοθεί στις φλόγες της πυράς, δεν εννοεί ότι η Εκκλησία θα έπρεπε να καταδικάσει τους νεστοριανούς στον δια πυράς θάνατο, διότι τέτοια εκκλησιαστική ποινή δεν προβλέπεται στην Ορθόδοξη Εκκλησία και ουδέποτε επιβλήθηκε από αυτήν οποιαδήποτε θανατική ποινή. Κρίνουμε όμως ότι δεν απέχουμε της πραγματικότητας αν δεχθούμε ότι εδώ εννοεί ο Ρηγίνος την καταδίκη των Νεστοριανών από την Πολιτεία, στο δίκαιο της οποίας υπήρχαν ποινικές προβλέψεις για

[20] *ACO 1.1.2, 71.*

τους διαταράσσοντες το Κράτος και τους μεγάλους αιρετικούς. Ότι αυτό είναι το αληθές νόημα των λόγων του Ρηγίνου προκύπτει σαφώς και από το ανωτέρω λεχθέν από αυτόν ότι «εμείς», δηλαδή η Εκκλησία, τιμώρησε τον Νεστόριο με την ανώτατη εκκλησιαστική ποινή που είναι ο μέγας αφορισμός, ή μέγα ανάθεμα που συνεπάγεται την καθαίρεσή του και την αποκοπή του από το σώμα της Εκκλησίας. *Ορθώς εξάλλου ο Ρηγίνος τονίζει ότι η τελική κρίση και καταδίκη και τιμωρία του αιρετικού Νεστορίου θα γίνει στη μέλλουσα κρίση από τον ίδιο τον Θεάνθρωπο Χριστό, τον οποίο διαίρεσε ο Νεστόριος με την διδασκαλία του, διδάσκοντας ότι μετά από αυτή τη διαίρεση γεννήθηκε μόνο ένσαρκος άνθρωπος από την Μαρία, που εδώ ο Ρηγίνος δεν διστάζει να την χαρακτηρίσει ως "Θεοτόκον", όρο που πολέμησε σκληρά ο Νεστόριος διδάσκοντας ότι δεν είναι Θεοτόκος, αλλά "ἀνθρωποτόκος", επειδή κατά την αιρετική διδασκαλία του δεν γέννησε Θεό, αλλά ψιλό, δηλαδή απλό άνθρωπο.* Με βάση αυτά τα λεγόμενα του Ρηγίνου Κύπρου, κρίνουμε ότι αυτός ο Ιεράρχης έχει κατανοήσει πλήρως, όχι μόνο το χριστολογικό ορθόδοξο δόγμα ως προς το θεανθρώπινο του Ιησού Χριστού, αλλά και το εσχατολογικό δόγμα της δικαίας μελλοντικής κρίσεως και καταδίκης από τον Χριστό των αμετανόητων αμαρτωλών. Γνώστης ακόμη καλός εμφανίζεται ο Ρηγίνος και για την ποινική αντιμετώπιση των αιρετικών τόσο από πλευράς Πολιτείας και πολιτειακού Δικαίου, όσο και από πλευράς Εκκλησίας και Κανονικού Δικαίου, όπως μέχρι τότε είχε διαμορφωθεί σ' αυτήν. Πρόδηλη ακόμη εμφανίζεται και η θερμουργός του πίστη και η δικαιολογημένη αγανάκτησή του για την ανεπίτρεπτη προσβολή της από τον Νεστόριο. Αυτά σε συνδυασμό και προς όλα όσα αναφέρονται στην Ομιλία του Ρηγίνου μας επιτρέπουν, φρονούμε, να τον χαρακτηρίσουμε χωρίς δισταγμό ως άξιο και ικανό αγωνιστή και υπερασπιστή της Ορθοδόξου πίστεως. Η επιχειρηματολογία όμως του Ρηγίνου κατά του Νεστορίου και της διδασκαλίας του συνεχίζεται με παράθεση ενός ακόμη επιχειρήματος που αντλεί αξιοποιώντας εδώ την Καινή Διαθήκη. *Έτσι απευθυνόμενος πάντοτε σε δεύτερο πρόσωπο προς τον Νεστόριο τον χαρακτηρίζει πιο ανόητο και από τη θάλασσα και το θάνατο που υπάκουσαν στο θέλημα του Χριστού και η μεν θάλασσα ηρέμησε, ο δε θάνατος απέδωσε τον νεκρό Λάζαρο στους συγγενείς του, που αναστήθηκε με εντολή του Χριστού, ενώ ο Νεστόριος εξακολουθεί να είναι αμετανόητος και ανυπάκουος στο θείο θέλημα: «**αλλά τι θα έλεγες εσύ που είσαι πιο ανόητος από τη θάλασσα και τον θάνατο; Διότι η θάλασσα βλέποντας τον δεσπότη ηρέμησε, ο θάνατος υπακούοντας σε ασυνήθη νόμο παρέδωσε τον Λάζαρο στους συγγενείς...**»*[21]. Η ιερή αγανάκτηση του Ρηγίνου είναι και εδώ έκδηλη στα λεγόμενά του, ενώ η άντληση εύστοχων επιχειρημάτων από την Κ.Δ. τον αναδεικνύει ικανό στην αξιοποίηση της διδασκαλίας της.

Μετά τα ανωτέρω ο Μητροπολίτης Κωνσταντίας σχολιάζοντας τα γεγονότα, τα οποία κατά τη σχετική διήγηση του Ευαγγελιστή Ματθαίου συνόδευσαν το σταυρικό πάθος του Κυρίου, απευθυνόμενος και πάλι στον Νεστόριο τονίζει και τα ακόλουθα: «***και δεν θα αναφέρω τον ήλιο, ο οποίος κρύφτηκε από δέος για το δεσποτικό πάθος, τις πέτρες που ράγιζαν, τα μνήματα που άνοιξαν· και αν αυτά σου φαίνονται ασήμαντα, να ντραπείς τη μαρτυρία των νεκρών που αναστήθηκαν, τον τρόμο των φρουρών του Άδη, το σχίσιμο του καταπετάσματος, την μεταβολή του φωτός, το σκοτάδι της ημέρας***»[22]. Με όλα αυτά προβάλλει ο Ρηγίνος την αναισθησία του Νεστορίου έναντι του σταυρικού πάθους του Κυρίου.

5. Η Ορθόδοξη θέση

Στο τέλος της ομιλίας του ο Ρηγίνος εγκαταλείπει το δεύτερο πρόσωπο με το οποίο κατά ρητορικό λόγο απευθυνόταν στον Νεστόριο, ως να ήταν παρών, επανέρχεται σε τρίτο πρόσωπο και συμπεραίνει περί αυτού τα ακόλουθα: «***Και μπροστά σε όλα αυτά ο δειλός έμεινε άκαμπτος, χωρίς να έχει νουθεσία ο τρόπος της κακίας του***»[23]. Και, συνδέοντας όλα τα ανωτέρω με το ακροατήριό του, καταλήγει: «***Αυτά όσον αφορά αυτόν. Εμείς όμως που ήλθαμε εδώ, ας προσκυνήσουμε τον Θεό Λόγο, ο Οποίος καταδέχθηκε να πολιτευθεί με σάρκα μαζί μας χωρίς να απομακρυνθεί από την πατρική ουσία, υπάρχοντας ως απαύγασμα της δόξας και χαρακτήρας της υποστάσεως και φέροντας τα πάντα στο ρήμα του στόματός Του· σ' Αυτόν η δόξα στους αιώνες. Αμήν***»[24]. Είναι προ-

[21] ***ACO 1.1.2, 71. Για τα σχετικά επικαλούμενα περιστατικά από την Κ.Δ. βλ. Ματθ. 14, 25-27 και Ιωάν. 32-44.***
[22] ***ACO 1.1.2, 71. Πρβλ. Ματθ. 27, 45-54.***
[23] ***ACO 1.1.2, 71.***
[24] ***ACO 1.1.2, 71.***

φανές ότι ο Ρηγίνος με την τελευταία διατύπωση αισθάνεται την ανάγκη να προβάλλει την ορθόδοξη θέση και διδασκαλία των Πατέρων της Γ' Οικουμενικής Συνόδου και του εαυτού του, κατ' αντιπαράσταση και αντίθεση προς την αιρετική διδασκαλία του "δείλαιου" αιρετικού Νεστορίου, προτρέποντας τους ορθοδόξους για την τήρηση της ορθής πίστεως, την οποία διατυπώνει συντόμως, υπογραμμίζοντας έντονα, με μερική χρήση και του Εβρ. 1, 3[25], την ύπαρξη της θείας φύσης στον σαρκωμένο Υιό και Λόγο του Θεού, δηλαδή τον θεάνθρωπο Χριστό. Αυτό το σημαντικό στοιχείο της ορθόδοξης πίστης επιλέγει για να αφήσει ως τελευταία διδασκαλία και προτροπή στο ακροατήριό του, πράγμα που μαζί με όλα τα άλλα που ανέπτυξε τον αναδεικνύουν, όχι μόνο ορθόδοξο και καταρτισμένο θεολόγο, αλλά και άξιο και ικανό χειριστή του εκκλησιαστικού κηρυγματικού λόγου και της εκκλησιαστικής ρητορικής επίσης άξιο εκπρόσωπο.

6. Η συμβολή του Ρηγίνου στη διαμόρφωση της ιστορίας της Εκκλησίας της Κύπρου

Θα αποτελούσε ασφαλώς παράλειψη αν δεν αξιολογούσαμε την ανωτέρω ομιλία του Ρηγίνου σε σχέση με την όλη παρουσία του στην Γ' Οικουμενική Σύνοδο και την θετική συμβολή του στην ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου. Πράγματι εκτός των όσων αναφέραμε ανωτέρω, πρέπει να προσθέσουμε και τα ακόλουθα: Όπως σαφέστατα προκύπτει από το Πρακτικό της 7ης συνεδρίας της Γ' Οικουμενικής Συνόδου, η οποία συνεδρία έλαβε χώρα την 31η Ιουλίου του 431, κατά την έναρξη αυτής της Συνεδρίας ο Ρηγίνος ως επίσκοπος Κωνσταντίας Κύπρου και Μητροπολίτης (Αρχιεπίσκοπος) της Εκκλησίας της Κύπρου έλαβε το λόγο και εξέθεσε σημαντικό πρόβλημα που είχε δημιουργήσει στην Εκκλησία της Κύπρου ο Αντιοχείας Ιωάννης. Ο τελευταίος αντικανονικά διεκδικούσε το δικαίωμα να χειροτονεί αυτός τους επισκόπους της Κύπρου και να επεκτείνει την δικαιοδοσία του γενικότερα επί της Εκκλησίας της Κύπρου[26]. Την αντίθεσή του και την αντίθεση της Εκκλησίας της Κύπρου, αλλά και των λοιπών παρισταμένων επισκόπων αυτής εξέθεσε ο Ρηγίνος και προφορικά. Στηρίχθηκε όμως και σε τρία γραπτά κείμενα τα οποία έθεσε στη διάθεση της Συνόδου, ζήτησε την ανάγνωσή τους, πράγμα που έγινε, και στη συνέχεια άκουσε τα όσα είπαν μετά από αυτόν και επίσκοποι της Κυπριακής Εκκλησίας, όπως οι Ευάγριος επίσκοπος Σόλων και Ζήνων επίσκοπος Κουρίου, εγκρίνοντας δια της σιωπής του και τα λεχθέντα από αυτούς[27]. Οι δύο τελευταίοι κύπριοι επίσκοποι, συμφωνώντας με τις θέσεις που είχε αναπτύξει ο Ρηγίνος, πρόβαλαν και αυτοί την προσπάθεια του Ιωάννη Αντιοχείας για αντικανονική εισπήδηση στην Εκκλησία της Κύπρου με ανάμειξη στα εσωτερικά της ζητήματα και την διοικητική υπαγωγή της σ' αυτόν[28]. *Η Γ' Οικουμενική Σύνοδος πείστηκε από τα στοιχεία που προσκόμισαν και επικαλέστηκαν ο Ρηγίνος και οι λοιποί κύπριοι ιεράρχες που παρέστησαν στην Σύνοδο και ομόφωνα αποφάσισε ότι οι Κύπριοι κατά παλαιά συνήθεια χειροτονούσαν μόνοι τους τους Επισκόπους τους, και ότι ο Αντιοχείας δεν είχε καμιά δικαιοδοσία επί της Εκκλησίας της Κύπρου. Από το πρακτικό αυτής της συνεδρίας μάλιστα λήφθηκε και καταρτίστηκε στις κανονικές συλλογές ο 8ος Ιερός Κανόνα της με τον οποίο αναγνωρίστηκε το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου, θέμα με το οποίο έχουν ασχοληθεί άλλοι και εκφεύγει των ορίων του παρόντος. Όλα αυτά αποδεικνύουν την σημαντική συμβολή του Ρηγίνου στο έργο της Γ' Οικουμενικής Συνόδου, αλλά και στη Ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου, στην οποία αφού επίστρεψαν οι κύπριοι επίσκοποι από την Έφεσο, εφάρμοσαν.* Νομίζουμε μάλιστα ότι δεν απέχουμε της πραγματικότητας διατυπώνοντας την άποψη *ότι το γεγονός ότι κατά τους μετά της Γ' Οικουμενικής Συνόδου χρόνους ο Νεστοριανισμός δεν εξαπλώθηκε στην Κύπρο ούτε αποτέλεσε σημαντικό πρόβλημα της τοπικής Εκκλησίας, πρέπει ασφαλώς να συνδεθεί και με τη δράση και ορθόδοξη διδασκαλία του Ρηγίνου* και των λοιπών επισκόπων της Κύπρου που είχαν λάβει μέρος στην Γ' Οικουμενική Σύνοδο. Με αυτά τα δεδομένα και η εδώ για πρώτη φορά επιχειρηθείσα επιστημονική έστω και συντόμως, διερεύνηση και παρουσίαση της ομιλίας του Ρηγίνου, εκτός από την πρωτοτυπία αυτής, εμφανίζει, φρονούμε, και σημαντικό ενδιαφέρον για την Ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου, της οποίας φωτίζει επαρκώς μια άγνωστη μέχρι σήμερα πτυχή αυτής της Ιστορίας. ■

---

[25] *Πρβλ. Εβρ. 1, 3: «ὃς (ενν. ὁ υἱὸς) ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς».*

[26] *ACO 1.1.7, 118.*

[27] *ACO 1.1.7, 118-121.*

Ἡ προσφορὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες

● **Τοῦ Μιχαὴλ Γ. Τρίτου**
Καθηγητοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ρθοδοξία εἶναι ἡ γνήσια προέκταση τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Ὁ πνευματικὸς χῶρος, ὅπου διδάσκεται ὀρθὰ τὸ περιεχόμενο τῆς θείας ἐξ ἀποκαλύψεως ἀλήθειας, βιώνεται τὸ διαρκὲς παρὸν τῆς σωτηρίας καὶ συντελεῖται ἡ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου.

Περιεχόμενο τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι ὁ παρατεινόμενος στοὺς αἰῶνες Χριστός, ὅπως τὸν κήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως τὸν δίδαξαν οἱ Πατέρες, ὅπως τὸν δογμάτισαν οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι.

Ἂν καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι οἰκουμενικὸς καὶ οἰκουμενικὴ ἡ ἀποστολή της, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσει τὴν ἰδιάζουσα σχέση της μὲ τὸν ἑλληνισμὸ καὶ τὰ ἑλληνικὰ χαρακτηριστικά της. Ἡ Ὀρθοδοξία συνδέθηκε μὲ τὸ ἑλληνικὸ Ἔθνος μὲ ἕνα σύνδεσμο ἀγάπης αἱματηρῆς, θυσίας καὶ θριάμβου. **Ἡ Ὀρθοδοξία μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ὑπόθεση μόνο τῆς Ἑλλάδος. Ὅμως ἡ Ἑλλάδα εἶναι ὑπόθεση τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ δὲν γνωρίζουμε τὶ μορφὴ θὰ εἶχε ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία χωρὶς τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία χωρὶς τὴν ἑλληνικὴ κληρονομιά**. Πάντως γνωρίζουμε ὅτι χωρὶς τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία Ἑλλάδα δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερα. Ὁ ἐθνικός μας ἱστορικὸς Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος γράφει: «Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν διεσώθη, τουλάχιστον δὲν διέσωσε τὴν ἱστορικήν του ἀξίαν, εἰμὴ διὰ τῆς μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ συμμαχίας». Καὶ ὁ σοφὸς ἱστορικὸς Σπυρίδων Ζαμπέλιος σὲ ἀπόλυτη συμφωνία μὲ τὸν ἐθνικό μας ἱστορικό, παρατηρεῖ: «Τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος ἄνευ τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν ἤθελεν ἴσως ὑπάρχει σήμερον ἢ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς σοφῶν τινων ἀναμνήσεις».

Ἡ Ὀρθοδοξία συνέβαλε στὴν κάθαρση τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸν βοήθησε νὰ κάνει ὑπέρβαση τῆς κρίσεως, τὴν ὁποία διερχόταν. Διατήρησε τὴν ἱστορική του μνήμη καὶ ἀξιοποίησε τὰ θετικά του στοιχεῖα. Ἡ ὕπαρξη ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ κλασικῶν σπουδῶν ὀφείλεται στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἀντιγραφικὰ ἐργαστήρια, ποὺ πρόβαλαν τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Κατὰ τὴ βυζαντινὴ περίοδο ἡ Ὀρθοδοξία ὑπῆρξε ὁ συνεκτικὸς δεσμός, ποὺ σφυρηλάτησε τὴ συνένωση τῶν πολιτῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους σὲ μιὰ κοινὴ ἐκπολιτιστικὴ προσπάθεια. Ἡ πολιτικὴ ἱστορία τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθεῖ χωρὶς τὴν Ὀρθοδοξία ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ Ὀρθοδοξία χωρὶς τὴν αὐτοκρατορία. Τὸ ἴδιο μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸν πολιτισμὸ τῶν βυζαντινῶν, ποὺ εἶναι ἀκατανόητος χωρὶς τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ὅμως ἐκεῖ ὅπου ἡ παρουσία τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπῆρξε ἐντονότερη ἦταν ἡ περίοδος μετὰ τὴν πτώση τῆς βασιλεύουσας καὶ τὴ διάλυση τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τότε ἡ Ὀρθοδοξία εἶδε ὡς ἱστορικὸ χρέος της τὴ διατήρηση τοῦ ἑλληνισμοῦ. Καὶ ἀνταποκρίθηκε στὸ χρέος αὐτὸ μὲ ἀπόλυτη συνέπεια τετρακόσια ὁλόκληρα χρόνια. Εἶναι πραγματικὰ ἀνυπολόγιστες οἱ ὑπηρεσίες ποὺ πρόσφερε ἡ Ὀρθοδοξία στὸ ἑλληνικὸ Γένος σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας. Παιδεία, κοινωνικὴ πρόνοια, διασφάλιση τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς ἀνθρωπότητας, καλλιέργεια τοῦ ἡρωϊκοῦ φρονήματος ὑπῆρξαν οἱ κυριότεροι τομεῖς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακρᾶς αὐτῆς περιόδου. Ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ἀρκέσθηκε σὲ μιὰ ἀφηρημένη παρηγοριά, ἀλλὰ ἔγινε μιὰ ἄλλη κιβωτὸς μέσα στὴν ὁποία διασώθηκε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ἐθνικὴ συνείδηση.

Τρεῖς εἶναι οἱ σπουδαιότεροι στόχοι τῆς Ὀρθοδοξίας αὐτὴ τὴν περίοδο. Ἡ διατήρηση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἡ καλλιέργεια τοῦ ἡρωϊκοῦ πνεύματος μὲ τὶς θυσίες τοῦ κλήρου καὶ ἡ ἀναστολὴ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ, ποὺ ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἀναχαίτιση τοῦ ἐκτουρκισμοῦ.

Τό κρυφό σχολειό

Ἡ διατήρηση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἀπετέλεσε πρωταρχικὸ μέλημα τῆς Ἐκκλησίας τὴν ταραγμένη αὐτὴ περίοδο, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἅλωση μοναδικὸς πνευματικὸς φορέας στὸν τουρκοκρατούμενο ἑλληνισμὸ ἔμεινε ἡ Ἐκκλησία. Ἡ παιδεία ἦταν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔργο τῶν κληρικῶν. Στοὺς καταλόγους τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ ἑλλήνων Λογίων, ποὺ συνέταξαν ὁ Ματθαῖος Παρανίκας καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Σάθας, τὰ 2/3 καὶ πλέον τῶν δασκάλων ἦταν ἱερωμένοι. Μόνον ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ἵδρυσε περισσότερα ἀπὸ 200 σχολεῖα, σημερινὰ δημοτικά, καὶ 30 ἑλληνικά,

Ἀπό τήν κήρυξη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης

πραγματικὸς ἄθλος γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Δικαιολογημένα, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἔλεγε: «Πρῶτος ὁ κλῆρος ἄρχεται τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ Ἔθνους διὰ τῆς παιδείας». Γιὰ νὰ συνεχίσει καὶ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος, γράφοντας στὸν Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ἔλεγε: «Ἂν τὰ σχολεῖα εὐδοκιμοῦσι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο συμβαίνει, γιατὶ βρίσκονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτὸ ἡ Πύλη σέβεται αὐτά».

Ἡ Ὀρθοδοξία στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ἔχει νὰ παρουσιάσει ἀπὸ ὅλα τὰ κλιμάκιά της μάρτυρες καὶ ἀγωνιστές. Οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἀντιληφθεῖ καλύτερα ἀπὸ μερικοὺς σύγχρονους Ἕλληνες τὴ θέση καὶ τὴ σημασία τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἐθνική μας ὑπόθεση. **Γι' αὐτὸ θανάτωσαν 11 Πατριάρχες καὶ 100 Ἐπισκόπους ἀπὸ τὸ Διονύσιο τὸ φιλόσοφο μέχρι τὸ Χρυσόστομο Σμύρνης. Σὲ 6.000 ἀνεβάζει ὁ Πουκεβὶλ τοὺς θανατωθέντες λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας στὸ χρονικὸ διάστημα τοῦ ἀγώνα.** Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ μνημονευθοῦν οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ οἱ 200 μοναχοὶ τῆς Νέας Μονῆς Χίου, οἱ ὁποῖοι θανατώθηκαν κατὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ νησιοῦ.

Τεράστια ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴν ἀναχαίτιση τοῦ ἐξισλαμισμοῦ, ποὺ ἀποτελοῦσε στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας διαρκῆ ἀφαίμαξη τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ σοβαρὴ ἀπειλὴ ἐξαφανίσεώς του. Σ' αὐτὸ τὸ κῦμα τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἀποχρωματισμοῦ ὑψώθηκε ὡς ἀνασχετικὴ δύναμη ἡ θυσία τῶν νεομαρτύρων. Χάρη στὴ θυσία τους ἡ σκλαβωμένη πατρίδα δὲν ὑπέκυψε ὁλοκληρωτικὰ στὸν ἐξισλαμισμὸ καὶ ἀπέφυγε τὸν ἀφελληνισμό, διατηρήθηκε ἡ ἐθνικὴ συνείδηση στὸ δοῦλο Γένος καὶ οἱ ἀγωνιστὲς τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας ἐμψυχώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀνεπανάληπτη θυσία τους.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μακεδονικοῦ ἀγώνα ἡ προσφορὰ τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη. Τὴν στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία τὸ ἑλληνικὸ κράτος παρακολουθοῦσε μὲ ἀδράνεια τὰ συμβαίνοντα, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, στάθηκε ἡ πρωταρχικὴ καὶ κύρια δύναμη γιὰ τὴ σωτηρία τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς περιοχῆς. Μὲ διπλωματικὲς παρεμβάσεις στὴν Ὑψηλὴ Πύλη, ἔντονες διαμαρτυρίες στὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ἐνίσχυση καὶ συντονισμὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως στὶς ἐμπερίστατες ἐπαρχίες τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀγωνιζόταν νὰ προστατεύσει τὴν ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας.

Εἰδικότερα, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄ ὁ μεγαλοπρεπὴς μὲ τὸ ὑψηλὸ αἴσθημα

ἐθνικῆς εὐθύνης ποὺ τὸν διέκρινε, ἀπεφάσισε νὰ στείλει στὴ Μακεδονία νέους στὴν ἡλικία Μητροπολίτες, μὲ μεγάλη μόρφωση, θάρρος καὶ γενναιότητα, γιὰ νὰ σταθοῦν μὲ αὐταπάρνηση στὸ χειμαζόμενο ποίμνιο. Ἀντιπροσωπευτικὰ ἀναφέ-ρουμε τοὺς Μητροπολίτες: Κορυτσᾶς Φώτιο Σαλπίδη, Καστοριᾶς Γερμανὸ Καραβαγγέλη, Πελαγονείας Ἰωακεὶμ Φορόπουλο, Γρεβενῶν Αἰμιλιανὸ Λαζαρίδη κ.ἄ. Οἱ ἡρωϊκοὶ αὐτοὶ Ἱεράρχες μὲ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴ μαρτυρικὴ θυσία τῆς ζωῆς τους ἔγιναν σύμβολα ἀντιστάσεως τοῦ λαοῦ, στέργιωσαν τὴν πίστη τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἔδωσαν ἐλπίδες ἐθνικῆς ἀνάστασης. Ἡ θυσία τους παραδειγμάτισε τὸ λαό, τόνωσε τὸ φρόνημά του καὶ γιγάντωσε τὴν ἐθνική του συνείδηση.

Ὅπως σὲ ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες, ἔτσι καὶ κατὰ τὴ μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἡ Ἐκκλησία ἔκανε τὸ χρέος της. Οἱ λειτουργοί της ἔδωσαν τὸ δικό τους «παρὼν» σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς περιπέτειας. **Ὁ ἀπὸ Δράμας Σμύρνης Χρυσόστομος, ἐνῶ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ φύγει, ἔμεινε κοντὰ στὸ ποίμνιό του, μέχρις ὅτου ὁ μαινόμενος ὄχλος, ὕστερα ἀπὸ μιὰ εἰκονικὴ δίκη, κυριολεκτικὰ τὸν κατεσπάραξε. Τὸν Μοσχονησίων Ἀμβρόσιο τὸν πετάλωσαν καὶ μετὰ τὸν κατακρεούργησαν. Τὸν Κυδωνιῶν Γρηγόριο τὸν ἔθαψαν ζωντανό, ἐνῶ δεκάδες κληρικῶν του ἐκτελέστηκαν. Ὁ Ἀμασείας Εὐθύμιος ξεψύχησε στὶς φυλακὲς, ὕστερα ἀπὸ ἀνήκουστα βασανιστήρια σαράντα ἡμερῶν, ἐνῶ τὸν πρωτοσύγκελλό του ἀρχιμανδρίτη Πλάτωνα Ἀϊβατζίδη τὸν ἀπαγχόνισαν. Ὁ Μητροπολίτης Ἰκονίου Προκόπιος πέθανε ἀπὸ τὰ βασανιστήρια στὶς φυλακές, ἐνῶ ἑκατοντάδες κληρικοὶ εἶχαν ἀνάλογο φρικτὸ τέλος.** Ὅλοι αὐτοὶ καὶ ἄλλοι ἄγνωστοι ἐθνομάρτυρες συνεχίζουν τὴν μακραίωνη ἐκκλησιαστικὴ παράδοση καὶ πιστοποιοῦν τὴν ἐθναρχικὴ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου τοῦ 1940 ἡ Ἐκκλησία πρωτοστάτησε ποικιλότροπα. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εὐλόγησε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὰ ὅπλα τῶν ἀγωνιστῶν καὶ κατέφυγε στὶς χριστιανικὲς Ἐκκλησίες ὅλου τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ καταγγείλει τὴ φασιστικὴ εἰσβολή. Σὲ ὅλες τὶς ἱερὲς Μητροπόλεις ψέλνονταν διαρκῶς παρακλήσεις γιὰ τὴν αἴσια ἔκβαση τοῦ ἀγώνα καὶ ἐμψυχωνόταν ὁ λαὸς μὲ κατάλληλες ὁμιλίες ἀπὸ τοὺς Ἱεράρχες καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικούς.

Ἡ βοήθεια τῆς Ἐκκλησίας στὸν ἀγώνα τοῦ ΄40 δὲν ἦταν ἁπλῶς ἠθική, ἀλλὰ καὶ γενναιόδωρα οἰκονομική. Μόνο τὸ ἱερὸ ἵδρυμα τῆς Εὐαγγελίστριας τῆς Τήνου διέθεσε γιὰ τὸν ἀγώνα τοῦ ΄40, 5.000.000 δρχ. καὶ ὅλα τὰ ἀφιερώματα καὶ κοσμήματα. Στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν συστήθηκε πρόνοια στρατευομένων μὲ 173 παραρτήματα σὲ ὁλόκληρη τὴν πρωτεύουσα καὶ τὸν Πειραιᾶ. Μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 12ης Ἰουνίου 1940 ἐπιστρατεύθηκαν πλεῖστοι κληρικοὶ ὡς στρατιωτικοὶ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ φλογερά τους κηρύγματα, τὶς κατανυκτικὲς ἀκολουθίες καὶ τὴ γενικότερη ἐμψυχωτικὴ τους προσπάθεια, τόνωναν τὸ φρόνημα τῶν στρατιωτῶν καὶ τοὺς προετοίμαζαν ψυχολογικὰ γιὰ τὶς δύσκολες ἐπιχειρήσεις. Δὲν ἦταν λίγοι οἱ στρατιωτικοὶ ἱερεῖς, ποὺ πρόσφεραν ἀκόμη καὶ τὸ αἷμα τους γιὰ τὸν ἀγώνα. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τὰ ὀνόματα τῶν: Ἱεροθέου Μαζιώτη, Χρυσοστόμου Τσόκωνος, Ἰωακεὶμ Λούχια, Ἀναστασίου Κρητικοῦ, Χαραλάμπους Παναγιωτοπούλου, Γρηγορίου Φωτίου, Ἰωακεὶμ Μπεζεντοῦ καὶ Χρήστου Θεοχάρη. Ὅπως ἔγραφε χαρακτηριστικὰ ὁ ἀείμνηστος Μητροπο-

Χαρακτηριστική φωτογραφία ἀπό ἔνοπλη ὁμάδα κατά τὸ Μακεδονικό Ἀγώνα

λίτης Νικαίας Γεώργιος, «γέμιζε δάκρυα ἡ ἁγία λαβίδα, ὅταν ὁ παπᾶς μετέδιδε τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων στοὺς φαντάρους». Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τὸ βαρυσήμαντο μήνυμα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαό, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἔλεγε: «... Ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ ὅπλα τὰ ἱερὰ καὶ πέποιθεν ὅτι τὰ τέκνα τῆς πατρίδος εὐπειθοῦν εἰς τὸ κέλευσμα αὐτῆς καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ σπεύσουν, ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, νὰ ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τιμῆς καὶ θὰ συνεχίσουν, οὕτω, τὴν ἀπ' ἀγώνων καὶ θὰ προτιμήσουν τὸν ὡραῖον θάνατον ἀπὸ τὴν ἄσχημον ζωὴν τῆς δουλείας...».

Ἡ ἐθνικὴ δράση τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας συνεχίσθηκε ἀμείωτη καὶ κατὰ τὴν περίοδο τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, ὅταν οἱ ἀνάγκες περιθάλψεως τοῦ χειμαζομένου λαοῦ πληθύνθηκαν. Τὴν πρόνοια στρατευομένων διαδέχθηκε ὁ Ε.Ο.Χ.Α., στὸν ὁποῖο ὀφείλουν τὴν ἐπιβίωσή τους χιλιάδες Ἑλλήνων. Ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνὸς ἔσωσε ἀπὸ βέβαιο θάνατο πλῆθος πατριωτῶν. Μεγάλη πατριωτικὴ δράση ἀνέπτυξαν καὶ ἄλλοι ἱεράρχες, ὅπως οἱ μετέπειτα Δημητριάδος Δαμασκηνός, Τρίκκης Διονύσιος, Κυθήρων Μελέτιος καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν φρικτὰ μαρτύρια στὰ χέρια τῶν γερμανῶν Ναζὶ ἢ τῶν Ἰταλῶν φασιστῶν.

Σήμερα, καθὼς μπήκαμε στὸ νέο εὐρωπαϊκὸ Status καὶ ἀναγκαστικὰ θὰ ὁδηγηθοῦμε σὲ ἕνα πολιτιστικὸ καὶ πνευματικὸ συγκρητισμὸ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἡ Ὀρθοδοξία ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρει ὄχι μόνον στὴ διατήρηση τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἐθνικοῦ καὶ πνευματικοῦ μας βίου, ἀλλὰ κυρίως ὡς ζύμη στὶς ἀναζητήσεις τῆς Δύσεως. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἄλλως τε ὑπῆρξε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σημαντικὸς παράγων στὴ διαμόρφωση τῆς πνευματικῆς ταυτότητας τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἐθνομάρτυρας καὶ ἱερομάρτυρας Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος

Ἡ Ὀρθοδοξία, ποὺ εἶναι τὸ χριστιανικὸ μέτρο, δὲν ἀποτελεῖ μιὰ παρελθοντολογικὴ ἔννοια, ἀλλὰ εἶναι ἡ δυναμικὴ μεταμόρφωση τοῦ ἑκάστοτε παρόντος. Ἔχοντας δικά της δοκιμασμένα κριτήρια ἠθικῆς καὶ βιοθεωρίας καλεῖ τὸν ἄνθρωπο τῆς κάθε ἐποχῆς νὰ τὴν ἀκολουθήσει, γιὰ νὰ τοῦ προσφέρει πληρότητα καὶ ποιότητα ζωῆς, σωστὸ κοσμοθεωριακὸ προσανατολισμὸ καὶ πραγματικὴ λύτρωση ἀπὸ τὴν ἀνεστιότητα τοῦ παρόντος, τὸν πόνο καὶ τὸν θάνατο.

Ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε'

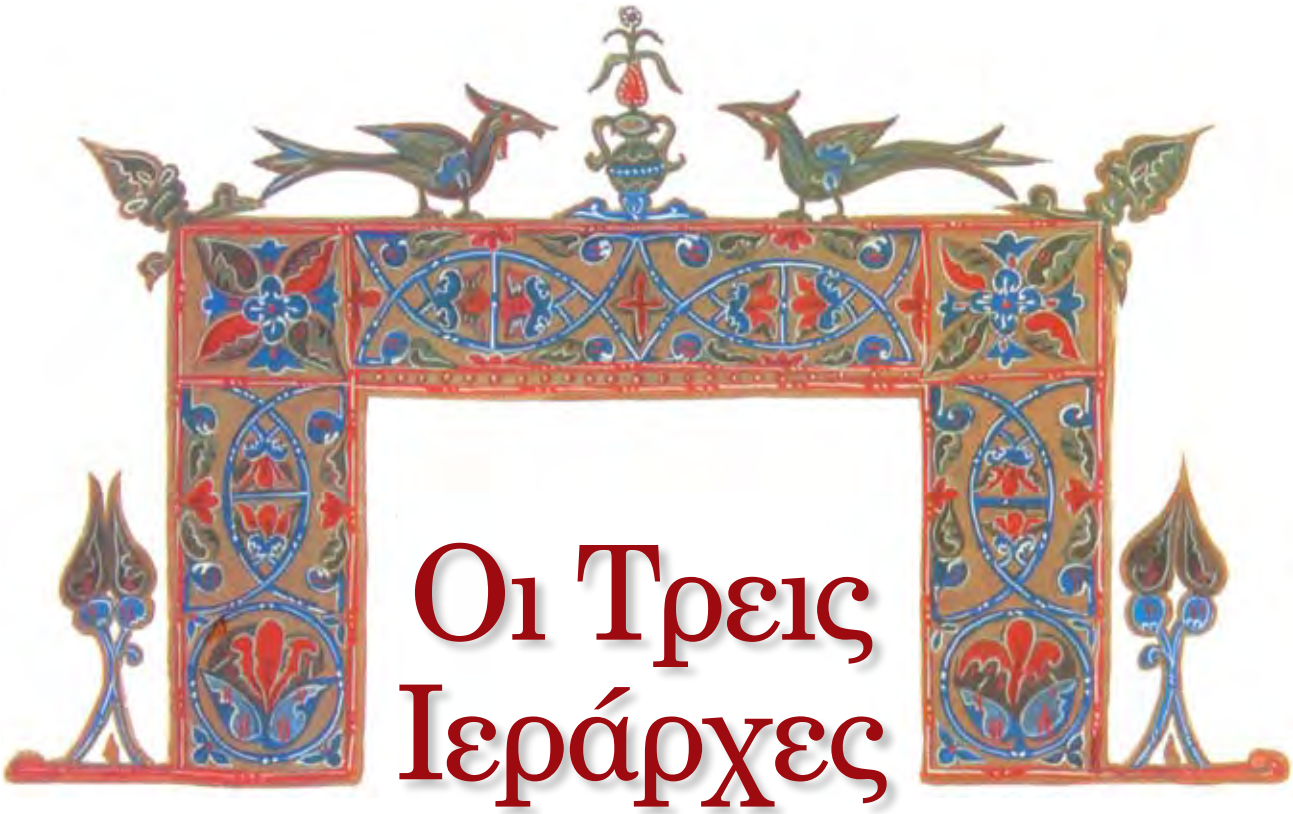

Οι Τρεις Ιεράρχες

● **Του Χάρη Χαραλάμπους**
Διευθυντή του Λυκείου Κύκκου Πάφου

Ομιλία που εκφωνήθηκε με την ευκαιρία της εορτής των Τριών Ιεραρχών στο Λύκειο Κύκκου Πάφου (29 Ιανουαρίου 2010) και μέσα στα πλαίσια της Εκδήλωσης προς τιμήν του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

Στην εξέλιξη της μακραίωνης Ιστορίας μας, ιστορικούς σταθμούς δεν αποτελούν μόνο τα μεγάλα γεγονότα, αλλά οι μεγάλοι άνδρες, και η ιστορία μας είναι γεμάτη από μεγάλους άνδρες, αλλά έχει λίγους «ανθρώπους» να παρουσιάσει. Ανάμεσα σ' αυτούς τους εκλεκτούς είναι οι ηγετικές και λάμπουσες εκείνες προσωπικότητες, οι αληθινά ανθρώπινοι, οι πνευματικοί ηγέτες, οι αξιόθεοι αθλοφόροι Ιεράρχες, οι Τρεις λαμπρότατοι «Φωστήρες της Τρισηλίου Θεότητος», ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, που στράφηκαν προς τον Θεό και τον συνάνθρωπό τους και εφάρμοσαν αυτό που γράφει ο Απόστολος Παύλος προς τους Φιλιππησίους: «Μη τά εαυτών έκαστος σκοπείτε, αλλά και τα ετέρων έκαστος». Είναι δηλαδή οι άνθρωποι που φλέγονται να εξυπηρετούν τον συνάνθρωπό τους και να του συμπαρίστανται στις δύσκολες στιγμές του. Η αυθεντική πνευματική ζωή είναι κοινωνία αγάπης, αγάπης προς τον Θεό και αγάπης προς τον συνάνθρωπο.

Με το βαθύ φιλοσοφικό τους στοχασμό, τη μεγάλη και βαθιά τους πίστη, τη θερμή αγάπη προς το Θεό και τον άνθρωπο, υπηρέτησαν τις διάφορες αξίες, γνωσιολογικές και ηθικές και έγιναν οι ίδιοι μια πνευματική αξία. Η πνευματική τους ανωτερότητα και οι υψηλές τους βλέψεις και επιδιώξεις τους ώθησαν στη δημιουργία ενός σημαντικού πολιτισμού, του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού με ανθρωπιστικό πνεύμα, και στις μέρες τους η Εκκλησία λαμπρύνθηκε, έφτασε στα ύψη πνευματικής καρποφορίας. Δίκαια ο 4ος μ.Χ. αιώνας, εποχή κατά την οποία έζησαν, ονομάστηκε «χρυσός αιώνας της Ορθοδοξίας».

Μελετώντας την πορεία και δράση των Τριών Ιεραρχών στον κόσμο, αλλά και το ογκώδες τους

έργο, διαπιστώνουμε ότι η εποχή τους υπήρξε καθοριστική για τη μετέπειτα πορεία του Χριστιανισμού, γιατί διατυπώνουν και θεμελιώνουν καθοριστικά τη Θεολογική Επιστήμη, τη διδασκαλία της Εκκλησίας του Χριστού για όλους τους μετέπειτα αιώνες.

Η πορεία που ακολούθησαν οι Τρεις Ιεράρχες ήταν αυτή της μετεξέλιξης της γνώσης, αποδεικνύοντας, παράλληλα ότι το παλιό μπορεί να μετεξελίσσεται, να ανανεώνεται. Γαλουχημένοι με τα βαθιά νοήματα της θρησκείας και χορτάτοι από Αρχαία Ελληνικά Γράμματα, γνώστες της κλασικής φιλολογίας και της Χριστιανικής πίστης, οι τρεις παμμέγιστοι φωστήρες, που φωτίζουν το πάνθεο των Ελληνικών Γραμμάτων, θεωρούν την κλασική παιδεία ως αναγκαίο προπαιδευτικό στάδιο στην καλύτερη κατανόηση των Ιερών Βιβλίων. Συνδέουν αρμονικά την υγιή ελληνική σκέψη και το καθαρό χριστιανικό πνεύμα και δημιουργούν γραμματεία εφάμιλλη της Αρχαίας Ελληνικής. Στα συγγράμματά τους παίρνουν τα αγαθά της Ελληνικής Παιδείας, των ελληνικών γραμμάτων και τα εμποτίζουν με τις αλήθειες της αποκάλυψης του Θεού, για την εξυπηρέτηση της χριστιανικής διδασκαλίας, διαδραματίζοντας καθοριστικό ρόλο στην πραγματική διάδοση του Χριστιανισμού στον κόσμο. Η ημέρα αυτή, λοιπόν, συμβολίζει την επιτυχή συνένωση δύο ιδεωδών, του Ελληνικού και του Χριστιανικού ιδεώδους, που αποτελούν τον άξονα γύρω από τον οποίον περιστρέφεται η ζωή του ανθρώπου, που θέλει να θεωρείται άξιος του ονόματός του.

Υπέρτατη υπήρξε η προσφορά των Τριών Ιεραρχών και στην Παιδεία. Αναδείχθηκαν μεγάλοι αγωνιστές του πνεύματος, εμπνευσμένοι δάσκαλοι και προστάτες της ορθής και ισορροπημένης διαπαιδαγώγησης των νέων και δίκαια θεωρούνται οι θεμελιωτές της Ελληνοχριστιανικής ανθρωπιστικής Παιδείας.

Το πρώτο βασικό ανθρωπιστικό κίνημα έχουμε στην κλασική αρχαιότητα, από τον 5ο π.Χ. αιώνα και μετά. Διαμόρφωσαν τότε το ιδανικό της Παιδείας, που στόχευε στην ολόπλευρη καλλιέργεια του ατόμου, δηλαδή στη διαμόρφωση του «καλού» και «αγαθού» ανθρώπου, αυτού που συνδυάζει αρμονικά την ανάπτυξη των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του. Ολόκληρος ο Ελληνικός Πολιτισμός, όπως ανακύπτει από τις κύριες εκδηλώσεις του, την πολιτική, την τέχνη, τη φιλοσοφία, αντικρίζει τον άνθρωπο όχι μόνο ως βιολογικό ον, αλλά ως ον θεωρητικό, ανακαλύπτοντας την αξία του νου και του λόγου. Αυτό το θησαυρό, τη φροντίδα για τον άνθρωπο κληροδότησε η Αρχαία Ελλάδα στο Χριστιανισμό, με τον οποίον πραγματοποιείται ιστορικά το δεύτερο μεγάλο ρεύμα υπερ του ανθρωπισμού, χάρη στους Τρεις Ιεράρχες. Σύμφωνα με αυτούς κυρίαρχη θέση έχουν ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου και οι δυνατότητές του για ηθική τελείωση. Ανθρωπισμός σημαίνει ήθος, μέτρο, αξιοπρέπεια. Σημαίνει ακόμη πίστη στον άνθρωπο, σεβασμό στην ιδιαίτερη υπόσταση και αξία του, καθώς και έμπρακτο ενδιαφέρον γι' αυτόν.

Οι άγιοι Τρεις Ιεράρχες είναι φωτεινοί οδοδεί-

κτες, που μας δείχνουν το δρόμο της αληθινής παιδείας, η οποία είναι αγωγή ωφέλιμη για την εύπλαστη ψυχή και διαπλάθει το ήθος, τον χαρακτήρα, την προσωπικότητα του ανθρώπου. Θέλουν τα νιάτα γεμάτα φως να ακτινοβολούν ενθουσιασμό, καθάριο βλέμμα, αληθινή δημιουργία.

Μας δίδαξαν να έχουμε κριτικό πνεύμα, ώστε να παίρνουμε ό,τι αξίζει και ωφελεί την ψυχή και να αποφεύγουμε ό,τι βλάπτει πνευματικά, να απορρίπτουμε ό,τι οδηγεί στους δαίμονες και στην πλάνη και στο βυθό της απώλειας. Διακήρυξαν πως η μόρφωση, που λαμπρύνει και φωτίζει το μυαλό, καλλιεργεί την ψυχή και διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες, εφοδιάζει τους νέους με όλα τα πνευματικά εφόδια, που τους βοηθά να γίνουν αληθινοί άνθρωποι, χρήσιμοι κοινωνικοί εργάτες και θαρραλέοι μαχητές της καθημερινότητας της ζωής.

Σκοπός της Παιδείας, κατά τους Τρεις Ιεράρχες, είναι να δώσουμε φτερά στις ψυχές των νέων, να δώσουμε προτεραιότητα στις αξίες, τα πνευματικά χαρίσματα, τον εσωτερικό πλούτο του ανθρώπου, να πλάσουμε δυνατούς και αισιόδοξους χαρακτήρες στους νέους, παιδιά με γενναία φρόνηση και ανδρεία μπροστά στους κινδύνους και τις θλίψεις της ζωής με σταθερή και διαρκή αγωνιστικότητα, ώστε να μη λυγίζουν μπροστά στις δυσκολίες και τις δυσμενείς συνθήκες της βιοπάλης. Να αποκτήσουν ακόμα φωτεινή και διαυγή διάνοια, ισχυρή και αγαθή βούληση, φιλάνθρωπα και ευγενή αισθήματα, βαθιά κατανόηση και ειλικρινή συμπαράσταση σε όλους τους συνανθρώπους τους.

Παράλληλα με το πνευματικό έργο των Τριών λογίων Ιεραρχών, την υπέρτατη προσφορά τους στην παιδεία, εξίσου σημαντικό είναι το ευρύ φιλανθρωπικό τους έργο, που είναι μια αντανάκλαση της αγάπης του Θεού για τον άνθρωπο με ευαγγελικό περιεχόμενο, και δείχνει τη μαρτυρία του Ιησού Χριστού ανάμεσά τους. Διδασκόμαστε από την παροιμιώδη φιλανθρωπία των τριών μεγάλων Ιεραρχών, οι οποίοι υπήρξαν πρώτα και κύρια άνθρωποι, που πόνεσαν βαθιά τον άνθρωπο, ενδιαφέρθηκαν έμπρακτα για τον ανθρώπινο πόνο. Συνδύαζαν τη θεωρία με την πράξη, τη βίωση του Ευαγγελίου με τη γνώση και επίλυση των προβλημάτων του ανθρώπου που υποφέρει. Υπηρέτησαν έμπρακτα τις βασικές αξίες της αγάπης για τον συνάνθρωπο, του αλληλοσεβασμού, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Απέδειξαν ότι η ανθρωπιά είναι κυριότατα βούληση, δεν είναι γνώση, δεν είναι μόνο γνώση, και δεν είναι λόγος, είναι πράξη.

Σε μια εποχή σκληρή και κοινωνικά άδικη, οι Τρεις Ιεράρχες αφιέρωσαν τη ζωή και την ύπαρξή τους για την ευημερία του κοινωνικού συνόλου, προσφέροντας πολύτιμες υπηρεσίες. Οι φτωχοί, οι άρρωστοι, τα ορφανά και οι ηλικιωμένοι έβρισκαν καταφύγιο κοντά τους. Η μεγάλη τους καρδιά και η Χριστιανική τους ψυχή γίνονταν στέγη για όσους είχαν ανάγκη.

Ο Μέγας Βασίλειος πρόθυμα ανέλαβε την περίθαλψη των πληγέντων όταν ξέσπασε λιμός στην Καισάρεια το 368 μ.Χ.. Ίδρυσε επίσης ευαγή ιδρύματα, όπως νοσοκομεία, φτωχοκομεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία, ξενώνες, εργαστήρια, σχολεία. Ο βασανισμένος λαός στο πρόσωπό του γνωρίζει τον πιο αληθινό του φίλο, συμπαραστάτη και ευεργέτη του. Είναι ο Άγιος που φροντίζει για όλα και όλους.

Αλλά και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος ρίχνει όλο του το βάρος και όλη του τη δύναμη στη φιλανθρωπία. Αναζητά παντού τους φτωχούς και τους δυστυχισμένους, κάθε συνάνθρωπο που χρειάζεται βοήθεια και συνδρομή. Τρέφει καθημερινά τρεις χιλιάδες χήρες και ορφανά, χωρίς να υπολογίζονται οι άρρωστοι, οι φυλακισμένοι, οι ξένοι. Ντύνει γυμνούς, θεραπεύει αρρώστους και προστατεύει αδύναμους.

Παρόμοιο φιλανθρωπικό έργο άσκησε και ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, που ποτέ δεν γύρισε την πλάτη στους πάσχοντες και που έδιδε κάθε δυνατή βοήθεια στους φτωχούς και τους δυστυχισμένους.

Η απότιση τιμής στο πρόσωπο των τριών παμμεγίστων φωστήρων και η συνοπτική αναφορά στο πολύπλευρο έργο τους έχει ξεχωριστή σημασία, ιδιαίτερα στην εποχή μας και το σύγχρονο άνθρωπο, που παραπαίει σε μια τρομερή σύγχυση και νιώθει εγκλωβισμένος σε έναν κόσμο που τείνει να αποκτηνώσει πλήρως το ανθρώπινο πρόσωπο, βυθισμένος στον άκρατο ευδαιμονισμό του, πνιγμένος από το αίσθημα της μοναξιάς, της ανασφάλειας και της φυγής από την πραγματικότητα και αισθανόμενος, για όλα αυτά, το υπαρξιακό του κενό. Χρειάζεται, περισσότερο ίσως από κάθε άλλη φορά, την πυξίδα που θα τον προσανατολίσει σωστά στις επιλογές του και στην πορεία της ζωής του. Το φωτεινό παράδειγμα των Τριών Ιεραρχών μας υποδεικνύει τον ορθό δρόμο που πρέπει με αποφασιστικότητα να ακολουθήσουμε. ■

Κάθοδος Β΄

● **Του Βενιζέλου Χριστοφορίδη**
Ομότιμου Καθηγητή
Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Αναζητάς ψηλαφητά τη λόγχη την ορισμένη να τρυπήσει
την καρδιά σου για να την ανοίξει στο φως

(Γ. Σεφέρης)

Μοναξιά πυκνή σαν το γυαλί
Το κρύο του θανάτου
Βήματα μετέωρα, διστακτικά
Να κατεβαίνουν στο έρεβος
Με την απόφαση αμετάκλητη
Να κλείσουν οι λογαριασμοί
Οι χρόνιες εκκρεμότητες
Κι ο έτερος εαυτός σου να αντιστέκεται
Με πείσμα με αποστροφή
Είδωλο για σάρκα πεινασμένο...
Τα φώτα όλα σβηστά
Ο νους κάτοπτρο ανεστραμμένο
Και η φωτιά καθαρτική να πλησιάζει
Οι φλόγες να τυλίγουνε το σώμα
Να τυλίγουν και το πνεύμα
Το μαύρο να ρέει και το κίτρινο
Ν' ανοίγουνε οι δρόμοι
Και το φως από χιλιάδες μάτια εισορμώντας
Από ρωγμές αθέατες
Στο σπίτι απ' όπου εξορίστηκε
Να επιστρέφει υπερούσιο!

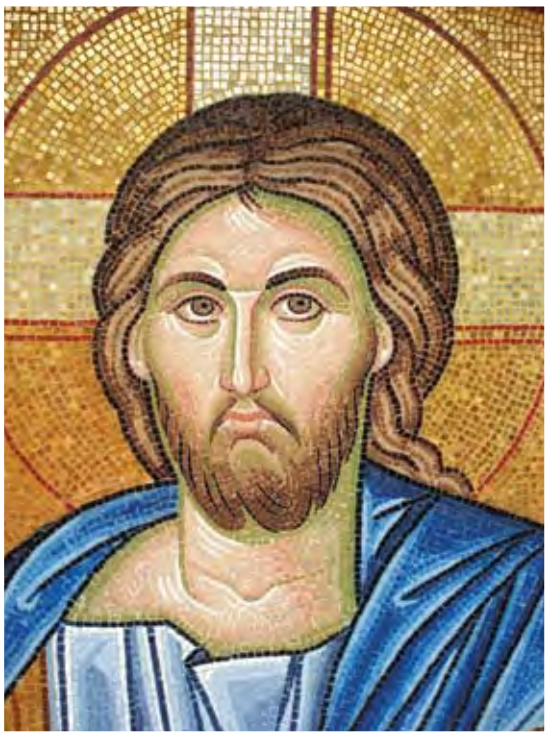

Η ποιμαντική της Εκκλησίας

● **Του Γεώργιου Κουννούσιη, Θεολόγου**

χει κάπου λεχθεί ότι: «η ποιμαντική έχει ως σκοπό της την απομάκρυνση των μελών του εκκλησιαστικού σώματος από τους θεούς των ειδώλων και την προσφορά τους στην ευχαριστιακή τράπεζα της κοινωνίας, της μετοχής, όπου τα κτιστά μέσα από πορεία δραματική και εξόχως δημιουργική καταλήγουν στην αγκαλιά του ακτίστου. Αλλιώς, ως ποιμαντική θα μπορούσαμε να περιγράψουμε εκείνη την προσπάθεια της Εκκλησίας, που μέσα από την ολοκληρωτική κατάθεση της ύπαρξης στο θέλημα του Θεού, στοχεύει την ανάδειξη και μεγιστοποίηση της ανθρώπινης ευθύνης»[1]. Η ποιμαντική της Εκκλησίας, επομένως, δεν έχει φροντίδα μόνο για τις ψυχές των πιστών, αλλά ενδιαφέρεται για τη νοηματοδότηση της ζωής τους, τη θεραπεία της κτιστής φύσης τους και τη διασφάλιση των όρων της σωτηρίας τους από την αλλοτρίωση, τη φθορά και το θάνατο[2].

Βάση της ποιμαντικής της Εκκλησίας είναι το σχέδιο της Θείας Οικονομίας για τη σωτηρία του ανθρώπου, το οποίο ανάγεται στην προαιώνια βουλή του Θεού. Ολόκληρο το μυστήριο της Θείας Οικονομίας αποβλέπει στη λύτρωση και τη σωτηρία του κόσμου[3]. Ο Μέγας Αθανάσιος κάνει λόγο για δύο αιτίες της Ενανθρωπήσεως του Λόγου του Θεού: Η μία, είναι η απώλεια της αθανασίας εκ μέρους του ανθρώπου και η κυριαρχία του θανάτου στο ανθρώπινο γένος, και η άλλη η απώλεια της γνώσης του αληθινού Θεού, η επικράτηση της άγνοιας, η εκτροπή του ανθρώπου και η πίστη του στη θρησκεία των ειδώλων. Σκοπός της Ενανθρώπησης είναι η απόδοση πίσω στον άνθρωπο της αθανασίας και της αφθαρσίας. Αυτό γίνεται κατορθωτό με την κατάργηση του θανάτου και την άρση των αιτιών που τον προκάλεσαν, και με την επαναφορά του ανθρώπου στην αληθινή θεογνωσία, δηλαδή στη γνώση του Θεού Πατέρα. Η απαλλαγή και η απελευθέρωση του ανθρώπου από την απάτη των ειδώλων και τη δεισιδαιμονία, πραγματοποιείται με την αποκατάσταση της

[1] *Σταμούλη Χρ., Έρως και Θάνατος. Δοκιμή για έναν πολιτισμό της σάρκωσης, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σελ. 87.*
[2] *π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, Μεθολογικά πρότερα της ποιμαντικής, Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2000, σελ.23.*
[3] *Ό.π., σελ.24.*

κυριότητας επάνω στην κτίση του αληθινού και πραγματικού της Κυρίου, δηλαδή του Δημιουργού Λόγου του Θεού, με την ανανέωση και την ανάκτηση του «κατ' εικόνα» του ανθρώπου[4].

Έτσι, ο Χριστός υπακούοντας στη φιλάνθρωπη οικονομία του Πατρός κατέρχεται μέχρι τον Άδη για να σώσει τον εκπεσμένο άνθρωπο. Δε μένει όμως εκεί. Προσάγει τη θεωμένη ανθρώπινη φύση στα δεξιά του Θεού Πατέρα και στέλνει εν Αγίω Πνεύματι τις δωρεές Του στον κόσμο. Με αυτόν τον μοναδικό τρόπο αποκαλύπτεται η κενωτική αγάπη του Θεού για τον κόσμο[5]. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, όπως και όλοι οι Καππαδόκες, καθώς και ο Μέγας Αθανάσιος, θεωρούν τη θέωση του πεπτωκότος ανθρώπου καρπό της Ενσαρκώσεως του Λόγου. Η θέωση ολοκληρώνεται, όμως, μόνο όταν ο άνθρωπος γίνει μέτοχος της δόξας του Θεού[6].

Ο άνθρωπος μπορεί να μετέχει της δόξας του Θεού χάρη στο «καθ' ομοίωσιν», το οποίο, κατά τον Μ. Αθανάσιο, είναι ομοίωση προς το πρόσωπο του Λόγου. Το «καθ' ομοίωσιν» εμπεριέχει τη θεωρητική και επιστημονική δύναμη της ψυχής του ανθρώπου, με τις οποίες αυτός θεωρεί και επίσταται τα όντα. Αυτές οι δύο, μαζί με την ιδέα και τη γνώση της αϊδιότητας του Λόγου, συνθέτουν την ταυτότητά του, ως ανθρώπινου όντος. Η διατήρηση, λοιπόν, του χαρίσματος και η κατοχή της δύναμης του πατρικού Λόγου, ήταν όρος απαραίτητος για τη συνομιλία του με το θείο και την άκοπη και πραγματικά μακάρια, την αθάνατη ζωή[7].

Αυτή η σχέση Θεού και ανθρώπου με το «καθ' ομοίωσιν», καθώς και η διάκριση των Θείων Προσώπων της Αγίας Τριάδος που είναι «εν κοινωνία», ώθησε τους Ορθόδοξους Πατέρες να προσδιορίσουν ως ανθρώπινο πρόσωπο την ξεχωριστή και επώνυμη υπόσταση, αντίθετα από το ανώνυμο φυσικό άτομο. Το άτομο δεν είναι παρά μονάδα του είδους, από το οποίο προέρχεται και στο οποίο ανήκει από τη στιγμή της γεννήσεως ως τη στιγμή του θανάτου. Η νομοτελειακή αυτή εξάρτηση φανερώνει την υποταγή του ατόμου στην απρόσωπη συλλογική αναγκαιότητα, που υπαγορεύεται βασικά από τους νόμους της φύσεως. **Το πρόσωπο, αντίθετα, είναι μία ενότητα ψυχοπνευματικών στοιχείων, που βρίσκονται πάνω από κάθε φυσιοκρατική ή βιολογική αναγκαιότητα. Το πρόσωπο είναι μία απόλυτη αξία, είναι η πραγματική υπόσταση, είναι η εικόνα του Θεού μέσα στον άνθρωπο.** Είναι εκείνο που σε μια ασύλληπτη πολυμορφία συνθέτει την ανεπανάληπτη ιδιαιτερότητα του κάθε ανθρώπου και ταυτόχρονα αποκαλύπτει τη σοφία του Δημιουργού[8]. Αυτή η ιδιαιτερότητα του ανθρώπου είναι η αρχή του προσώπου της ποιμαντικής. Η ποιμαντική της Εκκλησίας είναι εξατομικευμένη και αυτή η εξατομίκευση εκφράζεται μέσα από το μυστήριο της εξομολογήσεως. Σύμφωνα με τον Μέγα Βασίλειο, υπάρχουν δύο τρόποι για τη θεώρηση του προβλήματος σχετικά με τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος πρώτα εξετάζεται οριζόντια και συλλογικά, εφ' όσον είμαστε «πάντες συγγενείς, πάντες ἀδελφοί, ἑνός Πατρός ἔκγονοι πάντες»[9], και έπειτα η θεώρηση του ανθρώπου είναι κάθετη και εξατομικευμένη, εφ' όσον η σωτηρία και η σχέση του με τον Θεό είναι καρπός της συνεργίας του με τη θεία χάρη[10].

Η αξία του ανθρώπου βρίσκεται στα σπέρματα συγγενείας με το Θεό που υπάρχουν μέσα του, τα οποία με την «τελειούσα» χάρη του Αγίου Πνεύματος και την ελεύθερη συνεργία του ανθρώπου, οδηγούν τον άνθρωπο σε διηνεκή κίνηση για να εξομοιωθεί με το Θεό. Μόνο αν ο άνθρωπος επιτύχει με τη χάρη του Θεού την αυτογνωσία, δηλαδή τη γνώση του είναι του, όπως αυτή εκδιπλώνεται στο «καθ' ομοίωσιν», θα μπορέσει να πλουτίσει μέσα του το θησαυρό της θεογνωσίας, κατανοώντας έτσι το βάθος της αγάπης που επέδειξε ο Θεός προς αυτόν. Τότε ο άνθρωπος θα ζει μέσα στην αγάπη του Θεού[11].

Για το σκοπό αυτό, το αυτεξούσιο του ανθρώπου έχει ανάγκη από τη θεία βοήθεια, την οποία παρέχει το έργο του σαρκωθέντος Υιού του Θεού εν Αγίω Πνεύματι. Έτσι, μέσω του Χριστού, ο άνθρωπος συνεχίζει την ανοδική πορεία προς τη θέωση, που είχε διακοπεί από την παρακοή[12]. Το αυτεξούσιο είναι ένα ανθρωπολογικό στοιχείο που μπορεί να κλίνει «προς αμφότερα», από τη μια προς το αγαθό, προς τη θεωρία του Θεού, και από την άλλη προς τη θεωρία του ίδιου του εαυτού του, αλλά και του αισθητού και υλικού κόσμου[13]. Το αυτεξούσιο είναι από τα κύρια χαρακτηριστικά του ανθρώπου. Με το αυτεξούσιο ολοκληρώνεται ο άνθρωπος και παίρνουν οι πράξεις του ηθική αξία, γιατί το ακούσιο είναι ασταθές, τυραννι-

---

[4] Μ. Αθανασίου, Λόγος περί τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου 8, PG 25, 109BCD.
[5] π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, ό.π., σελ. 27.
[6] Τσάμη Δ., Εισαγωγή στη σκέψη των Πατέρων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 19924, σελ. 337.
[7] Μ. Αθανασίου, ό.π., PG 25, 101BC.
[8] Γιούλτση Β., Πνευματικότητα και κοινωνική ζωή, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 19992, σελ. 15.
[9] Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία ἐν Λακίζοις 2, PG 31,1441A.
[10] Μ. Βασιλείου, Εἰς τήν Ἑξαήμερον 9,6, PG 29,204BC.
[11] Τσάμης Δ., ό.π., σελ. 178.
[12] Ό.π., σελ. 339.
[13] Μ. Αθανασίου, ό.π., PG 25, 101CD.
[14] Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 37, 16 PG 36, 301A.

κό και ξένο προς το πνεύμα της χριστιανικής ευσέβειας[14]. Είναι αυτό που λέει ο ασκητής Νάρκισσος στον καλλιτέχνη Χρυσόστομο: «Ο μοναδικός δρόμος του ανθρώπου, είναι η προσπάθεια να φτάσει στην ολοκλήρωση μέσω των χαρισμάτων που του έδωσε η φύση. Στο βαθμό, όμως, που περνάμε από τη δυνατότητα στην πράξη και την πραγμάτωση της προσωπικότητάς μας, μετέχουμε εν μέρει στο αληθινό είναι, προσεγγίζουμε κάπως τη θεϊκή τελειότητα, δηλαδή την αυτοπραγμάτωσή μας»[15]. Αυτή, όμως, η μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη γίνεται με τη βοήθεια του Θεού, επειδή ο άνθρωπος είναι από μόνος του αδύναμος.

Αυτή την αδυναμία του ανθρώπου ο Θεός θέλησε να την βοηθήσει στέλνοντας το Νόμο Του στον Μωυσή. Οι εντολές που περιέχονται με την ατελέστερη μορφή στην Παλαιά Διαθήκη και την ολοκληρωμένη μορφή στην Καινή Διαθήκη, αποτελούν είδος προληπτικής ποιμαντικής ή προληπτικής οικονομίας. Οι εντολές αλλά και οι ιεροί κανόνες που αναφέρονται σε πρακτικοηθικά θέματα έχουν προληπτικό και θεραπευτικό χαρακτήρα. Με την τήρηση των εντολών του Θεού θεραπεύεται ο χριστιανός από τα πάθη, αποκτά την πνευματική γνώση και μιμείται τον Χριστό[16]. Αλλά δεν αρκεί μόνο η τήρηση των εντολών για τη σωτηρία. Πρέπει ο χριστιανός να έρθει σε κοινωνία με το Σώμα του Χριστού, την Εκκλησία και να γευθεί τη ζωοποιό Χάρη του Αγίου Πνεύματος με τα μυστήρια. Γι' αυτό, ενώ το χριστιανικό κήρυγμα στη γενικότητά του απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους, λίγοι είναι εκείνοι που βρίσκουν την τεθλιμμένη ευαγγελική οδό και εισέρχονται μέσω της στενής πύλης στην Βασιλεία του Θεού[17]. Τηρώντας μόνο τις εντολές και τα σχήματα, καταντάμε όπως τους Φαρισαίους που ο ίδιος ο Χριστός καταδίκασε[18].

Έτσι, η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη, προβάλλονται ως διαδοχικά στάδια του πνευματικού αγώνα για την τελείωση των χριστιανών. Με την τήρηση των εντολών του Θεού ενεργοποιείται ξανά η χάρις του Αγίου Βαπτίσματος. Από την προσπάθεια, όμως, τήρησης των εντολών προκύπτουν κάποιες δυσκολίες που επεσήμανε, τόσο ο Απόστολος Παύλος, όσο και οι Πατέρες της Εκκλησίας. Γι' αυτό το λόγο και προβάλουν πολλούς δρόμους σωτηρίας. Αρκεί οι δρόμοι αυτοί να έχουν εκκλησιολογική βάση[19]. Έτσι, ο Απόστολος Παύλος συνιστά στους ανύπαντρους και στις χήρες να μείνουν όπως εκείνον, αλλά αν δεν μπορούν να εγκρατευτούν καλό είναι να παντρευτούν[20].

Αντίστοιχα, και ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος γράφει ότι υπάρχουν πολλοί δρόμοι για τη σωτηρία. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι, «αν δεν μπορείς να εισέλθεις στην Βασιλεία του Θεού με την παρθενία είσελθε με μονογαμία. Αν δεν μπορείς με ένα γάμο τότε κάνε και δεύτερο. Αν δεν μπορείς με την σωφροσύνη είσελθε με την ελεημοσύνη. Αν δεν μπορείς με την ελεημοσύνη τότε είσελθε με τη νηστεία. Αν δεν μπορείς με αυτή μπες με την άλλη και αν δεν μπορείς με την άλλη μπες με εκείνη. Το ιμάτιο της Εκκλησίας δεν είναι χρυσό αλλά διάχρυσο. Ή αργυρό θα είναι ή πορφυρό ή χρυσό. Αν δεν μπορείς να γίνεις χρυσός γίνε αργυρός. Σε δέχεται όμως μόνο μέσα στο ιμάτιο, δηλαδή την Εκκλησία. Έτσι και με την πέτρα στο θεμέλιο. Αν δεν μπορείς να είσαι πέτρα τίμια γίνε χρυσός, αν δεν μπορείς χρυσός γίνε αργυρός αλλά μόνο μέσα στο θεμέλιο, δηλαδή την Εκκλησία. Και πάλι, αν δεν μπορείς να είσαι ήλιος γίνε σελήνη και αν δεν μπορείς σελήνη γίνε αστέρι και αν δεν μπορείς να γίνεις αστέρι γίνε αστεράκι, μόνο όμως μέσα στον ουρανό, δηλαδή την Εκκλησία» .

Αυτό, όμως, προϋποθέτει ότι ο άνθρωπος αποδέχθηκε το χριστιανικό κήρυγμα και ότι κατανόησε το μυστήριο της Θείας Οικονομίας. Οι προϋποθέσεις για την κατανόηση του μυστηρίου της Θείας Οικονομίας είναι συνοπτικά οι εξής: α) η ένταξη και παραμονή στην Εκκλησία, όπου υπάρχει και η ανάλογη εμπειρία, β) η προσφυγή σε έμπειρους πνευματικούς Πατέρες και σοφούς διδασκάλους, γ) η καθαρότητα του βίου και δ) η διακριτική και προσεκτική χρήση της κοσμικής σοφίας . Εκτός, όμως, από αυτά χρειάζεται και ο φωτισμός του Αγίου Πνεύματος και «ο αρραβώνας» μας με το Θεό, μέσω του μυστηρίου του βαπτίσματος.

Η ποιμαντική της Εκκλησίας είναι πολύτροπη και πολυμέθοδη, είναι «ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη. Ποικίλον ἐστίν αὐτής τό ἱμάτιον» . Φτάνει αυτή η πολύτροπος και πολυμέθοδος ποιμαντική να μας οδηγήσει στον Ένα και αληθινό Θεό, γιατί, όπως μας λέει και ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, «πολλοί οἱ ἀστέρες, ἀλλά εἷς ὁ ἥλιος· πολλοί οἱ βίοι, ἀλλά εἷς ὁ παράδεισος· πολλοί οἱ ναοί, ἀλλά μία ἡ μήτηρ. Τό μέν σῶμα, τό δέ ὀφθαλμοί, τό δέ δάκτυλος, ἀλλά πάντες εἷς» .

---

[15] Χέρμαν Χέσσε, Νάρκισσος και Χρυσόστομος, (ελλ. μτφρ. Γιάννης Βαλούρδος), Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1993, σελ. 282.
[16] π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, ό.π., σελ.34-35.
[17] Ό.π., σελ. 31.
[18] Μθ.23,13-28 και Μθ. 5,20.
[19] π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, ό.π., σελ.36.
[20] Α΄ Κορ. 7, 8-9.
[21] Ιωάννη Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ὅτε τῆς Ἐκκλησίας ἔξω εὑρεθείς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, 15, PG 52, 410.
[22] π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, ό.π., σελ.32.
[23] Ιωάννη Χρυσοστόμου, ό.π., PG 52, 410.
[24] Ιωάννη Χρυσοστόμου, ό.π., PG 52, 410.

Μια προσευχή

Μέγιστε των δυνάμεων
της ύπαρξής μας γενεσιουργέ
των προσδοκιών και αδυναμιών μας γνώστη
κράτησέ μας μακριά
από μικρότητες και εξευτελισμούς
για να χαιρόμαστε
την απεραντοσύνη
της δημιουργίας σου

Χριστάκης Μιλτιάδης

Πλωτινική Ανθρωπολογία

● **Του Κλείτου Ιωαννίδη**
Θρησκειολόγου-Καθηγητή Φιλοσοφίας

Το έργο του Πλωτίνου, όπως έμεινε στην ιστορία της φιλοσοφίας, πήρε το χαρακτηριστικό όνομα Εννεάδες από το χωρισμό των πενήντα τεσσάρων πραγματειών σε έξι ομάδες από εννέα πραγματείες σε κάθε ομάδα. Ο χωρισμός αυτός έγινε από τον Πορφύριο, μετά την πρώτη ολοκληρωμένη έκδοση που έκανε λίγο ύστερα από το 298 μ.Χ., οπότε και τελείωσε και τη βιογραφία του δασκάλου του. Εκδίδοντας τα έργα του Πλωτίνου, εκπλήρωσε ο μαθητής Πορφύριος την υπόσχεση που είχε δώσει στον πνευματικό οδηγό του.

Οι Εννεάδες μας παραδόθηκαν από τον Πορφύριο διορθωμένες, όσον αφορά στην ορθογραφία, το χωρισμό των λέξεων, τα σημεία στίξης και τους τίτλους. Γνωρίζουμε ότι ο ίδιος ο Πλωτίνος ζητούσε από τον Πορφύριο αυτές τις μικροδιορθώσεις της μορφής των κειμένων εξαε αιτίας της κακής όρασής του και της απέχθειάς του να διαβάζει για δεύτερη φορά τα γραπτά του. Είχε άλλωστε και μερικά γλωσσικά προβλήματα, ιδιαίτερα στην προφορά. Και όταν ακόμα ο Πορφύριος βρισκόταν στη Σικελία, ο Πλωτίνος εξακολουθούσε να του στέλνει τις πραγματείες του πιθανόν για τους ίδιους λόγους.

Ο Πορφύριος στη βιογραφία του για τον Πλωτίνο μας πληροφορεί πως διαιρεί σε τρεις κατηγορίες τις πραγματείες του δασκάλου του: εκείνες που γράφτηκαν προτού γνωρίσει το διδάσκαλό του (255-263 μ. Χ.) εκείνες που γράφτηκαν κατά τη διάρκεια της παραμονής του κοντά του (263-268 μ.Χ.) και εκείνες που γράφτηκαν μετά την αναχώρησή του (268-269 μ.Χ.).

Η σκέψη του Πλωτίνου από περίοδο σε περίοδο ωριμάζει και ολοκληρώνεται. Ο Πορφύριος θεωρεί ως ακμή του έργου του Πλωτίνου τα χρόνια που τον παρακολουθούσε. Μετά, λέγει, ο Πλωτίνος γέρασε. Στις Εννεάδες γίνεται στην ουσία καταγραφή της προφορικής διδασκαλίας του Πλωτίνου. Κάθε πραγματεία είναι και σειρά από απαντήσεις σε συγκεκριμένα φιλοσοφικά θέματα και ερωτήματα. Πρόκειται για προφορικά μαθήματα φιλοσοφίας γραμμένα για ευρύτερη χρήση. Γι' αυτό και απουσιάζει το σχέδιο γραφής το οποίο να υπαγορεύει τη σταδιακή και προγραμματισμένη διατύπωση της φιλοσοφικής σκέψης του αλεξανδρινού φιλοσόφου.

Για τον Αλεξανδρινό φιλόσοφο η φιλοσοφική πράξη δεν περιορίζεται στη σύλληψη κάποιων αληθειών ούτε και είναι ένα είδος φιλολογικής ενασχόλησης. Πρόκειται για άθλημα, άσκηση και ασκητική ζωή, πειθαρχία και παιδαγωγία βίου. Τούτο αποδεικνύεται από την περιωπή του διδασκάλου ως καθοδηγητού ψυχών, των εκλεκτών και προικισμένων εκείνων μαθητών οι οποίοι αποδέχονται το ύψος του φιλοσόφου-διδασκάλου τους και ακολουθούν το παράδειγμα της σκέψης και της δράσης του. Μια τέτοια φιλοσοφική συμπεριφορά οδηγεί αναπόφευκτα στην πνευματική στάση που υπαγορεύει και καθορίζει ερωτήματα για τη φύση και τον προορισμό του ανθρώπου, για την ίδια τη θέση του ανθρώπου μέσα στον αισθητό και εμπειρικό κόσμο, το σύμπαν, τις σχέσεις του με τους συνανθρώπους του και το κοινωνικό σύνολο, την πολιτεία καθώς και τις σχέσεις του με την υπέρτατη και πρώτη αρχή, το Θεό.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα το περιεχόμενο της διδασκαλίας του Πλωτίνου, ο οποίος ζει και κινείται στον 3ο μετά Χριστόν αιώνα, στα ανοικτά όρια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, θα πρέπει να έχουμε διαρκώς κατά νου ότι τα πλείστα της σκέψης του Αλεξανδρινού φιλοσόφου είχαν διαφοροποιηθεί ριζικά από τα πλαίσια της σκέψης του μακρινού διδασκάλου του, του Πλάτωνος, του οποίου τη φιλοσοφία θέλει να ερμηνεύσει και να ενσαρκώσει.

Στον Πλωτίνο δεν υπάρχουν πλέον τα σύνορα του ελληνικού άστεως το οποίο ο Πλάτων αγωνίζεται να σώσει, ούτε κατά συνέπεια η πολιτική προβληματική, όπως δεν υπάρχουν τα μαθηματικά και ο ρόλος

της φιλίας για την εξασφάλιση της ομόνοιας και της αρμονίας μεταξύ ανθρώπων και κόσμου. Στον Πλωτίνο έχουμε τη σταθερή αναφορά στον Πλατωνικό κόσμο, ιδιαίτερα εκείνον της μεταφυσικής και τη διέλευση από την Αριστοτελική και Στωική φιλοσοφία. Στις Εννεάδες ο έρωτας μεταμορφώνεται σ' ένα είδος αυτοέρωτα και η μέθεξη, ο διάλογος για τους συμπολίτες, γίνονται μοναξιά και μονόλογος του μόνου προς Μόνον. Γίνονται φυγή και αγώνας ομοίωσης με το Θεό στο μέτρο των ανθρωπίνων δυνάμεων. Πρόκειται για συνεχή και επώδυνη αναχώρηση στο νοητό κόσμο, καταφύγιο του περιπλανώμενου μέσα στην πλάνη του σώματος και των αισθήσεων ανθρώπου. Με αυτά τα δεδομένα μπορούμε να καταλάβουμε γιατί ο Πλωτίνος ντρεπόταν, όπως μας λέγει ο Πορφύριος, για το ότι έφερε σώμα!

Τι είναι, όμως, ο άνθρωπος για το νεοπλατωνικό φιλόσοφο; Ποια τα συστατικά του στοιχεία, πως λειτουργούν, ποια αποστολή έχουν και πως αξιολογούνται μέσα στο Πλωτινικό σύστημα; Ποια, με δύο λόγια, είναι η Πλωτινική φιλοσοφική ανθρωπολογία; Η απάντηση στα κεντρικά και κυρίαρχα αυτά ερωτήματα θα φωτίσει το σύνολο της φιλοσοφίας του Πλωτίνου και θα αποκαλύψει το πρόσωπο του φιλοσόφου μας στα ευρύτερα πλαίσια του αρχαίου ελληνικού στοχασμού.

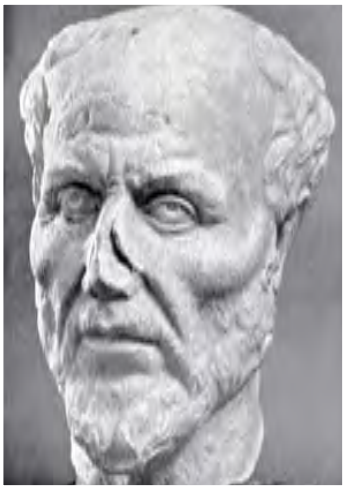

Ο Πλωτίνος ορίζει τον άνθρωπο με δύο όρους, οι οποίοι δεν βρίσκονται στο ίδιο υποστασιακό και οντολογικό επίπεδο: την ψυχή και το πνεύμα. **Ο άνθρωπος, στο αισθητό και εμπειρικό πεδίο, είναι είδος μεικτό. Μετέχει, ως ψυχή, του νοητού κάλλους και, ως σώμα, μετέχει της αισθητής πραγματικότητας, η οποία αποτελεί απόρροια και αντανάκλαση τής του παντός ψυχής. Η ψυχή και το σώμα δεν είναι ουσίες ετερογενείς, αλλά διαφορετικές εκδηλώσεις και εκφράσεις της ίδιας ουσίας. Στο χαμηλό επίπεδο του σώματος η ψυχή εκφράζει την υλοποίηση των νοητών πραγμάτων μέσα στον κόσμο των αισθήσεων.**

Για τον Πλωτίνο, ο καθορισμός αυτός του ανθρώπου δεν σημαίνει πτώση για το πνεύμα, το οποίο παραμένει τέλειο, αναλλοίωτο και αιώνιο στη φυσική του ενότητα και τη βαθύτερή του εσωτερικότητα. Τούτο σημαίνει πως ο άνθρωπος, που βρίσκεται επικεντρωμένος στο νοητό κόσμο, είναι ο αυθεντικός, ο κατ' εξοχήν άνθρωπος, ο τέλειος, ο θεϊκός. Ο πρώτος αυτός άνθρωπος φωτίζει το δεύτερο, τον ψυχικό άνθρωπο, ο οποίος με τη σειρά του φωτίζει και ζωοδοτεί τον εμπειρικό, τον τρίτο άνθρωπο. Η σχέση μεταξύ του ανθρώπου-προτύπου, του πρώτου ανθρώπου και του ανθρώπου που ζει πάνω στη γη, του τρίτου ανθρώπου, είναι όμοια μ' εκείνη που υπάρχει μεταξύ αιωνιότητας και χρόνου. Και εφόσον, σύμφωνα με τον Πλατωνικό Τίμαιο, ο χρόνος είναι η κινητή εικόνα της αιωνιότητας, τότε το αιώνιο είναι συνεχώς σύγχρονο του χρονικού και πεπερασμένου. Συνεπώς, οι διαστάσεις του παρόντος και μέλλοντος χρόνου κατευθύνονται από το ανώτερο, αόρατο και αιώνιο παρόν.

Η θέση αυτή του Πλωτίνου οδηγεί αναπόφευκτα στο συμπέρασμα πως η ελευθερία της βούλησης του ανθρώπου βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση και εξάρτηση από την πρώτη αιτία, που στην προκειμένη περίπτωση είναι το Εν ή Αγαθό. Κάθε φαινόμενο στον αισθητό κόσμο δεν είναι παρά η έκφραση, η εκδήλωση και η λειτουργία των αρχικών σκοπών του Ενός. Γι' αυτό και το οντολογικό οικοδόμημα του Πλωτίνου χωρίζεται στις υποστάσεις του Ενός, του νου και της ψυχής, και οι τρεις είναι θείες από τη φύση τους υποστάσεις και στον κόσμο της ύλης, που για τον Πλωτίνο σημαίνει κάθοδο και πτώση την πηκτή αντανάκλαση της ψυχής. Η ζωή μέσα στον υλικό κόσμο είναι ζωή πτώσης και πλάνης, ζωή φαλκιδευμένη και παγιδευμένη και προπαντός απομακρυσμένη από την αληθινή και γνήσια ζωή του πνεύματος, που για τον Αλεξανδρινό φιλόσοφο συνεπάγεται την απλή και αδιάλειπτη θέα των νοητών πραγμάτων, των αιωνίων ιδεών, των όντων αυτών καθ' εαυτών.

Ο λειψός και εσφαλμένος βίος στον εμπειρικό κόσμο της φθοράς και της αλλοίωσης, της λήθης του αυθεντικού όντος και της α-λήθειας, οδηγεί τον αληθινό εραστή του πνεύματος, που είναι ο φιλόσοφος, στη νοσταλγία της επιστροφής στην ουράνια πατρίδα. Ο δρόμος αυτός της επιστροφής απαιτεί την ανασύνταξη της ζωής στην αρχική ενότητα και ταυτότητά της και τη λύτρωση από τη μερικότητα και σχετικότητα, το πεπερασμένο και κίβδηλο του αισθητού κόσμου.

Με μια τέτοια ανάλυση του κόσμου και του ανθρώπου από τον Πλωτίνο, ο φιλόσοφος αναγκαστικά θα αναζητήσει τη σύλληψη και, στη συνέχεια, τον καθορισμό του ελεύθερου, ανώτερου και πνευματικού κόσμου. Και αφού μας αναλύσει το περιεχόμενο και τις λειτουργίες του γήινου κόσμου, του υποκείμενου στο φθαρτό γίγνεσθαι και στην αέναη αλλαγή, θα διερευνήσει τις οδούς, τα μέσα, τις μεθόδους και τους τρόπους εξαγνισμού, απελευθέρωσης και αποδέσμευσης από τη φυλακή της γης. Και φυσικά, θα καταλήξει στην **κάθαρση.**

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

στις πηγές της υστερορωμαϊκής περιόδου[1]

● **Της Δρος Φωτεινής Ντανταλία - Δράκου**
Αρχαιολόγου - Νομισματολόγου

Η επιλογή των πηγών που παρατίθενται βασίστηκε στην αναζήτηση έκφρασης του χριστιανικού στοιχείου, όπως και των θρησκευτικών και πολιτικών προθέσεων του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Για μια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητας του αυτοκράτορα και του χαρακτήρα της περιόδου του θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη και οι πολυάριθμες εκείνες πηγές, στις οποίες επικρατούν μόνο εθνικά στοιχεία. Μια αντιπαράθεση πηγών διαφορετικού χαρακτήρα θα αποκάλυπτε τις πτυχές των θρησκευτικών αντιλήψεων του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Σκοπός δεν είναι όμως η απαρίθμηση και αξιολόγηση όλων των πηγών της περιόδου του Μεγάλου Κωνσταντίνου, αλλά η κριτική εξέταση της προβληματικής που σχετίζεται με την εμφάνιση των χριστιανικών συμβόλων στη θρησκευτική και πολιτική της διάσταση και με αφετηρία τις πληροφορίες που προσφέρουν οι τόσο για την εκκλησιαστική, όσο και την θύραθεν ιστοριογραφία σημαντικές αυτές πηγές.

1. Νομισματική

Μια πρώτη έκφραση των θρησκευτικών αντιλήψεων του Μεγάλου Κωνσταντίνου συναντάται στο χώρο της νομισματικής. Ένα αργυρό μετάλλιο από το Ticinum[2] (Εικ. 1), το οποίο εκδόθηκε με

---

[1] *Το άρθρο αυτό αποτελεί μέρος ενός έργου της συγγραφέως με θέμα: Η ιστορία της Κωνσταντινούπολης και των αυτοκρατόρων της μέσα από τις νομισματικές πηγές της υστερορωμαϊκής περιόδου. Το έργο συγχρηματοδοτείται 75% της Δημόσιας Δαπάνης από την Ευρωπαϊκή Ένωση - Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% της Δημόσιας Δαπάνης από το Ελληνικό Δημόσιο - Υπουργείο Ανάπτυξης - Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας και από τον Ιδιωτικό Τομέα στο πλαίσιο του Μέτρου 8.3 του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα - Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.*

[2] *Βλ. Overbeck 1992, Αρ. Κατ. 12 - Alföldi, A.: On the Foundation of Constantinople. A few Notes, JRS 37, 1947, σελ. 10-16, πιν. I, 6 - Alföldi 1963, πιν. IV, αρ. 61. Πρόκειται για μια περίοδο που ο συμβολισμός της νίκης συναντάται πρώτα στο πλαίσιο της νομισματικής και αποδίδεται με το Χριστόγραμμα. Αυτό το σύμβολο αποτέλεσε το έμβλημα του στρατού του Μεγάλου Κωνσταντίνου εναντίον του Μαξεντίου στην Μουλβία γέφυρα. Βλ. Lactantius, De mortibus persecutorum 44, 5: "Commonitus est in quiete Constantinus, ut caeleste signum Dei notaret in scutis atque ita proelium committeret. Facit, ut iussus est, et transversa X littera, summo capite circumflexo, Christum in scutis notat" - Eusebius, Vita Constantini I, 28-31 - Thümmel 1998, σελ. 156 f, 158 f - Christophilopoulou 1993, σελ. 131 - Kuhoff, W.: Ein Mythos in der römischen Geschichte. Der Sieg Konstantins des Großen über Maxentius vor den Toren Roms am 28. Oktober 312 n. Chr. Στο: Chiron 21 (1991), σελ. 127-174.*

Εικ. 1 ***Εικ. 2*** ***Εικ. 3***

αφορμή τη νίκη του Μεγάλου Κωνσταντίνου εναντίον του Μαξεντίου στη Μουλβία γέφυρα (pons Milvius) το 312 μ.Χ.[3] φέρει στον εμπροσθότυπο του ένα μικρό Χριστόγραμμα[4]. Μετά την νίκη στη Μουλβία γέφυρα είχε ιδρυθεί δίπλα στο σημαντικό νομισματοκοπείο του Μεγάλου Κωνσταντίνου στους Τρεβήρους ένα δεύτερο στο Ticinum. Μεταξύ ενός νομίσματος της Ώστιας[5] (Εικ. 2) και του αργυρού μεταλλίου από το Ticinum παρατηρούνται ομοιότητες του οπισθότυπου, ο οποίος φέρει την παράσταση της *Adlocutio*. Τη χρονολόγηση του τύπου του χάλκινου νομίσματος από την Ώστια διευκολύνει η απεικόνιση ενός αιχμαλώτου στον οπισθότυπό του, η οποία ανάγεται χρονικά στην υποταγή της Αφρικής το καλοκαίρι του 311 μ.Χ. και προσδιορίζει έμμεσα και τον *terminus post quem* του μεταλλίου από το Ticinum. Σχετικά με το ζήτημα του τόπου έκδοσης του αργυρού μεταλλίου, το οποίο δεν φέρει ένδειξη νομισματοκοπείου στο έξεργο, παρατηρούνται τα εξής: Μια σμίκρυνση του εμπροσθότυπου του συναντάται σε έναν σόλιδο[6] (Εικ. 3), του οποίου ο οπισθότυπος φέρει την ένδειξη του νομισματοκοπείου SMT (για το Ticinum)[7]. Οι στιλιστικές επίσης ομοιότητες του εμπροσθότυπου πιστοποιούν το Ticinum ως το νομισματοκοπείο του αργυρού μεταλλίου, ο εμπροσθότυπος του οποίου απεικονίζει το πορτραίτο του Μεγάλου Κωνσταντίνου σε προφίλ τριών τετάρτων με την επιγραφή IMP(erator) CONSTANTINVS P(ius) F(elix) AVG(ustus). Στο κράνος του αυτοκράτορα παρατηρείται ένα μικρό Χριστόγραμμα[8], το οποίο θεωρείται ως η πρώτη αναπαράσταση χριστιανικού μοτίβου στο χώρο της νομισματικής. Στον εμπροσθότυπο επίσης του ίδιου μεταλλίου απεικονίζεται πάνω στην ασπίδα[9] του Μεγάλου Κωνσταντίνου και μια σκηνή ιστορικού περιεχομένου. Εκεί παριστάνεται η Λύκαινα του Καπιτωλίου με τον Ρωμύλο και τον Ρέμο. Από την πίσω πλευρά της ασπίδας αναδύεται ένα σκήπτρο[10], για την σημασία του οποίου υπάρχουν στην έρευνα ποικίλες απόψεις[11].

Οι παραστάσεις στον εμπροσθότυπο του αργυρού μεταλλίου αποτελούν, σύμφωνα με τον Overbeck[12], ένα μίγμα από *«naturgetreuer Detailswiedergabe»* και *«abstrakter Symbolik»* και εκφράζουν διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις. Το μικρό Χριστόγραμμα αντικατοπτρίζει το όραμα του Μεγάλου Κωνσταντίνου πριν από τη μάχη στη Μουλβία γέφυρα. Κατά τον Λακτάντιο ο αυτοκράτορας εκτέλεσε την εντολή του Θεού, σύμφωνα με την οποία έπρεπε να χαραχθεί στις ασπίδες των στρατιωτών του πριν την έναρξη της μάχης το Χριστόγραμμα[13].

---

[3] ***Σχετικά με την χρονολόγηση του αργυρού μεταλλίου βλ. RIC VII, σελ. 364, αρ. 36, πιν. 9. Βλ. επίσης Kraft 1954/1955 - Barceló, P.: Trajan, Maxentius und Constantin. Ein Beitrag zur Deutung des Jahres 312. Στο: Boreas 14-15 (1991-1992), σελ. 145-156 - Cullhed, M.: Conservator urbis suae. Studies in the politics and propaganda of the emperor Maxentius, Stockholm 1994. Για την αξιολόγηση της βιβλιογραφίας σχετικά με την νίκη του Μεγάλου Κωνσταντίνου εναντίον του Μαξεντίου στην Μουλβία γέφυρα βλ. Piepenbring 2002, σελ. 41.***

[4] ***Βλ. Overbeck 1992, αρ. 12 - Thümmel 1998, σελ. 165-169. Γνωστά είναι τρία μετάλλια, εκ των οποίων ένα απεικονίζει ο Kraft 1954/1955, 151. Για τις παραστάσεις του Χριστογράμματος σε νομίσματα βλ. επίσης Garbsch - Overbeck 1989, 111 κ.ε.***

[5] ***Alföldi 1963, πιν. IV, εικ. 58, 59.***

[6] ***Alföldi 1963, Αρ. Κατ. 652, πιν. 5, εικ. 62.***

[7] ***Alföldi 1963, Αρ. Κατ. 657, πιν. 5, εικ. 78. Αυτή η παράσταση οπισθότυπου συναντάται σε έναν Solidus από το Ticinum που απεικονίζει στον εμπροσθότυπο το πορτραίτο του Μεγάλου Κωνσταντίνου.***

[8] ***Folles από την Siscia από το έτος 319 μ.Χ. απεικονίζουν στον εμπροσθότυπο πάνω στο κράνος του αυτοκράτορα ένα Χριστόγραμμα. Η επιγραφή του οπισθοτύπου είναι IMP CONSTA-NTINVS AVG. Στον οπισθότυπο αποδίδονται δυο Victorien με μια ασπίδα Vota με την ένδειξη VOT / PR. Η επιγραφή οπισθότυπου είναι VICTORIAE LAETAE PRINC PERP (RIC VII, σελ. 433, αρ. 61, πιν. 13). Το Χριστόγραμμα απεικονίζεται στον πολύτιμο λίθο του διαδήματος του Κωνστάντιου Β΄ στον εμπροσθότυπο ενός χρυσού μεταλλίου που αποδίδει στον οπισθότυπο την ένθρονη Κωνσταντινούπολη. Βλ. Alföldi 1999, σελ. 191-192, εικ. 240. Άλλες εκδόσεις αποδίδουν το Χριστόγραμμα όχι μόνο στο κράνος του αυτοκράτορα αλλά και στην ασπίδα του. Στον εμπροσθότυπο ενός χάλκινου μεταλλίου για παράδειγμα από την Trier από το 322/323 μ.Χ. απεικονίζεται το πορτραίτο του Κρίσπου με την επιγραφή IVL CRISPVS NOB CAES. Πάνω σε μια σπίδα συναντάται το Χριστόγραμμα. Βλ. RIC VII, σελ. 197, αρ. 372, υποσ. 372.***

[9] ***Σχετικά με την ασπίδα βλ. Vermeule, C.: The imperial shield as a mirror of Roman art on medallions and coins. Reprinted from Scripta Nummaria Romana, Essays presented to Humphrey Sutherland, London 1979, σελ. 177-185, πιν. 19-21.***

[10] ***Σχετικά με το σκήπτρο με σταυρό βλ. Alföldi 1963, σελ. 146-153.***

[11] ***Βλ. Alföldi 1963, σελ. 146-153 - Thümmel 1998, 168, σημ. 103.***

[12] ***Overbeck 1992, σελ. 133 - Thümmel 1998, σελ. 165-169.***

[13] ***Lactantius, De mortibus persecutorum 44, 5: 'Commonitus est in quiete Constantinus, ut caeleste signum Dei notaret in scutis atque ita proelium committeret. Facit, ut iussus est, et transversa X littera, summo capite circumflexo, Christum in scutis notat'.***

Ο Ευσέβιος[14] παραθέτει τα οράματα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, εκ των οποίων το πρώτο του φανέρωσε έναν σταυρό με την επιγραφή *«εν τούτω νίκα»* και το δεύτερο τον Χριστό, υποδεικνύοντάς του το έμβλημα του σταυρού με το Χριστόγραμμα[15]. Το περιεχόμενο του χριστιανικού αυτού εμβλήματος στον εμπροσθότυπο του αργυρού μεταλλίου έρχεται σε αντίθεση τόσο με το περιεχόμενο της απεικόνισης της Λύκαινας και των διδύμων πάνω στην ασπίδα του αυτοκράτορα, όσο και με τη σκηνή του οπισθότυπου. Εκεί βλέπουμε τον περικυκλωμένο από τους στρατιώτες του Μεγάλο Κωνσταντίνο, ο οποίος υψώνει το δεξί του χέρι και με το αριστερό κρατά ένα τρόπαιο. Ο αυτοκράτορας στέφεται επιπλέον από την προσωποποίηση της νίκης, τη Victoria. Η επιγραφή του οπισθότυπου SALVS REI PVBLICAE εκφράζει τη σωτηρία της αυτοκρατορίας, η οποία επήλθε με τη νίκη του Μεγάλου Κωνσταντίνου εναντίον του Μαξέντιου[16]. Ως σύμβολο της αυτοκρατορικής νίκης συνοδεύει επίσης η Victoria τον έφιππο αυτοκράτορα και στον οπισθότυπο ενός χρυσού μεταλλίου που εκδόθηκε στο Ticinum με αφορμή τη συνάντηση του Μεγάλου Κωνσταντίνου με τον Λικίνιο στο Μεδιόλανο στις αρχές του 313 μ.Χ[17]. Ο εμπροσθότυπος του χρυσού μεταλλίου απεικονίζει την προτομή του αυτοκράτορα και του Sol[18], ο οποίος ενδεχομένως δηλώνει τάσεις μονοθεϊσμού, αλλά δεν σχετίζεται με το έστω και αμυδρά αποτυπωμένο χριστιανικό περιεχόμενο στον εμπροσθότυπο του αργυρού μεταλλίου από το Ticinum.

Στον εμπροσθότυπο φόλλεων από τη Siscia που χρονολογούνται το 319 μ.Χ. απεικονίζεται επίσης πάνω στο κράνος του αυτοκράτορα ένα Χριστόγραμμα. Η επιγραφή είναι IMP CONSTANTINVS AVG. Τον οπισθότυπο κοσμούν δύο Victorien που κρατούν μια ασπίδα, πάνω στην οποία είναι χαραγμένο το VOT/PR. Η επιγραφή είναι VICTORIAE LAETAE PRINC PERP[19]. Όχι μόνο πάνω στο κράνος του αυτοκράτορα, όπως στα νομίσματα και μετάλλια που μελετήθηκαν, αλλά και στην ασπίδα του αποδίδεται επίσης το Χριστόγραμμα. Ο οπισθότυπος ενός χάλκινου νομίσματος από τους Τρεβήρους που χρονολογείται το 322/323 μ.Χ. φέρει το πορτραίτο του Κρίσπου με την επιγραφή IVL CRISPVS NOB CAES. Πάνω στην ασπίδα διακρίνεται το Χριστόγραμμα[20].

Παραμένοντας στο χώρο της νομισματικής αξίζει να αναφερθούν και άλλα νομίσματα της περιόδου του Μεγάλου Κωνσταντίνου, τα οποία φέρουν χριστιανικά σύμβολα και μπορούν επίσης να ενταχθούν στο πλαίσιο στρατιωτικών διενέξεων. Πρόκειται για τα νομίσματα του τύπου SPES PVBLIC[21] (Εικ. 4), τον οπισθότυπο των οποίων κοσμεί ένα λάβαρο που καθηλώνει τον εχθρό που απεικονίζεται υπό μορφή όφεως. Ο Overbeck[22] παραθέτει ακόμα ένα παράδειγμα τέτοιας αναπαράστασης όφεως, ο οποίος αποδίδεται με ανθρώπινη κεφαλή σε μια σφραγίδα του 4ου αι. μ.Χ. Πάνω του στέκεται ένας στρατιώτης που στρέφει το Χριστόγραμμα εναντίον του. Στο πάνω μέρος του λαβάρου στα νομίσματα του τύπου SPES PVBLIC διακρίνονται τρία μετάλλια που παριστάνουν τον Μεγάλο Κωνσταντίνο, τον Κωνσταντίνο Β΄ και τον Κωνστάντιο Β΄[23]. Ο Κρίσπος δεν εμφανίζεται πια. Αυτό αποτελεί, σύμφω-

Εικ. 4

---

[14] ***Eusebius von Caesarea, Kirchengeschichte, Kraft, H. (Hrsg. und eingeleitet), Häuser, Ph. (Übers.), Gärtner, H. A. (durchges.), 5. unveränd. Aufl. (unveränd. Nachdr. der 3. Aufl., 1989), Darmstadt 2006, 1, 28-31.***

[15] ***Christophilopoulou 1993, σελ. 131.***

[16] ***Σχετικά με την επεξήγηση του οπισθότυπου βλ. Alföldi 1999, σελ. 172-173.***

[17] ***Christophilopoulou 1993, σελ. 132.***

[18] ***Βλ. Piepenbring 2002, sel. 37-42.***

[19] ***RIC VII, 433, αρ. 61, πιν. 13.***

[20] ***RIC VII, 197, αρ. 372, υποσ. 372.***

[21] ***Kent, J. P. C., Overbeck, B., Stylow, A. U: Die römische Münze, München 1973, πιν. 139, αρ. 653 - Overbeck 1992, εικ. 14 - Bleckmann, Br.: Konstantin der Große, Hamburg 1996, σελ. 61f - Clauss 1996, σελ. 47. Σχετικά με την χρονολόγηση των σειρών βλ. Alföldi 1963, σελ. 102, υποσ. 2 - Alföldi 1999, σελ. 190ff.***

[22] ***Overbeck 1992, σελ. 135, αρ. 15.***

[23] ***Ο Κρίσπος δεν απεικονίζεται στα νομίσματα. Αυτό υποδεικνύει, ότι η δυναστεία του Μεγάλου Κωνσταντίνου στηρίζονταν μόνο στον Κωνσταντίνο Β΄ και στον Κωνστάντιο Β΄.***

[24] ***Kellner 1968, σελ. 89.***

[25] ***Σχετικά με το λάβαρο βλ. Green, M. J., Ferguson, J.: Constantine, sun-symbols and the Labarum. Στο: DUJ 49 (1987), σελ. 9-17. Για την περιγραφή του λαβάρου βλ. Eusebius, Vita Constantini I, 31 - Clauss 1996, σελ. 47. Στην σειρά SPES PVBLIC συναντάται αυτός ο τύπος του λαβάρου.***

[26] ***Σχετικά με το Χριστόγραμμα βλ. Alföldi, A.: The Initials of Christ on the Helmet of Constantine, Studies in Honor of Allan Chester Johnson, Princeton 1951, σελ. 303-311 - Bruck, G.: Die Verwendung christlicher Symbole auf Münzen von Constantin I. bis Magnentius. Στο: NumZ 76 (1955), σελ. 26-32 - Bruun, P.: The Christian Signs on the Coins of Constantine. Στο: Arctos 3 (1962), σελ. 5-37 - Wischmeyer, W.: Christogramm und Stauvrogramm in den lateinischen Inschriften altkirchlicher Zeit. Στο: Andresen, C., Klein, G. (Hg.): Theologia Crucis - Signum Crusis (Festschrift für E. Dinkler), Tübingen 1979, σελ. 539-550 - Seelinger, H. R.: Die Verwendung des Christogramms durch Konstantin im Jahre 312. Στο: ZKG 100 (1989), σελ. 149-168 - Overbeck 1992.***

να με τον Kellner[24], απόδειξη του ότι *«οι ελπίδες της δυναστείας βασίζονταν μόνο στον Κωνσταντίνο Β' και τον Κωνστάντιο Β'»*. Ο Ευσέβιος περιγράφει λεπτομερειακά το εικονιζόμενο λάβαρο[25] ως ένα στρατιωτικό έμβλημα που στεφανώνεται από το Χριστόγραμμα[26], το οποίο αποτελεί το σύμβολο της νίκης που κατακτήθηκε με τη βοήθεια του Θεού. Επιπλέον χαρακτηρίζει το Χριστόγραμμα ως *«φυλακτήριο»*[27] της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας[28]. Τόσο η αναφορά του Λακτάντιου και του Ευσέβιου, όσο και το αργυρό μετάλλιο από το Ticinum αποτελούν τις σημαντικότερες πηγές για το Χριστόγραμμα. Σημαντικές είναι επίσης οι σχετικές με την εμφάνιση και διαμόρφωση αυτού του συμβόλου παρατηρήσεις του Thümmel[29], ο οποίος επισημαίνει, ότι το ζήτημα δεν είναι, ποιό σύμβολο χρησιμοποίησε ο Μεγάλος Κωνσταντίνος, αλλά ποιό σύμβολο ανακάλυψε και αναρωτιέται στη συνέχεια, αν θα ανταποκρίνονταν στο στόχο του Μεγάλου Κωνσταντίνου ένα απλό σύμβολο σταυρού, το οποίο συνδέονταν με αρκετά πράγματα και ενδεχομένως είχε ποίκιλες σημασίες. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται φανερή η προγραμματισμένη και όχι τυχαία επιλογή του Χριστογράμματος από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο.

Δεν είναι σίγουρο αν η παράσταση του οπισθότυπου SPES PVBLIC αναφέρεται στην άρση των δυσχερειών που δημιούργησε η υποτιθέμενη σχέση μεταξύ της Φάουστας[30] και του Κρίσπου[31], στην νίκη του Μεγάλου Κωνσταντίνου κατά του Λικινίου[32], στην ήττα του Αρείου ή αν απλώς συμβολίζει τη σωτηρία που επήλθε μετά την καταπολέμηση του εχθρού[33]. Ο Kellner[34] χαρακτηρίζει τον όφι του οπισθότυπου ως τον Λικίνιο. Με τα νομίσματα αυτά εορτάζονταν προφανώς η νίκη του Μεγάλου Κωνσταντίνου κατά του Λικινίου. Πέρα από τις προσπάθειες επεξήγησης του οπισθότυπου SPES PVBLIC, παρατηρείται, σύμφωνα με τον Thümmel, μια σποραδική εμφάνιση των χριστιανικών συμβόλων στα νομίσματα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, τα οποία, σύμφωνα με τη γνώμη του, δεν χρησιμοποιήθηκαν για να αντικατοπτρίσουν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του αυτοκράτορα. Οι νομισματικές πηγές υποδεικνύουν όμως το αντίθετο: Τόσο στον αγώνα του εναντίον του Μαξεντίου (312 μ.Χ.), όσο και εναντίον του Λικινίου (324 μ.Χ.) ο Μεγάλος Κωνσταντίνος προσπάθησε να ενισχύσει την ετοιμότητα των στρατιωτών του αναζητώντας την επαφή με τον Θεό των Χριστιανών και καθιερώνοντας το λάβαρο με το Χριστόγραμμα ως σύμβολο της νίκης του. Όπως τονίζει ο Gottlieb, στα πλαίσια των στρατιωτικών αυτών διενέξεων ο Θεός των Χριστιανών είχε κυρίως έναν στρατιωτικό και πολιτικό ρόλο και συνέβαλε στην κατάκτηση της νίκης, η οποία προσφέρθηκε ως θεϊκό δώρο στον «εκλεκτό αυτοκράτορα»[35]. Τόσο η ανέγερση των Εκκλησιών[36], όσο και η έκδοση νομισμάτων του τύπου SPES PVBLIC εξέφραζαν την ευγνωμοσύνη του Μεγάλου Κωνσταντίνου απέναντι στο Θεό των Χριστιανών και αποτελούσαν αποδείξεις της πίστης του[37].

Θα πρέπει να αναφερθεί, ότι το λάβαρο απεικονίζεται σε νομίσματα και μετά το τέλος του Μεγάλου Κωνσταντίνου, όπως σε αυτά που εξέδωσε ο Βετράνιος για τον Κωνστάντιο Β'. Νομίσματα του Βετρανίου που εκδόθηκαν στην Siscia αναφέρονται στο όραμα του Μεγάλου Κωνσταντίνου του έτους 312 μ.Χ. και απεικονίζουν στον οπισθότυπο τον αυτοκράτορα με το λάβαρο, ο οποίος στέφεται από την Victoria. Η επιγραφή είναι HOG SIGNO

---

[27] ***Eusebius, Vita Constantini I, 40, 1.***

[28] ***Βλ. Clauss 1996, σελ. 47. Για τις απεικονίσεις του λαβάρου μετά την περίοδο του Μεγάλου Κωνσταντίνου βλ. Overbeck 1992, αρ. 16-22.***

[29] ***Thümmel 1998, σελ. 154 ff.***

[30] ***Βλ. Drijvers, J. W.: Flavia Maxima Fausta. Some remarks. Στο: Historia 41 (1992), σελ. 500-506 - Marasco, G.: Costantino e le uccisioni di Crispo e Fausta (326 d.C.). Στο: Rivista di Filologia e di Istruzione classica 121 (1993), σελ. 297-317.***

[31] ***Kellner 1968, σελ. 88.***

[32] ***Eusebius, Vita Constantini II, 16.***

[33] ***Eusebius, Vita Constantini III, 3.***

[34] ***Kellner 1968, σελ. 89.***

[35] ***Thümmel 1998, σελ. 152f, υποσ. 51. Η παράσταση του καρφώματος του φιδιού μπορεί να ερμηνευτεί ως η νίκη των Χριστιανών εναντίον των εθνικών. Σχετικά με την επεξήγηση της απεικόνισης ο Overbeck 1992, σελ. 135 επισημαίνει τα εξής: „Constantins Sieg von 324 konnte dann als Sieg der Kirche über den alten Staatskult im Osten gelten, ein Sieg, der mit Hilfe des christlichen Gottes, nicht des Sol als Lichtgottheit heidnischer Tradition erzwungen wurde". Πρόκειται για εκδόσεις νίκης που, όπως επισήμανε ο Brederkamp, H.: Kunst als Medium sozialer Konflikte. Bilderkämpfe von der Spätantike bis zur Hussitenrevolution, Frankfurt am Main 1975, σελ. 29 δεν απέδιδαν την πραγματική σχέση μεταξύ Χριστιανών και εθνικών. Μετά από αυτές τις εκδόσεις ο χριστιανικός συμβολισμός συναντάται μετά από το 345 μ.Χ. Νομίσματα με FEL TEMP REPARATIO απεικονίζουν τον χριστιανό αυτοκράτορα με το λάβαρο.***

[36] ***Ο Clauss 1997, σελ. 286 f χαρακτηρίζει τις εκκλησίες που χρηματοδότησε ο Μεγάλος Κωνσταντίνος ως "ein Gebot der Staatsraison". Για τον Deckers 1992, σελ. 361f αυτά τα οικοδομήματα αποτελούν "materielle Zeugen dieses inneren Wandels, wie das in eindrucksvoller Weise imperialisierte Christusbild in Apsiden derartiger Bauten".***

[37] ***Ο Grünewald, Th.: Constantinus Maximus Augustus. Herrschaftspropaganda in der zeitgenössischen Überlieferung, Stuttgart 1990, αρ. 151, 155, 157-159, 162, 494 συμπεριέλαβε στον κατάλογο του επιγραφές που δίπλα από το όνομα του αυτοκράτορα απεικόνιζαν ένα Χριστόγραμμα.***

Εικ. 5 *Εικ. 6* *Εικ. 7* *Εικ. 8*

VICTOR ERIS[38] (Εικ. 5). Ο αυτοκράτορας με το λάβαρο απεικονίζεται και σε νομίσματα με την επιγραφή FEL TEMP REPARATIO, των οποίων οι οπισθότυποι εξιστορούν τις πράξεις των αυτοκρατόρων Κώνσταντα και Κωνστάντιου Β΄. Νομίσματα αυτής της σειράς με το Χριστόγραμμα, τα οποία εκδόθηκαν στους Τρεβήρους, αναφέρονται για παράδειγμα στην εκστρατεία του Κώνσταντα στην Βρεταννία το 342/343 μ.Χ.[39] (Εικ. 6). Στην περίοδο του Κωνστάντιου Β΄[40], του Θεοδόσιου Α΄ (Εικ. 7)[41] και του Μαξίμου (Εικ. 8)[42] συναντάται σε νομίσματα όμοια παράσταση. Το Χριστόγραμμα με το Α και το Ω[43] καταλαμβάνει όλο τον οπισθότυπο σε νομίσματα του Μαγνεντίου από το 350 μέχρι το 353 μ.Χ. με την επιγραφή SALVS DD(ominorum) NN(ostrorum) AVG(usti) ET CAES(aris)[44] (Εικ. 9). Για την κατανόηση του μηνύματος των νομισμάτων του Μαγνεντίου είναι απαραίτητη η μελέτη μιας παράστασης ενός νομίσματος του Κώνσταντα. Πρόκειται για τον οπισθότυπο ενός νομίσματος από το 348-350 μ.Χ. που απεικονίζει τέσσερα τρόπαια. Τα δυο μεσαία περιλαμβάνουν τα γράμματα Α και Ω, σύμβολα της θείας φύσης του Χριστού και στο μέσον πάνω από αυτά το Χριστόγραμμα[45]. Το μήνυμα αυτών των γραμμάτων δεν αναγνωρίζονταν εκείνη την περίοδο στην Ανατολή, ενώ στην Δύση ο Κώνσταντας έπεισε τους παραλήπτες με την δυτική επιχειρηματολογία του για το χριστιανικό χάρισμα του δυτικού αυτοκράτορα[46]. Ο Μαγνέντιος με νομίσματα που έμοιαζαν με τα αντίστοιχα του Κώνσταντα υποδείκνυε, ότι κατείχε από τον Θεό και τον Χριστό το ανώτατο χάρισμα. Απέναντι του τοποθετούνται ο Κωνστάντιος Β΄ και ο Βετράνιος που διεκδικούσαν το χάρισμα της εξουσίας από τον Χριστό. Πρόκειται για το αίτημα της αιώνιας εξουσίας, ενώ η εθνική ιδέα της aeternitas εκχριστιανίζεται και αποτελεί περισσότερο μια επιθυμία παρά ένα πολιτικό επιχείρημα. Μετά τη νίκη του Κωνστάντιου Β΄ εναντίον του Μαγνεντίου εκδόθηκαν επίσης για τον πρώτο το 353 μ.Χ. νομίσματα με όμοιο οπισθότυπο και την επιγραφή SALVS AVG NOSTRI[47] (Εικ. 10). Το Χριστόγραμμα απεικονίζεται στην περίσταση αυτή και σε νομίσματα του Κωνσταντίου Β΄ για να δηλώσει, ότι ο αληθινός Θεός δεν βοηθά τον σφετεριστή του θρόνου Μαγνέντιο, αλλά τον νόμιμο αυτοκράτορα Κωνστάντιο Β΄. Το Χριστόγραμμα αποτελεί κληρονομιά του Μεγάλου Κωνσταντίνου και σύμβολο όχι μόνο δικό του, αλλά ολόκληρης της δυναστείας του[48].

Εικ. 9 *Εικ. 10* *Εικ. 11* *Εικ. 12*

Παρατίθενται ακόμη δύο παραδείγματα από τον χώρο της νομισματικής που εκφράζουν τη σχέση Θεού και αυτοκράτορα. Πρόκειται για ένα χρυσό μετάλλιο του Μεγάλου Κωνσταντίνου που εκδόθηκε το 330 μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη με αφορμή τα εγκαίνια της νέας πρωτεύουσας. Ο οπισθότυπός του με την επιγραφή GAVDIVM ROMANORVM απεικονίζει τον Μεγάλου Κωνσταντίνο πλαισιωμένο από τον Κωνστάντιο Β΄ και

[38] *Overbeck 1992, εικ. 16 - RIC VIII, σελ. 369, αρ. 286.*
[39] *Overbeck 1992, εικ. 17 - RIC VIII, σελ. 153, αρ. 219.*
[40] *RIC VIII, σελ. 150, αρ. 171 (Trier).*
[41] *Overbeck 1992, εικ. 19 - Garbsch-Overbeck 1989, αρ. 153.*
[42] *Overbeck 1992, εικ. 20 - Garbsch-Overbeck 1989, αρ. 154.*
[43] *Overbeck 1992, σελ. 136.*
[44] *Overbeck 1992, σελ. 21 - RIC VIII, σελ. 163, αρ. 318.*
[45] *Alföldi 1999, σελ. 192, εικ. 241.*
[46] *Alföldi 1999, σελ. 195.*
[47] *Overbeck 1992, εικ. 22 - RIC VIII, σελ. 165, αρ. 332. Το Χριστόγραμμα απεικονίζεται και σε νομίσματα της Ευδοξίας. Βλ. Overbeck 1992, σελ. 136, αρ. 23.*
[48] *Kellner 1968, σελ. 101 - Hahn, W.: Im Zeichen Christi. Römische Münzen der constantinischen Ära. Στο: Universität Wien, Institut für Numismatik, Mitteilungsblatt, Band 19 (1999-2000), σελ. 5-22.*
[49] *RIC II, σελ. 576, αρ. 42 (Κωνσταντινούπολη).*
[50] *Alföldi 1963, Αρ. Κατ. 148, πιν. 15, εικ. 214.*
[51] *RIC VIII, σελ. 143, αρ. 44 (Trier).*

τον Κωνσταντίνο Β΄. Ο αυτοκράτορας στέφεται με ένα διάδημα από το Θεό, ενώ οι υιοί του στέφονται από τις αλληγορικές μορφές της Victoria και της Virtus αντίστοιχα[49] (Εικ. 11)[50]. Η σχέση Θεού και αυτοκράτορα αποδίδεται επίσης στην παράσταση του οπισθότυπου χάλκινων νομισμάτων, τα οποία έχουν ως θέμα την αποθέωση του Μεγάλου Κωνσταντίνου και απεικονίζουν τον αυτοκράτορα πάνω στη Quadriga. Τον Μεγάλο Κωνσταντίνο υποδέχεται ο Θεός, το χέρι του οποίου διακρίνεται στο πάνω μέρος του οπισθότυπου[51] (Εικ. 12)[52]. Ο ρόλος του αυτοκράτορα στην θρησκεία και στην άσκηση της λατρείας δεν άλλαξε στην περίοδο του Μεγάλου Κωνσταντίνου, μόνο η θεολογική βάση που τώρα ήταν χριστιανική[53]. Η σχέση Θεού και αυτοκράτορα εκφράζεται επίσης με τον καλύτερο τρόπο μέσω των παραστάσεων του «αυτοκρατορικού Χριστού» σε μωσαϊκά αψίδων[54]. Εκεί παρατηρείται η χρήση συμβόλων, τα οποία μέχρι τότε ανήκαν στην υπηρεσία του αυτοκράτορα και της εξουσίας του, στη βάση και για την εκπλήρωση της οποίας γινόταν τώρα αισθητή η ανάγκη να συσχετιστούν με τον νέο Θεό[55].

Οι παραστάσεις των νομισμάτων και μεταλλίων της περιόδου του Μεγάλου Κωνσταντίνου και των υιών του αποτελούν εύγλωττα δείγματα μιας αξιόλογης καλλιτεχνικής παραγωγής και εκφράζουν αρχικά συγκρατημένα και αργότερα συστηματικά τις νέες θρησκευτικές πεποιθήσεις και τον χαρακτήρα της αυτοκρατορικής ιδεολογίας, η οποία δεν παύει να συγκροτείται από ένα πλέγμα ποικίλων στοιχείων (εθνικών, αλληγορικών και χριστιανικών) που συμβιώνουν αρμονικά στην παλέτα της υστερορωμαϊκής εικονογραφίας.

Εικ. 13

2. Μικροτεχνία

Ως παράδειγμα αναφέρεται σε αυτόν τον τομέα ένα αργυρό πινάκιο από το Kertsch (Εικ. 13)[56], το οποίο ανήκει στην κατηγορία των αυτοκρατορικών δώρων[57]. Το αργυρό πινάκιο κατασκευάστηκε πιθανόν στο ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας, χρονολογείται στην περίοδο του Κωνστάντιου Β΄ (337-361 μ.Χ.) και όπως παραδίδει ο Vollkommer προέρχεται από έναν νεκρικό θάλαμο στο Kertsch, ο οποίος είχε συληθεί. Ο θάλαμος περιείχε και άλλα χρυσά και αργυρά αντικείμενα. Πρόκειται για σκεύη που αποδόθηκαν σε κάποιον επιφανή πολίτη, ο οποίος τιμήθηκε με τις προσφορές αυτές για τις υπηρεσίες του από τον αυτοκράτορα. Παρόμοιες τιμητικές προσφορές βρέθηκαν και σε άλλους νεκρικούς θαλάμους στο Kertsch, γεγονός που επιβεβαιώνει την ταυτότητα των παραληπτών. Η παράσταση του αργυρού πινακίου αποδίδει τον έφιππο αυτοκράτορα[58] στεμμένο με ένα φωτοστέφανο *(Nimbus)* ως δείγμα της επουράνιας βασιλείας του και με ένα διάδημα μαργαριταριών ως ένδειξη αυτοκρατορικής τιμής. Ο αυτοκράτορας οδηγείται από την Victoria, η οποία πρεσβεύει τη νίκη και την ειρήνη. Τον αυτοκράτορα ακολουθεί ένας πολεμιστής με δόρυ και ασπίδα[59], η οποία φέρει το Χριστόγραμμα. Κανένα άλλο εικονογραφικό στοιχείο δεν αποδίδει περιεχόμενο χριστιανικού χαρακτήρα. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται γενικά σε αντικείμενα μικροτεχνίας του 4ου αι. μ.Χ., τα οποία σπάνια είναι εικονογραφημένα εξ ολοκλήρου με χριστιανικές σκηνές. Από τον 6ο αι. μ.Χ. ανήκουν κυρίως χριστιανικά σύμβολα στον διάκοσμο των πινακίων, όπως παρατηρείται σε μια αργυρή Patene του πρεσβυτέρου Paternus, η οποία προέρχεται από έναν πρώιμο βυζαντινό θησαυρό από την Peresthepina και απεικονίζει το Χριστόγραμμα[60].

---

[52] *Overbeck 1992, εικ. 25.*

[53] *Clauss 1997, σελ. 293.*

[54] *Brenk 1985, εικ. 15, 37 - Effenberger - Severin 1992, σελ. 31, εικ. 21.*

[55] *Βλ. Deckers 1992, σελ. 359 f: "Es scheint aber, daß nach Kaiser Konstantin eine immer deutlichere Trennung der Darstellungsarten kaiserlicher Macht in den öffentlichen Kultbauten festzustellen ist: Eine wesentliche Aufgabe des Götterbildes in der Apsis ist die Darstellung der allgemeinen zeitlosen kaiserlich-göttlichen Macht, die gleichsam jenseits der Person des jeweiligen Amtsinhabers steht. Weniger das Individuum als vielmehr das Amt wird auf diese Weise in der Öffentlichkeit als ein heiliges dargestellt".*

[56] *Brown, P: Ο κόσμος της ύστερης Αρχαιότητας 150-750 μ.Χ. (The World of Late Antiquity, London 1989), Übers. von E. Stambogli, Athen 1998, εικ. 31.*

[57] *Σχετικά με τα σκεύη της υστερορωμαϊκής περιόδου βλ. Vollkommer 1993, σελ. 292 f.*

[57] *Η Alföldi 1999, σελ. 175 επισημαίνει την απεικόνιση του Κωνστάντιου Β΄ ως νικητή και παραθέτει μια έκθεση του Ammianus Marcellinus (Ammianus Marcellinus, Römische Geschichte, mit einem Kommentar versehen von Seyfarth, W., Erster Teil: Buch XIV-XVII, Zweiter Teil: Buch VXIII-XXI, 6. Aufl., Berlin 1988, XVI, 10, 10) για την είσοδο του στην Ρώμη που επιβεβαιώνει την σύνδεση εικόνας και κειμένου.*

[58] *Σχετικά με άλλη βιβλιογραφία βλ. Vollkommer 1993, σελ. 294, Αρ. Κατ. 154.*

Vollkommer 1993, σελ. 298, Αρ. Κατ. 156.

[59] *Effenberger - Severin 1992, σελ. 95, Αρ. Κατ. 19.*

[60] *Effenberger - Severin 1992, σελ. 95.*

[61] *Effenberger - Severin 1992, σελ. 29, εικ. 19.*

[62] *Brenk 1985, εικ. 1, 2, 3α.*

[63] *Effenberger - Severin 1992, σελ. 29, εικ. 19.*

[64] *Brenk 1985, εικ. 1, 2, 3α.*

Επισημαίνεται, ότι τα πρώτα χριστιανικά σύμβολα ως αναπόσπαστο μέρος της αυτοκρατορικής εικονογραφίας χρονολογούνται στην περίοδο του Κωνστάντιου Β'. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και το ανάγλυφο μιας σαρκοφάγου[61], η οποία χαρακτηρίζεται από τους Effenberger και Severin ως ενδεικτικό παράδειγμα της αλόγιστης συγχώνευσης της Αρχαιότητας με τον Χριστιανισμό[62]. Πρόκειται για ένα ανάγλυφο του τρίτου τετάρτου του 1ου αι. μ.Χ., το οποίο χρησιμοποιήθηκε εκ νέου στα τέλη του 4ου αι. μ.Χ. Η παράσταση αποδίδει δύο Victoriae που κρατούν μια γιρλάντα, στο πάνω μέρος της οποίας απεικονίζεται ένα Χριστόγραμμα, στη θέση προφανώς ενός διαφορετικού αρχικού μοτίβου του 1ου αι. μ.Χ. Από την ενασχόληση με τις σαρκοφάγους της ύστερης αρχαιότητας προκύπτει, ότι η χρήση χριστιανικών μοτίβων παρατηρείται αρχικά στα μέσα του 4ου αι. μ.Χ. στην σαρκοφάγο της Κωνσταντίνας[63], της κόρης του Μεγάλου Κωνσταντίνου, η οποία προέρχεται από το Μαυσωλείο (Santa Constanza) στην Via Nomentana[64]. Σημαντική είναι η επισήμανση, ότι στην περίοδο που προηγήθηκε της κατασκευής της σαρκοφάγου της Κωνσταντίνας δεν αποδίδονται χριστιανικά μοτίβα σε αυτοκρατορικές σαρκοφάγους.

Τα παραδείγματα που αναφέρθηκαν και τα οποία προέρχονται από τις πηγές της ύστερης αρχαιότητας αποκαλύπτουν το ρόλο των χριστιανικών συμβόλων, μέσω των οποίων διοχετεύονταν η αυτοκρατορική προπαγάνδα της δυναστείας του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Συμπερασματικά επισημαίνεται, ότι «πολιτική της τέχνης» διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες της αυτοκρατορικής προπαγάνδας, η οποία πάντα και κατά τον επιθυμητό τρόπο διοχετεύεται μέσω των άμεσων πηγών. Ένα πλήθος εθνικών και χριστιανικών στοιχείων ή αλληγοριών καλείται να διαιωνίσει στους νομισματικούς κυρίως θησαυρούς της ύστερης αρχαιότητας τον συντηρητισμό ενός «εθνικού παρελθόντος» και τις καινές ιδέες ενός «χριστιανικού παρόντος». ■

Πηγές

- *Eusebius, Vita Constantini: Eusebius, Vita Constantini, Winkelmann, Fr. (Hg.): Über das Leben des Kaisers Konstantin. Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte, Eusebius Werke, Band 1, Teil 1, 2. Aufl., Berlin 1991*
- *Lactantius, De mortibus persecutorum: Lactantius, Eine Auswahl aus der Epitome, De ira Dei und De mortibus persecutorum, bearb. von Crone, G., Paderborn 1952*

Πίνακας συντομογραφιών και βιβλιογραφίας

- *Alföldi 1963: Alföldi, M. R.-: Die constantinische Goldprägung. Untersuchungen zu ihrer Bedeutung für Kaiserpolitik und Hofkunst, Bonn 1963*
- *Alföldi 1999: Alföldi, M. R.-: Bild und Bildersprache der römischen Kaiser. Beispiele und Analysen. Kulturgeschichte der antiken Welt, Band 81, Mainz 1999*
- *Brenk 1985: Brenk, B.: Spätantike und frühes Christentum. Propyläen Kunstgeschichte, Supplementband 1985*
- *Christophilopoulou 1993: Christophilopoulou, Ai.: Βυζαντινή Ιστορία, Α΄ 324-610, 2. Aufl., Θεσσαλονίκη 1993*
- *Clauss 1996: Clauss, M.: Konstantin der Große und seine Zeit, München 1996*
- *Clauss 1997: Clauss, M.: Konstantin I. Στο: Die römischen Kaiser, Clauss, M. (Hg.), München 1997, σελ. 282-301*
- *Deckers 1992: Deckers, J. G.: Konstantin und Christus. Der Kaiserkult und die Entstehung des monumentalen Christusbildes in der Apsis. Στο: Constantino il Grande, Bonamente, G., Fusco, F. (Hg.), Band I, Macerata 1992, σελ. 357-362*
- *Effenberger - Severin 1992: Effenberger, A., Severin, H.-G.: Das Museum für Spätantike und Byzantinische Kunst Berlin, Staatliche Museen zu Berlin, Mainz 1992*
- *Garbsch-Overbeck 1989: Garbsch, J., Overbeck, B.: Spätantike zwischen Heidentum und Christentum. Ausstellungskataloge der Prähistorischen Staatssammlung, Band 17, München, Dannheimen, H. (Hg.), München 1989*
- *Kellner 1968: Kellner, W.: Libertas und Christogramm. Motivgeschichtliche Untersuchungen zur Münzprägung des Kaisers Magnentius, Karlsruhe 1968*
- *Kraft 1954/1955: Kraft, K.: Das Silbermedaillon Constantins des Großen mit dem Christogramm auf dem Helm, JbNum 5/6 (1954/1955) και Στο: Klein, R (Hg.): Konstantin der Große, Darmstadt 1974, σελ. 297-344*
- *Overbeck 1992: Overbeck, B.: Christliche Symbolik auf spätrömischen Münzen. Στο: Christen und Heiden in Staat und Gesellschaft des zweiten bis vierten Jahrhunderts, Gottlieb, G., Barceló, P. (Hg.), München 1992, σελ. 131-149*
- *Piepenbring 2002: Piepenbring, K.: Konstantin der Große und seine Zeit, Darmstadt 2002*
- *RIC VII: Bruun, P. M.: The Roman Imperial Coinage, Band VII, Constantin and Licinius (313-337), Sutherland, C. H. V., Carson, R. A. G. (Hg.), London 1966*
- *RIC VIII: Kent, J. P. C.: The Roman Imperial Coinage, Band VIII, The Family of Constantin I. (337-364), Sutherland, C. H. V., Carson, R. A. G. (Hg.), London 1981*
- *Thümmel 1998: Thümmel, H. G.: Die Wende Konstantins und die Denkmäler. Στο: Die Konstantinische Wende, Mühlenberg, R (Hg.), Gütersloh 1998, σελ. 144-185*
- *Vollkommer 1993: Vollkommer, R.: Spätantikes Silbergeschirr. Στο: Aus den Schatzkammern Eurasiens, Meisterwerke antiker Kunst, Kunsthaus Zürich, Zürich 1993, σελ. 292-302*

Άνθρωπε στάσου

Σήμερα άνθρωπε στάσου και συλλογίσου
πού πηγαίνεις να βρεις τη λύτρωση
πού τρέχεις στην καταχνιά της απελπισίας
στάσου άνθρωπε.

Σήμερα μιλά ο σταυρός του Κυρίου
γι' αυτό μη φεύγεις
μη γυρίζεις τα νώτα
είναι μέρα ευλαβούς περισυλλογής.

Γιατί ο σταυρός θα φέρει την αγαλλίαση
Μεγάλη Παρασκευή σήμερα
περισυλλογή
ξεχωριστή μέρα της θλίψεως μας
ο Σταυρός του Κυρίου.

Άνθρωπε έλα
γονάτισε και ψέλλισε
δόξα τη μακροθυμία σου Κύριε...

Νίκη Καραγιώργη
Μεγάλη Παρασκευή πρωί
Αποκαθήλωση του Κυρίου
2 Απριλίου 2010
Λάρνακα

Ο Πατριάρχης Φώτιος, καθήμενος σε θρόνο, όπως εικονίζεται σε μικρογραφία του Ιωάννου Σκυλίτζη

Το Πανεπιστήμιο της Μαγναύρας

Πνευματικός Φάρος για τον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό

● **Του Δρος Αντώνη Πρωτοπαπά**
Ιστορικού-Ερευνητή

Τελευταία μας ήρθε μια σημαντική είδηση από την Κωνσταντινούπολη πως η αρχαιολογική σκαπάνη ανακάλυψε τα ερείπια του ξακουστού παλατιού της Μαγναύρας («Μεγάλη Αυλή»), όπου οι διάφοροι αυτοκράτορες του Βυζαντίου υποδέχονταν με πάσα μεγαλοπρέπεια τους ξένους Πρέσβεις και υψηλούς επισκέπτες. Η Μαγναύρα υπήρξε μια από τις πολυτελέστατες οικοδομές στον περίβολο των βασιλικών παλατιών του Βυζαντίου.

Η οικοδομή εκτίστη από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο και πήρε το όνομα «Μεγάλη Αυλή» (Μαγναύρα). Το παλάτι επεκτάθη από άλλους αυτοκράτορες, που ακαλούθησαν, και αποτελείτο από κοιτώνες, αίθουσες αναμονής, ιματιοφυλάκια κ.ά. Το παλάτι είχε πολλές μεγάλες και διακοσμημένες αίθουσες με χρυσοΰφαντα παραπετάσματα, ψηφιδωτά και γλυπτές διακοσμήσεις. Το κυριότερο δωμάτιο ήταν ο μέγας τρίκλινος, η αίθουσα του θρόνου. Υπήρχαν χρυσά «σελλία», καθίσματα όπου τοποθετούντο οι βασιλικές χλαμύδες και τα στέμματα. Στο μέσο της ανατολικής πλευράς, υψούτο ο βασιλικός θρόνος, όπου εκατέροθεν υπήρχαν δύο πελώριοι επίχρυσοι λέοντες. Εδώ ο Αυτοκράτορας εδέχετο τους Πρέσβεις και τους επίσημους. Ο θρόνος ανυψούτο μέχρι της οροφής για εντυπωσιασμό των ξένων.

Στο χώρο αυτό λειτουργούσε κατά τον 9ο και 10ο αιώνα η Ανώτατη Σχολή Μαγναύρας και η οποία διετέλεσε υπό την καθοδήγηση του Μαθηματικού Λέοντα και οποίος εδίδασκε φιλοσοφία και μαθηματικά, την γεωμετρία ο μαθητής του Θεόδωρος, την αστρονομία ο Θεοδήγιος και τη γραμματική ο Κομητάς. Σημαντική θέση στην Ανώτατη Σχολή είχαν επίσης ο Μέγας Φώτιος και ο διαφωτι-

στής των Σλάβων Κύριλλος. Και οι δύο μαζί με τον Αντιβασιλέα Βάρδα διαμόρφωσαν την πολιτική του εκχριστιανισμού των Σλάβων και επεξεργάστηκαν την δημιουργία ενός Σλάβικου αλφαβήτου.

Η Ανώτατη αυτή Σχολή έμελλε να διαδραματίσει τεράστιο ρόλο στη διατήρηση του αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού και των επιστημών και να επηρεάσει την μεταπήδηση του πνέυματος της γνώσης στην Δυτική Ευρώπη και που τελικά οδήγησε στην Αναγέννηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της διαχρονικής επίδρασης του πνεύματος της Μαγναύρας υπήρξε ο λόγιος Εμμανουήλ Χρυσολωράς (1355 - 1415) που σαν διδάσκαλος πολλών επιφανών προσωπικοτήτων στη Δύση μετέφερε τις γνώσεις και τα πνευματικά επιτεύγματα του Βυζαντίου και ιδιαίτερα ό,τι είχε να προσφέρει η κλασική Ελλάδα.

Η είδηση της ανακάλυψης αυτής προκάλεσε αίσθημα μεγάλης χαράς ανάμεσα στον κόσμο των γραμμάτων και ιδιάιτερα από την Ουνέσκο, που παρακολουθεί από κοντά την διεξαγωγή των ανασκαφών παρέχοντας πλήρη υποστήριξη στην αναστήλωση ενός ιδρύματος που ο σημερινός πολιτισμός μας οφείλει πολλά.

Η Κωνσταντινούπολη στην περίοδο κατά την οποία ήκμαζε η Μαγναύρα υπήρξε μεγάλη πολυεθνική μητρόπολη ολόκληρου του Μεσογειακού και Ευρωπαϊκού χώρου και αδιαφιλονίκητα ήταν το μεγαλύτερο εμπορικό και πνευματικό κέντρο του χώρου αυτού. Η ίδια η πόλη συγκέντρωνε ξακουστούς λόγιους και σοφούς που διέδιδαν τις τέχνες και τις επιστήμες και μοναδικούς τεχνίτες που παρήγαγαν υπέροχα είδη χρυσοχοΐας και άλλα είδη πολυτελείας. Ο κάθε Αυτοκράτορας φρόντιζε με την σειρά του να οικοδομήσει λαμπρές οικοδομές παλάτια και εκκλησίες. Πολλοί ξένοι επισκέπτες έπλεξαν με θαυμασμό το εγκώμιο της πόλης χαρακτηρίζοντας την σαν «μια πόλη θαυμάτων».

Ο 9ος αιώνας είναι ο κατ' εξοχήν αιώνας που έγινε μάρτυρας μιας αξιοθαύμαστης αναβιώσης των γραμμάτων και των τεχνών στην Κωνσταντινούπολη. Σ' αυτό συνέτεινε η ανάκαμψη της οικονομίας, ιδιαίτερα με τον τερματισμό της φθοροποιού περιόδου της εικονομαχίας και της ικανής διακυβέρνησης του Αυτοκράτορα Θεοφίλου και της Θεοδώρας και λίγο αργότερα του Καίσσαρα Βάρδα. Ο τελευταίος το επροίκισε γενναιόδωρα «δαψιλώς επαρκών» το Πανεπιστήμιο για να καταστεί ο φάρος της γνώσεως. Οι σοφοί αυτοί του Πανεπιστημίου της Μαγναύρας συνδέονταν μεταξύ τους με στενούς προσωπικούς δεσμούς, όπου συναντιόντουσαν στη βιβλιοθήκη του Μεγάλου Φώτιου, όπου συζητούσαν θέματα θρησκευτικά, φιλοσοφία, ποίηση έργα του Πλάτωνα και Αριστοτέλη, Λογική, Μαθηματικά, Φυσική και Αστρονομία, δηλ. όλο το φάσμα του πνευματικού μεγαλείου της αρχαίας Ελλάδας. Στο Μέγα Φώτιο οφείλεται η σύλληψη της ιδέας του εκχριστιανισμού των Σλάβων, επινοώντας γι' αυτούς μαζί με τους συνεργάτες του ένα Σλάβικο αλφάβητο. Ο ίδιος συγκέντρωνε την φλογερή ευλάβεια τόσο προς την γνώση όσο και προς την ορθόδοξη πίστη. Λίγο αργότερα ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος στα μέσα του 10ου αιώνα επεδίωξε να κάνει πιο προσιτή την αρχαία κληρονομιά μέσω της αναδιοργάνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος στην Κωνσταντιπόλη.

Μέσω της Σχολής και ιδιαίτερα μέσω του Μεγάλου Φώτιου και του Αρέθα οφείλουμε την διάσωση πολλών κειμένων με την συγκέντρωση στις βιβλιοθήκες τους έργων της αρχαίας Ελληνικής περιόδου.

Το εύρος της μάθησης του Μεγάλου Φώτιου φαίνεται από τα έργα που μας κληροδότησε, ανάμεσα τους το «Λεξικό», «Η Βιβλιοθήκη» (το έργο αποτελείται από 270 κεφάλαια και είναι μια καταγραφή όσων έργων κλασικής περιόδου που είχε διαβάσει. Σε έκταση το έργο είναι κάπου 1300 σελίδες και περιλαμβάνει περίληψη και δικά του σχόλια). Πολλά από τα έργα αυτά έχουν δυστυχώς χαθεί σήμερα γι' αυτό και αποτελούν σημείο αναφοράς. «Τα Αμφιλόχια» μια συλλογή από 300 κεφάλαια με ποικιλία θεμάτων που περιλαμβάνουν τη ιστορία των λαών της Μέσης Ανατολής, της Περσίας, της Αραβίας και της Αφρικής.

Μαζί με τον Μέγα Φώτιο στη Σχολή εδίδασκε και ο Αρέθας, μαθητής και συνεχιστής του έργου του. Γεννήθηκε γύρω στα 850. Εκανε μια λαμπρή σταδιοδρομία ως Αρχιεπίσκοπος Καισάρειας στην Καππαδοκία. Είχε μια πλουσιότατη βιβλιοθήκη με κλασικούς συγγραφείς και συνήθιζε να προσθέτει τις προσωπικές του σημειώσεις στα περιθώρια των βιβλίων αυτών. Από τα γραπτά του μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα πως κατείχε μια βαθειά κλασική μόρφωση και οξύ κριτικό πνεύμα. Από την βιβλιοθήκη του δυστυχώς σώζονται μόνο οκτώ τόμοι. Το πιο σπουδαίο από τους διασωθέντες τόμους είναι το έργο του Ευκλείδη. Εδώ αναφέρει σε μια από τις σημειώσεις του πως ο Λέων χρησιμοποιούσε Ελληνικά γράμματα σαν αλγεβρικά σύμβολα. Το 895 ο Αρέθας παρήγγειλε ένα αντίγραφο του έργου του Πλάτωνα, που περιείχε εικοσιτέσσερεις από τους διαλόγους. Στις σημειώσεις του στην

Η Σχολή Φιλοσόφων. Αριστερά καθηγητής διδάσκει ομάδα μαθητών με τα τετράδια ανοιχτά. Από τις μικρογραφίες του Ιωάννου Σκυλίτζη

«Απολογία» δίδει πλούτο πληροφοριών σχετικά με τους κατήγορους του Σωκράτη. Ο Αρέθας Καισαρείας υπήρξε ένας ακούραστος λόγιος, χάρη στον οποίο διασώθηκαν περισσότερα από τα έργα του Πλάτωνα και Αριστοτέλη».

Η λειτουργία της Σχολής της Μαγναύρας επηρεάστηκε σοβαρά μετά την δολοφονία του Βάρδα και λίγο αργότερα του ίδιου του Αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ' (δεύτερο ήμισυ του 9ου αιώνα). Το κυριώτερο όμως πλήγμα ήταν η εξορία του πατριάρχη Φώτιου (ο Αυτοκράτορας Βασιλειος Α' που τον διαδέχθηκε ήταν αγράμματος). Εν τούτοις, όλο αυτό το διαφωτιστικό έργο για ένα σχεδόν αιώνα δεν πήγε χαμένο και πολλοί μετέπειτα Αυτοκράτορες προσπάθησαν να την αναβιώσουν. Ολοι αυτοί οι διανοούμενοι, καθηγητές και φοιτητές με τα έργα τους συνέχιζαν να διαφωτίζουν την Νότια Ιταλία και Σικελία όπου τα θεμέλια του αρχαίου ελληνικού πνευματικού πολιτισμού διατηρήθηκαν σε μεγάλο βαθμό και έγιναν αντικείμενο διδασκαλίας, όπως η ιατρική, γραμματική, ρητορική, διαλεκτική, ποίηση, ιστορία και φιλοσοφία.

Στη Ρώμη, επίσης κατοικημένη από καλλιεργημένους Έλληνες, σε Μοναστήρια συνέγραφαν βιβλία στα Λατινικά βασισμένα σε αρχαία Ελληνικά κείμενα. Ο Αναστάσιος ο «Βιβλιοθηκάριος» είχε αναλάβει τις διπλωματικές σχέσεις με το Βυζάντιο πέθανε το 886. Υπήρξε μέγας λάτρης του έργου του διαφωτιστή των Σλάβων Κυρίλλου. Υπήρχε επίσης μεγάλο ενδιαφέρον εδώ για την ιατρική και μεταφράστηκαν έργα των Γαληνού, Ιπποκράτη, Διοσκουρίδη. Η επίδραση αυτή επεκτείνεται και προς την υπόλοιπη Ευρώπη.

Ο 9ος αιώνας, επί Λουδοβίκου του Ευσεβούς και Καρόλου του Φαλακρού, στη Γερμανία σημαδεύτηκε από τον πολιτισμό του βιβλίου. Μελετούν τους συγγραφείς της αρχαιότητας καθώς βλέπουν πηγές σοφίας και γνώσης. Μεταφράστηκαν έργα του Αριστοτέλη, πηγή απαραίτητη για τη χριστιανική πίστη. Ακολούθησαν η αλματώδης ανάπτυξη της βιβλιοθήκης και στη Γαλλία, όπου διδασκόταν αρχαία ελληνική ιατρική, την αριθμητική και αστρονομία του Βοήθιου, πραγματεία γεωμετρίας του Ευκλείδη, τα Λογικά του Αριστοτέλη.

Το Βυζάντιο από τον 9ο και 10ο αιώνα, στράφηκε ξανά στις ελληνικές ρίζες του. Σ' αυτό συνέτεινε η παρουσία του Πανεπιστημίου της Μαγναύρας και η φωτεινή επίδραση του Μεγάλου Φώτιου και του Λέοντα του Φιλοσόφου. «Ο κόσμος της χριστιανικής μεσαιωνικής Δύσης έβαλε τα δυνατά του για να ξαναβρεί την αρχαία ελληνική σοφία. Τα κατάφερε χάρη σε μια αξιοθαύμαστη προσπάθεια πολλών αιώνων, με πείσμα και υπομονή που μαρτυρά τη βαθειά ριζωμένη πεποίθηση ότι εκεί βρισκόταν η μήτρα του πολιτισμού. Στην αναζήτηση αυτή έχει μια οφειλή προς την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Την Κωνσταντινούπολη, τον μεγάλο ξεχασμένο της Ευρωπαϊκής κληρονομιάς, με τον οποίο μοιράζονταν το ίδιο πνευματικό και πολιτιστικό κληροδότημα, εκείνο της κλασσικής αρχαιότητας». (Συλβαίν Γκουγκενέμ «Ο Αριστοτέλης στο Μον-Σαιν-Μισέλ» Οι ελληνικές ρίζες της χριστιανικής Ευρώπης, Σελ. 20)

Χαιρόμαστε ιδιαίτερα που η αρχαιολογική σκαπάνη ξανάφερε στην επικαιρότητα ένα πνευματικό ίδρυμα του μεσαίωνα, που η συνεισφόρα του στον κόσμο της επιστήμης και της γνώσεως γενικά υπήρξε μοναδική και ανεπανάληπτη και όπου οι σημαντικές ιδέες της Αναγέννησης στην Ευρώπη άγουν την καταγωγή τους σ' αυτό το πανεπιστήμιο της Μαγναύρας στην Κωνστατινούπολη. ■

Σημειώσεις

Συλβαίν Γκουγκένεμ : Ο Αριστοτέλης στο Μον-Σεν-Μισέλ
Εκδόσεις Ολκος
Dvorník F : Patriarch St. Ignatius and Casear Bardas
Byzantinoslavia 27, 1996 σελ. 7-22
Dostálová R : Byzantská Vzdělanost
Uysěhrad, Praha 2003
Αντώνης Πρωτοπαπάς: Κύριλλος και Μεθόδιος ανάμεσα στους Σλάβους
Λευκωσία 2006

Δεν ήτανε κανείς

Δεν ήτανε κανείς, το δωμάτιο ήτανε άδειο, του είχαν πει
μα προχώρησε στο άκουσμα της ίδιας γνώριμης φωνής,
ήτανε το αηδόνι της άνοιξης ο νέος, που σήμαινε επιστροφή
κάπου που τελείωσε, ίσως να στέρεψε για κάποιους η τιμή.

Μονάχος με ένα βιβλίο στο χέρι είχε πορευθεί, ακούμπησε εκεί
είχε βλέπετε ξεχάσει πώς είναι να κοιτάς τον κάμπο το πρωί,
μονάχα είχε ζητήσει να ακούσει για λίγο τον ήχο του βιολιστή
είχε σωπάσει από τότε που ήτανε παιδί, σε μια περασμένη εποχή.

Τι συμφορά τον είχε βρει, η τύχη τού είχε αρνηθεί,
για τα ωραία και μεγάλα έργα είχε γεννηθεί
άδικος στης μοίρας το παιχνίδι είχε υποταχθεί.
Στης πόλης την πλατεία είχε ξεχαστεί, αφεθεί
ζωγράφος ήθελε να λέγεται της ίδια της ζωής,
με ένα πινέλο είχε πει πως άξια δημιουργείς.

Μονάχος μα έτοιμος ο ξένος από χθες,
ρώτησε αν γνώριζε τον τόπο από προχθές
δεν θυμότανε τον νέο που έδινε συμβουλές
μονάχα τον κύριο που ζητούσε αλλαγές,
σε μια ζωή που 'χε ξεχάσει τις χαρές.

Δεν ήτανε κανείς, απάντηση δεν είχε βρει
έψαχνε ακόμη στην κάμαρη την ανοιχτή.
Ήτανε άδεια, σκουριασμένη απ' την αυγή
το φως τον είχε κάνει να θυμηθεί τη ζωή,
τώρα ήτανε έτοιμος να φύγει πιο νωρίς
είχε νιώσει ξανά σαν να 'τανε παιδί.

Αιμιλία Ποϊζη

Φτωχὸς ἀλλὰ ἔντιμος, ΗΡΩΑΣ ΝΙΚΗΤΑΡΑΣ

● **Τοῦ Δρος Χαραλάμπη Μ. Μπούσια**
Μεγάλου Ὑμνογράφου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας

Ἅγιος τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ὁ «φτωχούλης τοῦ Θεοῦ», ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἀγαποῦσε καὶ βίωνε τὴν «ἔντιμον πτωχείαν». Ποτὲ δὲν ἐπεδίωκε τὸ χρῆμα καὶ ποτὲ δὲν ἔτρεχε πίσω του. Πέθανε πάμπτωχος στὶς 3 Ἰανουαρίου τοῦ 1911 ἀπὸ πνευμονία καὶ λέγουν ὅτι, ἂν δὲν πέθαινε τότε, σίγουρα σὲ πολὺ λίγο θὰ πέθαινε ἀπὸ πεῖνα. **Μὲ τὸ ἴδιο παπαδιαμαντικὸ πνεῦμα ἐμφορεῖτο καὶ ὁ ἥρως τοῦ Εἰκοσιένα, ὁ πλούσιος στὶς ἀρετὲς Νικηταρᾶς. Καὶ αὐτὸς πέθανε στὴν «ψάθα», ζητιανεύοντας στὰ σοκάκια τοῦ Πειραιῶς.**

Στὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια ποὺ καὶ τὸ ψωμί, ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος, ἦταν περιζήτητο, ὅλοι οἱ φτωχοὶ ἔβγαιναν στὸ δρόμο καὶ ζητιάνευαν. Ἦσαν δὲ τόσοι πολλοὶ ποὺ ἀναγκαζόταν ἡ ἁρμόδια ἀρχὴ τοῦ κράτους νὰ δίνει ἄδειες ἐπαιτείας. Μιὰ τέτοια ἄδεια ἔδωσε καὶ στὸν ἀκαταμάχητο, ἀλλὰ ἀνιοτελῆ Νικηταρᾶ καὶ μάλιστα γιὰ μιὰ ἡμέρα μόνο τῆς ἑβδομάδος. **Ἔτσι ὁ γενναῖος ἥρως σχεδὸν τυφλὸς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, ἀναγκαζόταν νὰ ἁπλώνει τὸ χέρι καὶ νὰ ζητᾶ ἐλεημοσύνη ἀπὸ τοὺς διαβάτες, αὐτοὺς ποὺ μὲ τοὺς ἀγῶνες του τοὺς εἶχε δώσει τὴν εὐλογία νὰ ἀναπνέουν τὸ ζωτικὸ ἀέρα τῆς λευτεριᾶς.** Τὸ σημεῖο ποὺ τοῦ ὅριζαν ἦταν ἐκεῖ ποὺ σήμερα ὑψώνεται ὁ Ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας τοῦ Πειραιῶς καὶ ἡ ἡμέρα ἐπαιτείας του εἶχε ὁρισθεῖ ἡ Παρασκευή. Μὲ αὐτὴ τὴν ἐπαιτεία ὁ πάμπτωχος Νικηταρᾶς προσπαθοῦσε νὰ ζήσει τὴν οἰκογένειά του, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς ἄλλα θὰ περίμενε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ πολιτεία σὰν ἐλάχιστη εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν προσφορὰ

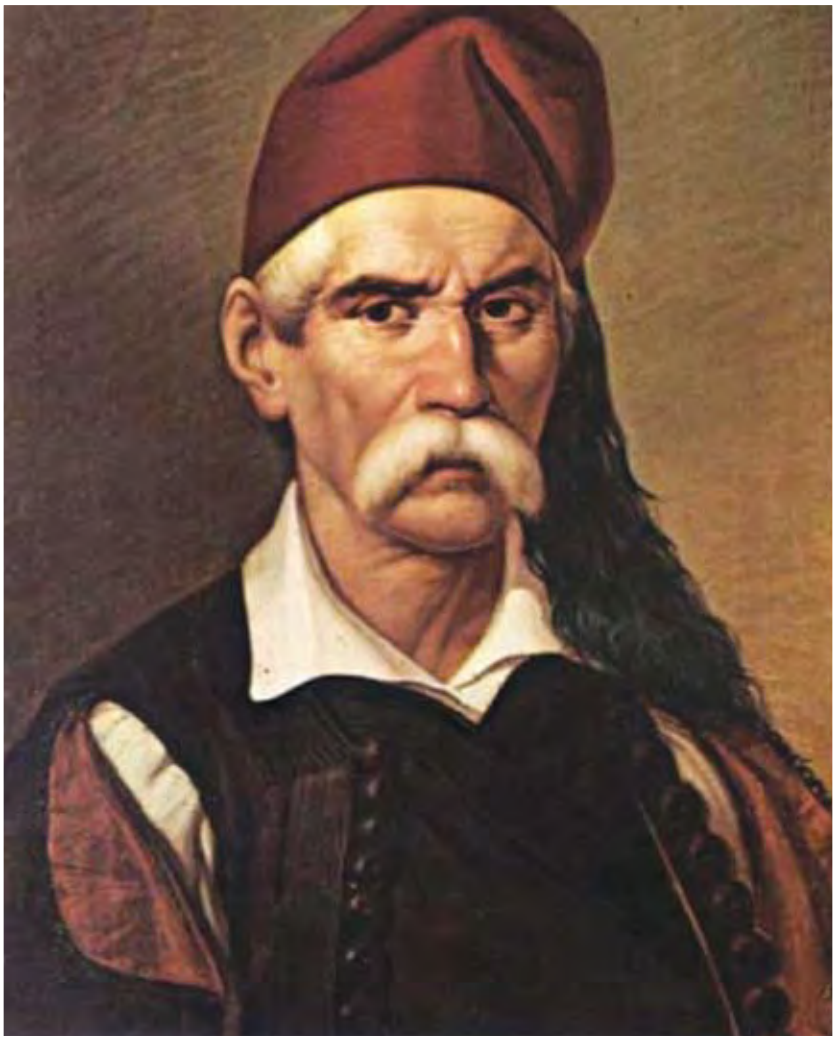

του στὸ ἔθνος καὶ στὴν πατρίδα. Ἡ γυναίκα του ἄρρωστη παρέμενε στὸ κρεββάτι καὶ περίμενε ἀπὸ τὸν τυφλὸ σύζυγό της νερὸ καὶ ψωμί, ποὺ δὲν ὑπῆρχε, τὶς ὧρες τοῦ πόνου.

Ἡ περιπέτεια τοῦ ἥρωα κάποτε ἔφθασε καὶ στὰ αὐτιὰ ἑνὸς πρέσβεως Μεγάλης Δυνάμεως, ὁ ὁποῖος ἐνημέρωσε σχετικὰ τὴν κυβέρνησή του. Κάποια ἡμέρα ἕνας ἀπεσταλμένος τῆς πρεσβείας βρέθηκε στὸ «πόστο», ὅπου ζητιάνευε ὁ ὁπλαρχηγὸς Νικηταρᾶς. Μόλις αὐτὸς τὸν ἀντελήφθη, μάζεψε ἀμέσως τὸ τεντωμένο χέρι του.

«Τί κάνετε στρατηγέ;», ρώτησε ὁ ἀπεσταλμένος.

«Ἀπολαμβάνω ἐλεύθερη πατρίδα», ἀπάντησε ἐκεῖνος μὲ ὑπερηφάνεια.

«Μά, ἐδῶ τὴν ἀπολαμβάνετε καθισμένος στὸ δρόμο;», ἐπέμεινε ὁ ξένος.

«Ἡ πατρίδα μοῦ ἔχει χορηγήσει σύνταξη, γιὰ νὰ ζῶ καλά, ἀλλὰ ἔρχομαι ἐδῶ, γιὰ νὰ παίρνω μιὰ ἰδέα πῶς περνάει ὁ κόσμος», ἀντέτεινε ὁ ὑπερήφανος Νικηταρᾶς.

Ὁ ξένος κατάλαβε καὶ διακριτικὰ φεύγοντας ἄφησε νὰ τοῦ πέσει ἕνα πουγκὶ μὲ χρυσὲς λίρες. Ὁ Νικηταρᾶς ἄκουσε τὸν ἦχο, ἔπιασε τὸ πουγκὶ καὶ φώναξε στὸν ξένο:

«Σοῦ ἔπεσε τὸ πουγκί σου. Πάρε το μὴν τὸ βρεῖ κανένας καὶ τὸ χάσεις»!!!

Προτίμησε νὰ πεθάνει φτωχὸς μὰ ὑπερήφανος ὁ ἥρωας ὁπλαρχηγὸς παρὰ ταπεινωμένος ἀπὸ τὸν οἶκτο τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τῶν προπυργίων τῆς ἀδικίας, τῶν «δοκούντων ἄρχειν τῶν ἐθνῶν» (Μάρκ. ι΄ 42), αὐτῶν ποὺ ἀνεβάζουν καὶ κατεβάζουν τὶς κυβερνήσεις τῶν μικρῶν τῆς γῆς, σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ συμφέροντά τους. ■

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ

Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος (1873-1956)

● **Του Ρένου Θ. Κυριακίδη,** *Φυσιογνώστη*

Είναι γνωστόν ότι οι Κύπριοι φοιτητές των Αθηνών το 1954 ίδρυσαν την επαναστατική οργάνωση Κ.Α.Ρ.Η. (Κύπριοι Αγωνιστές υπό Ριψοκίνδυνη Ηγεσία). Μοναδικός σκοπός της Κ.Α.Ρ.Η ήταν η προετοιμασία επαναστατικού αγώνα για επίτευξη του ιερού πόθου της Ένωσης της Κύπρου μετά της Μητρός Ελλάδος.

Περί τα τέλη Απριλίου του 1955 ήλθε μήνυμα από τον Αρχηγό της ΕΟΚΑ, Διγενή, να διακόψουν οι φοιτητές της Κ.Α.Ρ.Η τις σπουδές τους και να πάνε στην αγωνιζόμενη Κύπρο για να στελεχώσουν τον Αγώνα.

Οι φοιτητές είχαν καλή στρατιωτική εκπαίδευση. Οκτώ απ' αυτούς δήλωσαν αμέσως ότι ήταν έτοιμοι για τον Αγώνα. Για να πάνε όμως στην Κύπρο χρειαζόντουσαν χρήματα για τα εισιτήρια και για την αγορά μερικών απαραιτήτων υλικών.

Αποφασίσθηκε να απευθυνθούν προς τον τότε Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Σπυρίδωνα, που ήταν και Πρόεδρος της Πανελλήνιας Επιτροπής Αυτοδιαθέσεως Κύπρου.

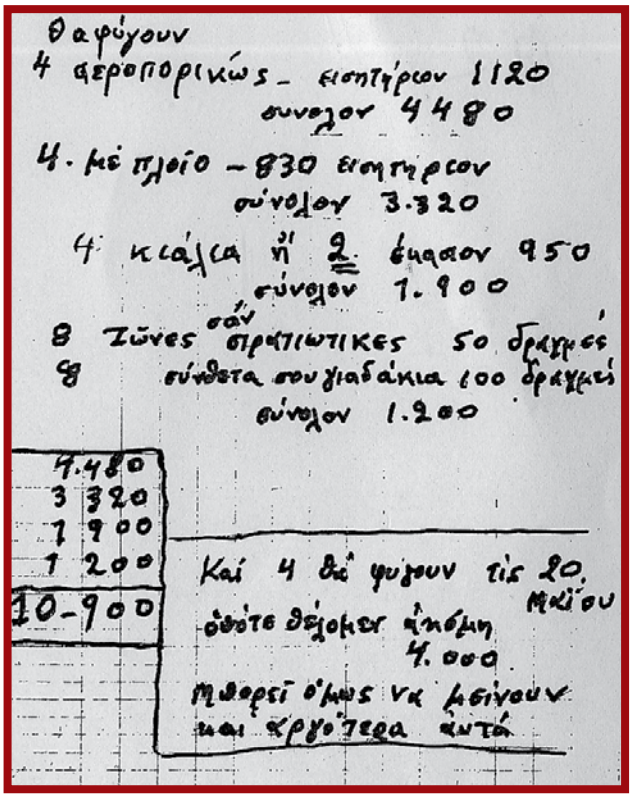

Θα φύγουν
4 αεροπορικώς – εισιτήριον 1120
σύνολον 4480
4 με πλοίο – 830 εισιτήριον
σύνολον 3.320
4 κλάσα ή 2 έκαστον 950
σύνολον 1.900
8 Ζώνες σάν στρατιωτικές 50 δραχμές
8 σύνθετα συγγιαδάκια 100 δραχμές
σύνολον 1.200

4.480
3 320
1 900
1 200
10-900

Και 4 θα φύγουν τις 20 Μαΐου
οπότε θέλομεν ακόμη 4.000
μπορεί όμως να μείνουν
και αργότερα αυτά

Η πρόχειρη σημείωση, που δόθηκε στον Αρχιεπίσκοπο Σπυρίδωνα από μέλη της Κ.Α.Ρ.Η. (Κύπριοι Αγωνιστές υπό Ριψοκίνδυνη Ηγεσία) για τα πρώτα έξοδά τους

Τηλεφώνησε τότε ο Αρχηγός της Κ.Α.Ρ.Η αείμνηστος Γιάννης Ιωαννίδης στον Αρχιεπίσκοπο Σπυρίδωνα και μας δέχτηκε αμέσως. Πήγαμε στην κατοικία του στο Ψυχικό. Καθόταν σε μια Δεσποτική καρέκλα. Ήτανε γέρος με κατάλευκη γενειάδα και μάτια γεμάτα χαρά και ζωντάνια.

Μας καλωσόρισε με ένα αληθινό χαμόγελο, του φιλήσαμε το χέρι και αρχίσαμε να του λέμε τον σκοπό της επίσκεψής μας.

Έλαμψε από χαρά στο άκουσμα του σκοπού μας. Παράλληλα με τη χαρά του μας μετρούσε αν είμαστε άξιοι για τέτοια αποστολή. Του δώσαμε μια μικρή σημείωση, στην οποία αναφέρονταν τα ελάχιστα υλικά που θα χρειαζόντουσαν στον Αγώνα μας.

Μόνο αυτά θέλετε; μας ρώτησε.

Η ερώτηση του μας ξάφνιασε.

Λες και περίμενε περισσότερα και πιο δυνατά αιτήματα.

Μας εντυπωσίασε η μεγάλη του συγκίνηση και η διάθεσή του να προσφέρει τα πάντα για τον ενωτικό Αγώνα της Κύπρου.

Αποχωρώντας από την αρχιεπισκοπική κατοικία, είπα από μέσα μου: *"Τέτοιος μας έπρεπε αυτό τον καιρό να είναι Αρχιεπίσκοπος πάσης Ελλάδος"*.

Σε τρεις μέρες κατεβήκαμε στην Κύπρο και ενταχθήκαμε στις τάξεις της Ε.Ο.Κ.Α.

Από τους βανδαλισμούς των Τούρκων σε βάρος των Ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη το Σεπτέμβριο του 1955

Τον Σεπτέμβρη του 1956 βρισκόμασταν με τον Αρχηγό του Αγώνα Διγενή στα βουνά της Πιτσιλιάς. Ήταν μια καταραμένη μέρα για τον Ελληνισμό. Οι Τούρκοι αποφάσισαν να διώξουν το Ελληνικό στοιχείο από την Κωνσταντινούπολη με κάθε βρώμικο μέσο: Λεηλασίες και καταστροφές των Ελληνικών περιουσιών και διωγμός των Ελλήνων με κάθε απάνθρωπο και βάρβαρο μέσο.

Αφορμή μια έκρηξη στο σπίτι που γεννήθηκε ο Κεμάλ Ατατούρκ, που την προκάλεσαν οι ίδιοι οι Τούρκοι, στη Θεσσαλονίκη.

Ακούγαμε από ένα μικρό ραδιόφωνο με μπαταρίες τα νέα.

Περιμέναμε από την Ελληνική Κυβέρνηση ή

Ο αείμνηστος Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων, ενώ διαμαρτύρεται, μέσω του Εθνικού Ραδιοφωνικού Σταθμού των Αθηνών για τους ανελέητους βανδαλισμούς των Τούρκων κατά των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης (Σεπτέμβριος 1956)

κάποιον επίσημο να στηλιτεύσει αυτό το αποτρόπαιο έγκλημα των Τούρκων και να κάνει κάτι που να αναστήσει την περηφάνεια μας και να σβήσει τη λύπη μας.

Πέρασε μια μέρα και τίποτε δεν ακούσαμε.

Σε μια στιγμή, την ώρα των νέων, χωρίς να λεχθεί τίποτα, ακούγεται η φωνή του Αρχιεπισκόπου Σπυρίδωνα.

Διαμαρτύρεται έντονα για το κακό που έπεσε στον Ελληνισμό. Ζητά τιμωρία των βάρβαρων Τούρκων και καταδίκη της βρώμικης συμπεριφοράς τους έναντι των Ελλήνων. Με φωνή γεμάτη αγανάκτηση και θλίψη παρακαλεί τους πάντας να σταματήσουν το κακό και να τιμωρήσουν αυτούς που καταστρέφουν την ειρηνική συνύπαρξη των

ανθρώπων.

Φάνηκε πως έκανε εισβολή ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων στον Ραδιοφωνικό Σταθμό Αθηνών και μίλησε χωρίς την άδεια κανενός.

Πήραμε λίγη ανάσα. Με πολλή χαρά χαιρετήσαμε την ομιλία του Μακαριωτάτου. Εκείνη τη στιγμή ο Διγενής μίλησε: *"Αυτός ο Αρχιεπίσκοπος είναι σπουδαίος άνθρωπος"*.

Ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων έζησε μια πολυκύμαντη, ταραχώδη, γεμάτη κινδύνους ζωή, πλήρη όμως θρησκευτικών και εθνικών πράξεων, καρποφόρα και άξια για μίμηση.

Εγεννήθη στην κωμόπολη Χιλή του Βοσπορικού Πόντου το 1873 από γονείς Ηπειρώτες. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης.

Σαν τέλειωσε τις σπουδές του, εργάστηκε ως δάσκαλος στο Γαλατά της Κωνσταντινούπολης και στη συνέχεια, ως Αρχιμανδρίτης, τοποθετήθηκε Αρχιερατικός Επίτροπος και Ιεροκήρυκας στην Καβάλα.

Από τότε ώς το 1906 που χειροτονήθηκε επάξια Μητροπολίτης Βελλάς και Κονίτσης, δίνει το αναγκαίο και ζωντανό παρόν του στο προσκλητήριο για την απαλλαγή της Μακεδονίας μας από τον ξενικό κίνδυνο.

Ήταν παρών στα λαμπροφόρα προπύλαια των Μακεδονικών προμαχώνων, που σταμάτησαν και έδιωξαν την πλημμυρίδα αυτών που ήθελαν σώνει και καλά να εξαφανίσουν τη Μακεδονία μας από τον χάρτη της Ελλάδος.

Μπροστάρης πάντοτε στους Εθνικούς Αγώνες, λες και τον έστειλε ο Θεός να φυλάει σ' όλη του τη ζωή τις Θερμοπύλες του Έθνους.

Στη συνέχεια ως Μητροπολίτης Βελλάς και Κονίτσης, κατά τους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-13, ανεμίζει τα φλογισμένα ράσα του στην Κόνιτσα, εμπνέει και ενθουσιάζει τους μαχητές που διώχνουν αυτούς που επιβουλεύονταν την ελευθερία του Λαού μας.

Παράλληλη έγνοια του είναι και ο βασανισμένος Ελληνικός κόσμος της Β. Ηπείρου που οι Αλβανοί θέλουν να τον κρατούν υπόδουλο.

1η Μαρτίου 1914. Οι Έλληνες του Αργυροκάστρου και των γύρω περιοχών ανακηρύσσουν προσωρινή Κυβέρνηση και ζητούν αυτονομία.(Φωτ. Εθνικό και Ιστορικό Μουσείο Αθήνας). Διακρίνονται (από δεξιά) ο Σπυρίδων Βλάχος ως Μητροπολίτης Βελλάς και Κονίτσης και ο Μητροπολίτης Δρυινουπόλεως Βασίλειος

Ο φλογερός Ιεράρχης δημιουργεί, με άλλους διαπρεπείς άνδρες, το κίνημα της Αυτονομίας της Β. Ηπείρου, θέτοντας έτσι τα στερεά θεμέλια της διεκδίκησης των απαράγραπτων δικαίων του υπόδουλου τούτου τμήματος της Πατρίδας.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Σπυρίδων ως Μητροπολίτης Βελλάς και Κονίτσης και μέλος της Κυβερνήσεως Αυτονόμου Ηπείρου

Ο Ηπειρώτης πολιτικός Γεώργιος Ζωγράφος, μαζί με τον Υπουργό Εσωτερικών Σπυρίδωνα , κηρύσσει την Αυτονομία της Β. Ηπείρου και υψώνει στο Αργυρόκαστρο στις 17 Φεβρουαρίου 1913 τη σημαία της Αυτονομίας και συγκροτείται προσωρινή Κυβέρνηση.

Ο Σπυρίδων Βλάχος είναι η ψυχή αυτών των γεγονότων. Οργανώνεται στρατός που νίκησε τους Αλβανούς στη μάχη του Αργυρόκαστρου. Ελευθερώνονται οι πόλεις της Β. Ηπείρου από τους Τουρκαλβανούς και τα Γιάννενα από τους Τούρκους το 1913 και όλη η περιοχή της Β. Ηπείρου αναπνέει τον αέρα της ελευθερίας.

Στις 17.5.1914 υπογράφεται το πρωτόκολλο της Κέρκυρας με το οποίο αναγνωρίζεται διεθνώς και από αυτούς τους Αλβανούς η Ελληνικότητα της Β. Ηπείρου και η αυτονομία της, υπό σκιώδη Αλβανική επικυριαρχία. Η χαρά και η συγκίνηση του Δεσπότη είναι απερίγραπτη. Βλέπει τους αγώνες του και αυτούς των συμπατριωτών του να στέφονται με επιτυχία. Ζει τη χαρά των Β.

Ηπειρωτών που απαλλάσσονται από την κυριαρχία των Αλβανών και γίνονται ελεύθεροι Έλληνες. Το 1915, παράλληλα με τις εκλογές στην Ελλάδα, γίνονται εκλογές και στη Β. Ήπειρο. Εκλέγονται 15 βουλευτές που εισήλθαν στη Βουλή των Ελλήνων, όπου έγιναν ενθουσιωδώς δεχτοί από την Ελληνική Αντιπροσωπεία.

Τούτο ήταν η τελείωση της χαράς του Δεσπότη και το επιστέγασμα της νίκης των Β. Ηπειρωτών.

Δέκα χρόνια διήρκεσαν οι νικηφόροι αυτοί αγώνες.

Ακούραστος περιέρχεται την Β. Ήπειρο και υψώνει τη σημαία της Αυτονομίας σε κάθε χωριό και πόλη σε αντίθεση με το Ελληνικό κράτος, που δέχτηκε την παραχώρηση της Β. Ηπείρου στους Αλβανούς έναντι της παραχώρησης στην Ελλάδα μερικών νήσων του Αιγαίου.

Στην Κορυτσά, που ήδη είχε παραδοθεί από το ελληνικό κράτος στους Αλβανούς, σπεύδει ο Μητροπολίτης Σπυρίδων να υψώσει τη σημαία της Αυτονομίας. Εκεί συλλαμβάνεται από τους Τούρκους και καταδικάζεται σε θάνατο. Με την παρέμβαση όμως του βασιλιά της Ελλάδος διάδοχου Κωνσταντίνου αποφυλακίζεται.

Το 1916 μετετέθη στη Μητρόπολη των Ιωαννίνων, όπου πιο έντονα συνεχίζει το θρησκευτικό του έργο, παράλληλα με την συνεχή προσφορά του στους αδελφούς Β. Ηπειρώτες.

Ιδρύει την Ιερατική Σχολή και φροντίζει ώστε οι Ιεροί Ναοί της Μητροπολιτικής του περιφέρειας να είναι ζωντανά κέντρα λατρείας.

Στις 29 Ιουλίου 1919 γίνεται η Συμφωνία Βενιζέλου-Τοτόνι (Υπουργού Εσωτερικών της Ιταλίας), με την οποία η Β. Ήπειρος παραχωρείται στην Ελλάδα.

Η Ιταλία αμέσως με την αλλαγή του Υπουργού Εξωτερικών καταγγέλλει τη Συμφωνία αυτή και καταφέρνει να επαναφέρει το Σύμφωνο της Φλωρεντίας του 1913 και έτσι ορίζεται Διεθνής Επιτροπή Ελέγχου για τη χάραξη των συνόρων Ελλάδας και Αλβανίας, πράγμα που έφερε τον διαχωρισμό της Ηπείρου σε Βόρειο και Νότιο.

Ο Δεσπότης Σπυρίδων γίνεται περίλυπος μέχρι θανάτου. Αποσύρεται στη Μητρόπολή του και παρακαλεί τον Κύριο των Δυνάμεων να προστατεύει τον Ελληνισμό της Β. Ηπείρου. Παράλληλα κάνει ό,τι μπορεί για την πνευματική προκοπή του ποιμνίου του.

Κατά τον ένδοξο πόλεμο των Ελλήνων κατά των Ιταλών το 1940-41, βρίσκεται στην πρώτη γραμμή του Αγώνα και με τη μεγάλη προσφορά του ελευθερώνεται ξανά η Β. Ήπειρος από τον Ελληνικό Στρατό.

Ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων κατά την τελετή της προσφοράς υπό των Κυπρίων των «δεμάτων επαναπατρισμού» για τους συμμοριοπλήκτους

Μετά τη Γερμανική εισβολή πάλι ο μεγάλος Δεσπότης βρίσκεται κοντά στο ποίμνιό του και του προσφέρει κάθε βοήθεια, πνευματική και υλική.

Το 1949, λόγω του αδιαμφισβήτητου κύρους του και της αξιόλογης πείρας που απέκτησε από μια ολόκληρη ζωή προσφοράς στον Χριστό και την Ελλάδα, εκλέγεται επάξια από την Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδας Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος.

Από τη νέα αυτή έπαλξη ανέπτυξε για μια επταετία υπεράνθρωπη δραστηριότητα. Συμμετείχε ενεργά σε κάθε εκδήλωση και ενέργεια του Έθνους.

Στο πρόσωπό του και στον αγώνα του ετιμάτο ολόκληρη η Εκκλησία της Ελλάδος. Παρών στον επαναπατρισμό των συμμοριτοπλήκτων και στην επιστροφή των παιδιών του παιδομαζώματος.

Παρών στην ανοικοδόμηση των καταστραφέντων ναών κατά το συμμοριτοπόλεμο και στην ανοικοδόμηση των σεισμοπλήκτων Νήσων. Ιδρύει τυπογραφείο και θεολογικό οικοτροφείο στην Αποστολική Διακονία στην Αθήνα.

Παρών στον Αγώνα των Κυπρίων για ένωση με τη Μητέρα Ελλάδα. Από τη θέση του Προέδρου της Επιτροπής Αυτοδιαθέσεως Κύπρου ενεργοποιεί όλες του τις δυνάμεις και κάνει ό,τι του είναι δυνατό, για να πετύχει η Αγωνιζόμενη Κύπρος τον ιερό σκοπό της.

Στις 20 Αυγούστου 1954, ημέρα της κατάθεσης της προσφυγής της Ελληνικής Κυβέρνησης για το Κυπριακό ενώπιον του Οργανισμού Ηνωμένων

Εθνών, καλεί τον Ελληνικό Λαό στην πλατεία Συντάγματος.

Εκατοντάδες χιλιάδες ακούνε τον λόγο του Αρχιεπισκόπου.

«Ο αγών διά την Κύπρον είναι αγών Πανελλήνιος. Είναι αγών ιερός».

«Χώρος ελληνικός υπήρξε πάντοτε εις την ιστορίαν η Κύπρος και λαός Ελληνικός κατώκει και κατοικεί την μεγαλόνησον».

«Η Εκκλησία της Ελλάδος, ήτις κατά την μακραίωνα παράδοσιν αυτής συμμετέσχεν εις πάσας τας περπετείας του Έθνους, επρωτοστάτησεν απ' αρχής και εις τον εθνικόν τούτον αγώνα».

«Εμμείνατε, αδελφοί Κύπριοι, σταθερώς

Στιγμιότυπο από το Συλλαλητήριο στο Στάδιο των Αθηνών, το οποίο διοργάνωσε η Πανελλήνια Επιτροπή Ενώσεως Κύπρου την 21η Ιουλίου 1950. Στο Συλλαλητήριο μίλησε ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Σπυρίδων

και αμετακινήτως, υπερασπίζοντες τας εθνικάς επάλξεις. Η εμμονή σας και η έντασις του αγώνος θα διδάξη τους κυριάρχους, ότι πρέπει να εγκαταλείψουν την Κύπρον, όπως εγκατέλειψαν ήδη και άλλους τόπους».

«Αδελφοί Κύπριοι, η ελευθερία δεν παρέχεται και δεν χαρίζεται εις τους υποδούλους λαούς, κατακτάται και παίρνεται δια των θυσιών τους».

«Διότι το πανελλήνιον αίτημα δια την Ένωσιν της Κύπρου μετά της Ελλάδος, εν πάση περιπτώσει και παρά πάσαν αντίδρασιν, θα εκπληρωθεί».

Απευθυνόμενος προς τον Ελληνικό Λαό, είπε:

«Πρέπει να έχης την ευκαιρίαν να δείξης, ότι η Ένωσις της Κύπρου, όχι μόνον αποτελεί διακαή πόθον σου, αλλά, εφ' όσον δεν εκπληρούται, είναι και ο βαθύτατος πόνος σου και το πλέον επίμονον

Η σεπτή σορός του Αρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος στον Καθεδρικό ναό των Αθηνών. Τα πλήθη των πιστών συνωστίζονται για να προσκυνήσουν το σκήνωμά του

και επιτακτικόν αίτημά σου».

Η Κυπριακή Πρεσβεία του Δημοψηφίσματος της 15ης Ιανουαρίου, τον Ιούλιο του 1950 βρίσκεται στην Αθήνα.

Την υποδέχεται ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Σπυρίδωνας με ιερή συγκίνηση στο κέντρο του ελευθέρου Ελληνισμού.

Δηλώνει στον Πρόεδρο της Πρεσβείας, Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανό, ότι, αν το επίσημο κράτος σιγήσει στην υποστήριξη του ιερού αγώνα της Κυπριακής Πρεσβείας, ουδεμία δύναμη θα μπορέσει να συγκρατήσει τη φωνή του Πανελληνίου, με την Εκκλησία επίκεφαλής, που θα ακουστεί στα πέρατα του κόσμου.

Οι εφημερίδες ενθουσιωδώς υποδέχονται την Κυπριακή Πρεσβεία και προβάλλουν κάθε εκδήλωσή της.

Η Πανελλήνια Επιτροπή Ενώσεως Κύπρου διοργάνωσε την 21 Ιουλίου 1950 συλλαλητήριο στο καλλιμάρμαρο Στάδιο των Αθηνών. Παρόντες και όλοι οι ιερείς των Αθηνών. Στη μέση του Σταδίου υπήρχε το περίγραμμα της Κύπρου, στο κέντρο του οποίου στήθηκε το βήμα, απ' όπου ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων μίλησε, απευθυνόμενος προς τις χιλιάδες του λαού και προς το επίσημο κράτος, όπως και προς κάθε ελεύθερο άνθρωπο.

Με στεντόρεια φωνή συγκίνησε τους πάντες και έκανε το κυπριακό αίτημα πανελλήνιο, ενθουσίασε και χαροποίησε την Κυπριακή Πρεσβεία και με τις ευχές και τις ευλογίες του την κατευόδωσε στον προορισμό της για τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

Ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων διακονούσε πιστά την Εκκλησία του Χριστού και πρωτοστατούσε σε κάθε μεγάλο εθνικό θέμα. Ακολούθησε πιστά το

του Κυρίου *«ο ποιμήν ο καλός την ψυχήν αυτου τίθησιν υπέρ των προβάτων»*.

Πλήρως ικανοποιημένος ότι εκτελούσε στο ακέραιο το καθήκον απέναντι στην Ελληνική Εκκλησία και με την άνθιση της Επανάστασης στην Κύπρο, που ήταν ο μεγάλος του καημός, απεδήμησε προς Κύριον την 21 Μαρτίου 1956.

Ο θάνατος του μακαριστού Σπυρίδωνα λύπησε βαθιά όχι μόνο την Εκκλησία αλλά και το Έθνος ολόκληρο, γιατί υπήρξε ηρωικός και ακατάβλητος πρωταγωνιστής στους δύσκολους καιρούς.

Με το άκουσμα του θανάτου του συνήλθε εκτάκτως η Ιερά Σύνοδος, όπου μίλησαν Δεσποτάδες για τον Μεγάλο Νεκρό και διαγωνίζονταν ποιος θα πει καλύτερα λογια και μεγαλύτερους επαίνους.

Ελέχθησαν πολλά για τον Σπυρίδωνα, αδύναμα όμως να πλησιάσουν τα έργα, Θρησκευτικά, Εθνικά και Κοινωνικά του ενός και μόνου, που θα 'ναι δύσκολο να παρουσιαστεί ξανά όμοιός του.

Πέρασε και ο Αυλάρχης του Βασιλιά, για να υποβάλει τα συλλυπητήρια της Βασιλικής Οικογένειας.

Ο τότε βασιλιάς Παύλος και ο διάδοχος Κωνσταντίνος, ενώ απευθύνουν τα συλλυπητήριά τους, κατά την έξοδό τους από τον Καθεδρικό Ναό, όπου παρέστησαν στη νεκρώσιμη ακολουθία, προς τον Τοποτηρητή του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου τότε Μητροπολίτη Βερροίας Αλέξανδρο

Υπέβαλαν τα συλλυπητήρια Υπουργοί και Αξιωματούχοι του Κράτους.

Αποφασίστηκε η ταφή να γίνει το Σάββατο, 24 Μαρτίου, και στη συνέχεια ο νεκρός μεταφέρθηκε

Η επικήδειος πομπή

Η σεπτή σορός του Αρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος μεταφέρεται στο Κοιμητήριο τιμητικά πάνω σε κιλλίβαντα

στον Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών, όπου εκτέθηκε σε λαϊκό προσκύνημα.

Κατά χιλιάδες ο κόσμος περίλυπος πλησίαζε και προσκυνούσε τον μεγάλο νεκρό.

Ήταν ο δικός του, ο μπροστάρης του, ο Αρχιεπίσκοπός του.

Η κηδεία του έγινε την 24 Μαρτίου.

Παρών ο Βασιλεύς των Ελλήνων και όλοι οι επίσημοι του Κράτους και αμέτρητο πλήθος λαού.

Στον αείμνηστο Σπυρίδωνα αποδόθηκαν τιμές Πρωθυπουργού εν ενεργεία. Ο Δήμος Αθηναίων, τιμής ένεκεν, παρεχώρησε δωρεάν χώρο στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών. Πάνω στον τάφο οι Ηπειρώτες έρριψαν χώμα Ηπειρώτικο, για να θυμίζει τους μεγάλους αγώνες, Εθνικούς και Θρησκευτικούς που έκανε γι' αυτούς ο Μεγάλος Δεσπότης, ο Σπυρίδωνας Βλάχος.

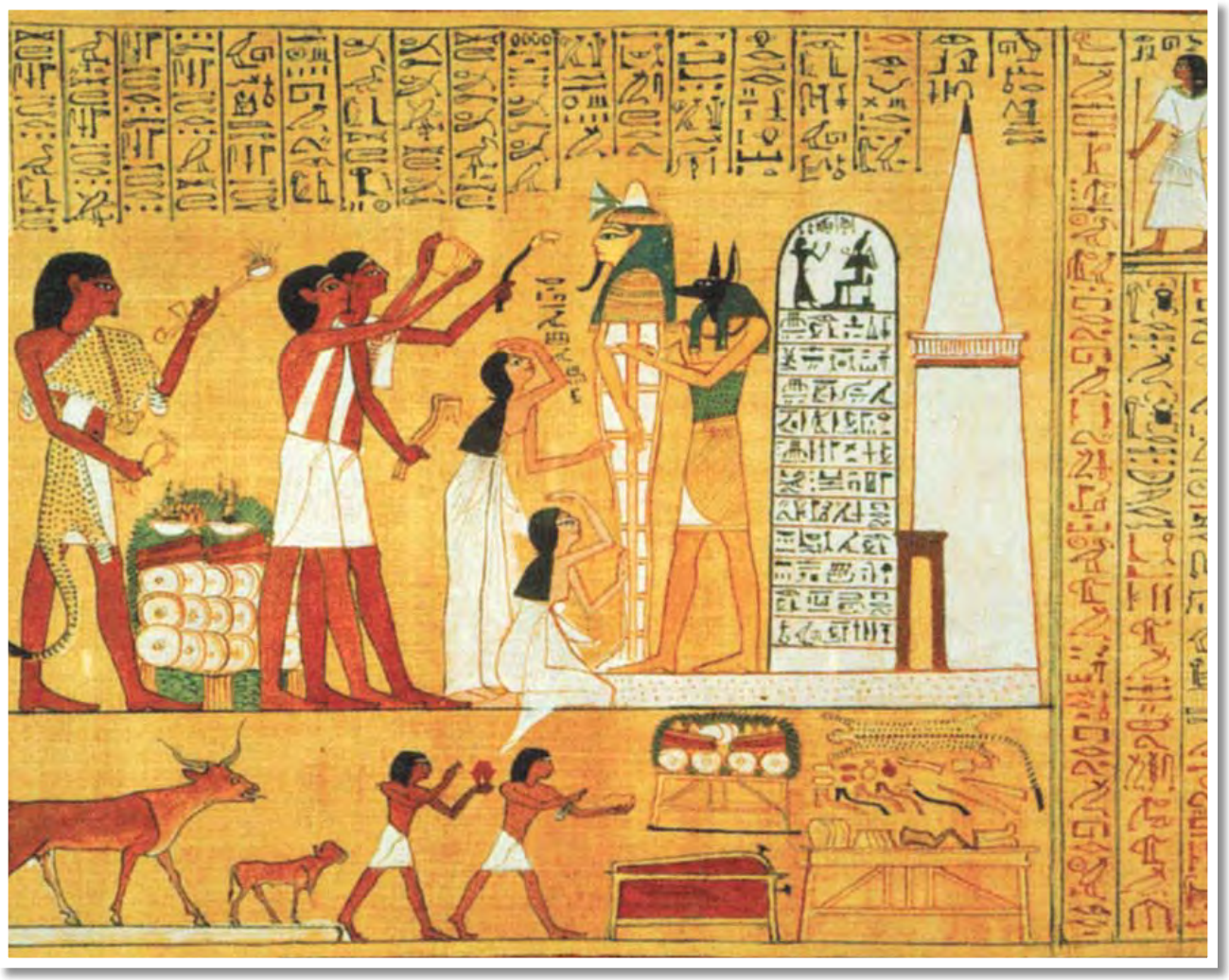

Σκηνές ενταφιασμού και λατρευτικής ζωής στην αρχαία Αίγυπτο

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

● **Του Κωνσταντίνου Κάζου**
Ιστορικού-Ερευνητή

Βεβαίως και η κυβέρνηση των Σελευκιδών συνετέλεσε θετικά στον Εξελληνισμό της Ασίας, χρησιμοποιώντας γι' αυτό σαν πλέον ενδεδειγμένο και σπουδαίο όργανο τον Στρατό, στον οποίο ναι μεν συμμετείχαν Μακεδόνες, Έλληνες και Εγχώριοι, αλλά οργάνωση και διοίκηση ήταν ολοκληρωτικά Ελληνικές. Οι Μακεδόνες και οι Έλληνες προήρχοντο είτε από τις Ελληνικές πόλεις της Ασίας, είτε από την ηπειρωτική χώρα και τα νησιά της Αρχαίας Ελλάδος, έτσι ώστε η συμβίωσή τους στο στράτευμα με τους Εγχώριους συνέβαλε σημαντικά στην πραγματοποίηση του ανωτέρω σκοπού.

Στην πνευματική όμως δράση οι Σελευκίδες ανεδείχθησαν πολύ κατώτεροι όχι μόνον από τους

Πτολεμαίους, αλλά και από αυτούς τους βασιλείς της Περγάμου. Το Μουσείον της Αντιόχειας (δηλαδή Ιερόν των Μουσών και Βιβλιοθήκη) ιδρύθηκε με χρήματα του Αντιοχέως Μάρωνος και όχι με βασιλική δαπάνη. Συνολικά μάλλον διαφαίνεται ότι ο Ελληνισμός διαδόθηκε περισσότερο από τις προσπάθειες των επί μέρους πόλεων, παρά από τις ενέργειες της κυβέρνησης των Σελευκιδών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ίδρυση φιλολογικών σχολών που ήκμασαν στην Κιλικία την Συρία και επέκεινα του Εφράτη ποταμού.

Τελείως διαφορετικός όμως υπήρξε ο τρόπος με τον οποίο έγινε η διάδοση του Ελληνισμού στην Αίγυπτο. Λόγω της εδαφικής ιδιομορφίας του κράτους των Σελευκιδών που αποτελείτο από ποικίλες κοιλάδες και ποταμούς, κατοικείτο δε από πολλές φυλές με διαφορετικές γλώσσες και τρόπους ζωής, αυτό τεμαχίστηκε πολύ εύκολα, ούτως ώστε να διαδοθεί ο Ελληνισμός με τελείως διαφορετικούς τρόπους σε πόλεις αρχαίες ή νεώτερες, και τούτο μέσω κυβερνήσεων από δυνάστες Έλληνες ή βαρβάρους.

Στην Αίγυπτο όμως επειδή αυτή αποτελείτο από μία μεγάλη κοιλάδα που την διαιρούσε η ροή ενός μεγάλου ποταμού και της έδινε ζωή, η διάδοση του Ελληνισμού έγινε ευκολότερη χάρη στην διοικητική δομή της από την κυβέρνηση των Λαγιδών. Έτσι ονομάζονται εκτός από τον Πτολεμαίο τον Α΄, όλοι οι διάδοχοι του Βασιλείς της Αιγύπτου από το όνομα του πατέρα του που λεγόταν Λάγος η Λαάγος και ήταν Μακεδών από την Εορδαία ή την Ορεστίδα. Αν και δεν ήταν ευγενής, είχε παντρευτεί την Αρσινόη ο πατέρας της οποίας Μελέαγρος ανήκε σε κλάδο της βασιλικής οικογένειας.

Ο Πτολεμαίος προτού γίνει βασιλεύς επεγράφετο σαν «Πτολεμαίος Λάγου Μακεδών»όπως και ο αδελφός του Μενέλαος στρατηγός και επώνυμος ιερέας ως «Μενέλαος ο Λαάγου». Η δυναστεία των Λαγιδών υπήρξε η αρίστη των τριών απο τους διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου, όπως και η μεγαλύτερη σε διάρκεια, επέδρασε δε περισσότερο από κάθε άλλη στον εξελληνισμό της Αιγύπτου. Στην Αίγυπτο ούτε υπήρχαν πολλές αυτοτελείς πόλεις ούτε δυνάστες, σ' αυτήν ο μονάρχης ήταν το πάν. Η κυβέρνησή

Η αρχαία Αίγυπτος

του οργανωμένη από τους κατώτατους μέχρι τους ανώτατους κλάδους εκάλυπτε και χειραγωγούσε τη χώρα κατά το δοκούν. Σκοπός δε αυτής της κυβέρνησης ήταν η συγχώνευση του Ελληνικού με τον εγχώριο βίο και σ' αυτό βοήθησαν η διοίκηση τα φιλολογικά και θρησκευτικά κέντρα και ιδιαίτερα ο στρατός.

Τα στρατιωτικά αξιώματα στην Αίγυπτο υπερείχαν από όλα τα άλλα, επειδή δε για πολύ χρόνο οι εγχώριοι δεν περιλαμβάνονταν στο στρατό, όπως στους Σελευκίδες, αλλά ο στρατός αποτελείτο μόνον από Μακεδόνες, Έλληνες και εξελληνισμένες φυλές, τα διάφορα του τμήματα διεσπαρμένα σε όλη τη χώρα, χρησίμευαν κυρίως σαν φρουρές για την διατήρηση της τάξεως, ταυτόχρονα δε και σαν αποικίες για τη διάδοση του νέου τρόπου ζωής. Ο ανώτατος αρχηγός όλων των ανά

Ορειχάλκινη προτομή του Πτολεμαίου Λάγου

την χώρα στρατιωτικών τμημάτων ονομαζόταν Επιστράτηγος.

Η εξουσία της κυβέρνησης σε επίπεδο νομού υλοποιείτο από τον τοπικό Στρατηγό, τον Νομάρχη τον εκπρόσωπο του βασιλικού Δικαστή και τον «επι των προσόδων» για την οικονομική διαχείριση. Στην Αλεξάνδρεια όπου έδρευε η κυβέρνηση σαν βασιλεύουσα πόλη, συνεδρίαζε το συμβούλιο της επικρατείας υπό την προεδρία του Βασιλέως. Οι διαταγές προς όλους τους αξιωματούχους του κράτους διαβιβάζονταν από τους βασιλικούς επιστολογράφους, διότι τελικά η θέληση του Βασιλέως δεν περιοριζότανε καθόλου από το πολίτευμα.

Ο Βασιλεύς ευρισκόμενος στην κορυφή του στρατού και της μοναρχικής αυτής πολιτείας δεν είχε κανένα φραγμό να επιβάλει την εξουσία του. Οι Μακεδόνες σε όλη την επικράτεια απολάμβαναν όλα τα δικαιώματα που θα είχαν αν βρισκόντουσαν στην Μακεδονία, ιδιαίτερα δε το δικαίωμα και η υποχρέωση

Απεικόνιση σε νόμισμα του Πτολεμαίου Φιλάδελφου

της στρατιωτικής υπηρεσίας ανήκε σ' αυτούς κληρονομικά.

Ο Στρατός αποτελείτο από 200.000 πεζούς, 40.000 ιππείς, 300 πολεμιστήριους ελέφαντες 2.000 πολεμικά άρματα και όπλα για τον εξοπλισμό 300.000 ανδρών.

Όλοι οι υπάλληλοι της βασιλικής υπηρεσίας εβαθμολογούντο κατά την μακεδονικήν τάξιν, με την ανωτάτην αυτής διάκριση τους καλούμενους «συγγενείς» του βασιλέως, όλα δε τα δημόσια αξιώματα είχαν Ελληνικές ονομασίες. Επίσης ολες οι πράξεις των μή Αιγυπτίων εγράφοντο στα Ελληνικά, των δε Αιγυπτίων προσυπογράφονταν δεόντος απο Έλληνες..

Οι Πτολεμαίοι επεδίωξαν και επέτυχαν την πνευματική αναγέννηση με την ίδρυση του Μουσείου της Αλεξανδρείας. Το πολυθρύλητο αυτό κατάστημα ίδρυσε ο Πτολεμαίος ο Φιλάδελφος μέσα στα αχανή ανάκτορα της βασιλεύουσας εκείνης πόλης. Το Μουσείον περιελάμβανε βιβλιοθήκη και πολλά επιστημονικά παραρτήματα, ώστε σήμερα να μπορεί κάλλιστα να ονομαστεί Πανεπιστήμιο και Ακαδημία. Είχε μέρος για κατοικία και συσσίτιο των φιλολόγων, αίθουσες διδασκαλίας και ακροάσεων, καθώς και αίθουσες για τους αντιγραφείς και βιβλιοδέτες.

Την περίφημη βιβλιοθήκη δημιούργησε ο πρώτος των Πτολεμαίων με συνεργάτη τον Δημήτριο τον Φαληρέα, κατεπλούτησε δε αυτήν ο Φιλάδελφος συλλέγοντας βιβλία από όλη την οικουμένη τα οποία αδιάκοπα αντέγραφε στο Μουσείον.

Με την επιμέλειά του έγινε η μετάφραση της Παλαιάς διαθήκης γνωστής και σαν μετάφρασης των Εβδομήκοντα.

Το ίδιο χρονικό διάστημα είχαν έντονη παρουσία στο Μουσείον της Αλεξάνδρειας κοντά στον Φιλάδελφο, ο Θεόκριτος, ο κατ' εξοχήν αντιπρόσωπος της βουκολικής ποίησης δαπανώντας πλέον από το μισό διάστημα του έτους μακρυά απο την Σικελία όπου έμενε κοντά στον Ιέρωνα, ξεκινώντας από το 270 μ.Χ.

Οι Καλλίμαχος και Κυρηναίος που έγραψαν γραμματικά, ιστορικά και ποιητικά έργα, ο Απολλώνιος που έγραψε τα «Αργοναυτικά»και αργότερα έγινε και επιστάτης της Βιβλιοθήκης, και βεβαίως ο περιφημότερος των Αλεξανδρινών κριτικών Αρίσταρχος που το όνομά του ειναι συνώνυμο με την αυστηρή και δίκαιη κριτική.

Άλλο άξιο προσοχής και μνήμης δημιούργημα που η παρουσία του παρείχε σημαντική ευκολία στη ναυτιλία και το εμπόριο, ήταν ο πρώτος γνωστός στην Ιστορία Φανοφόρος Πύργος, ο οποίος κατασκευάστηκε επί της νήσου Φάρου που βρισκόταν στην είσοδο του λιμένος της Αλεξάνδρειας. Το οικοδόμημα αυτό πήρε την ονομασία του από τη νήσο, και ονομάστηκε Πύργος της Φάρου, και από τότε όλοι οι πύργοι της ίδιας χρήσεις ακόμη και στις νεώτερες γλώσσες ονομάσθηκαν Φάροι.

Η κατασκευή του κράτησε δώδεκα χρόνια έναντι πολύ μεγάλης αμοιβής που έλαβε ο περίφημος Κνίδιος τεχνίτης Σώστρατος του οποίου το όνομα αποθανατίστηκε με την επιγραφή που έφερε ο

Σχηματική αναπαράσταση του Φάρου της Αλεξάνδρειας και πλοίου της εποχής εκείνης

Φάρος και έλεγε «Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους Θεοίς Σωτήρσιν υπέρ των πλωιζομένων». Ο πύργος αυτός ο οποίος τόσο πολύ θαυμάστηκε για το μέγεθός του και το κάλλος του, ώστε αργότερα συμπεριελήφθη στα Επτά θαύματα του Κόσμου.

Κτίστηκε από λευκούς λίθους συνδεδεμένους με μόλυβδο επάνω σε απότομο βράχο, ήταν πολυώροφος με ύψος 120 μέτρα, ήταν από τη βάση κατά το ήμισυ τετραγωνικός, έπειτα οκταγωνικός και τέλος κυλινδρικός, στην δε κορυφή του ευρίσκετο αναμμένος φανός, ο οποίος αν θεωρήσουμε αληθή τα λεγόμενα ήταν ορατός την νύχτα από απόσταση 300 σταδίων.

Επί των Πτολεμαίων η ναυπηγική τέχνη αναπτύχθηκε στο μεγαλύτερο βαθμό τελειότητας της αρχαιότητας. Εκτός του ότι ο στόλος τους αποτελούνταν από 2.000 μικρά πλοία, 1.500 πολεμικές νήες, μεγέθους ημιολίας μέχρι πεντήρους, και 800 χρυσόπρυμνα και χρυσέμβολα για δική τους χρήση, για λόγους καθαρά εγωισμού εντυπωσιασμού και ανταγωνισμού, κατέληξαν να κατασκευάζουν πράγματα που λόγω μεν του μεγέθους τους να καταπλήσσουν, τελικά όμως να είναι παντελώς άχρηστα.

Ο Βασιλεύς των Συρακουσών Ιέρων Β΄, με τον οποίον ο Πτολεμαίος ο Β' διατηρούσε φιλικές σχέσεις, με την βοήθεια και την επιμέλεια του περιώνυμου Αρχιμήδη κατασκεύασε όχι πλέον πεντήρη ή επτήρη ή δεκήρη, οι οποίες τότε ήταν οι μεγαλύτερες εν χρήσει νήες, αλλά εικοσήρη την οποία αφού την φόρτωσε με σιτάρι την εδώρησε στον Βασιλέα της Αιγύπτου.

Ο τέταρτος όμως Πτολεμαίος θέλοντας να υπερτερήσει αυτού του κολοσού κατασκεύασε τεσσαρακοντήρη, δηλαδή το μεγαλύτερο πλοίο που υπήρξε ποτέ στον αρχαίο κόσμο, δηλαδή ένα τέρας σε σχήμα πλοίου, που για να κινηθεί χρειάζονταν χιλιάδες ναύτες και ερέτες ο δε όγκος του δυσκόλευε κάθε ελιγμό και κατ' επέκταση το καθιστούσε άχρηστο.

Όλα αυτά τα οποία ήδη αναφέραμε δηλαδή το Μουσείον, ο Φάρος, τα πλοία, προϋπέθεταν ότι οι Πτολεμαίοι είχαν μεγάλους θησαυρούς.

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Αλεξανδρινού ιστορικού Αππιανού, που ήκμασε στα μέσα του 2ου μ. Χ. αιώνα, υπολόγιζε το αποταμίευμα του Φιλάδελφου σε 740.000 τάλαντα, και παρά το πράγματι μυθικό μέγεθός του, επέμενε ότι ήταν ακριβές γιατί προερχόταν από τις «Βασιλικές αναγραφές». Τον 1ο μ.Χ. αιώνα ο ιστορικός Ιώσηπος βεβαιώνει ότι η Αίγυπτος αριθμούσε 7.500.000 κατοίκους χωρίς να είναι και η καλίτερη περίοδος ακμής της.

Ο Θεόκριτος στο ιζ΄ ειδύλλιον περιγράφοντας την δύναμη του Φιλάδελφου, καθορίζει τον αριθμό των πόλεων σε 33.333 χωρίς αυτό ν' αποτελεί συμπέρασμα τοπογραφικής εργασίας, αλλά και κατά τον ιστορικό Διόδωρο υπήρχαν επί Πτολεμαίων στην Αίγυπτο πλέον των 30.000 πόλεων. Οι δε θησαυροί τους, συνδυασμός Ανατολικής πολυτέλειας και Ελληνικής τέχνης ήσαν τόσο πολυδάπανοι, ώστε να υπάρχουν τεκμήρια που συνηγορούν στα λεγόμενα του Αππιανού για τα «Βασιλικά αναγραφόμενα».

Το σπουδαιότερο όμως στοιχείο τελικά είναι, ότι οι Πτολεμαίοι κατόρθωσαν να πραγματοποιείται μέσω της Αιγύπτου όλο το συνολικό εμπόριο μεταξύ Ινδικής, Αραβίας, και Αιθιοπίας. Με τα πλοία της να ποντοπορούν απο την Αραβία, την Ερυθρά θάλασσα και τον Εύξεινο Πόντο η Αλεξάνδρεια έγινε το μεγαλύτερο τότε κέντρο εμπορίου του γνωστού κόσμου. Αυτό βέβαια και συνετέλεσε σημαντικά στην ευμάρεια και την εύρυθμη λειτουργία του Αιγυπτιακού κράτους.

Αλλ' όσο θαυμάσια και αν ησαν τα έργα που έγιναν στην Αίγυπτο, είναι ανάγκη να ομολογήσουμε ότι οι Σελευκίδες πραγματοποίησαν ένα έργο στους χρόνους εκείνους που επέδρασε περισσότερο στην τύχη του Ελληνισμού. Ούτε οι θησαυροί που συνέλεξαν οι Πτολεμαίοι, ούτε το δικό τους έργο Εξελληνισμού των χωρών της Μεσοποταμίας, της Παρθυαίας και της Αρμενίας μπορεί να συγκριθεί μ' αυτό του Εξελληνισμού της Ιουδαίας.

Στη διάρκεια του 2ου π. Χ. αιώνα οι Ιουδαίοι διατηρούσαν το πάτριο πολίτευμά τους πληρώνοντας φόρους στους Βασιλείς της Συρίας. Υπό τον Μεγάλο Αρχιερέα υπήρχε στην Ιερουσαλήμ το «Συνέδριο των Πρεσβυτέρων» το οποίο και αποφάσιζε για όλες τις σπουδαίες υποθέσεις.

Εν τω μεταξύ όμως ο εξελληνισμός είχε αρχίσει να επιδρά θετικά στις νεώτερες γενιές των Ισραηλιτών, ώστε με την πάροδο των χρόνων να δημιουργηθεί μια μερίδα η οποία ήταν προσφιλής στα Ελληνικά ήθη και αυτή να αρχίζει να αντιπολιτεύεται τους θερμότερους ζηλωτές του πατρίου θρησκεύματος και πολιτεύματος. Τελικά η νεωτερίζουσα αυτή μερίδα κατόρθωσε να καταλάβει και το Αρχιερατικό αξίωμα. Ύστερα από λίγο ο Βασιλεύς Αντίοχος Δ' ο Επιφανής απαίτησε να διορίζει αυτός τον Αρχιερέα των Ιουδαίων.

Μετά από λίγο χρονικό διάστημα και με σκοπό την επιβολή της απαίτησης του κυριεύει την Ιερουσαλήμ το 170 π.Χ. καταλαμβάνει τον Ναό καίει τα Ιερά βιβλία και ζητάει πλέον την επιβολή του ελληνικού θρησκεύματος στους Ιουδαίους. Περίεργος είναι ο τρόπος του εξελληνισμού της χώρας που περιγράφεται από τους Ιουδαίους στο 2ο βιβλίο των Μακκαβαίων τον οποίο επεχείρησαν να εκτελέσουν οι Ελληνίζοντες εγχώριοι με τη σύμπραξη των Σελευκιδών.

Λέγει το κείμε: «Μεταλλάξαντος δε τον βίον Σελεύκου και παραλαβόντος την βασιλείαν Αντιόχου του προσαγορευθέντος Επιφανούς, υπενόθευσε Ιάσων ο αδελφός Ονίου την αρχιερωσύνην, επαγγειλάμενος τω βασιλεί δι' εντεύξεως αργυρίου τάλαντα εξήκοντα πρός τοις τριακοσίοις και προσόδου τινός άλλης τάλαντα ογδοήκοντα. Προς δε τούτοις υπισχνείτο και έτερα διαγράφειν πεντήκοντα προς τοις εκατόν, εάν συγχωρηθεί δια της εξουσίας αυτού, γυμνάσιον και εφηβίαν αυτώ συστήσασθαι, και τους εν Ιεροσολύμοις Αντιοχείς αναγράψαι. Επινεύσαντος δε του βασιλέως και της αρχής κρατήσας **ευθέως πρός τον ελληνικόν χαρακτήρα τους ομοφύλους μετέστησε**».

Αφού η συνέχεια του κειμένου αναφέρεται στην επιβολή της αλλαγής συνθηκών παιδείας και θρησκείας με αυτές των Ελλήνων, καταλήγει. «Μετ' ου πολύν δε χρόνον εξαπέστειλεν ο βασιλεύς γέροντα Αθηναίον, αναγκάζειν τους Ιουδαίους μεταβαίνειν απο των πατρίων νόμων και τοις του Θεού νόμοις μη πολιτεύεσθαι. Μολύναι δε τον εν Ιεροσολύμοις ναόν, και προσονομάσαι Διός Ολυμπίου και τον εν Γαριζείν, καθώς ετύγχανον οι τον τόπον οικούντες Διός Ξενίου».

Το καταπιεστικό αυτό πολίτευμα προκάλεσε τη σοβαρή αντίσταση των Ιουδαίων αρχής γενομένης από τον Ματταθία το 167 π. Χ. του Ιερατικού γένους των Ασαμωναίων ή Μακκαβαίων, εξακολούθησαν δε και συνέχισαν οι πέντε γιοί του των οποίων ο πλέον επιφανής αναδείχθηκε ο Ιούδας ο Μακκαβαίος. Μετά απο πάλη τριών ετών οι Ιουδαίοι αναγκάζονται να υποκύψουν στον υιό και διάδοχο του Αντίοχου Δ΄ τον Αντίοχο Ε΄ τον Ευπάτορα. Και ναι μεν συνομολογήθηκαν συνθήκες οι οποίες περιελάμβαναν οτι επιτρεπόταν σε αυτούς «του πορεύεσθαι τοις νομίμοις αυτών ως πρότερον» στην πραγματικότητα όμως στην Ιερουσαλήμ πάλι επικρατούσε η Ελληνίζουσα πλευρά όπου τώρα ανέλαβε δραστηριότητες και ο στρατηγός του βασιλέως.

Η πλευρά των Μακκαβαίων έντονα δυσαρεστημένη ζητούσε αφορμή για επανάληψη των

εχθροπραξιών, στέλνοντας προς τούτο πρεσβείες στη Ρώμη «στήσαι αυτής φιλίαν και συμμαχίαν και άραι τον ζυγόν αυτών, οτι είδον **την βασιλείαν των Ελλήνων** καταδουλουμένους τον Ισραήλ δουλείαν». Πώς εδώ να μην παρατηρήσουμε ότι τα Ασιανά έθνη, ονομάζουν βασιλεία των Ελλήνων την Βασιλεία των Σελευκιδών, και «μετάθεσιν εις τα Ελληνικά» ονομάζουν την αποδοχή του Ελληνικού βίου στην Αντιόχεια, μερικοί δε απο τους νεώτερους να δηλώνουν αντιστεκόμενοι στο «μεταβαίνειν ευθέως πρός τον Ελληνικόν χαρακτήρα» ότι οι διάδοχοι του Αλέξανδρου καμιά σχέση δεν είχαν με τους Έλληνες, ούτε και ο βίος τους πρέπει να καλείται Ελληνικός;

Ο αγώνας των Ιουδαίων επαναλαμβάνεται πάλι επί βασιλέως Δημητρίου Α΄ και Αλεξάνδρου Α΄, στην αρχή μεν αναδεικνύεται νικητής ο Ιούδας ο Μακκαβαίος το 160π.Χ. όμως υφίσταται ήττα και καταπίπτει, η δε Ιουδαία καταλαμβάνεται και δαμάζεται από τους Έλληνες με την κατασκευή πολλών φρουρίων και παραλαβή ομήρων. Αλλά μέσα από διάφορες συγκυρίες δημιουργείται και πάλι ευνοϊκή γι' αυτούς περίσταση. Στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου μεταξύ Δημητρίου Α΄ και Αλεξάνδρου Α΄, με σκοπό και οι δυο να προσεταιρισθούν σαν σύμμαχο τον αδελφό και διάδοχο του Ιούδα Ιωνάθαν, άρχισαν προσφορές και παραχωρήσεις προς αυτόν. Μετά την ήττα του Δημήτριου ο Αλέξανδρος κατήντησε να αναγράψει αυτόν μεταξύ «των πρώτων φίλων» και να τον αναγορεύσει «Στρατηγό και Μεριδιάρχη της Ιουδαίας».

Αλλά ούτε σ' αυτό αρκέσθηκαν οι Μακκαβαίοι. Επωφελούμενοι από τις συνεχείς επαναστάσεις της Συριακής βασιλείας, έγιναν επί του Ιωνάθαν και του διαδόχου αυτού Σίμωνα κύριοι της Φοινίκης και σχεδόν ανεξάρτητοι ηγεμόνες. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι όσο οι Μακκαβαίοι ενισχύοντο τόσο και εξελληνίζοντο, γιατί με σκοπό την επιτυχή καταπολέμηση του Ελληνισμού, αναγκάζονταν να δανείζονται τη στρατιωτική οργάνωση, τη διοίκηση, τον τρόπο των διπλωματικών διαπραγματεύσεων, το νομισματικό σύστημα, ώστε επι Σίμωνα ο δημόσιος και ιδιωτικός τους βίος να έχει αναπλασθεί επι τω Ελληνικότερον.

Αυτή η επικράτηση του Ελληνισμού δεν σταμάτησε να προάγεται ούτε και επί των διαδόχων του, του γιού του Ιωάννη Υρκανού που βασίλεψε μέχρι το 107π.Χ. ακόμη δε και επί Αριστόβουλου γιού του Υρκανού ο οποίος τον διαδέχθηκε στο βασιλικό αξίωμα αλλά πέθανε το 106 π.Χ. Στη συνέχεια ο αδελφός του Αριστόβουλου Αλέξανδρος Ιανναίου ο οποίος εβασίλευσε μέχρι το 79π.Χ. και επεξέτεινε περισσότερο από κάθε άλλον το Ιουδαϊκό κράτος, δεν κατέστη δυνατόν να διατηρήσει τις παραδόσεις του αρχαίου και γνησίου Ιουδαίου. Ο Αλέξανδρος Ιανναίου στηρίχθηκε σε μισθοφόρους, ώστε απομακρυνθείς από τα πάτρια ήθη και έθιμα, να προκαλέσει εναντίον του επανάσταση από τους πιστούς Φαρισαίους, την οποίαν κατάφερε να καταστείλει μόνο με ξένη βοήθεια.

Οι ηγεμόνες λοιπόν αυτοί της Ιουδαίας, επωφελούμενοι από τις συνεχείς έριδες των τελευταίων ασθενών διαδόχων του μεγάλου Σελεύκου, και μαζί με τη συνδρομή που έπαιρναν από τους Ρωμαίους, οι οποίοι και τους στήριζαν στη διαμάχη τους κατά των βασιλέων της Συρίας, τελικά απέβαλαν μεν την Ελληνική κυριαρχία ταυτόχρονα δε απέβαλαν και τον Ιουδαϊσμό. Ο βασιλεύς Ηρώδης λίγο μετά κτίζει στην Ιερουσαλήμ παλαίστρα, θέατρο και αμφιθέατρο, και κάθε τέσσερα χρόνια κάνει αγώνες και εξελληνίζεται εντελώς. Το 64π.Χ. ο Πομπηίος νικά τον Αντίοχο ΙΑ΄ και η Συρία γίνεται Ρωμαϊκή επαρχία. Ο Αντίοχος περιορίζεται στην Κομμαγηνή, και όταν το 57π.Χ. δολοφονείται και ο τελευταίος των Σελευκιδών, ο Σέλευκος του Κυβιοσάκτου, εξέλιπε και το τελευταίο αυτό υπόλειμμα της άλλοτε αχανούς ηγεμονίας των Σελευκιδών και των Αντιόχων.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα την ίδια τύχη είχε και η Αίγυπτος, η οποία ήδη είχε υποταχθεί στις θελήσεις της Ρώμης, αλλά το 30π.Χ. γίνεται πλέον Ρωμαϊκή επαρχία επί αυτοκράτορος Αυγούστου και μετά τον θάνατο του Πτολεμαίου ΙΒ΄ και της αδελφής του Κλεοπάτρας. Μετά από αυτά τα γεγονότα υπέκυψαν όλα τα Ελληνικά κράτη της Ανατολής. **Αλλ' εάν ο Ελληνισμός της Ανατολής έχασε τον 1ο π.Χ. αιώνα την πολιτική του αυτοτέλεια, ο εθνικός του βίος δεν κατεβλήθη από την ξενική αυτή δυναστεία. Ηττήθηκε πολλές φορές στα πεδία της μάχης από τις Ρωμαϊκές λεγεώνες, στο ηθικό όμως πεδίο της κοινωνικής δράσης δεν έπαψε να είναι νικηφόρος και στη Συρία και στην Αίγυπτο και στη Μικρά Ασία. Ο Ρωμαϊσμός ουδέποτε κατόρθωσε στην Ανατολή απ' ότι κατόρθωσε ο Ελληνισμός, ουδέποτε μετέδωσε στους λαούς των χωρών αυτών την γλώσσα τα ήθη και τον χαρακτήρα το**

Στην Ανατολή υπήρξε μόνο κυβέρνηση Λατινική, η οποία τελικά εξελληνίστηκεκαι αυτή, διότι στα ερείπια του Ανατολικού Ρω-

μαϊκού κράτους, και σε κάθε άλλο μικρό κράτος που δημιουργήθηκε, οι νόμοι, βασιλείς, άρχοντες, και υπήκοοι, διατυπώνονταν και μιλούσαν όλο και περισσότερο την Ελληνική γλώσσα.

Η επικράτηση αυτή του Ελληνισμού είχε σαν βασικό παράγοντα, ότι, ο μετά από λίγο εμφανισθείς στο προσκήνιο Χριστιανισμός, ταύτισε την τύχη του στην Ανατολή μαζί με τον Ελληνισμό, του οποίου ήδη ή επιτυχής διάδοση είχε προ πολλού προηγηθεί και επιτευχθεί. Με τα κτίσματα και τα νομοθετήματα των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η Ελληνική ήταν η γλώσσα της κυβέρνησης, των γραμμάτων, του εμπορίου, και όλων γενικά των ζωτικότερων κοινωνικών σχέσεων, ώστε αυτή να αποτελέσει και το μέσον με το οποίο κηρύχθηκε το Ευαγγέλιο, έγραψαν και μίλησαν οι Αποστόλοι και οι πατέρες της Εκκλησίας, όρισαν και νομοθέτησαν οι Οικουμενικαί σύνοδοι. **Αναφέροντας λοιπόν όλα αυτά τα ανωτέρω θαυμάσια πράγματα που παρήγαγε ο Ελληνισμός βεβαίως και δεν υπονοούμε ότι παρήγαγε και τον Χριστιανισμό.**

Η αποκαλυφθείσα Αλήθεια υπό του Σωτήρος υπήρξε έργο υπεράνθρωπο, ο δε διαδοθείς στην Ανατολή Ελληνισμός με τη θρησκευτική συγχώνευση και σύνθεση που επέφερε σε όλους τους λαούς βοήθησε απλά το έργο της Θείας Πρόνοιας προπαρασκευάζοντας τα πλήθη στην κατανόησή Του μετά από λίγο, κηρυχθέντος από το Ευαγγέλιο Ενός και μόνο Θεού. Το ότι προηγήθηκε όμως ο εξελληνισμός κατά πολύ και έγκαιρα προσέφερε την ουσιαστικότερη βοήθεια από κάθε άλλο παράγοντα σε αυτήν. Κανείς δεν μπορεί βέβαια να αρνηθεί την μεγαλοφυΐα του Αλεξάνδρου, την επιτηδειότητα και την επιμονή των διαδόχων του, ποιός όμως δεν θα συμφωνούσε ότι ο Αλέξανδρος και οι Διάδοχοί του έφεραν σε πέρας χωρίς να το γνωρίζουν την πραγμάτωση μιας άνωθεν εντολής, χωρίς την ύπαρξη της οποίας είναι αδύνατο να εξηγηθούν όλες οι περιπέτειες του ιστορικού αυτού δράματος.

Είναι πράγματι άξιο παρατήρησης. Μετά το θάνατο του μεγάλου Αλεξάνδρου επέρχεται σοβαρή αναστάτωση και σύγκρουση, σε πρόσωπα, χώρες, συμφέροντα περιστάσεις, και παρ' όλα αυτά μέσα από τις όποιες φοβερές ανωμαλίες το έργο της διάδοσης του Ελληνισμού δεν σταματάει να διεξάγεται.

Η Ευρώπη χωρίζεται από την Ασία και την Αίγυπτο, η Μακεδονία βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση με κράτη που αυτή δημιούργησε, αυτά τα κράτη αλληλοσυγκρούονται, οι Πτολεμαίοι πολεμούν τους Σελευκίδες, οι δε Σελευκίδες τους δυνάστες της Μικράς Ασίας, μερικοί δε από αυτούς είναι βάρβαροι ή ιθαγενείς χωρίς καμιά Ελληνική καταγωγή. Το έργο του μεγάλου Αλεξάνδρου δίνει την εικόνα ολοκληρωτικής κατάρρευσης, αλλά στο φαινόμενο αυτό ναυάγιο εξακολουθεί να επιπλέει και να επιμένει, κάνοντας θρίαμβο η ιδέα της διάδοσης του Ελληνισμού ακόμη και σ' αυτούς τους δυνάστες.

Πώς λοιπόν να μην παρατηρήσει κανείς τον «δάκτυλον» της Πρόνοιας σε αυτές τις περιπέτειες και καταστάσεις όταν έχει την δυνατότητα πλέον να μελετήσει τα αποτελέσματά τους; Ας φανταστούμε λοιπόν ποιές δυσκολίες θα αντιμετώπιζε η διάδοση του Χριστιανισμού αν δεν είχε προηγηθεί έγκαιρα η διάδοση του Ελληνισμού. Το Ευαγγέλιο θα είχε κηρυχθεί στην Εβραϊκή γλώσσα που ήταν ακατάληπτη σε πολλούς ακόμα και στην Ιουδαία, αλλά και στη Συρία τη Μεσοποταμία, την Αίγυπτο, τη Μικρά Ασία, τη Θράκη και την Ελλάδα, επικρατούσαν εγχώριοι διάλεκτοι στις οποίες έπρεπε να μεταφραστεί αντίστοιχα ο λόγος του Θεού. Κι' αυτό ακόμη δεν αρκούσε το Ευαγγέλιο δεν χρειαζόταν μόνο κήρυγμα αλλά και ερμηνεία, και βεβαίως επιτήδεια γλώσσα να εξηγήσει και να αναπτύξει τις υψηλές έννοιες και αλήθειες του νέου Θρησκεύματος, γλώσσα τέλεια, ταχτικότατη, φιλολογική που χωρίς αυτή δεν θα ήταν εφικτή η θαυμάσια αυτού επικράτηση.

Δηλαδή η διάδοση του Ελληνισμού δεν προσέδωσε μόνο στο νέο Θρήσκευμα την απαραίτητη για την επιτυχία του ενότητα γλώσσας, αλλά έδωσε σ' αυτό το τελειότερο των γλωσσικών οργάνων απ' όσα ο Θεός είχε χαρίσει στον άνθρωπο. Μέγιστο λοιπόν το «θαυματουργηθέν» έργο από την Πρόνοια. Μέγιστο το από τους ανθρώπους «διαπραχθέν» γεγονός, η διάδοση του Ελληνισμού στην Ανατολή. Μέγιστο το «επιτελεσθέν» για όλη την Ιστορία της ανθρωπότητος. Μέγιστο όμως για «τύχη αγαθή» του Ελληνικού Έθνους, γιατί η μετέπειτα συνολικά, ηθική, διανοητική, και κοινωνική του κατάσταση είναι απόρροια αυτού του γεγονότος. ■

Ο Παντοκράτορας στην κόγχη του Ιερού Βήματος (1192μ.Χ.). Ναός Παναγίας στα Λαγουδερά (Κύπρος)

Η γλώσσα της ποίησης του Κάλβου

● **Της Στάλως Λοϊζίδου**
Φιλολόγου,
Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας Ιεράς Μονής Κύκκου

Ο **Ανδρέας Κάλβος** (1792-1869) αποτελεί έναν από τους σπουδαιότερους Έλληνες ποιητές. Γεννήθηκε στη Ζάκυνθο από μητέρα αρχοντοπούλα και από πατέρα μικροαστό και τυχοδιώκτη. Το 1802 ο πατέρας Κάλβος παίρνει τα δύο παιδιά του, τον Ανδρέα και τον κατά δύο χρόνια μικρότερο Νικόλαο, και εγκαταλείπει τη σύζυγο του για να εγκατασταθεί στο Λιβόρνο της Ιταλίας, γεγονός που παρέχει στον Κάλβο δυνατότητες μόρφωσης. Φιλομαθής καθώς είναι, πραγματοποιεί τις πρώτες επαφές του με τα ελληνικά γράμματα και την κλασική ελληνική και λατινική αρχαιότητα.

Η γλώσσα του Κάλβου ήταν ιδιότυπη, καθαρεύουσα και δε γινόταν δεκτός από τους πρωτευουσιάνους. Αυτό δείχνει και επιβεβαιώνει την ιδιότυπη μοναχικότητά του, όπως και το μέτρο του. Έγινε αποδεκτός μέσα στον 20ο αιώνα, την εποχή του μοντερνισμού (Παλαμάς, Σεφέρης, Ελύτης), για τους ίδιους λόγους για τους οποίους απορρίφθηκε τον 19ο αιώνα. Η παράδοξη γλώσσα και το μέτρο το οποίο χρησιμοποιούσε έγιναν αποδεκτά ως προσωπικά του συγγραφικά στοιχεία. Χρησιμοποιεί αυτούσιες αρχαίες φράσεις, όπως για παράδειγμα υπερπάτρης, αγλαά δώρα, αποδίδει με διάφορες λέξεις το αρχαίο νόημα (φιλώ=αγαπώ, χρήματα=πράγματα), χρησιμοποιεί επίθετα με κατάληξη –ιον (π.χ. εσπέριον, πολέμιον), χρησιμοποιεί αρκετούς κοραϊκούς τύπους (ονύχια, οδόντια, νησία, πανία), χρησιμοποιεί ασυνέρετους ρηματικούς τύπους (βροντάουσι, κεντάουσι, πετάουσι, χαμογελάεις) ακόμα και εκεί που δεν υπάρχουν στην αρχαία ελληνική (π.χ. αργυρά- αργυραία). Ο Κάλβος στη γραφή του δε χρησιμοποιεί ποτέ το 'επί'με γενική αλλά με δοτική (ἐπὶ τῷ μέγα ἐρείπιῳ αντί του μέγα ερειπίου), δε χρησιμοποιεί το «θα» χαρακτηριστικό που εμφανίζεται σε όλους τους καθαρευουσιάνους γιατί το απεχθάνονται και το θεωρούν χυδαίο. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της γραφής του Κάλβου, το οποίο απαντάται στον Όμηρο ως κατοχυρωμένο ποιητικό τέχνασμα, είναι η επίταξη του επιθέτου (τους πύργους θαλασσίους αντί τους θαλασσίους πύργους). Θεωρεί ότι με το να αλλάξει τη σειρά των λέξεων, το επίθετο αποκτά αυτόματα ξεχωριστή οντότητα. Ακόμα, χρησιμοποιεί την έκθλιψη κατά την οποία αποκόπτονται φωνήεντα από τις λέξεις (τ' έθνους αντί του έθνους). Ρητορικό τέχνασμά του είναι η κλασική παρομοίωση, την οποία όμως αντιστρέφει, χρησιμοποιεί πολλές αντονομασίες, σπάνια δηλαδή λέγονται τα πράγματα με το όνομά τους (π.χ. η ροδόπεπλος κόρη-αναφορά στην αυγή, το όρνεο του Διός-αναφορά στον αετό). Τις αντονομασίες τις χρησιμοποιεί και σε αναφορές του σε χώρες (π.χ. Αλβιόνα-αναφορά στην Αγγλία, Αυσονία-αναφορά στην Ιταλία, Ναβαθαία-αναφορά στην Αραβία).

Γλωσσικές απόψεις του Κάλβου:

Ο Σεφέρης είπε ότι ο Σολωμός, ο Κάλβος και ο Καβάφης ήταν οι 3 εθνικοί μας ποιητές που δεν ήξεραν ελληνικά. Ο Σολωμός και ο Κάλβος ήταν δίγλωσσοι αφού γνώριζαν ιταλικά και ελληνικά. Τα πρώτα τους ποιήματα και επιστολές τα γράφουν στα ιταλικά, κάτι που φανερώνει ότι τους δυσκόλευε η ελληνική γλώσσα και ότι είχαν περισσότερη ευχέρεια στην ιταλική. Η επαφή του Κάλβου με την ελληνική γλώσσα κατά τη διάρκεια των χρόνων που έζησε στο εξωτερικό είναι περισσότερο μέσω των γραπτών κειμένων που διαβάζει, παρόλ' αυτά όλα αυτά τα χρόνια υπήρξε διδάσκαλος των αρχαίων ελληνικών. Το 1818 εξέδωσε μια γραμματική της νεοελληνικής γλώσσας και το 1818-1819 κάνει διαλέξεις για την ελληνική γλώσσα οι οποίες κάνουν μεγάλη εντύπωση στους ανθρώπους του εξωτερικού, αφού

υποστηρίζει ότι η ελληνική γλώσσα είναι ενιαία και αποτελείται από την αρχαία και τη νεοελληνική. Αυτό συμβαίνει για να καταρριφθεί η θεωρία του Εράσμου, ο οποίος υποστήριζε ότι η αρχαία γλώσσα είναι νεκρή, ότι τα νεοελληνικά δεν έχουν σχέση με τα αρχαία και ότι οι νεοέλληνες δεν έχουν καμμία σχέση με τους αρχαίους. Εδώ υπάρχει μια τραυματική αποκοπή των Ελλήνων από το ένδοξο παρελθόν τους. Κανένας δεν αμφισβητεί σήμερα ότι η αρχαία ελληνική είναι η ρίζα της νεοελληνικής. Η αρχαία είναι η μητέρα, ενώ η νέα είναι η κόρη. Με βάση αυτή τη σχέση, έχουμε 3 αντιλήψεις: (α) **καθαρευουσιανισμός:** η μητέρα είναι ένδοξη, πανέμορφη ενώ η κόρη είναι βιασμένη, ατιμασμένη και γι' αυτό πρέπει να καθαρίσουμε την κόρη για να πάρει λίγη λάμψη από τη μητέρα της. Αφού υποδουλώθηκε ο ελληνισμός, πρέπει να αναστηλωθεί ο πολιτισμός και η γλώσσα. (β) **δημοτικισμός:** αποδέχεται τη σχέση μάνας-κόρης, αλλά φωνάζει για τα δικαιώματα της κόρης. Επιδιώκεται η ανεξαρτητοποίηση της κόρης από τη μάνα. (γ) **ο Σολωμός:** θεωρεί ότι ο καθαρευουσιάνος είναι όπως και ο Τούρκος, όπως δηλαδή ο Τούρκος αφαίρεσε την ελευθερία του ελληνικού έθνους, έτσι και οι καθαρευουσιάνοι αφαιρούν τη γλώσσα του. Έθνος και γλώσσα είναι ένα για το Σολωμό. Το να μη δεκτείς τη γλώσσα του άλλου, σημαίνει ότι δε δέχεσαι τον ίδιο τον άνθρωπο.

Ο Κάλβος, δεν αναπνέει το κύμα του Σολωμού αλλά του Διαφωτισμού. Θεωρεί ότι ουσιωδώς η ελληνική γλώσσα είναι μία (νέα και αρχαία) και ότι υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές εξαιτίας των κατακτητών. Γι' αυτό και η ελληνική γλώσσα έχει διαφθαρεί αλλά ως προς την επιφάνεια. Σημαντικό για τον Κάλβο, είναι ότι δεν κάνει προτάσεις καθαρισμού της γλώσσας γιατί θεωρεί ότι μόλις απελευθερωθεί η Ελλάδα και αποκατασταθεί ένα σύστημα παιδείας, η ελληνική γλώσσα θα θεραπευτεί. Δεν υπάρχει παρεμβατική λογική όπου καθαρίζεται η γλώσσα. Ο στόχος είναι πάντοτε ιδεολογικός και πολιτικός. Είναι σημαντικό να μην αποκοπεί ο νεοελληνικός κόσμος από την αρχαία του κληρονομιά για τους ριζοσπαστικούς ιδεολόγους.

Ο Κάλβος, προσπαθεί να κρατήσει την αρχαία καταγωγή των Ελλήνων. Η Ερασμική θεωρία, αποκτά οπαδούς εξαιτίας της απογοήτευσης των ξένων περιηγητών που περίμεναν να δουν τους Έλληνες όπως τους φαντάζονταν. Ο ποιητής λέει ότι τα δεδομένα των ξένων περιηγητών βασίζονται με τις επαφές που έχουν με τον κόσμο. Υπάρχουν όμως και οι λόγιοι, οι διανοούμενοι, τα πιο ευγενή στρώματα του πληθυσμού. Έτσι ο Κάλβος στα σεμινάριά του λέει ότι, αν θέλει κάποιος να γνωρίσει τον Ελληνισμό, πρέπει να γνωρίσει και τους μορφωμένους από το λαό. Ο δημοτικισμός μπορεί να εξελιχθεί σε ένα λαϊκισμό. Ο Κάλβος τονίζει πολύ και εγκωμιάζει το ρόλο του Πατριαρχείου. Η Ιερά Σύνοδος είναι η γερουσία του έθνους, οι κλασικοί είναι ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης, η Καινή Διαθήκη και οι αρχηγοί της Εκκλησίας, ο Πατριάρχης είναι ο αρχηγός του ελληνικού έθνους. Παρόλο που ο Κάλβος θεωρούσε τον Πατριάρχη ως το πιο υψηλό όργανο, ο Πατριάρχης ο οποίος αφόρισε τον Κοραή, αν γνώριζε τον Κάλβο θα τον απεχθανόταν. Ο Κάλβος όμως ενδιαφέρεται για την ενότητα του λαού χωρίς να τον νοιάζει οτιδήποτε άλλο.

Η εκκλησιαστική γλώσσα, έχει μεγάλη σημασία για τον Κάλβο. Άλλη πηγή που αντλεί ο Κάλβος είναι η ελληνιστική της Κ.Δ. και του Ευαγγελίου. Η λογοτεχνία της Βίβλου είναι εντυπωσιακή. Το ύφος της είναι το αντίθετο του αρχαιοελληνικού. Στον Όμηρο, υπάρχει έντονο το στοιχείο της περιγραφής, γι'αυτό θεωρείτο πολύ αργό κείμενο. Περιγράφονται τα πάντα με κάθε λεπτομέρεια (Ομηρικό αρχαιοελληνικό έπος). Το βιβλικό είναι εντελώς λιτό αφού αναφέρονται τα πολύ βασικά μόνο. Παρόλ' αυτά, ο Κάλβος χρησιμοποιεί και τα δύο είδη αφού είναι εντυπωσιακά.

Ο Κάλβος είναι ένας δύσκολος ποιητής αλλά όχι δυσνόητος. Η δυσκολία του έγκειται στη σοβαρότητα και στην αυστηρότητά του. Είτε θρηνεί, είτε υμνεί έχει πάντα μια αυστηρότητα. Ήταν όμως δύσκολος και ως άνθρωπος, ένας εσωστρεφής άνθρωπος του οποίου η ποίηση είναι διάχυτη από απαισιοδοξία, θανατοφιλία και ένα διαρκή βασανισμό για το νόημα της ζωής. Ο πεσσιμισμός του είναι η ιδιαίτερη αντίφασή του. Είχε την εικόνα ενός μαυροντυμένου περπατητή της Κέρκυρας τον οποίο όλοι απέφευγαν. Προκαλεί δέος μέσα σ'αυτή τη σκοτεινή προσωπικότητά του. Η αίθηση του απόμακρου οφείλεται στο ότι δεν υπάρχει εικόνα του, ούτε φωτογραφία, ούτε πορτραίτο του ποιητή, κάτι που σίγουρα θα τον καθιστούσε πιο οικείο. Ο Παλαμάς, τον φαντάστηκε μόνο του σ' ένα βράχο μέσα στον απέραντο ωκεανό, στον Καρυωτάκη, Ελύτη και Σεφέρη υπάρχει η εικόνα ενός μαυροντυμένου γέροντα πάνω σ' ένα βουνό· εικόνες όπου υπάρχει πάντα η αίσθηση του απόμακρου, του σκοτεινού, του ανεξιχνίαστου.

Ένας στρατευμένος ποιητής και συνάμα αρχαιολάτρης, βαθύτατα θρησκευόμενος και ταυτοχρόνως παράνομος, αναρχικός, επαναστάτης. Τόσο αντιφατικός όσο και μια επανάσταση. Γι' αυτό άλλωστε κατέχει μια ξεχωριστή θέση στα βάθρα των σπουδαίων ποιητών με μια προσωπική, αυστηρή και πρωτότυπη ποίηση. ■

Οι Περιβαλλοντικές Αλλαγές στο Γαλάζιο Πλανήτη και ο Ρόλος του Ανθρώπου

● **Του Ιωάννη Πασχαλίδη**
Αναπληρωτή Καθηγητή στο Τμήμα Χημείας Πανεπιστημίου Κύπρου

Πρόλογος

Ο σύγχρονος άνθρωπος έχοντας στη διάθεσή του όλα τα μέσα του σύγχρονου τεχνολογικού πολιτισμού εξελίχθηκε απο «κορωνίδα» σε δυνάστη της δημιουργίας. Πολλές απο τις δραστηριότητές του συνοδεύονται απο δραματικές αλλαγές στα οικοσυστήματα στα οποία παρεμβαίνει, με συχνά καταστροφικές συνέπειες για αβιοτικά και βιοτικά συστήματα που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα απο αυτές. Το λιώσιμο των πολικών πάγων, η αποψίλωση τροπικών δασών και η εξαφάνιση ειδών είναι κάποια παραδείγματα που αδιαμφισβήτητα πλέον επιβεβαιώνουν την ανησυχητική περιβαλλοντική κατάσταση, που επικρατεί στο γαλάζιο πλανήτη. Η εικόνα που παρουσιάζεται κάνει ακόμη και τους πιο ψύχραιμους να ανησυχούν και η απαίτηση για αποτελεσματικές προτάσεις επίλυσης των σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι γενική. Απο την άλλη πλευρά, πολλοί αρμόδιοι και ειδικοί προσπαθούν με όλες τους τις δυνάμεις να σώσουν τον πλανήτη, έτσι π.χ. σύγχρονες πολιτικές προτάσεις δεν νοούνται χωρίς περιβαλλοντικές παραγράφους και το «πράσινο» κυριαρχεί ακόμη και σε «κομπογιαννίτικα» προϊόντα και τεχνολογίες. Όμως στην πραγματικότητα για τον πλανήτη το πρόβλημα είναι ασήμαντο και περαστικό σαν απλός «πονοκέφαλος», ο άνθρωπος και ο πολιτισμός του είναι που κινδυνεύουν σοβαρά και μη-αναστρέψιμα. Ο πλανήτης απο τη δημιουργία του μέχρι σήμερα πέρασε πολλές περιβαλλοντικές καταστροφές, που οδήγησαν σε δραματικές αλλαγές στο εσωτερικό αλλά κυρίως στην επιφάνειά του (το δικό μας φυσικό περιβάλλον) σε διάστημα δισεκατομυρίων χρόνων πριν την εμφάνιση του ανθρώπου πάνω στη γή. **Οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπορεί να επιδρούν στο περιβάλλον και να οδηγούν σε καταστροφικές συνέπειες για ευαίσθητα οικοσυστήματα και είδη, όμως τελικός αποδέκτης είναι ο άνθρωπος, που είναι ένας απο τους σημαντικούς αλλά και πιο ευαίσθητους κρίκους της οικολογικής αλυσί-**

δας. Οι συνέπειες μιας υδρογειακής, οικολογικής καταστροφής θα είναι σύμφωνα με τα σχετικά σενάρια μοιραίες και συσχετίζονται με την συντέλεια του κόσμου. Στο παρόν όμως άρθρο δεν περιγράφονται τέτοια καταστροφικά σενάρια, αλλά γίνεται μιά σύντομη αναφορά στη δημιουργία και εξέλιξη του πλανήτη γη, για να τονισθεί ότι μπορεί μεν ο άνθρωπος να είναι το κυρίαρχο είδος, αλλά πολλές βασικές διεργασίες, που διέπουν την εξέλιξη και τη ζωή πάνω του, δεν μπορούν να ελεχθούν απο τον άνθρωπο. Στα πλαίσια αυτά δίνονται σε γενικές γραμμές κάποιες πληροφορίες για την αστρογένεση και νουκλεογένεση, το σχηματισμό του φυσικού περιβάλλοντος όπως υπάρχει και την εξέλιξη της ζωής πάνω στον πλανήτη όπως (γενικά) την αντιλαμβανόμαστε σήμερα.

Αστρογένεση και Νουκλεογένεση

Η δημιουργία του πλανητικού μας συστήματος και μαζί της γης εκτιμάται ότι ξεκίνησε πριν από περίπου 6,5 δισεκατομύρια χρόνια με συμπύκνωση της σκόνης που παράχθηκε από την έκρηξη υπερκαινοφανούς αστέρος (supernova), η οποία οδήγησε και στο σχηματισμό πολλών στοιχείων που υπάρχουν στη γη. Στο Σχήμα 1 δίνεται παραστατικά ο κύκλος ζωής ενός αστέρα, από τη γένεση έως το θάνατό του. Ας σημειωθεί ότι η αστρογένεση και ο κύκλος ζωής των αστέρων είναι άμεσα συνυφασμένος με τη νουκλεογένεση και συνεπώς με το σχηματισμό των στοιχείων απο τα οποία συνίσταται ο άψυχος και έμβιος κόσμος.

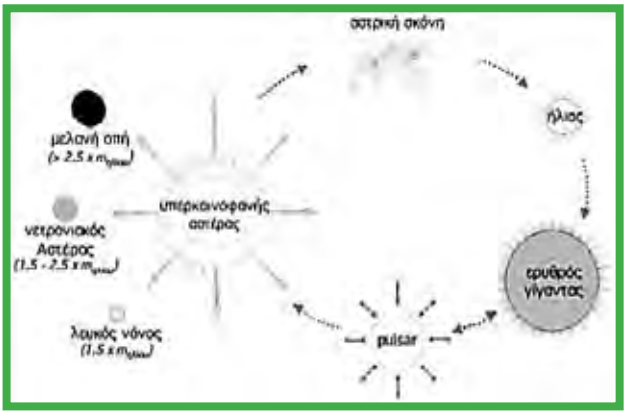

Σχήμα 1. Ο κύκλος ζωής ενός αστέρα, από τη γένεση έως το θάνατό του

Το σύνολο των στοιχείων που υπάρχουν στη γη συνοψίζεται στον περιοδικό πίνακα των στοιχείων, όπως π.χ. δίνεται στο Σχήμα 2. Από όλα τα γνωστά στοιχεία (115) μόνο τα 90 απαντώνται στη φύση, ενώ τα υπόλοιπα έχουν παραχθεί τεχνητά σε πυρηνικούς αντιδραστήρες ή επιταχυντές και έχουν μελετηθεί από τους επιστήμονες σε εξειδικευμένα εργαστήρια. Από τα πιο άφθονα στοιχεία στον πλανήτη και κυρίως στο σύμπαν είναι το υδρογόνο (H2). Το υδρογόνο είναι το ελαφρύτερο στοιχείο και απαντάται πάνω στη γη κατεξοχήν συνδεδεμένο με το οξυγόνο στη μορφή του νερού (H2O). Το νερό έχει παίξει και συνεχίζει να παίζει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του πλανήτη και σε όλες τις διεργασίες που σχετίζονται με τον άψυχο και έμβιο κόσμο. Όμως τα δύο στοιχεία που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του άψυχου και έμβιου κόσμου είναι το πυρήτιο (Si) και ο άνθρακας (C), και συγκεκριμένα οι ένωσεις τους με οξυγόνο (SiO2) και οξυγόνο και υδρογόνο (CH2O), αντίστοιχα.

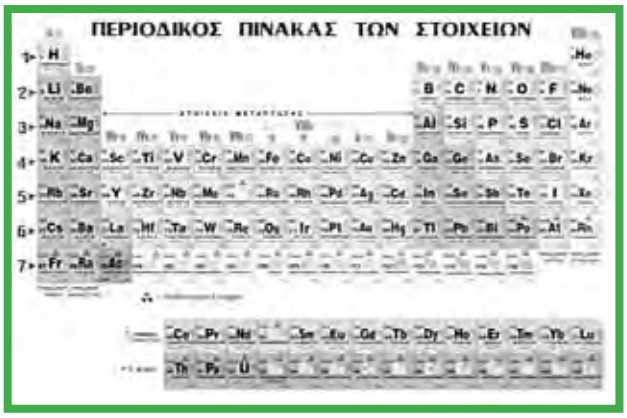

Σχήμα 2. Ο περιοδικός πίνακας των στοιχείων

Η πληθώρα και ποικιλομορφία των ενώσεων του πυρητίου και του άνθρακα μαζί με τη συνεισφορά άλλων συστατικών στοιχείων (Ca, Na, Fe, P, S, κ.α.) και ιχνοστοιχείων (Zn, Se κ.ά.) αποτέλεσαν τα κύρια συστατικά/υλικά για την ανοικοδόμηση του φυσικού μας περιβάλλοντος και της ζωής πάνω στον πλανήτη. Στο Σχήμα 3 δίνονται παραστατικά οι διεργασίες που οδήγησαν στη μορφολογία στη γης όπως τη γνωρίζουμε σήμερα και όπως αυτή επιτρέπει την ανάπτυξη και εξέλιξή της ζωής πάνω της.

Εξέλιξη φυσικού περιβάλλοντος

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 3 οι δύο βασικές κινητήριες δυνάμεις όλων των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα πάνω στη γη είναι η ενδογενής γεωθερμική ενέργεια και η εξωγενής ηλιακή ενέργεια. Η πρώτη πηγάζει από την αρχέγονη ενέργεια που βρίσκεται εγκλωβισμένη στα έγκατα της γης και ανατροφοδοτείται συνεχώς με την ενέργεια που ελευθερώνεται απο τη διάσπαση ραδιενεργών πυρήνων που βρίσκονται στη γεώσφαιρα. Η δεύ-

τερη πηγάζει από τον ήλιο και πιό συγκεκριμένα από τις πυρηνικές αντιδράσεις σύντηξης που λαμβάνουν χώρα σε αυτόν.

Οι δυνάμεις αυτές καθιστούν τη γη ένα δυναμικό σύστημα, στο οποίο λαμβάνουν αδιάκοπα γεωλογικές διεργασίες όπως α) οι ηφαιστειακές εκρήξεις, η ορογένεση κ.ά. που διέπονται από την ενδογενή γεωθερμική ενέργεια και β) η οξείδοαναγωγή ανόργανης και οργανικής ύλης, η διάβρωση, η ιζηματοποίηση κ.ά. που διέπονται απο την εξωγενή ηλιακή ενέργεια. Οι αλλαγές που σχετίζονται με αυτές τις γεωλογικές διεργασίες μπορεί να είναι έντονα εμφανείς, όπως π.χ. οι σεισμοί και τα tsunami, αλλά και λανθάνουσες, όπως η αποσάθρωση και διάβρωση πετρωμάτων, που οδηγούν σε σταδιακή αλλοίωση της ανώτερης γεώσφαιρας και αποτελούν συνάμα βασική διεργασία του εξωγενούς κύκλου και το πρώτο στάδιο για ανατροφοδότηση του ενδογενούς κύκλου με αποσαθρωμένη ύλη.

Σχήμα 3. Βασικές διεργασίες του εξωγενούς και ενδογενούς γεωλογικού κύκλου

Ανθρώπινες δραστηριότητες οι οποίες παρεμβαίνουν στους εν λόγω γεωλογικούς κύκλους είναι κυρίως η κτηνοτροφία και γεωργία που σχετίζεται με εκτεταμένη αποψίλωση των δασών και συνεπώς αυξημένους ρυθμούς εδαφικής αποσάθρωσης/ διάβρωσης. Επίσης η εκτεταμένη εξόρυξη μεταλλευμάτων οδηγεί σε τεχνητή αποσάθρωση ορυκτών και άμεση έκθεσή τους σε ατμοσφαιρικές συνθήκες που έχουν σαν αποτέλεσμα την ταχεία και διεξοδική αλληλεπίδρασή τους με τα δραστικά συστατικά της ατμόσφαιρας, όπως π.χ. οξυγόνο (O_2), διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) και νερό (H_2O). Οι αλληλεπιδράσεις αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα την αυξημένη έκπλυση τοξικών ρύπων από τους χώρους εξόρυξης και διασπορά τους στο εγγύς-περιβάλλον (π.χ. όξινες απορροές). Ας σημειωθεί, ότι η ανθρώπινη παρέμβαση στους γεωλογικούς κύκλους είναι σε γεωλογική κλίμακα ασήμαντη και παροδική για το ίδιο το γεωλογικό σύστημα. Όμως οι επιπτώσεις είναι κρίσιμες για τους ζωντανούς οργανισμούς και ειδικότερα γι'αυτούς που δεν μπορούν να προσαρμοσθούν άμεσα στις νέες συνθήκες που προέκυψαν απο τη διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας (λόγω ανθρώπινης παρέμβασης) και είναι καταδικασμένες στη καταστροφή. Στο Σχήμα 4 δίνεται μια εικόνα καταστροφής από εκπλυση τοξικών ρύπων και διασπορά τους στο εγγύς-περιβάλλον του εικονιζόμενου οικοσυστήματος.

Σχήμα 4. Οικοσύστημα μετά απο έκθεσή του σε τοξικούς ρύπους

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονισθεί ότι η αγωνία μας για προστασία του περιβάλλοντος μπορεί φαινομενικά να σχετίζεται με την καταστροφή της γεωμορφολογίας και γενικότερα του οικοσυστήματος, όμως στην πραγματικότητα έχει άμεση σχέση με το ίδιο άνθρώπινο είδος, τη διαβίωση, το βιοτικό επίπεδο και τον πολιτισμό του. Ο άνθρωπος αποτελεί οργανικά έναν από τους πιό αδύναμους κρίκους του οικοσυστήματος. Η ανάπτυξή του σε σχέση με τους άλλους οργανισμούς δεν οφείλεται στη φυσιολογία του αλλά στη νοητική του ανωτερότητα, στην ικανότητά του να διακρίνει, να είναι ευέλικτος και να διαφεύγει μόλις αντιληφθεί τον κίνδυνο σε ασφαλείς χώρους. Όταν όμως δεν θα υπάρχει πλέον χώρος διαφυγής θα υποβαθμίζεται το βιοτικό του επίπεδο, θα καταρρέει η ικανότητά του να παράγει και να συντηρεί πολιτισμό και θα κινδυνεύει με αφανισμό του είδους του. Η εντύπωση και τα σενάρια ότι ο άνθρωπος με τη συμπεριφορά του μπορεί να καταστρέψει όχι μόνο τη ζωή πάνω στον πλανήτη αλλά και την ίδια τη γη καταρρίπτονται εάν αναλογισθεί κάποιος τις δραματικές αλλαγές που υπέστει η γη και ειδικότερα η βιόσφαιρα από την εποχή των πρώτων σημείων ζωής πάνω σε αυτό τον πλανήτη. Μετά απο κάποια

υδρογειακή οικολογική καταστροφή το γήινο σύστημα θα βρεί σίγουρα την ισορροπία του, όμως για τον άνθρωπο τα πράγματα δεν είναι τόσο προφανή.

Η εξέλιξη της ζωής και ο άνθρωπος

Η αρχή της ζωής στον πλανήτη μας χάνεται στη δίνη του χρόνου (βλ. Σχήμα 5). Εκτιμάται ότι η ζωή ξεκίνησε στην πλέον πρωτόγονή της μορφή πριν από περίπου 3,5 δισεκατομύρια χρόνια. Στην αρχή η ατμόσφαιρα ήταν ανοξική και οι πρωτόγονοι οργανισμοί που ζούσαν μέσα σε αυτή διαβίωσαν για περίπου 1,5 δισεκατομύρια χρόνια έως ότου εξαφανίστηκαν στην οξική πλέον ατμόσφαιρα που σχηματίστηκε λόγω του οξυγόνου που (κυρίως) παρήγαγαν σαν απόβλητο οι ίδιοι οι ανοξικοί οργανισμοί. Παρόμοιοι ανοξικοί οργανισμοί απαντώνται σήμερα στα βάθη των ωκεανών, κάτω από την απόλυτη απουσία στοιχειακού οξυγόνου.

Σχήμα 5. Η εξέλιξη της ζωής στη δίνη του χρόνου

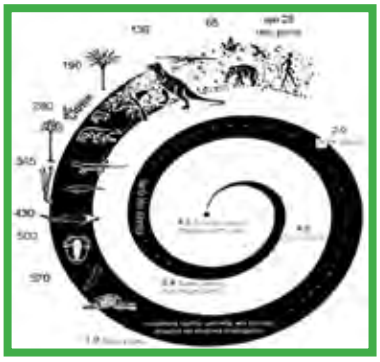

Όταν βλέπει κάποιος τα σκουπίδια που παράγονται σήμερα η πρώτη σκέψη που κάνει είναι ότι η ιστορία μπορεί να επαναληφθεί και να χαθεί παρόμοια και το ανθρώπινο είδος από και μέσα στα απόβλητα του .... Όσο και φανταστικό να φαίνεται αυτό το σενάριο θα είναι πολύ πιθανό όταν αρχίσει και το μεγαλύτερο ποσοστό του πλυθυσμού της γης που είναι συνωστισμένο κυρίως στην Άπω Ανατολή να συμπεριφέρεται όπως ο δυτικός άνθρωπος.

Από την αποκατάσταση της οξικής ατμόσφαιρας πέρασαν σχεδόν δύο δισεκατομύρια χρόνια, μέχρι την εμφάνιση του ανθρώπινου είδους πάνω στη γη, που μέχρι σήμερα (τουλάχιστον) αποτελεί την κορωνίδα της δημιουργίας. Μέσα σε αυτό το διάστημα και πολύ πριν την εμφάνιση του ανθρώπου έλαβαν χώρα δραματικές γεωμορφολογικές αλλαγές (όπως η ανάπλαση ωκεανών και ηπείρων) και ακραίες καιρικές συνθήκες (π.χ. περίοδοι παγετώνων). Πολλοί οργανισμοί εξελίχθηκαν και άλλοι εξαφανίστηκαν (π.χ. δεινόσαυροι) και μόνο τα απολιθώματά τους τεκμηριώνουν την ύπαρξή τους. Δεν είναι μόνο τα ζώα αλλά και τεράστιες δασικές εκτάσεις σε διαφορα μήκη και πλάτη της γης που έχουν καταποντισθεί και καλύφθηκαν απο μάζες εδάφους και νερού εκατομμύρια χρόνια πριν, όπως γίνεται προφανές από την ανακάλυψη κοιτασμάτων ορυκτών καυσίμων σε ερήμους, αλλά ακόμη και στους πόλους.

Επίλογος

Ο άνθρωπος και συγκεκριμένα οι δραστηριότητές του αποτελούν ένα μικρό μέρος των φυσικών διεργασιών που λαμβάνουν ασταμάτητα χώρα μέσα στο φυσικό περιβάλλον. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες μπροστά στις φυσικές διεργασίες μοιάζουν σαν ένα μικρό γρανάζι μιας γιγαντιαίας μηχανής. Αυτές οι φυσικές διεργασίες έχουν οδηγήσει στη αποκατάσταση των ισορροπιών μεταξύ των διαφόρων περιβαλλοντικών σφαιρών και των οικοσυστημάτων. Απο τη δημιουργία της γης μέχρι σήμερα διάφορα φυσικά φαινόμενα έχουν οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε δραματικές αλλαγές πάνω στην επιφάνεια της γης, σε αποκατάσταση νέων ισορροπιών μεταξύ των περιβαλλοντικών σφαιρών και διαμόρφωση νέων οικοσυστημάτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι ισορροπίες αυτές μπορεί να διαταραχθούν βραχυπρόθεσμα και από ανθρωπογενείς παραγόντες με (πιθανές) καταστροφικές συνέπειες για ορισμένα ευαίσθητα οικοσυστήματα και τον άνθρωπο.

Προφανώς, ακόμη και ο σύγχρονος άνθρωπος δεν μπορεί να παρέμβει καθοριστικά στις διαχρονικές φυσικές διεργασίες που καθορίζουν την τύχη του πλανήτη. Επειδή όμως με την αλόγιστη συμπεριφορά του μπορεί να επηρεάσει (βραχυπρόθεσμα) ζωτικές ισορροπίες ευαίσθητων οικοσυστημάτων (όπως π.χ. τη βιόσφαιρά του) θα πρέπει να μάθει να σκέφτεται και να συμπεριφέρεται περιβαλλοντικά συνετά. Έχει ηθική υποχρέωση απέναντι στις επερχόμενες γενεές και αυτή συνίσταται αφενός μεν στην εξοικονόμηση των φυσικών πόρων, για να υπάρχουν και για τις μέλλουσες γενεές οι βασικές για τη διαβίωση τους πρώτες ύλες, και αφετέρου στην προστασία του περιβάλλοντος, για να μπορούν και οι επόμενοι να αναπτυχθούν (να πολλαπλασιασθούν και να παράγουν πολιτισμό) σε ένα χώρο που θα τους προστατεύει μάλλον παρά θα απειλεί ποικιλότροπα το βιοτικό επίπεδο και τη ζωή τους. ■

Εντομοφάγα ή ΣΑΡΚΟΦΑΓΑ ΦΥΤΑ

Του Δρος Ιωάννη Μελιφρονίδη
Γεωπόνου - Εντομολόγου

Ανάμεσα στο φυτικό βασίλειο υπάρχουν μερικά παράξενα φυτά με καταπληκτικές, πρωτότυπες και ιδιόρρυθμες ιδιότητες. Μεταξύ των φυτών αυτών ίσως την πρώτη θέση καταλαμβάνουν τα εντομοφάγα φυτά «τα φυτά που τρώνε κρέας»!

Τα φυτά αυτά έχουν την καταπληκτική ικανότητα, με τη βοήθεια ορισμένων φυτικών οργάνων που έχουν, να συλλαμβάνουν έντομα, τα οποία στη συνέχεια με κατάλληλες διεργασίες τα μετατρέπουν σε αφομοιώσιμες ουσίες, πλούσιες σε άζωτο.

Έχει παρατηρηθεί ότι τα φυτά αυτά, κάπου 400 είδη, βρίσκονται και αναπτύσσονται σε υγρά, βαλτώδη μέρη ή ακόμη και μέσα στο νερό, όπου η περιεκτικότητα του εδάφους και του νερού σε άζωτο είναι χαμηλή.

Αρκετά γράφτηκαν μέχρι σήμερα για τα φυτά αυτά, τα οποία, λόγω της παράξενης αυτής τους ιδιότητας, τράβηξαν την προσοχή και την περιέργεια των ανθρώπων. Πολλές από τις ιστορίες αυτές είναι μάλλον φανταστικές, λόγω της άγνοιας των ιδιοτήτων και προτιμήσεων των φυτών αυτών.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε μερικά από τα παράξενα αυτά φυτά:-

(1) Οικογένεια Νηπενθοειδών (Nepenthaceae)

Στην οικογένεια αυτή ανήκει το γένος **Νηπενθές** (Nepenthes), ονομασία που προέρχεται από το στερητικό ΝΗ (όχι) και ΠΕΝΘΟΣ, δηλαδή απαλλαγμένο από πένθος. Το φυτό αυτό αναφέρει και ο Όμηρος στην Οδύσσεια, τονίζοντας το γεγονός ότι, όταν προστεθεί στο κρασί, προκαλεί σ' αυτόν που το πίνει τη λήθη οποιουδήποτε κακού:

«Αυτί κ 'ερ είς οίνον βάλε φάρμακον, ένθεν έπινον, νηπενθές τ'άχολόν τε, κακόν επίληθον απάντων» (Οδύσσεια Δ, 221)

Το φυτό αυτό συναντάται στην Αυστραλία, Ινδίες, Σρι-Λάνκα, Σεϋχέλλες, Ινδονησία, Νέα Γουϊνέα και σε άλλα μέρη της Ασίας. Το κύριο χαρακτηριστικό των φυτών αυτών είναι ότι η μεσαία νεύρωση των φύλλων επιμηκύνεται πέρα από την

κορυφή του ελάσματος και σχηματίζει ένα είδος σταμνιού, η κορυφή του οποίου καλύπτεται από ένα φυλλώδες κάλυμμα. Το κάλυμμα αυτό ανοίγει και κλείνει αυτόματα και ενεργεί επίσης και σαν ομπρέλα για την παρεμπόδιση της εισόδου της βροχής μέσα στο σταμνί.

Τα εσωτερικά τοιχώματα του σταμνιού εκκρίνουν υγρά, τα οποία ελκύουν τα έντομα. Όταν αυτά μπουν μέσα στο σταμνί μετατρέπονται με τη βοήθεια των ενζύμων που εκκρίνονται από τα τοιχώματα του σταμνιού σε απλές αζωτούχες ουσίες, που χρησιμοποιούνται στη συνέχεια για τη διατροφή του φυτού.

Φυτό της ομάδας Nepenthes

Φυτό της ομάδας Lentibulariaceae

(2) Οικογένεια Λεντιβουλαριοειδών (Lentibulariaceae)

Στην οικογένεια αυτή, περιλαμβάνονται φυτά ποώδη, υδρόφιλα ή υδρόβια των τροπικών χωρών.

(α) Ουτρικουλάρια (Untricularia). Φυτά πολυετή με λεπτούς βλαστούς και φύλλα κατατεμαχισμένα (πτεροβόλα), τα οποία φέρουν αρκετά κυστίδια, δηλαδή ασκοειδή όργανα. Με τα όργανα αυτά συλλαμβάνουν τα έντομα, τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιούν για τη θρέψη τους. Το όνομα Utricularia προέρχεται από το λατινικό Untriculus που σημαίνει μικρό δοχείο, λόγω της ύπαρξης ασκιδίων πάνω στα φύλλα.

(β) Πιγκουϊκούλα (Pinguicula). Η ονομασία του φυτού αυτού προέρχεται από το λατινικό Pinguis, που σημαίνει λίπος, λόγω του ότι τα φύλλα έχουν λιπαρή υφή.

Τα φύλλα που σχηματίζουν γύρω από τη βάση του φυτού ρόδακα, εκκρίνουν λιπαρές κολλητικές ουσίες, οι οποίες ελκύουν τα έντομα, τα οποία σιγά-σιγά, με διάφορες ουσίες απορροφούνται απ' αυτά και έτσι το φυτό εξασφαλίζει αζωτούχες ουσίες, που διαφορετικά θα ήταν δύσκολο να εξασφαλιστούν.

(3) Οικογένεια Δροσερώδη (Droseraceae)

Φυτά εντομοφάγα, ποώδη, ετήσια ή πολυετή. Στην οικογένεια αυτή ανήκει η Διωναία η μυοπαγής (Dionaea muscipula). Είναι ένα μικρό πολυετές φυτό της Β. Αμερικής. Το κύριο χαρακτηριστικό του φυτού αυτού είναι ότι τα φύλλα καταλήγουν σε δύο λοβούς με ευαίσθητες τρίχες γύρω από την άκρη των λοβών. Μόλις το έντομο αγγίσει τους λοβούς, αυτοί κλείουν σαν φύλλα βιβλίου, με αποτέλεσμα το έντομο να εγκλωβίζεται και στη συνέχεια να απορροφάται από τα τοιχώματα των λοβών.

(4) Οικογένεια Σαρακηνώδη (Sarraceniaceae)

(α) Δαρλζιγτόνια(Darlingtonia). Υπάρχει στην Καλιφόρνια, γι' αυτό και το μοναδικό αυτό είδος ονομάζεται Darlingtonia Californica. Είναι φυτό πολυετές με φύλλα παράριζα, τα οποία συστρέφονται και σχηματίζουν στενούς αμφορείς μέσα στους οποίους τα έντομα αποσυντίθενται και στο τέλος απορροφούνται.

(β) Σαρρακηνία (Sarracenia). Τα φυτά αυτά έχουν φύλλα ιδιόρρυθμα που σχηματίζουν ασκίδιο στενό προς τη βάση και με στόμιο πλατύ και φέρει κάλυμμα. Μέσα στο ασκίδιο, του οποίου το σχήμα μπορούμε να πούμε ότι μοιάζει με σάλπιγγα, εκκρίνεται μελιτώδες υγρό που ελκύει τα έντομα. Όταν ένα έντομο εισέλθει στο ασκίδιο, τότε εμποδίζεται να διαφύγει από τις τρίχες που υπάρχουν στα τοιχώματα του ασκιδίου. Τελικά τα έντομα πέφτουν στον πυθμένα του ασκιδίου, όπου διαλύονται με διάφορα έντομα και στη συνέχεια απορροφούνται.

Από τα πιο πάνω είναι φανερό ότι στην κατηγορία των εντομοφάγων αυτών φυτών ισχύει ο νόμος: «Ο θάνατός σου ζωή μου». Τα φυτά αυτά κατά θαυμάσιο τρόπο, ελκύουν, παγιδεύουν και σκοτώνουν έντομα, και έτσι «εκδικούνται», από μέρους και όλων των άλλων φυτών, τον αιώνιο και τρομερό τους εχθρό, τα φυτοφάγα έντομα. ■

Κοινωνικοποίηση

● **Του Γιώργου Πέτρου**
Κοινωνιολόγου Κέντρου Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης Ιεράς Μονής Κύκκου

Γενικά

Οι άνθρωποι γεννιούνται χωρίς καμιά κουλτούρα. Πρέπει να διδαχθούν από τους γονείς, τους δασκάλους τους, για να γίνουν και κοινωνικά όντα. Η διαδικασία της απόκτησης πολιτισμού αναφέρεται ως κοινωνικοποίηση. Κατά τη διάρκεια της κοινωνικοποίησης, μαθαίνουμε τη γλώσσα, τον πολιτισμό μας καθώς και τους ρόλους που έχουμε να διαδραματίσουμε στη ζωή. Για παράδειγμα, τα κορίτσια μαθαίνουν πώς να είναι κόρες, αδελφές, φίλοι, σύζυγοι και μητέρες. Μαθαίνουμε επίσης και συνήθως εγκρίνουμε πρότυπα του πολιτισμού μας μέσω της διαδικασίας κοινωνικοποίησης.

Η κοινωνικοποίηση παίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της διαμόρφωσης προσωπικότητας Αν και μεγάλο μέρος της ανθρώπινης προσωπικότητας είναι αποτέλεσμα των γονιδίων μας, η διαδικασία κοινωνικοποίησης μπορεί να διαμορφώσει κατευθύνσεις για ενθάρρυνση των ειδικών πεποιθήσεων συμπεριφορών και εμπειριών.

Η επιτυχημένη κοινωνικοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε ομοιομορφία σε μια κοινωνία. Αν όλα τα

παιδιά λαμβάνουν την ίδια κοινωνικοποίηση, είναι πιθανό ότι θα μοιράζονται την ίδια πίστη και προσδοκίες. Το γεγονός αυτό είναι ισχυρό κίνητρο για τις εθνικές κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο για τυποποίηση της εκπαίδευσης και ισχυρό πολιτικό εργαλείο για τον έλεγχο των πολιτών. Ωστόσο, υπάρχουν άτομα που δεν ανταποκρίνονται σε καθορισμένα πολιτισμικά πρότυπα, δεν έχουν εσωτερικεύσει τους κανόνες της κοινωνίας. Αυτοί οι άνθρωποι είναι χαρακτηρισμένοι συνήθως από την κοινωνία ως αποκλίνοντες ή ακόμη και ψυχικά άρρωστοι.

Σε πολυεθνικές κοινωνίες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η έγκαιρη κοινωνικοποίηση ποικίλλει σε τεχνικές, στόχους και προσδοκίες. Αυτή η ασάφεια, που συνήθως οδηγεί σε μεγαλύτερη ανοχή των κοινωνικών διαφορών, κάνει πιο αποδεκτές τις διαφορές στην εμφάνιση η την προσωπικότητα.

Οι διαφορετικές κουλτούρες χρησιμοποιούν διάφορες τεχνικές για να κοινωνικοποιήσουν τα παιδιά τους.

Υπάρχουν δύο μεγάλες κατηγορίες μεθόδων διδασκαλίας - τυπική και άτυπη. Τυπική εκπαίδευση είναι αυτό που γίνεται κατά κύριο λόγο σε μία τάξη. Είναι συνήθως δομημένη, ελέγχεται, και κατευθύνεται κυρίως από ειδικούς εκπαιδευτικούς. Αντίθετα, η άτυπη εκπαίδευση μπορεί να γίνει οπουδήποτε. Είναι μίμηση του τι κάνουν οι άλλοι, και η επαναλαμβανόμενη πρακτική των βασικών δεξιοτήτων. Αυτό συμβαίνει όταν τα παιδιά παίζουν ρόλο ενηλίκων στα παιχνίδια τους.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950, ο Jonhn και Beatrice Whitiing πραγματοποίησαν μια εκτεταμένη μελέτη στον τομέα της κοινωνικοποίησης σε έξι διαφορετικές κοινωνίες. Ήταν η Gusii της Κένυας, της Rajputs της Ινδίας, το χωριό της Taira στο νησί της Οκινάουα στην Ιαπωνία, η Tarong των Φιλιππίνων, Ινδιάνοι του κεντρικού Μεξικού και μια κοινότητα της Νέας Αγγλίας στην οποία δόθηκε το ψευδώνυμο Orchardtown. Όλες είχαν κοινό το γεγονός ότι ήταν σχετικά ομοιογενείς πολιτισμικά. Δύο γενικά συμπεράσματα προέκυψαν από τη μελέτη αυτή: Καταρχάς, στην κοινωνικοποίηση οι πρακτικές διέφεραν αισθητά από κοινωνία σε κοινωνία. Δεύτερον οι πρακτικές κοινωνικοποίησης ήταν γενικά παρόμοιες μεταξύ ατόμων της ίδιας της κοινωνίας. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη, δεδομένου ότι οι άνθρωποι της ίδιας κουλτούρας και κοινότητας είναι πιθανό να μοιράζονται τις ίδιες βασικές αξίες και αντιλήψεις. Επιπλέον, συναναστρέφονται συνήθως τα παιδιά τους με

τον ίδιο σχεδόν τρόπο που συναναστρέφονταν οι γονείς τους. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι χρησιμοποιήθηκαν διάφορες μέθοδοι για τον έλεγχο των παιδιών σε αυτές τις έξι κοινωνίες. Για παράδειγμα, η Gusii χρησιμοποιούν κυρίως το φόβο και τη σωματική τιμωρία. Αντίθετα, οι άνθρωποι της Taira χρησιμοποιούν επαίνους.

Αυτή η διαπολιτισμική μελέτη της κοινωνικοποίησης είναι πρόκληση. Ίσως ζητάτε εσείς τώρα μεθόδους για να ελέγχετε τη συμπεριφορά των παιδιών σας. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μόνο τον έπαινο, γιατί με αυτόν τον τρόπο κοινωνικοποιούνται. *Γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους στις περισσότερες περιπτώσεις υπέστησαν κακοποίηση από τους γονείς τους.* Τρυφεροί, επιεικείς γονείς ανατράφηκαν με αυτόν τον τρόπο οι ίδιοι. Υπάρχει λάθος τρόπος να κοινωνικοποιηθούν τα παιδιά; Σε κάποιο βαθμό, η απάντηση εξαρτάται από το πλαίσιο αναφοράς. Αυτό που είναι σωστό σε μια κουλτούρα μπορεί να είναι λάθος σε μιά άλλη.

Ακόμα και φαινομενικά ασήμαντες ενέργειες των γονέων μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνικοποίηση των παιδιών τους. Αν κρατήσουμε το μωρό μας στην αγκαλιά μέχρι το

κλάμα να σταματήσει, το μάθημα που κατά λάθος μπορεί να δοθεί είναι ότι το κλάμα έχει αποτελέσματα στην κοινωνική επαφή. Υπάρχει κάποιο όριο; Όχι απαραίτητα, αλλά είναι μια διαφορετική τεχνική κοινωνικοποίησης.

Η κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία ένταξης και ενσωμάτωσης του ατόμου σε ένα κοινωνικό σύνολο. Αν τη δούμε από τη μεριά του ατόμου, η κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία με την οποία το άτομο αφενός αποκτά την κοινωνική του ταυτότητα και αφετέρου «προσκτάται» την κοινωνική του κληρονομιά. Από τη μεριά της κοινωνίας, η διαδικασία της κοινωνικοποίησης εξασφαλίζει την κοινωνική αναπαραγωγή της κοινωνίας. Η κοινωνικοποίηση ως όρος χρησιμοποιείται από κοινωνιολόγους, κοινωνικούς ψυχολόγους και εκπαιδευτικούς, ως μέσο ανάπτυξης του πολιτισμού του ατόμου και του τρόπου που ζεί μέσα σε αυτόν. Για τα επιμέρους, παρέχει στα άτομα απαραίτητα μέσα για να ενεργήσουν και να συμμετέχουν στην κοινωνία. Για την κοινωνία, κοινωνικοποίηση είναι το μέσο για τη διατήρηση της πολιτιστικής συνέχειας.

Η κοινωνικοποίηση αρχίζει όταν το άτομο έχει γεννηθεί και εισέρχεται σε κοινωνικό περιβάλλον, με τους γονείς και το νοσηλευτικό προσωπικό. Τα μωρά που δεν έχουν τέτοιου είδους ανθρώπινη αλληλεπίδραση, υποφέρουν. Ως κοινωνικά όντα αναπτύσσουν σχέσεις μεταξύ τους, στην οικογένεια, την κοινότητα, το σχολείο. Κάθε μια από αυτές τις λειτουργίες είναι παράγοντας κοινωνικοποίησης. *Η οικογένεια, ως το πρώτο περιβάλλον, είναι το πιο σημαντικό. Μπορεί να θεωρηθεί ως το «σχολείο του έρωτα», όπου οι άνθρωποι έχουν ως πρώτη εμπειρία την αγάπη από τους γονείς, αδέλφια, και αργότερα την ευρύτερη οικογένεια.* Εκεί, οι ενήλικες μεταδίδουν τους κανόνες της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στα παιδιά, δίνουν το παράδειγμα με ανταμοιβή την πειθαρχία. Αυτό παρέχει τα θεμέλια για το νέο άτομο για να ζήσει ως κοινωνικό ον στην ευρύτερη κοινωνία. Η επιτυχημένη πορεία και ανάπτυξη της κοινωνίας, συνεπώς, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνικοποίηση που λαμβάνουν τα παιδιά στο σπίτι τους.

Μορφές κοινωνικοποίησης

Η Κοινωνιολογία μπορεί να διακρίνει έξι είδη κοινωνικοποίησης:

Πρωτογενής κοινωνικοποίηση
Δευτερογενής κοινωνικοποίηση
Αντίστροφη κοινωνικοποίηση
Αναπτυξιακή κοινωνικοποίηση
Προκαταβολική κοινωνικοποίηση
Επανακοινωνικοποίηση

Πρωτογενής κοινωνικοποίηση

Πρωτογενής κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία κατά την οποία οι άνθρωποι μαθαίνουν τις στάσεις, τις αξίες, τις δράσεις για να συμμετέχουν ως μέλη μιας συγκεκριμένης κουλτούρας. Ο Parsons είδε ως κοινωνικοποίηση και τον τρόπο που το άτομο που ασκήθηκε στην κοινωνία και, ταυτόχρονα, τον τρόπο που το άτομο είχε διαμορφωθεί ως προσωπικότητα Ήταν κοινωνιολόγος, αλλά οι συνάδελφοί του που ασχολήθηκαν ήταν ψυχολόγοι και ιδίως ο Robert Bales, ο οποίος ήταν ειδικός σε μικρές ομάδες αλληλεπίδρασης. Στόχος τους ήταν η κοινωνικοποίηση πρόσωπο με πρόσωπο με αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων και ισχυρίστηκαν ότι κύριος φορέας κοινωνικοποίησης ήταν η οικογένεια.

Οι Parsons και Bales πίστευαν ότι οι ανθρώπινες προσωπικότητες διαμορφώνονται στις οικογένειες που χαρακτήρισε ως «εργοστάσια που παράγουν ανθρώπινη προσωπικότητα». Είδε την οικογένεια ως ένα σύστημα που ήταν υπεύθυνο για τη δημιουργία της προσωπικότητας των ατόμων, ώστε να εντάσσονται στο σύνολο της κοινωνίας.

Η βασική αρχή για τη λειτουργία της οικογένειας ήταν να επικοινωνούν με παιδιά, ώστε να γίνονται πλήρη μέλη της κοινωνίας μέσω της αλληλεπίδρασης. Τα παιδιά θα μιμηθούν τους γονείς τους και στη συνέχεια θα κριθούν οι δράσεις τους υπό το πρίσμα είτε αμοιβής ή τιμωρίας. Οι αλληλεπιδράσεις αυτές αρχικά θα είναι μη-λεκτικές, μέχρι το παιδί να μάθει να μιλάει.

Δευτερογενής κοινωνικοποίηση

Δευτεροβάθμια κοινωνικοποίηση επιτυγχάνεται στη διαδικασία της μάθησης του τι είναι κατάλληλη συμπεριφορά ως μέλους μιας μικρότερης ομάδας στην ευρύτερη κοινωνία. Σχετίζεται συνήθως με εφήβους και ενήλικες και περιλαμβάνει μικρότερες αλλαγές από αυτές που εμφανίζονται κατά την πρωτογενή κοινωνικοποίηση, όπως η αλλαγή επαγγέλματος ή μετεγκατάσταση σε ένα νέο περιβάλλον ή κοινωνία.

Αν η οικογένεια είναι το κύριο σύστημα της κοινωνικοποίησης, το σχολείο και το σύστημα εκπαίδευσης είναι η δευτερεύουσα λειτουργία της κοινωνικοποίησης. Καθοδηγεί το πρόσωπο μέσα από μια όλο και πιο λεπτή μορφή ανταμοιβών και ποινών. Σκληρά λόγια ή επίπληξη δίνουν τη θέση τους στα χαμόγελα, τα σχόλια για την ενθάρρυνση της ουσίας και βραβεία.

Ο Parsons και οι συνάδελφοί του αναγνώρισαν

ότι η εκπαίδευση δεν ήταν μόνο μετάδοση γνώσεων και πληροφοριών αλλά και μέσο διαμόρφωσης της προσωπικότητας του ατόμου. Είδαν την κοινωνικοποίηση, τόσο μέσα στην οικογένεια και στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος, όσο και στην προετοιμασία του ατόμου για το ρόλο του στην κοινωνία ως άνδρα ή γυναίκας, με το αίσθημα του ανήκειν τα καθήκοντα και τις ευθύνες του.

Αντίστροφη κοινωνικοποίηση

Αντίστροφη κοινωνικοποίηση είναι απόκλιση από την επιθυμητή συμπεριφορά ιδίως της νεότερης γενιάς. Περιλαμβάνει ενήλικες και παιδιά.

Αναπτυξιακή κοινωνικοποίηση

Αναπτυξιακή κοινωνικοποίηση είναι η εμπέδωση κανόνων συμπεριφοράς σε ένα κοινωνικό

ίδρυμα, η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων του ατόμου.

Προκαταβολική κοινωνικοποίηση

Προληπτική κοινωνικοποίηση είναι οι διαδικασίες της κοινωνικοποίησης, κατά την οποία ένα άτομο ενημερώνεται για τις μελλοντικές θέσεις, επαγγέλματα και τις κοινωνικές σχέσεις.

Επανακοινωνικοποίηση

Η επανακοινωνικοποίηση αναφέρεται στη διαδικασία της απόρριψης παλιών κακών προτύπων συμπεριφοράς και την αποδοχή νέων, ως μεταβατικό τμήμα στη ζωή κάποιου. Αυτό συμβαίνει καθαρόλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής του ανθρώπου. Επανακοινωνικοποίηση μπορεί να γίνει μετά

από μια έντονη εμπειρία και απότομη ρήξη του ατόμου με το παρελθόν του, με το να μάθει ριζικά διαφορετικούς κανόνες και αξίες. Ένα παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η εμπειρία ενός ατόμου που φεύγει από το σπίτι για να ενταχθεί στο στρατό.

Παράγοντες κοινωνικοποίησης

Φορείς της κοινωνικοποίησης περιλαμβάνουν την οικογένεια, τα σχολεία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τη θρησκεία, το χώρο εργασίας και το κράτος.

Η οικογένεια

Η οικογένεια είναι υπεύθυνη, μεταξύ άλλων, για τον καθορισμό της στάσης κάποιου απέναντι στη θρησκεία και τη θέσπιση των στόχων σταδιοδρομίας. Η οικογένεια είναι ένας σημαντικός παράγοντας της κοινωνικοποίησης, αν έχει την πραγματική ποσότητα του χρόνου που χρειάζεται ο νέος άνθρωπος. Τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός παιδιού είναι πιθανό να δαπανηθούν μόνο με την οικογένειά του. Ως εκ τούτου, τα μέλη της οικογένειας μπορούν να διδάξουν καλές ή κακές συνήθειες όσον αφορά την κοινωνική αλληλεπίδραση, τη θέσπιση κοινωνικών προτύπων και παραδοσιακών ρόλων μέσα στην κοινωνία.

Η Εκπαίδευση

Τα παιδιά στο Νηπιαγωγείο μαθαίνουν πολλές νέες δεξιότητες.

Εκτός της οικογένειας, το άτομο δαπανά ίσως τον πιο πολύ χρόνο στο σχολείο. Συμμαθητές, καθηγητές και το ίδιο το περιβάλλον μπορεί να έχουν μακροχρόνιες επιπτώσεις στην κοινωνικοποίηση ενός παιδιού. Είναι σε αυτό το περιβάλλον που τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, να ανταγωνίζονται, να σέβονται αρχές και αξίες. Εκτός από τις προσωπικές δεξιότητες, τα σχολεία δίνουν εκπαιδευτικό πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο μπορεί το παιδί να ενημερωθεί για την ιστορία, τις παραδόσεις της κοινωνίας και τους κανόνες της.

Μέσα ενημέρωσης και κοινωνικοποίηση

Μερικοί κοινωνιολόγοι και θεωρητικοί του πολιτισμού έχουν αναγνωρίσει τη δύναμη της μαζικής επικοινωνίας ως μέσου κοινωνικοποίησης. Ο Dennis McQuail λέει:

«Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορούν να διδάξουν τους κανόνες και τις αξίες μέσω της συμβολικής ανταμοιβής και της τιμωρίας για διαφορετικά είδη συμπεριφοράς. Είναι μια μαθησιακή διαδικασία με την οποία μπορούν όλοι να μάθουν πώς να συμπεριφέρονται σε ορισμένες καταστάσεις και τις προσδοκίες που συνδέονται με έναν συγκεκριμένο ρόλο ή κατάσταση στην κοινωνία».

Σύνολο - ιδρύματα

Ο όρος "σύνολο - ιδρύματα" επινοήθηκε το 1961 από τον Erving Goffman, για να περιγράψει μια κοινωνία η οποία είναι απομονωμένη κοινωνικά, αλλά εξακολουθεί να προβλέπει όλες τις ανάγκες των μελών της. Ως εκ τούτου, το σύνολο των θεσμικών οργάνων έχουν τη δυνατότητα να

επανακοινωνικοποιήσουν ανθρώπους εκουσίως ή ακουσίως. Σύνολο οργάνων είναι οι φυλακές ή στρατιωτικά ψυχιατρικά νοσοκομεία και μοναστήρια.

Κοινωνικοποίηση των δύο φύλων στους ρόλους τους

Το 1890 κυκλοφόρησε καρικατούρα της αναστροφής του ρόλου των δύο φύλων (σάτιρα της "New Woman") με μια γυναίκα να καπνίζει μανιωδώς.

Η ανάπτυξη του ρόλου των φύλων διαδραματίζει τεράστιο ρόλο στην κοινωνικοποίηση. Οι αρχές του ατόμου πρέπει να είναι σύμφωνες με παραδοσιακά αποδεκτούς ρόλους, αλλά οι μορφές απασχόλησης που διατηρούνται κατά κύριο λόγο ως ρόλοι του ενός ή του άλλου φύλου (όπως είναι οι καθηγητές να είναι γυναίκες και οι τραπεζίτες να είναι άνδρες). Αυτή η άκαμπτη δομή αρχίζει να φθίνει αφού εξετάζονται οι ρόλοι των δύο φύλων.

Ο ρόλος του φύλου είναι ένα σύνολο κανόνων που σχετίζονται με συμπεριφορές σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή σύστημα, συμπεριλαμβανομένης της κατανομής της εργασίας μεταξύ ανδρών και γυναικών και των συνακόλουθων θεμάτων της ανατροφής των παιδιών. Οι κανόνες για την λειτουργία των δύο φύλων ποικίλλουν σημαντικά από κοινωνία σε κοινωνία.

Ο ρόλος του φύλου του ατόμου μπορεί να εκφραστεί μέσω της ένδυσης, συμπεριφοράς, επαγγέλματος, προσωπικών σχέσεων, και άλλων παραγόντων. Αυτά τα στοιχεία δεν είναι σταθερά και έχουν αλλάξει μέσα στο χρόνο (για παράδειγμα να φορούν παντελόνια οι γυναίκες). Ρόλοι που παραδοσιακά ήταν ανδρικοί έχουν αλλάξει σε όλο τον κόσμο. Έτσι, το φύλο δεν καθορίζει τις λειτουργίες που ένα άτομο μπορεί να εκτελέσει, επιτρέποντας μεγαλύτερη ελευθερία και ευκαιρίες για όλους τους ανθρώπους να εκφράσουν τις ατομικές ικανότητες και τα ενδιαφέροντα τους.

Στις σύγχρονες κοινωνίες στην οικογένεια εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική εμμονή στούς ρόλους των φύλων. Πολλές οικογένειες διατηρούν μια παραδοσιακή δομή με τα παιδιά τους, τη διατήρηση των παραδοσιακών ρόλων των φύλων, κάτι που επηρεάζει την κοινωνικοποίηση μέσα στην οικογένεια.

Κοινωνικοποίηση των ζώων

Η διαδικασία της εκ προθέσεως κοινωνικοποίησης έχει κεντρική σημασία για τα ζώα, τους όρους που πρέπει να τηρούνται από τον άνθρωπο, τη σχέση τους με το ανθρώπινο περιβάλλον. Για παράδειγμα, η γάτα επιστρέφει άμεσα σε άγρια κατάσταση, αν δεν έχει κοινωνικοποιηθεί κατάλληλα στη νέα ζωή της. Μια άγρια γάτα φέρεται συνήθως αμυντικά. Οι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν ότι είναι απλώς «εχθρική» συμπεριφορά. Το να πολλαπλασιάζονται οι άγριες γάτες είναι μια ενόχληση. Ωστόσο, οι αγριόγατες μερικές φορές είναι χρήσιμες στη γεωργία για να περιοριστεί ο αριθμός τρωκτικών και φιδιών.

Κοινωνικοποιημένα σκυλιά μπορούν να επιδράσουν σε άλλα μη επιθετικά σκυλιά κάθε μεγέθους και σχήματος για να καταλάβουν πώς να επικοινωνούν.

Σε εξημερωμένα σκυλιά η διαδικασία της κοινωνικοποίησης αρχίζει ακόμη και πρίν ανοίξουν τα μάτια του κουταβιού. Αν η μητέρα του φοβάται τον άνθρωπο ή το περιβάλλον της, μπορεί να περάσει αυτό το φόβο στα κουτάβια της. Για τους περισσότερους σκύλους, ωστόσο, μια μητέρα που έχει καλές σχέσεις με τους ανθρώπους είναι ο καλύτερος δάσκαλος. ■

Μαγειρική

Πιπεριές γεμιστές μέ τυρί

1 κιλό πιπεριές μικροῦ μεγέθους
750 γρ. τυρί φέτα ἤ χαλούμι
4 αὐγά
5 ὥριμες ντομάτες κανονικοῦ μεγέθους
λάδι γιά τό τηγάνισμα
2 κουταλιές τῆς σούπας φρέσκο βούτυρο

Πλένουμε τίς πιπεριές, τίς ἀνοίγουμε, βγάζουμε τούς σπόρους καί τίς τηγανίζουμε ἐλαφρά. Χτυπᾶμε τά αὐγά, ρίχνουμε σέ αὐτά τό τριμμένο τυρί καί τίς 3 ντομάτες περασμένες ἀπό τόν ρεντέ. Γεμίζουμε μέ τό μεῖγμα αὐτό τίς πιπεριές καί τίς τοποθετοῦμε σέ ἕνα ταψί ὄρθιες. Προσθέτουμε ἀπό ἐπάνω τίς ὑπόλοιπες ντομάτες ψιλοκομμένες καί τό βούτυρο σέ κομματάκια. Ψήνουμε τό φαγητό σέ μέτριο φοῦρνο γιά 30΄ λεπτά περίπου, ὥσπου νά πήξει τό αὐγό.

Ζαχαροπλαστική

Γαλακτομπούρεκο

7 φλ. τσαγιοῦ γάλα
1,5 φλ. τσαγιοῦ ζάχαρη
1 φλ. τσαγιοῦ σιμιγδάλι ψιλό
2 κουταλιές τῆς σούπας βούτυρο ἀγελάδος
6 αὐγά
2 φακελλάκια βανίλια
200 γρ. βούτυρο ἀγελάδος
20 φύλλα κρούστας
σιρόπι: 3,5 φλ. τσαγιοῦ ζάχαρη
¼ φλ. τσαγιοῦ χυμός λεμονιοῦ
2 φλ. τσαγιοῦ νερό.

Ἐκτέλεση

Ζεσταίνουμε τό γάλα μέ τή ζάχαρη. Κατεβάζουμε τήν κατσαρόλα ἀπό τή φωτιά καί προσθέτουμε σιγά-σιγά τό σιμιγδάλι. Ἀνακατώνουμε τό μεῖγμα μέ ξύλινη κουτάλα καί τό ξαναβάζουμε στή φωτιά νά πήξει. Κατεβάζουμε τήν κατσαρόλα ἀπό τή φωτιά καί ἀφήνουμε τό μεῖγμα νά κρυώσει γιά λίγο. Χτυπᾶμε καλά τά αὐγά καί τά προσθέτουμε σιγά-σιγά στήν κρέμα, ἀνακατώνοντας συνέχεια μέ τό σύρμα. Βάζουμε ξανά τήν κρέμα στή φωτιά, προσθέτουμε τή βανίλια, καί μόλις πήξει τήν κατεβάζουμε καί προσθέτουμε τίς δύο κουταλιές τῆς σούπας βούτυρο.

Λιώνουμε τά 200 γρ. βούτυρο καί ἀλείφουμε ἕνα ταψί 25Χ40 ἑκ. Στρώνουμε ἕνα-ἕνα τά 10 φύλλα ἀλείφοντας τό καθένα μέ βούτυρο. Τά φύλλα πρέπει νά ἐξέχουν ἀπό τό ταψί. Ἀδειάζουμε τήν κρέμα ἐπάνω στά φύλλα καί τήν καλύπτουμε μέ τά φύλλα πού ἐξέχουν. Τοποθετοῦμε ἀπό ἐπάνω ἄλλα 10 φύλλα ἀλείφοντας πάλι τό καθένα μέ βούτυρο. Χαράζουμε τά ἐπάνω φύλλα σέ κομμάτια, χωρίς ὅμως νά φθάνουμε στήν κρέμα. Ψήνουμε τό γλυκό στούς 160ο γιά 50΄ λεπτά. Τό ἀφήνουμε νά κρυώσει, γιά νά τό σιροπιάσουμε.

Σιρόπι: Βράζουμε τό σιρόπι, ὥσπου νά δέσει καλά. Περιχύνουμε μέ ζεστό σιρόπι τό κρύο γλυκό καί ἀφήνουμε νά τό ἀπορροφήσει.

Καίτης Μαντζαρίδου

«ΕΧΘΡΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ»

● **Του Γεώργιου Κ. Παπαγεωργίου**
Ιατρού - Χειρουργού

Το βιβλίο του κ. Γεωργίου Ανσίμωφ, «Εχθρός του λαού», είναι κατά βάσιν μιά βιογραφία του πατέρα του, ιερέως Παύλου Ανσίμωφ, που πρόσφατα κατατάχθηκε στους Νεομάρτυρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Ο κ. Γεώργιος Ανσίμωφ είναι επί πολλά χρόνια διευθυντής των μπαλλέτων «Μπολσόι» στην Μόσχα, μια θέση που τον έχει φέρει σε επαφή με πολλούς μεγάλους καλλιτέχνες της Ρωσίας και της Ευρώπης, σε πολλά ταξίδια που έκανε σε διάφορες χώρες. Τον εγνώρισα στην Μόσχα το 2008, πριν εκδοθεί το βιβλίο του, στα πλαίσια μιας επίσκεψης που είχαμε κάνει στην Ρωσία με τον π. Νεκτάριο Αντωνόπουλο.

Μας υποδέχτηκε στο σπίτι του, ένα ζεστό και καλοβαλμένο διαμέρισμα σε μια πολυκατοικία που κατοικούν κυρίως καλλιτέχνες και διανοούμενοι, μαζί με την θαυμάσια σύζυγό του Μαρίνα, όπου μας προσέφερε ένα εκλεκτό τραπέζι, αλλά κυρίως μια πολύ θερμή και εγκάρδια φιλοξενία. Μας έκανε κυριολεκτικά να νοιώσουμε στο σπίτι μας, χάρη στα αγγλικά της κ. Μαρίνας αλλά κυρίως χάρη στη μετάφραση της κ. Ναταλίας Νικολάου, καθηγήτριας των Ελληνικών στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας, η οποία μετέφρασε και το βιβλίο στα Ελληνικά, και η οποία αποτέλεσε και αποτελεί τον ομφάλιο λώρο, που μας συνδέει και κάνει δυνατή την επικοινωνία μας. Μετά από λίγη συζήτηση, όταν μας έλεγε τις δυσκολίες που αντιμετώπισε για να επιζήσει στην Σταλινική εποχή, αλλά και αργότερα, μόνο και μόνο επειδή ήταν παπαδοπαίδι, μιλώντας μας τόσο απλά και τόσο εύστοχα ενοιώσαμε ότι έχουμε μπροστά μας έναν δικό μας άνθρωπο. Εκεί έγιναν και οι συζητήσεις για την μετάφραση και την έκδοση του βιβλίου που αφηγείται τη ζωή του πατέρα του, αλλά εν μέρει και τη δική του.

Όταν εκδόθηκε το βιβλίο στα Ελληνικά και το επήρα στα χέρια μου, το εδιάβασα «απνευστί» σε ένα απόγευμα. Αξίζουν συγχαρητήρια στον π. Νεκτάριο, γιατί το κείμενο που επιμελήθηκε ρέει τόσο άνετα και εύκολα, που η ανάγνωσή του είναι μια απόλαυση.

Αυτό βέβαια σε συνδυασμό κυρίως με το περιεχόμενο, που είναι η ιστορία της ζωής του π. Παύλου Ανσίμωφ, αλλά και η ιστορία όλης της οικογένειάς του και περισσότερο του ιδίου του συγγραφέα. Είναι μια ατελείωτη διαδρομή ατυχιών, ταπεινώσεων, στερήσεων, τρομοκρατίας και βασανιστηρίων, αλλά και μια ιστορία αγάπης, σεμνότητας, συνέπειας, αξιοπρέπειας και μεγαλείου.

Διαβάζοντας την ιστορία του πατρός Ανσίμωφ και της οικογενείας του, εσκέφτηκα την ιστορία του φαναρανάπτη, στον «Μικρό Πρίγκηπα» του Σαιντ Εξυπερύ. Ο Μικρός Πρίγκηπας, φεύγοντας από τον πλανήτη του, πριν έλθει στην γη, επισκέπτεται μια σειρά μικρών πλανητών που κατοικούνται μόνο από έναν άνθρωπο. Έναν βασιλιά, έναν ματαιόδοξο, έναν μπεκρή, έναν επιχειρηματία, ένα γεωγράφο... Ο πιο μικρός και ο πιο παράξενος πλανήτης είναι αυτός που κατοικείται από έναν άνθρωπο που είναι επιφορτισμένος να ανάβει ένα φανάρι, όταν βραδιάζει, και να το σβήνει, όταν ξημερώνει.

Ο πλανήτης όμως γυρίζει πολύ γρήγορα, με συνέπεια να μην έχει καθόλου χρόνο ούτε να ξεκουραστεί, ούτε να κοιμηθεί. *«Κάνω εδώ μιά τρομερή δουλειά»*, θα πει στον Μικρό Πρίγκηπα. Αλλά όταν αυτός τον ρωτάει γιατί την δέχτηκε, του λέει ότι, όταν εξεκίνησε την δουλειά, ο πλανήτης εγύριζε αρκετά αργά και είχε πολύ χρόνο στη διάθεσή του. Σιγά σιγά όμως η περιστροφή επιταχυνόταν, με συνέπεια να φτάσει στην σημερινή ανυπόφορη κατάσταση. *Δεν έχει σημασία όμως, λέει, αν άλλαξαν οι συνθήκες. Η συμφωνία είναι συμφωνία και πρέπει να την τηρήσω...*

Φεύγοντας από εκεί ο Μ.Πρίγκηπας σκέφτεται ότι αυτον τον άνθρωπο φαίνεται ότι θα τον περιφρονούσαν όλοι οι άλλοι, ο βασιλιάς, ο ματαιόδοξος, ο επιχειρηματίας.. *Είναι όμως ο πιο αξιόλο-*

γος από όλους, σκέφτεται, και θα ήθελα να τον κάνω φίλο μου. Ο πλανήτης του όμως είναι πολύ μικρός...

Έτσι και ο πλανήτης του π. Παύλου ξαφνικά αρχίζει να περιστρέφεται όλο και πιο γρήγορα. Γεννημένος στο Αστρακάν το 1891, ο τελευταίος από μια «δυναστεία» ιερέων 11 ή 12, όπως θα πει ο γιος του, παντρεύεται την Μαρία και γράφεται στην θεολογική ακαδημία του Καζάν, όπου σπουδάζει, και κατόπιν χειροτονείται ιερέας. Αποκτούν μαζί 4 παιδιά. Είναι μια ταπεινή, ήσυχη προοπτική ζωής, μέσα στην πίστη του και την αγάπη των δικών του. Αλλά έρχεται πρώτα ο Παγκόσμιος Πόλεμος που καταστρέφει την ρωσική οικονομία, ακολουθεί η επανάσταση του 1917 και το κομμουνιστικό καθεστώς και αργότερα η Σταλινική περίοδος. Η μια συμφορά διαδέχεται την άλλη για τον ιερέα.

Τις στερήσεις λόγω του πολέμου διαδέχεται η απαξίωση και η απόρριψη από το καθεστώς. Η επιφυλακτικότητα και η εχθρότητα των ανθρώπων, περισσότερο από φόβο αλλά και από κακία ή από σκληρότητα προς τον αδικημένο. Ακολουθεί η βία του καθεστώτος, η στέρηση κάθε παροχής αγαθών, η απώλεια της ιδιότητας του πολίτη, οι ταπεινώσεις, οι συλλήψεις, οι ψυχολογικοί και σωματικοί βασανισμοί και τέλος η εκτέλεση. Ανάλογη μοίρα ακολουθούν και η γυναίκα του και τα παιδιά του.

Ο γιος του Γεώργιος, ο συγγραφέας, περιγράφει τις δικές του ταπεινώσεις και στερήσεις επειδή είναι γιος του παπά. Τα μέλη της οικογένειας για να αποκτήσουν την ιδιότητα του πολίτη και να έχουν τις ανάλογες παροχές, όπως δελτίο τροφίμων, πρέπει να φύγουν από το σπίτι, να απομονώσουν τον ιερέα και να τον αρνηθούν. Δεν το κάνουν όμως... Ο ίδιος θα μπορούσε με λίγη εκλογίκευση να βγάλει τα ράσα και να ασκεί κρυφά την πίστη του και τότε όλα θα μπορούσαν να αλλάξουν. Μένει όμως πιστός στις Θερμοπύλες που ετάχθηκε να φυλάει. Στην συμφωνία που έκανε για τον πλανήτη του. Και υφίσταται τα πάνδεινα, ενώ θα μπορούσε να τα αποφύγει όλα.

Σε τέτοιες ακραίες καταστάσεις, όπως τα τυραννικά καθεστώτα, η ανθρώπινη φύση αναδεικνύει τις ακραίες της ιδιότητες. Αναδύονται στην πλειονότητα των ανθρώπων ο φθόνος, η κακία, το αδικαιολόγητο μίσος,η συκοφαντία, ο εξευτελιστικός πανικός,ο σαδισμός. Αλλά και αρετές, όπως η καρτερία, η συγγνώμη, η αξιοπρέπεια και τέλος το μαρτύριο.

Ο πατήρ Παύλος Ανσίμωφ είναι ο άνθρωπος της διπλανής μας πόρτας. Ένας απλός παπαδάκος, που με την οικογένειά του υπηρετεί αρχικά σε ένα χωριό Κοζάκων, όπου τον δέχονται με μεγάλη επιφυλακτικότητα, που αργότερα γίνεται εχθρότητα λόγω του καθεστώτος. Τον διώχνουν από εκεί και βρίσκει μια θέση χοράρχη σε μια εκκλησία της Μόσχας, η οποία όμως κλείνει και φεύγει και από εκεί. Πάει ως εφημέριος σε μια άλλη που επίσης κλείνει και αργότερα ανατινάζεται. Όλα πάνε από το κακό στο χειρότερο. Οι αγαπημένοι του υποφέρουν εξ αιτίας του, αυτός ταπεινώνεται και εξευτελίζεται. Αλλά δεν υποχωρεί, δεν συμβιβάζεται, δεν εκλογικεύει τα πράγματα δεν βρίσκει μέσες λύσεις. Δεν είναι ρεαλιστής, ειναι ονειροπόλος. Και από αυτόν τον απλό άνθρωπο, τον ένα σαν και εμας, αναδύεται το μεγαλείο του μάρτυρα.

Και το μεγαλείο του συντρίβει και εκμηδενίζει τις καθημερινές μικρές αρετές μας. Την εκ του ασφαλούς καλοσύνη μας, την κοινωνική μας ευπρέπεια, την εν μέτρω φιλανθρωπία μας, την λελογισμένη εγκράτειά μας. Όλες αυτές τις αρετές που μας κατοχυρώνουν μια ασφαλή επιβίωση, που εξασφαλίζουν τα κεκτημένα μας, που μας βοηθάνε να κουτσοπορέψουμε τη ζωούλα μας, όπως λέει ο Καζαντζάκης.

Ο πατήρ Παύλος, ο άγιος ιερομάρτυς Παύλος, αναδύεται σε μια διάσταση που μας δείχνει τη μετριότητά μας, αλλά και που δίνει ένα μέτρο της συμπεριφοράς μας. Δεν μας διδάσκει την δικαιοσύνη, γιατί το δίκαιο θα ήταν να φροντίσει να μη κακοπάθει η οικογένειά του και να εξασφαλισθεί το μέλλον των παιδιών του. Δεν διδάσκει την κοινωνική ευπρέπεια, γιατί το ευπρεπές θα ήταν να απολαμβάνει αυτά που δικαιούται και να μην πένεται σε βαθμό εξαθλίωσης. Δεν μας διδάσκει την εξυπνάδα και την επιβίωση, γιατί τότε θα έπρεπε να συμβιβασθεί. Μας διδάσκει όμως το τιμιώτερον όλων, τον μαργαρίτη τον πολύτιμο: *Την αγάπη. Γιατί αγάπησε τον Χριστό πάνω από κάθε ανθρώπινη αγάπη και από κάθε φυσικό αίσθημα αυτοσυντήρησης. Και προσέφερε την ζωή του στα 46 του χρόνια, σαν λύτρο για τις αμαρτίες του λαού του, που «εμήδισε», και για τις αμαρτίες όλων μας που μηδίζουμε καθημερινά στην ζωή μας.*

Ας είναι το παράδειγμά του η λυδία λίθος για τις επιλογές μας, το ασφαλές κριτήριο που ξεχωρίζει το πολύτιμο και το γνήσιο, από το νόθο και το ψεύτικο.

Γεωργίου Π. Ανσίμωφ (2009). ***«Ο εχθρός του λαού»: Η Σταυρική πορεία του Αγίου Νεομάρτυρα π. Παύλου Ανσίμωφ (1891-1937),*** Επιμ. Αρχιμανδρίτου Νεκτάριου Αντωνόπουλου, εκδ. ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ. Αθήνα. Κεντρική διάθεση εκδ. Σταμούλη Α.Ε ■

ΤΟ ΜΕΤΟΧΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

● **Του Κωστή Κοκκινόφτα**
Ερευνητή Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

Το Μετόχιο του Αγίου Προκοπίου βρίσκεται στο προάστιο της Λευκωσίας Έγκωμη, λίγα μόλις χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης. Για την ιστορία της ίδρυσής του δεν έχουμε υπόψη μας οποιαδήποτε στοιχεία. Κατά το πρόσφατο παρελθόν προτάθηκε η άποψη, ότι ένα δίπτυχο του 13ου αιώνα, στο οποίο απεικονίζεται στη μία πλευρά ο Άγιος Προκόπιος με το επίθετο «Περιβογίτης» και στην άλλη η Θεοτόκος του τύπου της Κυκκώτισσας, και το οποίο φυλάσσεται στη Μονή του Σινά, πιθανόν να σχετίζεται με το Μετόχιο, που έμμεσα υποστηρίζεται ότι λειτουργούσε από την περίοδο αυτή, κάτι, όμως, που δεν επιβεβαιώνεται από συγκεκριμένα τεκμήρια[1].

Ιστορικές μαρτυρίες για σύνδεση του Με-

[1] *Ντούλας Μουρίκη, «Εικόνες από τον 12ο ως τον 15ο αιώνα», στον τόμο: Εκδοτικής Αθηνών (επιμέλεια Κωνσταντίνου Μανάφη), Σινά. Οι θησαυροί της Ιεράς Μονής Αγίας Αικατερίνης, Αθήνα 1990, σ. 119-120, 190-191· Μαίρης Ασπρά - Βαρδαβάκη, «Δίπτυχο. Α΄. Άγιος Προκόπιος. Β΄. Παναγία Κυκκώτισσα και Άγιοι», στον τόμο: Μαρίας Βασιλάκη (επιμ.), Μήτηρ Θεού. Απεικονίσεις της Παναγίας στη βυζαντινή τέχνη, Αθήνα 2000, σ. 444-446.*

τοχίου με τη Μονή Κύκκου έχουμε από τέσσερα οθωμανικά έγγραφα των ετών 1682, 1690, 1694 και 1708, που φυλάσσονται στο Αρχείο της Μονής και αναφέρονται στην παραχώρηση, από τους σπαχήδες του Αγίου Δομετίου, του δικαιώματος νομής αγρών σε διάφορους Χριστιανούς[2]. Σε αυτά, όμως, δεν γίνεται άμεση αναφορά στη Μονή Κύκκου, το όνομα της οποίας σημειώνεται για πρώτη φορά σε έγγραφο του 1713, όπου αναγράφεται ότι κατείχε έκταση γης στην περιοχή, ενώ σε ένα δεύτερο έγγραφο, του έτους 1715, αναφέρεται η αγορά αγρών από Κυκκώτες μοναχούς «στη συνοικία Έγκωμη του Αγίου Δομετίου»[3]. Την περίοδο αυτή, σύμφωνα με τον Ρώσο μοναχό Βασίλειο Μπάρσκυ (1735), το Μετόχιο του «Αγίου Δομετίου», όπως ονομαζόταν, ήταν ένα μικρό μοναστήρι με ένα ή δύο μοναχούς[4]. Στη συνέχεια, όμως, όπως μαρτυρείται στα οθωμανικά έγγραφα του 18ου και 19ου αιώνα, η κτηματική του περιουσία αυξήθηκε, με τη σταδιακή αγορά στρεμμάτων γης[5].

Σύμφωνα με τη μοναστηριακή παράδοση, η μικρή πλινθόκτιστη εκκλησία, που υπήρχε αρχικά στο Μετόχιο, ανηγέρθη στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης Κυκκωτών μοναχών στην περιοχή, πιθανότατα κατά τις πρώτες δεκαετίες του 18ου αιώνα. Όπως αναφέρεται, για την ανέγερσή της ζητήθηκε άδεια από τις Οθωμανικές Αρχές, η οποία, όμως, απορρίφθηκε. Στη συνέχεια, οι μοναχοί επανήλθαν με νέο αίτημα, αυτή τη φορά για την κατασκευή αχυρώνα, το οποίο και εγκρίθηκε. Αντί, όμως, για αχυρώνα ανήγειραν ταπεινό εκκλησάκι, που αφιέρωσαν στον Άγιο Προκόπιο, ονομασία που σταδιακά επικράτησε για το Μετόχιο[6].

Η μεγάλη σημασία που είχε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και Αγγλοκρατίας το Μετόχιο για τη Μονή Κύκκου γίνεται φανερή από τη μελέτη των Κωδίκων, που φυλάσσονται στο Αρχείο της. Για παράδειγμα, στον Κώδικα 54 (1813-1819) αναφέρεται ότι σε αυτό παράγονταν σιτηρά και ποσότητα μεταξιού, ενώ διατηρούνταν επίσης κοπάδια με αιγοπρόβατα και αγελάδες. Ακόμη, στον Κώδικα 56 (1844-1890), σημειώνεται η λειτουργία μύλου και γίνεται αναφορά στα προϊόντα που παράγονταν στη γη του, όπως λάδι, ελιές, βαμβάκι,

Ο Ηγούμενος Κύκκου Σωφρόνιος

σιτηρά (σιτάρι, κριθάρι και ρόβι), όσπρια (κουκιά, φακή και άλλα) και γαλακτοκομικά (χαλλούμια και αναρή)[7].

Η ανάδειξη του Μετοχίου του Αγίου Προκοπίου, ως του σημαντικότερου στο δίκτυο των Μετοχίων της Μονής Κύκκου, οφείλεται στους Ηγουμένους Σωφρόνιο (1862-1890) και Γεράσιμο (1890-1911), που το καθιέρωσαν επίσης ως το διοικητικό της κέντρο. Ο πρώτος συνδέθηκε με την ιστορία του από το 1855, που ανέλαβε ουσιαστικά τη διεύθυνση της Μονής, αντικαθιστώντας τον γηραιό Ηγούμενο Νεόφυτο. Ένα από τα πρώτα έργα του ήταν η ανέγερση νέου ναού, που, όπως πληροφορεί σχετική επιγραφή στον εξωτερικό δυτικό τοίχο, ολοκληρώθηκε το 1861. Ο Σωφρόνιος συνέβαλε επίσης στην αύξηση της κτηματικής περιουσίας του Μετοχίου με την αγορά, στις αρχές της δεκαετίας του 1880, των τουρκικών τσιφλι-

[2] *Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά έγγραφα 1572-1839, τ. Α΄, Λευκωσία 1993, σ. 165, 237, 263, 375.*

[3] *Βλ. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά έγγραφα 1572-1839, τ. Α', ό.π., σ. 431 και 439, αντιστοίχως.*

[4] *Άντρου Παυλίδη, Η Κύπρος ανά τους αιώνες μέσα από τα κείμενα ξένων επισκεπτών της, τ. Β', Λευκωσία 1994, σ. 721.*

[5] *Ενδεικτικά βλ. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά έγγραφα 1572-1839, τ. Ε΄, ό.π., σ. 2211· Του ιδίου, Οθωμανικά έγγραφα 1840-1912, τ. Β',, σ. 895, όπου και αναφορά στα σχετικά έγγραφα.*

[6] *Αγνής Μιχαηλίδη, Χώρα, η παλιά Λευκωσία, Λευκωσία 19852, σ. 199-200· Ιερώνυμου Περιστιάνη, Γενική ιστορία της Νήσου Κύπρου. Από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι της Αγγλικής κατοχής, Λευκωσία 1910, σ. 748.*

[7] *Μιχάλη Μιχαήλ, Ο Κώδικας 54 της Ιεράς Μονής Κύκκου και οι οικονομικές δραστηριότητές της (1813-1819), Λευκωσία 2001, σ. 43, 88-89· Του ιδίου, Η Ιερά Μονή Κύκκου στο οθωμανικό οικονομικό πλαίσιο με βάση τον Κώδικα 56 (1844-1890), Λευκωσία 2003, σ. 67, 79-80, 90-91, 85, 98, 101, 106, 108, 113-115.*

Από την υποδοχή του πρώτου Αρμοστή της Μεγάλης Βρετανίας Γκάρνετ Γούλσλεϊ, το καλοκαίρι του 1878, στο Μετόχι του Αγίου Προκοπίου της Ιεράς Μονής Κύκκου στη Λευκωσία

κιών της Έγκωμης, του Αγίου Δομετίου και της Λακατάμιας, ενέργεια που είχε τεράστια εθνική σημασία, αφού εξασφάλισε την ελληνική υπεροχή στη Λευκωσία, όσον αφορά την ιδιοκτησία γης. Η αγορά αυτή συνέβαλε ακόμη στη μετέπειτα οικονομική ευρωστία της Μονής, γεγονός που της επέτρεψε να αποτελέσει μία από τις κυριότερες πηγές χρηματοδότησης της μορφωτικής προσπάθειας του Ελληνισμού της Κύπρου και ενίσχυσης των εθνικών διεκδικήσεών του[8].

Παρόμοια υπήρξε η προσπάθεια και του Ηγουμένου Γερασίμου, ο οποίος εργάστηκε συστηματικά για την ανάπτυξη της δενδροκαλλιέργειας, της κηπουρικής και της αμπελουργίας, με αποτέλεσμα το Μετόχιο να μετατραπεί σε πρότυπο γεωργικό κέντρο, από όπου οι νέες μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν, διαδόθηκαν στον αγροτικό πληθυσμό του νησιού. Το ενδιαφέρον του Γερασίμου επικεντρώθηκε κυρίως στη χρήση γεωργικών μηχανημάτων και αποδοτικότερων μεθόδων καλλιέργειας και συλλογής καρπών, που αντικατέστησαν τις μέχρι τότε πεπαλαιωμένες πρακτικές. Σε αυτόν οφείλονται επίσης οι ελαιώνες και οι κήποι εσπεριδοειδών, που υπήρχαν γύρω από το Μετόχιο, μέχρι και τα νεότερα χρόνια[9].

Την ίδια πολιτική ανάπτυξης του Μετοχίου ακολούθησε και ο Ηγούμενος Κλεόπας (1911-1937), ο οποίος πραγματοποίησε, ανάμεσα στα άλλα, και εκτεταμένα ανακαινιστικά έργα, το 1922. Τότε κτίστηκε το μεγάλο μοναστηριακό οικοδόμημα, που αντικατέστησε τα παλαιά πλινθόκτιστα κτήρια και περιέβαλε με μορφή κεφαλαίου Π τον ναό[10].

Ας σημειωθεί, ότι μία από τις σημαντικότερες πτυχές της ιστορίας του Μετοχίου στα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας σχετίζεται με την εγκατάσταση σε αυτό του πρώτου Αρμοστή της Μεγάλης Βρετανίας στο νησί, Γκάρνετ Γούλσλεϊ, το καλοκαίρι του 1878. Η επίσημη υποδοχή του έγινε με ιδιαίτερα θερμές εκδηλώσεις, αφού η άφιξη των νέων κατακτητών αντιμετωπίστηκε με αισθήματα αισιοδοξίας από τον λαό για ευόδωση των εθνικών του πόθων. Συνοδεύτηκε δε με την ύψωση της αγγλικής σημαίας στον ναό, γεγονός που απεικονίστηκε σε γκραβούρες των πρώτων χρόνων της Αγγλοκρατίας. Στον Άγιο Προκόπιο, ο Άγγλος Αρμοστής και οι συνοδοί του παρέμειναν μέχρι τον Δεκέμβριο του 1878 - Ιανουάριο του 1879, οπότε με την ολοκλήρωση της ανέγερσης του νέου Κυβερνείου, μετακινήθηκαν σε αυτό[11].

---

[8] ***Για τη συμβολή του Ηγουμένου Σωφρονίου στην ανάδειξη του Μετοχίου βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1878-1899), Λευκωσία 1999, σ. 19-35. Για τον Ηγούμενο Νεόφυτο βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, «Οι Ηγούμενοι της Ιεράς Μονής Κύκκου: Προσωπογραφική μελέτη», Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου 7(2006)53-55.***

[9] ***Για τη συμβολή του Ηγουμένου Γερασίμου στην ανάδειξη του Μετοχίου βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1878-1899), ό.π., σ. 35-55· Του ιδίου, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1900-1911), Λευκωσία 2002, σ. 16-39.***

[10] ***Για τη συμβολή του Ηγουμένου Κλεόπα στην ανάδειξη του Μετοχίου βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1912-1920), Λευκωσία 2004, σ. 15-44· Του ιδίου, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1921-1930), Λευκωσία 2006, σ. 111-116.***

[11] ***Για την πτυχή αυτή της ιστορίας του Μετοχίου βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1878-1899), ό.π., σ. 32-33· Του ιδίου, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1931), Λευκωσία 2007, σ. 59-60.***

Άποψη της εισόδου του Μετοχίου του Αγίου Προκοπίου (από τα Ανατολικά)

Το Μετόχιο σήμερα

Στα παλαιότερα χρόνια, στην περιοχή του Μετοχίου υπήρχε ο μικρός οικισμός της Έγκωμης με τους λιγοστούς κατοίκους του να ασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Στα νεότερα χρόνια, όμως, και κυρίως μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η περιοχή άρχισε να αστικοποιείται με αποτέλεσμα ο πληθυσμός της Έγκωμης να αυξηθεί σε μερικές χιλιάδες άτομα. Είναι αξιοσημείωτο, ότι αρκετοί από τους νέους κατοίκους αγόρασαν γη από το Μετόχιο, μετά την απόφαση της Αδελφότητας να διαχωρίσει, κατά τη δεκαετία του 1950, σημαντικό αριθμό οικοπέδων. Με την αύξηση του πληθυσμού και τις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν, η περιοχή άρχισε να αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς και εξελίχθηκε σε έναν από τους πλέον σύγχρονους Δήμους της μείζονος Λευκωσίας[12].

Την ίδια περίοδο, σε χώρο που αποτελεί συνέχεια του Μετοχίου, ανηγέρθηκαν υποστατικά και στεγάστηκε για αρκετά χρόνια μετά την Ανεξαρτησία η «Κρατική Έκθεση». Σε αυτά φιλοξενήθηκαν μετά το 1974 εκατοντάδες πρόσφυγες, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα χωριά τους, εξαιτίας της τουρκικής εισβολής. Πρόσφατα ο χώρος αυτός μετετράπη από τη Μονή Κύκκου, με πρωτοβουλία του Ηγουμένου της, Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου, σε μεγάλο πάρκο, ανοικτό για τους κατοίκους της Λευκωσίας, όπου επίσης διοργανώνονται συχνά φιλανθρωπικές εκδηλώσεις.

Τα τελευταία χρόνια, στο Μετόχιο επιτελέσθη από τον Ηγούμενο Νικηφόρο ένα μεγαλόπνοο ανακαινιστικό έργο, που εντάσσεται στο ευρύτερο πολιτιστικό έργο της Μονής Κύκκου στον τομέα της ανακαίνισης των κτηριακών οικοδομημάτων της και της ανοικοδόμησης των ερημωμένων και εγκαταλελειμμένων Μετοχίων της. Αρχικά, ανακαινίστηκε η Κεντρική Μονή και σχεδόν όλοι οι χώροι της καλύφθηκαν με ωραιότατες βυζαντινές τοιχογραφίες και ψηφιδωτά. Στη συνέχεια, αναπαλαιώθηκαν τα ερημωμένα από την πολύχρονη εγκατάλειψη Μετόχια του Αρχαγγέλου στη Λακατάμια, της Αγίας Μονής κοντά στο χωριό Παναγιά και του Σίντη στην κοιλάδα των Κελοκεδάρων. Παρόμοιο ανακαινιστικό έργο πραγματοποιήθηκε

[12] *Αικατερίνης Αριστείδου, «Έγκωμη. Το χωριουδάκι που έγινε μια σύγχρονη πόλη», Χρονικό (εφημ. Πολίτης), 28.3.2004 (τ. 147, σ. 5-11).*

Ψηφιδωτή απεικόνιση του Χριστού με Αγγέλους σε αψίδα στους κήπους του Μετοχίου του Αγίου Προκοπίου

και στο Μετόχιο του Αγίου Προκοπίου, όπου ανακαινίστηκε ο ναός και τα παλαιά μοναστηριακά κτήρια, ανηγέρθηκαν καινούργιες πτέρυγες, που σχημάτισαν, σε συνδυασμό με τις παλαιότερες, μορφή τετραγώνου, στο κέντρο του οποίου βρίσκεται ο ναός. Κατέστη έτσι το Μετόχιο ένα σύγχρονο και μεγαλοπρεπές οικοδόμημα, που κοσμεί την περιοχή.

Σήμερα το Μετόχιο του Αγίου Προκοπίου εξακολουθεί να είναι, όπως και παλαιότερα, το διοικητικό κέντρο της Μονής Κύκκου και σε αυτά διαμένουν ο Ηγούμενος και τα μέλη του Ηγουμενοσυμβουλίου. Επίσης, στο Μετόχιο στεγάζονται αρκετές υπηρεσίες που είναι απαραίτητες για τη λειτουργία της Μονής και της νεοσύστατης Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας, και τη διεκπεραίωση των πολλαπλών δραστηριοτήτων τους. ■

Το σιντριβάνι που κοσμεί τους κήπους του Μετοχίου

Η Ιερά Μονή Κύκκου μέσα από παλιές φωτογραφίες

Κορμός πλατάνου (ύψος 1,80 μ., διάμετρος 1,05 μ. και περιφέρεια 3,35 μ.), κατάλληλα διασκευασμένος εσωτερικά.

Χρησίμευε ως αποθηκευτικός χώρος σιτηρών, οσπρίων και άλλων τροφών. Φυλάσσεται σήμερα στο Κελλάρι της Ιεράς Μονής Κύκκου, ως κειμήλιο. Φέρει χρονολογία κατασκευής του το 1871.

(Οι φωτογραφίες προέρχονται από σχετικό αρχείο του Πανοσιολογιωτάτου Αρχιμανδρίτη κ. Ανθεμίου Κυκκώτη, ο οποίος και μας τις παραχώρησε ευγενικά)

ΝΕΟΑΠΟΚΤΗΘΕΝΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΥΠΡΟΥ ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΝ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

● **Του Στυλιανού Περδίκη**
Διευθυντή Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας πριν από λίγο καιρό με ανακοίνωσή της ενημέρωνε ότι μετά από 2,5 χρόνια διαπραγματεύσεων απέκτησε έναντι του ποσού των 5,25 εκατομμυρίων ευρώ τη χειρόγραφη αυτοβιογραφία του Ιάκωβου Καζανόβα (1725 – 1798). Το αποτελούμενο από 3700 σελίδες έργο του γνωστού Βενετού καρδιοκατακτητή είναι γραμμένο στη γαλλική γλώσσα και φέρει τον τίτλο: *«Η ιστορία της ζωής μου»*. Πριν την αγορά προηγήθηκαν διαπραγματεύσεις δυόμισι ετών, ώστε από τα επτά εκατομμύρια που ζητούσαν οι κάτοχοι του έργου να συγκατανεύσουν τελικά στα πεντέμισι εκατομμύρια ευρώ. Τιμή πρωτάκουστη για την παγκόσμια αγορά χειρογράφων βιβλίων. Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας, για να κατορθώσει την υλοποίηση της αγοράς, χρειάστηκε τη μεσολάβηση – στήριξη χρηματοπιστωτικής εταιρείας! Η οικονομικά δαπανηρή αυτή πράξη των Γάλλων, πέραν των άλλων, φανερώνει την εκτίμηση, την αγάπη, το ενδιαφέρον και τον ζήλο, που αισθάνονται και επιδεικνύουν για έργα, που άμεσα ή έμμεσα έχουν σχέση με την πολιτισμική τους κληρονομιά. Είναι απαύγασμα της πολιτιστικής τους στάθμης, κάτι που δεν συντελείται από τη μια μέρα στην άλλη.

Στην άλλη άκρη της Ευρώπης, για μας τους Έλληνες Κύπριους, αυτές οι ενέργειες ακούγονται εξωπραγματικές, αν όχι ακατανόητες. Μπορεί

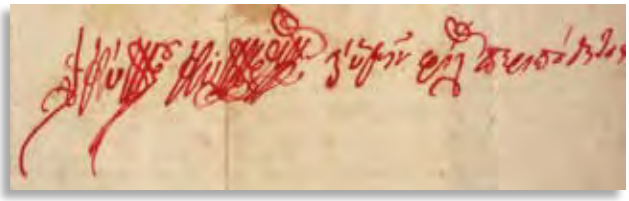

Ο Εθνομάρτυρας αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός (1810-1821) και ερυθρόγραφη υπογραφή του από νεοαποκτηθέν έγγραφο. (Ο Κύπρου Κυπριανός και υμίν φίλος περιπόθητος)

η ιστορική μας πορεία σ' αυτό τον τόπο να είναι μακραίωνη και πολυτάραχη, αλλά τα γραπτά τεκμήριά της, τόσο των αρχαιότερων ιστορικών εποχών, όσο ακόμη και της σύγχρονής μας ιστορίας είναι διάσπαρτα στο εξωτερικό ή στα χέρια ιδιωτών συλλεκτών, και κανένας κρατικός φορέας δεν ενδιαφέρεται για τον εντοπισμό, καταγραφή ή για την επαναφορά τους στην Κύπρο. Ατυχώς τα κατάλοιπα της πνευματικής μιζέριας, που κατά μεγάλο μέρος οφείλονται στην επί αιώνες κατοχή του τόπου από ξένους δυνάστες, είναι ακόμη εμφανή τόσο στις μάζες του ντόπιου πληθυσμού, όσο ιδιαίτερα και στις εκάστοτε πολιτειακές μας ηγεσίες. Οξύ πνεύμα ιστορικής συνείδησης, το οποίο είναι από τις βασικές προϋποθέσεις για τη σύσταση και διαφύλαξη αρχείων, δεν υπάρχει. Δεν είναι καθόλου τυχαίο, που μισό αιώνα μετά τη σύσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας η Κρατική Βιβλιοθήκη Κύπρου και το Δημόσιο Αρχείο Κύπρου βρίσκονται σε εμβρυακή κατάσταση, χωρίς δικά τους κτήρια και με ταπεινούς οικονομικούς προϋπολογισμούς

Εξαίρεση στα πιο πάνω αποτελεί η Ιερά Μονή Κύκκου, η οποία στην τελευταία δεκαετία με τα ερευνητικά της κέντρα, όχι μονάχα προχωρεί στον εντοπισμό αρχειακού υλικού και στην έκδοσή του, αλλά και στην αγορά του. Πέραν των τριάντα χειρόγραφων βιβλίων έχουν αγοραστεί ή δωρηθεί στο Μουσείο της Μονής. Μερικά μάλιστα είναι περγαμηνά, και διασώζουν έγχρωμες μικρογραφίες. Αρχειακό υλικό σημαντικών προσωπικοτήτων της

Μερικά από τα νεοαποκτηθέντα έγγραφα

Έγγραφο του εθνομάρτυρα αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού (1810-1821)

Κύπρου και του ευρύτερου Ελληνισμού ή σχετικού με τη δράση της Ε.Ο.Κ.Α. αποθησαυρίζεται στα αρχεία της Μονής Κύκκου.

Από δημοπρασία στη Γενεύη της Ελβετίας πρόσφατα αγοράστηκε χειρόγραφη επιστολή του εθνομάρτυρα αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού (1810 – 1821). Ιδιαίτερα σημαντικό απόκτημα είναι οι τόμοι του Ενωτικού Δημοψηφίσματος του 1950. Πρόκειται για τη μία από τις τέσσερις σειρές, αυτή που προοριζόταν να παραδοθεί στην Αγγλική Κυβέρνηση και η οποία δεν έγινε δεκτή. Τελικά παρέμεινε στο Λονδίνο στους κύκλους της Κυπριακής Αδελφότητας, απ' όπου κατέληξε στο Αρχείο της Μονής Κύκκου.

Αρχές Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους, παρά το ότι διάγουμε περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος δεν δίστασε και χωρίς δεύτερη σκέψη αγόρασε σειρά χειρογράφων αρχιεπισκοπικών, μητροπολιτικών και άλλων εγγράφων, που του προτάθηκαν από ιδιώτη συλλέκτη. Πρόκειται για 17 πρωτότυπες αδημοσίευτες αρχιεπισκοπικές επιστολές και αντίγραφα συμφωνητικών εγγράφων εποχής, που εκτείνονται στα έτη 1790 – 1896. Προέρχονται από τους αρχιεπισκόπους Κύπρου: Χρύσανθο (1767 – 1810), Κυπριανό (1810 – 1821), Δαμασκηνό (1824 – 1827), Πανάρετο

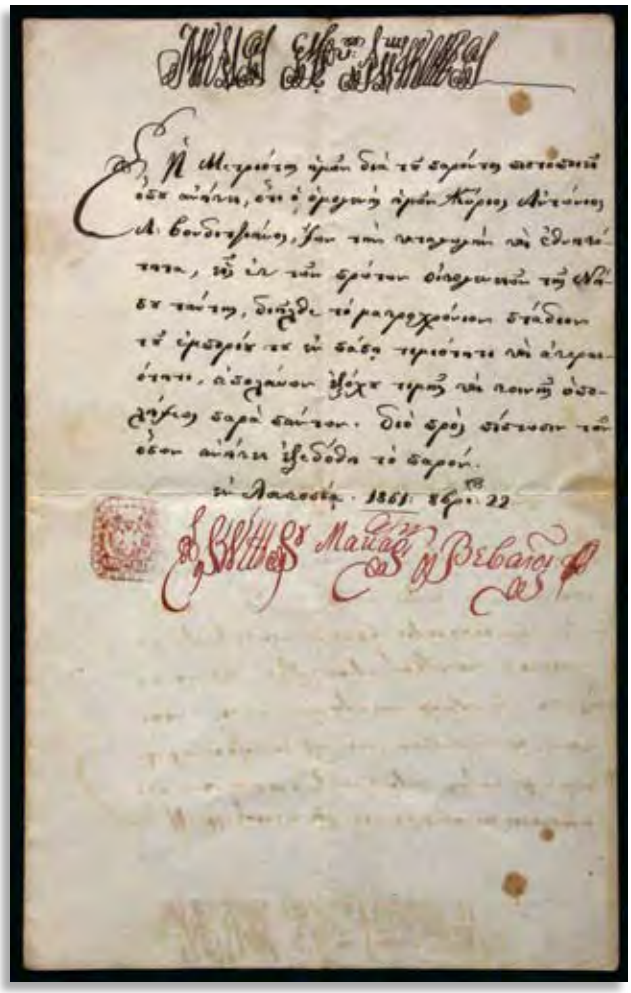

Έγγραφο του αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Α΄ (1854-1865)

(1827 – 1840), Ιωαννίκιο (1840 – 1849), Μακάριο Αæ (1854 – 1865), και Σωφρόνιο (1865 – 1900). Δύο είναι από τους μητροπολίτες Πάφου Χρύσανθο (1805 – 1821) και Χαρίτωνα (1827 – 1854) και τέσσερα από τους μητροπολίτες Κιτίου: Λεοντίου Βæ (1821 – 1837) και Κυπριανού (1868 – 1886). Ακολουθούν περιλήψεις κάποιων από τα νεοαποκτηθέντα έγγραφα.

Η παλαιότερη επιστολή είναι του αρχιεπισκόπου Κύπρου Χρύσανθου του έτους 1790, και απευθύνεται στον γιατρό Γεώργιο Χοϊδά στη Λάρνακα. Σχετίζεται με το διαζύγιο από τη σύζυγο του Μαριού του Πγερή από τη Λευκωσία. Η επόμενη επιστολή του αρχιεπισκόπου Χρύσανθου φέρει ημερομηνία 8 Ιανουαρίου 1807, και απευθύνεται στον πρόξενο της Αγγλίας στη Λάρνακα Αντώνιο Βοντιτζιάνο και του γνωστοποιεί ότι είναι δύσκολο να του ξοφλήσουν τις επτά χιλιάδες γρόσια, που του χρωστούν.

Από τις δύο επιστολές του εθνομάρτυρα αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού η αρχαιότερη, με ημερομηνία 2 Απριλίου 1821, απευθύνεται σε μη καθοριζόμενο άτομο, πιθανόν όμως σε πρόξενο στη Λάρνακα, και ζητά την κατανόησή του για την παρατηρούμενη καθυστέρηση στην εξόφληση χρέους.

Στα 1816, 25 Αυγούστου ο Κύπρου Κυπριανός επικυρώνει με τη διά κινναβάρεως υπογραφή του την πώληση στη Λάρνακα, ενορία Αγίου Ιωάννου, της οικίας του Γιαννάκη Κραμβή στη Μαργαρώνα, σύζυγο του αείμνηστου Γίσουφ Χόμψη (Ιωσήφ Χομψής, δηλαδή από την πόλη της Συρίας Χομς) για 5400 γρόσια.

Ολόκληρη η σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου στις 11 Αυγούστου 1826, ερυθροϋπογραφούντος του αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού και ακολουθούντων των μητροπολιτών Πάφου Παναρέτου, Κιτίου Λεοντίου Β΄, και Κυρηνείας Χαραλάμπους, υπόσχεται ότι θα ξοφλήσει το δάνειο, που έλαβε από τη Μαριού, θυγατέρα του Παύλου Καρύδη, ύψους 30 000 γροσιών με επιτόκιο 12 τοις εκατόν τον χρόνο.

Τα επόμενα έξι έγγραφα είναι του αρχιεπισκόπου Κύπρου Πανάρετου. Το παλαιότερο, με ημερομηνία 23 Μαρτίου 1834, αν και δεν διευκρινίζεται σε ποιον αποστέλλεται, μάλλον είναι σε πρόξενο, αναφέρεται στο χρέος της Μονής Τιμίου Σταυρού Ομόδους προς τον αείμνηστο Ανδρέα Δαβίδ. Αυτό μετά τον θάνατο του Δαβίδ περιήλθε στην αρμοδιότητα του μη κατονομαζόμενου προξένου. Ο αρχιεπίσκοπος υπόσχεται ότι ο οικονόμος της Μονής του Σταυρού Χρύσανθος θα το διευθετήσει. Το ίδιο έτος (1834) ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Πανάρετος γράφει στον Πρόξενο της Αγγλίας στη Λάρνακα Αντώνιο Βοντιτσιάνο ενημερώνοντας τον ότι ο γιατρός Σκοτ και η σύζυγός του Θεοδωρίτζα παρουσιάστηκαν ενώπιον του και ζητούν διάλυση του γάμου τους. Ο αρχιεπίσκοπος, για να προχωρήσει και να εκδώσει διαζύγιο, ζητά τη συγκατάθεση του πρόξενου, γιατί και οι δύο ήταν Άγγλοι υπήκοοι. Το επόμενο έγγραφο, ημερομηνίας 9 Μαρτίου 1838, είναι αντίγραφο εποχής, και το συνυπογράφουν ο αρχιεπίσκοπος Πανάρετος και ο αλαΐπεγης Λευκωσίας Μαχμούδ. Απευθύνεται στον Τούρκο διοικητή της Κύπρου, που τον αποκαλεί «ηγεμόνα». Καταγγέλλουν απάτη, που διεπράχθη σε βάρος 114 ανθρώπων (χριστιανών και μουσουλμάνων). Αυτοί, ένεκα της ενσκήψασας ανομβρίας και πείνας, συγκεντρώθηκαν στην Σκάλα αναζητώντας εργασία. Εκεί ο Τζιβάνης Ψαράς, Αυστριακός υπήκοος, σε συνεργασία με τον πλοιοκτήτη Παύλο Μουσκούνα, Πάτμιο την καταγωγή, έπεισαν τους συγκεντρωθέντες, με 13 γρόσια τον καθένα, να τους μεταφέρουν στην Αττάλεια της Μικράς Ασίας, για να βρουν εργασία. Μετά από τρεις ημέρες ταξίδι και ταλαιπωρίες, αντί για την Αττάλεια κατέληξαν στην Λεμεσό, όπου, μετά από διαπληκτισμούς και

παρέμβαση των προεστών της πόλης τους αποβίβασαν. Ο αρχιεπίσκοπος και ο αλαΐπεγης ζητούν από τον ηγεμόνα να παρέμβει προς τον Αυστριακό πρόξενο, ώστε ο Τζιβάνης Ψαράς να επιστρέψει το ποσό των 1482 γροσίων, που εισέπραξε από τους απατηθέντες πολίτες, ώστε αυτό να τους επιστραφεί.

Ο Κύπρου Μακάριος με επιστολή του, 19/01/1855, ενημερώνει μάλλον τον πρόξενο της Αγγλίας ότι, παρά την παρέμβασή του, δεν μπόρεσε να γεφυρώσει τη διαφορά, που υπήρχε μεταξύ Κοκκινοπούλλου και Λωβαρίδου. Ενδιαφέρουσα είναι η εμπίεστη σφραγίδα, που φέρει το έγγραφο στην αριστερή γωνία.

Στις 22 Οκτωβρίου 1861 πάλι ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος με έγγραφό του πιστοποιεί ότι ο Αντώνιος Βονδιτζιάνος, Επτανήσιος στην καταγωγή, για μακρό χρονικό διάστημα έντιμα ασχολείτο με το εμπόριο. Και το έγγραφο αυτό διασώζει στα αριστερά της ερυθρόγραφης υπογραφής του αρχιεπισκόπου την επίσημη σφραγίδα του.

Ο αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος, ως πρόεδρος της Επιτροπής του Ελληνικού Γυμνασίου Λευκωσίας, μαζί με τα υπόλοιπα μέλη, υπογράφουν συμβόλαιο έγγραφο (5 Ιουλίου 1896) με τον θεολόγο Σπυρίδωνα Σπυριδάκη για την πρόσληψή του για 2 χρόνια ως καθηγητή θρησκευτικών και άλλων μαθημάτων στο Ελληνικό Γυμνάσιο Λευκωσίας, με ετήσιο μισθό 100 στερλίνες. Στο έγγραφο καθορίζονται λεπτομερώς όλες οι άλλες υποχρεώσεις του.

Ο μητροπολίτης Κιτίου Λεόντιος (1821 – 1837) παραχωρεί στις 6 Ιουνίου 1833 διαζύγιο στη Θεοδούλα, θυγατέρα του Παπά Μιχαήλ, από το χωριό Τερσεφάνου, από τον σύζυγό της Δημητρίου Αντώνιο.

Απαντώντας αυθημερόν (26 Νοεμβρίου 1835) ο Κιτίου Λεόντιος στον πρόξενο της Αγγλίας Αντώνιο Βοντιτζιάνο του υπόσχεται ότι θα κάνει ό,τι είναι δυνατό, για να τερματισθεί ο έρωτας μεταξύ του Μιχαήλ Κορδάρη και της Πολυδώρας, η οποία είχε επτανησιακή καταγωγή. Αυτοί δεν μπορούν να νυμφευθούν, γιατί είναι συγγενείς. Ο μητροπολίτης πέραν των συμβουλών που θα παράσχει εισηγείται και άλλα μέτρα για τερματισμό της δυσάρεστης κατάστασης.

Ο Κιτίου Κυπριανός με σημείωμά του, 11/03/1874, ζητά από τον αρμόδιο για τα διαβατήρια (μάλλον στο αγγλικό προξενείο της Λάρνακας) να δώσει διαβατήριο στον ιερομόναχο Σωφρόνιο Χριστοδουλίδη, ο οποίος θα ταξιδεύσει στην Αλεξάνδρεια.

Συμφωνία (Ιούνιος 1880) αγοραπωλησίας μεταξύ του μητροπολίτη Κιτίου Κυπριανού και του Άγγλου Λούκ. Με βάση αυτή ο Κιτίου πώλησε στον Λούκ 2500 σκάλες γης, που ανήκαν στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου στο Ακρωτήρι για 400 στερλίνες. Οι λεπτομέρειες της συμφωνίας καθορίζονται στο έγγραφο. Για λογαριασμό του Άγγλου ενεργεί ο Ζήνωνας Πιερίδης.

Ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρύσανθος (1767-1810)

Ο Πάφου Χρύσανθος βεβαιοί ότι πήρε από τον πρόξενο της Αγγλίας Αντώνιο Βοντιτσιάνο 500 γρόσια για μνημόσυνο του Άγγλου Ρουκ. Από αυτά άλλα εδόθησαν στο μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος και άλλα στον αρχιερέα.

Εκ πρώτης όψεως διαπιστώνεται ότι τα νεοαποκτηθέντα έγγραφα πρέπει να προέρχονται από το αρχείο του Αγγλικού προξενείου, που λειτουργούσε στην πόλη της Λάρνακας κατά τον 18ο και 19ο αιώνα. Μέσα από τα ευτελή φύλλα χαρτιού διασώθηκαν στην ιστορική μνήμη και έφθασαν μέχρι σ' εμάς κάποιες, έστω και ελάχιστες, πτυχές από τη δράση επωνύμων, αλλά και απλών ανθρώπων του κόσμου της Λάρνακας και της ευρύτερης Κύπρου. Παρελαύνουν μέσα από αυτά αρχιεπίσκοποι, μητροπολίτες, πρόξενοι, πλοιοκτήτες, γιατροί, Επτανήσιοι, Άγγλοι και Αυστριακοί, πιστωτές και δανειζόμενοι, αλλά και απλοί εργάτες, που αναζητούν εργασία, απογοητευμένοι σύζυγοι, που διαλύουν τους γάμους τους, και ερωτευμένοι νέοι. Οι άνθρωποι πάνε κι έρχονται μέσα στη ροή του χρόνου και των αιώνων, αλλά η ανθρώπινη φύση με τις ανάγκες και τα πάθη της μένει σχεδόν αναλλοίωτη. ■

Δυτική όψη του ναού Αγίου Γεωργίου Βαρίσειας Τηλλυρίας. Τέλη 19ου αιώνα. (Φωτ. Χ. Χοτζάκογλου)

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΑΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΑΡΙΣΕΙΑΣ

● **Του Στυλιανού Περδίκη**
Διευθυντή Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Η κοινότητα της Βαρίσειας στην ακριτική Τηλλυρία υπάρχει τουλάχιστον από την εποχή της Βενετοκρατίας. Ως Βορίσα αναφέρεται στον χάρτη του Άμπραχαμ Ορτέλιους (Abraham Ortelius) του 1573. Ταλανίστηκε έντονα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας (1572-1878) από το φαινόμενο του λινοβαμβακισμού – κρυπτοχριστιανισμού. Τελικά υπερίσχυσε η ρωμαίικη ταυτότητα με γνώμονα τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη. Καθοριστικές υπήρξαν οι ενέργειες του μητροπολίτη Κυρηνείας Κυρίλλου (1889-1893), ο οποίος επανοικοδόμησε τον ναο του Αγίου Γεωργίου. (Μενέλαου Ν. Χριστοδούλου,

"Η Τηλλυρία", Μόρφωσις, τόμ. 22, (1966), τεύχ. 257, σ. 15). Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 η Βαρίσεια βρέθηκε στη νεκρή ζώνη. Οι κάτοικοι του χωριού το εγκατέλειψαν και ως πρόσφυγες διασκορπίστηκαν σε διάφορα μέρη στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου. Οι οικίες λεηλατήθηκαν από τους Τούρκους των παρακείμενων τουρκοκυπριακών κοινοτήτων, ενώ η μεγάλη πυρκαγιά, που ξέσπασε στην περιοχή στα 1998, ολοκλήρωσε την καταστροφή.

Από την ολέθρια λαίλαπα, που έπληξε τον τόπο, διέλαθε ο ναός του Αγίου Γεωργίου. Μικρός μονόχωρος ναός του τέλους του 19ου αιώνα, στεγασμένος με δοκούς, σανίδες και κεραμίδια. Βρίσκεται γύρω στο ένα χιλιόμετρο έξω από την κοινότητα προς τα νοτιοανατολικά. Στη θέση του πιστεύεται ότι προϋπήρχαν ερείπια παλαιότερου ναού. Πέραν αυτού η ευρύτερη περιοχή της κοινότητας Βαρίσειας διασώζει άλλα έξι σημεία με κατάλοιπα χριστιανικών ναών. Αυτά είναι ο Άγιος Δημήτριος, ο Άγιος Μάμας, η Αγία Αικατερίνη, η Αγία Μάρθα, ο Άγιος Ανδρόνικος και οι Τρεις Ιεράρχες, καθώς και το αγιώνυμο τα «Αγιάσματα». Οι εικόνες του ναού απομακρύνθηκαν από αυτόν, για να μην είναι στόχος κλεπτών, αφού η παρεχόμενη ασφάλεια είναι ανεπαρκής. Παραδόθηκαν στο Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου για συντήρηση και φύλαξη. Στη θέση τους τοποθετήθηκαν φωτογραφικά αντίγραφα. Συνολικά πρόκειται για 18 εικόνες. Από αυτές 5 είναι δεσποτικές, *«Ο Ιησούς Χριστός ο Σωτήρ του Κόσμου»* (95 Χ 67,5 εκ.), η Βρεφοκρατούσα Παναγία ως *«Μήτηρ Θεού η Ελεούσα»* (95 Χ 67,5 εκ.), *«Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος»* (95 Χ 67 εκ.), *«Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος»* (95 Χ 67,5 εκ.) και *«Ο Άγιος Μεγαλομάρτυς Γεώργιος»* (90,5 Χ 52,5 εκ.). Από τη Μεγάλη Δέηση – Αποστολικό έχομε 12 εικόνες (διαστάσεις 52 Χ35,5 εκ.) αυτές των αποστόλων: *Πέτρου, Παύλου, Ανδρέα, Ιωάννη, Λουκά, Μάρκου, Φίλιππου, Ιάκωβου, Θωμά, Βαρθολομαίου, Σίμωνα και Ματθαίου. Η Ανάσταση του Χριστού* (51,5 Χ 36 εκ.) είναι η μόνη από τη σειρά του Δωδεκαόρτου. Όλα τα έργα ανήκουν στον χρωστήρα του ζωγράφου Θεοδωρίδη, και δημιουργήθηκαν στα 1900, επί επιτροπείας Νικολάου Χριστοδούλου, στοιχεία που διασώζονται σε μερικές από τις εικόνες. Επί του παρόντος το ζωγραφικό έργο του Θεοδωρίδη δεν έχει τύχει επισταμένης μελέτης. Από όσα γνωρίζομε, έδρασε στην Κύπρο στο μεταίχμιο του 19ου και 20ού αιώνα. Έργα του εντοπίζονται στις περιοχές Πιτσιλιάς, Μόρφου και τώρα Τηλλυρίας. Πέραν των εικόνων, ασχολήθηκε με την

Ο άγιος Γεώργιος. Έργο Θ. Θεοδωρίδη, 1900. Ναός Αγίου Γεωργίου Βαρίσειας Τηλλυρίας

επιχρύσωση – διακόσμηση εικονοστασίων και άλλων εκκλησιαστικών επίπλων, όπως στους ναούς του Αγίου Γεωργίου στην Άλωνα (1888) και του Αγίου Κυπριανού στο Μένικο (1885-6), από όπου γνωρίζομε και το πλήρες ονοματεπώνυμό του: Θεοδόσιος Δ. Θεοδωρίδης. Υποστηρίχτηκε ότι δεν είναι κυπριακής καταγωγής και ότι η τέχνη του έχει επιρροές από τη μικρασιατική και ιεροσολυμίτικη αγιογραφία του τέλους του 19ου αιώνα (Κώστας Γερασίμου, «Ανασύροντας από την αφάνεια τους ταπεινούς αγιογράφους των εκκλησιών της μητροπόλεως Μόρφου», *Ιερά Μητρόπολις Μόρφου 2000 χρόνια τέχνης και αγιότητας,* Λευκωσία 2000, σσ. 173-174). Η ποιότητα της αγιογραφικής δουλειάς του Θεοδόσιου Θεοδωρίδη, με βάση τα έργα του από τη Βαρίσεια, δεν είναι ιδιαίτερων προδιαγραφών και απαιτήσεων. Πρόκει-

ται για απλοϊκό, λαϊκότροπο ζωγράφο, του οποίου όμως τα έργα αποπνέουν γαλήνη και θαλπωρή.

Ως προς την τεχνική πτυχή ακολουθεί τις παραδοσιακές μεθόδους: φυσικό ξύλο με δύο ζυγούς στο πίσω μέρος, τοποθέτηση υφάσματος μεταξύ ξύλου και προετοιμασίας από γύψο και ζωική κόλλα. Η ζωγραφική επιφάνεια δίδεται με αυγοτέμπερα, που στο τέλος καλύπτεται με βερνίκι. Τεχνοτροπικά αδυνατεί να αποδώσει τις σωστές αναλογίες στις μορφές του. Οι προπλασμοί και οι φωτοσκιάσεις πλάθονται πολύ συνοπτικά. Τα γενικά περιγράμματα του σχεδίου δίδονται εγχάρακτα στη γύψινη προετοιμασία. Οι ζωγραφικές λεπτομέρειες – διακοσμητικά στοιχεία στα υφάσματα γράφονται επιπόλαια. Στο βάθος επικρατεί το θαλασσί – λουλακί χρώμα. Το όχι και καλής ποιότητας χρυσό περιορίζεται στα φωτοστέφανα. Τα χρώματα, που χρησιμοποιεί σε πλείστες περιπτώσεις, είναι αραιωμένα και εκτείνονται στην εμβέλεια του πράσινου, κίτρινου, πορτοκαλιού και σκούρου θαλασσιού.

Ο απόστολος Θωμάς. Έργο Θ. Θεοδωρίδη, 1900. Ναός Αγίου Γεωργίου Βαρίσειας Τηλλυρίας

Ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος. Έργο Θ. Θεοδωρίδη, 1900. Ναός Αγίου Γεωργίου Βαρίσειας Τηλλυρίας

Θέλοντας να γίνουν πιο κατανοητά και να προσεγγίσουν τα εικονιζόμενα τους πιστούς, τα επεξηγεί και με γραπτό λόγο. Στην εικόνα της Αναστάσεως του Χριστού δηλώνονται εγγράφως: *«Ο Άγιος Τάφος», «Αι Μυροφώρε», «Ο Άγγελος»*. Στην εικόνα του Προδρόμου δηλώνονται ο αριστερά ρέων «Ιορδάνης ο Ποταμός». Από το στόμα του αγίου εξέρχεται η φράση: «Ούτος εστί περί ου εγώ είπον». Με τον δείκτη του ανασηκωμένου δεξιού χεριού δείχνει προς τα αριστερά όπου πάνω στο εικονοστάσι βρίσκεται η εικόνα του Χριστού, πλάι σε αυτή του Προδρόμου.

Παραταύτα ο Θεοδωρίδης αποτολμά να ξεσηκώσει και στοιχεία από την τέχνη του φτασμένου Κρητικού ζωγράφου Ιωάννη Κορνάρου, ο οποίος έδρασε στην Κύπρο στα τέλη του 18ου αρχές 19ου αιώνα και άφησε εποχή. Στην εικόνα του έφιππου Αγίου Γεωργίου επιχειρεί να δώσει τα στρογγυλά κεφάλια της τέχνης του Κορνάρου και να ζωγραφίσει στη γωνία πάνω δεξιά τον άγγελο, που προβάλλει μέσα από νεφέλες και στεφανώνει τον

άγιο με λουλουδάτο στεφάνι. Κυρίως όμως στο σιδερόφρακτο θώρακα του αγίου επιχειρεί, χωρίς να φθάνει την ποιότητα του Κορνάρου, να δώσει τον φολιδωτό θώρακα και τις επωμίδες με τα ανθρωπόμορφα προσωπεία.

Όλες οι δεσποτικές εικόνες φέρουν χρονολογία εκτέλεσης το έτος 1900, ενώ η εικόνα του Αγίου Γεωργίου επιπλέον τη διευκρίνηση: *«20, 8βρίου (Οκτωβρίου) 1900»*. Την ίδια χρονιά ζωγράφισε και δύο δεσποτικές εικόνες στον Ναό της Μεταμορφώσεως του Χριστού στην Κακοπετριά (Ιωάννης ο Πρόδρομος και Μεταμόρφωσης του Χριστού). Με το χαρακτηριστικό τρόπο: *«Έργον Θ.Θεοδωρίδην»* υπογράφει δύο εικόνες, αυτές της Παναγίας και του δρακοντοκτόνου Αγίου Γεωργίου, ενώ επιπλέον δηλώνει ότι έγιναν: *«Επί της επιτροπής Νικόλα Χριστοδούλου»*.

Στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα είναι η περίοδος κάμψης της μεταβυζαντινής ζωγραφικής της Κύπρου. Οι ζωγράφοι, που κατά κύριο λόγο ευδοκίμησαν στα μοναστηριακά περιβάλλοντα, με προεξάρχουσα τη Μονή του Αγίου Ηρακλειδίου (18ος αιώνας), Χρυσορρογιάτισσας και Κύκκου (19ος αιώνας), σχεδόν εξαλείφονται, παρά τις καθοριστικές παρουσίες δύο καταξιωμένων αγιογράφων από τον ευρύτερο ελλαδικό χώρο, του Μιχαήλ του Αποστόλη από τη Θεσσαλονίκη (περίπου 1772 – 1801) και του Ιωάννη Κορνάρου (περίπου 1787 – 1812), και των νέων στοιχείων που εισήγαγαν στην τοπική αγιογραφία. Απουσιάζουν πλέον τα γνωστά καταξιωμένα ονόματα ζωγράφων. Η μακραίωνη παραδοσιακή τέχνη της εικονογραφίας πνέει τα λοίσθια. Το κενό καλύπτεται με χαμηλής ποιότητας ντόπιους ζωγράφους ή ζωγράφους, που καταφθάνουν στο νησί από τον ευρύτερο ελλαδικό χώρο και την απέναντι Μικρά Ασία. Η κατάσταση αυτή θα αρχίσει κάπως να διαφοροποιείται στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα με την αναβίωση της αγιογραφικής τέχνης αυτή τη φορά στη Μονή Σταυροβουνίου, αλλά πλέον, πέραν των παραδοσιακών τεχνικών, με την ελαιογραφία και την καλούμενη ναζαρινή τεχνοτροπία.

Η ανάσταση του Χριστού. Έργο Θ. Θεοδωρίδη, 1900. Ναός Αγίου Γεωργίου Βαρίσειας Τηλλυρίας

Η ιδιόχειρη υπογραφή του ζωγράφου Θεοδόσιου Θεοδωρίδη από την εικόνα της Παναγίας Ελεούσας του 1900. Ναός Αγίου Γεωργίου, Βαρίσειας Τηλλυρίας

Παρά τη χαμηλή της ποιοτική αξία, η δουλειά του αφανούς αγιογράφου Θεοδόσιου Θεοδωρίδη έχει και αυτή το ταπεινό μερίδιό της στην καθόλα μεταβυζαντινή παράδοση της μεγαλονήσου.

Τα έργα συντηρήθηκαν στα εργαστήρια συντηρήσεως του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου από τους συντηρητες Χρίστο Καρή, Μένοικο Μενοίκου και Μάριο Χατζήκυριακο. ■

Δημοσιογραφική διάσκεψη του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΒΕΒΗΛΩΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗ ΚΥΠΡΟ

Το Μουσείον της Ιεράς Μονής Κύκκου στα πλαίσια του Προγράμματος Καταγραφής των θρησκευτικών μνημείων στα Κατεχόμενα συνεχίζει να καταγράφει και να αναδεικνύει για την ευαισθητοποίηση του κοινού και των αρμοδίων εντός και εκτός Κύπρου το συνεχιζόμενο θέμα της βεβήλωσης, λεηλασίας και καταστροφής των ιερών ναών στο τουρκοκρατούμενο βόρειο τμήμα της Κύπρου, καθώς και το θέμα της απαγόρευσης της ελευθερίας θρησκευτικής έκφρασης από το κατοχικό καθεστώς. Στόχος των δραστηριοτήτων του Μουσείου αποτελεί η συναίσθηση της τραγικής καταστάσεως, στην οποία βρίσκονται κυρίως τα χριστιανικά μνημεία στο τουρκοκρατούμενο βόρειο τμήμα της Κύπρου και η ανάγκη επιδιόρ-

θωσης και ανακαίνισής τους.

1. Συνεχίζεται με αυξανόμενο ρυθμό η βεβήλωση των χριστιανικών ναών της Αμμοχώστου. Μετά την περίπτωση του ρωμαιοκαθολικού, γοτθικού ναού του Αγ. Φραγκίσκου, ο οποίος εδώ και χρόνια έχει μετατραπεί σε μπυραρία-πιτσαρία μετατράπηκε και ο δίδυμος Ναός των Ιωαννιτών ιπποτών σε νυκτερινό μπαρ, όπου φωτορρυθμικά αναβοσβήνουν στις μεσαιωνικές τοιχογραφίες του και στο ιερό Βήμα του παίζει μουσική ροκ συγκρότημα.

2. Πυκνώνονται οι περιπτώσεις λαθρανασκαφών εντός των ιερών ναών. Πρόσφατα παραδείγματα ο ναός της Παναγίας Τραπέζης στην Αχερίτου. Το δάπεδο του ναού, στο οποίο προφανώς υπήρχαν μεσαιωνικές ταφές, βρέθηκε κατά τόπους ανεσκαμμένο και στα διανοιχθέντα ορύγματα εντοπίσθηκαν θραύσματα από μεσαιωνικά αγγεία.

Παρομοίως στον πολύπαθο ναό του Οσίου Ευφημιανού στη Λύση αρχαιοκάπηλοι κατεδάφισαν μερικώς το βόρειο τοίχο και ανέσκαψαν το δάπεδο. Ως εκ τούτου κατεστράφησαν τα τελευταία τοιχογραφικά σπαράγματα που είχαν απομείνει στο ναό, μετά την απόγυμνωσή του από τις τοιχογραφίες του τρούλλου και του τεταρτοσφαιρίου της αψίδας, που διενήργησε ο Τούρκος αρχαιοκάπηλος Αϋντίν Ντικμέν.

3. Το Μουσείο της Ι. Μ. Κύκκου καταγγέλει την περίπτωση της Παναγίας του Τράχωνα στην κατεχόμενη Λευκωσία. Ο περικαλλής ναός είχε μετατραπεί μετά τη λεηλασία του και χρησιμοποιείται έως σήμερα ως χοροδιδασκαλείο του κατεχόμενου Δήμου Λευκωσίας. Πρίν από μικρό χρονικό διάστημα, με πρόφαση έργα οδοποιΐας στην περιοχή καταπατήθηκε ο περιβάλλων χώρος και το προαύλιό του.

Οι εκσκαφές μπροστά ακριβώς από τη δυτική είσοδο του ναού προκάλεσαν τριγμούς στη στατική κατάσταση του μνημείου, με αποτέλεσμα ο Τούρκος εργολάβος να προχωρήσει σε άμεσα έργα υποστήριξης του μνημείου με τοιχίο, για να μην καταρρεύσει. Εκατό μέτρα από τα έργα αυτά υπάρχει πινακίδα, σύμφωνα με την οποία, πραγματοποιούμενες εργασίες με σκοπό την επισκευή του δικτύου υδροδότησης της κατεχόμενης Λευκωσία χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση! Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Κανονισμού του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα όποια προγράμματα οδοποιΐας ή υδροδότησης στα κατεχόμενα, τα οποία χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Ένωση, υποβάλλονται εκ των προτέρων και στην

Στιγμιότυπο από τη δημοσιογραφική διάσκεψη που δόθηκε στη Λευκωσία στις 22 Μαρτίου 2010. Διακρίνονται ο Διευθυντής του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου κ. Στυλιανός Περδίκης και ο Δρ Χαράλαμπος Χοτζάκογλου

Ο δίδυμος ναός των Ιωαννιτών Ιπποτών στην κατεχόμενη Αμμόχωστο, ο οποίος μετατράπηκε σε μπυραρία

Εξωτερική άποψη του περίφημου ναού της Παναγίας στην κατεχόμενη κοινότητα Αχερίτου

Τα ανόσια έργα των Τούρκων κατακτητών στο εσωτερικό του ναού της Παναγίας της Αχερίτου

Οι Τούρκοι αρχαιοκάπηλοι, αφού σύλησαν τις εξαίρετες τοιχογραφίες του ναού του οσίου Ευφημιανού στη Λύση, κατεδάφισαν μέρος του ναού και ανέσκαψαν το δάπεδό του. (Χαρακτηριστική φωτογραφία)

Ο περικαλλής ναός της Παναγίας στον κατεχόμενο Τράχωνα (προάστιο Λευκωσίας), ο οποίος, αφού συλήθηκε, μετατράπηκε από τους Τούρκους σε χοροδιδασκαλείο

Κυπριακή Δημοκρατία για να εκφράσει τυχόν ενστάσεις, ενώ επιβάλλεται ρητώς η προστασία των δικαιωμάτων κατοχής και ιδιοκτησίας φυσικών και νομικών προσώπων. Ας σημειωθεί πως η περιουσία των θρησκευτικών ιδρυμάτων σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι αναπαλλοτρίωτη. Το κατοχικό καθεστώς προχώρησε στην καταπάτηση της εκκλησιαστικής ιδιοκτησίας και στην πρόκληση ζημιών στο μνημείο, οι οποίες ενδεχομένως στο μέλλον να το καταστήσουν κατεδαφιστέο.

4. Το Μουσείο της Ι. Μ. Κύκκου καταδικάζει το απαράδεκτο περιστατικό προσβολής της μνήμης των κεκοιμημένων, που έλαβε και συνεχίζει να λαμβάνει χώρα στο κοιμητήριο της Κερύνειας. Αριθμός τάφων Κερυνιωτών ανασκάφηκε με μηχανικά μέσα και οι σπασμένοι τάφοι και σταυροί πετάχθηκαν στην περιφέρεια του κοιμητηρίου. Στο χώρο που κενώθηκε θάπτονται πλέον Βρετανοί κάτοικοι της επαρχίας Κερύνειας, οι οποίοι ανήκουν κυρίως –αλλά όχι μόνον- στην Αγγλικανική κοινότητα της περιοχής, που εδρεύει στο ναό του Αποστόλου Ανδρέου στην Κερύνεια και δεν χωρούν πλέον στο παρακείμενο βρετανικό κοιμητήριο. Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί μόνον μία απαράδεκτη προσβολή της μνήμης των κεκοιμημένων, αλλά και μία ανεπίτρεπτη ενέργεια της Αγγλικανικής Εκκλησίας στην Κύπρο, η οποία στις ελεύθερες περιοχές απολαμβάνει πλήρους ελευθερίας και παροχών από την Εκκλησία της Κύπρου και την Κυπριακή Δημοκρατία. Περαιτέρω, η Αγγλικανική Εκκλησία της Κύπρου φαίνεται να παραχωρεί εν αγνοία του οικείου επισκόπου και του Δήμου Κερύνειας άδειες ταφής στο εν λόγω κοιμητήριο και σε άλλα δόγματα, όπως π.χ. στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία στην Κύπρο, σύμφωνα με δηλώσεις εκπροσώπου της. Σημειώνεται πως, σύμφωνα με πληροφορίες, ο κοιμητηριακός ναός του Αγ. Γρηγορίου βρίσκεται επίσης στα χέρια Βρετανών, οι οποίοι τον έχουν μετατρέψει σε αποθήκη και τον διαχειρίζονται παράνομα.

5. Το Μουσείον της Ιεράς Μονής Κύκκου αναδεικνύει για άλλη μία φορά το έκδηλο ενδιαφέρον του για την απαγόρευση της ελευθερίας θρησκευτικής έκφρασης από το κατοχικό καθεστώς. Ο αριθμός των μουσουλμάνων Αλεβιτών της Κύπρου ανέρχεται σε αρκετές χιλιάδες πλέον. Ως γνωστόν οι μουσουλμάνοι Αλεβίτες δεν γίνονται αποδεκτοί ως θρησκευτική μειονότητα από την Τουρκία και δεν τους επιτρέπεται η ανέγερση ευκτήριων οίκων, με αποτέλεσμα να αναγκάζονται να συγκεντρώνονται μυστικά για την τέλεση των

Εξαιτίας των έργων οδοποιίας από τους Τούρκους, ο ναός αντιμετωπίζει σήμερα προβλήματα στην όλη στατική δομή του

θρησκευτικών τους καθηκόντων. Επισημαίνεται πως έως το 1974, η Κυπριακή Δημοκρατία παρείχε στους Αλεβίτες της Κύπρου ευκτήριο Οίκο στην περιοχή της Τύμβου σεβόμενη πλήρως την ελευθερία έκφρασής τους. Από τον ευκτήριο αυτό Οίκο τους εκδιώχθηκαν και διετάχθη το κλείσιμό του μετά την Τουρκική εισβολή.

Οι ενέργειες του Μουσείου της Ι. Μ. Κύκκου για τη διεθνοποίηση του θέματος της καταστροφής της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς τυγχάνουν διεθνούς αναγνώρισης και απήχησης. Πρόσφατα παρουσιάσθηκαν τόσο στο κανάλι TV6 της Γαλλικής Τηλεόρασης (προσβάσιμο και από το Διαδίκτυο), όσο και στο Αμερικανικό περιοδικό μεγάλης κυκλοφορίας The Weekly Standard εκτεταμένες ανταποκρίσεις και αφιερώματα στο θέμα. Στα πλαίσια αυτά το Μουσείο προχώρησε στη μετάφραση του βιβλίου του Χαράλαμπου Γ. Χοτζάκογλου, Τα θρησκευτικά μνημεία στην Τουρκοκρατούμενη Κύπρο, όψεις και πράξεις μιας συνεχιζόμενης καταστροφής, Λευκωσία 2009 και στη γαλλική γλώσσα, η έκδοση του οποίου προγραμματίζεται ως το καλοκαίρι του 2010. ■

Εσωτερική άποψη του ναού της Παναγίας του Τράχωνα, που μετατράπηκε σε αίθουσα χοροδιδασκαλείου

Οι Τούρκοι, κατά παράβαση του άρθρου 7 του Κανονισμού του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προβάλλουν προκλητικά στην πινακίδα που φαίνεται στη φωτογραφία, ότι τα έργα κοντά στο ναό χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (!)

Ξενόγλωσσο βιβλίο του 18ου αιώνα που φυλάσσεται στη Βιβλιοθήκη του Κέντρου Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

● **Του Χαράλαμπου Στρόππου**
Διευθυντή Βιβλιοθήκης Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

Από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής τους, οι Μονές δημιούργησαν βιβλιοθήκες για την πνευματική πρόοδο των μοναχών τους και για τις ανάγκες των Ελληνικών Σχολών, που λειτουργούσαν σε αυτές για τη μόρφωση των δοκίμων τους. Σταδιακά, οι βιβλιοθήκες αυτές εμπλουτίστηκαν και αποτέλεσαν σημαντικά πολιτιστικά και μορφωτικά κέντρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η βιβλιοθήκη της Μονής Κύκκου, με τα πολλά χειρόγραφα και έντυπα βιβλία που διασώζει και που αποτελούν μια σημαντική μαρτυρία για τη λειτουργία της από τους πρώτους αιώνες της ίδρυσής της.

Δυστυχώς, οι μεγάλες καταστροφικές πυρκαγιές που κατέκαψαν κατά καιρούς τη Μονή και αφάνισαν πολλούς από τους θησαυρούς της, συνέτειναν, ώστε χειρόγραφα και πολύτιμα βιβλία, που θησαυρίστηκαν σε αυτήν, να χαθούν οριστικά. Ανάμεσά τους και πολλά έντυπα βιβλία, που χρησιμοποιούνταν είτε από τους μοναχούς για την τέλεση των ιερών ακολουθιών και την πνευματική τους οικοδομή, είτε από τους δοκίμους, κατά τη διάρκεια των μαθημάτων τους στην Ελληνική Σχολή της Μονής. Οι καταστροφές αυτές, όμως, δεν στάθηκαν εμπόδιο για τους εκάστοτε Ηγουμένους για συνεχή εμπλουτισμό της μοναστηριακής βιβλιοθήκης, ώστε να ανταποκρίνεται κατά το δυνατόν πληρέστερα στις ανάγκες της εποχής.

Βέβαια, στα παλαιότερα χρόνια η οργάνωση της βιβλιοθήκης της Μονής Κύκκου ήταν υποτυπώδης. Συνήθως ένας μοναχός αναλάμβανε να φυλάσσει τα βιβλία που βρίσκονταν, σύμφωνα με κάποιες μαρτυρίες, σε ένα ιδιαίτερο χώρο του ναού. Αυτός ο πρώτος πυρήνας της βιβλιοθήκης της Μονής περιλάμβανε βιβλία που κάλυπταν, κυρίως, τις λειτουργικές ανάγκες της, όπως η Πεντάτευχος, το Ψαλτήρι και η Καινή Διαθήκη. Στη βιβλιοθήκη της Μονής έχουν διασωθεί μέχρι τις μέρες μας αρκετά από αυτά σε μεγάλους αριθμούς. Της ίδιας περιόδου είναι και βιβλία χριστιανικής γραμματείας, που επίσης φυλάσσονται στη Μονή, όπως εορτολόγια και βίοι αγίων, καθώς και βιβλία κατήχησης - δογματικά, απολογητικά και διδακτικά βιβλία. Στην κατάσταση αυτή βρισκόταν η βιβλιοθήκη της Μονής μέχρι τα νεότερα χρόνια, οπότε, με πρωτοβουλία του Ηγουμένου της Μητροπολίτη

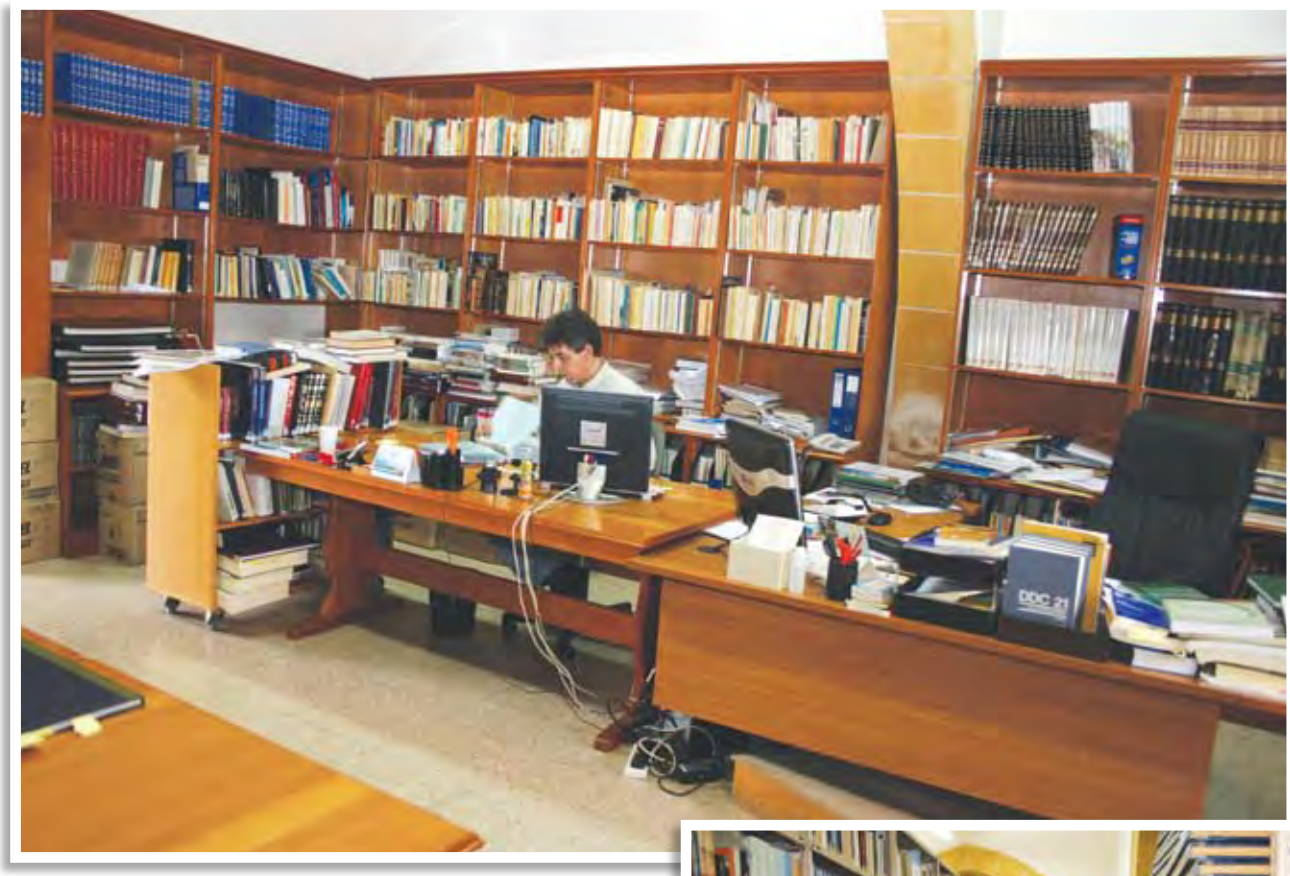

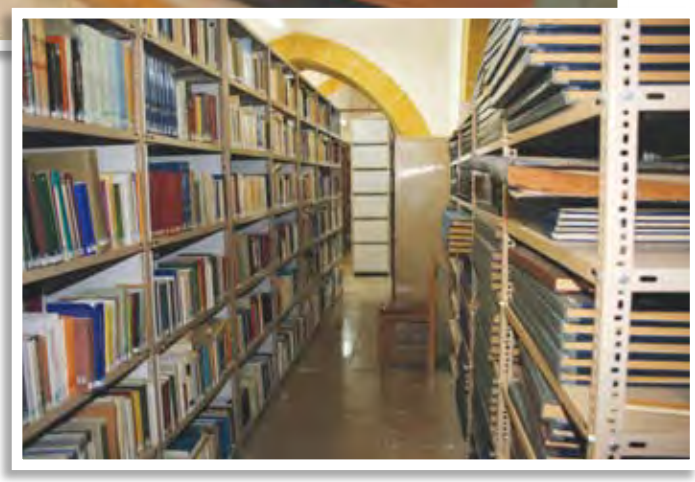

Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου, αναδιοργανώθηκε με βάση τις σύγχρονες επιστημονικές προδιαγραφές.

Η βιβλιοθήκη αυτή εντάχθηκε στο Κέντρο Μελετών της Μονής, που ιδρύθηκε το 1986 με κύριο στόχο την επιστημονική έρευνα της ιστορίας της Μονής Κύκκου, της Εκκλησίας, αλλά και της ιστορίας της Κύπρου γενικότερα. Σταδιακά εμπλουτίστηκε με νέα βιβλία και περιοδικά, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στο μεγάλο εύρος των ερευνητικών δραστηριοτήτων του Κέντρου, αλλά και των αναγνωστών που προσέρχονται σε αυτήν. Σήμερα, περιλαμβάνει 42.000 περίπου τόμους, που αφορούν στους τομείς της Ιστορίας, της Θεολογίας και της Τέχνης, καθώς και 350 τόμους ανατυπωμένων κυπριακών εφημερίδων, που ανάγονται στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα. Επίσης, διαθέτει και μεγάλο αριθμό μικροφίλμ ελληνικών και κυπριακών εφημερίδων του 19ου και 20ού αιώνα.

Η βιβλιοθήκη λειτουργεί με όλα τα σύγχρονα δεδομένα, συνεργάζεται με μεγάλο αριθμό βιβλιοθηκών της Κύπρου και της Ελλάδας και είναι συνδεδεμένη με τον ενιαίο κατάλογο περιοδικών του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης της Ελλάδας για την καλύτερη εξυπηρέτηση του αναγνωστικού της κοινού. Τμήμα της βιβλιοθήκης του Κέντρου Μελετών είναι μία δεύτερη βιβλιοθήκη, που λειτουργεί στη Μονή Κύκκου και η οποία είναι εξίσου πλούσια. Διαθέτει περίπου 20.000 τόμους, 3.500 από τους οποίους είναι παλαίτυπα, όπως και σπάνιες σειρές περιοδικών της Κύπρου και του μείζονος Ελληνισμού.

Σταδιακά, η βιβλιοθήκη του Κέντρου Μελετών κατέστη μία από τις σημαντικότερες και πλέον ενημερωμένες βιβλιοθήκες του νησιού, με αποτέλεσμα να την επισκέπτεται σήμερα μεγάλος αριθμός αναγνωστών και ερευνητών, προς τους οποίους παρέχεται κάθε εξυπηρέτηση. ■

Μίκης Θεοδωράκης

● **Του Ντίνου Αυγουστή**
Εκπαιδευτικού Α.Τ.Ε.Ι. Λάρισας

Μια σειρά εκπομπών της Βίκυς Φλέσσα «Στα άκρα» είναι που έδωσαν την αφορμή για το σημερινό σημείωμα. Μια σειρά εκπομπών αφιερωμένων στον παμμέγιστο Έλληνα μουσικοσυνθέτη, Μίκη Θεοδωράκη. Τον άνθρωπο που ταξίδεψε τ' όνομα της Ελλάδος στα πέρατα της γης. Τον ανυποχώρητο επαναστάτη που θυσίασε τα νιάτα του για τις ιδέες του, την ειρήνη, την ελευθερία και την δημοκρατία. Τον άνθρωπο που αγαπήθηκε και μισήθηκε όσο πολύ λίγοι στην σύγχρονη Ελλάδα....

Δίχως αυτόν ο Ελύτης, ο Σεφέρης, ο Αναγνωστάκης και άλλοι πολλοί Έλληνες ποιητές θα ήταν μόνο στις βιβλιοθήκες. Σταχυολόγησα και μοιράζομαι μαζί σας ό,τι απεκόμισα ως τηλεθεατής από αυτές τις υπέροχες εκπομπές, που δυστυχώς, λόγω του προχωρημένου της ώρας που μεταδίδονται, λίγοι άνθρωποι μπορούν να παρακολουθήσουν. Βλέπετε η ελληνική τηλεόραση έχει άλλες προτεραιότητες τις ώρες της μεγάλης τηλεθέασης. Και ποιος δεν γνωρίζει αλήθεια ότι η ωραία Ελένη αιτείται διαζυγίου!!!

Πάμε λοιπόν από την αρχή: «Κάθε Τετάρτη ήταν το μάθημα της Εθνικής διαπαιδαγώγησης: Μαραθώνας, Θερμοπύλες, Αλαμάνα... Πολλές φορές ακολουθούσαν και παρελάσεις. Για την Ελλάδα. Είναι πολύ μεγάλο πράγμα η εθνική υπερηφάνεια αρκεί να μην θέλεις να βρεθείς αντιμέτωπος με τους άλλους. Η εξουσία που κτυπάει και από χαρά. Η διεφθαρμένη εξουσία. Το αίσθημα των φοβισμένων ανθρώπων που πιάνονται από την εξουσία και μετατρέπονται σε τύραννο. Κάποτε υπερισχύει ο Μπετόβεν και βγαίνει η αρμονία. Κάποτε ξυπνάει η ανασφάλεια και βγαίνει το Άουσβιτς. Καπιταλισμός είναι η χειρότερη μορφή εξουσίας. Περνά στο στάδιο του ιμπεριαλισμού. Μιλάμε μόνο για ομόλογα. Χάσαμε την τελευταία μάχη. Το τελευταίο σήμα προδόθηκε. Οι Έλληνες βρέθηκαν μόνοι τους. Απελευθερώθηκαν μόνοι τους. Οι ξένοι μας άφησαν. Φυσικά βρήκαν συμμάχους. Εφιάλτες. Οι περισσότεροι σήμερα στην Ελλάδα είναι ξένοι, κυ-

ρίως αμερικάνοι.

Από την μια ο πατριωτισμός, που δημιουργεί εποποιίες, και οι επαναστάτες, που δημιουργούν μια δίκαιη κοινωνία, απέναντι στους καταδότες, που δημιουργούν τραγωδίες. Κάποιοι ασελγούν στο όραμα δήθεν της παγκόσμιας ελευθερίας. Και κάποιοι πλάθουν όνειρα για την πατρίδα, όπως την θέλουν: Λεβεντομάνα και απροσκύνητη. Κοινωνία δίκαιη, με μόρφωση για όλους. Και λαϊκή απελευθέρωση. Όχι λαϊκή αποχαύνωση.

«Θα σκοτωνόμουνα σαν ένας ευτυχισμένος άνθρωπος», υποστηρίζει ο Μίκης Θεοδωράκης και δεν θα έβλεπα όσα είδα. Τότε στον πόλεμο του 40 ήρθε στο Σχολείο, στην Πάτρα. Όταν ρώτησα τον πατέρα μου για το βιβλίο της μουσικής και τα αποτυπώματα (νότες), μου απάντησε ότι είναι ψείρες. Από τότε ασχολούμαι με αυτές τις ψείρες. Η μουσική έβγαινε από μέσα μου. Παρέμεινα, όμως, ο ίδιος. Ανεπηρέαστος.

Μίκης Θεοδωράκης. Πραγματικά μεγάλος και αληθινός. Η ολοζώντανη ιστορία μας. Μακριά από μικροπολιτικές σκοπιμότητες. Οι παρεμβάσεις του για τα εθνικά μας θέματα πάντα καταλυτικές. Η συνέχεια, η σύνθεση και ο εμπλουτισμός, μέσα από την αγωνιστική

και στον εμφύλιο που ακολούθησε. Σήμερα η χώρα μας χλευάζεται από τους Λαούς της Ευρώπης. Ποιους; Τους Γερμανούς που σκότωσαν πάνω από μισό εκατομμύρια Έλληνες πατριώτες, χωρίς να δώσουν πεντάρα. Επτά χρόνια χούντα. Τέσσερα μέσα και τρία έξω. Οι χώρες οι μεγάλες ζουν κατά 30% από την πώληση όπλων. Μας πουλούν όπλα και μας χλευάζουν. Αποδήμησαν τον Ελληνισμό.

Και η σχέση του με τον Θεό: Ο πόνος με ένωνε με τον Θεό. Πρώτη μου συναυλία «Αι γενεαί αι πάσαι». Πρώτη επαφή με την πραγματική μουσική. Έκανα τον ίσον και έκανα τους ψαλμούς. Η Βυζαντινή μουσική με επηρέασε βαθύτατα, αφού από ηλικία 2-3 ετών άκουγα την γιαγιά μου να ψέλνει Βυζαντινούς ύμνους. Η επαφή με την μουσική δράση, του ιστορικού μας πλούτου. Του πλούτου της ελληνικής ιστορίας που θέλουν, σήμερα, να σβήσουν... Οι κομμουνιστές τον θεωρούν το άσωτο τους παιδί, οι δε υπόλοιποι τον θεωρούν άξιο, μόνο όποτε τους βολεύει. Κανόνας για εκείνους που δεν κρύβονται. Γιατί ποιος άλλος παλαιός κομμουνιστής έχει το θάρρος να ομολογήσει πως, αν επικρατούσε ο λαϊκός στρατός, θα ήμασταν χειρότεροι και από την Αλβανία του Χότζα... ■

Υ.Σ: *«Σ' αυτήν την γωνιά της γης κατοικούν άνθρωποι που είναι Έλληνες με όλη την σημασία αυτής της λέξης και τίποτε – απολύτως τίποτε- δεν μπορεί να αμαυρώσει και πολύ περισσότερο να αλλοιώσει την ταυτότητα τους....».*

Η Κλάουντια Μούσουλου μαζί με τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο όπου του προσφέρει πίνακα που φιλοτέχνησε η ίδια

ΚΛΑΟΥΝΤΙΑ ΜΟΥΣΟΥΛΟΥ

Η Κλαούντια είναι τώρα μόλις 17 ετών, φοιτά στη Δευτέρα τάξη του δημόσιου Λυκείου Κύκκου Α΄ και αποτελεί υπόδειγμα ενός παιδιού της νέας γενιάς που έχει ήδη θέσει τις βάσεις και χαράξει τη δική της πορεία για επιτυχημένη δημιουργικότητα.

Με δύναμη που πηγάζει από ένα έμφυτο χάρισμα ταλέντου ενισχυμένο από τη δική της δυναμική αποφασιστικότητα, την πεισματική της αφοσίωση για όλο και καλύτερες επιδόσεις, με στήριξη από το στενό της περιβάλλον και αξιόλογους διδασκάλους που χαίρονται να δημιουργούν το "εύ ζείν", η Κλαούντια παρουσιάζει τις πρώτες της δημιουργίες.

Άρχισε από μικρή, δειλά αλλά σταθερά, να ζωγραφίζει μόνη της, αποτυπώνοντας την εξωτερίκευση του δικού της υπέροχου εσωτερικού παιδικού της κόσμου, πλαισιωμένου από την αγάπη της για τον άνθρωπο, τα ζώα και τη φύση και βεβαίως τις ανησυχίες της. Με το ανήσυχο της καλλιτεχνικό πνεύμα αναζητά λύσεις στην έκφραση εφαρμογής της καλλιτεχνικής νοοτροπίας, που την οδηγεί στη Σχολή Καλών Τεχνών της Θάλειας Ποντίκη, όπου η αυστηρή διδασκάλισσα την αγκαλιάζει με αγάπη και οριοθετεί τα στάδια προόδου κι επιτυχίας της γνωστικής μαθήτριας με το ατίθασο καλλιτεχνικό πνεύμα. Η σκληρή δουλειά και αφοσίωση στη δημιουργικότητα φέρνει για την Κλαούντια εντυπωσιακά αποτελέσματα, όταν σε ηλικία 14 ετών επιτυγχάνει το άριστο αποτέλεσμα (A) στις εξετάσεις GCE 'O' level in Art and Design.

Πίνακας «Καβαλλάρης»

Πίνακας «Προς τον Θεό»

Πίνακας «Αντικρίζοντας το μέλλον»

Η κ. Έλση Χριστόφια τελεί τα εγκαίνια της Έκθεσης της Κλαούντιας που έγινε στις 21.10.2009

Η κ. Έλση Χριστόφια, η χρυσή ολυμπιονίκης από την Ουγγαρία Άγκνες Κόβακς, ο πατέρας της Κλαούντιας Σοφοκλής Μούσουλος, η Κλαούντια και η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Βουδαπέστης κ. Φάρκας

Πίνακας «Λουλούδι αγάπης»

Από τότε η Κλαούντια ρίχνεται με περισσότερο πάθος στη δουλειά, μελετά σε μεγαλύτερο βάθος τη ζωγραφική (και ιδιαίτερα την απεικόνιση της κίνησης), γνωρίζει και εντυπωσιάζεται από τον Γερμανό καλλιτέχνη Jan Kunster και ακολουθεί πιστά τις συμβουλές του εξαιρετικού μας ζωγράφου Ανδρέα Λαδόμματου. Σε ηλικία μόλις 15 ετών παρακάθεται τις εξετάσεις GCE 'A' level, Art & Design (για τις οποίες προετοιμάζονται σε ιδιωτικά σχολεία συνήθως παιδιά 17 και 18 ετών), και επιτυγχάνει και πάλιν το εκπληκτικό για την ηλικία της αποτέλεσμα Α άριστα. Ταυτόχρονα τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Λύκειο, όπου φοιτά, παίρνει βραβεία και στο διαγωνισμό Τέχνης Σχολείων από όλη την Ευρώπη με θέμα "Δημιουργικότητα και Καινοτομία" παίρνει με ξεχωριστό έπαινο.

Σε ηλικία 16 ετών (πριν από μερικούς μήνες) αποφασίζει να παρουσιάσει τα πρώτα της έργα σε δική της ατομική έκθεση στο Αρχοντικό Τεχνών ΑΡΤΕ, τα εγκαίνια της οποίας τελεί η σύζυγος του Προέδρου της Δημοκρατίας κα Έλση Χριστόφια. Κατά τα εγκαίνια πλήθος κόσμου μεταξύ των οποίων και Υπουργοί, Βουλευτές και προσωπικότητες του Καλλιτεχνικού μας κόσμου θαύμασαν τα έργα της Κλαούντιας. Στην πολυθεματική αυτή έκθεσή της, η Κλαούντια παρουσιάζει το πρώτο στάδιο της δικής της τεχνοτροπίας, με ένα ξεχωριστό κάλλος, με αιθέριες μορφές να ξεπροβάλλουν με γαλήνη και ηρεμία μέσα από ένα χλωμό φόντο που τονίζουν συναισθήματα.

Πίνακας «Αχιλλέας στον Τρωικό πόλεμο»

Πίνακας «Γυναίκα με άλογο»

Το άλογο (που είναι και το ζώο που λατρεύει) κυριαρχεί με μια περήφανη παρουσία σε πολλά από τα έργα της, αν και οι διάφορες προσωπογραφίες που έχει φτιάξει απελευθερώνουν συναισθηματικές εκφράσεις μέσα από ένα φάσμα του παράξενου και του ονειρώδικου που συγκλονίζει. Οι εκκλησίες που έχει επίσης ζωγραφίσει προσδίδουν μια μελαγχολική νότα αντικειμενικής πραγματικότητας με την ανάγλυφη παρουσία ρεαλιστικής πιστότητας περιγραφής, και τα ζωντανά της φύσης προσφέρουν μια ευχάριστη νότα μέσα από μια ξέγνοιαστη περιγραφή της δημιουργίας.

Η Κλαούντια, παρόλο το νεαρό της ηλικίας της, προχωρεί ακόμα πάρα πέρα και με αφορμή την επίσκεψή της στη Δημοκρατία του Κογκό (Σεπτέμβριος 2009), εκδίδει το πρώτο της βιβλίο που αποτελείται από συγκλονιστικές φωτογραφίες που πήρε η ίδια κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της σ'αυτήν την χώρα. Οι φωτογραφίες είναι θαυμάσιες, συγκλονιστικές και μιλούν για τον πόνο, τη φτώχεια, την εξαθλίωση και την εκμετάλλευση που υπάρχει στον πλανήτη μας. Το διεθνές περιοδικό National Geographic ενδιαφέρεται και ζητά μερικές από τις φωτογραφίες αυτές, ενώ παράλληλα η Κλαούντια παίρνει τιμητική διάκριση στον Παγκύπριο Μαθητικό Φωτογραφικό Διαγωνισμό.

Το Μάιο του 2010, με ομάδα μαθητών του Λυκείου Κύκκου Α', λαμβάνει μέρος στο πρόγραμμα EUROSCOLA και αντιπροσωπεύει την Κύπρο στο Ευρωκοινοβούλιο στο Στρασβούργο. ■

Αδελφοποίηση κατεχόμενης Κοινότητας Μάσσαρι με το Δήμο Αρχαγγέλου Ρόδου

● **Της Λυγίας Χριστοφόρου-Αντωνίου**
Πολιτιστικής Εκπροσώπου ΚΣ Μάσσαρι

Είπες θα πάγω σ' άλλη γη, θα πάγω σ' άλλη θάλασσα
Μια πόλις άλλη θα βρεθεί καλλίτερη από αυτή

Καβάφης

Και πήγα σ' άλλη γη, σε άλλα μέρη ... πέρασα θάλασσα και ουρανό και βρήκα μια άλλη πόλη, ίδια με τη δική μου, ίδια με την πόλη που έχασα και δάκρυσα γιατί κάθε της λιθαράκι μου θύμιζε την ομορφιά που είχα αφήσει πίσω μου, πίσω από το συρματόπλεγμα.

Έτσι άρχισε η επίσημη εκδήλωση Αδελφοποίησης στις 17.01.2010 μεταξύ του Δήμου Αρχαγγέλου Ρόδου και της κατεχόμενης Κοινότητας Μάσσαρι.

Το απόγευμα της Κυριακής 17 Ιανουαρίου, 2010 συμμετείχαν στην Επίσημη Εκδήλωση Αδελφοποίησης που πραγματοποιήθηκε στην Αίθουσα Πολιτιστικών Εκδηλώσεων της Ιεράς Μονής Κύκκου στον

Αρχάγγελο.

Στην εκδήλωση χαιρέτησαν εκ μέρους του Προέδρου της Βουλής ο κ. Αντρέας Αγγελίδης (Βουλευτής), εκ μέρους του Υπουργού Εσωτερικών ο κ. Αργύρης Παπαναστασίου (Έπαρχος Λευκωσίας), η Ευρωβουλευτής Αντιγόνη Παπαδοπούλου, εκ μέρους του Μητροπολίτη Μόρφου ο Οικονόμος Κωνσταντίνος Κακουρίδης και η Επιτετραμμένη της Πρεσβείας της Ελλάδος κα Αικατερίνη Ξαγοράρη.

Στο τελετουργικό μέρος ακούστηκαν ομιλίες από τον Κοινοτάρχη Μάσσαρι Δρ Ελευθέριο Αντωνίου και τον Δήμαρχο Αρχαγγέλου Ρόδου κ. Αλέξανδρο Παππουρά. Αναγνώστηκε το Πρωτόκολλο και υπογράφηκε από τα δύο μέρη, ενώ ακολούθησε ανταλλαγή αναμνηστικών.

Το Πρωτόκολλο που υπογράφηκε ανάφερε:

Σήμερα Κυριακή 17.01.2010 στο Πολιτιστικό Κέντρο της Ιεράς Μονής Κύκκου στη Λευκωσία

Τα δύο μέρη εκπροσωπούμενα από τον Δήμαρχο Αρχαγγέλου Ρόδου, από το ένα μέρος, και τον Πρόεδρο του Κοινοτικού Συμβουλίου Μάσσαρι Κύπρου, από το άλλο μέρος, υπογράφουν αυτή την επίσημη διακήρυξη αδελφοποίησης των δύο μερών με αμοιβαία φιλία και εμπιστοσύνη σαν μαρτυρία για την συνεργασία τους σε όλους τους τομείς για την ανάπτυξη των μεταξύ τους πολιτιστικών, οικονομικών, μορφωτικών και κοινωνικών σχέσεων και τη συμβολή τους με κάθε πρόσφορο μέσο στην επίτευξη κοινών στόχων ως προς την ανάπτυξη κοινών κοινωνικών δραστηριοτήτων, τόσο των Συμβουλίων όσο και των πολιτών τους.

Το πρωτόκολλο αυτό επισημοποιεί τις αποφάσεις των δύο μερών για την αδελφοποίηση τους.

Η παρουσιάστρια της εκδήλωσης ανάφερε ότι η έννοια της αδελφοποίησης μεταξύ πόλεων και κοινοτήτων άρχισε μετά τον 2ο Παγκόσμιο πόλεμο με στόχο να ενισχύσει την έννοια της Ένωσης μεταξύ των κρατών. Σήμερα πόλεις από 30 και πλέον ευρωπαϊκές χώρες έχουν δημιουργήσει ένα ιστό χιλιάδων αδελφοποιήσεων, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία μίας Ενωμένης Ευρώπης.

Η αδελφοποίηση φέρνει τους πολίτες να συμμετέχουν σε συγκεκριμένες δράσεις, με πνεύμα συνεργασίας, ομοθυμίας και αμοιβαίας φιλίας. Η τελετουργική πράξη της 17ης Ιανουαρίου προσβλέπει στην ενίσχυση των δεσμών φιλίας που έχουν ήδη αναπτυχθεί μεταξύ του δύο μερών και τη συνέχιση καλλιέργειας τους μέσα από την ανάπτυξη κοινών δραστηριοτήτων.

Στο καλλιτεχνικό μέρος της εκδήλωσης τραγούδησαν ο Μαρίνος Στεφάνου το τραγούδι «Το όρομαν» που έλαβε τη 2η θέση στον 18ο Διαγωνισμό Κυπριακού Τραγουδιού το 2009, ακούστηκε

Στιγμιότυπα από το καλλιτεχνικό πρόγραμμα

το τραγούδι «Από τα Μάσσαρι στα Μάσαρη» το οποίο έγραψε ο Σπύρος Μουδάτσος ειδικά για την εκδήλωση και το τραγούδησε με την Χριστίνα Κόζα με μουσική του Αντώνη Μπαφίτη.

Κυπριακούς χορούς χόρεψαν το Συγκρότημα «Η Κύπρος» από την Πάφο υπό τη διδασκαλία του Μασσαριώτη Άρη Τζιάμαλη και ελληνικούς νησιώτικους το χορευτικό συγκρότημα του Πολιτιστικού συλλόγου «Το Καμειρί» από το Τ.Δ. Μάσαρη Ρόδου. Ακούστηκαν ποιήματα από τον κ. Ελευθέριο Μακρή (πρεσβύτερο κάτοικο Μάσσαρι Κύπρου) και την κα Μαρία Πάττα από τα Μάσαρη Ρόδου.

Την εκδήλωση τίμησαν επίσης με την παρουσία τους ο Δήμαρχος Μόρφου κ. Χαράλαμπος Πίττας, ο Πρόεδρος της Επιτροπής για τη διάσωση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς κ. Τάκης Χατζηδημητρίου, οι Πρόεδροι των Ενώσεων Κατεχομένων Κοινοτήτων Λευκωσίας και Κερύνειας, ο Πρόεδρος και μέλη της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, Κοινοτάρχες των Κοινοτήτων Λουτρού, Τύμπου, Φιλιάς, Κατωκοπιάς, Πέρα Χωρίου Νήσου πλήθος Μασσαρενών, Αρχαγγελίτων, Μαλωνιτών, Μασ-

σαριωτών και φίλων.

Η εκδήλωση αυτή αποτελούσε μέρος του τετραήμερου φιλοξενίας (15-20 Ιανουαρίου, 2010) αποστολής από το Δήμο Αρχαγγέλου Ρόδου, το Τ.Δ. Μάσαρη Ρόδου και το Τ.Δ. Μαλώνας Ρόδου αποτελούμενη από τους Δήμαρχο Αρχαγγέλου Ρόδου κ. Αλέξανδρο Παππουρά, Μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου, τον Πρόεδρο του Κοινοτικού Συμβουλίου Τ.Δ. Μάσαρη Ρόδου κ. Χριστόφορο Νικήτα, Μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου του Τ.Δ. Μάσαρη Ρόδου, Πρόεδρο του Τ.Δ. Μαλώνας κ. Μανώλη Χ"Κωνσταντίνου, τον Πρόεδρο του Συλλόγου το «Καμειρί» κ. Παναγιώτη Μαστροσαβάκη, τον Πρόεδρο του Αθλητικού Συλλόγου «Ο Αστέρας» κ. Γεώργιο Σαρρή, τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Εκκλησιαστικής Επιτροπής ΤΔ Μάσαρη Οικονόμο Χρυσόστομο Παπαλέξη και Γεώργιο Παπαγεωργίου, εκπροσώπους του «Αγροτικού Συνεταιρισμού Μασάρων», μέλη του χορευτικού συγκροτήματος «Το Καμειρί» και κατοίκους του χωριού Μάσαρη, Μαλώνα και Αρχάγγελο που αριθμούσαν τους 70. Όλοι παρευρέθηκαν και συμμετείχαν σε μία σειρά εκδηλώσεων που είχαν προγραμματιστεί από το Κοινοτικό Συμβούλιο Μάσσαρι Κύπρου και το Σωματείο Αθλητική Ένωση Μάσσαρι μέσα στα πλαίσια προώθησης των διαδικασιών αδελφοποίησης των δύο ομωνύμων κοινοτήτων.

Το όλο πρόγραμμα που ετοιμάστηκε από το ΚΣ Μάσσαρι και την ΑΕΜ περιελάμβανε συμμετοχή του κλιμακίου ως οι επίσημοι προσκεκλημένοι, το Σάββατο 16 Ιανουαρίου 2010, στην τέλεση εσπερινού του Αγίου Αντωνίου στον Ιερό Ναό Βαρνάβα και Ιλαρίωνα στην Περιστερώνα, χοροστατούντος του Μητροπολίτη Μόρφου κ. Νεόφυτου. Ακολούθησε δείπνο με κυπριακούς μεζέδες σε κέντρο στην περιοχή Ασίνου.

Το πρωί της Κυριακής, 17 Ιανουαρίου 2010, συμμετείχαν στην πρωινή λειτουργία στην εκκλησία Βαρνάβα και Ιλαρίωνος, τους προσφέρθηκε πρωινό από την εκκλησιαστική επιτροπή της Περιστερώνας και ακολούθως αγνάντεψαν το κατεχόμενο Μάσσαρι από την περιοχή Κάτζιηλος και επισκέφθηκαν τον Τύμβο της Μακεδονίτισσας. Το απόγευμα της Κυριακής πραγματοποιήθηκε η επίσημη εκδήλωση αδελφοποίησης.

Τη Δευτέρα, 18.01.2010, οργανώθηκε ξενάγηση των προσκεκλημένων μας Ροδίων με τουριστικά λεωφορεία στην περιοχή του Πέρα Χωρίου & Νήσου. Τους προσκεκλημένους υποδέχθηκαν ο Κοινοτάρχης Πέρα Χωρίου & Νήσου κ. Γιαννάκης Γεωργίου, μαζί με μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου, τον Γυμνασιάρχη κ. Δαυίδ Δαυίδ και την Πανεπιστημιακό κα Αναστασία Χάματσου. Ακολούθησε ξενάγηση στην εκκλησία Τσαμπίκας. Οι καθηγητές και τα παιδιά του Περιφερειακού Γυμνασίου Πέρα Χωρίου Νήσου υποδέχθηκαν το κλιμάκιο με μικρή εκδήλωση.

Την Τρίτη, 19.01.2010, προγραμματίστηκε επίσκεψη στο παραδοσιακό χωριό Κακοπετριάς, προσκύνημα στην εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, ξενάγηση στην παλιά Κακοπετριά και στους Μύλους. Ακολούθησε γεύμα με τον Μητροπολίτη Μόρφου κ. Νεόφυτο. Ακολούθως το πρόγραμμα περιελάμβανε προσκύνημα και ξε-

Υπογραφή του Πρωτοκόλλου αδελφοποίησης από τον κοινοτάρχη Μάσσαρι Δρα Ελευθέριο Αντωνίου (αριστερά) και το Δήμαρχο Αρχαγγέλου Ρόδου κ. Αλέξανδρο Παππουρά

νάγηση την ιστορική εκκλησία της Παναγίας της Ποδήθου η οποία είναι μία εκ των 10 εκκλησιών που τελεί υπό την προστασία της UNESCO.

Το τετραήμερο εκδηλώσεων ολοκληρώθηκε το απόγευμα της Τρίτης, με καφεδάκι, κουβεντούλα, ανταλλαγή δώρων και στοιχείων επικοινωνίας στο τέρμα της Λήδρας μεταξύ των Μασσαρενών και των Μασσαριωτών.

Αντηλλάγησαν απόψεις για μελλοντικές συνεργασίες για υιοθέτηση μεθόδων ενδυνάμωσης των σχέσεων των δύο ομωνύμων Κοινοτήτων, καθώς και για τα μελλοντικά βήματα των διεργασιών της αδελφοποίησης. ■

Βασίλης Σιακαλλής

ΝΑΥΠΗΓΟΞΥΛΟΥΡΓΟΣ ΣΤΟ ΚΑΡΑΒΟΣΤΑΣΙ

● **Του Κυριάκου Γ. Κοφτερού**
Επιθεωρητή πλοίων- Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας

Στα χρόνια μέχρι το 1974 στο Καραβοστάσι είχε το καρνάγιο του ο ναυπηγοξυλουργός Βασίλης Σιακαλλής, ένα επάγγελμα που πάει να εκλείψει. Καταγόταν από του Μόρφου, γεννήθηκε το 1922 και οι γραμματικές του γνώσεις ήταν μέχρι το δημοτικό σχολείο, όπως όλοι σχεδόν οι τεχνίτες της εποχής. Από μικρός έδειξε κλίση στην ξυλουργική και εξελίχθηκε σε ναυπηγοξυλουργό. Την τέχνη την έμαθε αρχικά στην Λάρνακα με ψαρόβαρκες. Στην συνέχεια εργάστηκε σε νησιά του Αιγαίου, στην Σάμο, Χίο, και άλλα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, συνολικά σε επτά νησιά, όπως έλεγε. Στα καρνάγια του ανατολικού Αιγαίου μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τελειοποίησε την τέχνη του αλλά από την τέχνη του θα έμαθαν και οι τοπικοί τεχνίτες, αν κρίνουμε από την μετέπειτα σταδιοδρομία του που έδειχνε άνθρωπο με ξεχωριστό ταλέντο. Η Σάμος είναι ιδιαίτερα γνωστή για την ναυπηγήσιμη ξυλεία της με πεύκα και μακρά ιστορία στην ναυπηγοξυλουργική. Το καράβι της Κερύνειας ήταν από πεύκο της Σάμου. Γενικότερα οι ναυπηγοξυλουργοί της Κύπρου είχαν άμεση σχέση με τους συναδέλφους τους του ανατολικού Αιγαίου και μερικοί είχαν καταγωγή από εκεί.

Γύρω στα 1946-47 γινόταν η κατασκευή δύο

ξύλινων πλοιαρίων στο Ξερό στον χώρο κοντά στον αστυνομικό σταθμό και εκεί εργάστηκε και ο Βασίλης. Στην συνέχεια εγκατέστησε το καρνάγιο του στο διπλανό Καραβοστάσι σ'ένα χώρο δίπλα στον δρόμο Πύργου-Λευκωσίας, κάτω από μεγάλους ευκαλύπτους. Το Καραβοστάσι έχει ιστορία με καράβια και ναυτικούς, όπως λέει και το όνομα του. Υπάρχουν ίχνη αρχαίου λιμανιού (επίνειο της πόλης των Σόλων που ήκμασε και στα Βυζαντινά χρόνια μέχρι την καταστροφή του από Σαρακηνούς) και ήταν κόμβος διακίνησης ανθρώπων και εμπορίου με τα παράλια της Μικράς Ασίας και μάλιστα με την Σμύρνη, με ιστιοφόρα πλοιάρια της εκάστοτε περιόδου. Η σημασία του μειώθηκε μετά την μικρασιατική καταστροφή για να επανέλθει με την μεταλλευτική βιομηχανία σαν σταθμός φόρτωσης μεταλλεύματος απασχολώντας μεγάλο αριθμό εργαζομένων.

Ο Βασίλης εξυπηρετούσε τις ανάγκες των ψαράδων της περιοχής αλλά δεν έμενε μόνο στο Καραβοστάσι. Οι ψαράδες από διάφορα μέρη της Κύπρου τον καλούσαν επί τόπου, όπου χρειάζονταν νέες ψαρόβαρκες. Ετσι εργάστηκε στην Βασίλεια, Λάπηθο, Κερύνεια, Αγιο Αμβρόσιο, Δαυλό, Αμμόχωστο, Μανσούρα, Πόλη Χρυσοχούς, Λεμεσό, ουσιαστικά σε όλες τις ακτές όπου δραστηριοποιούνταν ψαράδες. Πελάτες του ήταν και μουσουλμάνοι. Συνήθως δούλευε μόνος του και σπάνια με βοηθούς. Βοηθοί του ήταν οι ίδιοι οι ψαράδες που έδιναν την παραγγελία. Στο καρνάγιο του δεν είχε ηλεκτρικά μηχανήματα. Εκανε σχεδόν τα πάντα στο χέρι. Με σκεπάρνι, σκαρπέλο (γλύφτης), πριόνι, τρυπάνι και ροκάνι. Ηταν ταχύς και επιδέξιος και τον ενθουσίαζε η τέχνη του. Μπορούσε να δουλεύει ταυτόχρονα και με τα δύο του χέρια. Εργαζόταν με το μάτι, χωρίς σχέδια.

Ο γυμναστής Παλλάδιος Νικολάου από το Καραβοστάσι συνδέθηκε στενά με τον Σιακαλλή και η φιλία τους κράτησε ως το τέλος. Το 1970 πραγματοποίησε ένα παλιό του όνειρο, να αποκτήσει δικό του σκάφος και με τον αδελφό του Θησέα Νικολάου Ζερβό και τον Ανδρέα Γεωργιάδη αποτάθηκαν στον μάστρε-Βασίλη. Η παραγγελία ήταν για πλοιάριο μήκους 50 ποδών (≈17 μέτρα) με κατάστρωμα, μοντέλο καραβόσκαρο. Το καραβόσκαρο είναι ένα από τα γνωστά μοντέλα της παραδοσιακής ναυτιλίας, με ελλειψοειδή πρύμνη. Για τον σκελετό (τρόπιδα/καρένα και νομείς/σκαρμοί) χρησιμοποίησαν ξύλο συκαμινιάς που θεωρείται από τα καλύτερα σαν ναυπηγήσιμη ύλη. Για το πέτσωμα χρησιμοποίησαν ξυλεία από πεύκα της περιοχής Αγιάς του Δάσους Πάφου και την επιλογή των κατάλληλων πεύκων προς εκκοπή είχε ο ίδιος ο ευφυής τεχνίτης με κριτήριο την καταλληλότητα τους σε ευθείες και καμπύλες. Η ξυλεία διαμορφώθηκε σε μαδέρια στην ξυλοσχιστική μηχανή (εργοστάσιο ξυλείας) του Σαββάκη Γεωργίου στον Κάμπο. Για την κατασκευή ο Βασίλης εργάστηκε μόνος επί 3 χρόνια. Την κινητήρια μηχανή εγκατέστησε ο Μανώλης Κρανιδιώτης. Το σκάφος ονομάστηκε «ΑΡΓΩ» και μέχρι την εισβολή έτυχε εκμετάλλευσης σαν τουριστικό ακτοπλοϊκό με βάση την Αμμόχωστο, εκτελώντας τον γύρο της Κύπρο με σταθμούς, κάτι πρωτοποριακό που έμελλε να διακοπεί άδοξα με την τουρκική εισβολή. Ο όλος πλούς είχε διάρκεια μια εβδομάδα με κυβερνήτη τον καπετάν Σολωμή από την Ορμήδεια και ένα ναύτη.

Είχε καλή γνώση των ακτών της περιοχής Ξερού-Λιμνίτη και το 1964 βοήθησε στην προσπάθεια για άμυνα σε περίπτωση τουρκικής εισβολής. Ψάρευε με καλάμι και χαιρόταν το κρασί του στην παραλία. Λίγο χάρηκε στη ζωή του. Εχασε την μικρή του κόρη σε ηλικία 10 χρονών. Η σύζυγος του Τερψιχόρη Χριστοδούλου ήταν από τον Κάμπο. Ηταν πρακτικός φιλόσοφος, άνθρωπος με δική του προσωπικότητα και πολλή ανθρωπιά. Κάποτε όταν ξέσπασε πυρκαγιά στον φούρνο Τσουλούπα στο Καραβοστάσι ήταν ο μόνος που μπήκε μέσα στις φλόγες.

Το 1974 με την τουρκική εισβολή κατέφυγε στο χωριό της γυναίκας του στον Κάμπο. Αφησε πίσω το μικρό του καρνάγιο και τα εργαλεία του. Επαναδραστηριοποιήθηκε το 1975 με σκάφος που του παρήγγειλαν οι πιο πάνω τρείς φίλοι του, στην Λευκωσία δίπλα στην ξυλοσχιστική του Ηλία Λοΐζου από τον Κάμπο με τον οποίο συνεργάστηκαν

στην κοπή των κατασκευαστικών μελών. Ηταν το ΑΡΓΩ ΙΙ, αδελφό του «Αργώ» που δραστηριοποιήθηκε σαν αλιευτικό – ξιφιάδικο στην Πάφο και αργότερα σαν ακτοπλοϊκό επιβατηγό στην Λεμεσό. Είχε κατασκευάσει και πλοιάριο με κατάστρωμα στον Κάμπο. Εργάστηκε και λίγο στην Λεμεσό και απεβίωσε γύρω στο 1982. Με το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003 η ΑΡΓΩ εντοπίστηκε στο λιμανάκι της Κερύνειας! Βάρκες της τεχνοτροπίας του επίσης θεάθηκαν στο λιμανάκι.

Πρέπει να αναφερθεί ότι κατά κανόνα η ξυλεία για την κατασκευή ξύλινων σκαφών και πλοιαρίων στην Κύπρο προέρχεται από τα δάση γύρω από τον Κάμπο, από Καμπίτες υλοτόμους. Από τα πεύκα του Κάμπου κατασκευάστηκε και το «Κερύνεια-Ελευθερία» στις γραμμές του ναυαγίου της Κερύνειας, από τους αδελφούς Χαράλαμπου Αυγουστή. Για τη ζωή του Βασίλη μας έδωσαν στοιχεία η σύζυγος του Τερψιχόρη, η κόρη του Ελλη, ο γυμναστής Παλλάδιος Νικολάου από το Καραβοστάσι και ο ναυπηγοξυλουργός Νίκος Μπίλλης από την Αμμόχωστο στο καρνάγιο Λεμεσού.

Στην σταδιοδρομία του προς το τέλος υπολόγιζε ότι είχε ναυπηγήσει γύρω στα 300 σκάφη, κυρίως βάρκες. Οι ψαράδες και οι καραβομαραγκοί της Κύπρου θυμούνται τον Βασίλη, τον ωραίο χαρακτήρα του και την τέχνη του. Οι αθάνατες βάρκες του ακόμα υπάρχουν στα αλιευτικά καταφύγια της Κύπρου. Αν κάποτε γραφτεί ένα βιβλίο για την ναυπηγοξυλουργική στην Κύπρο, ο Βάσος Σιακαλλής πρέπει να περιληφθεί σαν ένας από τους εκλεκτότερους. Σαν άνθρωπος ελεύθερος και ανεξάρτητος και σαν τρόπος ζωής θα μπορούσε να ήταν μορφή σε διήγημα του Παπαδιαμάντη με βασανισμένες μορφές των ελληνικών ακτών, πλοιάρια και ταρσανάδες. Εκεί στην παραλία στο Καραβοστάσι σίγουρα θα είδε ένα «Ονειρο στο κύμα». Ή θα μπορούσε να ήταν ο κατασκευαστής της «Υπηρέτρας» της οποίας η τεχνολογία θα ήταν η ίδια που ήξερε ο Βασίλης. ■

Λιμάνι μου

Εν μεσάνυκτα τζι' εν ώρα
τ' Άγιον φως να φκει στην Πόρταν
σε μιαν άλλην εκκλησιάν
πάλε δα στην ξενηθκιάν
να γιορτάζουμεν Λαμπράν
που τους τόπους μας μακρά.

Έτσι μες στην σκοτεινιάν
αρκεινούν ν'άφκουν τζιερκά
μα ο νους πουν σιουρκά
παίρνει με αλλού μακρά
στο Λιμάνιν τ' ακριβόν
στης Τζιαιρίνιας το νερόν.

Την Ανάστασην ποθούμεν
για τους τόπους π'αγαπούμεν
στης Τζιαιρίνιας τα νερά
τα καΐτζια με κουπιά
ξωμακρίζουν στ'ανοικτά
σαν τα λεύτερα πουλιά.

Κάθε βάρκα τζιαι έναν φως
άφκει όπως το λαμπρόν
ξωμακρίζει στα βαθκιά
στης Τζιαιρίνιας τα νερά
όπως πόψε πον'Λαμπρά
τζι' είδα τ' Άγιον Φως ξανά

Μαρία Ματθοπούλου-Ποστεκκή

Παρουσίαση της ποιητικής συλλογής της ΛΑΡΑΣ ΠΑΡΤΖΙΛΗ

«Πρόσκληση στον Παντοκράτορα»

στη μουσικο - ποιητική βραδιά της στο Σπίτι της Κύπρου στην Αθήνα (28.09.09)

● **Της Άννα Κελεσίδου**
Ποιήτριας, Επίτιμης Διευθύντριας του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών και Αντεπιστέλλοντος Μέλους της Ακαδημίας της Μόσχας

Είναι καιρός που έδωσα στον εαυτό μου μια υπόσχεση: να γίνω, ειδικά στην περίπτωση της ποίησης, όπως ο αριστοτελικός αργυρογνώμων, που δοκιμάζει με ακρίβεια τον χρυσό, και να την αποδέχομαι ή να την προσεγγίζω ερμηνευτικά- όσον γι' αυτό θέμις εστί- μόνον εφόσον πληροί τρία ιδιαίτερα κριτήρια:

Το πρώτο αποδίδει επιγραμματικά ένα δημοκρίτειο απόσπασμα: «ποιητής...άσσα μεν αν γράφηι μετ' ενθουσιασμού και ιερού πνεύματος, καλά κάρτα εστίν» (Β 18). Δηλαδή, «η ποίηση που γράφεται με ενθουσιασμό και ιερό πνεύμα, είναι πολύ ωραία». Στο ίδιο πνεύμα και η κατηγορική προσταγή για την ποίηση του Rainer Maria Rilke: «Ιστορείστε τα πάθη και τους πόνους σας. Ιστορείστε την πίστη σας σε κάποια ομορφιά».

Το δεύτερο κριτήριο να είναι ο ποιητικός λόγος τρόπος, για να παραφράσω τον Οδυσσέα Ελύτη του Μικρού Ναυτίλου, ανακάλυψης των μυστικών σχέσεων των εννοιών που ο ποιητής περπατά σε βάθος και βγαίνει στο «ξέφωτο της ποίησης», η οποία μπορεί να είναι «μία, όπως ένας είναι ο ουρανός», αλλ' ο κάθε γνήσιος ποιητής έχει το δικό του βλέμμα να τον βλέπει.

Το τρίτο, ιδιαίτερα για μένα σημαντικό, να είναι ο ποιητικός λόγος ένας ευρύτερος ορίζοντας πλεύσης της ψυχής, με απλό τρόπο να είναι βιωμένη πραγματικότητα. Αυτός ο πρόλογος, τον οποίο επικυρώνει ήδη η εδώ παρουσία μου, θα πρέπει να συμπληρωθεί με τη φράση για μένα πρόσκληση και πρόκληση της Λάρας Παρτζίλη, που προηγείται της αφιέρωσης του βιβλίου της:

Δεν υπάρχουν χαμένες πατρίδες,
μονάχα άνθρωποι με χαμένες ταυτότητες.

Τρίτη γενιά Μικρασιάτισσα δεν θα ήταν δυνατό να μη αναλάβω να συνταξιδέψω στο ποιητικό και συνάμα φιλοσοφικό ταξίδι αυτογνωσίας μιας

ποιήτριας που το ήθος της- με την αρχαιοελληνική σημασία του όρου, της κατοικίας και του ποιητικού τρόπου ζωής-, είναι διπλό, μιας πρώτης και μιας δεύτερης πατρίδας, με δυο που έγιναν ένα, όπως το ψωμί και το κρασί στην Αγία Μετάληψη, όπως ζευγαρώνουν στους αληθινούς ποιητές το απολλώνιο και το διονυσιακό πνεύμα, το αρρενωπό και το λεπτοφυές, η φιλοσοφία και η ποίηση, όταν υπακούουν στο πνεύμα της ουσίας, της ευρυθμίας και ευαρμοστίας.

Τίποτε δεν γίνεται από το τίποτε, «αλλ' εκ λόγου τινός», και θα έλεγα, τροποποιώντας τον Λεύκιππο, και εκ γονέων και εκ πατρίδων. Κόρη Ελληνίδας μητέρας και διακεκριμένου Ρώσου ζωγράφου και ποιητή, σύζυγος διακεκριμένου αρχιτέκτονα από την Αμμόχωστο, μιας πόλης με την «ξωτική ομορφιά», για την οποία λέει η ποιήτρια:

Για σένα τραγουδώ που έλουζες με ήλιο
Τα τέκνα σου που διέπρεψαν σε όλη την υφήλιο!

κληρονόμησε το θησαυρό του εικαστικού και ποιητικού ταλέντου. Έκανε και τη δική της ποίηση «ζωγραφική που μιλάει», κατά το λόγο του Σιμωνίδη και έσμιξε τα ρωσικά γονίδια της ευαισθησίας με τα αγάλματα φωνήεντα της ελληνικής γλώσσας. Στη Λάρα Παρτζίλη δεν ίσχυσε ο νόμος της έκπτωσης των κληροδοτημάτων, αντί για δύο πατρίδες που δεν εξισώνονται ούτε με μία, ίσχυσε, αυτό που η ίδια διατυπώνει ποιητικά «μέσα μου έχω δύο κόσμους αγκαλιά», ή για να το πω σε παραλλαγή, ο ερωτικός λόγος του Goethe: «είμαι ένας και διπλός», γιατί το βιος που παρέλαβε, το κατάκτησε, έκανε τη γέννα αναγέννηση:

«Τη γλώσσα μού έδωσαν ελληνική»
Μα κι αν δεν ήταν να την κατακτήσω μόνη,
Δε θα' χα σήμερα το ίδιο όνειρο για τη ζωή:
Να γεννηθώ ξανά από την αρχή
Και εν αιθρία να παρουσιαστώ αγνή, σαν χιόνι.

Επέλεξα ν' αρχίσω από το ποίημα αυτό γιατί περιέχει και ένα άλλο στοιχείο που αποθησαύρισα αμέσως από τα ποιήματα της συλλογής: το στοιχείο – χαρακτηριστικό τόσο της ρώσικης όσο και της ελληνικής ψυχής (κι εδώ, όπως είναι εύλογο, δεν διακρίνω την κυπριακή από την ελλαδική): της αισιόδοξης αγωνιστικότητας. Για τη Λάρα Παρτζίλη που έχει συνειδητοποιήσει ότι η πίστη της στη βούληση του Θεού είναι συνώνυμη με την πίστη ότι έχει μια μεγάλη αποστολή, πρόσκληση στον Παντοκράτορα είναι ήδη η πρώτη αναφορά σ' Αυτόν ως εγερτήριο σάλπισμα, όπως φανερώνει το πρώτο ποίημα της ομότιτλης συλλογής:

Ποιος είπε, η ζωή δεν είναι πρόσκληση;

Η ποιήτρια κ. Λάρα Παρτζίλη μαζί με τη μουσικό και πιανίστρια κ. Ιρίνα Βαλεντίνοβα και τους τραγουδιστές Τεύκρο Νεοκλέους και Ευδοκία Καδή

Ποιος είπε, η ζωή δεν είναι μάχη;
Άλλαξε όπλο, ώστε η ζωή ουσία να 'χει
Και στείλε και στον Πλάστη μία πρόσκληση!

Η ίδια θα πει επίσης:

Πιστεύω στον άνθρωπο,
αρκεί ο άνθρωπος
να πιστεύει στον εαυτό του,
στο φωτεινό και θείο μέρος
που είναι εντός του.

Αυτό το αίτημα της ουσίας- αίτημα βαθύτατα ελληνικό για όσο καιρό ακόμη ουσία της ελληνικότητας θα είναι η ελληνικότητα της ουσίας- είναι σύνδετο με τη ζωή: γιατί αντίθετα από τον θάνατο, όπου «το κενό... είναι απόλυτα δικαιολογημένο», το κενό στη ζωή είναι ασύμβατη έννοια. Για τούτο η ποιήτρια εύστοχα αποφαίνεται:

Δεν φοβάται ο άνθρωπος να πεθάνει,
μα φοβάται ν α π ε θ α ί ν ε ι....

Καθόλου τυχαίο που στη δική της φιλοσοφημένη ποίηση μεγάλο θέμα αποτελεί η μελέτη θανάτου, γιατί όπως το είπε και ο Πλάτωνας: «φιλοσοφία - θανάτου μελέτη εστί»

Ο θάνατος υπάρχει, για να ανατρέπει τη ζωή
Να μην την παίρνουν οι άνθρωποι σαν δεδομένο...

Και αλλού:

Το κενό του θανάτου
είναι απόλυτα δικαιολογημένο,
Όχι όμως και της ζωής.

Άλλωστε για την ποιήτρια το κακό και το άδικο δεν αγκυλώνουν την Ιστορία για πάντα. Δραματοποιώντας, όπως έκανε και ο Πλάτων, τόπους και δρώμενα σε πρόσωπα, η ποιήτρια έτσι μιλά στην Κερύνεια, τη «Βενετία της Μεσογείου»:

Της ιστορίας ο τροχός ποτέ δεν παύει,
Δείξε κουράγιο, ωσότου πέσει η αυλαία!
Τούτ' η μοίρα στους Έλληνες κι ελεύθερους δεν πάει.
Μα θα 'ρθει η μέρα που θα σηκώσεις με τον ήλιο τη

σημαία!

Η παράκληση στον Θεό να της δώσει μια μεγάλη αποστολή, το αίτημα για το πλήρες στη ζωή, που αντιμάχεται το κενό, προκειμένου για την Τέχνη γίνεται χρέος «να εμπνέει την ανθρωπότητα». Η προτροπή:

...Όποιος στο τραίνο για το μέλλον επιβαίνει,
Ας βάλει κάποιο λιθαράκι στην πορεία,
Για να μη λείψει η ανθρωπιά στην Οικουμένη

Συνάμα, τη στασιμότητα του θανάτου εξοβελίζει η αποστολή της Τέχνης να προσφέρει στον αποδέκτη της ένα αίσθημα ανάτασης, με άλλα λόγια να λειτουργεί όπως η πλατωνική «ψυχαγωγία», ως αγωγή της ψυχής από το σκοτάδι της αναλήθειας στο φως της γνώσης, που ενδέχεται να είναι απόγνωση, αλλά είναι και επίγνωση, γνώση των κακώς κειμένων, αυτογνωσία και ανάδειξη της ανθρωπινότητάς μας...

Ο ποιητής γράφει με αφετηρία τον εαυτό του,
Για να αποκαλύψει την αλήθεια του καθενός...

Λέει η ποιήτρια στο ποίημα «Φωνή βοώντος εν τη ερήμω»:

Ω, άνθρωπε, φτάνει ο λήθαργος κι έλα, συλλογίσου:
Πού ανατέλλουν η ελπίδα και ο ήλιος
Δε θα 'ταν, ίσως, να αναστατώνεται η υφήλιος,
Αν είχε την επίγνωση πού θα κατέληγε η Δύση.

Η προηγούμενη αναφορά μου στον Πλάτωνα θα μπορούσε να συμπληρωθεί με μια αντιπαραβολή ανάμεσα στα λεγόμενα του Αθηναίου φιλοσόφου για την τύχη του δικαίου Σωκράτη ή όποιου άλλου- που σε μια «φλεγμαίνουσα» πόλη υποφέρει και σταυρώνεται από το αφιλοσόφητο πλήθος των πολλών «ναρθηκοφόρων» και στους εξομολογητικούς στίχους της ποιήτριας:

...Ο ποιητής έχει φωνή...
Κι αν το πλήθος θα ρθεί να με σταυρώσει,
Και προτιμήσει την υποκρισία του αλήτη,
Κι αν η κρίση του το αίμα μου παγώσει,
Θα θυμηθώ πως ο Χριστός μας αναστήθη.

Ο λόγος με έφερε στο άλλο χαρακτηριστικό της συλλογής της Λάρας Παρτζίλη, στη σχέση φιλοσοφίας και ποίησης. Τα δύο μεγέθη της πνευματικής δημιουργίας του ανθρώπου, αποτελούν, ως γνωστόν, πράξεις επικοινωνίας και υψηλής άσκησης του Λόγου, είναι θεραπαινίδες του υψηλού, όταν οδηγούν το νου στην τελειότητα παρά τις όποιες διαφορές, αφού στην ποίηση καταργείται το κριτήριο της ακριβολογίας, καθώς διευρύνεται η χρήση των λέξεων προς την παραστατική τους κατεύθυνση μέσω της συνδρομής της φαντασίας, φιλοσοφία και ποίηση μπορούν όχι μόνο να συνυπάρξουν, αλλά και να δώσουν πλουσιότερους πνευματικούς καρπούς και έτσι να γίνουν ευχερέστερα ορθωτικοί οδοδείκτες:

Στη φιλοσοφία τα είπαν όλα από νωρίς.
Μας έμεινε στην ποίηση ο αοιδός να τραγουδήσει
Τον πόνο του και τη χαρά, τον κόσμο μην αφήσει
Χωρίς κανένα ίχνος, δικό του και της εποχής.

Αλλού λέει η ποιήτρια:

Κάθε πόλη έχει μια πόρτα του Ιούδα
Στην Κερκόπορτα μπαίνει ο εχθρός από το πουθενά.
Κάθε έθνος έχει κι έναν ατιμώρητο Ιούδα.
Και κάθε πέτρα άκτιστη - σκαλί στον Γολγοθά.

Κι αν ξέπλυνε η βροχή από καιρό τ' άγνωστο αίμα
Που έμεινε στην πέτρα από ανθρώπινη πληγή,
Η μυρωδιά της έμεινε στη μνήμη για τον καθένα,
Η μυρωδιά της ματωμένης κι άγνωστης ψυχής.

Σε άλλο ποίημα η Λάρα Παρτζίλη εγκαλεί την απνευμάτιστη πρόοδο:

Μηχανοποιήσαμε τον βίο μας - ειν' λόγος να χαιρόμαστε;
Από τον καιρό του Διογένη ψάχνουμε για Άνθρωπο,
Δεν βλέπω πρόοδο στο φως κι όμως παινευόμαστε.
Αντί να ζούμε την ανάταση στη λύρα του ποιητή,
Ζούμε της ζούγκλας το αγρίμι, που επεκτάθη και στον άνθρωπο.

Η ίδια η ποιήτρια δεν μένει «στο εφόσον και στο αν», στις ακαθόριστες δηλώσεις, τις οποίες μαζί με το δειλό πνεύμα της αναποφασιστικότητας και της αδιαφορίας καυτηριάζει στο πιο πάνω ποίημά της. Η ίδια δεν προσκολλάται στο παρόν, με το οποίο «γίνεται πιο φτωχός ο κόσμος», αλλ' ενώ δεν κόβει τις ρίζες με το παρελθόν, επιμένει να αντιστέκεται σε όποια στείρα εμμονή, όπως είναι για παράδειγμα η παγκοσμιοποίηση. Εφαρμόζοντας την αρχή του κριτικού ελέγχου για τα δρώμενα, που συνοψίζει η επιταγή λέγοντας - ονομάζεις, καταγγέλλοντας - ενεργείς, αντιμετωπίζει επιτιμητικά την ιδέα της δήθεν κατάργησης των διακρίσεων με την παγκοσμιοποίηση:

Μας λέτε ότι γκρεμίζετε
τα σύνορα που χώριζαν τον κόσμο,
ενώ εγώ βλέπω τον ίδιο τον κόσμο να γκρεμίζεται...

ενώ προβλέπει στο μέλλον και προτρέπει, ώστε

«ο καθένας το λιθαράκι του να βάλει στην πορεία»
«για να μη λείψει η ανθρωπιά στην Οικουμένη».

Φιλοσοφία και ποίηση συναντώνται στα μεγάλα θέματα που προσεγγίζουν κάθε μια με τα μέσα της: την τραγικότητα του ανθρώπινου, το δίπολο ζωή-θάνατος, την ιδέα της πατρίδας, την έννοια του χρόνου, τον έρωτα, την ομορφιά, την ευτυχία, τη φύση, το Θεό.

Ο απολογισμός της Λάρας Παρτζίλη, τραγικός και συνάμα κάλβειος στη λιτότητά του, απαντά στο ποίημα που αφιερώνει, μεταξύ άλλων, στον αλησμόνητο πατέρα της. «Περιπαθή οδοιπόρο και προσκυνητή της κυπριακής γης» τον αποκαλεί η Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή στο εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου του, «Άλμπατρος», που μετάφρασε και εξέδωσε η ίδια η ποιήτρια στη μνήμη του ανιδιοτελή ζωγράφου και ποιητή Συμεών Βολτσκόβ,

που φτιάχνει «με χρώματα την ομορφιά» καταθέτοντας την ψυχή και τη σκέψη του. Παραθέτω εδώ λίγες στροφές από το αφιέρωμά της αυτό που έχει τίτλο «Το μοιρολόγι»:

Έχασα χωρίς πολέμους
άνδρα, αδελφό, μητέρα.
Και μ' αδέσποτους ανέμους
έχασα και τον πατέρα...

Όμως, όπως τίποτε δεν γίνεται από το τίποτε, τίποτε δεν χάνεται στο τίποτε, όσο είναι παρούσα και ζωντανή ή μνήμη:

Στη ζωή στιγμές χαράς θα ζούμε
Και στις θύμισες ακόμη πιο πολλές.
Πρέπει να μπορούμε να γευτούμε
Τη γλυκιά αγάπη μας του Χθες.

Αντί Επιλόγου

Έχω πειστεί πως, όπως στη Φιλοσοφία πάντα μπορεί κανείς ν' αρχίζει μια μελέτη από εκεί που κατέληξε, και στη μελέτη της ποίησης κάθε τέλος είναι δυνατό να γίνει νέα αφετηρία. κι εδώ ισχύει ό, τι είπα για τον τρόπο με τον οποίο ο καθένας βλέπει τον ουρανό. Αν έσκυβα ξανά στο βιβλίο της Λάρας Παρτζίλη, θα προτιμούσα να μείνω στο ποίημά της «Ύμνος στη νέα μου πατρίδα», και για τη θεματική και για την ποιητική του αξία. Αλλά εδώ θα παραιτηθώ από κάθε σχόλιο. Άλλωστε «είναι ωραίο να μπορούμε να χαρούμε λίγη σιωπή», όπως θα έλεγε η ποιήτρια, για να γευτούμε «τη μυσταγωγία και την κατάνυξη» της Τέχνης: σ. 30.

Η Λάρα Παρτζίλη δε θα αποδεχόταν την πλατωνική απόρριψη της ποίησης από τη δική της ιδεατή πολιτεία, που όμως είναι το μέσα «κράτος» της, ο εσωτερικός κόσμος της, γιατί, αντίθετα από τον αθηναίο σοφό, τον ριζοσπαστικό - όσο απόλυτος είναι πάντα ο ιδεαλιστής - δεν βλέπει την ποίηση ως δημιουργό ψευδαισθήσεων και θεραπαινίδα παθολογικών καταστάσεων, αλλά ενεργό αναδημιουργία υψηλών συναισθημάτων και θέαση ιδεών. Η δική της πάντως ανάβαση στις ιδέες είναι και κατάβαση στον κόσμο μας, δραστήρια συμμετοχή στα δρώμενα με συγκυβερνήτες τον νου και την καρδιά, την ορθοφροσύνη και την αγάπη. ■

Στιγμιότυπο από το καλλιτεχνικό πρόγραμμα

Η ποιήτρια με την κ. Άννα Κελεσίδου, ποιήτρια, Επίτιμη Διευθύντρια του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών και Αντεπιστέλλοντος Μέλους της Ακαδημίας Μόσχας, την Μορφωτική Ακόλουθο κ. Ελένη Αντωνιάδου και το Διευθυντή του Πολιτιστικού Κέντρου στην Αθήνα «Το Σπίτι της Κύπρου» κ. Κώστα Λυμπουρή

Η ποιήτρια κ. Λάρα Παρτζίλη κλείνει τη βραδιά της με το ανέκδοτο ποίημα **«Τα Πάντα με το Τίποτα».**

Τα Πάντα με το Τίποτα*

Αν ρωτηθεί ένας θνητός:
Τι προτιμάς; Τα Πάντα ή το Τίποτα;
Με την κοινή του λογική θα πει: Τα Πάντα.

Ενώ εγώ επέλεξα τα Πάντα με το Τίποτα,
Γιατί δίχως το Τίποτα τα Πάντα
Τίποτα δεν είναι

* Αναφέρεται η ποιήτρια στα λόγια του Πασκάλ, που την ενέπνευσαν σ' αυτό το ποίημα και που δίδουν μια από τις πολλές φιλοσοφικές ερμηνείες του. Ο Πασκάλ, ερωτηθείς σε μια συζήτηση για την πίστη του στο Θεό, απάντησε φιλοσοφικά, ωσάν να επρόκειτο για ένα στοίχημα με τον εαυτό του: «αν κερδίσω, κέρδισα τα πάντα, αν χάσω, δεν έχασα τίποτα. Να γιατί κάποιος που πιστεύει στο Θεό, επιλέγει, είτε το συνειδητοποιεί είτε όχι, τα Πάντα με το Τίποτα».

Από τις φτωχές Αφρικανικές χώρες φεύγουν τα περισσότερα ταλέντα για τις ακαδημίες μεγάλων Ευρωπαϊκών συλλόγων. Πόσα από αυτά τα παιδιά θα υπογράψουν επαγγελματικό συμβόλαιο και πόσα θα καταστραφούν;

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Εκμετάλλευση ανηλίκων

● **Του Σάββα Κοσιάρη**
Δημοσιογράφου

Ο αθλητισμός που βιώνουμε σήμερα δεν είναι ασφαλώς ο αθλητισμός που μας έμαθαν οι αρχαίοι πρόγονοί μας. Ούτε και οι αρχές που διέπουν τη λειτουργία του μοιάζουν με αυτές που πρόταξε το «ευ αγωνίζεσθαι» ή αργότερα ο ολυμπιακός χάρτης όπως τον κωδικοποίησε με την ίδρυσή της τον Ιούνιο του 1894 η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή.

Η εμπορευματοποίηση των πάντων δεν άφησε ανεπηρέαστο τον αθλητισμό ο οποίος μπορεί μεν να δοκίμασε να αντισταθεί στον πειρασμό (ακριβώς γιατί υπήρχαν αυτές οι δυνατές αρχές) αλλά δεν άντεξε... Ο αθλητισμός δεν είναι πια η απόλυτη έκφραση της άθλησης και της ψυχαγωγίας αλλά ένα ακόμη προϊόν, ένα ακόμη εμπόρευμα με τιμές μάλιστα από τις πιο ακριβές!

Η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού

και ιδιαίτερα του ποδοσφαίρου οδηγεί σε παραμέτρους που δεν συνάδουν με το αθλητικό πνεύμα. Για αυτή βέβαια την ασυμφωνία, δεν ευθύνεται το αθλητικό πνεύμα αλλά οι άνθρωποι οι οποίοι αναλαμβάνουν να το διαχειριστούν στην όποια του μορφή. Μια διαχείριση που έχει βάση της το οικονομικό κέρδος ανεξάρτητα συνεπειών και ηθικών φραγμών, με αποτέλεσμα να καταγράφονται φαινόμενα διαφθοράς. Τόσο ανησυχητικά, ώστε το θέμα να αποτελεί ξεχωριστό κεφάλαιο στη Λευκή Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Βίβλος η οποία αποτελεί το ουσιαστικότερο στρατηγικό έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον αθλητισμό.

Έντονος ο προβληματισμός που αναπτύσσεται και ακόμη εντονότερες οι συστάσεις στα κράτη μέλη: Η διαφθορά, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και άλλες μορφές οικονομικού εγκλήματος θα πρέπει να διωχτούν δυναμικά! Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πάντως αναφέρεται ιδιαίτερα σε συμπεριφορές μάνατζερ παικτών, η δραστηριότητα των οποίων αυξήθηκε σημαντικά μετά τις εξελίξεις στην εύκολη πια μετακίνηση ποδοσφαιριστών (και όχι μόνο...).

Βρώμικο χρήμα

Σε ότι αφορά στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος μέσω του ποδοσφαίρου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σημειώνει στη Λευκή Βίβλο: «Η διαφθορά, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και άλλες μορφές οικονομικού εγκλήματος επηρεάζουν τον αθλητισμό σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Δεδομένης της έντονης διεθνοποίησης του συγκεκριμένου χώρου, η διαφθορά στον αθλητισμό συνήθως έχει διασυνοριακές παραμέτρους. Τα προβλήματα διαφθοράς που έχουν ευρωπαϊκή διάσταση πρέπει να αντιμετωπιστούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι μηχανισμοί της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πάταξη του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος θα πρέπει να εφαρμόζονται αποτελεσματικά και στον τομέα του αθλητισμού».

Εμπόριο παικτών

Πιο ανησυχητικές όμως είναι οι διαπιστώσεις για το εμπόριο παικτών και την εκμετάλλευση ανήλικων παικτών: «Η δημιουργία μιας πραγματικά Ευρωπαϊκής αγοράς παικτών και η άνοδος του επιπέδου των τιμών τους σε ορισμένα αθλήματα αύξησαν τις δραστηριότητες των μάνατζερ παικτών. Σε ένα διαρκώς πιο περίπλοκο νομικό πλαίσιο, πολλοί παίκτες (αλλά και αθλητικά σωματεία) χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες μάνατζερ για τη διαπραγμάτευση και την υπογραφή συμβολαίων.

Μετά τη φτώχεια και τις αρρώστιες μια ακόμη μεγάλη πληγή για πολλές από τις Αφρικανικές χώρες. Η εκμετάλλευση ανήλικων παικτών. (PAIDIA –KENYA)

Έχουν αναφερθεί κακές πρακτικές στις δραστηριότητες ορισμένων μάνατζερ, οι οποίες έφτασαν ακόμη και σε περιπτώσεις διαφθοράς, ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και εκμετάλλευσης ανήλικων παικτών. Αυτές οι πρακτικές ζημιώνουν τον αθλητισμό και εγείρουν σημαντικά ερωτήματα ως προς τη διαχείριση»

Εκμετάλλευση ανηλίκων

Η εκμετάλλευση ανηλίκων είναι ένα κεφάλαιο άγνωστο μάλλον για μας εδώ στην Κύπρο (για την ώρα) αλλά υπαρκτό και τραγικό σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Δεν είναι λίγες οι φορές όπου εκθειάσαμε τις ακαδημίες μεγάλων συλλόγων στην Ευρώπη αλλά και την ικανότητά τους να ανακαλύπτουν (με τη βοήθεια και μάνατζερ) σπουδαία ταλέντα από το κάθε σημείο της γης. Πίσω όμως από αυτό το θαυμασμό για την ανακάλυψη των ταλέντων κρύβονται και τραγικές περιπτώσεις. Και για να ανησυχήσουν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αυτές οι περιπτώσεις δεν είναι λίγες...

Ενισχυμένο από τις μεταπολεμικές οικονομικές κρίσεις που διέλυσαν τη Δυτική Αφρική, ένα επικερδές εμπόριο νέων ποδοσφαιριστών βρίσκεται σε άνοδο. Παιδιά τα οποία δεν έχουν τελειώσει ούτε την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ανιχνεύονται για το ταλέντο τους από τις μεγάλες ομάδες της Γαλλίας, του Βελγίου, του Μαρόκου και της Τυνησίας με στόχο την μεταπώλησή τους.

Μια πρόσφατη έρευνα της εφημερίδας The Observer στην Ακτή του Ελεφαντοστού απεκάλυψε ότι Λιβάνιοι επιχειρηματίες στο Αμπιτζάν –μια επιχειρηματική κοινότητα που κάποτε ασχολείτο

Ο πρόεδρος της ΟΥΕΦΑ Μισιέλ Πλατινί χαμογελά σε μια από τις συνεδριάσεις της ΟΥΕΦΑ. Πίσω όμως από το χαμόγελό του κρύβεται ο προβληματισμός για τις συμπεριφορές μεγάλων συλλόγων της Ευρώπης σχετικά με την εμπορία ταλέντων

Εμπόρους παιδιών χαρακτηρίζει τους συλλόγους που αγοράζουν τα ταλέντα των φτωχών χωρών ο πρόεδρος της ΦΙΦΑ Ζεπ Μπλάτερ. (SEP BLATTER)

με το λαθρεμπόριο κέδρου και διαμαντιών– έχουν στρέψει την προσοχή τους στο ποδόσφαιρο, ιδρύοντας παράνομα σχολεία προπόνησης σε ολόκληρη τη χώρα σε μια προσπάθεια να καλλιεργήσουν τα καλύτερα ταλέντα για ορισμένες από τις μεγαλύτερες ομάδες της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης.

Οι γονείς των παιδιών και οι ίδιοι οι νεαροί ονειρεύονται την επιτυχία, αλλά εδώ βρισκόμαστε μπροστά σε μια διαδικασία εκμετάλλευσης, η οποία έχει σημάνει συναγερμό ανάμεσα στις μη κυβερνητικές οργανώσεις της Δυτικής Αφρικής, όπως είναι η Caritas και η Save the Children...

Τραγικές συνέπειες

Μαζεύουν λοιπόν οι μάνατζερ, οι ακαδημίες ή οι σχολές ποδοσφαίρου εκατοντάδες παιδιά από τις αφρικανικές χώρες (και όχι μόνο) τα οποία με αποσκευές το όνειρο για τη μεγάλη σταδιοδρομία αλλά και την έξοδο από τη φτώχεια, μεταφέρονται στην Ευρώπη. Από τις εκατοντάδες ταλέντα όμως που δοκιμάζονται, μόνο ελάχιστα καταφέρνουν στο τέλος της εκπαίδευσής του να επιλεγούν για ένα συμβόλαιο και να συνεχίσουν ομαλά την ποδοσφαιρική τους πορεία.

Τα υπόλοιπα παιδιά, αυτά δηλαδή που δεν επιλέγονται, διερωτάστε τι απογίνονται; Εθισμένα από τον «πλούσιο» τρόπο ζωής που έμαθαν στη διάρκεια των ποδοσφαιρικών δοκιμών τους δεν θέλουν να επιστρέψουν στη φτώχεια της πατρίδας τους. Αλλά και να θέλουν κάποια από τα παιδιά, αυτοί που τα ξεσήκωσαν δεν διασφαλίζουν τις προϋποθέσεις επιστροφής τους!

Αυτά τα παιδιά λοιπόν, αποτυχημένα ταλέντα και προδωμένα από το όνειρό τους, καταφεύγουν στην αναζήτηση της επιβίωσης στην ξένη χώρα, με οποιοδήποτε μέσο και τρόπο. Με ελάχιστα έως μηδενικά εφόδια, οικονομικά και κατάρτισης, έχουν σαν πιθανότερη προοπτική τους την εκμετάλλευση και το παραστράτημα στο έγκλημα...

Η Βραζιλία

Το πρόβλημα όμως δεν αφορά μόνο στις φτωχές Αφρικανικές χώρες. Αφορά και στη Λατινική Αμερική, εκεί όπου το ποδόσφαιρο τα παιδιά το μαθαίνουν πριν από την αλφαβήτα στο σχολείο! Οι περισσότερες ομάδες καλλιεργούν το άθλημα μέσα από τις ακαδημίες τους όχι προς άμεσο όφελος των παιδιών και του ποδοσφαίρου αλλά το δικό τους. Είναι στην ουσία επιχειρήσεις εμπορίας παικτών, αφού με την πώληση ενός καλού ταλέντου μπορούν να καλύψουν τον προϋπολογισμό μιας χρονιάς! Αξίζει να σημειώσουμε ότι το δεύτερο στη σειρά (μετά τον καφέ) προϊόν που εξάγει η Βραζιλία είναι οι παίκτες!

Ο Μισιέλ Πλατινί

Ο ίδιος ο πρόεδρος της ΦΙΦΑ Μισιέλ Πλατινί ανησυχώντας για τις διαστάσεις που προσλαμβάνει η εκμετάλλευση ανηλίκων χαρακτήρισε ούτε λίγο ούτε πολύ εμπόρους παιδιών τους συλλόγους και τους μάνατζερ: «Το να περνάει ένα παιδί τον ωκεανό μόνο και μόνο για να κλωτσάει μια μπάλα, εγώ το χαρακτηρίζω διακίνηση ανηλίκων. *Οι περισσότεροι παίκτες που έρχονται στην Ευρώπη δεν γίνονται Ρονάλντίνιο. Παίζουν σε μια ημιεπαγγελματική ομάδα στην Ανατολική και στη Νότια Ευρώ-*

Ο Αντρέ Μπικέι είναι ένα από τα ταλέντα του Καμερούν που διέπρεψαν στην Ευρώπη. Πολλά άλλα όμως παιδιά από τη χώρα του χάθηκαν και καταστράφηκαν στους δρόμους Ευρωπαϊκών πόλεων όπως ο ίδιος αποκαλύπτει

πη και μετά μένουν αναλφάβητοι, χωρίς χαρτιά και ποδοσφαιρικό μέλλον».

«Νεοαποικιοκράτες»

Η ΦΙΦΑ έχει απαγορεύσει τις μετεγγραφές ανηλίκων αλλά οι σύλλογοι της Ευρώπης έχουν βρει παραθυράκι με το οποίο παίκτες άνω των 16 αλλάζουν ομάδα στα όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πρόεδρος της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας ποδοσφαίρου Σεπ Μπλάτερ, κατηγόρησε τις ομάδες της Ευρώπης για *«ποταπή»* συμπεριφορά, λέγοντας ότι εμπλέκονται σε ένα *«κοινωνικό και οικονομικό βιασμό»*, καθώς χτενίζουν τον αναπτυσσόμενο κόσμο για ταλέντα. *«Το βρίσκω μη υγιές, αν όχι ποταπό, να στέλνουν οι πλούσιες ομάδες ανιχνευτές ταλέντων στην Αφρική, τη Νότια Αμερική και την Ασία για να "αγοράσουν" τους πιο πολλά υποσχόμενους ποδοσφαιριστές από εκεί»*, υποστηρίζει ο Μπλάτερ. *«Οι κορυφαίες ομάδες της Ευρώπης συμπεριφέρονται σταδιακά σαν νεοαποικιοκράτες που δεν δίνουν δεκάρα για την κληρονομιά και τον πολιτισμό, αλλά εμπλέκονται σε έναν κοινωνικό και οικονομικό βιασμό».*

Χαρακτηριστικές για το πρόβλημα της εκμετάλλευσης ανήλικων παικτών είναι και οι τοποθετήσεις ενός πολυταξιδεμένου διεθνή από το Καμερούν, του Αντρέ Μπικέι. *«Δεν πήγα ποτέ σε κάποια ακαδημία. Έπαιζα μπάλα στο σχολείο και σε αλάνες κοντά στο σπίτι μου. Έπαιζα σε μια ομάδα τρίτης κατηγορίας και μόνο όταν με επέλεξαν να παίξω για την ομάδα των Κ-17 της χώρας μου άρχισα να παίρνω το ποδόσφαιρο στα σοβαρά. Κατά τη διάρκεια της διοργάνωσης, στην Ιταλία ο μάνατζερ της Εσπανιόλ με ζήτησε για δοκιμή. Τώρα; Έχω παίξει σε Ισπανία, Πορτογαλία, Μόσχα και Αγγλία.*

Είναι πολλές οι ομάδες που πηγαίνουν στην Αφρική για να δουν αγόρια με προοπτική να τα εντάξουν στους συλλόγους τους. Παλιότερα ήταν μόνο μερικοί ποδοσφαιριστές, αλλά πλέον κάθε χρόνο πολλά παιδιά από το Καμερούν έρχονται για δοκιμές στην Ευρώπη.

Πολλοί νεαροί παίκτες στο Παρίσι δεν έχουν τίποτα. Τους φέρνουν από την Αφρική οι ατζέντηδες και αν δεν τα πάνε καλά τους παρατάνε στο δρόμο, τους εγκαταλείπουν».

Η ακαδημία του Άγιαξ είναι μια από τις καλύτερες στον κόσμο. Πόσα όμως ταλέντα αξιοποιούνται στις ακαδημίες των μεγάλων συλλόγων και πόσα χάνονται;

Το πρόβλημα της εκμετάλλευσης (και καταστροφής) ανήλικων παικτών αποτελεί μια από τις «άγνωστες» αλλά μεγάλες, πολύ μεγάλες πληγές που αφήνει η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού. Μια εμπορευματοποίηση που θυσιάζει θέσεις, αρχές, αξίες και ιδέες προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα μεγάλα συμφέροντα μιας ακόμη μεγαλύτερης επιχειρηματικής δραστηριότητας. Του αθλητισμού...

Η αρχαία Ολυμπία (αναπαράσταση)

ΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

● **Της Νίκης Καραγιώργη**
Καθηγήτριας -Συγγραφέως

Κάποτε στη Δυτική Πελοπόννησο σε μια ειδυλλιακή και γαλήνια κοιλάδα, αναπτύχθηκε κατά την αρχαιότητα ένα από τα πιο αξιόλογα πανελλήνια ιερά. Το ιερό της Ολυμπίας. Στο Ιερό αυτό, εκτός από τις θρησκευτικές τελετές, καθιερώθηκαν από πολύ παλιά και οι αγώνες, τα Ολύμπια, που συγκέντρωναν με την πάροδο του χρόνου το ενδιαφέρον όλων των Ελλήνων.

Με τους Ολυμπιακούς αγώνες βρήκε την απόλυτη έκφρασή του, το ιδανικό της ευγενικής άμιλλας και κρατήθηκε για πολλούς αιώνες η ενότητα, η ειρήνη του Ελληνικού κόσμου. Γι' αυτό και το Ιερό αναγνωρίστηκε σαν ένα από τα πιο μεγάλα πανελλήνια κέντρα.

Το πνεύμα της αρχαίας Ολυμπίας είναι αφιερωμένο στην ιδέα του Αθλητισμού. Το αθλητικό πνεύμα συμπληρώνει την ψυχική και πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου με τη σωματική άσκηση κα έτσι συμβάλλει στην καλλιέργεια της ανθρώπινης προσωπικότητας. Αυτό το πνεύμα είναι και ο στόχος των Ολυμπιακών Αγώνων.

Στην αρχαιότητα οργάνωναν αγώνες με την ευκαιρία των θρησκευτικών τελετών. Οι σπουδαιότεροι αγώνες, οι οποίοι είχαν πανελλήνιο χαρακτήρα ήταν τα Πύθια, τα Ίσθμια, τα Νέμεα και τα Ολύμπια.

Τη μεγαλύτερη όμως δόξα είχαν τα Ολύμπια και οι νικητές ονομάζονταν Ολυμπιονίκες. Οι

Ολυμπιακοί Αγώνες άρχισαν το 776 π. Χ. και από εκείνη τη χρονιά γινόντουσαν κάθε 4 χρόνια. Από τότε άρχισαν οι Αρχαίοι Έλληνες νά χουν σαν κοινό σύστημα τη βάση της χρονολογίας των Ολυμπιακών Αγώνων και αναφέροντο τόσα χρόνια πριν ή μετά την Ολυμπιάδα. Έχει ιδιαίτερη σημασία για μας τους Έλληνες, αφού μπορούμε να πούμε ότι η Ολυμπία χάραξε με την πλούσια προσφορά της την πορεία του Ελληνικού πνεύματος μέσα στην Παγκόσμια ιστορία.

Ακόμα και σήμερα η Ολυμπία είναι θαυμάσιο τοπίο, όπου συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία για ένα σκηνικό αρχαίας λατρείας. Τα βουνά, το νερό, τα δέντρα, η καταπράσινη γαλήνη, όπου χωρίς προσπάθεια μπορείς να νιώσεις τη διάχυτη θεϊκή παρουσία. Δυστυχώς την ωραιότητα του τοπίου αμαύρωσαν οι πρόσφατες πυρκαγιές

Ο Παυσανίας, χωρίς να μπορεί να συγκρατήσει τον θαυμασμό του, την χαρακτηρίζει σαν: «τόπο που τον φροντίζει ο ίδιος ο Θεός».

Εδώ πάλεψε, καθώς λένε, ο Δίας τον Κρόνο,
Εδώ ο ημίθεος Ηρακλής γιόρτασε τη νίκη του, όταν εκθρόνισε τον Αυγεία
Και φύτεψε την ιερή ελιά,
Που τα κλαδιά της γινόντουσαν στεφάνι για τους νικητές.

Οι αγώνες αποκτούσαν σιγά-σιγά λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια. Τα αγωνίσματα, οι αθλητές, οι αθλητές πλήθαιναν.

Και καθώς γράφει ο Πίνδαρος:

«**Οι Ολυμπιακοί Αγώνες σκεπάζουν με την λάμψη τους όλους τους Ελληνικούς τόπους, όπως ο ήλιος σκεπάζει κατά την ημέρα όλα τ' άστρα του ουρανού**».

Γύρω στον 4ο αιώνα μ.Χ. καταργήθηκαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες σαν ειδωλολατρική εκδήλωση από τον τότε αυτοκράτορα του Βυζαντίου Θεοδόσιο.

Μετά την απαγόρευσή τους η Ολυμπία, καταστράφηκε από βάρβαρες φυλές. Σεισμοί και πλημμύρες κατέστρεψαν την θεϊκή ομορφιά του τοπίου.

Όμως τα ψηλά ιδανικά της Ολυμπίας συγκινούν τους μελετητές. Ένας από αυτούς είναι και ο Πιερ ντε Κουμπερτέν που συνέβαλε την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν πως ο Προμηθέας, που ευεργέτησε τους ανθρώπους με το να τους προμηθεύσει το θεϊκό πυρ, δίδαξε την άθληση και τη γυμναστική. Έτσι η άθληση έπαιρνε ένα θρησκευτικό χαρακτήρα. Οι αθλητικοί αγώνες στην αρχαιότητα ήταν στενά συνδεδεμένοι με τις θρησκευτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, δεν ήταν δηλαδή μεμονωμένα αθλητικά γεγονότα.

Η τελετή της αφής της ιεράς φλόγας στην Ολυμπία

Οι Ολυμπιακοί αγώνες στην ελληνική κλασική περίοδο συνδέονταν με το ιερό και το θέατρο και λειτουργούσαν καθαρτικά, αφού τόσο το θέατρο όσο και η λατρεία βρίσκονταν στην προοπτική της κάθαρσης.

Ο Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος κάποτε, δήλωσε ότι αυτή η ενότητα μεταξύ ιερού και αθλητισμού φαίνεται κατά τον καλύτερο τρόπο στους Δελφούς: «**Όταν πάει κανείς στους Δελφούς, βλέπει ότι στο πρώτο επίπεδο είναι τα ιερά. Από Θεού άρχεσθαι. Στο δεύτερο επίπεδο είναι το θέατρο, το ιατρείο της ψυχής, το διδασκαλείο του Ελληνισμού. Και στο τρίτο επίπεδο είναι το στάδιο, το γήπεδο που καλλιεργούσε και το σώμα του ανθρώπου**».

Γι' αυτό όσοι κατηγορούν το Μέγα Θεοδόσιο, ότι με την επίδραση του Χριστιανισμού κατάργησε με το διάταγμα τους Ολυμπιακούς Αγώνες, πρέπει να γνωρίζουν ότι, λόγω όλων αυτών των αιτιών, που παρατηρήθηκαν στους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους, ο Χριστιανισμός βρήκε τους Ολυμπιακούς Αγώνες σε μεγάλη κατάπτωση και φοβερή παρακμή. Δεν ήσαν πια οι αγώνες, που εξασφάλιζαν τη συνέχεια της παράδοσης, που πιστοποιούσαν την πολιτιστική ανωτερότητα και ποιότητα ενός λαού. Ήσαν οι εξευτελισμένοι από τον Νέρωνα Ολυμπιακοί Αγώνες, ο οποίος, όταν επισκέφθηκε την Ελλάδα, πήρε όλα τα μετάλλια των Αγώνων (1800 μετάλλια από διάφορες πόλεις!).

Βράβευση της έκδοσης των έργων του Αγίου Νεοφύτου από την Ακαδημία Αθηνών

Συνέντευξη Αρχιμ. Αλεξίου Εγκλειστριώτη

Μία πολύ σημαντική διάκριση απέσπασε το Ηγουμενοσυμβούλιο της Ιεράς Μονής Αγίου Νεοφύτου, με τη βράβευσή του για την πρώτη ολοκληρωμένη κριτική έκδοση των σωζόμενων συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου. Πρόκειται για μία από τις σημαντικότερες επιστημονικές εκδόσεις στην Εκκλησιαστική Ιστορία της Κύπρου. Ένα μνημειώδες έργο αποτελούμενο από πέντε καλαίσθητους και ογκώδεις τόμους και ένα έκτο με βοηθητικά ευρετήρια για τους μελετητές. Για τη μακρά και επίπονη εργασία που προηγήθηκε, αλλά και για τη σημασία της βράβευσης από «το ανώτατο πνευματικό ίδρυμα του ελληνισμού, την Ακαδημία Αθηνών», μιλά ένας από τους βασικούς συντελεστές της έκδοσης, ο Αρχιμανδρίτης της Ιεράς Μονής Αγίου Νεοφύτου και μέλος του Ηγουμενοσυμβουλίου Αλέξιος Εγκλειστριώτης.

1. Ποια είναι η σημασία της βράβευσης των Συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου, από την Ακαδημία Αθηνών, τόσο για σας όσο και για τη Μονή;

Κατ' αρχήν θα ήθελα να διευκρινίσω ότι η Ακαδημία Αθηνών βράβευσε το Ηγουμενοσυμβούλιο της Ιεράς, Βασιλικής και Σταυροπηγιακής Μονής Αγίου Νεοφύτου και όλους τους συντελεστές της έκδοσης ως μια ηθική επιβράβευση, μιας μακράς, συστηματικής, επίπονης και πολυδάπανης προσπάθειας, που είχε ως αποτέλεσμα να δει το φως

Ο Αρχιμανδρίτης κ. Αλέξιος, μέλος του Ηγουμενοσυμβουλίου της Ιεράς Μονής Αγίου Νεοφύτου. Γενικός Συντονιστής Έκδοσης των Συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου

της δημοσιότητας η πρώτη ολοκληρωμένη κριτική έκδοση των σωζόμενων συγγραμμάτων του Αγίου μας, σε πέντε μνημειώδεις καλαίσθητους και ογκώδεις τόμους και έναν έκτο με ευρετήρια προς διευκόλυνση των επιστημόνων.

Η σημασία αυτής της βράβευσης; Τεράστια, τόσο για μας ως Ηγουμενοσυμβούλιο, όσο και για όλα τα μέλη της Αδελφότητας της Μονής μας, γιατί βλέπουμε ότι επί των ημερών μας καταξιωνόμαστε να ζήσουμε και να βιώσουμε αυτή τη χαρά της φανέρωσης και της κριτικής έκδοσης των έργων του Αγίου μας. Η υλοποίηση αυτού του μακρόπνοου στόχου, που ήταν το όραμα των προηγούμενων Ηγουμένων και αδελφών της Μονής μας, θα έλεγα του προηγούμενου αιώνα, βλέπουμε να γίνεται σήμερα πραγματικότητα. **Πώς μπορούμε λοιπόν να μην αισθανόμαστε αγαλλίαση και ευφροσύνη, που μας αξίωσε ο πολιούχος Άγιος Νεόφυτος, με τη χάρη του Τριαδικού Θεού και τις πρεσβείες της υπεραγίας Θεοτόκου, να υλοποιήσουμε ένα στόχο ζωής της Αδελφότητας της Μονής μας;**

Τόσο ο Ηγούμενος της Μονής μας, θεοφιλέστατος Επίσκοπος Χύτρων κ. Λεόντιος όσο και εγώ προσωπικά αλλά και όλη η Αδελφότητα της Μονής μας αισθανόμαστε σήμερα, με αυτή τη βράβευση από το ανώτατο πνευματικό ίδρυμα του ελληνισμού, την Ακαδημία Αθηνών, να καταξιώνεται αυτή η προσπάθεια της ολοκλήρωσης της κριτικής έκδοσης των σωζόμενων συγγραμμάτων του Αγίου μας στη συνείδηση όχι μόνο του Κυπριακού Ελληνισμού, αλλά και του ευρύτερου Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας.

Αυτή η βράβευση θεωρούμε ότι αποτελεί σταθμό για τη Μονής μας αλλά και για την Εκκλησία της Κύπρου, πνευματικό τέκνο της οποίας υπήρξε ο Όσιος Νεόφυτος, ο οποίος είμαι βέβαιος ότι από το θρόνο της χάριτος του Θεού επευλογεί σήμερα όλους μας, όλους όσους εργάστηκαν για να φέρουν στο φως, το συγγραφικό έργο και τη διδασκαλία του.

Η Ιερά Μονή μας και η Αδελφότητα αυτής αποδέχεται αυτή τη βράβευση ως μια πνευματική τόνωση και ηθική ενίσχυση, για να μπορέσουμε έτσι **με ανανεωμένες τις δυνάμεις να συνεχίσουμε την περαιτέρω προσπάθεια για το επόμενο στάδιο, που αφορά σε νεοελληνική μετάφραση των έργων του Αγίου Νεοφύτου.** Μόνο έτσι θα γίνει γνωστή η διδασκαλία του και θα αναδειχθούν στο σύνολο του απλού θρησκευόμενου και ορθόδοξου λαού μας οι μεγάλοι ασκητικοί και

Ο Άγιος Νεόφυτος, εικόνα 15ου αιώνα

πνευματικοί του αγώνες και γενικά θα λάμψει η αγιότητα του βίου του. **Χαιρόμαστε ιδιαιτέρως ως Αδελφότητα της Μονής μας, γιατί αισθανόμαστε ότι επιτέλους ο Άγιος Νεόφυτος θα πάρει την πρέπουσα θέση που του αξίζει, στην ευρύτερη Ορθοδοξία και γενικά θα συγκαταλεχθεί στους λόγιους και μεγάλους πατέρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας.**

Με αυτή τη βράβευση της Ακαδημίας Αθηνών αισθανόμαστε να τιμάται ο μεγάλος αυτός ασκητής της Εγκλείστρας, «των Λευκάρων το κλέος και της Κύπρου όλης το καύχημα» αλλά και της Εκκλησίας μας το αγλάϊσμα και η δόξα. Στεκόμαστε ιδιαίτερα στην τεράστια σημασία, που αποδίδει στην κριτική έκδοση των έργων του Αγίου Νεοφύτου, η ίδια η Ακαδημία Αθηνών, η οποία χαρακτηρίζει **το έργο που επετέλεσε η Μονή μας τεράστιας σημασίας. «Πρόκειται για έργο εθνικό, που έρχεται να συμπληρώσει την ελληνική Εκκλησιαστική Γραμματεία, μιας περιόδου μάλλον πτωχής σε πνευματικά έργα»,** όπως τονίζεται στο σκεπτικό της βράβευσης.

Πρόκειται πραγματικά για ένα σπουδαίο έργο που συμβάλλει στα θεολογικά γράμματα και τον πολιτισμό της πατρίδας μας. Έργο που θα φωτίσει και θα αναδείξει την πνευματική πατερική περίοδο που έζησε ο Άγιος μας, η μελέτη του οποίου θα

εμπεδώσει στο ορθόδοξο πλήρωμα της Εκκλησίας μας τις ηθικές και διαχρονικές ανθρώπινες αξίες, που είναι ταυτόχρονα και μοναχικές, τις αξίες δηλαδή της εγκράτειας, της υπακοής, της ταπείνωσης, της υπομονής.

Για όλους αυτούς τους λόγους, δικαιούμαστε νομίζω, ως μέλη της Αδελφότητας της Μονής μας αλλά και ως Έλληνες Κύπριοι, να είμαστε υπερήφανοι και να σεμνυνόμαστε για τον Άγιό μας, για τη μεγάλη συμβολή του στα θεολογικά γράμματα της Κύπρου και της ευρύτερης Ορθοδοξίας.

2. Υποβάλατε το έργο, ώστε να είναι υποψήφιο ή η διαδικασία που ακολουθείται από την Ακαδημία Αθηνών είναι διαφορετική;

Η σχετική βράβευση του Ηγουμενοσυμβουλίου της Μονής μας έγινε «άνευ αντιστοίχου προκηρύξεως». Υπενθυμίζουμε ότι πριν από ένα περίπου χρόνο (22-26 Απριλίου 2009) η Μονή μας με την ευκαιρία της συμπλήρωσης της Κριτικής έκδοσης των σωζόμενων συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου είχε διοργανώσει το Α΄ Διεθνές Συνέδριο, με θέμα: «Άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος, Ιστορία – Θεολογία – Πολιτισμός», με κύριο στόχο αφενός μεν να φέρει στο προσκήνιο του Θεολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος την προσωπικότητα και το συγγραφικό έργο του Αγίου μας και αφετέρου να τονώσει την πνευματική αυτοσυνειδησία του λαού μας και να ενισχύσει την πολιτισμική του ταυτότητα, παράλληλα δε να συμβάλει στην αναβάθμιση της Θεολογικής και πολιτιστικής ζωής του τόπου μας και να ενισχύσει την πίστη του ορθόδοξου λαού μας.

Σ' αυτό το συνέδριο, που από τις κριτικές που έγιναν, περαίνεται ότι στέφθηκε με πλήρη επιτυχία, έλαβαν μέρος πέραν των πενήντα και πλέον διακεκριμένων προσωπικοτήτων από διάφορα πανεπιστήμια της Ελλάδος και του εξωτερικού. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν, η διαπρεπής Πρύτανης του Πανεπιστημίου της Σορβόνης κα Γλυκατζή Αρβελέρ, και ο διακεκριμένος Κύπριος Ακαδημαϊκός κ. Νικόλαος Κονομής, ο οποίος και είχε απευθύνει χαιρετισμό στο συνέδριό μας. Ομολογουμένως ο Κύπριος Ακαδημαϊκός κ. Νίκος Κονομής, πέραν της προσωπικής του συγκίνησης, είχε εκφραστεί με πολύ κολακευτικά σχόλια, τόσο για το επίπεδο του Συνεδρίου, όσο και για το πολύ υψηλό επιστημονικό επίπεδο της Κριτικής Έκδοσης των έργων του Αγίου Νεοφύτου. Η σύλληψη της ιδέας και η προώθηση της διαδικασίας βράβευσης του εξάτομου έργου της κριτικής έκδοσης, που ήρθε πλέον, ως το επιστέγασμα των προσπαθειών όλων μας, οφείλεται αποκλειστικά στους υψηλούς οραματισμούς και την αγάπη για τον Άγιο μας που διέπνεαν και συνέχουν τον διαπρεπή Κύπριο Ακαδημα-

Η Εγκλείστρα του Αγίου Νεοφύτου

ϊκό Νικόλαο Κονομή. Με αυτή την ευκαιρία τον ευχαριστούμε και τον ευγνωμονούμε από καρδίας καθώς επίσης και όλα τα μέλη της Ακαδημίας Αθηνών, γι' αυτή την πανηγυρική βράβευση.

3. Πρόκειται στην ουσία για μελέτη που κράτησε αρκετά χρόνια για να φτάσει στη σημερινή της μορφή; Από πότε και κάτω από ποιες συνθήκες άρχισαν οι εργασίες για τη συγκέντρωση του υλικού;

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι πολλές φορές στο παρελθόν αναλήφθηκαν φιλότιμες προσπάθειες, για την έκδοση μεμονωμένων έργων, από διάφορα χειρόγραφα του Αγίου Νεοφύτου, που θα πρέπει να αναφερθεί ότι είναι διασκορπισμένα σε διάφορες βιβλιοθήκες του εξωτερικού (Εθνική Βιβλιοθήκη των Αθηνών, διάφορες Μονές του Αγίου Όρους – Ι. Μ. Ιβήρων, Ι. Μ. Διονυσίου, Ι. Μ Παντελεήμονος, Ι. Μ Βατοπαιδίου - , Ιερά Μονή Λειμώνος στη Λέσβο, Εθνική Βιβλιοθήκη των Παρισίων, Βιβλιοθήκη Πατριαρχείου Ιεροσολύμων, Πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη του Εδιμβούργου). Οι εκδόσεις που έγιναν είχαν κυρίως αποσπασματικό χαρακτήρα· Ολοκληρωμένη προσπάθεια για έκδοση των σωζόμενων συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου, δεν είχε αναληφθεί.

Αξίζει όμως να αναφέρουμε τις φιλότιμες προσπάθειες που ξεκίνησαν επί ηγουμενίας Λαυρεντίου (1933-1962) από τον αείμνηστο εκπαιδευτικό Ιωάννη Π. Τσικνόπουλο, ο οποίος, με τη στήριξη της Μονής, ξεκίνησε την ουσιαστική έρευνα για τον Άγιο Νεόφυτο στη δεκαετία του 1950, προσπάθεια που συνεχίστηκε και επί ηγουμενίας Αλεξίου, μέχρι το θάνατο του αείμνηστου Τσικνόπουλου. Ο Τσικνόπουλος είχε συγκεντρώσει τις φωτογραφίες και τα μικροφίλμς των σωζόμενων χειρογράφων και κατέβαλε σημαντική προσπάθεια, για μια πιο ολοκληρωμένη έκδοση των Απάντων του Αγίου Νεοφύτου, προσπάθεια όμως που δεν ευοδώθηκε, γιατί χρειαζόταν συλλογική εργασία και περισσότερο επιστημονικό δυναμικό. Εξέδωσε όμως κατά καιρούς διάφορες εργασίες για τον Άγιο Νεόφυτο, που συνέβαλαν στο να κατανοηθεί καλύτερα η προσωπικότητα και το έργο του Αγίου Νεοφύτου. Αξίζει επίσης να τονιστεί η κοπιώδης έρευνα του αείμνηστου Τσικνόπουλου, να ανακαλύψει τους κώδικες των συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου σε διάφορες βιβλιοθήκες του εξωτερικού, αλλά και η συστηματική εργασία του, μέσα από τις κατά καιρούς διάφορες εκδόσεις του, να φέρει σε επαφή το πλήρωμα της Εκκλησίας και το ευρύτερο κοινό με το έργο του Αγίου Νεοφύτου και να αναδείξει τον Άγιο Νεόφυτο, ως έναν από τους μεγάλους

Ο Ηγούμενος της Μονής, Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Χύτρων κ. Λεόντιος, ενώ παραλαμβάνει το βραβείο από τον Πρόεδρο της Ακαδημίας κ. Πάνο Α. Λιγομενίδη

ασκητές και πατέρες της Εκκλησίας και ευρύτερα της Ορθοδοξίας μας. **Δίκαια ο αείμνηστος Τσικνόπουλος χαρακτηρίστηκε από τον αείμνηστο Αρχιμ. Παύλο Εγγλεζάκη ως «πρύτανης των Νεοφυτολόγων», γιατί μέχρι το τέλος της ζωής του, ασχολήθηκε με όλες τις δυνάμεις του με το βίο, τη θαυμαστή προσωπικότητα και το έργο του Αγίου Νεοφύτου.** Αναμφίβολα το έργο του Τσικνόπουλου παρέμεινε σταθμός για την κριτική έκδοση των έργων του αγίου μας. Επίσης το κέντρο επιστημονικών ερευνών της Κύπρου κατά καιρούς είχε εξαγγείλει την έκδοση των Απάντων, χωρίς όμως αυτή η εξαγγελία να υλοποιηθεί, για διάφορους και άγνωστους σε μας λόγους.

Αναφέρουμε επίσης ότι **το Ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής μας, επί ηγουμενίας του νυν ηγουμένου, Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Χύτρων κ. Λεοντίου, υπέγραψε Σύμβαση με το Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Γ',** στις 18/01/1983, για την έκδοση των έργων του Οσίου Νεοφύτου του Εγκλείστου, με έξοδα της Μονής μας. Δυστυχώς όμως και η προσπάθεια αυτή ναυάγησε πριν καλά καλά ξεκινήσει και τούτο γιατί έλειπε τότε ο απαραίτητος ενθουσιασμός, η ελλιπής οργάνωση και η έλλειψη του αναγκαίου συντονισμού από το ίδρυμα Μακαρίου, στοιχείου απαραίτητου για οποιαδήποτε επιτυχή εργασία.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί η σημαντική συμβολή του αείμνηστου Βενέδικτου μετέπειτα Αρχιμανδρίτου Παύλου Εγγλεζάκη, διακεκριμένου

Ο Ηγούμενος της Μονής, Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Χύτρων κ. Λεόντιος, ο Πανοσ. Αρχ. κ. Αλέξιος, τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής Έκδοσης των Συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου: Χρ. Οικονόμου (Καθηγητής), Ι. Καραβιδόπουλος, Ν. Ζαχαρόπουλος (Ομότιμοι Καθηγητές). Διακρίνονται επίσης οι κ.κ. Χ. Χοτζάκογλου (Δρ αρχαιολογίας) και Λ. Ηρακλέους (Λογιστής Ι. Μονής)

ερευνητή του έργου του Αγίου Νεοφύτου, ο οποίος εξέδωσε κατά καιρούς δύο ανέκδοτα έργα του Αγίου και εδημοσίευσε και δύο άρθρα για την περίοδο της Φραγκοκρατίας στην Κύπρο.

Η τελευταία σοβαρή προσπάθεια αναλήφθηκε εδώ και δεκαέξι χρόνια στις 3 Ιουλίου 1994 και συνεχίστηκε μέχρι τις μέρες μας, προσπάθεια η οποία στέφθηκε με πλήρη επιτυχία. Με τη σύμπνοια, την αγάπη και την αγαστή συνεργασία του ηγουμένου της Μονής μας κ. Λεοντίου και ημών ως μελών του Ηγουμενοσυμβουλίου, καταφέραμε με την «επίπνοια του Αγίου Πνεύματος» και «δια πρεσβειών» του ιδρυτού και προστάτη της Μονής μας Οσίου Νεοφύτου του Εγκλείστου να εργαστούμε συλλογικά, μεθοδευμένα και με πίστη και υπομονή, για ευόδωση του τελικού στόχου, να υλοποιήσουμε το όραμα ζωής της Αδελφότητας και των κατά καιρούς Ηγουμένων της Μονής μας του περασμένου αιώνα.

Για το σκοπό αυτό **είχαμε υπογράψει το 1994 σχετική σύμβαση με τετραμελή ομάδα καθηγητών της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αντίστοιχων ειδικοτήτων υπό τους:**

Νίκο Ζαχαρόπουλο - καθηγητή της Εκκλησιαστικής Ιστορίας,

Ιωάννη Καραβιδόπουλο – καθηγητή της Κ. Διαθήκης,

τον αείμνηστο Δημήτρη Τσάμη - καθηγητή της Πατρολογίας

και τον Κύπριο κ. Χρήστο Οικονόμου – καθηγητή της Κ. Διαθήκης.

Η ομάδα αυτή ανέλαβε το γενικό συντονισμό της εκδοτικής προσπάθειας, θέτοντας εξ αρχής ως βασικό στόχο, την κριτική έκδοση με πολύ υψηλές επιστημονικές προδιαγραφές, στόχο τον οποίο υλοποίησε με επιτυχία. Για το σκοπό αυτό πέτυχε να εμπλέξει στη διαδικασία της έκδοσης, με ειδικές αναθέσεις με συμβόλαια, ειδικούς και έμπειρους ερευνητές και παλαιογράφους, καθηγητές της φιλοσοφικής και Θεολογικής Σχολής του Αριστ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης αλλά και των Πανεπιστήμιων Ιωαννίνων, Ιονίου, Κρήτης και Αθηνών, συνολικά γύρω στους 20 και πλέον επιστήμονες, οι οποίοι με την αναγκαία συνεργασία και καθοδήγηση από την Συντονιστική Επιτροπή κατάφεραν να ολοκληρώσουν την κριτική έκδοση των σωζόμενων Συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η **Επιστημονική Συντονιστική Επιτροπή, σε συνεργασία με το Ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής μας, είχε οργανώσει τον Οκτώβριο του 1995 την κάθοδο στην Κύπρο της Ομάδας καθηγητών,** που είχαν συμβληθεί για τις εργασίες της Κριτικής Έκδοσης, **οι οποίοι και έλαβαν μέρος στις εργασίες της Θεολογικής – Φιλολογικής ημερίδας, που έλαβε χώραν στο ξενοδοχείο «Άγιος Γεώργιος»**. Σ' αυτή την ημερίδα, της οποίας ήμουνα κι εγώ μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής ως πρόεδρος, πέρα από τις ενδιαφέρουσες εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν από τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής, και όχι μόνο, τέθηκε με σαφήνεια, ώστε τούτο να γίνει συνείδηση στο πλήρωμα της Εκκλησίας μας, η αναμενόμενη έκδοση των σωζόμενων Συγγραμμάτων του Αγίου μας. Στις προηγούμενες δύο ημέρες **(27 και 28 Οκτωβρίου 1995)** είχε προηγηθεί στον ίδιο χώρο το **διήμερο συμπόσιο**, που είχε οργανωθεί αποκλειστικά, για να προωθήσει άμεσα τις διεργασίες έκδοσης των συγγραμμάτων. Κύριος στόχος της συνάντησης της εκδοτικής ομάδας ήταν να ανταλλάξουν μεταξύ τους την κτηθείσα εμπειρία τους, να αλληλοενημερωθούν για τυχόν προβλήματα που αντιμετώπιζαν και να συντονισθούν για αρτιότερη και αποτελεσματικότερη προώθηση της πορείας του έργου τους.

Καθοριστική τόσο για το διορισμό της τετραμερούς Συντονιστικής Επιτροπής, για

ανάληψη της επιστημονικής ευθύνης για έκδοση των σωζόμενων συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου, **όσο και της διοργάνωσης του διήμερου συμποσίου και της Θεολογικής Ημερίδας του 1995 αλλά και του πρόσφατα οργανωθέντος με Επιστημονική αρτιότητα πρώτου διεθνούς συνεδρίου (Απρίλιος 2009) για τον Άγιο Νεόφυτο (τα πορίσματα του οποίου αναμένεται να εκδοθούν εντός των προσεχών μηνών) υπήρξε αναμφίβολα η παρουσία και η διαρκής εμπλοκή στις σχετικές διεργασίες, του Κύπριου καθηγητή κ. Χρήστου Οικονόμου. Με αυτή την ευκαιρία του εκφράζουμε ως Αδελφότητα της Μονής μας την ευαρέσκεια και ευγνωμοσύνη μας.**

Με αυτή την ευκαιρία αισθανόμαστε ως Ηγουμενοσυμβούλιο αλλά και ως Αδελφότητα της Μονής μας την ανάγκη, να εκφράσουμε για μια ακόμα φορά από τα βάθη της ψυχής μας, τις ευγνώμονες ευχαριστίες μας τόσο προς τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής όσο και προς όλους τους εκδότες καθηγητές, που με τις άοκνες προσπάθειες τους κατάφεραν να υλοποιήσουν ένα μακροχρόνιο όραμα και στόχο της Μονής μας. Προσευχόμαστε ο Τριαδικός Θεός, «δια πρεσβειών» του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου να χαρίζει σε όλους πλούσιες τις ευλογίες του, γι' αυτή τη μεγάλη Εκκλησιαστική και Εθνική προσφορά τους. Για όσους δε απήλθαν απ' αυτή τη ζωή ευχόμαστε να τους αναπαύει ο Θεός και να τους έχει συγκαταλέξει στο «χορό των δικαίων».

4. Ποιες σημαντικές πληροφορίες αντλούμε από τα Συγγράμματα; Υπάρχουν θέματα τα οποία γίνονται γνωστά για πρώτη φορά;

Οφείλω να ομολογήσω κατ' αρχήν ότι δεν έχω προλάβει προσωπικά να μελετήσω με επάρκεια και σε βάθος τα εκδοθέντα έργα του Αγίου Νεοφύτου, για να μπορώ με ευκολία να φέρω άμεσα στην μνήμη μου τέτοιες σημαντικές πληροφορίες. Αξίζει όμως να σταθεί κανείς **στις αναφορές του Αγίου Νεοφύτου, στη γνωστή επιστολή του «περί των κατά χώραν Κύπρον σκαιών»**, ενός έργου με ηθικοδιδακτικό χαρακτήρα, όπου περιγράφονται τα δεινά που υπέστη η Κύπρος επί δώδεκα συνεχείς χρόνους, μετά την κατάληψή της, αρχικά από τον Ισαάκιο τον Κομνηνό (1184-1191) και στη συνέχεια από τους δυτικούς σταυροφόρους. Την επιστολή αυτή την απηύθυνε ο Άγιος σε κάποιο σημαίνοντα κύπριο πρόσφυγα, πνευματικό του παιδί, ο οποίος, λόγω του ότι δεν ανεχόταν το τυραννικό καθεστώς του Ισαάκιου Κομνηνού, κατέφυγε με τους δικούς του στην Κωνσταντινούπολη, όπου απολάμβανε της εμπιστοσύνης και προστασίας του Ισαάκιου του Β'. Ο Όσιος Νεόφυτος αναφέρεται στα δεινά της δουλείας και ιδίως στην οικονομική καταπίεση, τους φόνους και τις αρπαγές των περιουσιών, εξαιτίας των οποίων πολλοί αναγκάστηκαν να ζητήσουν άσυλο σε ξένους τόπους. Το τυραννικό καθεστώς του Ι. Κομνηνού το παρουσιάζει ο Άγιος με μελανά χρώματα. Μάλιστα αναφερόμενος στην κατάληψη της Κύπρου από το στρατό του Ριχάρδου του Λεοντόθυμου, την αποδίδει ο Άγιος Νεόφυτος στην εγκατάλειψη του

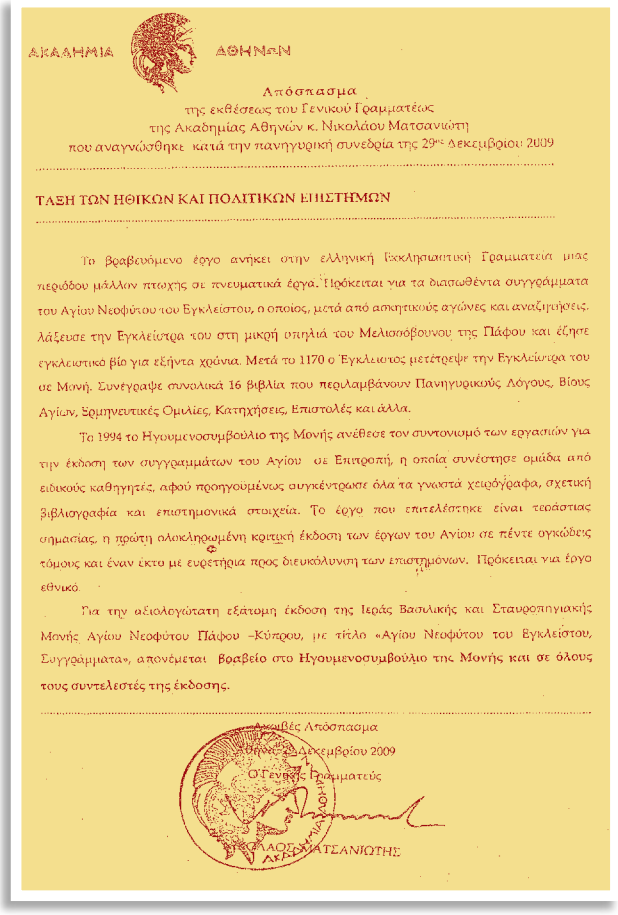
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Απόσπασμα
της εκθέσεως του Γενικού Γραμματέως
της Ακαδημίας Αθηνών κ. Νικολάου Ματσανιώτη
που αναγνώσθηκε κατά την πανηγυρική συνεδρία της 29ης Δεκεμβρίου 2009

ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Το βραβευόμενο έργο ανήκει στην ελληνική Εκκλησιαστική Γραμματεία μιας περιόδου μάλλον πτωχής σε πνευματικά έργα. Πρόκειται για τα διασωθέντα συγγράμματα του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου, ο οποίος, μετά από ασκητικούς αγώνες και αναζητήσεις, λάξευσε την Εγκλείστρα του στη μικρή σπηλιά του Μελισσόβουνου της Πάφου και έζησε εγκλειστικό βίο για εξήντα χρόνια. Μετά το 1170 ο Έγκλειστος μετέτρεψε την Εγκλείστρα του σε Μονή. Συνέγραψε συνολικά 16 βιβλία που περιλαμβάνουν Πανηγυρικούς Λόγους, Βίους Αγίων, Ερμηνευτικές Ομιλίες, Κατηχήσεις, Επιστολές και άλλα.

Το 1994 το Ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής ανέθεσε τον συντονισμό των εργασιών για την έκδοση των συγγραμμάτων του Αγίου σε Επιτροπή, η οποία συνέστησε ομάδα από ειδικούς καθηγητές, αφού προηγούμενως συγκέντρωσε όλα τα γνωστά χειρόγραφα, σχετική βιβλιογραφία και επιστημονικά στοιχεία. Το έργο που επιτελέστηκε είναι τεράστιας σημασίας, η πρώτη ολοκληρωμένη κριτική έκδοση των έργων του Αγίου σε πέντε ογκώδεις τόμους και έναν έκτο με ευρετήρια προς διευκόλυνση των επιστημόνων. Πρόκειται για έργο εθνικό.

Για την αξιολογώτατη εξάτομη έκδοση της Ιεράς Βασιλικής και Σταυροπηγιακής Μονής Αγίου Νεοφύτου Πάφου –Κύπρου, με τίτλο «Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου, Συγγράμματα», απονέμεται βραβείο στο Ηγουμενοσυμβούλιο της Μονής και σε όλους τους συντελεστές της έκδοσης.

Ακριβές Απόσπασμα
Αθήνα 29 Δεκεμβρίου 2009
Ο Γενικός Γραμματεύς
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΤΣΑΝΙΩΤΗΣ

Ισαάκιου Κομνηνού από το λαό, ο οποίος τον καδυνάστευε. **Αναφέρει ο Άγιος Νεόφυτος στην επιστολή του: «... Τότε ο βασιλεύς [Ισαάκιος], έρημος εναπομείνας λαού, προύδωκε και αυτός χερσί του Ιγκλιτέρρων, όν και δήσας σιδήροις και τους αυτού θησαυρούς διαρπάσας, σφόδρα πολλούς, και την χώραν σκυλεύσας δεινώς, αποπλέει προς Ιερουσαλήμ. Τω δε βασιλεί Ισαακίω κατακλείει σιδηροδεσμίω εν Καστελλίω καλουμένω Μαρκάππω...»**, (στιχ. 78-85), παραδίδεται δηλ. ο Ισαάκιος ως δούλος στους ιππότες, οι οποίοι και τον φυλάκισαν μέχρι

το θάνατο του στο φρούριο Μαρκάππον.

Στην ίδια επιστολή ο Όσιος Νεόφυτος κάνει αναφορά στην κατοχή της Ιερουσαλήμ από τον άθεο Σαλαδίνο, τον Οκτώβριο του 1187, γεγονός που αποτέλεσε, κατά τον Άγιο, την απαρχή των μεγάλων κακών που έμελλε να πλήξουν, στη συνέχεια τους Κυπρίους (Συγγράμ. Τομ. Ε', σελ. 403). Λέει χαρακτηριστικά ο Άγιος: «**Ιδού γαρ ο ζωηφόρος του Κυρίου ημών τάφος και τα λοιπά άγια εδόθησαν τοις κυσί Μουσουλμάνοις διά τάς αμαρτίας ημών, και δακρύει εν τη τοιαύτη συμφορά πάσα ψυχή φιλόθεος...**» (στιχ. 11-15) Στη συνέχεια σχολιάζοντας ο άγιος Νεόφυτος την αποτυχία των δυτικών σταυροφόρων της Τρίτης Σταυροφορίας να απελευθερώσουν την Ιερουσαλήμ, παρατηρεί εύστοχα: «**Ουδέ γαρ ηυδόκησεν η πρόνοια Κύνας (δηλ. τους Μουσουλμάνους) εξεώσαι και λύκους (τους Φράγκους δηλ.) αντεισάξαι» (στιχ. 17-18).**

Μια άλλη σημαντική αναφορά που κάνει ο Άγιος Νεόφυτος στο εγκώμιό του προς τον Άγιο Ιλαρίωνα είναι η πτώση της Κωνσταντινουπόλεως στους Φράγκους Σταυροφόρους, τον Απρίλιο του 1204, που αποτέλεσε ένα συνταρακτικό γεγονός για τον Άγιο, γι' αυτό εκφράζει βαθειά συναισθήματα πικρίας και θλίψεως, γιατί έβλεπε ότι, με την άλωση της Πόλεως, της προστάτιδας των Ορθοδόξων, οποιαδήποτε ελπίδα για τη λύτρωση των Κυπρίων από τα δεινά της υποδούλωσης στους δυτικούς, είχε χαθεί, γι' αυτό και στρέφεται ο ίδιος αλλά και καλεί τον λαό να στραφεί στο Θεό και στους Αγίους. **Γράφει χαρακτηριστικά: «΄Ενθεν και η πασών πόλεων ηγεμών και προκαθημένη... πεπάτηται νυν υπό λαού οθνείου (ξένου, αλλότριου) και πάσχει δεινώς και ανιαρώς έχει ενδίκω δίκη Θεού δια πράξεις αθεμίτους» (Πανηγυρική Α, Κεφ. 13, 41-45).**

Μοναδική είναι επίσης η πληροφορία που μας δίνει μόνο ο Άγιος Νεόφυτος για το τέλος του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου, ο οποίος, μαζί με τον μαθητή του μοναχό Νείλο, είχε επισκεφθεί τα Ιεροσόλυμα και αφού προσκύνησε το ζωηφόρο του Χριστού μνήμα και όλα τα άλλα προσκυνήματα, επέστρεψε στο λιμάνι της Πάφου στην Κύπρο. Ο ίδιος εγκατέλειψε για λίγο το μαθητή του και επορεύθη, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο σχετικό εγκώμιο (Α΄ Πανηγυρ., Τομ.Γ, κεφ. 22, 1-31), για να επισκεφθεί τον άγιο Ιλαρίωνα. «**Επί το όρος εν ώ πάλαι ο μέγας Ιλαρίων την ησυχαστικήν και ασκητικήν παλαίστραν κατά δαιμόνων επήξατο...**» (22, 1-31). Λόγω όμως της αδυναμίας του σώματός του τον κατέλαβε η νύκτα και η κακοκαιρία με αποτέλεσμα να χάσει το δρόμο και να διανυκτερεύσει μέσα στο χιόνι, με αποτέλεσμα να παραδώσει την ψυχή του στον Κύριο κοντά σε κάποιαν κώμην, ονόματι Κισσόπτερα (η σημερινή Κισσόνεργα), όπου είχε φθάσει έξω από την οικία κάποιας χήρας γυναίκας με δύο παιδιά, η οποία, παρά τις φωνές του Αγίου Γενναδίου και τα συνεχή κτυπήματα επί της πύλης της οικίας της δεν ανταποκρίθηκε, με αποτέλεσμα το πρωί να τον βρουν οι γείτονες νεκρόν, την δε χήρα με τα παιδιά της «ημιθνήτους», λόγω του ότι αρνήθηκαν να δώσουν φιλοξενία στον ξένον. Τελικά με την άφιξη του οικείου Επισκόπου Πάφου τόσο η γυναίκα όσο και τα παιδιά της ζητούν τη συγχώρεση από τον νεκρό άγιο Γεννάδιο και πληροφορούνται από το μοναχό Νείλο ότι ο ξένος μοναχός προς τον οποίον αρνήθηκαν τη φιλοξενία ήταν ο άγιος Γεννάδιος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τον οποίο με εκκλησιαστικές τιμές μετέφεραν και έθαψαν στην επισκοπή Πάφου, όπου πάνω από τον τάφο του οικοδομήθηκε ναός επ' ονόματί του.

Θα μπορούσαν να αναφερθούν και άλλες σημαντικές πληροφορίες, που αναφέρει για την εποχή του μόνο ο άγιος Νεόφυτος, αλλά «**επιλείψει γαρ με διηγούμενον ο χρόνος**».

Είμαι βέβαιος ότι η Μονή του Αγίου Νεοφύτου θα δώσει άλλες ευκαιρίες στο μέλλον με τη διοργάνωση συμποσίων και συνεδρίων, για να πληροφορηθεί ο ευσεβής λαός μας, για πολλά πνευματικά θέματα που αγγίζει ο άγιος Νεόφυτος και τα οποία οικοδομούν τόσο το ποίμνιο όσο και το λαό του Θεού, οδηγώντας μας στην οδό της σωτηρίας.

Οι λόγοι του Αγίου Νεοφύτου και τα συγγράμματά του είναι γεμάτα χάρη και δύναμη, γιατί αποπνέουν τις δωρεές και το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος. Είθε ο Τριαδικός Θεός δια πρεσβειών του Αγίου μας και της υπεραγίας Θεοτόκου να καθοδηγούν τα βήματα όλων μας προς την οδό της σωτηρίας και της θέωσης.

5. Ποιο ποσό δαπανήθηκε μέχρι στιγμής για την ολοκλήρωση του έργου;

Η ανάληψη ενός τόσο τεράστιου εκδοτικού έργου, που καθιστούσε αναγκαία την εμπλοκή τόσο πολλών ειδικών επιστημόνων και ερευνητών και που προϋποθέτει την επίσκεψη επί τόπου, για εξέταση των κωδίκων αλλά και για αντιμετώπιση τεράστιων προβλημάτων που δημιουργήθηκαν στην πορεία, είναι αυτονόητο ότι συνεπάγεται τεράστιο οικονομικό κόστος. Άξιζε όμως τον κόπο να επενδύσουμε στα

γράμματα και στον πολιτισμό, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στον ορθόδοξο λαό μας να συνειδητοποιήσει, μέσα απ' αυτή την έκδοση, τη μεγάλη αξία που έχει για τα θεολογικά γράμματα και τα πολιτιστικά δρώμενα της Κύπρου ο Άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος.

Έχουμε ήδη σχεδόν δαπανήσει όλα αυτά τα 15 χρόνια, οκτακόσιες περίπου χιλιάδες ευρώ. Άξιζε όμως τον κόπο, γιατί ο ορθόδοξος λαός μας ανέμενε και του δίδουμε έτσι την ευκαιρία να ενσκήψει στα έργα του Αγίου Νεοφύτου, για να βρει απαντήσεις στα σύγχρονα κοινωνικά και πνευματικά προβλήματα που τον απασχολούν.

Είναι γι' αυτό το λόγο που όλοι οι αδελφοί της Μονής μας μαζί με τον ηγούμενό της Θεοφιλέστατο Επίσκοπο Χύτρων κ. Λεόντιο αλλά και τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής **οραματιστήκαμε μαζί να προχωρήσουμε στο επόμενο βήμα, τη διάδοση δηλαδή του έργου του Αγίου μας στα ευρύτερα στρώματα του λαού του Θεού, με τη Νεοελληνική μετάφραση των έργων του**, προσπάθεια που ξεκίνησε ήδη προ διετίας και αναμένεται να συμπληρωθεί σε τέσσερα περίπου χρόνια. Η μετάφραση αυτή θα συνοδεύεται με σχόλια ιστορικά, θεολογικά, φιλολογικά, πατερικά κ.ά., συμβάλλοντας έτσι στην πληρέστερη κατανόηση των έργων του Αγίου μας. Αναμένεται να εκδοθούν δέκα περίπου συνολικά τόμοι. Αντιλαμβάνεσθε ότι θα πρέπει να εργαστούμε σκληρά, όχι μόνο για την ευόδωση του στόχου που έχουμε θέσει, αλλά και για εξεύρεση των επιπρόσθετων οικονομικών πόρων που θα χρειασθούν. Έχουμε όμως όλη η Αδελφότητα προ καιρού εναποθέσει τις ελπίδες μας στον Τριαδικό Θεό και στη χάρη και βοήθεια του Αγίου μας και είμαστε βέβαιοι ότι και αυτή τη φορά θα επευλογήσει την προσπάθειά μας.

6. Πώς σκοπεύετε να αξιοποιήσετε την βράβευση από την Ακαδημία Αθηνών;

Η βράβευση από μόνη της είναι ένα τεράστιο και σημαντικό γεγονός που είμαστε βέβαιοι ότι θα αναθερμάνει το επιστημονικό ενδιαφέρον, που είχε ήδη ξεκινήσει με την ολοκλήρωση της Κριτικής έκδοσης των έργων του Αγίου Νεοφύτου. Αξίζει να σας αναφέρουμε ότι άρχισε ήδη να δημιουργείται έντονο ενδιαφέρον, για μετάφραση των έργων του Αγίου μας και σε ξένες γλώσσες. Ιδιαίτερα προσεγγιζόμαστε από τη Ρωσία, Σερβία, Πολωνία, Πατριαρχείο Αντιοχείας (Αραβικά), Εκκλησία Πολωνίας κ.ά. Η Μονή μας δε θα φεισθεί κόπων και εξόδων για να υλοποιήσει και αυτό τον μακροπρόθεσμο στόχο, ικανοποιώντας έτσι τις ευρύτερες ανάγκες της παγκόσμιας Ορθοδοξίας.

Η βράβευση λοιπόν πέρα από την ηθική και επιστημονική της αξία και σημασία θα βοηθήσει τα μέγιστα στην υλοποίηση των ευρύτερων στόχων της Μονής μας, για ικανοποίηση των σύγχρονων πνευματικών αναζητήσεων του ευρύτερου Ορθόδοξου κόσμου.

Ήδη ως αποτέλεσμα της βράβευσης **έχουμε προσκληθεί από το «Σπίτι της Κύπρου» στην Αθήνα και στις 26 προσεχούς Απριλίου προγραμματίζεται να γίνει η επίσημη παρουσία του εξάτομου έργου της Κριτικής Έκδοσης, ενώπιον όλων των ανθρώπων του πνεύματος, των τεχνών αλλά και όλων των δημοσιογράφων από τα ηλεκτρονικά και έντυπα Μ.Μ.Ε.** Η παρουσίαση θα γίνει από αριθμό ακαδημαϊκών, εκπροσώπων της Συντονιστικής Επιστημονικής Επιτροπής και των εκδοτών αλλά και εκπροσώπων της Μονής μας.

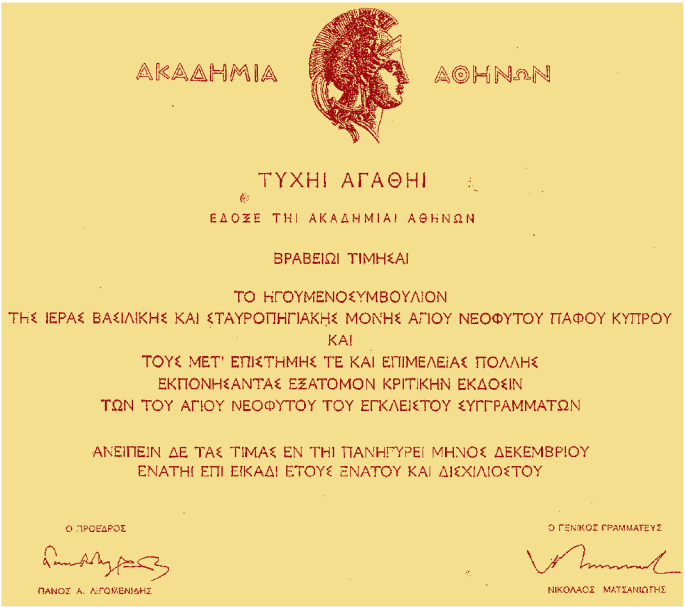
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΥΧΗΙ ΑΓΑΘΗΙ

ΕΔΟΞΕ ΤΗΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΙ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΡΑΒΕΙΩΙ ΤΙΜΗΣΑΙ

ΤΟ ΗΓΟΥΜΕΝΟΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΑΦΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
ΚΑΙ
ΤΟΥΣ ΜΕΤ' ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΠΟΛΛΗΣ
ΕΚΠΟΝΗΣΑΝΤΑΣ ΕΞΑΤΟΜΟΝ ΚΡΙΤΙΚΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ
ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΙΠΕΙΝ ΔΕ ΤΑΣ ΤΙΜΑΣ ΕΝ ΤΗΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙ ΜΗΝΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
ΕΝΑΤΗΙ ΕΠΙ ΕΙΚΑΔΙ ΕΤΟΥΣ ΞΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΔΙΣΧΙΛΙΟΣΤΟΥ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΠΑΝΟΣ Α. ΑΓΟΜΕΝΙΔΗΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΤΣΑΝΙΩΤΗΣ

Η παρουσίαση θα γίνει από αριθμό ακαδημαϊκών, εκπροσώπων της Συντονιστικής Επιστημονικής Επιτροπής και των εκδοτών αλλά και εκπροσώπων της Μονής μας.

Είμαστε βέβαιοι ότι αυτό το ενδιαφέρον θα ενταθεί περαιτέρω όσο ευρύτερα γίνεται γνωστή η βράβευση αυτή της Ακαδημίας και όσο προχωράμε στην υλοποίηση του στόχου της νεοελληνικής, και όχι μόνο μετάφρασης, των έργων του Αγίου Νεοφύτου. ■

(Η συνέντευξη δόθηκε στην εφημερίδα «Πολίτης», Κυριακή, 31/01/2010, στη δημοσιογράφο Ελίζα Χριστοφόρου)

ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΕΤΕΙΩΝ 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1821 ΚΑΙ 1ης ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1955 ΣΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Με ιδιαίτερη λαμπρότητα γιορτάστηκαν οι Εθνικές Επέτειοι της 25ης Μαρτίου 1821 και της 1ης Απριλίου 1955 στον Πύργο Τηλλυρίας.

Του εορτασμού προηγήθηκε η Θεία Λειτουργία της εορτής του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στον ιερό ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στον Κάτω Πύργο. Της λατρευτικής σύναξης προέστη ο Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης και Πρωτοσύγκελλος της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας και Έφορος της Ιεράς Μονής Κύκκου κ. Αγαθόνικος, συλλειτουργούντος του Οικονόμου και εφημερίου της κοινότητας π. Ανδρέα.

Μετά τη Θεία Λειτουργία, εψάλη η καθιερωμένη Δοξολογία και αναπέμφθηκε η ειδική Δέηση. Τον πανηγυρικό για τις Εθνικές Επετείους εκφώνησε ο Δρ Νίκος Νικολαΐδης, Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθυντής Εκκλησιαστικής Διακονίας της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας, ως εξής:

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΣΥΝΕΟΡΤΑΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΕΤΕΙΩΝ 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1821 ΚΑΙ 1ης ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1955 ΣΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Του Δρος Νίκου Νικολαΐδη

Συμπληρώνονται φέτος 189 χρόνια από το ιστορικό ορόσημο της έκρηξης της ελληνικής επανάστασης του 1821 και 55 χρόνια από την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα του κυπριακού ελληνισμού το 1955.

Στα μεγάλα κέντρα, αλλά και στις πιο μικρές γωνιές του μείζονος ελληνισμού, αποτελεί θεσμικό γεγονός ο εορτασμός των εθνικών επετείων. Και ίσως κάποιος να διερωτάται, ποιος ο λόγος αυτών των εορτασμών, ιδιαίτερα, μάλιστα, το ερώτημα τούτο προσλαμβάνει και την έννοια της αμφισβήτησης, ως προς το σκοπό των εκδηλώσεων για τις εθνικές επετείους, αφού αυτές, σύμφωνα με ορισμένες αντιλήψεις, προάγουν τον εθνοφυλετισμό και το σωβινισμό.

Είναι, ασφαλώς, εξ υπαρχής λάθος να θεωρεί κάποιος, είτε αχρείαστες, είτε και επιζήμιες τις όποιες εκδηλώσεις, οι οποίες σχετίζονται με τη διαδρομή της Ιστορίας μας. Έχει ειπωθεί, και αυτό είναι σωστό, ότι οι λαοί που ξεχνούν την Ιστορία τους, αυτοί οι λαοί είναι καταδικασμένοι σε αφανισμό. Η ιστορική μνήμη είναι γνώμονας ύπαρξης και ζωής. Είναι σπουδή και άσκηση. Είναι η πεμπτουσία της προόδου και του πολιτισμού μας. Είναι οι ρίζες που ζωογονούν και διακρατούν το αειθαλές και το αειφόρο της φυσιογνωμίας ενός έθνους.

Ρώτησαν κάποτε το μυθικό Άτλαντα, πώς τα καταφέρνει και αντέχει να κρατά στους ώμους του τόσο βαρύ φορτίο. Και η απάντησή του ήταν ότι: «Πατώ στις ρίζες μου». Και ο μύθος, βγαλμένος μέσα από την ιστορική πραγματικότητα, δίνει την απάντηση πως, στις ποικίλες και αντίξοες δυσκολίες της ζωής του ελληνικού έθνους, αυτό που το κράτησε μέχρι σήμερα ζωντανό και δυναμικό είναι οι ρίζες του.

Έτσι, οι εκδηλώσεις για τις εθνικές επετείους είναι μια ζωτική σχέση με την Ιστορία. Και, λέγοντας ιστορική μνήμη, δεν πρέπει να εννοούμε και να περιοριζόμαστε στις ένδοξες σελίδες της προγονικής αρετής, αλλά και να ενσκύπτομε στα μειονεκτήματα και στα προγονικά ελαττώματα, γιατί και η αρετή, αλλά και η προγονική κακία αποτελούν πηγή εθνικής σύνεσης και φρονιματισμού.

Όταν το 1821 ξεκίνησε η επανάσταση, σημειώνει ο εθνικός ιστορικός Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλλος, «...εγράψαμεν ένδοξον Ιστορίαν». Μετά, όμως, από τρία χρόνια, «...ο αγών μας προσέλαβεν ανείπωτον τραγωδίαν». Και τούτο, ακριβώς, από τη μια καταθέτει το μέγεθος των κατορθωμάτων της ελληνικής ψυχής, όταν οι πανέλληνες είναι ενωμένοι, ενώ από την άλλη διεκτραγωδεί το κατάντημά μας, με όλα τα μελανά παρακολουθήματά του, όταν είμαστε διασπασμένοι. Τούτο, ακριβώς, διαμηνύει και ο εθνικός μας ποιητής, Διονύσιος Σολωμός, όταν στην αρχή εξυμνεί την Ελευθερία, στο ομώνυμό του ποίημα, λέγοντας ότι αυτή αναδύεται από τα κόκαλα των Ελλήνων τα ιερά, για να θρηνήσει στη συνέχεια και να συμβουλέψει τους Έλληνες με τους μοναδικούς στίχους: «...Η διχόνοια που βαστάει ένα σκήπτρο η δολερή, καθενός χαμογελάει πάρ' το, λέγοντας, και εσύ.

Κειο το σκήπτρο που σας δείχνει
έχει αλήθεια ωραία θωριά,
μην το πιάστε, γιατί ρίχνει
εις δάκρυα θλιβερά.
Από στόμα, όπου φθονάει,
παλικάρια ας μη 'πωθεί,
πως το χέρι σας χτυπάει
του αδελφού την κεφαλή!
Μην ειπούν στο στοχασμό τους
τα ξένα έθνη αληθινά,
αν μισούνται αναμεσό τους,
δεν τους πρέπει Ελευθεριά».

Όταν ξεκίνησε η ελληνική επανάσταση το 1821,

450 Έλληνες, εγκαταστημένοι στις Ινδίες, αναχώρησαν πεζή, για να φτάσουν στην Ελλάδα και να πολεμήσουν, για την ανατίναξη του τουρκικού ζυγού. Το γεγονός τούτο δεν αποτελεί λεπτομέρεια, αλλά δείχνει το μεγαλείο της ελληνικής ψυχής στους κρίσιμους καιρούς της πατρίδας. Αλλά και πόσοι Κύπριοι δε μετέβησαν στην Ελλάδα, για να βοηθήσουν τη μητέρα πατρίδα! Και ο ελληνισμός της Κύπρου, με επικεφαλής τον Εθνομάρτυρα Κυπριανό, συνέβαλε με πολλούς τρόπους στον απελευθερωτικό αγώνα του 1821, για να πληρώσουμε, τελικά, οι Κύπριοι βαρύ τίμημα στις αιμοδιψείς συμπεριφορές του Κουτσιούκ Μεχμέτ Καϊναρτζή.

Είναι, επομένως, η ιστορική μνήμη και εμπειρία μια κολυμβήθρα, μέσα στα νάματα της οποίας και αναβαπτιζόμαστε, αλλά και ανακαινιζόμαστε, χωρίς, ασφαλώς, μίση και αντεκδικήσεις. Αλίμονο, όμως, αν απεμπολήσουμε, τα όσα στους προηγούμενους καιρούς οι πατέρες μας συναπάντησαν, και αλίμονο, αν περιφρονήσομε τους τρόπους, με τους οποίους κατόρθωσαν και να επιβιώσουν, αλλά και να υπερβούν τις ανείπωτες, πολλές φορές, συμφορές τους.

Γράφει, χαρακτηριστικά, κάποιος λόγιος ιερέας, ο Ιωάννης Θολοΐτης, από τη Θεσσαλονίκη το 1585 στο έργο του «Παιδομάζωμα»: «...Καταλαβαίνετε, άρχοντες και Χριστιανοί, το τι λύπη έχουν οι Γραικοί, οι πατέρες και αι μητέρες, που χωρίζονται τα παιδιά τους ζωντανά;...», και εννοεί, ασφαλώς, εδώ το σπαρακτικό πόνο των γονιών, που τους αρπάζουν τα παιδιά τους οι Τούρκοι, για να τα κάνουν γενίτσαρους. «...Τα παίρνουν και πορεύονται εις την Κωνσταντινούπολιν... πόσες μάνες κόπτουν τα μάγουλά τους και πόσοι πατέρες δέρνουν τα στήθια τους με τις πέτρες και τι λύπη έχουν εκείνοι οι Χριστιανοί... πώς τα χωρίζονται ζωντανά και πόσες μητέρες λέγουσιν 'κάλλιον να ήθελαν πεθάνει και να τα θάψομεν εις την Εκκλησίαν μας, παρά να σας πηγαίνουν να σας τουρκέψουν και να εβγείτε από την πίστιν μας την χριστιανικήν'...». Και πλήρωσε ο Ελληνισμός, στα τετρακόσια χρόνια της δουλείας, πάνω από 3,5 εκατομμύρια παιδιά του, που έγιναν γενίτσαροι, για να τα μάθουν οι Αγαρηνοί πώς να σκοτώνουν και να βιάζουν τους ομοεθνείς τους!

Ασφαλώς και ήταν παραλογισμός, όταν μια χούφτα ανοργάνωτοι Έλληνες, αποφάσισαν να τα βάλουν με μια πανίσχυρη αυτοκρατορία, που κρατούσε από τα Βαλκάνια μέχρι τη βόρεια Αφρική. Και όλοι έλεγαν: «Τρελοί είναι αυτοί;», για να απαντήσει ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης: «Εμείς οι Έλληνες είμαστε τρελοί, αλλά έχουμε φρόνιμο Θεό». «Είχαν ξυπνήσει, ανέλπιστα, οι νεκρωμένοι δούλοι...», θα δηλώσει ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, για να ενσαρκώσει τον πόλεμο ενάντια στην επηρμένη οθωμανική αυτοκρατορία, στο ποίημά του «Ο βράχος και το κύμα». «Μέριασε, βράχε, να διαβώ...».

Και τούτο είναι ένα άλλο δίδαγμα, που η Ιστορία μας διαμηνύει, ότι ο αγώνας, για την Ελευθερία, είναι ιερός και ότι αυτός, που χαρίζει την Ελευθερία στον άνθρωπο, δηλαδή ο Θεός, είναι εκείνος, που συμπαραστέκεται και πολεμά μαζί με τους υπόδουλους δικούς του. Τούτο έλεγε πάλι ο Κολοκοτρώνης, ότι ο Θεός έχει υπογράψει την Ελευθερία των Ελλήνων και δεν παίρνει πίσω την υπογραφή του.

Αυτό, ακριβώς, τραγουδά με το ποίημά του στο «Δωδεκάλογο του Γύφτου» και ο Κωστής Παλαμάς: «... και θα ξημερώσει μιαν αυγή και θα σε καλέσει ο λυτρωμός, ω ψυχή παραδομένη από το κρίμα! Και θ' ακούσεις τη φωνή του Λυτρωτή, θα γδυθείς της αμαρτίας το ντύμα και ξανά κυβερνημένη κι αλαφρή, θα σαλέψεις σαν τη χλόη σαν το πουλί... θα αιστανθείς να σου φυτρώνουν, ω χαρά, τα φτερά, τα φτερά τα πρωτινά σου τα μεγάλα».

Τούτα, ακριβώς, τα μηνύματα σπάρθηκαν και φύτρωσαν και φούντωσαν στις ψυχές των πανελλήνων της Κύπρου το 1955 και μεγαλούργησαν οι ελάχιστοι και προσέβαλαν τη μεγάλη αγγλική αυτοκρατορία. Κράτησαν μέσα τους βαθιά ριζωμένη την ιδέα της Ελευθερίας, όπως ακριβώς ο Σεφέρης την εννοεί και την εκφράζει: «...Πρέπει να είσαι Έλληνας» και, όπως ο Μακρυγιάννης την εξυμνεί: «...Πρέπει να παιδευτείς, για να γίνεις Έλληνας» ή, όπως ο Περικλής στον «Επιτάφιό» του, κατά το Θουκυδίδη, δηλώνει: «... Άρξομαι δε από των προγόνων».

Τούτα τα σωστικά ιστορικά και εμπειρικά μηνύματα τα χρειάζεται και σήμερα ο Ελληνισμός, ο καθόλου, αλλά και ο κυπριακός Ελληνισμός, γιατί και οι σημερινοί καιροί και για τη μητροπολιτική Ελλάδα, αλλά και για όλους τους Έλληνες, εξακολουθούν να είναι δύσκολοι και άκρως επικίνδυνοι. Δεν έχομε την πολυτέλεια να θρηνήσομε άλλες πατρίδες. Απωλέσαμε αρκετές με τη μικρασιατική καταστροφή, εξαιτίας των δικών μας ασυγχώρητων λαθών. Όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος, με τη Συνθήκη των Σεβρών, συνέβαλε στην εξάπλωση της Ελλάδος με την προσάρτηση της ανατολικής Θράκης, της Ίμβρου και της Τενέδου, προαστίων της Κωνσταντινουπόλεως, μέχρι τον Άγιο Στέφανο, και της Σμύρνης και της ενδοχώρας, δηλαδή δημιούργησε την Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασ-

σών, η διχόνοια και τα διασπαστικά συνθήματα: «Χωρίς ματάκια κάνω, χωρίς Κωνσταντίνο βασιλιά δεν κάνω», μας οδήγησαν στην πανωλεθρία και στην ταπεινωτική υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης.

Έχομε, επομένως, οι Έλληνες προτερήματα μοναδικά· να προσέξομε τα καταλυτικά μειονεκτήματά μας. Αυτό το ρόλο και το σκοπό υπηρετούν οι εθνικές επέτειοι. Να εναποθέσομε πρέπει, όμως, τις ελπίδες και τη δύναμή μας στο Θεό, το Θεό μας της Ελευθερίας και να είμαστε βέβαιοι πως, μέσα από τη βαρυχειμωνιά, μπορεί να ανθίσουν οι αμυγδαλιές. Τούτο το ζείδωρο μήνυμα μάς εκπέμπει και το σχετικό ποίημα του Γεωργίου Δροσίνη για την ανθισμένη αμυγδαλιά και τούτο μας μεταγγίζουν και οι στίχοι του ποιητή: «...Μη σκιάζεστε στα σκότη! Η Λευτεριά, σαν της αυγής φεγγοβόλο αστέρι, της νύχτας το ξημέρωμα θα φέρει».

Στον εορτασμό πήραν μέρος με εκπροσώπους τους και με τα λάβαρα και ελληνικές και κυπριακές σημαίες αντιπροσωπείες των Εκπαιδευτηρίων Πύργου, καθώς, επίσης, και οι κοινοτικοί, στρατιωτικοί, αστυνομικοί και άλλοι παράγοντες της περιοχής.

Μετά τη Δοξολογία, και στην παρουσία πλήθους κόσμου, παρέλασαν στρατιώτες, οι οποίοι επανδρώνουν φυλάκια της περιοχής, και μαθητές των Σχολείων, Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου, ενώ παιάνιζε η φιλαρμονική του Γυμνασίου-Λυκείου Πύργου.

Τον χαιρετισμό της παρέλασης δέχθηκαν ο Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης κ. Αγαθόνικος, ο οποίος εκπροσωπούσε τον Πανιερώτα-

Στιγμιότυπα από την παρέλαση στον Πύργο Τηλλυρίας

Στιγμιότυπα από την παρέλαση στον Πύργο Τηλλυρίας

το Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο, ο Βουλευτής των Οικολόγων κ. Γεώργιος Περδίκης, ο Πρόεδρος της κοινότητας Κάτω Πύργου κ. Κώστας Μιχαηλίδης, εκπρόσωποι του Στρατού και της Αστυνομίας, οι Διευθυντές των Σχολείων και άλλοι.

Ακολούθως οι επίσημοι και ο κόσμος μετέβησαν στο Δημοτικό Σχολείο Κάτω Πύργου, όπου μαθητές των εκπαιδευτηρίων παρουσίασαν εορταστικό πρόγραμμα. Το πρόγραμμα περιλάμβανε θεατρικές παραστάσεις, απαγγελίες, τραγούδια και παραδοσιακούς ελληνικούς και κυπριακούς χορούς. Είναι για να απονέμει κανείς τα εύσημα, τόσο προς τα παιδιά, όσο και προς τους εκπαιδευτικούς μας της περιοχής Τηλλυρίας, γιατί, ζώντας κάτω από δύσκολες και αντίξοες από κάθε άποψη συνθήκες, ομολογουμένως απέδειξαν ότι μπορούν να επιτύχουν πολλά αλλά και να υποσχεθούν πολύ περισσότερα. Τους αξίζουν συγχαρητήρια. ■

Στιγμιότυπα από το καλλιτεχνικό πρόγραμμα των Εθνικών Επετείων της 25ης Μαρτίου και της 1ης Απριλίου των εκπαιδευτηρίων Πύργου Τηλλυρίας

Ο Άγιος Χαράλαμπος. Φορητή εικόνα του Αγίου στον ομώνυμο ιερό ναό του Αγίου στα Πηγαίνια

Στιγμιότυπο από τη θεία Λειτουργία της οποίας προέστη ο Πανοσιολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Αγαθόνικος με συλλειτουργό του τον Αιδ. Οικονόμο π. Ανδρέα Σπύρου, εφημέριο στην κοινότητα Κάτω Πύργου

Εορτή του Αγίου Χαραλάμπους στα Πηγαίνια Τηλλυρίας

Αποτελεί γεγονός μεγάλο η εορτή του Αγίου Χαραλάμπους (9 Φεβρουαρίου) και για τους κατοίκους της κοινότητας αλλά και για όλη της ελεύθερη περιοχή της Τηλλυρίας. Και τούτο, γιατί ο ιερός ναός των Πηγαινιών είναι αφιερωμένος στο όνομα του Αγίου Ιερομάρτυρα Χαραλάμπους και πανηγυρίζει κατά την μέρα αυτή.

Από νωρίς το πρωί της Τετάρτης, 9 Φεβρουαρίου, υπήρξε το αδιαχώρητο στο ναό. Πλήθος πιστοί από τα Πηγαίνια, τον Πάνω και Κάτω Πύργο, το Μοσφίλι, αλλά και πολλοί απόδημοι συγκεντρώθηκαν στη λατρευτική σύναξη που ετελείτο στο μικρό και κατανυκτικό ναό. Συγκίνηση προκάλεσε σε όλους και η παρουσία των παιδιών του Δημοτικού Σχολείου (περιφερειακού) του Κάτω Πύργου και αντιπροσωπείας του Γυμνασίου Πύργου με τους συνοδούς εκπαιδευτικούς.

Της θείας Λειτουργίας προέστη ο Πανοσιολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας Αρχιμανδρίτης κ. Αγαθόνικος. Το θείο λόγο κήρυξε ο θεολόγος της Μητροπόλεώς μας κ. Νίκος Νικολαΐδης, ο οποίος και αναφέρθηκε στη ζωή και στο μαρτύριο του Αγίου Χαραλάμπους.

Στο τέλος οι πλείστοι των εκκλησιαζομένων και ιδιαίτερα οι μαθητές προσήλθαν στο μυστήριο της θείας Κοινωνίας.

Ήταν μια ευλογημένη ευκαιρία η εορτή αυτή του Αγίου Χαραλάμπους, αφού πολλοί προσήλθαν με τις προσφορές τους και τα κόλλυβα τους για το μνημόσυνο των κεκοιμημένων τους, αλλά και είχαν την ιδιαίτερη ευλογία να προσκυνήσουν το ιερό λείψανο του Αγίου Χαραλάμπους, που μεταφέρθηκε από την Ιερά Μονή Κύκκου, και να πάρουν τη χάρη του, μετά τη λιτανεία στον πέριξ του ναού χώρο.

Φωτογραφίες από τη λατρευτική σύναξη

«Μετά φόβου Θεού πίστεως και αγάπης προσέλθετε»

Άποψη από τη λιτάνευση της εικόνας του Αγίου Χαραλάμπους πέριξ του πανηγυρίζοντος ιερού ναού

Αναμνηστική φωτογραφία με παιδιά του Δημοτικού Σχολείου που προσήλθαν στη θεία Λειτουργία

Από την προσκύνηση ιερού λειψάνου του Αγίου Χαραλάμπους

Θεία Λειτουργία στον ιερό ναό Αγίου Νικολάου Τσακκίστρας και χειροθεσία

η Β' Κυριακή των Νηστειών (Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά) (28 Φεβρουαρίου 2010) ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος προέστη της θείας Λειτουργίας στον ιερό ναό Αγίου Νικολάου της κοινότητας Τσακκίστρας.

Μετά τη θεία Λειτουργία παρακάθισε σε πρόγευμα, το οποίο πρόσφερε ο Χριστιανικός Σύνδεσμος Γυναικών «Άγιος Νικόλαος» Τσακκίστρας με όλο το εκκλησίασμα στο καφενείο της κοινότητας.

Κατά τη θεία Λειτουργία στο κήρυγμά του ο Πανιερώτατος αναφέρθηκε στο γεγονός της μεγάλης Τεσσαρακοστής, διερμήνευσε την ιερή σκοπιμότητα της περιόδου αυτής και κάλεσε τους πιστούς να εκμεταλλευθούν πνευματικά το διάστημα τούτο, και, προπάντων, να προσέλθουν στο μυστήριο της ιεράς Εξομολογήσεως

Στο τέλος προχείρισε σε Οικονόμο τον Αιδεσιμότατο ιερομόναχο της Μονής Κύκκου Νικόδημο Κυκκώτη

Στιγμιότυπο από την προσέλευση προς χειροθεσία σε Οικονόμο του π. Νικοδήμου Κυκκώτη. Τον προσφέρουν ο Πανοσιολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος π. Αγαθόνικος και ο εφημέριος του ιερού ναού Αγίου Νικολάου Τσακκίστρας π. Χριστόδουλος Παπαμιχαήλ

Ο Οικονόμος Νικόδημος Κυκκώτης, ενώ διανέμει το αντίδωρο

Στιγμιότυπο από τη θεία Λειτουργία

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Στον ιερό ναό Αγίου Γεωργίου Λατσιών

Την Κυριακή της Απόκρεω (7 Φεβρουαρίου 2010) ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος προέστη της θείας Λειτουργίας στον ιερό ναό Αγίου Γεωργίου Λατσιών, όπου κήρυξε το θείο λόγο και διερμήνευσε στους πιστούς το μήνυμα του Ευαγγελίου της ημέρας και τέλεσε το μνημόσυνο του μακαριστού Κυριάκου Οικονόμου, πρόσφυγα από τον Άγιο Επίκτητο Κυρηνείας, πατέρα του καθηγητή και προέδρου του Τμήματος Ποιμαντικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χρήστου Οικονόμου. ■

Στιγμιότυπα από τη συνάντηση

Συνάντηση του κ. Ναρέκ Αλεμεζιάν επισκόπου του Αρμενικού Πατριαρχείου Κιλικίας με τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο

Στις 28 Απριλίου 2010 πραγματοποιήθηκε συνάντηση του θεοφιλεστάτου επισκόπου κ. Ναρέκ Αλεμεζιάν, Διευθυντή Διεκκλησιαστικών Σχέσεων του Αρμενικού Πατριαρχείου Κιλικίας, στην παρουσία του Σεβασμιωτάτου Αρχιεπισκόπου των Αρμενίων της Κύπρου κ. Βαρουζάν, με τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο.

Κατά τη συνάντηση οι τρεις άνδρες συζήτησαν θέματα, που αφορούν στις δύο Εκκλησίες, το Κυπριακό πρόβλημα και γενικά την πορεία των διεκκλησιαστικών και διαθρησκευτικών διαλόγων.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης κ.κ. Νικηφόρος, σε ανάμνηση της συνάντησης αυτής, φιλοφρόνησε τον επίσκοπο κ. Ναρέκ με μια εικόνα, αντίτυπο, της Ελεούσας του Κύκκου, και εκείνος του προσέφερε βιβλία. ■

Μια εκδρομή με πλούσιες εμπειρίες

Αναμνηστική φωτογραφία των νέων με τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο στο Μετόχι της Μονής Κύκκου στη Λευκωσία

Το διήμερο, 19-20 Μαρτίου, ομάδα νέων της Κατηχητικής Κίνησης της Μητρόπολεώς μας στον Κάτω Πύργο Τηλλυρίας πραγματοποίησε εκδρομή με διανυκτέρευση στο Μοναστήρι του Κύκκου.

Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να δεχθούν την πλούσια φιλοξενία της Μονής και να συμμετάσχουν, έστω για λίγες ώρες, στη λειτουργική ζωή του Μοναστηριού, αποκομίζοντας πλούσια πνευματικά οφέλη.

Το απόγευμα της Παρασκευής (19 Μαρτίου) παρακολούθησαν με κατάνυξη την ακολουθία του Ακάθιστου Ύμνου, που εψάλη από πατέρες της Μονής ενώπιον της χαριτόβρυτης εικόνος της Παναγιάς της Κυκκωτίσσης. Η διαμονή τους στο Μοναστήρι υπήρξε μια ευλογημένη ευκαιρία για να εξομολογηθούν από πνευματικό της Μονής και να δεχθούν τη Χάρη του Θεού.

Την επομένη το πρωί (20 Μαρτίου) συμμετείχαν στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Εν συνεχεία τα παιδιά έγιναν δεκτά στο αρχονταρίκι από τον Έφορο της Μονής και Πρωτοσύγκελλο της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας Αρχιμ. κ. Αγαθόνικο, ο οποίος ανέλυσε και συζήτησε μαζί τους διάφορα πνευματικά ζητήματα, εμπνευσμένα από την ατμόσφαιρα της κατανυκτικής περιόδου της Σαρακοστής.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος δέχθηκε τους νέους των Κατηχητικών Σχολείων στο Γραφείο του στο Μετόχι Αγίου Προκοπίου της Ιεράς Μονής Κύκκου στη Λευκωσία, τους απηύθυνε πατρικές συμβουλές, συνομίλησε μαζί τους και τους διαβεβαίωσε ότι θα είναι πάντοτε ο συμπαραστάτης τους. Στη φωτογραφία στιγμιότυπο από την επίδοση προς τα παιδιά αναμνηστικού δώρου

Οι νέοι – εκδρομείς των Κατηχητικών Σχολείων Πύργου Τηλλυρίας σε μια συνάντησή τους στο Αρχονταρίκι της Μονής Κύκκου με τον Πανοσ. Αρχιμ. κ. Αγαθόνικο

Η διήμερη ανάπαυλα των παιδιών από το φόρτο και το άγχος της σχολικής πραγματικότητας στην πνευματική όαση της Μητροπόλεως συνεχίστηκε στη Λευκωσία, στο Μετόχι του Κύκκου, όπου μετέβησαν για να λάβουν την ευλογία του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου. Ο Πανιερώτατος υποδέχτηκε τα παιδιά με ιδιαίτερη χαρά στο γραφείο του, στέλλοντάς τους το μήνυμα ότι θα στέκεται στο πλάι τους σε κάθε δυσκολία που αντιμετωπίζουν, σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο, και ως πνευματικός Ποιμένας θα συμπαρίσταται στη δεινοπαθούσα ακριτική περιοχής της Τηλλυρίας που επί δεκαετίες νιώθει στα στήθια της τα χνώτα της τουρκικής αδιαλλαξίας.

Τα παιδιά με ενθουσιασμό συζήτησαν με τον πνευματικό τους Ποιμενάρχη διάφορα ζητήματα που τους απασχολούν, ενώ δεν παρέλειψαν να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους προς τον Πανιερώτατο για τα όσα έχει μέχρι τώρα προσφέρει στην κοινότητά τους. Και επισήμαναν ως παράδειγμα την πρόσφατη κατασκευή δύο υπερσύχρονων γηπέδων futsal για την προαγωγή του αθλητικού ιδεώδους στην περιοχή. Στη συνάντηση ήταν παρών και ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας, ο οποίος προσκάλεσε τα παιδιά να επισκεφθούν τα πολυπληθή προσκυνήματα που βρίσκονται στην Μητροπολιτική του Περιφέρεια και ακόμη πρότεινε τη διεξαγωγή αγώνων πρωταθλήματος futsal μεταξύ των παιδιών των Μητροπόλεων Κύκκου και Τηλλυρίας.

Με την ευχαρίστηση και ικανοποίηση διάχυτη στα πρόσωπά τους, τα παιδιά, αφού έλαβαν ως ευλογία από το Πανιερώτατο ένα πολυτελή τόμο με την ιστορία της Μονής, συνέχισαν την εκδρομή τους σε εμπορικό κέντρο της Λευκωσίας και παρακάθησαν σε γεύμα, προσφορά του Πανιερωτάτου.

Το ταξίδι της επιστροφής για τον ακριτικό Πύργο, αν και μακρύ, εντούτοις ήταν όχι και τόσο κοπιαστικό. Οι πλούσιες πνευματικές και ψυχαγωγικές εμπειρίες του διημέρου είναι βέβαιο ότι θα συντροφεύουν τη σκέψη τους και τη ζωή τους. ■

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΗΛΙΚΟΥΡΙΟΥ

Στις 17 Ιανουαρίου 2010, με την ευκαιρία του νέου έτους, διοργανώθηκε στο Μηλικούρι εκδήλωση που περιλάμβανε κοινό εκκλησιασμό, θεολογική ομιλία και κόψιμο της βασιλόπιτας. Τη θεία Λειτουργία τέλεσε ο Πρωτοσύγκελλος της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας Αρχιμανδρίτης Αγαθόνικος Κυκκώτης. Μετά τη θεία Λειτουργία, ο Χριστιανικός Σύνδεσμος της κοινότητας πρόσφερε σε όλους πρόγευμα στην αίθουσα του Ξενώνα.

Στιγμιότυπο από την ομιλία του Πανοσιολογιωτάτου κ. Χρυσοστόμου στον Ξενώνα της κοινότητας Μηλικουρίου

Ακολούθησε θεολογική ομιλία. Ο Πανοσιολογιώτατος μίλησε στη συγκέντρωση για το Τριώδιο και τον πνευματικό αγώνα που ανοίγει μπροστά σε όλους η περίοδος της Μ. Σαρακοστής, που πλησίαζε, και έδωσε σημαντικές συμβουλές και παραινέσεις για την καθημερινή μας ζωή, που μας βοηθούν στην πνευματική μας ζωή. Στη συνέχεια ευλόγησε και έκοψε τη βασιλόπιτα.

Την Κυριακή της Τυρινής, διοργανώθηκε στο Μηλικούρι εκδήλωση με κοινό εκκλησιασμό και θεολογική ομιλία. Τη θεία Λειτουργία τέλεσε ο Αρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Κυκκώτης, ο οποίος, μετά τη θεία Λειτουργία, μίλησε για το θέμα «Η μετάνοια ως μέσο σωτηρίας του ανθρώπου».

Η εκδήλωση σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Τον καφέ και τα κεράσματα για το πρόγευμα πρόσφεραν τα παιδιά του μακαριστού Κώστα Προκοπίου, πρώην μάγειρα της Ιεράς Μονής Κύκκου, Ανδρούλα Παρούτη και Μαρία Νικολάου και η εγγονή του Χριστιάνα, καθώς και η κα Λούλα Κυριακίδου, που είχαν το μνημόσυνο του πατέρα τους και του συζύγου της αντίστοιχα. Ιδιαίτερα εντυπωσίασε η κα Ανδρούλα Παρούτη, που ετοίμασε όλα τα είδη που πρόσφερε με τα ίδια της τα χέρια.

Στις φωτογραφίες στιγμιότυπα από τη Λιτανεία

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Με κάθε λαμπρότητα εορτάστηκε η Κυριακή της Ορθοδοξίας στον Κάτω Πύργο Τηλλυρίας. Τη θεία Λειτουργία τέλεσε ο Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης κ. Αγαθόνικος Κυκκώτης, Πρωτοσύγκελλος της Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας και Έφορος της Μονής Κύκκου, συλλειτουργούντος του Αιδεσιμ. Οικονόμου Ανδρέα Σπύρου. Ο Πανοσιολογιώτατος στο κήρυγμα του εξήρε το νόημα της εορτής και επεξήγησε το σκοπό της περιόδου της Αγίας και Μεγάλης Σαρακοστής. Στο τέλος της θείας Λειτουργίας τελέστηκε η καθιερωμένη Λιτανεία της Κυριακής της Ορθοδοξίας με την περιφορά του Τιμίου Σταυρού και των ιερών εικόνων. ■

Αναμνηστικές φωτογραφίες από τις επισκέψεις σε στρατόπεδο και στο Περιφερειακό Δημοτικό Σχολείο Κάμπου

Επισκέψεις του Χριστιανικού Συνδέσμων Γυναικών Τσακκίστρας

Ηταν μια ευκαιρία επικοινωνίας με τα παιδιά οι επέτειοι της 25ης Μαρτίου και της 1ης Απριλίου. Και σε άλλες περιπτώσεις πραγματοποιούνται ανάλογες επισκέψεις. Σκοπός τους να δοθεί το μήνυμα στα ευάριθμα παιδιά του Περιφερειακού Δημοτικού Σχολείου του Κάμπου ότι οι μεγαλύτεροι και μάλιστα η Εκκλησία ενδιαφέρεται και νοιάζεται γι' αυτά.

Έτσι ο Οικονόμος Χριστόδουλος Παπαμιχαήλ, εφημέριος του ιερού ναού Αγίου Νικολάου Τσακκίστρας, εκμεταλλευόμενος την ευκαιρία των Επετείων, επισκέφθηκε με τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Χριστιανικού Συνδέσμου το Δημοτικό Σχολείο, όπου παρακολούθησαν το επετειακό πρόγραμμά τους και ο π. Χριστόδουλος συγχάρηκε τα παιδιά και τη δασκάλα τους και με τις πατρικές του συμβουλές τούς έδωσε τόνωση και καθοδήγηση για τη ζωή τους.

Με την ευκαιρία της γιορτής του Πάσχα, μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Χριστιανικού Συνδέσμου Γυναικών Τσακκίστρας, με τον Οικονόμο Χριστόδουλο Παπαμιχαήλ, επισκέφθηκαν το Δημοτικό Σχολείο Κάμπου-Τσακκίστρας και διένειμαν πασχαλινά δώρα στα παιδιά. Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των παιδιών έχει μειωθεί ανησυχητικά, εξαιτίας της αστυφιλίας, όμως, έστω και τα λίγα αυτά παιδιά που έμειναν, και τα ίδια χάρηκαν με την επίσκεψη αυτή αλλά και χάρισαν στους επισκέπτες τους συγκινητικές στιγμές.

Το Μέγα Σάββατο επισκέφθηκαν το 224 Τάγμα Πεζικού στην περιοχή Κάμπου.

Οι εθνοφρουροί μας, μακριά από τις οικογένειες τους, και τις άγιες αυτές μέρες, επιτελούν το ύψιστο καθήκον προς την πατρίδα και προστατεύουν όλους εμάς. Έτσι η επίσκεψη αυτή, και με την προσφορά φλαούνων, κόκκινων αυγών και γλυκών, αποτελούσε μια συγκινητική χειρονομία έκφρασης της αγάπης και της ευγνωμοσύνης μας προς τους στρατευμένους νέους μας. Ο πατήρ Χριστόδουλος και με την ευκαιρία αυτή δεν παρέλειψε να απευθύνει πατρικές συμβουλές στους στρατιώτες μας. ■

Στιγμιότυπο από την επίσκεψη του Οικονόμου Χριστόδουλου Παπαμιχαήλ και του Διοικητικού Συμβουλίου του Χριστιανικού Συνδέσμου Τσακκίστρας στο Περιφερειακό Δημοτικό Σχολείο Κάμπου, όπου διένειμαν πασχαλινά δώρα στα παιδιά

Στιγμιότυπα από το στολισμό των Επιταφίων στο Μηλικούρι και στον Πύργο

Στολισμός Επιταφίων

Με πρωτοβουλία των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών και παιδιών των Κατηχητικών Συνάξεων της Μητροπόλεως μας, συγκεντρώθηκαν λουλούδια και ωραΐστηκαν τη Μεγάλη Παρασκευή οι Επιτάφιοι στις κοινότητες της Περιφέρειάς μας. Ήταν και αυτή η πράξη μια κατάθεση αγάπης και αφοσίωσης προς το πρόσωπο του Εσταυρωμένου και Κηδευόμενου Κυρίου μας Ιησού Χριστού, ο οποίος εκούσια καταδέχθηκε το Πάθος και την Ταφή του, για τη δική μας εξαγορά από την αμαρτία. ■

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΤΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟ ΜΗΛΙΚΟΥΡΙ

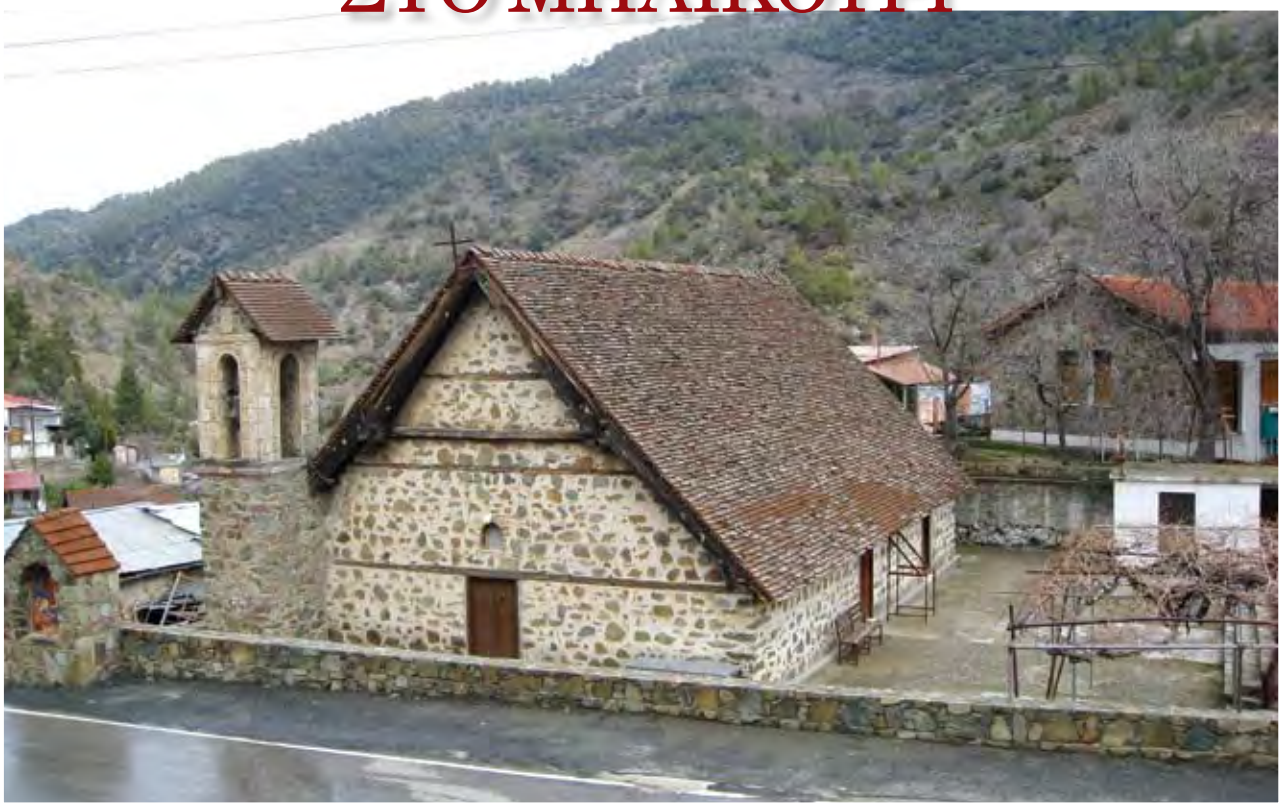

Τη Μεγάλη Παρασκευή με πρωτοβουλία και συνδρομή του Χριστιανικού Συνδέσμου Γυναικών έγινε το στόλισμα του Επιταφίου και το βράδυ χορωδία έψαλλε τα Εγκώμια και άλλους εκκλησιαστικούς ύμνους της ημέρας.

Την Κυριακή του Πάσχα το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου Γυναικών και άλλα μέλη του Συνδέσμου, μετέβηκαν στην Ιερά Μονή Κύκκου, για να συμμετάσχουν στον Εσπερινό της Αγάπης και να χαιρετίσουν τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο.

Τη Δευτέρα της Διακαινησίμου, στο Μηλικούρι, μετά τη θεία Λειτουργία, ο Σύνδεσμος πρόσφερε σε όλο το εκκλησίασμα φλαούνες, κόκκινα αυγά, τυρί, κουλούρια και κόκκινο κρασί.

Την Κυριακή, 25.4.2010 ο Σύνδεσμος τίμησε τη μνήμη του Μεγαλομάρτυρα Αγίου Γεωργίου, προστάτη του Συνδέσμου και της κοινότητας Μηλικουρίου. Επειδή η 23η Απριλίου, που εορτάζεται κανονικά, η μνήμη του Αγίου συνέπεσε φέτος να είναι Παρασκευή, που είναι εργάσιμη μέρα, με την έγκριση και την ευλογία του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη μας, η εορτή μεταφέρθηκε την Κυριακή 25.4.2010 για να δοθεί η δυνατότητα τόσο στα μέλη του Συνδέσμου όσο και στους αποδήμους και στους φίλους του χωριού να παραστούν στη θεία Λειτουργία και να τιμήσουν τον Άγιο του χωριού. Το Σάββατο έγινε ο Εσπερινός και η λιτάνευση της εικόνας του Αγίου. Την Κυριακή τελέσθηκε πανηγυρική θεία Λειτουργία με αρτοκλασία και κήρυγμα από τον Πανοσιολογιώτατο Αρχιμανδρίτη Αγαθόνικο Κυκκώτη, Πρωτοσύγκελλο της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας. Στο τέλος της Λειτουργίας ο Σύνδεσμος τέλεσε μνημόσυνο για όλους τους προγόνους της κοινότητας. Η προσέλευση των συγχωριανών και φίλων του χωριού στο ναό ήταν πολύ μεγάλη. Μετά τη θεία Λειτουργία, ο Χριστιανικός Σύνδεσμος Γυναικών, πρόσφερε σε όλους κρασί, καφέ, χυμό και πλούσια παραδοσιακά εδέσματα. ■

Εκδήλωση στις Φυλακές Με την ευκαιρία της επετείου της 1ης Απριλίου 1955

και Ομιλία

Από τον Ανδρέα Νεοκλέους, Δικηγόρο, Πολιτικό (επί Αγγλοκρατίας) κατάδικο, αρ. 8554

Ανταποκρινόμενοι στην πρόσκληση του Συνδέσμου Πολιτικών Καταδίκων ΕΟΚΑ 1955 – 1959 συγκεντρωθήκαμε και φέτος στη μικρή αυτή φυλακισμένη εκκλησία. Με ευλάβεια και σεβασμό αλλά και με κάποιο φόβο θα αφήσουμε την μνήμη μας να ανατρέξει στα παλιά, τα δύσκολα χρόνια που ζήσαμε εγκλωβισμένοι στις Κεντρικές Φυλακές, στις απεργίες πείνας, στις τιμωρίες με "ψωμί νερό" στο διαμέρισμα 5, στο πενιχρό σιτηρέσιό μας, στην ανύπαρκτη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας, στην καθημερινή μας ταπείνωση και κυρίως στην πλήρη έλλειψη του στοιχειώδους σεβασμού που έπρεπε να τυγχάνουμε σαν πολιτικοί κατάδικοι βάσει των Διεθνών Συνθηκών.

"Μές το κελλί της φυλακής μας
πιο σκοτεινό και από την νύχτα
το ίδιο πικρό κελλί που πνίγει το νησί
στο πρόσωπο μας μίλησαν οι αιώνες"

(Κώστας Μιχαηλίδης)

Με δέος και συγκίνηση θα ξαναζήσουμε τις τελευταίες στιγμές της ζωής των ηρώων μας που απαγχονίστηκαν μερικές δεκάδες μέτρα πιο πέρα. Θα τους ξανασυντροφέψουμε στα λίγα βήματα της πορεία τους προς την αγχόνη και θα γίνουμε ξανά κοινωνοί του αγίου μυστηρίου της θυσίας τους.

"Μια σειρά μαύρα κυπαρίσια
έξω απ' τις πόρτες των φυλακών
μια σειρά μαύρες μαντήλες: οι μητέρες μας.
Φούχτωσαν την καρδιά τους
μέσα στη ροζιασμένη απαλάμη τους
έσφιξαν την καρδιά τους, οι μητέρες μας
να μη κλάψουν μπροστά στα παιδιά τους
να μην ιδούνε το δάκρυ τους
οι μελλοθάνατοι"

(Αχιλλέας Πυλιώτης)

Η σημερινή μας εκδήλωση είναι μια μικρή συνέχεια των δύο μεγάλων εθνικών μας επετείων που γιορτάσαμε πριν λίγες μέρες μαζί με την Ανάσταση τη μεγάλη γιορτή της Χριστιανοσύνης. Την Εθνική Παλιγγενεσία της 25ης Μαρτίου του 1821 και τον ηρωικό ξεσηκωμό του Κυπριακού Ελληνισμού της 1ης Απριλίου του 1955. Και οι δυο αυτές ημερομηνίες αποτελούν σημαντικούς σταθμούς και φωτεινούς φάρους, όχι μόνο της Ελληνι-

Στιγμιότυπο από το Τρισάγιο που τέλεσε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας (Φυλακισμένα Μνήματα) στη μνήμη των πεσόντων και θυσιασθέντων κατά τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955, στην παρουσία αγωνιστών της ΕΟΚΑ 1955-59

κής άλλα και της Παγκόσμιας ιστορίας.

Όλοι μας γνωρίζουμε για την εθνεγερσία του 1821. Την διδαχτήκαμε στα σχολεία από το μάθημα της Ιστορίας και την διαβάσαμε και την διαβάζουμε καθημερινά στα αναρίθμητα βιβλία που έχουν γραφτεί και στα τραγούδια που τραγουδήθηκαν και ακόμη τραγουδιούνται.

Την 1ην Απριλίου όμως εμείς την ζήσαμε. Στον Απελευθερωτικό Αγώνα που ακολούθησε πολλοί από εμάς αξιωθήκαμε να λάβουμε μέρος και να πολεμήσουμε από διάφορες επάλξεις.

Με λίγα όπλα και ακόμη λιγότερα πυρομαχικά ξεκίνησε ο μεγάλος αγώνας. Χωρίς καμιά προεργασία και χωρίς καμιά πολεμική εκπαίδευση ή πείρα. Μια δράκα έφηβοι στην αρχή και μετά ολόκληρος σχεδόν ο Ελληνισμός της Κύπρου, πήραμε την γενναία απόφαση να πολεμήσουμε και να αναμετρηθούμε με τον πιο τέλειο, τον πιο εκπαιδευμένο και τον πιο καλά εξοπλισμένο στρατό, εκείνης της εποχής.

Και μέσα από τα σπλάχνα του τόπου μας, μέσα από τα λησμονημένα στην μοναξιά χωριά μας, μέσα από τα πυρωμένα στήθια της νιότης μας, ξεπετάχτηκε και ξανάζησε ο θρύλος του Έθνους. Τραγούδησε η σκλάβα Κύπρος το τραγούδι του εικοσιένα, μέθυσε με το αθάνατο τραγούδι της Ελληνικής λεβεντιάς και βροντοφώναξε.- Όποιος πεθαίνει σήμερα, χίλιες φορές πεθαίνει!

Άκουσαν την φωνή της οι ξένοι κι αναταράχτηκαν στην θύμηση της δύναμης της Ελληνικής αποφασιστικότητας. Άκουσαν τον παλμό της οι τίμιοι άνθρωποι και διεκήρυξαν πως το πνεύμα πολεμά την ύλη σε ένα Ελληνικό νησί της Μεσογείου. Άκουσαν την κλαγγή των όπλων τα ελεύθερα αδέλφια μας και σήκωσαν το μέτωπο ψηλά γιατί ο Ακρίτας του Νότου εκπληρούσε το χρέος του.

Κι αντήχησε ξανά, πέρα ως πέρα, η φωνή του εθνικού μας ποιητή

"Ναι, αλλά τώρα αντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου με ορμή
που ακατάπαυστα γυρεύει
ή τη νίκη ή τη θανή

Ακούω κούφια τα ντουφέκια
Ακούω σμίξιμο σπαθιών
ακούω ξύλα, ακούω πελέκια
ακούω τρίξιμο δοντιών".

Ξαφνιάστηκε στην αρχή ο υπερήφανος αγγλικός λέοντας κι αγρίεψε. Γέμισε το μικρό μας νησί με πολυάριθμο στρατό, επίλεκτα συντάγματα, κομμάντος, αλεξιπτωτιστές και κοκκινοσκούφηδες. Κτίστηκαν φυλακές και στρατόπεδα συγκεντρώσεως, έγιναν ανθρώπομαζώματα, επιβλήθηκαν μαζικές τιμωρίες και κέρφιου. Εφευρέθηκαν νέα μέσα βασανιστηρίων και στήθηκαν αγχόνες. Μπροστά στα τίμια στήθια των μαθητών μας, αντιτάχθηκαν οι λόγχες των σιδερόφρακτων στρατιωτών και μπροστά στη θέληση των γενναίων ανταρτών μας, επιστρατεύθηκαν τεθωρακισμένα, ελικόπτερα και αεροπλάνα.

Πληρωμένοι εγκληματίες, πορωμένοι βασανιστές και κάθε λογής μισθοφόροι έκαναν ό,τι μπορούσαν για να πνίξουν την επανάσταση, να σταματήσουν την οργή και να υποτάξουν την θέληση και την αποφασιστικότητα του αγωνιζόμενου λαού μας.

Τα κελιά των φυλακών έγιναν βωμοί στην Πατρίδα και οι αγχόνες αγιάσθηκαν με το σώμα των ηρώων μας που άφηναν την τελευταία τους πνοή, τραγουδώντας για την Λευτεριά. Τέσσερα ολόκληρα χρόνια η δύναμη και καρτερία της ψυχής προκάλεσαν τον θαυμασμό του κόσμου. Η Κύπρος αιματοβαμμένη και στολισμένη με τους τάφους των παιδιών της καταντρόπιαζε την δύναμη των αποικιακών στρατευμάτων και έδινε καθημερινά μαθήματα ανθρωπιάς και αρετής. Και το πιο σημαντικό, ανάστησε για ακόμα μια φορά την Ελλάδα στην ζωή σαν ιδέα και σαν πραγματικότητα.

Και διερωτάται ο εκπαιδευτικός και ποιητής Γιάννης Παπαδόπουλος:

"Τι να σας λέω για Θερμοπύλες, Μαραθώνες,
Όταν τη μάχη δίνετε με πέτρες στην αυλή μας
Όταν παιγνίδι σας είναι μονά-ζυγά με σφαίρες,
Μονά-ζυγά με Λευτεριά ή Θάνατο!...
-Που να διαβάζω πιο λαμπρή σελίδα λεβεντιάς
από το πρόσωπό σας το μελανιασμένο ακόμα
απ' τα χτυπήματα
της τελευταίας διαδήλωσης,
-ποιο τραγούδι ομορφότερο να πώ
απ' τη σιωπή σας μπρός στα βασανιστήρια;
Τι να σας μάθω πιο πολύ
Απ' ό,τι λέει η ζωή και ο θάνατος σας;".

Είναι πολύ δύσκολο για μας και την γενιά μας που ζήσαμε από κοντά τον αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. να μιλούμε γι' αυτόν και το μεγαλείο του χωρίς πάθος και χωρίς υπερβολή αλλά μόνο με ιστορική ακρίβεια και αντικειμενικότητα. Κι ακόμα είναι

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος, ενώ καταθέτει στεφάνι στη μνήμη των ηρώων 1955-59. (Φυλακισμένα Μνήματα)

δυσκολότερο για μας να περιμένουμε να γίνουμε πιστευτοί, όταν μιλούμε για γεγονότα και συμβάντα τόσο μεγάλα και τόσο θαυμαστά.

Γιατί εκείνοι που έζησαν και γνώρισαν από κοντά τα κατορθώματα και τα μεγαλουργήματα του τετράχρονου αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α., εκείνοι που έζησαν και γνώρισαν την λεβεντιά και την αρετή του Αυξεντίου, του Δράκου, του Μάτση, του Λένα, του Παλληκαρίδη και των τόσων άλλων ηρώων μας, θα πουν χωρίς άλλο ότι τα λεγόμενά μας δεν αποδίδουν πλήρως την πραγματικότητα και ότι αδικούν κατά πολύ τους ήρωές μας, την συνεισφορά τους και την μνήμη τους.

Αντίθετα εκείνοι που δεν γνώρισαν και δεν έζησαν από κοντά το ηρωικό έπος του ξεσηκωμού της Κύπρου, εκείνοι που δεν μέθυσαν με το αθάνατο κρασί της 1ης του Απρίλη του 1955, θα βρουν και θα χαρακτηρίσουν τα λεγόμενα και τις διηγήσεις μας σαν υπερβολές και σαν παραφουσκωμένα εγκώμια.

Γι' αυτό θα αφήσουμε την ιστορία να περιγράψει με την πρέπουσα ακρίβεια και τιμή το αθάνατο έπος της Ε.Ο.Κ.Α. στις χρυσές σελίδες της. Θα αφήσουμε τους ιστορικούς του μέλλοντος να μπλέξουν το εγκώμιο και τον έπαινο των αθανάτων ηρώων μας και να τους κατατάξουν πλάι στους Λεωνίδες, στους Κολοκοτρώνηδες και στους Παπαφλέσσες της φυλής μας. Εμείς δεν έχουμε τίποτε άλλο να κάμουμε παρά να τους κλείσουμε ευλαβικά μες την καρδιά μας και να τους διαβεβαιώσουμε ότι θα συνεχίσουμε τον αγώνα «τοις εκείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Με τα ανδραγαθήματα και τις θυσίες τους μας ανέβασαν όλους, όλους τους Έλληνες της Κύπρου, σε ψηλά σκαλοπάτια και μας έκαμαν να νιώθουμε περήφανοι και άξιοι μπροστά σε 3 χιλιάδες χρόνια ιστορία.

Το πνεύμα του απελευθερωτικού αγώνα του 1955 είναι ακόμα ζωντανό. Στους δύσκολους και δίσεκτους καιρούς που βιώνουμε σήμερα οι θυσίες των ηρώων μας επιβάλλουν να αναλογιστούμε το χρέος μας προς την πατρίδα.

Να αγωνιστούμε όλοι μαζί ενωμένοι για τον τερματισμό της κατοχής και της διχοτόμησης του νησιού μας.

Να αγωνισθούμε όλοι μαζί ενωμένοι για μια λύση που θα βασίζεται στις στοιχειώδης αρχές του Δικαίου, μια λύση που θα σέβεται τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα όλων των κατοίκων της Κύπρου, μια λύση χωρίς κατοχικά στρατεύματα.

Να αγωνισθούμε όλοι μαζί ενωμένοι, χωρίς ακρότητες και κούφιους παλληκαρισμούς, αλλά με σύνεση και σωφροσύνη και κυρίως με απόλυτη προσήλωση στον μόνο σκοπό και στόχο που πρέπει όλοι να έχουμε τώρα: την επανένωση του νησιού μας και την επιβίωση των Ελλήνων της Κύπρου, των παιδιών και των εγγονιών μας, στη γη των πατέρων μας.

Μόνο έτσι θα αποκτήσουν νόημα οι αγώνες του λαού μας και καταξίωση οι θυσίες των ηρώων μας.

Αν ζούσαν, σήμερα, ο Γρηγόρης Αυξεντίου, ο Κυριάκος Μάτσης, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης και όλοι οι άλλοι ήρωές μας και αγωνιστές της Ελευθερίας, πιστεύω ταπεινά ότι γι' αυτό το σκοπό και γι' αυτό το στόχο θα αγωνίζονταν.

Για την Κύπρο μας τραγουδά η Κύπρια ποιήτρια Ειρήνη Παναγή:

"για την πατρίδα
για την προκοπή της
την μεγαλοσύνη της
χαρά στον π' άξιος στάθηκε
στην ώρα του
στο πόστο του
Άνθρωπος".

Φωτογραφικό στιγμιότυπο από τη συνάντηση στο Γραφείο του Πανιερωτάτου στο Μετόχι Αγίου Προκοπίου της Ιεράς Μονής Κύκκου στη Λευκωσία

Συναντήσεις του Ύπατου Αρμοστή της Μεγάλης Βρετανίας στην Κύπρο με τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο

Ο Ύπατος Αρμοστής της Μεγάλης Βρετανίας στην Κύπρο κ. Peter Millet επισκέφτηκε φιλοφρονητικά τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο στο Μετόχι της Μονής στη Λευκωσία. Κατά τη συνάντηση οι δύο άνδρες είχαν μακρά συνομιλία, αναφορικά με το Κυπριακό, τις συνομιλίες και την πρόοδο του δικοινοτικού διαλόγου.

Στη νέα συνάντηση του Ύπατου Αρμοστή της Μεγάλης Βρετανίας στην Κύπρο κ. Peter Millet με τον Πανιερώτατο κ.κ. Νικηφόρο, στις 23 Απριλίου 2010, ο κύριος Πρέσβης, συνοδευόμενος και πάλι από τη σύζυγο του, εξέφρασε τα συναισθήματα της αγάπης και της εκτίμησής του προς το πρόσωπο του Πανιερωτάτου και τον αποχαιρέτησε, με την ευκαιρία της αναχώρησής του από την Κύπρο. Ο Πανιερώτατος, εκφράζοντας και αυτός με τη σειρά του τα δικά του συναισθήματα, του επέδωσε, ως αναμνηστικό δώρο, ένα αντίγραφο της εικόνας της Ελεούσας του Κύκκου. ■

Στιγμιότυπα από την αποχαιρετιστήρια συνάντηση

Προσκυνηματική ἐπίσκεψη τῶν ἱεροσπουδαστῶν τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς «Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος ὁ Γ΄» στήν Κύπρο

Αναμνηστική φωτογραφία των ιεροσπουδαστών με τους Πανιερωτάτους Μητροπολίτες Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο και Κένυας Μακάριο, στο Μετόχι Κύκκου στη Λευκωσία

Μέ τίς εὐχές καί εὐλογίες τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καί Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς, κ.κ. Θεόδωρου τοῦ Β΄, εἰκοσιπέντε μαθητές τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, πού ἑδρεύει στή Ναϊρόμπη τῆς Κένυας, ἐπεσκέφθηκαν, συνοδευόμενοι ἀπό τόν Σχολάρχη τους, Σεβ. Μητροπολίτη Κένυας κ. Μακάριο, τή γῆ τῶν Ἁγίων, τή μαρτυρική Κύπρο.

Κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς τους, ἔδωσαν μουσικοχορευτικές παραστάσεις σέ ὅλες τίς πόλεις τῆς Κύπρου καί ἔγιναν δεκτοί ἀπό τούς κατά τόπους Ἱεράρχες. Ἐπεσκέφθηκαν, ἐπίσης, Ἱερές Μονές καί ἀρχαιολογικούς χώρους.

Σημαντική ὑπῆρξε ἡ συνάντηση, πού εἶχαν οἱ ἱεροσπουδαστές τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, μέ τόν Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου καί Τηλλυρίας, κ.κ. Νικηφόρο.

Ἔτσι, τό πρωΐ τῆς 28ης Φεβρουαρίου 2010, ἔγιναν δεκτοί ἀπό τόν Πανιερώτατο στό γραφεῖο του στό Μετόχιον Κύκκου. Μέσα σέ ἀτμόσφαιρα ἄκρας συγκίνησης ἄκουσαν ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη Κένυας, κ. Μακάριο, γιά τή σιωπηλή προσφορά τοῦ Ἁγίου Κύκκου πρός τό ἔργο τῆς

Οι ιεροσπουδαστές της Πατριαρχικής Σχολής «Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ'» (Κένυας), ενώ ψάλλουν βυζαντινούς ύμνους κατά την επίσκεψή τους στον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο

Πατριαρχικῆς Σχολῆς. Ὁ Σεβ. Κένυας εἶπε στούς μαθητές γιά τήν πολύχρονη γνωριμία του μέ τόν Ἅγιο Κύκκου καί τόνισε ὅτι, σέ ὧρες δύσκολες, ἦταν ἐκεῖνος πού, ὁλοπρόθυμα, ἔδινε τό παρόν του γιά στήριξη τοῦ ἔργου τῆς Σχολῆς μέ λόγους, ἀλλά καί μέ ἔργα.

Ὑπενθύμισε στούς ἱεροσπουδαστές τή συμβολή τοῦ Ἁγίου Κύκκου στόν τομέα τῶν ἐκδόσεων τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, ἰδιαίτερα τῆς πρώτης ἔκδοσης τῆς Ἁγίας Ἑβδομάδας στά Κικούγιου.

Ἐπίσης, ἀναφέρθηκε, μέ εὐγνωμοσύνη, γιά τό προσωπικό ἐνδιαφέρον τοῦ Ἁγίου Κύκκου στήν ἠθική καί ὑλική στήριξη τοῦ ἰδίου, γιά προώθηση τῶν ἐπιστημονικῶν συγγραφικῶν του ἔργων.

Ἀπό δικῆς του πλευρᾶς, ὁ Ἅγιος Κύκκου ἐξέφρασε τήν ἰδιαίτερη ἱκανοποίησή του γιά τό ἐπιτελούμενο ἔργο τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς καί τήν εὐαρέσκειά του γιά τήν ἐπίσκεψη. Οἱ ἱεροσπουδαστές, στή συνέχεια, ἔψαλλαν ἐκκλησιαστικούς ὕμνους καί τραγούδισαν χριστιανικά τραγούδια. Ξεναγήθηκαν στόν ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Προκοπίου καί ἐθαύμασαν τούς γύρω χώρους.

Τήν 1η Φεβρουαρίου 2010, οἱ μαθητές τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, συνοδευόμενοι ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη Κένυας, κ. Μακάριο, ἐπεσκέφθησαν τήν Ἱερά Μονή Κύκκου. Στήν ἀρχή ἐπεσκέφθηκαν τό θρονί, ὅπου, μέ πολύ δέος, ἀντίκρυσαν τόν τάφο τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτη τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, Ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Ὁ Σεβασμιώτατος τέλεσε τρισάγιο καί κατασυγκινημένος μίλησε γιά τήν προσφορά καί τό ἔργο τοῦ Μακαρίου στήν Κένυα.

Στή συνέχεια, ἀφοῦ προσκύνησαν τή θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου καί τά ἅγια λείψανα, ξεναγήθηκαν στό ἱστορικό Μουσεῖο τῆς Μονῆς. Ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κύκκου καί Τηλλυρίας, Παν. Ἀρχιμανδρίτης π. Ἀγαθόνικος, ὑποδέχθηκε τούς ἱεροσπουδαστές στό Μέγα Συνοδικό τῆς Μονῆς. Ὁ π. Ἀγαθόνικος, μιλώντας ἐκ μέρους τοῦ Πανιερ. Μητροπολίτη Κύκκου καί Τηλλυρίας, κ.κ. Νικηφόρου, καλωσόρισε τούς ἱεροσπουδαστές καί μίλησε γιά τή θαυματουργό παρουσία τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου στούς χώρους τῆς Μονῆς, σέ συνδυασμό μέ τήν πνευματική ζωή τῶν ἀνθρώπων. Μέ γλαφυρότητα ἀνέλυσε τόν ἀγώνα τοῦ κάθε ἀνθρώπου πρός τή θέωση.

Τό μεσημέρι παρατέθηκε πλούσιο γεῦμα στούς χώρους τῆς Μονῆς καί στό τέλος δόθηκαν δῶρα σ' ὅλους.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ Ὀρθόδοξη Πατριαρχική Σχολή «Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος ὁ Γ'» κτίστηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου καί μέ ἔξοδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Λειτουργεῖ, ἀνελλειπῶς,

Οι ιεροσπουδαστές έδωσαν μια εξαίρετη νότα στη συνάντησή τους με τον Πανιερώτατο κ.κ. Νικηφόρο, αποδίδοντας παραδοσιακά τραγούδια της χώρας τους

ἀπό τό 1982 καί δέχεται μαθητές ἀπό τήν Ἤπειρο τῆς Ἀφρικῆς. Πρόσφατα, βραβεύτηκε ἀπό τό Ἵδρυμα Ἑνώσεως τῶν Ὀρθοδόξων Κρατῶν, πού ἑδρεύει στή Μόσχα, γιά τήν προβολή καί προαγωγή τῶν Ὀρθοδόξων ἰδεῶν στήν Ἀφρικανική Ἤπειρο καί τήν ἄψογη λειτουργία της καί τήν προσφορά της στόν τομέα τῶν μεταφραστικῶν λειτουργικῶν κειμένων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στίς Ἀφρικανικές διαλέκτους. ■

Ο ξυλογλύπτης Ανδρέας Ευαγγέλου, ενώ παρουσιάζει και επεξηγεί στον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο το έργο του «Ο Μυστικός Δείπνος»

Ξυλογλυπτική και χρώμα στην Κύπρο

ΕΚΘΕΣΗ ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΑ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

● **Του Γιώργου Β. Γεωργίου**
Φιλολόγου, στο Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου

Εγκαινιάστηκε στις 30 Απριλίου, στις 8 το βράδυ, στο Μέγαρο Παλαιάς Αρχιεπισκοπής, Πλατεία Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, στη Λευκωσία, από τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο η έκθεση ξυλογλυπτικής του Αντρέα Ευαγγέλου.

Ο Αντρέας Ευαγγέλου γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1965. Υπηρέτησε την τέχνη της ξυλογλυπτικής από τα μαθητικά του χρόνια και ακολούθησε μαθήματα ξυλογλυπτικής και συντήρησης στην Αθήνα, στη σχολή Πετρά.

Εργάζεται στο Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου στο τμήμα συντήρησης. Εκπροσώπησε την Κύπρο σε διάφορες εκθέσεις στο εξωτερικό. Αυτή είναι η πρώτη του ατομική έκθεση και αποτελεί το απαύγασμα της μακράς πορείας και της συνεχούς επαφής και μελέτης του με την παράδοση και την

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης κ.κ. Νικηφόρος, ενώ παρουσιάζει το έργο του καλλιτέχνη Ανδρέα Ευαγγέλου και αναλύει με σαφήνεια και ευστοχία την ιστορία και την τέχνη της ξυλογλυπτικής

ιστορία της ξυλογλυπτικής.

Το αρμονικό συναπάντημα της παράδοσης στο ξύλο με τη σύγχρονη προσέγγιση από τον χρωστήρα του καλλιτέχνη Γεώργιου Ηρακλέους συναποτελούν μια αρμονική σύνθεση, που μεταφέρουν από το παρελθόν στο παρόν μέσα από τους σμιλεμένους όγκους του ξύλου και του χρώματος.

Συνοδοιπόρος στην όμορφη διαδρομή ο φίλος του Μένοικος Μενοίκου, που, όπως λέει ο καλλιτέχνης, "ήταν η δύναμή μου για να φτάσω στην ολοκλήρωση του έργου".

Ο καλλιτέχνης μας εξηγεί ακόμα πως το ξύλο σαν φυσικό υλικό εξακολουθεί να είναι ζωντανό και μετά την επεξεργασία του και μάλιστα αναγεννάται μέσα από την τέχνη σε μορφές που μας ταξιδεύουν κατευθείαν στην παράδοση.

Η ξυλογλυπτική στην Κύπρο

Από τα πανάρχαια χρόνια η Κύπρος ήταν γνωστή για τα δάση της που κάλυπταν σχεδόν ολόκληρο το νησί. Ένεκα των πρώτων υλών, του ξύλου από τη μια και του χαλκού από την άλλη, υπήρξε πάντοτε τόπος έλξης για τους διάφορους γειτονικούς λαούς. Το ξύλο, ως πρώτη βασική ύλη, χρησίμευε για την κατασκευή καραβιών, γεωργικών και οικιακών εργαλείων, καθώς και ως οικοδομικό υλικό και μορφή ενέργειας. Με το πέρασμα των χρόνων ο άνθρωπος άρχισε να δημιουργεί με το ξύλο καλλιτεχνικά δημιουργήματα και έργα τέχνης, όπως ξύλινα αγάλματα για την απεικόνιση των θεών του ή άλλων μορφών. Και τούτο, γιατί το ξύλο είναι ένα υλικό εύκολο στην ανάπλαση.

Το ξύλο στα χέρια των διαφόρων δημιουργών του, ανάλογα με την εποχή και ανάλογα με το ιδεολογικό υπόβαθρό τους, άρχισε να μετατρέπεται σε μέσο έκφρασης και να παίρνει διάφορες μορφές. Τα θέματα πάντοτε από τον περίγυρο του σκαλιστή-καλλιτέχνη. Το ζωικό και το φυτικό βασίλειο με τον πλούτο τους έδιναν τα πρώτα ερεθίσματα στις ευαίσθητες ψυχές των πρώτων μαστόρων. Η αφαίρεση και ο συμβολισμός δίνουν διακοσμητικά στοιχεία που μαζί με γεωμετρικά σχήματα φτιάχνουν θαυμάσιες συνθέσεις. Τα βασικά σύμβολα στην κυπριακή ξυλογλυπτική είναι τα πουλιά (σύμβολο αγάπης και έρωτα), ο λύκος και το λιοντάρι (σύμβολα δύναμης), ο σταυρός (σύμβολο του καλού), τα κυπαρίσσια (σύμβολο της αθανασίας), οι μαργαρίτες, ροζέττες (που συμβολίζουν τους κύκλους της ζωής), οι άγγελοι (που συμβολίζουν τους φύλακες, προστάτες), κ.ά.

Η ξυλογλυπτική στην Κύπρο χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

α) εκκλησιαστική

β) κοσμική

Η εκκλησιαστική ξυλογλυπτική ανθεί κυρίως από το 16ο αιώνα, όταν καθιερώνεται το ψηλό ξυλόγλυπτο τέμπλο. Εδώ βλέπουμε τη δύναμη της έκφρασης στο ξύλο σε εικονοστάσια, προσκυ-

Ο Χριστόδουλος Χατζηχριστοδούλου, Πρόεδρος της Εταιρίας Κυπριακών Σπουδών, προσφέροντας στον Πανιερώτατο σε ξυλόγλυπτη αποτύπωση ένα πρόσφορο

Ο καλλιτέχνης Ανδρέας Ευαγγέλου χαρίζει στον Πανιερώτατο κ.κ. Νικηφόρο, ως ένδειξη τιμής και ευχαριστιών, ένα ξυλόγλυπτο και επιχρυσωμένο δικέφαλο αετό

νητάρια, δεσποτικούς θρόνους, άμβωνες, μανουάλια, γυναικωνίτες, σκάμνους, ξύλινα εξαπτέρυγα, πόρτες, παράθυρα κ.ά.

Η κοσμική ξυλογλυπτική χωρίζεται σε δύο κατηγορίες, την αστική και τη λαϊκή ή αγροτική ξυλογλυπτική.

Στην αστική ξυλογλυπτική περιλαμβάνονται όλα τα ξυλόγλυπτα είδη επίπλων που χρησιμοποιήθηκαν από τους ανθρώπους των πόλεων, όπως κονσόλες, ερμάρια, τραπέζια, καρέκλες, πουρό κ.ά. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία της λαϊκής ή αγροτικής ξυλογλυπτικής είναι ο αυθορμητισμός και ο πηγαίος τρόπος έκφρασης, η έλλειψη αναλογιών, η αφέλεια. Σ' αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα σεντούκια, τα κρεβάτια, οι καρέκλες, τα ερμάρια, οι σουβάντζες, οι καθρέφτες κ.ά.

Τα αντικείμενα αυτά, ανάλογα με την κοινωνική τάξη του ιδιοκτήτη και ανάλογα με την περιοχή, ποικίλλουν σε πλούτο μοτίβων και συνθέσεων και σε ποιότητα υλικών. Τα βασικά είδη ξυλείας που χρησιμοποιούνται είναι ο πεύκος, η καρυδιά και το κυπαρίσσι.

Το ξύλο χρησιμοποιείται επίσης για την κατασκευή γεωργικών και οικιακών εργαλείων, όπως αλέτρια, άροτρα, βουκάνες, γουδιά, ζυγούς, γουπποσάνιδα, σκάφες, σαμάρια, φουρνόφτυαρα, αργαλειούς κ.ά.

Στην ξυλογλυπτική υπάρχουν διάφορες τεχνικές όσον αφορά τη διακόσμηση των διαφόρων μοτίβων, όπως:

α) Εσώγλυφη: Η απλούστερη μορφή έκφρασης που αποδίσεται με άβαφες χαρακιές στην επιφάνεια του ξύλου.

β) Εξώγλυφη: Με την τεχνική αυτή σκαλίζονται τα διάφορα διακοσμητικά μοτίβα και στη συνέχεια αφαιρείται το φόντο.

γ) Ανάγλυφη: Με την τεχνική αυτή οι όγκοι των σχημάτων αποδίδονται με μειωμένη απεικόνιση του πραγματικού.

δ) Ολόγλυφη: Με την τεχνική αυτή οι όγκοι των σχημάτων αποδίδονται ομοιόμορφα προς όλες τις διαστάσεις και με σμίκρυνση της πραγματικής κλίμακας.

Απαραίτητα εργαλεία στα χέρια του ξυλογλύπτη είναι ο πάγκος, οι σφικτήρες, οι γωνιές, οι σημαδούρες, τα πριόνια, το ροκάνι, οι γλύφτες, οι δρούπιες, οι βέννες και το κοπάνι. ■

Πορεία προς την Ανάσταση

Η Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ως θεολογικό και πνευματικό μέγεθος, αποτελεί μια από τις ωραιότερες περιόδους του λειτουργικού μας χρόνου. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου η Εκκλησία μας καλεί όλους μας να βιώσουμε τα γεγονότα, ώστε να συναισθανθούμε την πτώση μας στην αμαρτία και την έξωσή μας από τον Παράδεισο της τρυφής, αλλά και την επαναγωγή μας, διαμέσου της οικονομίας του Χριστού, στην αρχαία- προπτωτική μας δόξα.

Κορύφωμα της περιόδου αυτής αποτελεί το γεγονός της Κυριακής των Βαΐων, όπου ο Χριστός, ως θριαμβευτής Βασιλιάς, εισέρχεται στην Αγία Πόλη, όπως και οι Ακολουθίες του Νυμφίου και των Αγίων Παθών του Κυρίου κατά τη Μεγάλη Εβδομάδα.

Ασφαλώς τα εκούσια πάθη του Χριστού αλλά και τη συμπόρευση μαζί Του των πιστών ακολουθεί το χαρμόσυνο γεγονός της Ανάστασης. Ο Χριστός ως θριαμβευτής κατά του θανάτου κατεβαίνει στον Άδη και κηρύσσει « τοις απ' αιώνος εκεί καθεύδουσι λύτρωσιν αψευδή». Γι' αυτό και το Μεγάλο Σάββατο η Εκκλησία μας μελωδεί: «Ανάστα ο Θεός κρίνων την γην».

Αυτές τις μεστές μηνυμάτων μέρες και ακολουθίες ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος προέστη της θείας Λειτουργίας της Κυριακής των Βαΐων στον ιερό ναό του Αγίου Προκοπίου του Μετοχίου Κύκκου στη Λευκωσία.

Την Κυριακή, Μ. Δευτέρα και Μ. Τρίτη το εσπέρας ο Πανιερώτατος προέστη της Ακολουθίας του Νυμφίου στον πιο πάνω ναό.

Τη Μ. Τετάρτη προέστη της Ακολουθίας του Νιπτήρος στον ίδιο ιερό ναό.

Τη Μεγάλη Πέμπτη προέστη της Ακολουθίας των Παθών του Κυρίου, όπως και τη Μεγάλη Παρασκευη το πρωί, προέστη της Ακολουθίας των Μεγάλων Ωρών και του Εσπερινού της Αποκαθήλωσης, πάλι, στο ναό του Αγίου Προκοπίου.

Στιγμιότυπο από τη λιτανεία, μετά τη θεία Λειτουργία της Κυριακής των Βαΐων, στον ιερό ναό Αγίου Προκοπίου Μετοχίου Κύκκου

Ο Πανιερώτατος το εσπέρας της Μεγάλης Παρασκευής και του Μεγάλου Σαββάτου προέστη της Ακολουθίας του Επιταφίου και της θείας Λειτουργίας αντίστοιχα στο Καθολικό της Μονής της Παναγίας στην Ιερά Μονή Κύκκου.

Αποτελεί αγία συνήθεια να προσέρχεται πλήθος πιστών στη Μονή του Κύκκου ιδιαίτερα κατά τη Μεγάλη Παρασκευή και το Μέγα Σάββατο και, προπάντων, την Αγία και Μεγάλη Κυριακή του Πάσχα.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος με κατάνυξη και συγκίνηση απονέμει στον Εσταυρωμένο Κύριο και Θεό μας τον ασπασμό της αγάπης και της ευγνωμοσύνης του

Από την Ακολουθία της Λιτανείας της Αποκαθήλωσης

Μετά την Ακολουθία του Κανόνα του Μεγάλου Σαββάτου, ο οποίος, κατά την ειθισμένη τάξη, ψάλλεται πριν από την Ακολουθία του Όρθρου της Κυριακής του Πάσχα, ο Πανιερώτατος, ιστάμενος στην κατάλληλη ώρα στην Ωραία Πύλη του Καθολικού της Μονής, απηύθυνε με συγκίνηση και κατανυκτική μελωδία το « Δεύτε λάβετε φως...» και το «Την Αναστασίν σου Χριστέ Σωτήρ...», για να ακολουθήσει στη συνέχεια η έξοδος από την εκκλησία και η απαγγελία του σχετικού Εωθινού Ευαγγελίου και να αντιλαλήσει στη συνέχεια ο επινίκιος εκκλησιαστικός ύμνος «Χριστός Ανέστη...», από τον Πανιερώτατο και το πλήθος των πιστών.

Η όλη Αναστάσιμη Ακολουθία τελειώθηκε με τη Θεία Λειτουργία, προϊσταμένου του Πανιερωτάτου και συλλειτουργούντων των ιερομονάχων και ιεροδιακόνων της Μονής. ■

«Δεύτε λάβετε φως...»

Εγκαίνια Ιερού Ναού Αποστόλου Μάρκου

● **Του Λουκά Παναγιώτου**
Διευθυντή Ραδιοσταθμού «Ο Λόγος»

Με ιδιαίτερη μεγαλοπρέπεια και λαμπρότητα και με τη συμμετοχή πλήθους πιστών, τελέσθηκαν το βράδυ της Παρασκευής, 23 προς το Σάββατο 24 Απριλίου 2010, τα Εγκαίνια του νεόδμητου Ιερού Ναού, του τιμωμένου επ' ονόματι του Αγίου Αποστόλου και Ευαγγελιστού Μάρκου, στον Αρχάγγελο Λευκωσίας, ο οποίος αποτελεί τον πρώτο εν Κύπρω προς τιμή του Κυπρίου, τη καταγωγή, Αποστόλου.

Ο ναός αυτός, πραγματικό κόσμημα και σημείο αναφοράς ολόκληρης της περιοχής Αρχαγγέλου, και όχι μόνο, αποτελεί καρπό πίστεως, καρπό ενότητας και καρπό έμπνευσης των δεκάδων επωνύμων και ανωνύμων ενοριτών του Αρχαγγέλου, οι οποίοι πάλεψαν, μια ολόκληρη δεκαετία, μέσα από αντίξοες συνθήκες, «διερχόμενοι δια πυρός και ύδατος» για να οδηγηθούν στην «αναψυχή» της μεγάλης τούτης ημέρας.

Η χαρούμενη και πολυπόθητη ημέρα των Εγκαινίων της εκκλησίας έφτασε και ο πιστός λαός της ενορίας του Αποστόλου Μάρκου Αρχαγγέλου, ευχαριστώντας τον Πανάγαθο Θεό που τον αξίωσε να ζήσει από κοντά αυτή τη μοναδική και ανεπανάληπτη ημέρα, προσήλθε από πολύ νωρίς στο Ναό για να παρακολουθήσει και να πάρει μέρος στην τελετή. Μέσα στην Εκκλησία, παρά το γεγονός ότι είχε δημιουργηθεί το αδιαχώρητο, επικρατούσε απόλυτη ησυχία από τους πιστούς που μετείχαν στην τελετή και παρακολουθούσαν τα δρώμενα με την δέουσα προσοχή και κατάνυξη.

Οι κάτοικοι της περιοχής Αρχαγγέλου γιόρτασαν το επίτευγμά τους και μοιράστηκαν τη χαρά τους με όλους τους καλεσμένους που ήρθαν από πολλά μέρη της Κύπρου, για να συμμετάσχουν στο μεγάλο αυτό γεγονός. Η 23η Απριλίου θα μείνει σίγουρα στη μνήμη των ενοριτών του Αποστόλου Μάρκου ως ημέρα της επιβράβευσης του κόπου, της πίστης και ελπίδας τους, αλλά και της ενεργούς συμμετοχής τους στη δημιουργία του αξιόλογου και πανέμορφου αυτού ναού.

Στις 8.30 το βράδυ της Παρασκευής 23 Απριλίου πραγματοποιήθηκε η υποδοχή των Ιερών Λειψάνων των Αγίων Γεωργίου του Τροπαιοφόρου, Παντελεήμονος του Ιαματικού και της Αγίας Παρασκευής, τα οποία εκόμισε ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Μαρεώτιδος κ. Γαβριήλ και κατετέθησαν,

Από τη λιτάνευση πέριξ του ναού των ιερών λειψάνων, τα οποία πρόκειται να τοποθετηθούν πάνω στην Αγία Τράπεζα. Τελετουργός των Εγκαινίων ήταν ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, ο οποίος και προέστη της ιερής Ακολουθίας

κατά την τελετή των Εγκαινίων, εντός της πλάκας της Αγίας Τράπεζας του Ιερού Ναού.

Στην υποδοχή παρέστησαν ο έφορος της Ιεράς Μονής Κύκκου Αρχιμανδρίτης π. Αγαθόνικος, αρκετοί κληρικοί της αρχιεπισκοπικής περιφέρειας με προεξάρχοντα τον Πρωτοσύγκελο Αρχιμανδρίτη π. Ιερώνυμο Πυλιώτη, αλλά και κληρικοί από τη Μητρόπολη Ταμασού. Ακολούθως, ο Θεοφιλέστατος, ο οποίος εκπροσωπούσε το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας στις εορταστικές εκδηλώσεις των Εγκαινίων του Ναού του Αποστόλου Μάρκου, χοροστάτησε στον Μέγα Πανηγυρικό Εσπερινό.

Ο Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, στη συνέχεια, χοροστάτησε της Ακολουθίας του Όρθρου και ακολούθως τέλεσε την Ακολουθία των Εγκαινίων του Ιερού Ναού, που είναι ο συμβολισμός της νίκης του καλού καά του κακού, του φωτός κατά του σκότους.

Η ακολουθία άρχισε με τη γονυκλισία και την ανάγνωση των προκαταρτικών ευχών εντός του Ναού, την εκκένωση της εκκλησίας από τον κόσμο και την τριπλή περιφορά των Ιερών Λειψάνων από τον Πανιερώτατο, πέριξ του Ιερού Ναού. Τη λιτανευτική πομπή ακολούθησαν όλοι οι πιστοί και μετά την ανάγνωση των σχετικών Αποστολικών και Ευαγγελικών περικοπών και των αναλόγων ευχών, εισήλθαν και πάλι στον Ιερό Ναό, αφού προηγήθηκε το «δρώμενο».

Ο Κύκκου Νικηφόρος, παριστάνοντας τον Χριστό «ενώπιον των πυλών της Κολάσεως», έψαλλε τους στίχους του Δαυίδ: «Άρατε πύλας, οι άρχοντες υμών και επάρθητε πύλαι αιώνιοι και εισελεύσεται ο Βασιλεύς της Δόξης». Μέσα από το Ναό ένας ιερέας και εν προκειμένω, ο π. Παρασκευάς, παριστάνοντας«τις δυνάμεις του κακού», σύμφωνα πάντα με το δρώμενο, προσπαθεί να εμποδίσει την είσοδο και ερωτά: «Τις εστίν ούτος ο Βασιλεύς της Δόξης;» για να πάρει την απάντηση: «Κύριος κραταιός και δυνατός». Ο «διάλογος» έγινε τρεις φορές και την τρίτη φορά ο Μητροπολίτης Κύκκου έσπρωξε ορμητικά την εξώθυρα του Ναού και εισέβαλε στο Ναό, κατά το πρότυπο του Χριστού, «ως ο λυτρωτής των αμαρτωλών», και τον ακολούθησαν οι πιστοί ως ο «στρατός του Κυρίου».

Η τελετή συνεχίστηκε μέσα στο Άγιο Βήμα, με τον Πανιερώτατο να τοποθετεί επί της ειδικής λειψανοθήκης τα μαρτυρικά λείψανα, επιχέοντας σε αυτά άγιον Μύρο και εναποθέτοντάς τα εντός της

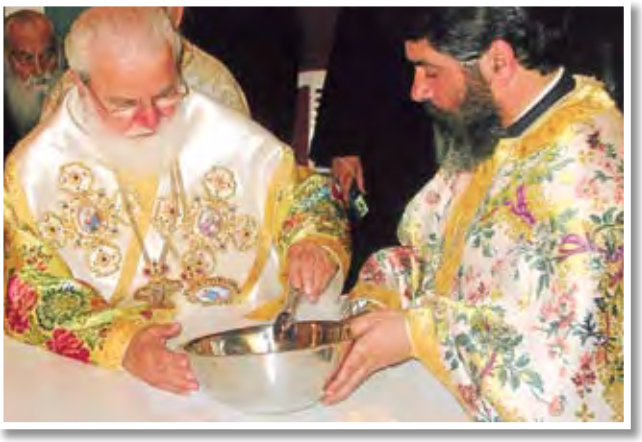

Στιγμιότυπα από την τοποθέτηση λευκού κονιάματος στις οπές της μαρμάρινης πλάκας της Αγίας Τράπεζας

Στιγμιότυπο από την έκχυση κηρομαστίχας στις οπές της Αγίας Τράπεζας. Διακρίνεται ο Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, ο Πρωτοπρεσβύτερος Παρασκευάς Παπαμιχαήλ, ο οποίος πρωτοστάτησε στην ανοικοδόμηση του ναού του Αγίου Μάρκου, και ο απλός λευίτης Οικονόμος πατήρ Μάμας Παπαμιχαήλ, πρόσφυγας από τη Βιτσάδα (πατέρας του π. Παρασκευά)

ειδικής οπής στο κέντρο της Αγίας Τραπέζης. Στη συνέχεια, σφραγίσθηκε το άνοιγμα με την «έκχυσιν ευωδών αρωματικών υλών», και έπειτα πλύθηκε καλά η πλάκα της Αγίας Τραπέζης και αρωματίσθηκε με αρώματα και μυρώθηκε με το Άγιο Μύρο. Τοποθετήθηκαν, ακολούθως, το κατασάρκιον και τα ιερά καλύμματα και, μετά το πέρας της ακολουθίας των Εγκαινίων, τελέσθηκε η πρώτη Θεία Λειτουργία στην καθαγιασμένη πλέον Αγία Τράπεζα, προεξάρχοντος του Μητροπολίτη Κύκκου.

«Ανέκφραστη είναι η χαρά μας και ευνόητη η συγκίνησή μας, γιατί τελούμε σήμερα τα Εγκαίνια του νεόδμητου και περικαλλούς αυτού Ναού, του επ' ονόματι του Αποστόλου Μάρκου τιμωμένου», τόνισε στην ομιλία του ο Κύκκου Νικηφόρος.

«Ο περικαλλής αυτός Ναός», σημείωσε, «αποτέλεσμα της υπομονής και της επιμονής της εδώ εκκλησιαστικής επιτροπής, με επί κεφαλής τον εμπνευσμένο «πρηκτήρα» έργων, τον δραστήριο πρωτοπρεσβύτερο πατέρα Παρασκευά Παπαμιχαήλ, εφημέριο της ενορίας αυτής του Αποστόλου Μάρκου, αλλά και της αγάπης όλων των ενοριτών, η οποία δεν γνωρίζει εμπόδια, υψώνεται σήμερα μεγαλοπρεπής, ως σύμβολο της ορθοδόξου χριστιανικής πίστεως και ως φωσφορίζουσα αψίς πνευματικής εξάρσεως».

Ο Πανιερώτατος στο λόγο του, αφού ανέτρεξε στην Βιβλική ιστορία, εξήγησε και ανέλυσε τον ιερό θεσμό και τη σημασία των Εγκαινίων, υπογραμμίζοντας ότι «ο ορθόδοξος ναός είναι ο τόπος της ανακαινίσεώς μας και του αγιασμού μας. Είναι ο τόπος της παρουσίας του αοράτου, της χάριτος και του μυστηρίου». Παράλληλα, σημείωσε ότι βασικός σκοπός των Εγκαινίων είναι και ο δικός μας αγιασμός με τον πνευματικό μας αγώνα και την αληθινή εν Χριστώ ζωή, τονίζοντας χαρακτηριστικά ότι «χωρίς ενεργό συμμετοχή στο μυστήριο της ζωής, παραμένουμε χώρος κενός, ναός μουσειακός».

«Αν, αδελφοί μου, φυλάττουμε πάντοτε τις εντολές και τα προστάγματα του εισελθόντος και ενοικήσαντος στον Ναό τούτο, που εγκαινιάζουμε σήμερα, παντοδυνάμου Θεού, τότε να είστε βέβαιοι, ότι θα είναι πάντοτε συγκάτοικός μας, και θα μας επισκιάζει η θεία χάρη Του, και θα μας προστατεύει από πειρασμούς και κινδύνους», ανέφερε ο Μητροπολίτης Κύκκου.

Τέλος, επιδαψίλευσε τις ευλογίες της Εκκλησίας «προς τους κτήτορες του αγίου ναού τούτου και προς όλο το χριστεπώνυμο πλήρωμα της ενορίας αυτής, ευχόμενος πάσαν παρά Θεού ευδοκίαν».

Πριν την Απόλυση της Θείας Λειτουργίας, ο προϊστάμενος του Ναού Πρωτοπρεσβύτερος π. Παρασκευάς Παπαμιχαήλ απηύθυνε χαιρετισμό προς τους πιστούς, ευχαριστώντας τους για την αγάπη τους, για την προσφορά και τη θυσία τους και για τη στήριξη που του παρείχαν στο δύσκολο αυτό έργο, το οποίο απέδωσε στην «ευλάβεια και τη φιλοθεΐα της ενορίας μας, ως ένδειξη ευχαριστίας», όπως χαρακτηριστικά είπε, «εις τιμήν και μνήμην του ανεψιού Βαρνάβα».

Ο π. Παρασκευάς, αφού στάθηκε για λίγο στο θέμα της τελετής των Εγκαινίων και στη μετοχή του ευσεβούς λαού, στο μέτρο της προσωπικής μετάνοιας του καθενός, υπογραμμίζοντας ότι «ο εγκαινιασμός του Ναού τιμάται, μόνο αν είναι εγκαινιασμός των πιστών», επεχείρησε, στη συνέχεια, μια σύντομη αναφορά στην πορεία και την διαδρομή της ανέγερσης του Ναού, μίλησε για τις δυσκολίες, τις απογοητεύσεις, τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν, αλλά και για τις χαρές και τις συγκινήσεις που συνάντησαν.

Ιδιαίτερη αναφορά και ευχαριστίες απέδωσε στον Μητροπολίτη Κύκκου κ.κ. Νικηφόρο, για την μεγίστη και συνεχή προσφορά του προς τον Ναό του Αποστόλου Μάρκου, τονίζοντας χαρακτηριστικά «εσείς είστε ο ουσιαστικός κτήτορας του ναού μας».

«Να, γιατί τολμούμε και με παρρησία ομολογούμε ότι, αν απουσίαζε η δική σας συμβολή, δεν θα είχαμε σήμερα αυτό το Ναό», ανέφερε. «Ζήσατε μαζί μας τις αγωνίες μας. Το ενδιαφέρον Σας αστάμάτητο. Η τράπεζα της αγάπης Σας ήταν πάντα ανοικτή για την ενορία μας. Με σοφές συμβουλές,

Ακολουθεί, κατά την τελετή των Εγκαινίων, πλύσιμο της Αγίας Τράπεζας με νερό και σαπούνι, και στη συνέχεια το σπόγγισμά της. Στιγμιότυπα από την Τελετή

εύστοχες παρατηρήσεις και υποδείξεις ανεγείραμε αυτό τον ναό. Αυτή την πνευματική κολυμβήθρα του Σιλωάμ, αυτό το πνευματικό εφαλτήριο».

Τέλος ο π. Παρασκευάς προσέφερε στον Πανιερώτατο, εκ μέρους της εκκλησιαστικής επιτροπής του Ναού, αρχιερατικά άμφια και ποιμαντική ράβδο, λέγοντας «ό,τι και να σας προσφέραμε θα ήταν μια σταγόνα μπροστά στον ωκεανό της αγάπης και της προσφοράς σας. Το μόνο σίγουρο είναι ότι τα δώρα, πού σας προσφέρουμε, είναι χαρισμένα με άδολη αγάπη και άπειρη ευγνωμοσύνη».

Η όλη Τελετή των Εγκαινίων ολοκληρώνεται με την επισφράγιση με Άγιο Μύρο, τόσο της Αγίας Τράπεζας όσο και των τοίχων και των εικόνων του ναού. Το Άγιο Μύρο, το οποίο εκχύθηκε στην Αγία Τράπεζα, σπογγίζεται με τα Αντιμήνσια, τα οποία και στη συνέχεια, ως αγιασμένα πλέον σκεύη, χρησιμοποιούνται για την τέλεση της θείας Λειτουργίας-θείας Ευχαριστίας. Στη φωτογραφία στιγμιότυπο από την Τελετή

«Τα αρχιερατικά άμφια, που φέρετε, αντικατοπτρίζουν τα άνθη της αγάπης μας, και να μας θυμάστε στην ιερά προσκομιδή. Η αρχιερατική αυτή ράβδος να σας οδηγεί συχνά, στο Ναό μας, στον δικό σας Ναό», κατέληξε.

Παράλληλα εξέφρασε τις ευχαριστίες του στον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο Α΄, καθώς επίσης και στον νυν Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο Β΄, για την εξόφληση μέρους του χρέους του ναού, τον Μακαριώτατο Πατριάρχη της Αγίας Πόλεως των Ιεροσολύμων για τη θετική του ανταπόκριση στο αίτημά για τη μεταφορά της ιεράς εικόνας Παναγίας Βηθλεεμίτισσας, τον πρώην πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Γλαύκο Κληρίδη, το Αρχιτεκτονικό Γραφείο Αδελφών Φιλίππου, τον διευθυντή του Ραδιοφωνικού σταθμού «Ο ΛΟΓΟΣ» και την εταιρεία DEMCO.

«Θερμές ευχαριστίες εκφράζουμε», τόνισε καταληκτικά ο π. Παρασκευάς, και «προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής Εγκαινίων Πρωτοσύγκελλο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου Αρχιμανδρίτη Ιερώνυμο Πυλιώτη, ο οποίος συντόνιζε και καθοδηγούσε τις προετοιμασίες των εγκαινίων, καθώς επίσης και τον Πρόεδρο και τα Μέλη της Εκκλησιαστικής Επιτροπής, την πρόεδρο και τα μέλη του Χριστιανικού Συνδέσμου Γυναικών, όπως και του Πνευματικού Ομίλου».

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΣΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΣΤΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΣΤΙΣ 23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2010

Ἀνέκφραστη εἶναι ἡ χαρά μας, ἀγαπητοί χριστιανοί, καί εὐνόητη ἡ συγκίνησή μας, γιατί τελοῦμε σήμερα τά ἐγκαίνια τοῦ νεόδμητου καί περικαλλοῦς αὐτοῦ ναοῦ, τοῦ ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου τιμωμένου.

Ἀτενίζοντας σήμερα περατωμένο καί εὐπρεπισμένο τόν ἐπιβλητικό αὐτό ναό, αὐθόρμητα ἔρχονται στά χείλη μου οἱ λόγοι τοῦ προφητάνακτος Δαβίδ: «Ὡς ἐμεγαλύνθη τά ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας». Ὁ περικαλλής αὐτός ναός, ἀποτέλεσμα τῆς ὑπομονῆς καί τῆς ἐπιμονῆς τῆς ἐδῶ ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς, μέ ἐπί κεφαλῆς τόν ἐμπνευσμένο «πρηκτῆρα» ἔργων, τόν δραστήριο πρωτοπρεσβύτερο πατέρα Παρασκευᾶ Παπαμιχαήλ, ἐφημέριο τῆς ἐνορίας αὐτῆς τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, ἀλλά καί τῆς ἀγάπης ὅλων τῶν ἐνοριτῶν, ἡ ὁποία δέν γνωρίζει ἐμπόδια, ὑψώνεται σήμερα μεγαλοπρεπής, ὡς σύμβολο τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως καί ὡς φωσφορίζουσα ἀψίς πνευματικῆς ἐξάρσεως. Τί εἶναι ὅμως, τά ἐγκαίνια, πού τελοῦμε σήμερα; Σέ τί συνίσταται ἡ πνευματική τῶν ἐγκαινίων πανήγυρις; Τά ἐγκαίνια εἶναι διάταξη καί πράξη Θεοῦ, μεγάλην ἔχουσα σημασία καί ἀνάλογη τήν ὠφέλεια.

Γιά νά καταλάβουμε τί εἶναι τά ἐγκαίνια ναοῦ, πρέπει νά ἀνατρέξουμε στήν ἀρχή τῆς ἱστορίας καί τῆς διατάξεως τοῦ θείου καί ἱεροῦ τούτου θεσμοῦ καί νά δοῦμε πῶς ὁ Θεός τό πρῶτον διέταξε καί ἐτέλεσε τά ἐγκαίνια.

Ἱστορεῖ τό θεόπνευστο βιβλίο τῆς Ἐξόδου ὅτι, ἀφοῦ ὁ Θεός ἐξήγαγε τόν Ἰσραηλιτικό λαό ἀπό τήν Αἴγυπτο, καί τόν ἀπάλλαξε ἀπό τή δουλεία τῶν Αἰγυπτίων, διά τοῦ εὑρόντος χάριν ἐνώπιον Αὐτοῦ Μωϋσέως, ὁδήγησε τόν λαό αὐτό στό ὄρος Σινᾶ. Ἀφοῦ δέ ἐκάλεσε τόν Μωϋσῆ στήν κορυφή τοῦ ὄρους, διέταξε αὐτόν νά μαζέψει ἀπό ὅλο τόν λαό προσφορές, πού συνίσταντο ἀπό χρυσό, ἄργυρο, χαλκό, δέρματα καί ὑφάσματα πολυτελῆ, λίθους πολύτιμους, ἔλαιο καί θυμίαμα καί ξύλα ἄσηπτα. Ἀπό τίς ἑκούσιες αὐτές προσφορές κατασκευάσθηκαν ἡ Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου καί τά σκεύη κατά τόν τύπο, τόν δειχθέντα ὑπό τοῦ Θεοῦ στόν Μωϋσῆ στό ὄρος Σινᾶ.

Ἀφοῦ στήθηκε ἡ Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου καί τοποθετήθηκε τό κάθε σκεῦος στή θέση, πού ἔπρεπε, ὁ Μωϋσῆς συνάθροισε ὅλο τόν λαό μπροστά στή θύρα τῆς Σκηνῆς, καί, ἀφοῦ ἔλαβε ὕδωρ, ἔλουσε τόν Ἀαρών καί τούς υἱούς αὐτοῦ καί ἔντυσε αὐτούς τίς λειτουργικές τους στολές. Ὕστερα ἔλαβε ἀπό τό ἔλαιο τῆς χρίσεως καί ἔχρισε τή Σκηνή καί ὅλα τά σκεύη αὐτῆς καί τούς λειτουργούς αὐτῆς. Μετά πρόσφερε θυσία ἕνα μόσχο καί δύο κριούς καί μέ τό αἷμά τους ἐρράντισε τή Σκηνή καί τά Σκεύη αὐτῆς καί τούς λειτουργούς της. Ἀφοῦ δέ ὁ Μωϋσῆς ἔκαμε ὅλα ὅσα διατάχθηκε ἀπό τόν Κύριο, ἡ θεία νεφέλη κάλυψε τή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου, καί δόξης Κυρίου ἐπλήσθη ἡ Σκηνή.

Ἔτσι μέ τόν τρόπο αὐτό ἐγκαινιάστηκε καί ἁγιάστηκε ὁ πρῶτος ἐκεῖνος κινητός ναός τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου, γιατί μαρτυροῦσε ὅτι ὁ Θεός κατασκήνωσε καί συγκατοίκησε μαζί μέ τόν λαό του, τόν ὁποῖο ὁδήγησε ἔξω ἀπό τήν Αἴγυπτο, καί τόν ἀπάλλαξε ἀπό τή δουλεία τῶν Αἰγυπτίων μέ τρόπο θαυμαστό. Τόν κινητό αὐτό ναό τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου ἀντικατέστησε στή συνέχεια ὁ ἀκίνητος, ὁ ἐπί τῆς γῆς θεμελιωμένος ναός τοῦ Σολομῶντος, τοῦ ὁποίου τά ἐγκαίνια ἔγιναν ἐπίσης μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο, ὅπως καί στή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου. Καί ἀφοῦ τελέσθηκαν τά νενομισμένα, δόξης Κυρίου ἐπλήσθη ὁ ναός, ὅπως ἀκριβῶς καί κατά τά ἐγκαίνια τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου.

Τό οὐσιῶδες, λοιπόν, συστατικό στοιχεῖο τῶν ἐγκαινίων εἶναι ἡ κατάβαση τῆς δόξης Κυρίου ἐπί τοῦ οἰκοδομηθέντος ναοῦ, εἶναι ἡ εἴσοδος καί κατασκήνωση τοῦ Θεοῦ μέσα στόν ναό. Γι᾽ αὐτό καί ὁρίζουμε τά ἐγκαίνια κατασκήνωση καί συνοίκηση τοῦ Θεοῦ μαζί μέ τούς ἀνθρώπους.

Ὅλοι ἐσεῖς, παραδείγματος χάριν, εἶσθε κάτοι-

κοι τῆς ἐνορίας αὐτῆς τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, καί ἔχετε ἐδῶ τήν οἰκίαν σας, ὅπου ζεῖτε. Θελήσατε, ὅμως, νά ἔχετε καί τόν Θεό συγκάτοικο ἀνάμεσά σας. Οἰκοδομήσατε, λοιπόν, τόν ναόν αὐτόν μέ ἑκούσιες εἰσφορές καί, ἀφοῦ τόν ἐξοπλίσατε καί τόν εὐπρεπίσατε, συνήλθατε σήμερα, γιά νά παρακαλέσουμε τόν Θεό νά εἰσέλθει καί νά κατοικήσει μέσα σ' αὐτόν. Πιστεύουμε δέ ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς τότε κατέβη πάνω στή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου καί στό ναό τοῦ Σολομῶντος, καί ἐπλήσθη δόξης Κυρίου ἡ Σκηνή καί ὁ ναός ἐκεῖνος, ἔτσι καί τώρα γεμίζει τόν ναό αὐτόν ἡ χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἡ πλήρωση, λοιπόν, τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἀπό τή χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἡ εἴσοδος τοῦ Θεοῦ μέσα στόν ναό αὐτό λέγεται ἐγκαίνια, καί ἀκόμη διά τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων ὁ Ὕψιστος Θεός συγκαταβαίνει τόσο πολύ, ὥστε γίνεται συγκάτοικος, συμπολίτης, συνδημότης, συνενοριάτης μαζί σας. Τέτοια, λοιπόν, σημασία ἔχουν τά ἐγκαίνια ἑνός ὀρθοδόξου ναοῦ, ἑνός ὀρθοδόξου ναοῦ πού λειτούργησε γιά πρώτη φορά πάνω στή γῆ κατά τήν ἱστορική βραδιά τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Τό Ἀνώγαιον ἤ Ὑπερῶον ἦταν ἡ πρώτη ἑστία τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς καινούργιας ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Ἐκεῖ ἔγινε ὁ Μυστικός Δεῖπνος, ὅπου ὁ Κύριος μᾶς παρέδωσε τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἐκεῖ ἔγινε ἡ ἐκλογή τοῦ ἀποστόλου Ματθία, πού ἀντικατέστησε τόν Ἰούδα. Ἐκεῖ ἔγινε ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς· καί πιθανότατα ἐκεῖ ἔγινε καί ἡ πρώτη Ἀποστολική Σύνοδος.

Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανικός ναός εἶναι «ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ». Εἶναι ὁ οὐρανός πάνω στή γῆ. Εἶναι τό κέντρο τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ, γύρω ἀπό τό ὁποῖο ἐκτυλίσσεται τό μυστήριο τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου γιά κάθε πιστό.

Ὁ ὀρθόδοξος ναός εἶναι ὁ τόπος τῆς ἀνακαινίσεώς μας καί τοῦ ἁγιασμοῦ μας. Εἶναι ὁ τόπος τῆς παρουσίας τοῦ ἀοράτου, τῆς χάριτος καί τοῦ μυστηρίου.

Μέσα στόν ὀρθόδοξο ναό τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία, πού εἶναι μιά δυναμική πορεία, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ μέ τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας στή μεταμόρφωση καί στή θέωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ νεόδμητος, λοιπόν, αὐτός ναός, πού ἀποτελεῖ κόσμημα λαμπρό τῆς Ἐκκλησίας μας, θά ἀρωματίζει μέ τό ἄρωμα τῆς λατρευτικῆς εὐωδίας ὅλη τήν ἐνορία αὐτή τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, καί θά ἐξασφαλίζει τήν πνευματική ζωτικότητά της.

Ὁ Ἱερός αὐτός ναός θά ἱκανοποιεῖ τήν ὁλότητα τῶν ἐνδόμυχων ἐφέσεων τῆς ψυχῆς. Ἐδῶ θά ἀναπνέετε ὅλοι οἱ ἐνορῖτες τήν πνευματική εὐωδία, τήν ἀρωματίζουσα τήν αὔρα τῆς περισυλλογῆς καί τῆς ἐν κατανύξει θεαρέστου προσευχῆς. Ἐδῶ θά βιώνεται ἡ μετάνοια καί ἐξομολόγηση καί ἡ καταφυγή στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Μέσα στόν ναό αὐτό ὅλοι θά αἰσθάνεσθε μέ καταπληκτική ἔνταση τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ. Θά ζεῖτε τό μυστήριο τῆς ἀπολυτρώσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καί, νοσταλγοί τῆς σωτηρίας καί τοῦ παραδείσου, θά καταθέτετε στή βάση τοῦ Σταυροῦ τά δάκρυα τῆς συντριβῆς καί τά αἰσθήματα τῆς μετάνοιας. Μέσα στόν ναό αὐτό θά συμμετέχετε στήν εὐχαριστιακή Τράπεζα τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, στό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, θά κοινωνεῖτε, δηλαδή, τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τήν οὐράνια αὐτή τροφή, πού ζωογονεῖ, πού πυρώνει τήν πνευματική ὕπαρξη τοῦ ἀνθρώπου, καί τόν μεταμορφώνει, τόν μεταποιεῖ, τόν κάνει «σύσσωμο» καί «σύναιμο» Χριστοῦ, τόν κάνει «Χριστοφόρο» καί «Θεοφόρο».

Ὁ νεόδμητος λοιπόν καί περικαλλής αὐτός ναός θά ἀποτελεῖ τήν καρδιά τῆς χριστιανικῆς κοινότητας τῆς ἐνορίας αὐτῆς. Ὁ ναός αὐτός θά συνδέει τούς ἀνθρώπους μέ τή μυστηριακή καί ὑπερφυσική ἀτμόσφαιρα τῆς λατρευτικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, καί θά τούς μεταμορφώνει. Γιατί ἡ Ὀρθόδοξη λατρεία ἔχει βαθύτατα μεταμορφωτικό χαρακτῆρα. Ὁ πιστός μέσα σ' αὐτή ὑφίσταται τήν «καλήν ἀλλοίωσιν», ἡ ψυχή του ἀνεβαίνει, καθαρίζεται, γίνεται «καινή κτίσις» καί ὁμοιώνεται πρός τόν Θεό. Εὐλογημένοι, λοιπόν, ὅσοι κτίζουν ἐκκλησίες καί ὅσοι συνεισφέρουν στό κτίσιμο τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλά τρισευλογημένοι ὅσοι κτίζουν τόν ἔμψυχο ναό τοῦ Θεοῦ μέσα τους, γιατί κάθε χριστιανός, ὡς μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁ ἴδιος ναός Θεοῦ, καί τό σῶμα του ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ρωμ. 8,11). Ἀρεστό στόν Θεό καί εὐλογημένο εἶναι τό κτίσιμο τῶν ναῶν, ἀλλά ἀρεστότερο στόν Θεό εἶναι νά κτίζουμε τούς δικούς μας προσωπικούς ναούς, πού εἶναι τά σώματά μας, ἀφοῦ, κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο, «ὑμεῖς γάρ ναός Θεοῦ ἐστε ζῶντος» (Β΄ Κορ.6,16). Ἕνα ἀκόμη δεῖγμα τῆς ἀπέραντης ἀγάπης καί συγκατάβασης τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐγκατοίκησή του μέσα στό χοϊκό καί ἁμαρτωλό σῶμά μας. Ὁ Χριστός λέγει, ὅτι ὅποιος ἀγαπᾶ τόν Θεό, θά εὐλογηθεῖ νά δεχθεῖ στήν καρδιά του τήν παρουσία του: «ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τόν λόγον μου τηρήσει, καί ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καί πρός αὐτόν ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν» (Ἰωάν. 14, 23). Πόσο ἀλήθεια πρέπει νά μᾶς συνέχουν καί πάλι τά λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «οὐκ οἴδατε ὅτι ναός Θεοῦ ἐστε καί τό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;» (Α΄ Κορ. 3,16).

Καί ὁ ναός αὐτός ὁ σωματικός, ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐγκαινιάζεται μέ τό Βάπτισμα καί τό Χρῖσμα, καί μέ τόν ἐγκαινιασμό αὐτό μπολιαζόμαστε ὅλοι στό μεγάλο Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καί γινόμαστε μέλη τίμια τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Αὐτόν τόν ἔμψυχο ναό τοῦ Θεοῦ, τόν ναό τῆς ψυχῆς μας ὀφείλουμε νά ἐγκαλλωπίζουμε καθημερινά. Νά τόν εὐπρεπίζουμε πρέπει μέ τά πολύτιμα κοσμήματα

τῶν ἀρετῶν μας. Νά τόν στολίζουμε μέ τά καλά μας ἔργα. Νά τόν φωταγωγοῦμε μέ τή λάμψη τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης καί φιλανθρωπίας μας. Νά τόν καθαρίζουμε ἀπό κάθε μολυσμό σαρκός καί πνεύματος. Ἡ ἀγάπη γιά τήν εὐπρέπεια τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ ἀμείβεται μέ τόν ἁγιασμό: «Ἁγίασον Κύριε τούς ἀγαπῶντας τήν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου» (εὐχή Θείας Λειτουργίας).

Μόνο ἔτσι, χριστιανοί μου, καθιστάμεθα ἄξιοι τῆς Θείας Κοινωνίας, καί πρέπει νά γνωρίζουμε ὅλοι, ὅτι χωρίς τή Θεία Κοινωνία, χωρίς τόν Χριστό μέσα μας, μένουμε ναός ἐρειπωμένος. Τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι ἐκεῖνο πού δίνει ἀξία καί στόν θεμελιωμένο πάνω στή γῆ ναό, ὅπως αὐτόν, πού ἐγκαινιάζουμε σήμερα, ἀλλά καί στόν δικό μας σωματικό ναό: «ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει, κἀγώ ἐν αὐτῷ», λέγει ὁ Κύριος (Ἰωάν. 6, 56). Χωρίς ἐνεργό συμμετοχή στό μυστήριο τῆς ζωῆς, παραμένουμε χῶρος κενός, ναός μουσειακός.

Χριστιανοί μου!

Μέ τήν τελετή τῶν ἐγκαινίων σήμερα παρακαλέσαμε τόν Θεό νά ἐπισκιάσει μέ τή χάρη του τόν οἶκον αὐτόν, νά εἰσέλθει καί νά κατοικήσει μέσα στόν ναό αὐτό, γιά νά δίνει σέ μᾶς τούς νόμους καί τίς ἐντολές του. Ἄς μή πράξουμε αὔριο τά ἀντίθετα, λέγοντας στόν Θεό μέ τήν ἁμαρτωλή, βλάσφημη καί ὑβριστική διαγωγή μας. «Φύγε, Θεέ, ἀπό τόν ναό αὐτό, δέν θέλουμε τούς νόμους σου, οὔτε τίς ἐντολές σου, δέν θέλουμε νά κατοικεῖς μεταξύ μας, καί νά μᾶς διοικεῖς». Νά μήν τό κάνουμε αὐτό, γιατί ἔτσι ἔπραξαν καί οἱ Ἰουδαῖοι, καί ἀφανίστηκαν, καί αὐτοί, καί ὁ περίφημος ναός τους, ὁ ναός τοῦ Σολομῶντος. Ἔτσι ἔπραξαν καί οἱ δικοί μας οἱ Βυζαντινοί, καί ὑπέκυψαν στούς βάρβαρους Ἀγαρηνούς, καί τούρκεψε ὁ Μέγας ναός τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Ἔτσι, δυστυχῶς, πράττομε καί μεῖς σήμερα, καί δέν μποροῦμε νά ἀνακύψουμε ἐκ τῶν κακῶν καί τῶν κινδύνων.

Ἄν, ἀδελφοί μου, φυλάττουμε πάντοτε τίς ἐντολές καί τά προστάγματα τοῦ εἰσελθόντος καί ἐνοικήσαντος στόν ναό τοῦτο, πού ἐγκαινιάζουμε σήμερα, παντοδυνάμου Θεοῦ, τότε νά εἶστε βέβαιοι, ὅτι θά εἶναι πάντοτε συγκάτοικός μας, καί θά μᾶς ἐπισκιάζει ἡ θεία χάρη του, καί θά μᾶς προστατεύει ἀπό πειρασμούς καί κινδύνους.

Εὔχομαι ὁ ἱερός αὐτός ναός νά φυλαχθεῖ ἐσαεί ἀσάλευτος, καί νά ἀποβεῖ, κατά τή λειτουργική εὐχή: «λιμήν χειμαζομένων, ἰατρεῖον παθῶν καί καταφύγιον ἀσθενῶν». Εὔχομαι νά εἶναι ὁ ἱερός αὐτός ναός ἡ καρδιά τῆς ἐνορίας, τό κέντρο δηλαδή τοῦ ἁγιασμοῦ καί τοῦ φωτισμοῦ τῆς χριστιανικῆς κοινότητας τῆς ἐνορίας αὐτῆς, ὥστε νά ἀποβεῖ ἡ ἐνορία αὐτή κυψέλη ποικίλης εὐεργετικῆς, πνευματικῆς, λατρευτικῆς, θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς, κατηχητικῆς καί πολιτιστικῆς δραστηριότητας. Νά ἀναδειχθεῖ, δηλαδή, ζωντανό κύτταρο τοῦ ὅλου Ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος, γιατί, ὅταν οἱ ἐνορίες εἶναι ζωντανές, τότε ὁλόκληρο τό Ἐκκλησιαστικό Σῶμα ἀναθάλλει, προοδεύει καί ἀνθοφορεῖ.

Πρός τούς κτήτορες τοῦ ἁγίου ναοῦ τούτου καί πρός ὅλο τό χριστεπώνυμο πλήρωμα τῆς ἐνορίας αὐτῆς ἐπιδαψιλεύω τίς εὐλογίες τῆς Ἐκκλησίας, εὐχόμενος πᾶσαν παρά Θεοῦ εὐδοκίαν. Ἀμήν.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΣΤΙΣ 23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2010

«Ἐγκαινίζου, ἐγκαινίζου, ἡ νέα Ἱερουσαλήμ. Ἥκει γάρ σου τό φῶς καί ἡ δόξα Κυρίου ἐπί σέ ἀνατέταλκεν»

Πανιερώτατε Μητροπολῖτα Κύκκου καί Τηλλυρίας κ. Νικηφόρε,
Κύριε Δήμαρχε Λακατάμειας,
Σεβαστοί πατέρες καί ἀδελφοί,
Εὐλαβές τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον,
Χριστός Ἀνέστη.

Σήμερα προσφέρουμε στόν Τριαδικό Θεό "ἐν Χριστῷ διά Πνεύματος Ἁγίου" ἐν τῷ προσώπῳ Ὑμῶν, Πανιερώτατε Μητροπολῖτα Κύκκου καί Τηλλυρίας κ. Νικηφόρε, τόν διά τῶν σεπτῶν ὑμῶν χειρῶν ἀνακαινισμένο πλέον Ἱερό Ναό τοῦ Ἀποστόλου καί Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, πού πρό ἑπτά ἐτῶν οἰκοδόμησεν ἡ εὐλάβεια καί ἡ φιλοθεΐα τῆς ἐνορίας μας, ὡς ἔνδειξη εὐχαριστίας εἰς τιμήν καί μνήμην τοῦ ἀνεψιοῦ Βαρνάβα, "ὡς οἱ μάγοι τά δῶρα, ὡς ἡ γῆ τό σπήλαιον, ὡς οἱ οὐρανοί τόν ἀστέρα".

Ἀλλά ταυτόχρονα ὅλος αὐτός ὁ εὐσεβής λαός, στό μέτρο τῆς προσωπικῆς του μετάνοιας ὁ καθένας, προσφέρουμε τόν ἴδιό μας τόν ἑαυτό πρός ἐγκαινιασμό, καί Σᾶς παρακαλοῦμε, ἐν τῷ εἰκονισμῷ τοῦ Κυρίου, νά μᾶς δεχθῆτε, μολονότι δέν εἴμαστε ἄξιοι νά κληθοῦμε Υἱοί Του. Γιατί ὁ

ἐγκαινιασμός τοῦ Ναοῦ τιμᾶται, μόνο ἄν εἶναι ἐγκαινιασμός τῶν πιστῶν.

Ἡ παρουσία Σας ἐδῶ, Πανιερώτατε, εἶναι πρόσκληση γιά νά κάνουμε πράξη τήν καινή ζωή, νά μείνουμε σταθεροί στό μεῖζον, πού εἶναι ἡ ἑνότητα. Μιά ἑνότητα, πού δέν εἶναι ἰσοπέδωση, ἀλλά πού κάνει τά παραπάνω στοιχεῖα "τόπο" συνάντησης καί ἀλληλοεμπλουτισμοῦ ἐν Χριστῷ. Ἡ Ἐκκλησία προσλαμβάνει ὅλο τόν ἄνθρωπο. Ἡ Ἐκκλησία μεταμορφώνει τήν ἱστορία μέσα ἀπό τήν προσωπική σχέση πού συνίσταται στήν ἐλευθερία καί τήν ἀγάπη, καί ὄχι μέσα ἀπό τή βία, τόν φανατισμό, τή μισαλλοδοξία καί τόν φονταμενταλισμό, πού ὅλα τείνουν στή χρήση τοῦ προσώπου. Αὐτή ἄλλωστε εἶναι καί ἡ μεγάλη προσφορά τῆς Ἐκκλησίας, νά ὁριοθετεῖ τό δέον. Νά θέτει δηλαδή τά ὅρια ἀνάμεσα στό πρωτεῦον καί τό δευτερεῦον, στό ψεῦδος καί τήν ἀλήθεια, τή ζωή καί τόν θάνατο.

Ὁ ἐγκαινιασμένος πλέον ἱερός ναός εἶναι ὁ τόπος "ὅν ἔπηξεν ὁ Κύριος" ἐν τῷ προσώπῳ Ὑμῶν, καί διά τοῦτο εἶναι τόπος ἅγιος. Εἶναι τόπος Θεοφανείας. Ἡ τοποθέτηση τῶν λειψάνων τῶν μαρτύρων ἐντός τῆς Ἁγίας Τραπέζης συμμαρτυρεῖ γιά τή μεταμόρφωση αὐτοῦ τοῦ χώρου σέ Ἐκκλησία, δηλαδή σέ Σύναξη ζώντων καί κεκοιμημένων, σέ χῶρο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, σέ χῶρο τῆς νίκης κατά τοῦ θανάτου, σέ ἐργαστήρι σπουδῆς καί φανέρωσης τῆς ἀναστάσιμης ἐλπίδας, σέ λίκνο ἀνακαινίσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Πέρασαν ἤδη δέκα καί πλέον χρόνια ἀπό τότε, πού μιά ὁμάδα κατοίκων τοῦ Ἀρχαγγέλου, διαπιστώνοντας τήν ἀναγκαιότητα ἀνέγερσης ναοῦ στήν περιοχή, συναντήθηκαν καί ἀποφάσισαν νά δραστηριοποιηθοῦν. Ἔγιναν οἱ πρῶτες ἀνταλλαγές ἀπόψεων καί μετά ἀπό ἀρκετές συζητήσεις ἀποφασίστηκε συνάντηση μαζί σας καί σᾶς γνωστοποίησαν τήν ἐπιθυμία τους. Ἄμεση ἦταν ἡ ἀνταπόκρισή σας, καί τούς ἀνακοινώσατε ὅτι προτίθεστε νά παραχωρήσετε δωρεάν ἀριθμό οἰκοπέδων γιά τήν ἀνέγερση τοῦ νέου ναοῦ.

Τόν Μάρτιο τοῦ 1999 ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μέ ὁδήγησε στόν Ἀρχάγγελο, ἀναλαμβάνοντας ἱερατικά καθήκοντα, μετακινούμενος ἀπό τήν ἐνορία τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Στροβόλου. Οὐσιαστικά δέν μετακινήθηκα, ἀλλά ἐπέστρεψα στή γλυκιά ἀγκαλιά τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου, στήν ὁποία εὑρισκόμουν γιά ἑπτά καί πλέον χρόνια, ὑπηρετώντας ὡς διάκονός σας στό Μετόχιο Κύκκου Ἅγιος Προκόπιος. Μέ τήν εὐλογία σας μᾶς παραχωρήθηκε ὁ Ἱερός Ναός Ἀρχαγγέλου ὡς προσωρινή ἕδρα μέχρι τήν ὁλοκλήρωση τοῦ νέου ναοῦ.

Πάντα εἶναι δύσκολο τό ἐγχείρημα ἀνέγερσης ναοῦ. Ἰδιαίτερα ὅταν εἶναι μιά νέα ἐνορία, καί μάλιστα μικρή. Χωρίς κτηματική περιουσία καί εἰσοδήματα. Ἐνθουσιασμός πολύς, ὅμως ἡ προσγείωση ἦταν σχετικά ἀνώμαλη.

Τό κόστος ἀνέγερσης καί τοῦ ἐξοπλισμοῦ φάνταζε ἀπλησίαστο ὄνειρο. Μπορεῖ καί ματαιοπονία. Ἴσως καί οὐτοπία. Μέσα σέ αὐτό τό ὁμιχλῶδες τοπίο ἀνέτελλαν ἀναλαμπές ἐλπίδας καί αἰσιοδοξίας. Ἦταν κάποια σημάδια, πού μᾶς ὠθοῦσαν στό νά ἀποπειραθοῦμε νά προχωρήσουμε.

Καταρχήν ἡ ἀπόφασή σας, ὅλα τά ἔσοδα, τά ὁποῖα θά προέρχονται ἀπό τήν τέλεση τῶν μυστηρίων καί τῶν ἀκολουθιῶν νά κατατίθενται στό ταμεῖο ἀνέγερσης, ὅπως ἐπίσης καί ἡ βεβαίωσή σας ὅτι θά ἀναλαμβάνατε καί ὅλα τά ἔξοδα λειτουργίας τοῦ ναοῦ, ἦταν μιά ἰσχυρότατη ὤθηση. Εἶναι πολύ σημαντικό νά καταθέσουμε ὅτι ἀπό τά μυστήρια γάμων, βαπτίσεων, ἑορτῶν καί μνημοσύνων στό ταμεῖο ἀνέγερσης κατατέθηκε ἕνα ποσό πέραν τοῦ μισοῦ ἑκατομμυρίου εὐρώ. Ἄν ὑπολογιστοῦν δέ καί τά ἔξοδα, τά ὁποῖα ἡ ἐκκλησιαστική ἐπιτροπή ἀπαλλάχθηκε, δηλαδή μισθούς νεωκόρου, ψαλτῶν καί ἄλλα τρέχοντα, τότε τό ποσό αὐτό πλησιάζει τό ἕνα ἑκατομμύριο εὐρώ, χωρίς νά ὑπολογίζεται ἡ ἀξία τῆς γῆς. Ἐπιπλέον ἀναλάβατε τό κόστος τοῦ εἰκονοστασίου, τοῦ χώρου στάθμευσης καί τοῦ πλακόστρωτου, ὕψους περίπου 250,000 εὐρώ.

Νά γιατί τολμοῦμε καί μέ παρρησία ὁμολογοῦμε ὅτι, ἄν ἀπουσίαζε ἡ δική σας συμβολή, δέν θά εἴχαμε σήμερα αὐτό τό ναό.

Μέ τη βοήθεια τοῦ Θεοῦ ὁλοκληρώνονται τά σχέδια καί, μετά ἀπό ἀρκετές ταλαιπωρίες μέχρι τήν τελική ἄδεια, προχωρήσαμε στήν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ. Καί ἔτσι στίς 21 Ὀκτωβρίου 2001 ὁ μακαριστός Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Πέτρος Ζ' καί ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος ὁ Α' καταθέτουν τό θεμέλιο τοῦ νέου ναοῦ μας, συμπροσευχομένων Ὑμῶν, πλήθους Ἀρχιερέων, Ἡγουμένων καί Ἡγουμενισσῶν, κληρικῶν καί πλήθους λαοῦ. Δέν μπορεῖ νά εἶναι τυχαῖο αὐτό τό γεγονός.

Ἀκολουθεῖ ἡ δωρεά 100,000 λιρῶν ἀπό τόν μακαριστό Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο τόν Α', ἡ εἰσφορά τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ὅπως ἐπίσης και ἡ ροή τῶν ὀβολῶν τῶν πιστῶν, πρώτα τῆς ἐνορίας μας καί ἀκολούθως τῶν πιστῶν, μέ τήν πώληση λαχνῶν σέ πάρα πολλές ἐνορίες τῆς Κύπρου, μέ ἐράνους, ἐκδηλώσεις, συναυλίες, φιλανθρωπικά δεῖπνα, ἀγορές καί πολλά ἄλλα.

Ἦταν δύσκολα τά πράγματα. Παλέψαμε, κουραστήκαμε, ἀπογοητευτήκαμε, ἀλλά δέν ἀπελπιστήκαμε.

Καί τά καταφέραμε. Στίς 3 Νοεμβρίου 2007, μνήμη τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος ὁ Β', τέλεσε τά θυρανοίξια μέσα σέ αἰσθήματα βαθιᾶς συγκίνησης στήν παρουσία ἐπισήμων καί πλήθους πιστῶν.

Σήμερα, στίς 23 Απριλίου 2010, τελέσατε ἐσεῖς, Πανιερώτατε, τά ἐγκαίνια. Μνήμη τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, γιά πολλούς εἶναι σύμπτωση. Γιά μᾶς ὅμως εἶναι μεγάλη εὐλογία.

Ἀδήριτον τήν ἀνάγκη καί τήν ὑποχρέωση νιώθουμε, ὅπως ἐκ μέρους τῆς ἐνορίας ἐκφράσουμε τήν εὐγνωμοσύνη μας πρός τό σεπτό σας πρόσωπο, Πανιερώτατε Μητροπολῖτα Κύκκου καί Τηλλυρίας κ. Νικηφόρε. Ἐσεῖς εἶστε ὁ οὐσιαστικός κτήτορας τοῦ ναοῦ μας.

Ἡ ἀγνωμοσύνη εἶναι ἴδιον τῶν ἀχαρίστων. Προβληματιστήκαμε γιά τό πῶς θά προσπαθήσουμε νά σᾶς τό ἀνταποδώσουμε, Πανιερώτατε. Ζήσατε μαζί μας τίς ἀγωνίες μας. Τό ἐνδιαφέρον Σας ἀσταμάτητο. Ἡ τράπεζα τῆς ἀγάπης Σας ἦταν πάντα ἀνοικτή γιά τήν ἐνορία μας. Μέ σοφές συμβουλές, εὔστοχες παρατηρήσεις καί ὑποδείξεις ἀνεγείραμε αὐτό τόν ναό. Αὐτή τήν πνευματική κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, αὐτό τό πνευματικό ἐφαλτήριο. Ὅποτε ἤμουνα ἀνήσυχος καί προβληματισμένος γιά τόν ναό, τό νιώθατε. «Τί ἔχει, παιδί μου;». Αὐτό μοῦ λέγατε πάντα, καί πάντα δίδατε τή λύση.

Ὅ,τι καί νά σᾶς προσφέραμε θά ἦταν μιά σταγόνα μπροστά στόν ὠκεανό τῆς ἀγάπης καί τῆς προσφορᾶς σας. Τό μόνο σίγουρο εἶναι ὅτι τά δῶρα, πού σᾶς προσφέρουμε, εἶναι χαρισμένα μέ ἄδολη ἀγάπη καί ἄπειρη εὐγνωμοσύνη.

Τά ἀρχιερατικά ἄμφια, πού φέρετε, ἀντικατοπτρίζουν τά ἄνθη τῆς ἀγάπης μας, καί νά μᾶς θυμᾶστε στήν ἱερά προσκομιδή. Ἡ ἀρχιερατική αὐτή ράβδος νά σᾶς ὁδηγεῖ συχνά, στόν ναό μας, στόν δικό σας ναό.

Εὐχαριστοῦμε θερμά ἐπίσης τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο Β', ὁ ὁποῖος μᾶς χάρισε ἕνα ποσό 100,000 λιρῶν καί τήν ἐξόφληση μεγάλου μέρους τοῦ χρέους, τόν Μακαριώτατο Πατριάρχη τῆς Ἁγίας Πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων κ.κ. Θεόφιλο γιά τή θετική του ἀνταπόκριση στό αἴτημά μας γιά τή μεταφορά τῆς ἱερᾶς εἰκόνος τῆς Παναγίας Βηθλεεμίτισσας, τόν πρώην πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Γλαῦκο Κληρίδη, τό Ἀρχιτεκτονικό Γραφεῖο Ἀδελφῶν Φιλίππου, τήν Ἑταιρεία DEMCO.

Θερμές εὐχαριστίες ἐκφράζουμε πρός τόν Πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐγκαινίων Πρωτοσύγκελλο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου Ἀρχιμανδρίτη Ἱερώνυμο Πυλιώτη, ὁ ὁποῖος συντόνιζε καί καθοδηγοῦσε τίς προετοιμασίες τῶν ἐγκαινίων. Σέ αὐτόν ὀφείλεται ἡ παρουσία τῆς Θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Παναγίας Βηθλεεμίτισσας στούς ἑορτασμούς.

Εὐχαριστοῦμε ἐπίσης τόν ἔντιμον Ὑπουργό Ἀμύνης κ. Παπακώστα, τόν Ἀρχηγό τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς κ. Τσαλικίδη γιά τήν παραχώρηση τοῦ στρατιωτικοῦ ὀχήματος γιά τή μεταφορά τῆς εἰκόνος καί τήν παρουσία στρατιωτικοῦ ἀγήματος κατά τήν ὑποδοχή της στό ἀεροδρόμιο Λάρνακας, τόν Ἀρχηγό τῆς Ἀστυνομίας κ. Παπαγεωργίου γιά τήν παραχώρηση τῆς φιλαρμονικῆς τῆς Ἀστυνομίας στήν ὑποδοχή, ὅπως ἐπίσης καί τήν παραχώρηση περιπολικοῦ ὀχήματος γιά τήν ἀσφάλεια τῆς ἱερᾶς εἰκόνος κατά τή δεκαήμερο παραμονή της στόν ναό μας, τόν πρόεδρο τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῶν Κυπριακῶν Ἀερογραμμῶν κ. Κίκη Λαζαρίδη γιά τή δωρεά μεταφορά τῶν συνοδῶν τῆς ἱερᾶς εἰκόνος.

Πανιερώτατε,

Μέσα σέ αὐτή τή δεκάχρονη ἀνηφορική πορεία πολλοί πορεύτηκαν μαζί μας. Πρωτοπόροι ὅμως καί πρωτεργάτες αὐτῆς τῆς κοπιαστικῆς διακονίας εἶναι κάποιοι ξεχωριστοί ἄνθρωποι. Μαζί παλέψαμε, μαζί ἀγωνιστήκαμε, μαζί κουραστήκαμε. Γι' αὐτό ἄξιος ὁ ἔπαινος.

Μιά κιθάρα, ὅσο καλή καί ἄν εἶναι, ἕνας μουσικός, ὅσο καταρτισμένος καί ἄν εἶναι, δέν μπορεῖ νά ἀποδώσει εὔηχα καί γλυκόηχα. Ἡ ποιότητα τῶν χορδῶν ἔχει σημασία.

Εὐτύχησα, καί εἶμαι πολύ ὑπερήφανος, ὡς ὁ ὑπηρέτης αὐτῆς τῆς ἐνορίας νά ἔχω τήν καλύτερη ποιότητα συνεργατῶν καί ἐνοριτῶν, πού μποροῦσε νά ἔχει ἕνας ἱερέας.

Πρώτιστα εὐχαριστῶ τόν Θεό γιά τόν ἀκούραστο καί προσοντοῦχο Πρόεδρο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς τόν Ἀλέκο Ἰωάννου. Ἐάν ἡ ἐνορία εἶναι τό σῶμα, ὁ κ. Ἀλέκος Ἰωάννου ἦταν ἡ καρδιά της. Ὁ πνεύμονάς της εἶναι ὁ Χριστιανικός Σύνδεσμος Γυναικῶν, πού εἶχε τή ξεχωριστή τιμή νά καθοδηγεῖται ἀπό ἕνα ὑπέροχο ἄνθρωπο, τήν κυρία Φαίδρα Λουκᾶ, καί ἀκολούθως τήν ἱκανότατη κ. Ἑλένη Χατζηστυλλή, ὁ Πνευματικός Ὅμιλος μέ πρόεδρο τόν προσοντοῦχο κ. Χρῖστο Ματθαίου. Τά μέλη τῶν τριῶν ἐπιτροπῶν εἶναι οἱ κεντρικές ἀρτηρίες της. Καί ὅλη ἡ ἐνορία μας καί οἱ φίλοι της, τά ζωντανά κύτταρά της. Σᾶς εὐχαριστῶ.

Ἔχω ἄδικο, πού εἶμαι τόσο τυχερός σάν ἱερέας;

Ἕνα ἰδιαίτερο εὐχαριστῶ πρός τήν οἰκογένεια Σαζεΐδη, τόν κ. Γιῶργο, τήν κ. Θέλμα καί τήν κ. Ὑπατία γιά τήν ἀνάληψη τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ μας καί πρός ὅλους τούς ἀναδόχους. Θερμά εὐχαριστῶ καί ὅλους ὅσους βοήθησαν στίς προετοιμασίες τῶν ἐγκαινίων.

Θέλω ὅμως νά εὐχαριστήσω καί τόν ἀγαπημένο μου Γιαννάκη Ροῦσο, τόν νεωκόρο τοῦ Ἀρχαγγέλου, πού γιά ἑπτά ὁλόκληρα χρόνια ἦταν ὁ ἄνθρωπος ὁ δικός μου. Πολλά τοῦ χρωστῶ.

"Τοῦτον τόν Οἶκον ὁ Υἱός ἐθεμελίωσεν. Τοῦτον τόν Οἶκον τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἀνεκαίνισεν".

Χριστός Ἀνέστη.

«Νους υγιής εν σώματι υγιεί»

Αυτό ήταν ένα σύνθημα ζωής και πολιτισμού των αρχαίων Ελλήνων και του οποίου η δυναμική είναι διαχρονική και επίκαιρη. Ασκούσαν στην αρχαία Ελλάδα οι πρόγονοί μας τους νέους, ώστε από τη μια να καλλιεργούν και να αναπτύσσουν τις δυνάμεις του πνεύματος και από την άλλη να εκπαιδεύουν το σώμα, ώστε να διακρατείται γερό και αποδοτικό.

Τούτο το δεδομένο ίσχυσε και εξακολουθεί να ισχύει και μέσα στο πλαίσιο της χριστιανικής αγωγής. Οι πατέρες της Εκκλησίας πάντοτε συμβούλευαν και καθοδηγούσαν, ώστε η παιδεία να στρέφεται και προς τη μόρφωση του νου αλλά και προς την άσκηση του σώματος. Άλλωστε ο νέος έχει ανάγκη και της εκπαίδευσης αλλά και της γυμναστικής.

Αυτό το σκοπό της αγωγής εκφράζοντας και ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος, δεν φείσθηκε κόπων και χρημάτων και πραγματοποίησε το όραμά του με την κατασκευή δύο υπερσύγχρονων γηπέδων φούτσαλ στην αυλή του Δημοτικού Σχολείου Κάτω Πύργου Τηλλυρίας, ώστε αυτά να χρησιμοποιούνται από τους νέους της κοινότητας, και όχι μόνο.

Και πράγματι τα γήπεδα αυτά έχουν γίνει τόπος έλξης για πολλούς νέους, οι οποίοι και ασκούνται αλλά και ταυτόχρονα διαμέσου αυτού του τρόπου μαθαίνουν να επικοινωνούν σωστά μεταξύ τους αλλά και να προστατεύονται από πολλούς άλλους κινδύνους που τους απειλούν.

Η πράξη αυτή του Πανιερωτάτου, που δεν είναι η μοναδική στην «εγκλωβισμένη» περιοχή της Τηλλυρίας, είναι μια τρανή απόδειξη της αγάπης και της μέριμνάς του για όλο το ποίμνιό του και προπάντων τους νέους. ■

Στιγμιότυπο ἀπό τὴν Ἀναστάσιμη θεία Λειτουργία (τὸ Σάββατο τῆς Διακαινησίμου) στὸ Καθολικό τοῦ κατεχόμενου Μοναστηριοῦ τοῦ Ἱδρυτῆ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου Ἀποστόλου Βαρνάβα (στὴ Σαλαμίνα). Τῆς θείας Λειτουργίας προέστη ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου καὶ Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος

Δίψα γιὰ Ἀνάσταση!

Ἡ ἐφετεινὴ Ἀναστάσιμη Λειτουργία στὸ κατεχόμενο Μοναστήρι τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα

● **Τοῦ Καθηγητῆ Χαραλάμπη Μ. Μπούσια,**
Μεγάλου Ὑμνογράφου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας

«ν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σέ, ὁ Θεός», μᾶς λέει ὁ ἱερὸς Ψαλμωδός (Ψαλμ. 41, 1). Ἡ ψυχή μας ποθεῖ νὰ βρίσκεται κοντὰ στὸ Θεό της, κοντὰ στὸ Δημιουργὸ καὶ Λυτρωτή της, κοντὰ στὸν ἀναστημένο μας Ἰησοῦ. Ὁ πόθος αὐτὸς μεγαλώνει ὅσο προοδεύουμε πνευματικὰ καὶ κατανοοῦμε τί εἴχαμε καὶ τί χάσαμε. Πῶς γιὰ μία παρακοὴ ξεπέσαμε ἀπὸ τὸν πο-

Μετά τὴ θεία Λειτουργία, πραγματοποιήθηκε λιτανεία καὶ πορεία πρὸς τὸν Τάφο τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται σὲ μικρή ἀπόσταση ἀπό τὴ Μονή. Στίς φωτογραφίες στιγμιότυπα ἀπό την ἱερή πομπή

θεινότατο Παράδεισο καὶ βρεθήκαμε ἐξόριστοι ἐδῶ στὴ γῆ. Στὴ γῆ τῶν πόνων, τῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀναστεναγμῶν, στὴ γῆ τῶν κόπων γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τοῦ ἐπιούσιου ἄρτου, ἀφοῦ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἀπομάκρυνσή μας ἀπὸ τὴν Ἐδὲμ μᾶς εἶπε: «Μὲ τὸν ἱδρώτα τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου» (Γεν. 3, 19). Ἐδῶ στὴ γῆ ἔχουμε ἀποδημήσει ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχουμε, δυστυχῶς, ἐνδημήσει στὴ λαγνεία τοῦ Μαμωνᾶ, τοῦ ἀντίχριστου, ὁ ὁποῖος «ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίει» (Α΄ Πέτρ. ε΄ 8). Μακρυὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ ὅλα ἐπιτρέπονται, ὅλα νοηματοδοτοῦν μιὰ ζωὴ ρέμπελη, ἄσωτη, διεστραμένη μάλιστα σὲ τέτοιο σημεῖο ποὺ τὰ φυσιολογικὰ νὰ θεωροῦνται ξεπερασμένα, τὰ ὑπερφυσικὰ νὰ παραθεωροῦνται καὶ τὰ παραφύσιν νὰ ἐκθειάζονται καὶ νὰ νομιμοποιοῦνται. Δὲν ἔχουμε καταλάβει ὅτι ἡ ζωή μας σ᾽ αὐτὴ τὴ γῆ εἶναι ζωὴ μετανάστη, ζωὴ πρόσφυγα, ζωὴ καθημερινοῦ Γολγοθᾶ. Καὶ δὲν θέλουμε νὰ τὸ καταλάβουμε, γιατὶ ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ ἁμαρτία μᾶς ἔχουν νεκρώσει ψυχικά. Ὅμως ζοῦμε μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι τὸν προσωπικό μας Γολγοθᾶ θὰ τὸν ἀκολουθήσει ἡ προσωπική μας ἀνάσταση, ἀρκεῖ ἐμεῖς νὰ καταθέσουμε στὸν Κύριο τὴν πρόθεσή μας νὰ ἀλλάξουμε πορεία ζωῆς. Ὁ Κύριος μᾶς περιμένει ὡς ἄλλος Κυρηναῖος νὰ μᾶς βοηθήσει σηκώνοντας τὸ σταυρὸ τῶν βιοτικῶν

Μὲ ἀναστάσιμους ὕμνους ὅλη ἡ ὁμήγυρη, ποὺ κατέκλυσε τό χῶρο γύρω ἀπό τόν Τάφο τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου καί Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο καί μέ προεξάρχουσα τὴ Βυζαντινή Χορωδία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, ἔδωσε τὸ μήνυμα ὅτι ὁ Ἀναστάς Χριστός σύντομα θά φέρει καί τὴν Ἀνάσταση στὴ χειμαζόμενη Κύπρο μας

μας μεριμνῶν, γιὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσει στὴν ἀνάσταση. Ζητεῖ ἀπὸ ἐμᾶς μόνο νὰ βάλουμε τὸ κλειδὶ τῆς μετανοίας, ὅπως ὁ Λῃστὴς τὸ «μνήσθητί μου», γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίξουν ἀμέσως οἱ πόρτες τῆς αἰωνιότητος, οἱ πόρτες τοῦ Παραδείσου.

Ἐμεῖς ἐδῶ στὴν Κύπρο 34 ὁλόκληρα χρόνια ζοῦμε τὸ Γολγοθᾶ τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἴμαστε ἀπόδημοι τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ στενάζουμε κάτω ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀττίλα. Ἡ μισὴ πατρίδα μας βρίσκεται σὲ ξένα χέρια καὶ ἐμεῖς, ὡς ἄλλοι Ἰσραηλῖτες, ποὺ, «καθήμενοι ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος» (Ψαλμ. 136, 1) ἔκλαιγαν, μὲ μόνη τὴν ἀνάμνηση τῆς Σιών, ἀπὸ τὰ ἐλεύθερα ἐδάφη μας βλέπουμε καὶ κλαῖμε τὰ σπίτια μας, τὶς ἐκκλησιές μας, τὰ προσκυνήματά μας, τὶς περιουσίες μας σὲ χέρια ἄλλων, καὶ ἡ καρδιά μας θλίβεται ἀφάνταστα. Ζοῦμε ὅμως μὲ τὴν προσδοκία τῆς λευτεριᾶς, μὲ τὴν προσδοκία τῆς ἀναστάσεως. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ γιορτὴ τῆς Ἀναστάσεως, ἡ Λαμπρή, πανηγυρίζεται μὲ μοναδικὴ μεγαλοπρέπεια στὴν ἡρωϊκή μας Μεγαλόνησο. Γιορτάζεται ὡς «ἑορτῶν ἑορτὴ καὶ πανήγυρις πανηγύρεων», γιατὶ ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μας συμβολίζει καὶ τὴν Ἀνάσταση τῆς Κύπρου μας μὲ τὴν ἐπανένωσή της, ἀλλὰ καὶ τὴ δική μας προσωπικὴ Ἀνάσταση, ποὺ θὰ ὁδηγήσει στὴν οὐράνια Βασιλεία.

Γιὰ δεύτερη χρονιὰ ἐφέτος τὸ Σάββατο τῆς Διακαινησίμου, σὲ Πασχαλινὴ ἑορτάσιμη ἀτμόσφαιρα λειτουργήσαμε τὸ κατεχόμενο Μοναστήρι τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας, τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα. Ἡ ἀτμόσφαιρα μύριζε «ἐπερχόμενο ἔαρ» καὶ ὅλα εὐωδίαζαν. Οἱ ἑκατοντάδες τῶν πιστῶν ποὺ συγκεντρώθηκαν διψοῦσαν γιὰ Ἀνάσταση. Δὲν τοὺς ἔφτανε ἡ ἑβδομαδιαία πανηγυρικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ Πάσχα. Διψοῦσαν γιὰ κάτι ἄλλο. Αὐτὸ ποὺ τοὺς ἔδωσε νὰ πιοῦν ὁ Μητροπολίτης

Ὁ κατεχόμενος ναός τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα στήν ὁμώνυμη Μονή του

Κύκκου καὶ Τηλλυρίας, ὁ Πανιερώτατατος Κύριος Νικηφόρος, μὲ τὴν παρουσία του, μὲ τὸ ἀκμαῖο του φρόνημα, μὲ τὸ μοναδικὸ ἐπανενωτικὸ κήρυγμά του, μὲ τὸ ρυθμικὸ κτύπο τῆς ράβδου του στὸ ἐπαναλαμβανόμενο «Χριστὸς Ἀνέστη», μὲ τὸ μοναδικὸ χαμόγελό του, μὲ τὰ πλούσια γνήσια Ὀρθόδοξα καὶ ἀγαπητικὰ αἰσθήματά του, μὲ τὸ σεβασμὸ ποὺ ἐνέπνεε καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Τουρκοκυπρίους, ἀφοῦ γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο Κύκκου «οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός» (Κολασ.γ΄ 11).

Ὁ Ἅγιος Καθηγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ του Αποστόλου Βαρνάβα, ὁ πολιὸς Γέροντας Γαβριήλ, ἔπλεε σὲ πελάγη πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ εὐτυχίας. Οἱ ἀγῶνες του εἶχαν ἐπιτύχει καὶ ἡ ἄδεια Λειτουργίας τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Μοναστηριοῦ ἀπὸ τὶς κατοχικὲς δυνάμεις μέσῳ τοῦ ΟΗΕ ἔφερε ὅλο αὐτὸ νὰ κόσμο σ' αὐτὸ τὸ πνευματικὸ φρέαρ, γιὰ νὰ πιεῖ τὸ «ὕδωρ τὸ ἁλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. δ΄ 14). Ἡ ὑπερδεκάδα τῶν Ἱερέων καὶ Διακόνων, ἡ παρουσία Μοναχῶν καὶ Μοναζουσῶν ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη Κύπρο καὶ ἡ μελίρρυτη χορωδία τῆς Μονῆς τοῦ Κύκκου ἕνωναν γῆ καὶ οὐρανὸ καὶ ἀνέβλυζαν ἄφθονο πνευματικὸ ὕδωρ, γιὰ νὰ ξεδιψάσουν τὶς καρδιὲς τῶν προσκυνητῶν, τῶν πανηγυριστῶν, τῶν πιστῶν ποὺ διετράνωναν τὴ χαρά τους τραγουδώντας καὶ ψάλλοντας μαζὶ μὲ τὸν Ἅγιο Κύκκου τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Τέλος ἡ Ἀναστάσιμη λιτανεία μὲ τὰ σύμβολα τοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας προμήνυε τὴ χαρὰ τῆς σύντομης πανηγύρεως τῆς ἐπανενώσεως τοῦ νησιοῦ μας καὶ τῆς ἐλεύθερης Ἀναστάσιμης γιορτῆς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ προστάτη καὶ ἐφόρου μας Ἀποστόλου Βαρνάβα. Εὐχόμαστε σύντομα νὰ τὴν ἀπολαύσουμε! ■

«ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ»

Ημερίδα στο Γυμνάσιο-Λύκειο Κάτω Πύργου Τηλλυρίας

Με πολλή επιτυχία στέφθηκε η Ημερίδα στο Γυμνάσιο-Λύκειο Κάτω Πύργου Τηλλυρίας, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 27 Απριλίου 2010, ύστερα από συνεννόηση και συνεργασία της Διεύθυνσης του Σχολείου και της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας.

Η Ημερίδα, πιο συγκεκριμένα, είχε ως θέμα της το σύνθημα της φετινής σχολικής χρονιάς, που ορίστηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και που αναφερόταν στην «Αποτροπή του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω της εκπαίδευσης στο πλαίσιο του δημοκρατικού και ανθρωπιστικού σχολείου».

Άποψη από την Ημερίδα

Αναμνηστική φωτογραφία. Διακρίνονται ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, η Διευθύντρια Μέσης Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού κα Ζήνα Πουλλή, ο Διευθυντής του Σχολείου κ. Σωτήρης Φλουρής και οι βραβευθέντες (από αριστερά) Χλόη Γαβριήλ, μαθήτρια Γυμνασίου (πρωτείο), Ανδρέας Θεοχάρους, μαθητής Γυμνασίου (δευτερείο), Έλενα Πορφυρίου, μαθήτρια Λυκείου (δευτερείο) και Σοφία Κοντάκκη, μαθήτρια Λυκείου (πρωτείο)

Πάνω στο θέμα αυτό κλήθηκαν και διαγωνίστηκαν εθελοντικά ένας μεγάλος αριθμός παιδιών του πιο πάνω Σχολείου και οι καλύτερες εκθέσεις, πρώτη και δεύτερη αντίστοιχα του Γυμνασίου και του Λυκείου, βραβεύτηκαν και αποτέλεσαν εισηγήσεις των μαθητών στην εν λόγω Ημερίδα.

Το πρόγραμμα της όλης Εκδήλωσης περιλάμβανε χαιρετισμούς από το Διευθυντή του Σχολείου κ. Σωτήρη Φλουρή, τον Πρόεδρο του Μαθητικού Συμβουλίου του Σχολείου και τη Διευθύντρια Μέσης Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας κα Ζήνα Πουλλή.

Στην Εκδήλωση παρέστη και απηύθυνε χαιρετισμό και ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, ο οποίος και κήρυξε τις εργασίες της. (Το χαιρετισμό του Πανιερωτάτου παραθέτουμε ολόκληρο στη συνέχεια).

Μετά το χαιρετισμό του, ο Πανιερώτατος συγχάρηκε το Σχολείο για την οργάνωση της Ημερίδας και βράβευσε τις εκθέσεις των παιδιών. Συγκεκριμένα πρόσφερε το ποσό των €2000, το οποίο και κατανεμήθηκε από €600 στην κάθε μία από τις δύο πρώτες και από €400 στις άλλες δύο δεύτερες εκθέσεις.

Ο Δρ Νίκος Νικολαΐδης, ενώ ομιλεί

Κύριος ομιλητής ήταν ο Δρ Νίκος Νικολαΐδης, Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθυντής Εκκλησιαστικής Διακονίας της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου

Στιγμιότυπα από το καλλιτεχνικό πρόγραμμα της Ημερίδας

και Τηλλυρίας. (Την ομιλία του κ. Νίκου Νικολαΐδη δημοσιεύουμε πιο κάτω).

Τόσο οι χαιρετισμοί όσο και οι εισηγήσεις προσέγγισαν με εύστοχο τρόπο το θέμα-πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού, το οποίο παρουσιάζει μια ιστορική έκταση μέσα στην ανθρώπινη και διαπροσωπική συμπεριφορά και, δυστυχώς, εξακολουθεί να αποβαίνει η παθογόνος αιτία της δυστυχίας, σε πολλές περιπτώσεις, της ανθρώπινης ζωής.

Η όλη Εκδήλωση διανθίστηκε με καλλιτεχνικό πρόγραμμα, το οποίο παρουσίασαν τα παιδιά του Σχολείου.

Ο Χριστιανικός Σύνδεσμος Γυναικών Κάτω Πύργου ετοίμασε και πρόσφερε σε όλους γλυκά, αλμυρά και χυμούς, κατά τη διάρκεια του διαλείμματος.

Μέσα στα πλαίσια της Ημερίδας η Ιερά Μητρόπολις Κύκκου και Τηλλυρίας πρόσφερε, ως ενθύμιο, στους μαθητές και στους εκπαιδευτικούς του Σχολείου βιβλία.

Στο τέλος παρατέθηκε σε όλους γεύμα.

Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Χριστιανικού Συνδέσμου Γυναικών «Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης» Κάτω Πύργου Τηλλυρίας, που ετοίμασαν και πρόσφεραν τα γλυκά και αλμυρά, κατά το διάλειμμα της Ημερίδας. Διακρίνονται από δεξιά: οι κυρίες Ανδριανή Παπανδρέου (Πρόεδρος), Ελένη Χαραλαμπίδου (Σύμβουλος), Ισμήνη Θεοχάρους (Σύμβουλος), Άντρη Σπύρου (Ταμίας) και Γιαννούλα Παπασάββα (Γραμματέας)

Στιγμιότυπα από το γεύμα, το οποίο φιλόφρονα πρόσφερε η Ιερά Μητρόπολις Κύκκου και Τηλλυρίας και στο οποίο παρακάθισαν όλοι οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί και όσοι πήραν μέρος στην Ημερίδα

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ-ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΤΩ ΠΥΡΓΟΥ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ «Η ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΟΝ ΚΑΤΩ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΣΤΙΣ 27 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2010

Αἰσθάνομαι βαθύτατη χαρά, πού βρίσκομαι καί πάλι ἐδῶ στήν πεφιλημένη Τηλλυρία, μεταξύ τοῦ ποιμνίου τῆς χάριτι Θεοῦ λαχούσης μοι πρός διακονία Μητροπόλεως, καί μάλιστα μεταξύ τῆς φερέλπιδος μαθητιώσης νεολαίας της, γιά νά κηρύξω τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡμερίδας, πού μέ πολλή ἐπιμέλεια καί ἀγάπη ὀργανώνει.

Τό θέμα τῆς σημερινῆς ἡμερίδας «Ἡ ἀποτροπή τοῦ κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ μέσῳ τῆς ἐκπαίδευσης στό πλαίσιο τοῦ δημοκρατικοῦ καί ἀνθρωπιστικοῦ σχολείου» ἔχει ὡς κύριο ἄξονα τόν ἀποκλεισμό καί λέξεις κλειδιά τήν κοινωνία, τήν ἐκπαίδευση, τή δημοκρατία καί τόν ἀνθρωπισμό.

Ἄς ἐπιτραπῇ καί σ' ἐμᾶς μιὰ σκιώδης ἀναφορά στούς σημαντικούς αὐτούς ὅρους, οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τήν ἐν κοινωνίᾳ διαβίωση τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων.

Ἡ κοινωνία εἶναι ἐγγενής στόν λογικό ἄνθρωπο, ὅπως ἡ ἀγέλη στά κατά φύση ζῷα. Ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης χαρακτήρισε τόν ἄνθρωπο ὡς ζῷο κοινωνικό. Ὁ σύγχρονος κόσμος διά τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί τῶν συνταγμάτων τῶν κρατῶν θεμελιώνει τήν κοινωνία στό ἄτομο καί στά ἀνθρώπινα δικαιώματα, ὅπως θεσμοθετήθηκαν ἀπό τή γαλλική ἐπανάσταση. Ἡ θεόσδοτος θρησκεία μας θεμελίωσε ἀπό τήν ἵδρυσή της τήν κοινωνία στό πρόσωπο τῆς Ἐκκλησίας καί στόν σύνδεσμο τῆς ἀγάπης.

Ἡ παιδεία, κατά τά πρότυπα, πού ἔχει ὡς στόχους, διαμορφώνει τούς νέους ἀνθρώπους, δηλαδή τήν ἑκάστοτε διάδοχο κοινωνία. Ἡ παιδεία καί ἡ κοινωνία εἶναι θεσμοί ἀλληλοπεριχωρούμενοι. Ἡ κοινωνία, ὑγιής ἤ πάσχουσα, ἀντανακλᾶται στήν παιδεία, ἀλλά καί τή διαμορφώνει κατά τούς στόχους καί τήν ἰδεολογία της. Ἀλλά καί ἡ παιδεία διαμορφώνει τήν κοινωνία, μορφώνοντας τούς αὐριανούς πολῖτες. Ἀποτελεῖ κανόνα ὅτι τά ἀπολυταρχικά καθεστῶτα ἐπιβάλλουν καί ἀνάλογη ἀπολυταρχική παιδεία καί ἐπίσης ὅτι ἡ δημοκρατική παιδεία εἶναι τό θεμέλιο τῶν δημοκρατικῶν καθεστώτων.

Ἡ δημοκρατία εἶναι τό ἰδανικώτερο σύστημα διακυβερνήσεως τῶν πολιτῶν. Ἡ δημοκρατία εἶναι τό οἰκουμενικό δημιούργημα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὡς πολίτευμα, εἶναι ἡ μέ ἔλλογη συμμετοχή τοῦ δήμου, δηλαδή τοῦ λαοῦ, ὀργάνωση τῆς κοινωνίας πρός τό καλό τοῦ συνόλου.

Τό σχολεῖο εἶναι δημοκρατικό, ὅταν ἔχῃ δημοκρατικές δομές καί διδάσκῃ τούς ὅρους τῆς δημοκρατίας. Τό κίνημα τοῦ διαφωτισμοῦ καθιέρωσε τό σύγχρονο δημοκρατικό σχολεῖο. Τό δημοκρατικό σχολεῖο τοῦ διαφωτισμοῦ ὠνομάστηκε ἀνθρωπιστικό, δηλαδή φυτώριο δημιουργίας ἀνθρώπων, μέ τήν ἔννοια τῶν πραγματικῶν ἀνθρώπων. Κατά ἕνα συμβολισμό ὁ νέος ἄνθρωπος παρομοιάζεται πρός ἀκατέργαστο λίθο, τόν ὁποῖο καλεῖται νά λαξεύσῃ ὁ ἴδιος ὁ παιδευόμενος μέ δικές του προσπάθειες καί μέ τήν καθοδήγηση τοῦ πεφωτισμένου παιδαγωγοῦ σέ ἁρμονική δημιουργία, δηλαδή νά καταστῇ ὄντως ἄνθρωπος. Ἡ ἀνθρωπιστική παιδεία στηρίχθηκε στίς ἀξίες τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τίς ὁποῖες παρέλαβαν οἱ Ρωμαῖοι καί σήμερα ἀποτελοῦν τή βάση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Γι' αὐτό ἡ μελέτη τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καί λατινικῆς γραμματείας καί τῶν συναφῶν φέρει τόν τίτλο «Ἀνθρωπιστικές Σπουδές».

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου βρίθει ἀπό παραδείγματα κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὅπως ἐναντίον ἀλλοεθνῶν, ἐγχρώμων, ἀλλοθρήσκων, ἀλλοδόξων, γυναικῶν, δούλων, ἀνθρώπων κατωτέρων τάξεων καί εἰδικῶν ἀναγκῶν. Ὁ κοινωνικός ἀποκλεισμός λειτουργεῖ καί σήμερα σέ πολλές κοινωνίες, μέ τραγικά ἀποτελέσματα. Λειτουργεῖ ἀκόμη καί μέσα στά σχολεῖα μέ ἀνεπιθύμητες συμπεριφορές. Στά σχολεῖα ἐμφανίστηκε σήμερα ἕνα νέο εἶδος κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖται μέ τόν ξένο ὅρο «μπούλι-

ιγκ» (bullying). Ὁ ἀποκλεισμός αὐτός συνίσταται στήν ἄσκηση βίας ἤ ἀποκλεισμοῦ ἀπό τήν ὁμάδα, τή διάδοση φημῶν καί τή διαπόμπευση στό διαδίκτυο. Ἔρευνες ἔδειξαν ὅτι τό δέκα τοῖς ἑκατόν τῶν μαθητῶν στά ἑλληνικά σχολεῖα ὑπῆρξε θῦμα τοῦ ὠμοῦ αὐτοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Ὁ ἀποκλεισμός κατά βάση προέρχεται ἀπό φόβο πρός τό ξένο καί τό διαφορετικό, ὡς ἐπικίνδυνο, ἀκόμη καί ἀλλοιώτικο τῆς καθεστηκυίας τάξεως. Μέ τήν κατοχύρωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τήν παγκοσμιοποίηση, τό δημοκρατικό σχολεῖο καί τήν πνευματική καλλιέργεια πρέπει νά ἐκλείψῃ κάθε μορφή κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Οἱ ἀπώτερες ρίζες τοῦ κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ βρίσκονται σέ ἕνα δυισμό, πού ὑπάρχει ἐκ φύσεως στόν ἄνθρωπο, καί συνίσταται στή διάκριση τῶν πάντων σέ δύο ἀντίθετα στρατόπεδα, ὅπως σέ ζωή καί θάνατο, σέ φῶς καί σκοτάδι, σέ ἡμέρα καί νύκτα, σέ ἄσπρο καί μαῦρο, σέ ἄρρεν καί θῆλυ. Ὁ κατά φύσιν ἄνθρωπος θεώρησε καλό ὅ,τι τόν ὠφελεῖ καί κακό ὅ,τι τόν βλάπτει.

Ὁ πολιτισμένος κόσμος ἔχει ὡς ἀξίωμα ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, γεννιοῦνται ἐλεύθεροι καί ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα στή ζωή. Στήν ἐποχή μας, πού οἱ ἄνθρωποι ἀπό πολλά κράτη γιά διάφορους λόγους, οἰκονομικούς ἤ πολιτικούς, διακινοῦνται καί διαβιοῦν μέσα σέ ἄλλες ἐθνικές κοινωνίες, ἡ παιδεία καλεῖται νά δημιουργήσει τόν δημοκρατικό καί ἀνεκτικό πολίτη ἀπέναντι σέ ὅλους τούς συνανθρώπους.

Ἡ ἀνοχή τοῦ συνανθρώπου ὑπῆρξε ἐγγενής στήν ἑλληνική παράδοση ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια μέχρι σήμερα. Βεβαίως ὑπῆρξαν καί στήν ἱστορία μας ἀποκλεισμοί ἄλλων, ὀφειλόμενοι σέ ἐνδογενεῖς καί ἐξωγενεῖς λόγους, ἀλλ᾽ αὐτοί οὐδέποτε ὑπῆρξαν τό κυρίαρχο στοιχεῖο.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θεωροῦσαν τούς ξένους ἱερούς, καί τούς ἔθεταν ὑπό τήν προστασία τοῦ Ξενίου Διός. Στίς μάχες τῆς Τροίας οἱ ἀντίπαλοι, πού οἱ πρόγονοί τους εἶχαν σχέσεις φιλοξενίας, σταματοῦσαν τόν πόλεμο καί ἀντάλλασσαν δῶρα. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ὑπῆρξε ἀνεκτικός πρός ὅλους τούς λαούς, τή θρησκεία τους καί τόν πολιτισμό τους. Τά σημερινά ἀνεκτικά πρός ὅλους κράτη ἀποτελοῦν ἀναβίωση τοῦ οἰκουμενικοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ ἁγία θρησκεία μας θεωρεῖ ὅλους τούς ἀνθρώπους τέκνα τοῦ κοινοῦ πατρός Θεοῦ, καί δέχεται ὅλους σέ κοινωνία ἀγάπης.

Ὁ Χριστός ἀπέστειλε τούς μαθητές του σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους μέ τό «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη». Στό δεῖπνο, πού ἑτοίμασε, οἱ ἀγαπημένοι προσκαλεσμένοι του ἦταν ἀπόκληροι τοῦ κόσμου καί οἱ περιθωριακοί τῆς κοινωνίας. Ὁ Ἀπόστολος Φίλιππος κατήχησε καί βάπτισε τόν Αἰθίοπα ὑπουργό τῶν οἰκονομικῶν τῆς βασίλισσας τῶν Αἰθιόπων Κανδάκης, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἦταν προσήλυτος στή θρησκεία τῶν Ἑβραίων.

Τό Βυζάντιο ἀποτελοῦσε πραγμάτωση τῆς κοινωνίας τοῦ Χριστοῦ στή γῆ. Ἦταν πάντα ἀνεκτικό καί φιλάνθρωπο πρός ὅλους. Στή Βασιλεύουσα Κωνσταντινούπολη συνέρρεαν πολλοί λαοί ἐλεύθερα πρός ἐμπορία καί θεωρία. Ὅλη ἡ οἰκουμένη τότε συναλλασσόταν μέ τό νόμισμα τοῦ Βυζαντίου, πού ἦταν τό δολλάριο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Μιχαήλ Ψελλός παραδίδει ὅτι, ὅταν ἔβγαινε τό πρωί ἀπό τό σπίτι του, ἄκουε τό «καλημέρα» σέ δέκα γλῶσσες. Στήν Κωνσταντινούπολη εἶχαν ναούς καί οἱ Δυτικοί. Ἀκόμη καί οἱ μουσουλμᾶνοι Ἄραβες εἶχαν τό δικό τους τέμενος.

Ἀντίθετα σέ νεώτερη ἐποχή στήν Ἱσπανία οἱ Ἄραβες ὑποχρεώνονταν νά γίνουν χριστιανοί, οἱ Ἑβραῖοι ἐξωρίζονταν, τά τεμένη καί οἱ συναγωγές κατεδαφίζονταν ἤ μετατρέπονταν σέ χριστιανικούς ναούς καί οἱ θεωρούμενοι ὡς αἱρετικοί ὡδηγοῦντο στήν πυρά.

Ἡ ἀνοχή καί ἡ ἀρχοντιά συνοδεύει τούς Ἕλληνες καί στά νεώτερα χρόνια, ὡς κληρονομία τῶν πατέρων τους. Ὁ Ρῆγας Φεραῖος στό πολυεθνικό κράτος, πού ὁραματίστηκε, θέλει ὅλους τούς λαούς ἴσους καί ἐλεύθερους. Ἔμβλημά του εἶναι τό ἔμβλημα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως «ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης».

Τά συντάγματα τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων ὥριζαν ρητῶς ὅτι ὅλοι ὅσοι θά ἔφθαναν στήν ἀπελευθερωμένη ἐπικράτειά τους, ἀκόμη κι ἄν ἦταν δοῦλοι στή χώρα τους, θά ἦταν ἀμέσως ἐλεύθεροι.

Ὁ λαός μας διατηρεῖ αὐτή τήν ἀρχοντιά του καί σήμερα. Ὅταν πωλοῦσε τά προϊόντα του, χάριζε πάντα καί κάτι παραπάνω γιά «εὐλογία», γιά νά εἶναι πάντα εὐλογημένη καί πλούσια ἡ παραγωγή του. Οἱ ἄγνωστοι, πού συναντιῶνταν στούς κάμπους καί στά βουνά κατά τίς περιοδεῖές τους στήν Κύπρο, χαιρετιῶνταν πάντα μέ τό «ὥρα καλή».

Κάνοντας λόγο γιά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί ἐγκατάλειψη τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὁ νοῦς καί ἡ καρδία μας ἀνατρέχουν στήν κατάργηση κάθε δικαιώματος καί τήν ἐπιβολή στυγνοῦ ἀποκλεισμοῦ στήν πατρίδα μας ἀπό τή βάρβαρη εἰσβολή τῆς Τουρκίας. Οἱ κτύποι τῆς καρδίας μας μετροῦν τούς φόνους, τίς δῃώσεις, τούς ἐκτοπισμούς, τίς βεβηλώσεις τῶν ἱερῶν καί τῶν ὁσίων μας. Ἡ δημιουργία παράνομου μορφώ-

ματος στήν Κύπρο μέ τίς λόγχες τῆς Τουρκίας δέν πρέπει νά γίνῃ δεκτή ἀπό τήν πολιτισμένη ἀνθρωπότητα, ἄν πράγματι πιστεύῃ στήν ἐλευθερία, στά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί στήν ἐξάλειψη τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὅπως διακηρύσσει. Ἡ Τηλλυρία σήμερα κρατεῖται ὅμηρος τοῦ Τούρκου εἰσβολέα, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτει τίς ἐπικοινωνίες της καί τή στραγγαλίζει.

Περαίνων, ἐκφράζω τήν εὐαρέσκειά μου πρός τή μαθητιῶσα νεολαία τοῦ Γυμνασίου-Λυκείου τοῦ Κάτω Πύργου Τηλλυρίας, ἡ ὁποία ὠργάνωσε τή σπουδαία αὐτή Ἡμερίδα. Εὐχόμεθα μέ τή βοήθεια τῆς προστάτιδος Παναγίας, πού ἦλθε ἐδῶ, αὐτή νά περπατήσῃ μέ σταθερά βήματα σέ ἐλεύθερες λεωφόρους.

Πρός ὅλους, τά πνευματικά μου, τέκνα, μαθητές καί διδάσκοντες, συντελεστές τῆς Ἡμερίδας αὐτῆς, ἐπιδαψιλεύω τίς εὐλογίες μου, ἐπικαλούμενος παρά Θεοῦ τά βέλτιστα. Μέ τούς λόγους αὐτούς κηρύσσω τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἡμερίδας.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Δρος ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΤΩ ΠΥΡΓΟΥ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ: «Η ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»

Θά ξεκινήσω τήν εἰσήγησή μου μέ μιά ἀνάμνηση, πού μένει ἔντονα στή συνείδησή μου ἀπό τά φοιτητικά μου χρόνια. Εἴχαμε ἐπισκεφθεῖ κάποτε τήν ἀρχαία Κόρινθο. Καί ὅπως συνέβαινε τότε σέ ὅλες τίς ἑλληνικές πόλεις, ἔτσι καί στήν Κόρινθο στά κράσπεδα τοῦ ὄρους τοῦ Ἀκροκορίνθου ἁπλωνόταν ἡ ἀγορά καί στήν κορυφή του ὑψωνόταν ἡ Ἀκρόπολη. Ἐνῶ ξεναγούμασταν καί θαυμάζαμε τίς ἀρχαιότητες, σέ κάποια στιγμή ἡ προσοχή μας στράφηκε σέ κάποιους χοντρούς σιδερένιους κρίκους στερεωμένους σέ δυνατά μεγάλα σίδερα μπηγμένα στό ἔδαφος! Καί στην ἀπορία μας: «ποιός ὁ σκοπός τους;», πήραμε τήν ἀπάντηση, ὅτι ὁ τόπος πού βρισκόμασταν, ἐχρησιμοποιεῖτο κάποτε ὡς σκλαβοπάζαρο!

Ἀμέσως, μεταφέρθηκα νοερά στήν παλιά ἐποχή καί σκέφθηκα ἀλλά καί βίωσα συνάμα τήν ὅλη σκηνή. Παρέλασε ἀπό μπροστά μου ἡ ζωή τῆς ἀρχαίας Κορίνθου, μιᾶς πόλης, ἡ ὁποία, ἰδιαίτερα, στά Ρωμαϊκά χρόνια ἦταν τό μεγαλύτερο ἐμπορικό κέντρο στήν Ἑλλάδα, μέ ὅλες τίς δραστηριότητές της. Καί, σ' αὐτό τό σημεῖο, συλλογίστηκα καί ἔπλασα στή φαντασία μου, πώς ἐδῶ ἦταν συγκεντρωμένοι ἄνθρωποι κάθε ἡλικίας ἤ μᾶλλον ἀσφαλισμένοι μέ ἁλυσίδες, ὁ ἕνας δεμένος ἀπό τό λαιμό τοῦ ἄλλου, καί ἀσφαλῶς ὅλοι στερεωμένοι στούς σιδερένιους κρίκους, προκειμένου νά γίνουν ἀντικείμενο ἀγοραπωλησίας! Ἀλήθεια, πόσος ἀνθρώπινος πόνος καί πόσος ὀδυρμός, σκέφθηκα, εὑρίσκεται συσσωρευμένος στό δάπεδο τοῦτο; Ἀλλά καί πόση ἀνθρώπινη κακότητα καί ἐκμετάλλευση εἶναι ἀποσταγμένη στόν τόπο τοῦ ἀνθρωπομαζώματος αὐτοῦ;

Ἡ ἀναφορά μου αὐτή, ἔστω καί ἄν χρονολογεῖται, δυστυχῶς, διακρατεῖ τήν ἐπικαιρότητά της ἀκόμη, καί σέ ἕνα μεγάλο μέτρο ἀναλογίας συνταιριάζει καί ἐκφράζει καί τό ὑπό ἀναφορά θέμα τῆς Ἡμερίδας μας. Γιατί οἱ ἑτεροβαρεῖς διακρίσεις σέ βάρος συναθρώπων μας, ἡ ἐκμετάλλευσή τους ἤ ὁ κοινωνικός ἀποκλεισμός τους εἶναι φαινόμενα, τά ὁποῖα καί σήμερα χαρακτηρίζουν καί δυναστεύουν τή ζωή τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ κατάταξη καί ἡ ἀποτίμηση τῶν ἀνθρώπων μέ βάση τό οἰκονομικό, οἰκογενειακό, ἐθνικό, φυλετικό, μορφωτικό, ἐπαγγελματικό τους δεδομένο εἶναι μεγέθη πού συντελοῦν καί σήμερα στήν ἀξιολόγησή τους, δηλαδή στήν ἐκτίμηση ἤ τήν ἀπαξίωσή τους. Ἐπιπρόσθετα τό φῦλο ἤ ἡ σωματική καί νοητική κατάσταση ἤ, ἀκόμη, καί οἱ θρησκευτικές πεποιθήσεις, εἶναι, πάλι, ἄλλες πραγματικότητες, πού ἀποβαίνουν μετρήσιμα κριτήρια ἀξίας ἤ ἀπαξίας τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου.

Ἀσφαλῶς, καί ὁ ἐπάρατος θεσμός τῆς δουλείας, πού γιά αἰῶνες δυνάστευε καί στιγμάτιζε τήν ἀνθρωπότητα, καταργήθηκε. Σήμερα δέν ὑπάρχουν ἀγορές σκλάβων ἀνθρώπων πού νά συνηγοροῦν γι' αὐτές οἱ νόμοι. Τότε, τήν παλιά ἐποχή, νόμιμα στήνονταν καὶ λειτουργοῦσαν ἀγοραπωλησίες ἀνθρώπων. Καί ἦταν γνωστά ὡς τέτοια κέντρα, ἐκτός ἀπό τήν Κόρινθο, ἡ Ρώμη, ἡ Ἔφεσος, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Καρχηδόνα κ. ἄ. Καί δέν ἦταν, γιά τότε δύσκολο, νά γίνεις δοῦλος. Γιατί ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι θεωροῦνταν δοῦλοι καί

διαμοιράζονταν στούς νικητές ὡς λάφυρα πολέμου. Ἀλλά καί οἱ ἔχοντες ἀνάγκες ὑποθήκευαν τούς ἑαυτούς τους ἤ μέλη τῆς οἰκογένειάς τους, προκειμένου νά δανεισθοῦν χρήματα, μέ συνέπεια πολλές φορές νά καθίστανται ἤ πωλοῦνται ὡς δοῦλοι. Καί τό καθεστώς δουλείας ἴσχυε καί γιά τούς ἀπογόνους τῶν δούλων.

Ναί, ἡ δουλεία, ὡς θεσμός, παρῆλθε. Δυστυχῶς, ὅμως, οἱ παραφυάδες τῆς δουλείας ἐξακολουθοῦν νὰ ἀναθάλλουν. Γιατί, πῶς ἀλλοιῶς μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ τό φαινόμενο τῆς ὑπεροπτικῆς συμπεριφορᾶς τῶν δυνατῶν τῆς γῆς ἔναντι τῶν ἀδυνάτων; Πῶς διαφορετικά μπορεῖ νά ἑρμηνευθεῖ τό φαινόμενο τῆς παγκοσμιοποίησης, τό ὁλοένα ὀγκούμενο, ὥστε ὁρισμένοι ἰσχυροί νά δημιουργοῦν ζῶνες ἐπιρροῆς καί δεδομένα οἰκονομικά, μέ συνέπεια ἡ ἀνθρωπότητα ὡς σύνολο νά δουλεύει γιά τούς ὀλίγους καί ἐπωνύμους; Ἤ πῶς ἐξηγεῖται τό θλιβερό ὅτι 27 χιλιάδες ἄνθρωποι ἐλέγχουν τό 70% τῶν βιομηχανικῶν καί οἰκονομικῶν δεδομένων παγκόσμια; Καί πῶς νά ἀπαντηθεῖ τό γεγονός ὅτι οἱ πεινασμένοι τῆς γῆς μποροῦν, ἄν σταθοῦν ὁ ἕνας δίπλα στόν ἄλλο, νά ἀγκαλιάσουν τρεῖς φορές τή γῆ;

Ἀλλά καί τί μπορεῖ νά πεῖ κανείς, ὅταν τό τέλος τοῦ 2008, ἔτος, κατά τό ὁποῖο ξέσπασε καί ἔπληξε ἡ οἰκονομική κρίση πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ Ἀμερικανοί, τά λεγόμενα Golden Boys, διέθεσαν γιά τά κατοικίδιά τους τό συγκλονιστικό ποσό τῶν 43 δισεκατομμυρίων δολλαρίων;

Ἡ δουλεία, λοιπόν, ὡς προσβολή καί ἀπαξίωση καί ἐκμετάλλευση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, σέ ἄλλη της ἔκδοση, ἐξακολουθεῖ νά ἀναβιώνει καί νά δραστηριοποιεῖται καί νά δείχνει ὅλο τό ἀπαίσιο μεγαλεῖο της!

Παράλληλα, ὅμως, μέ τά πιό πάνω παρατηρεῖται στίς μέρες μας καί μιά ἄλλη ἔξαρση, τῆς ἐκτροπῆς τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς μέ παρακολούθημα, ὄχι μόνο τήν ὑποτίμηση καί τόν ἀποκλεισμό, δηλαδή τήν ὑποδούλωση, ἀλλά καί τήν ἐκμετάλλευση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου! Τό φαινόμενο τοῦ Trafficking, ὅπως ἀποκαλεῖται: Δηλαδή τῆς διακίνησης καί ἐμπορίας ἀνθρώπων. Ἰδίως παιδιῶν καί γυναικῶν, καί τῆς κακοποίησής τους μέ πολλούς τρόπους. Παιδιά πέφτουν θύματα ἀπαγωγῆς ἤ καί ἀγοραπωλησίας, μέ ἐνόχους, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις, καί τούς γονεῖς τους, καί ὁδηγοῦνται στήν κακοποίηση, στήν ἐργατική ἐκμετάλλευση ἤ καί στήν ἐμπορευματοποίηση ἀκόμη καί γιά σκοπούς μεταμοσχεύσεων! Ἰδιαίτερα γιά μᾶς τούς Εὐρωπαίους ἰσχύει αὐτό. Σήμερα στίς χῶρες τῆς Ε.Ε. ὑπάρχουν φυλακισμένες στά δίκτυα τῶν ἐμπόρων τοῦ ὑποκόσμου 3 ἑκατομμύρια νεαρές κοπέλες, θύματα τοῦ Trafficking.

Τό 2007 ὁρίσθηκε ἀπό τήν Εὐρώπαϊκή Ἕνωση ὡς ἔτος κατά τῶν διακρίσεων. Ἀποφασίσθηκε στό ὅραμα τοῦτο νά συμμετάσχουν μέ συγκεκριμένα πρακτικά προγράμματα ὅλα τά Κράτη-Μέλη τῆς Ἕνωσης. Καί τέθηκε ὡς σύνθημα τό: Diversity against discrimination. Δηλαδή σεβασμός τῆς ἰδιαιτερότητας τοῦ ἄλλου προσώπου, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς πεποιθήσεις του, τήν καταγωγή του, τό φύλο, τό χρῶμα τοῦ προσώπου του, τήν οἰκονομική, τήν κοινωνική, τή μορφωτική του θέση καί ἄλλα. Καί, παράλληλα, ἡ ἀπόφαση αὐτή στόχευε στήν καταπολέμηση τῶν διακρίσεων σέ βάρος τῶν ἀνθρώπων. Γιά τό σκοπό αὐτό διατέθηκαν δεκάδες ἑκατομμύρια εὐρώ καί ἔγιναν πολλές ἐκδηλώσεις.

Δέν θά ὑπεισέλθω στό θέμα, ἄν καί κατά πόσο δηλαδή τό πρόγραμμα αὐτό βοήθησε ἤ συνέβαλε στή μείωση τῶν διακρίσεων καί στό σεβασμό τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Ἐξαιτίας, ὅμως, αὐτοῦ τοῦ γεγονότος συμπεραίνεται καί ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ἡ δυσμενής συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου πρός τό συνάνθρωπό του εἶναι μιά πραγματικότητα καί ὅτι, ἀκόμη, καί μεταξύ τῶν Εὐρωπαίων παρατηρεῖται τό φαινόμενο τοῦ «discrimination».

Ὅμως, τό κεφάλαιο ἀνθρώπινο πρόσωπο, δέν εἶναι μόνο ζήτημα διακηρύξεων καί κάποιων ἐτήσιων προγραμμάτων. Ἀσφαλῶς καί αὐτά χρειάζονται. Καί ἐδῶ ἔρχομαι νά συμφωνήσω πλήρως καί νά ἐκθειάσω τήν ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας γιά τό φετινό σύνθημα ὅτι ἡ ἀποτροπή τοῦ κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ εἶναι θέμα παιδείας καί μάλιστα ἄσκησης τῆς νέας γενιᾶς. Μέσα στό σχολεῖο, μέ τό πρόγραμμα ἐκπαίδευσης, σιγά-σιγά μορφώνεται καί διαμορφώνεται ὁ νέος ἄνθρωπος στό νά σέβεται τό συμμαθητή του, νά μήν τόν ὑποτιμᾶ γιά ὅσα ὑπολείπεται τῶν ἄλλων καί νά τόν συντρέχει καί νά ἀναπληρώνει αὐτός τίς ἐλλείψεις του!

Στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ὁ Ἀριστοτέλης ἔθεσε τό θεμέλιο αὐτῆς τῆς παιδείας, λέγοντας ὅτι τό «ἔθος» γίνεται «ἦθος», πού σημαίνει ὅτι ἡ ἄσκηση στή συμπεριφορά μορφώνει καί τό χαρακτήρα. Καί ὁ Λυκοῦργος στήν ἀρχαία Σπάρτη, ἔστω καί ἄν γιά τούς ἱστορικούς εἶναι μυθικό πρόσωπο, δεν παύει ὅμως να συγκεφαλαιώνει τό σπαρτιατικό ἰδεῶδες, που ἀσκοῦσε καί ρύθμιζε τή συμπεριφορά τῶν νέων. Γιά νά κορυφωθεῖ τό ἰδεῶδες αὐτό τῆς ὑπέρβασης τοῦ ἀνθρώπινου «ἐγώ» καί τῆς κοινωνίας του μέ τό «σύ», ὥστε νά λειτουργήσει τό «ἐμεῖς», στό φιλοσοφικό ἰδεῶδες τῶν κυνικῶν καί ἄλλων φιλοσόφων μέ τή διακήρυξή τους περί τοῦ οἰκουμενικοῦ ἀνθρώπου· ὅτι δηλαδή ὁ ἄνθρωπος εἶναι πολί-

της μιᾶς χώρας ἀλλά συγχρόνως καί μέλος τῆς οἰκουμένης, δηλαδή κοσμοπολίτης.

Ἡ ἀγωγή, λοιπόν, δέν εἶναι μόνο ἐγκεφαλική γνώση, εἶναι ὑπόθεση παράλληλα, καί πρώτιστα, και διάπλαση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Γιατί, ἄν περιορίσουμε τή μόρφωση μόνο στό γνωστικό πεδίο καί ἀδιαφορήσουμε στό κεφάλαιο τῆς διάπλασης τοῦ ἤθους, τότε, κατά τόν Πλάτωνα, θά προκαλέσουμε μιά τερατογένεση ἀνθρώπων, πού θά ἔχουν πιθάρια γνώσεων ἀλλά μέ καρδιά ἄδεια συναισθημάτων καί ἀξιῶν! Γι' αὐτό καί ὁ Σωκράτης «ἀεί διελέγετο σκοπῶν» τί εἶναι ἀρετή καί τί ἀνδρεία κ.λπ.

Ταυτόχρονα ὅμως ἡ ἀνθρωπιστική ἀγωγή δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄμοιρη τοῦ ἀρώματος τοῦ Εὐαγγελίου. Μέσα στά εὐαγγέλια ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καί ἔπραξε καί δίδαξε τήν κατάργηση τῶν διακρίσεων σέ βάρος τῶν παιδιῶν καί τῶν γυναικῶν καί τῶν περιθωριοποιημένων, ὅπως καί τῶν κάθε λογῆς κακῶς ἐχόντων ἀνθρώπων. Αὐτός ὁ Κύριος δέχεται καί ἐναγκαλίζεται καί καταφιλεῖ τά παιδιά (Μάρκ.ι΄16). Συνομιλεῖ μέ τήν ἀλλοεθνή Σαμαρείτιδα. Παρεξηγεῖται γιατί δέχεται τή γυναίκα μέ τήν ἄτακτη συμπεριφορά. Συντρώγει μέ τούς ἁμαρτωλούς καί τούς τελῶνες. Πλένει τά πόδια τῶν μαθητῶν του, γιά νά δώσει ὑπόδειγμα διακονίας τῶν ἀνωτέρων πρός τούς κατωτέρους τους. Ἐλεεῖ τούς πάσχοντες. Καί ταυτίζει τόν ἑαυτό του μέ τούς ἀρρώστους, τούς ξένους, τούς γυμνούς, τούς φυλακισμένους, ὥστε αὐτή ἡ συμπεριφορά, ὡς ἔκφραση ἀδελφοσύνης, ὅπως τή λέει πρός τούς ἄλλους, ἀκόμη καί πρός τούς ἐχθρούς μας, νά τίθεται καί τοῦτο νά ἀποτελεῖ τό κριτήριο τῆς σωτηρίας μας. Τό Εὐαγγέλιο εἶναι αὐτό πού διακηρύσσει «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην, ἄρσεν καί θῆλυ, δοῦλος ἢ ἐλεύθερος», ἀλλά ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἰσότιμοι, ἀνεξάρτητα τοῦ ποιοί εἴμαστε, καί κανένας δέ διαφέρει ἀπό τόν ἄλλο (Γαλ.γ΄28). Αὐτή τήν ἰσοτιμία καί τήν ἀναγνώριση τοῦ ἄλλου διδάσκει ὁ Χριστιανισμός. Καί αὐτά τά μεγέθη, τῆς Ἑλληνικῆς καί Χριστιανικῆς παιδείας πρέπει νά ἀποτελοῦν τή βάση καί τήν πεμπτουσία τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων τοῦ δημοκρατικοῦ καί ἀνθρωπιστικοῦ σχολείου πού ὅλοι καί ὀνειρευόμαστε καί πού θέλουμε καί ἐπιδιώκουμε.

Θά τελειώσω τήν εἰσήγησή μου μέ δύο παραδείγματα: Τό πρῶτο ἀναφέρεται στόν Πρόεδρο Κλεμανσώ τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος, μετά τόν Α΄Παγκόσμιο Πόλεμο, ζήτησε ἀπό τόν τότε Πρόεδρο τῆς Ἀμερικῆς τίς εἰσηγήσεις του, προκειμένου ἡ ἀνθρωπότητα νά μήν ξαναδοκιμάσει τά ἐρείπια καί τή φρίκη τοῦ πολέμου. Καί ὁ Οὐΐλσον τοῦ ἔστειλε γραπτῶς τίς θέσεις του, θέτοντας, ὅμως, ὡς τό θεμέλιο καί τήν κορωνίδα τῶν εἰσηγήσεών του τήν Ἁγία Γραφή, καί μέ τήν παρατήρηση ὅτι μόνο σ' αὐτή μπορεῖ νά οἰκοδομηθεῖ ἡ εἰρήνη στόν κόσμο. Ὁ Κλεμανσώ, διαβάζοντας τό γράμμα, μειδίασε εἰρωνικά καί πέταξε τή Βίβλο στόν κάλαθο τῶν ἀχρήστων!

Δυστυχῶς, ὅμως, γιά τήν ἀνθρωπότητα δέν πέρασαν δύο δεκαετίες καί ἀναζωπυρώθηκε ὁ βρυκόλακας τοῦ Β΄Παγκοσμίου Πολέμου, μέ πρωταγωνιστή τό Χίτλερ, ὁ ὁποῖος μελετοῦσε, ὄχι τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά τόν ὑπεράνθρωπο τοῦ Νίτσε!

Καί τό δεύτερο παράδειγμα μιλᾶ γιά τόν Ἀβραάμ Λίνκολ, Πρόεδρο τῆς Ἀμερικῆς, ὁ ὁποῖος τόλμησε κάποτε νά δηλώσει ὅτι τάσσεται ἐναντίον τῶν φυλετικῶν διακρίσεων! «Γιατί νά ὑπάρχουν σχολεῖα, λεωφορεῖα, ἑστιατόρια, καταστήματα διαφορετικά γιά τούς λευκούς καί τούς μαύρους;», διερωτήθηκε. Γιά νά διακηρύξει ὅτι ὅλοι εἴμαστε ἄνθρωποι καί σέ κανένα δέν περιποιοῦν δικαιώματα τό χρῶμα τοῦ προσώπου του! Ἀλλά εἶναι γνωστό ὅτι μετά ἀπό λίγες μέρες ξόφλησε ὁ Ἀβραάμ Λίνκολ τίς ἀρχές του αὐτές μέ τή δολοφονία του! Καί συγκεντρώθηκαν στήν κηδεία του κυρίως μαῦροι, γιά νά κλάψουν καί νά τιμήσουν τόν Λίνκολ. Τότε ἦταν καί μιά ἔγχρωμη γυναίκα, μεταξύ τῶν συγκεντρωθέντων, ἡ ὁποία, κρατώντας τό τρίχρονο κοριτσάκι της, ἔκλαιε γοερά γιά τή δολοφονία τοῦ Προέδρου. Καί στίς ἀλλεπάλληλες εὔλογες ἐρωτήσεις τοῦ παιδιοῦ της, γιατί κλαίει, αὐτή τοῦ ἀπάντησε: «Βλέπεις αὐτή τήν ἄμαξα πού περνᾶ μπροστά μας καί ἔχει τή σημαία πάνω ἀπό ἕνα κιβώτιο; Μέσα στό κιβώτιο αὐτό ὑπάρχει κάποιος, πού τόν παίρνουν, γιά νά τόν θάψουν. Εἶναι ὁ Πρόεδρός μας! Ὅταν θά μεγαλώσεις, νά θυμᾶσαι ὅτι αὐτός πέθανε γιά σένα»!

Ὁ Ἀβραάμ Λίνκολ μελετοῦσε τό Εὐαγγέλιο! Τόν συγκινοῦσαν τά λόγια τοῦ Χριστοῦ καί προπαντός τό παράδειγμα τῆς θυσίας του! Γι' αὐτό καί δέν ἀνεχόταν τόν ὁποιονδήποτε ἀποκλεισμό ἢ τήν καταπίεση τῶν συνανθρώπων του! Ἡ θυσία του, πάντως, δέν πῆγε χαμένη.

Τοῦτο, ἀκριβῶς, τό γεγονός, ὅπως καί τά ὅσα προειπώθηκαν διαμηνύουν καί σέ μᾶς πολλά. Ἔτσι, ἄν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσει τό πνεῦμα τῆς ἀδελφικῆς κοινωνίας καί προπάντων τῆς θυσίας, τότε τό «ἐγώ» τοῦ καθενός μας μετακενοῦται στό «σύ», ὁπότε καί τά δύο μεταποιοῦνται καί συγκροτοῦν τό «ἐμεῖς». Αὐτό τό «ἐμεῖς» εἶναι ἡ πεμπτουσία τῆς ὀρθῆς καί παραγωγικῆς ἀναφορᾶς καί συμπεριφορᾶς μας πρός τό συνάνθρωπό μας καί μέ τοῦτο μπορεῖ νά νοιώσει ἀναπαυμένος καί εἰρηνικός ὁ διψασμένος, ὁ κουρασμένος καί τραγικά ἀπογοητευμένος σύγχρονος ἄνθρωπος! ■

Εορτή των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών
Κυριακή των Μυροφόρων

● **Της Ανδρούλας Πετρίδου, Εκπαιδευτικού**
Προέδρου της Συντονιστικής Επιτροπής των Χ.Σ.Γ. της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας

Την Κυριακή των Μυροφόρων, 18/4/2010, ημέρα κατά την οποία κατ' εξοχήν γιορτάζουν οι Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικών, πραγματοποιήθηκε προσκυνηματική εκδρομή στην Ιερά Μονή Κύκκου με συμμετοχή στην Θεία Λειτουργία όλων των μελών των Χριστιανικών Συνδέσμων των Ιερών Μητροπόλεων Κύκκου και Τηλλυρίας και Ταμασού και Ορεινής. Η προσέλευση των γυναικών ήταν αθρόα και η εκδήλωση σημείωσε πολύ μεγάλη επιτυχία.

Μέσα σε κατανυκτική ατμόσφαιρα και με μεγάλη θρησκευτική ευλάβεια όλες οι γυναίκες παρακολούθησαν στο Καθολικό της Μονής τη Θεία Λειτουργία, την οποία τέλεσε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, ο οποίος μίλησε κατάλληλα προς το εκκλησίασμα. (Σ.Σ. Την ομιλία του Πανιερωτάτου παραθέτουμε πιο κάτω).

Στη συνέχεια και μετά το πρόγευμα έγινε συγκέντρωση όλων στο χωριό Κάμπος. Εκεί στη μαγευτική πλατεία του χωριού, κάτω από την σκιά των πανέμορφων δέντρων, απόλαυσαν όλες το πλούσιο και εύγεστο φαγητό που γενναιόδωρα τους πρόσφερε, πάλι, η Ιερά Μονή Κύκκου. Ο Χριστιανικός Σύνδεσμος Γυναικών Κάμπου προσέφερε σε όλους γλυκό κεράσι.

Σε σύντομο χαιρετισμό του προς τη συγκέντρωση ο Πανιερώτατος, αφού επισήμανε ότι ο άνθρωπος δεν είναι μόνο ψυχή αλλά και σώμα, είπε ότι, μετά τον πνευματικό ανεφοδιασμό που είχαμε όλοι μας με την κοινή συμμετοχή μας στη Θεία Λειτουργία και στο Μυστήριο της Θείας Κοινωνίας, το πρόγραμμα συνεχίζεται με φαγητό και ψυχαγωγία.

Καλωσόρισε ιδιαίτερα τους Χριστιανικούς Συνδέσμους Γυναικών της Ιεράς Μητροπόλεως Ταμασού και Ορεινής και εξέφρασε την χαρά και την ικανοποίησή του για την ευκαιρία που του δόθηκε να έχει άμεση επικοινωνία με τα μέλη των Χριστιανικών Συνδέσμων, το έργο των οποίων εκτιμά ιδιαίτερα. Με πατρική αγάπη έδωσε τις ευλογίες του και υποσχέθηκε κάθε δυνατή βοήθεια

από μέρους του. Τέλος ευχήθηκε σε όλους καλή διασκέδαση.

Εκ μέρους της Ιεράς Μητροπόλεως Ταμασού και Ορεινής και εκπροσωπώντας τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη κ. Ησαΐα, που για σοβαρούς λόγους απουσίαζε στο εξωτερικό, ο Αιδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος Θεόδωρος Στυλιανού εξέφρασε τις ευχαριστίες του και την ευγνωμοσύνη του προς τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας για τη βοήθεια και τη συνεχή στήριξη που τους προσφέρει, χωρίς την οποία δεν θα μπορούσαν να επιτελέσουν το έργο τους.

Ευχαριστίες εξέφρασε προς τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας ο δρ Νίκος Νικολαΐδης, Διευθυντής του Γραφείου Εκκλησιαστικής Διακονίας της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας.

Το πρόγραμμα περατώθηκε με την προσφορά αναμνηστικού δώρου από μέρους του Πανιερωτάτου.

Η κοινή συμμετοχή στη Θεία Λειτουργία, η ανάμνηση της βαθειάς πίστης και της τόλμης των Μυροφόρων Γυναικών, η προσκύνηση της Ιεράς Εικόνος της Παναγίας, καθώς και η επικοινωνία με τον πνευματικό μας Πατέρα κ.κ. Νικηφόρο, βοήθησαν έτσι, ώστε φεύγοντας από την Ιερά Μονή Κύκκου, με μεγαλύτερη πίστη, ζήλο και αποφασιστικότητα να συνεχίσουμε το έργο που μας έχει ανατεθεί από τη Μητρόπολή μας.

Οι κυρίες Νίκη Κέλβερη και Μαρία Αναστασίου, Πρόεδροι των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών Κάμπου και Τσακκίστρας, αντίστοιχα, ενώ προσφέρουν λουλούδια στον Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας κ.κ. Νικηφόρο, ως έκφραση της αγάπης και της ευγνωμοσύνης τους

Στιγμιότυπα από τη θεία Λειτουργία στην Ιερά Μονή Κύκκου

Ο Πανιερώτατος κ.κ. Νικηφόρος, ενώ απευθύνει τον Χαιρετισμό της αγάπης του, ευχόμενος σε όλες τις γυναίκες να χαρούν την πλούσια υλική και ψυχαγωγική πανδαισία

Ο Αιδεσιμολογιώτατος Πρωτοσυγκελλεύων της Ιεράς Μητροπόλεως Ταμασού και Ορεινής Πρωτοπρεσβύτερος Θεόδωρος Στυλιανού, ενώ προσφέρει στον Πανιερώτατο κ.κ. Νικηφόρο αναμνηστικό δώρο, ως έκφραση της ευγνωμοσύνης των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών της περιφέρειας Ταμασού και Ορεινής, για την φιλοξενία

Άρωμα πρόσφερε στην ομήγυρη η μοναδική-παραδοσιακή φωνή και το τραγούδι της γνωστής σε όλους μας Κυριακούς Πελαγία

Την έναρξη των χορών άνοιξε το Χορευτικό Συγκρότημα «Λίμνη» Παραλιμνίου, για να δοθεί το σύνθημα και να χαρούν με τους χορούς και τα μέλη των Συνδέσμων Γυναικών

Η εκδήλωση συνεχίστηκε με πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα με παραδοσιακά τραγούδια και κυπριακούς χορούς από το Μουσικό Σχήμα «Μεσόγειος», τη γνωστή τραγουδίστρια παραδοσιακών τραγουδιών Κυριακού Πελαγία και το Χορευτικό Συγκρότημα «Λίμνη» Παραλιμνίου

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΣΤΙΣ ΕΥΣΕΒΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑΜΑΣΟΥ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΥΚΚΟΥ ΣΤΙΣ 18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2010

Ἀγαπητοί χριστιανοί,
Εὐσεβεῖς Γυναῖκες τῶν Χριστιανικῶν Συνδέσμων τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Κύκκου καί Τηλλυρίας, Ταμασοῦ καί Ὀρεινῆς,

Σήμερα, σέ μιά ἐποχή, πού ἡ θεοποίηση τῆς τεχνολογίας ἔχει σβήσει ἀπό τά στήθη τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου τό ἀθάνατο φῶς τῆς ψυχῆς. Τώρα, πού ἡ ψυχή ἔχει ταφεῖ μέσα στόν ὑλισμό καί τόν εὐδαιμονισμό καί ὁ φθόγγος τῆς ἀγάπης καί τῆς θυσίας, πού εἶναι ὁ συγκλονιστικώτερος ἀπ' ὅλους τούς φθόγγους, πού ἀναδίνει ἡ ἀνθρώπινη ὕπαρξη, δέν ἀκούγεται παρά σπάνια. Ὅσοι λαχταροῦμε νά ξαναβρεθοῦμε σ' ἕνα κλῖμα ἠθικῆς καθαρότητας, πνευματικῆς αἰσιοδοξίας καί χριστιανικῆς ἀγάπης καί θυσίας, σ' ἕνα κλῖμα χριστιανικοῦ ἡρωϊσμοῦ καί ἀνδρείας, ἡ σημερινή Εὐαγγελική περικοπή τῆς Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων, πλημμυρισμένη ἀπό φρόνημα ὑψηλό καί ἀπό πάθος ἡρωϊκό, μᾶς δείχνει τόν δρόμο. Οἱ δύο βουλευτές τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου, κεκρυμμένοι μαθητές τοῦ Κυρίου, Ἰωσήφ καί Νικόδημος, καί οἱ τρεῖς μυροφόρες γυναῖκες, ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, ἡ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καί ἡ Σαλώμη, μᾶς μεταγγίζουν ἕνα πυρετό, λησμονημένο στούς πονηρούς αὐτούς καιρούς, τόν πυρετό τῆς ἀγάπης, τόν πυρετό τῆς θυσίας, τόν πυρετό τοῦ θάρρους καί τόν παλμό τοῦ χριστιανικοῦ ἡρωϊσμοῦ.

Τρίτη Κυριακή ἀπό τοῦ Πάσχα σήμερα, ἡ Κυριακή τῶν Μυροφόρων, καί ἡ Ἐκκλησία μας μέ τό σημερινό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα μᾶς ἐπαναφέρει στόν χῶρο τῆς μαρτυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου καί στόν τόπο τῆς θριαμβευτικῆς Ἀναστάσεώς του.

Μέσα στήν ἐγκατάλειψη τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τούς πολλούς καί τή σύγχυση καί τόν φόβο, πού κατέλαβε τούς ὀλίγους, ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας Ἰωσήφ, καθοδηγούμενος ἀπό τή συναίσθηση τοῦ χρέους πρός τόν μεγάλο Νεκρό, θά τολμήσει, ἀψηφῶντας τά πάντα, νά παρουσιαστεῖ στόν Πιλᾶτο καί νά ζητήσει τήν ἄδεια νά ἐνταφιάσει τό σῶμα τοῦ Κυρίου. Κι ὅταν ὁ Πιλᾶτος τό ἐπιτρέπει, τότε μαζί μέ τόν Νικόδημο, μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, ἀποκαθηλώνουν τό σῶμα τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ καί στή συνέχεια προσφέρουν τίς τελευταῖες νεκρικές τιμές πρός τόν ἀθῶον κατάδικο τοῦ Γολγοθᾶ.

Τό ἴδιο ἔργο θά ἐπιχειρήσουν νά συμπληρώσουν τήν ἑπομένη τῆς ταφῆς οἱ Μυροφόρες Γυναῖκες, οἱ ὁποῖες, καθοδηγούμενες καί αὐτές ἀπό τό χρέος τῆς ἀγάπης καί τιμῆς πρός τόν νεκρό Διδάσκαλο, ἔρχονται μέ βῆμα σταθερό, ὑπερνικῶντας τούς πολλούς κινδύνους τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, στό μνημεῖο τοῦ Κυρίου, γιά νά ἀλείψουν μέ ἀρώματα καί μύρα τό σεπτό σῶμα τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου. Ἔρχονται ὡς σεμνές ἱέρειες, ἀλλά καί ἄφοβες ἡρωΐδες, γιά νά κάμουν τό καθῆκόν τους ἀπέναντι στό Διδάσκαλο, μά ὁ τύμβος τῆς φθορᾶς, φτωχός καί ἀνήμπορος νά σκλαβώσει τό θαῦμα τῆς Αὐτοζωΐας, ἀνοικτός τίς ὑποδέχεται, καί στίς πύλες του τίς συλημένες, τῆς χαρᾶς ὁ ἄγγελος, ψάλλοντας τόν παιᾶνα τῆς ζωῆς, τίς προϋπαντᾶ λαμπροφορεμένος καί τίς βεβαιώνει: «Ἰησοῦν ζητεῖτε τόν Ναζαρηνόν τόν Ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος, ὅπου ἔθηκαν αὐτόν». Καί ἔτσι πρῶτες αὐτές, οἱ μυροφόρες γυναῖκες, ἄκουσαν ἀπό τόν λευκοφορεμένο ἄγγελο τό χαρμόσυνο μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως. Πρῶτες αὐτές εἶδαν τόν Ἀναστάντα Κύριο. Καί αὐτές ἔλαβαν ἀπό τόν ἄγγελο τήν τιμητική ἀποστολή νά ἀναγγείλουν στούς φοβισμένους μαθητές τήν ἔνδοξη Ἀνάστασή του, καί ἀπό μυροφόρες νά γίνουν Εὐαγγελίστριες, νά γίνουν ἀπόστολοι Χριστοῦ γιά τούς ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ.

Χριστιανοί μου!

Διδακτικώτατο παράδειγμα χριστιανικῆς ἀνδρείας, ἡρωϊσμοῦ καί τόλμης εἶναι ὁ Ἰωσήφ καί

ὁ Νικόδημος καί οἱ τρεῖς Μυροφόρες Γυναῖκες. Τό θάρρος τους γιά τήν ἐπιτέλεση τοῦ ἱεροῦ ἔργου τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως καί τῆς ἀγάπης πρός τόν Ἀναστάντα ἐσταυρωμένο ἐνέπνευσε διά μέσου τῶν αἰώνων καί ἐνεθάρρυνε ἀναρίθμητα πλήθη εὐσεβῶν ἀνδρῶν καί γυναικῶν, πού ἀψήφησαν τά πάντα, θυσίασαν τήν ἐπίγεια εὐτυχία καί πρόσφεραν τελικά τή ζωή τους, γιά νά στηρίξουν τήν Ἐκκλησία, γιά νά δοξασθεῖ τό ἅγιο ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Μέ τό μαρτύριό τους κατάθεσαν τήν ὁμολογία τους πώς πιστεύουν στόν Χριστό καί στήν αἰώνια ζωή καί πώς ἡ ζωή αὐτή ἡ βιαστική, ὅταν δέν εἶναι ἀφιερωμένη στόν Χριστό, δέν ἀξίζει τίποτε.

Καί τό πρότυπο αὐτό τῆς εὐψυχίας καί τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν ἱερῶν αὐτῶν προσώπων προβάλλεται καί σέ μᾶς σήμερα, τούς χριστιανούς τοῦ 21ου αἰώνα, οἱ ὁποῖοι, ὄχι σπανίως, «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις» ἐπιστρατεύοντες, παρουσιαζόμαστε, δυστυχῶς, διστακτικοί, δειλοί καί ἄτολμοι στήν ἐπιτέλεση τοῦ καθήκοντός μας, στήν ὁμολογία καί διακήρυξη τῆς πίστεώς μας, στήν ἐμφάνισή μας ὡς ἐνεργῶν χριστιανῶν.

Οἱ σημερινοί χριστιανοί μοιάζουμε νά εἴμαστε ἀναποφάσιστοι γιά τήν πίστη μας. Σάν νά ἔχουμε βυθιστεῖ στήν ἀτολμία. Μοιάζουμε νά διστάζουμε νά διακηρύξουμε μέ θάρρος πώς γιά μᾶς ὁ Χριστός εἶναι τό πᾶν καί πώς μακριά ἀπό Αὐτόν, καί ἡ ζωή, καί ὁ ἄνθρωπος, χάνουν κάθε ἀξία. Χάσαμε δυστυχῶς τό ἡρωϊκό πάθος, μέ τό ὁποῖο μᾶς ὁπλίζει ὁ Χριστός. Χάσαμε τήν πυρά ἐκείνη, πού μένει πάντα ἀναμμένη μέσα στά σπλάγχνα τῆς Ἐκκλησίας μας καί πού προετοιμάζει τούς μάρτυρες τῆς πίστεως. Γίναμε χλιαροί, καί ὁ χριστιανισμός μας πολλές φορές, δέν εἶναι παρά μιά φοβερή τυπολατρία, ξένη πρός τή φωτιά, πού πρέπει νά καίει στίς καρδιές καί νά χαλυβδώνει τό φρόνημά μας.

Ἄς ἐμπνευστοῦμε λοιπόν καί μεῖς ἀπό τούς δύο Βουλευτές τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου καί τίς τρεῖς Μυροφόρες Γυναῖκες, τούς ὁποίους διέκρινε ἡ τόλμη τῆς πίστεως, τό θάρρος τῆς ὁμολογίας, καί ἡ ἀφοσίωση τῆς ἀγάπης, κι ἄς γίνουμε καί μεῖς πιστοί καί θαρραλέοι ἀγωνιστές τῆς πίστεως στόν Θεό καί τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης πρός τόν πλησίον. Ὀφείλουμε ὅλοι μέ ψηλά τό μέτωπο νά ἐπιτελοῦμε τό καθῆκόν μας ἀπέναντι στόν Ἀναστάντα Χριστό, ἀπέναντι στόν ἑαυτό μας, ἀπέναντι στήν οἰκογένειά μας, ἀπέναντι στόν πλησίον μας, ἀπέναντι στήν κοινωνία, γενικά τό καθῆκόν μας ὡς χριστιανοί.

Σήμερα, ὅπως καί σέ κάθε ἐποχή, δέν χρειάζεται τίποτε ὀλιγώτερο καί τίποτε περισσότερο ἀπό τή ζῶσα μαρτυρία, τήν ὁποία καλούμαστε νά δώσουμε μέ συνέπεια καί εὐθύνη ὅλα τά πιστά μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὅτι δηλαδή ὁ ἀληθινός προορισμός τοῦ ἀνθρώπου δέν συνίσταται στή δουλεία καί τήν ὑποταγή στά ἐγωϊστικά πάθη, ἀλλά στήν ὁλοκλήρωση τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας διά τῆς ἐν ἀγάπῃ, προσφορᾷ καί θυσίᾳ ὁμοιώσεως καί κοινωνίας πρός τόν Θεό τῆς ἀγάπης.

Εὐσεβεῖς Γυναῖκες τῶν Χριστιανικῶν Συνδέσμων,

Τά ἔργα τῆς ἀγάπης, πού ἀπαιτοῦν προσφορά γιά τούς ἄλλους, οἱ ἐκδηλώσεις αὐταπαρνήσεως καί θυσίας, πού γίνονται γιά τούς ἀδελφούς τοῦ Χριστοῦ, εἶναι πολύτιμα ἀρώματα, πού ἀρωματίζουν, ὄχι μόνο τή γυναῖκα, ἀλλά καί τήν κοινωνία ὁλόκληρη.

Σκύψετε λοιπόν μέ στοργή στόν πονεμένο. Ἐπισκεφθεῖτε τόν ἄρρωστο. Ἐπιδέσατε τίς σωματικές καί ψυχικές πληγές τῶν τραυματισμένων. Ἡγηθεῖτε ἱερῶν προσπαθειῶν κοινωνικῆς προνοίας καί ἠθικῆς ἐξυγιάνσεως. Ἐκεῖ εἶναι ἡ θέση σας. Στό βωμό τῆς ἀγάπης, ὅπου καίει ὁ λιβανωτός τῆς θυσίας.

Ἡ τόλμη τῶν Μυροφόρων πρέπει νά ζεῖ καί νά φλογίζει τίς χριστιανικές καρδιές σας, γιατί, ὅσο ἡ τόλμη αὐτή ζεῖ, θά ὑπάρχει καί ἡ μαρτυρία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καί ἀγάπης μέσα σ' αὐτό τόν ἄπιστο, τεχνοκρατούμενο καί ὑλικό μας κόσμο.

Τώρα, πού τά φτερά τῶν ψυχῶν εἶναι πεσμένα, τώρα, πού δισταγμός καί ἡττοπάθεια ἔχουν παγιδεύσει τούς ἀνθρώπους, διατηρῆστε στήν καρδιά σας, Χριστιανές Γυναῖκες, τά δύο αὐτά μαργαριτάρια, τήν ἀκτινοβολία τῆς ἀγάπης καί τήν ὀμορφιά τῆς προσφορᾶς καί τῆς θυσίας.

Τό χριστιανικό σας χρέος εἶναι χρέος ἀγάπης, καί ἡ ἀγάπη δέν ἔχει παρά τή λαλιά τῆς θυσίας.

Ἐμπρός λοιπόν, ἀγαπητοί χριστιανοί, καί ἰδιαίτερα ἐσεῖς γενναῖες τοῦ Χριστοῦ μαθήτριες γυναῖκες. Ἀντίθετοι στό σύγχρονο ρεῦμα τῶν συμβιβασμῶν καί τῶν παρεκκλίσεων, ἄς γίνετε, ἄς γίνουμε ὅλοι, δημιουργοί μιᾶς ἡρωϊκῆς χριστιανικῆς ζωῆς, μιᾶς ζωῆς καθήκοντος καί τιμῆς. Εἶναι ἡ ἀπάντηση τῶν καιρῶν μας. Εἶναι ἡ ἐπιγαγή τοῦ Χριστοῦ.

Χρόνια πολλά σέ ὅλους. Χριστός Ἀνέστη! Καί σύντομα νά φθάσει καί τῆς Κύπρου ἡ Ἀνάσταση. Σύντομα, μέ τή χάρη καί τήν εὐλογία τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, ἡ ἀδικία νά καταποντιστεῖ καί τό δίκαιο νά θριαμβεύσει, καί ὁ Κυπριακός λαός νά γευθεῖ τή μοναδική χαρά τῆς ἀπελευθέρωσης, τῆς δικαίωσης καί τῆς ἐπιστροφῆς μας στά σκλαβωμένα σήμερα ἐδάφη μας, σέ μιά ἐλεύθερη καί ἑνωμένη, ὅπως πρῶτα, Κύπρο. Ἀμήν. ■